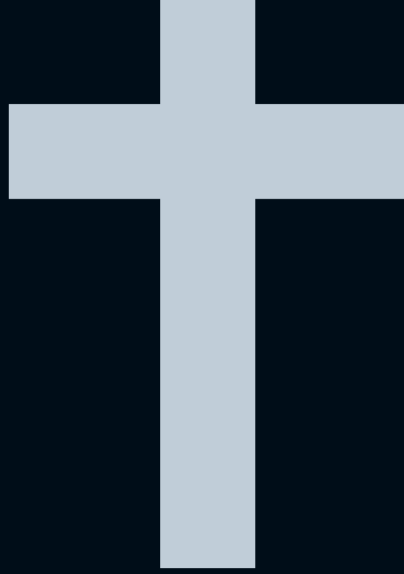

Ulibra wi
Naşibaşı

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

Ulibra wi Naṣibaṭi
New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mankanya

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mankanya

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 30 Dec 2021
a40dd8c3-0687-5ed7-bd1a-ef16ae8e3b9c

Contents

UJUNI	1
MACI	60
MARKUF	103
LUK	130
YOWAN	176
ULEMP	208
ROM	252
1 KORINT	272
2 KORINT	291
GALAFIYA	303
EFET	311
FILIP	318
KOLOF	323
1 TEFALONIK	328
2 TEFALONIK	333
1 TIMOTE	336
2 TIMOTE	342
TIT	346
FILEMON	349
HEBERĒ	351
YAKOB	366
1 PIYEER	372
2 PIYEER	378
1 YOWAN	382
2 YOWAN	387
3 YOWAN	388
YUDA	389
Uko wi bayuujun Yowan	391

Ujuni

Uɕup ujuni

Ulibra uteek wi Uɕup wi Naşibaŕi katim ki wa kawo « Ujuni » ŕiki uji uŕiiniyaan ujuni wi umundu, na iko bti inwoon abot aŕiiniyaan pntaali pi Itrayel panwoon pi Naşibaŕi. Kafah 1 te 11: Hum di ŕiaan akdoon kadoo kame umundu wi ŕwoon wi? In awoon ŕiaan? We uwoon ulempul keme we ukaan kē abi ŕi umundu? We ukaan kē baŕiaan baji baban ŕun kawo ŕi pŕom na bkujar na ugut? We uhinanun kapēnan uko mēnt? Iko mēnt yi yi kafah kateek ki ulibra ujuni wi kakdoon na pteem. ŕiint na ŕaant jibi baŕakadiiri (1-2); pgar pi bagarun na Naşibaŕi (3); Kayin na Abel (4) Nowe ŕi wal wi uşubal uweek (6-9); Katoh kaweeek ki ŕşoobra ki Babel (11). Iko impiitun ŕi, ŕiaan aanhil kaŕup bnuura wal wi iŕepun na manjoonan jibi baŕiaan bajēn bajaan bado hēnkun. Ifah 12 te 50 ikakalēş jibi Naşibaŕi aktijun umundu mbuur wi adun bantohi bateek biki Itrayel bado kalempara : Abraham (12.1–25.18), anwoon ŕiaan anfiyaarun bnuura abot aji ŕaş Naşibaŕi awo i baŕiaan bado katen ŕi a. Itaak awoon abukul. Ababul Yakob (25.19–36.43) i i babiin aŕu katim ki Itrayel. Yotef (37.1–50.26) anwoon alon ŕi babak Yakob, abiin ado kē Yakob na babakul bandukiin na babak baka bti kē baya afēŕ du Ejiptu. Ulibra ujuni uwo duna pjukan ŕi uko wi Naşibaŕi adolon. Ujunna aŕup kē Naşibaŕi apaşun umundu, kē uko mēnt ukdiiman mndēm mi wa, kē umundu bti uşē wo ŕi iŕen yi Naşibaŕi, ul akşihun wa. Ulibra ubaana ŕi kahon ki Naşibaŕi ahonun aji ado katen pntaali pi nul. Du ujuni te uba ulibra wi, Naşibaŕi awoon i baktiiniyaanun: Ado kē baŕiaan bame a, aji wayēş, aji ŕon kabot kaŕēnk pntaali pi nul, aji boman iko bti yi pntaali pi nul. Kē aşē ji ŕal baŕiaan

bafiyaara bakuŕ bafiyaar kahon ki ahonun, bado kaŕaş uko wi aŕuun pdo na bgah bi nul. Ulibra wi ujej idolade yi unjon yi Itrayel kadolna baŕiaan bayikrēn bnuura hum di pntaali mēnt pabiin awo ŕi pfiyaar, jibi padolon kē pfiyaar mēnt paliint abot ajoonan.

Upaşa umundu

¹ Du ujuni Naşibaŕi apaş baŕi na mboş.

² Kē mboş manşē wo mnjint kē nin ukoolan uunwo ŕi ma, bdēm bawun bnjiir, kē uyook umpēnnun du Naşibaŕi uşē fuuŕ ŕi meel duuŕ.

³ Naşibaŕi aji wal mēnt: « Bjeehi bawoon » kē bjeehi bawoo.

⁴ Naşibaŕi awin kē bjeehi banuuraa, aşē paŕēş bjeehi na bdēm.

⁵ Naşibaŕi adu bjeehi aji « unuur » adu bdēm « utejan. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuŕ awo : unuur mēnt uwoon uteek.

⁶ Kē Naşibaŕi aşē ji : « Uko ulon unnaamun ji kanjan uwoon ŕi ptoof pi meel, upaŕēşaan ma » kē uwo haŕ.

⁷ Naşibaŕi ado uko mēnt kē upaŕēş meel, kē mlon manwo ŕi uŕeeh kē mlon manwo du bko duuŕ.

⁸ Naşibaŕi adu uko mēnt aji « baŕi. » Utaakal uwoo, nfa kē mankuŕ awo : unuur mēnt uwoon utēbantēn.

⁹ Kē Naşibaŕi aşē ji : « Meel manwoon ŕi baŕi uŕeeh manŕonkandērēn ŕi dko dlolan, pkay pakuŕ papēn pawinana » kē uwo haŕ.

¹⁰ Naşibaŕi adu dko dkay aji « mboş » aşē du dko di meel « bdēm. » Naşibaŕi awin kē uko mēnt unuura.

¹¹ Naşibaŕi aji : « Mboş mambukan ujaagal, ugoŕ bti na mnko bti. Uko undoli uko wi ukdoon kabuk udo kawo na uhiib kēme mbuk » kē uwo haŕ.

¹² Mboş kē mambuk ujaagal, ugoŕ bti na mnko bti. Ujaagal unwoon, uji uwo na kanaamare ki wa, bgof banwoon baji bawo na kanaamare ki ba, bko bandoon kawo na kanaamare ki ba ; uko undoli uji uwo na

mbuk kēme uhiib. Naşibaţi awin kē uko mēnt unuura.

¹³ Utaakal uwoo, nfa kē mankuţ awo : unuur mēnt uwoon uwajanţēn.

¹⁴ Naşibaţi kē aşē ji : « Iko ilon inkdoon kajeehan iwoon du baţi duuţ ipaţēsaan unuur na utejan! Idoon kadiiman wal wi ŋfettu, ŋnuur, na ŋsubal ;

¹⁵ iwoon du baţi duuţ ido kajeehan mboş! » kē uwo han.

¹⁶ Naşibaţi ado iko itēb iweek injaan ijeehan, uweek uji upēn kaşih na nfa te utaakal, umpoţi kapēn kaşih na utejan. Ado kak ŋjah.

¹⁷ Naşibaţi aţu ya du baţi duuţ ido kajeehan mboş,

¹⁸ ido kaşih pnak na utejan, ipaţēsaan bjeehi na bdēm. Naşibaţi awin kē uko mēnt uwo unuura.

¹⁹ Utaakal uwoo, nfa kē mankuţ awo : unuur mēnt uwoon ubaakanţēn.

²⁰ Kē Naşibaţi aşē ji : « Meel mantum ŋko, ŋkat ŋabot ŋado kayiţ du baţi, ŋi mboş duuţ! »

²¹ Naşibaţi apaş ŋko ŋweek ŋyibanaan ŋi bdēm na ŋko ŋanwoon ŋi meel bti kē ŋatum maakan, akak apaş ŋkat bti. Naşibaţi awin kē uko mēnt uwo unuura.

²² Naşibaţi awul ŋa bnuura aji : « An ŋko ŋi meel, kabuk kajoobēt na an, nabuk maakan natuman meel mi idēk. Kē an ŋkat, nabukan natuman mboş! »

²³ Utaakal uwoo, nfa kē mankuţ awo : unuur mēnt uwoon uñeenanţēn.

²⁴ Naşibaţi aji : « Mboş manwulan ŋko bti : Ŋntaam ŋi katoh, ŋko ŋmpoţi na ŋko ŋi uţeeh bti » kē uwo han.

²⁵ Naşibaţi ado ŋko ŋi uţeeh bti, ŋntaam ŋi katoh bti na ŋko ŋmpoţi bti. Naşibaţi awin kē uko mēnt unuura.

²⁶ Naşibaţi aji : « Nawulan ŋdo ŋaan anaamun, awo ji un, aşiŋ ŋţēb ŋi bdēm, ŋkat ŋi baţi, ŋntaam ŋi katoh, na ŋko bti ŋanjaan ŋapula ŋi mboş. »

²⁷ Naşibaţi apaş bañaan kē banaam na a :

bapaşana anaam na Naşibaţi,
apaş baka kē bawo ŋiint na ŋaaţ.

²⁸ Naşibaţi awul baka bnuura aji : « Kabuk kajoobēt na an, nabukan maakan, natuman mboş nabot naşih ma. Naşihan ŋţēb ŋi bdēm, ŋkat ŋi baţi na ŋko bti ŋanwoon ŋi mboş. »

²⁹ Naşibaţi aji : « Natenan, dwulan ujaagal unwoon na mbuk na uko wi ugof na mnko bti manjaan mambuk nado kade.

³⁰ Dwul kak iko mēnt ŋko bti ŋanwoon na uhefēt; ŋko bti ŋanwoon ŋi mboş, ŋkat bti ŋi baţi na ŋko bti ŋankmpuliin ŋi mboş. Dwul ya ŋa ŋado kade » kē uwo han.

³¹ Naşibaţi aten uko bti wi adolon aşē win kē uwo unuura. Utaakal uwoo, nfa kē mankuţ awo : unuur mēnt uwoon upaajanţēn.

2

¹ Hēnk di di Naşibaţi abaan ppaş baţi na mboş na iko bti inwoon da.

² Unuur uţēnk paaj na ulon uţēnk kē Naşibaţi aba ulempul. Anoorfēn unuur mēnt wi adolon ulempul bti aba.

³ Naşibaţi adēman unuur uţēnk paaj na ulon akuţ ado wa kē uyimani, ŋiki anoorfēn unuur mēnt wi abaan ppaş iko bti.

Naşibaţi aţak ŋiint na ŋaaţ

⁴ Kē hēnk di di *Yawe Nawat Kabuka apaşun baţi na mboş. ŋi wal wi Naşibaţi Nawat Kabuka apaşun mboş na baţi,

⁵ nin ugof na ujaagal ulon uundobi may may ŋi mboş, ŋiki Naşibaţi Ajugun aandobi do uşubal kē uşub ŋi ma, kē nin ŋaan aankak awo, ankjaari ma.

⁶ Kē meel manşē ji mampēna ŋi ukumpēş ulon katulan mboş bti.

⁷ Wi wi Naşibaţi Ajugun aţakuŋ ŋaan na ufuuş wi mboş, afuuţ ŋi iyiş yi nul uhefēt wi ubida, kē akak ŋaan ankhefētun.

⁸ Naşibaţi Nawat Kabuka atepi uwoorta du umban wi umayar unuur ŋi utaak wi Eden aşē ŋu da ŋaan i aţakuŋ.

⁹ Naşibaţi Nawat Kabuka anaţan ŋi mboş mnko bti manuuriin bten abot alil. Akak anaţan ŋi uwoorta bko

bi ubida na bko bmeeni bnuura na buṭaan.

¹⁰ Bdëk blonḡ bapëenna Eden abi atulan uwoorta, ašë paṭšëraan da, ado itant ibaakër.

¹¹ Kateek katim ki ka kawo Pişon : kafooy uṭaak wi Hawila bti, unwoon na wuuru,

¹² wuuru mënṭ uwo ujintḡ piş. Uṭaak mënṭ uwo kak na bko blonḡ banjaanḡ babomanaan mnkulan bi bajaanḡ bado bdeliyum, na mnlaak mpoṭi mnlonḡ mannuuriinḡ maakan aji manuur abot atam preeş ji wuuru, mi bajaanḡ bado koralin.

¹³ Katëbantën katim ki ka kawo Gihon : Kafooy uṭaak wi Kuş bti.

¹⁴ Kawajantën katim ki ka kawo Tigrë: Kawo du umayar unuur wi uṭaak wi Aşuur. Kabaakanṭën katim ki ka kawo Êfrat.

¹⁵ Naşibaṭi Nawat Kabuka aṭu ḡnaanḡ ṭi uwoorta wi Eden ado kajaar wa abot ado kayenḡ wa.

¹⁶ Naşibaṭi Nawat Kabuka aṭiini na a wal mënṭ aji : « Ihinan kade mnko bti mi uwoorta,

¹⁷ kë bko bi pme bnuura na buṭaan iinkde ba, ṭiki unuur wi ikdeenḡ ba, ikeṭ. »

¹⁸ Naşibaṭi Nawat Kabuka aji wal mënṭ: « Uunnuura ḡnaanḡ awo aloolan. Dwo kado naṭënka, annaamuḡ na a. »

¹⁹ Naşibaṭi Nawat Kabuka akak ajej mboş abomanaan ḡko ḡi uṭeeh bti na ḡkaṭ ḡi baṭi bti, ašë ṭij ḡa ḡnaanḡ, katen itim yi akṭuuḡ ḡa : undoli uwo kawo katim ki ḡnaanḡ akṭuuḡ wa.

²⁰ Kë ḡnaanḡ awul ḡntaam ḡi katoh bti itim na ḡkaṭ bti na ḡko ḡi uṭeeh bti. Nin ulonḡ unnaamuḡ na a, unhinanunḡ kaṭënka na manjoonan unwoo.

²¹ Wal mënṭ, kë Naşibaṭi Nawat Kabuka ašë ṭu ḡniintḡ bḡoy bweek. Wi akḡoyënṭunḡ, kë ašë pënan kamoh kalonḡ ki kantaagan ašë tuh dko di apënanaanunḡ ka.

²² Wi wi aşaanḡ ajej kamoh mënṭ aṭakna ḡnaaṭ ašë ṭija ḡniintḡ.

²³ Kë ḡniintḡ ašë wuuhar aji :

« Yoow, byaaş bi kamoh ki imoh ḡi naan ka,

pḡnaak pi naan pa.

Adu'ana ḡnaaṭ,

ṭiki apëenna ṭi ḡniintḡ*! »

²⁴ Waḡ ukaanḡ kë ḡniintḡ akluḡ kaduk aşin na anin kanaakiir na aharul, bakak ḡnaanḡ aloolan.

²⁵ Kë bukal batëb bti, ḡniintḡ na ḡnaaṭ başë wo byişu, kë nin alonḡ aankowa atëntul.

3

Adam na Ewa badookana du uwoorta wi Eden

¹ Upula ubi wo unkguuradaanunḡ ṭi ḡko ḡi uṭeeh bti ḡi Naşibaṭi *Nawat Kabuka apaşunḡ. Uji na ḡnaaṭ: « Kë Naşibaṭi aji nawut kade nin pko plonḡ ṭi mnko mi uwoorta? »

² Kë ḡnaaṭ ateema aji : « ḡhinan kade mnko mi uwoorta.

³ Kë bko banwoonḡ ṭi ptoof pi uwoorta, Naşibaṭi aji ḡkeṭ woli ḡban ba, këme ade ba. »

⁴ Kë upula uteema aji : « Nin! Naankkeṭ!

⁵ Naşibaṭi ame kë unuur wi nakdeenḡ bko mënṭ, këş ki nan kahaabëşa naşë nawo ji a*, name bnuura na buṭaan. »

⁶ ḡnaaṭ awin kë bko baka plil pde, anuura ṭi këş, abot awo bko banjaanḡ bawul uşal untuḡa. Amar wal mënṭ pko plonḡ ṭi bko mënṭ ade, akak awul ayinul, anwoonḡ na a, kë adee.

⁷ Wal mënṭ kë këş kaşë haabëşa na baka kë bame hënkuḡ kë bawo byişu. Bajej itoh yi bko bi bajaanḡ bado bfig aşiir awunna ḡleef.

⁸ Na utaakal, uyook ulil ukob, kë Naşibaṭi Nawat Kabuka ašë pën ptar ihoṭ, ḡniintḡ na ḡnaaṭ batiinka ašë mena ṭi mnko mi uwoorta.

⁹ Naşibaṭi Nawat Kabuka adu ḡniintḡ aji : « Iwo ṭunḡ ba? »

¹⁰ Kë ateema aji : « Dṭiink kë ikpoş ṭi uwoorta kë nḡnki ṭiki dwo byişu, aya amena. »

* 2:23 Adu'ana ḡnaaṭ ṭiki apëenna ṭi ḡniintḡ: ṭi uhebërë ḡniintḡ awo Iş kë ḡnaaṭ awo Işa. * 3:5 Nawo ji a : Balonḡ baji başibaṭi.

11 Kë akak aji na a : « In aţupiiŋ aji iwo byiŋu? Ikeer ade bko bi nneenaniin pde! »

12 Kë ŋiintŋ aji na a : « Ŋaaţ i iţuuŋ kë aŋogën amaruŋ pko  i bko bun awulën, kë ndee! »

13 Kë Naşibaţi Nawat Kabuka aşë ji na ŋaaţ: « we wi idoluŋ hënku? » Kë ateem aji : « Upula uguurnuŋ, kë nde ba. »

14 Kë Naşibaţi Nawat Kabuka aşë ji na upula : « Jibi idoluŋ uko mënţ, Ikfëpaniin  i ŋntaam ŋi katoh bti na ŋko ŋi uţeeh bti.

Ido kapoşna kayiŋ kabot kade mboş ŋnuur bti ŋi ubida wi nu.

15 Dţu bşoorad  i iwi na ŋaaţ,  i pntaali pi nu na pi nul.

Baluŋ kanantlu bkow, kë iwi, iluŋ katib baka  i pşoŋ. »

16 Naşibaţi Nawat Kabuka akak aji na ŋaaţ:

« Dluŋ kaţu'u  i unoor uweek woli ibuk, iluŋ kahaj woli ibuk.

Uŋal wi nu uluŋ kado kawuuku du ayinu ado kaţu'u pdo uko wi aŋaluŋ. »

17 Naşibaţi Nawat Kabuka aji na ŋiintŋ:

« Jibi itiinkuŋ uţup wi aharu, ade bko bi mbiin aneenanu pde, iţu mboş manfëpana!

Ido kaji khaj maakan kaba kahinan kapënan  i ma uko ude ŋnuur bti ŋi ubida wi nu.

18 Mboş mando kawulu iyiw, ibot ido kade ŋdeey ŋi uţeeh.

19 Ujënku wi nu wi wi ikluŋ kado kadeena te wal wi ikluŋ kakak du mboş mi ipënnuŋ

 iki iwo ufuuş akuţ aluŋ kakak du ufuuş. »

20 Adam, ŋiintŋ, aţu aharul katim ki « Ewa† »  iki awoon anin baŋaŋ bti.

21 Naşibaţi Nawat Kabuka ado Adam na aharul imişa yi injan awoharan baka.

22 Wi wi aşaan aji : « Hënkuŋ ŋaan akak ji nja, kame bnuura na buţaan! Awutan hënkuŋ katar kaŋen, kamar kak  i bko bi ubida kakaana ubida wi mn o! »

23 Kë Naşibaţi Nawat Kabuka aşë dooka  i uwoorta wi Eden ado kajaar mboş mi bapënananuluŋ.

24 Wi adookuluŋ aşë  u ŋwanjut ŋi bajaan bado kerubim kë ŋakyeŋ du umbaŋ wi umayar unuur wi uwoorta, na kakej ki bdoo kankdoluŋ ji kabëntabën, kayeŋna bgah byaani du bko bi ubida.

4

Kayin afiŋ Abel

1 Wi iko yaŋ iţëpuŋ, Adam ameer na Ewa aharul ; kë awo na kayiŋ, abuk Kayin* aşë ji : « *Yawe Nawat Kabuka ado kë mbuk ŋiintŋ »

2 Akak abuk napoţ ŋiintŋ, Abel.

Abel awo nayafan, kë Kayin aşë wo najaar.

3 Wi bayaan aban  uŋ, kë Kayin aşë  ij ŋdeey ŋi apënananunuŋ  i mboş aţeŋan Nawat Kabuka.

4 Abel ul kak, kë apënan ŋloŋ  i ŋntaam ŋambukiin uteek  i batani bi nul aţu na mniir mi ŋa aţeŋanaan Nawat Kabuka. Kë Ajugun adi b eŋan bi Abel,

5 aşë wo aandi bi Kayin. Kë Kayin aşë deebaţ maakan, kaara kë daţoŋara na a.

6 Nawat Kabuka aji na Kayin wal mënţ: « we ukaŋ kë ideebaţi, kë kaara di nu dabot aţoŋara ba?

7 Woli ido hënkuŋ uko unnuuriin, iinkhil kadeeŋ bkow i? Kë woli ido uko unwoon unnuura, buţaan daji dabop  i plëman pi nu ji uko wi uţeeh unjo uŋ kado na pwatu. Kë işë wo i kawat da. »

8 Kayin kë aşë ji na Abel a a'ul : « Biin ŋya u eeh†. » Kë wi bawoon du u eeh, kë Kayin aşë dëpa  i Abel afiŋ.

† 3:20 Ewa :  i uhebërë uwoon Najeb. ŋya u eeh : Dko di daanwo  i ulibra uteek.

* 4:1 Kayin : Katim ki kanaam kadu'are na pka. † 4:8 Biin

⁹ Nawat Kabuka aji na Kayin : « Abel aṭa'u awo ṭuṇ ba? » Kë ateem aji : « Mëmmee. Dwo nayeṇ i aṭa'naan i? »

¹⁰ Kë Nawat Kabuka akak aji na a : « we wi idoluṇ ba? Dṭiink pṇaak pi aṭa'u du mboṣ kë pakhuuran abi ṭi nji ala nlukana.

¹¹ Hënkuṇ, ifëpanaa, adookana ṭi mboṣ manhaabëṣuṇ mntum adaan pṇaak pi aṭa'u i ifiṇuṇ.

¹² Ukaaṇ kë woli ijaar, mboṣ maankak awulu ṇdeey : ido kaṇaay ṇaay na umundu. »

¹³ Kë Kayin aṣë ji na Nawat Kabuka : « Kakob ki katam maakan pa nji.

¹⁴ Idookën ṇṭa ṭi mboṣ mnuura, kë nwoyi kamena kaya kalowu ; kado kaṇaay ṭi umundu, ṇaaṇ awinënle afiṇën. »

¹⁵ Nawat Kabuka kë aṣë teema aji : « Nin, woli ṇaaṇ afiṇu, baṇaaṇ paaj na alon bakfiṇaniinṇ pa plukanu. » Wi wi Nawat Kabuka aṣaaṇ aṭu uko ulon ṭi Kayin unktuunṇ ṇaaṇ awinale awut kafina.

¹⁶ Kë hënk di ayaan alow Nawat Kabuka, afëṭ du utoak wi Nod unwoon du umayar unuur wi Eden.

Pntaali pi Kayin

¹⁷ Kayin ameer na aharul, kë awo na kayiṇ abuk Henok. Kayin awo wal mënṭ ṭi pniw ubeeka, kë hënk di aṭuunṇ wa katim ki abukul Henok.

¹⁸ Henok awoonṇ aṣin Irad, kë Irad awo aṣin Mehuyahel, kë Mehuyahel awo aṣin Metutayel, kë Metutayel awo aṣin Lamek.

¹⁹ Lamek aniim baaṭ batëb, alon awo katim ki Adah, kë natëbantën awo Filah.

²⁰ Adah abuk Yabal ; awoonṇ aṣin banjaanṇ bafëṭ ṭi iloona kabot kayafan.

²¹ Katim ki aṭa'ul kawo Yubal ; awoonṇ aṣin banjaanṇ bakob uko unnaamunṇ ji bntuni wi bajaanṇ bado « harpe » kabot kateen.

²² Filah kak abuk napoṭ ṇiintṇ i katim ki Tubal Kayin, anwoonṇ ateem baṭak

bṭi banjaanṇ baboman iko ijul injaanṇ ilofar. Aṭa Tubal Kayin ṇaaṭ awo katim ki Naamah.

²³ Lamek aji na baharul :

« Adah na Filah, natiinkaan ; bahar Lamek, nawatan ibaṭ.

Dfiṇ ṇiintṇ, ṭiki bakobën awuran

Aa, dfiṇ naṭaṣa mënṭ, ṭiki batehanaan

²⁴ Woli ṇaaṇ afiṇ Kayin, baṇaaṇ paaj na alon

bakfiṇaniinṇ kalukanaana,

kë woli ṇaaṇ afiṇ Lamek, baṇaaṇ iṇeen-paaj-na-alon na paaj na alon (77)

bakfiṇaniinṇ kalukanaana. »

²⁵ Adam akak ameer na aharul kë abuk napoṭ ṇiintṇ, kë Ewa aṭu'a katim ki Fet aṣë ji : « Wi Kayin afiṇuṇ Abel, kë Naṣibaṭi aṣë wulën napoṭ ṇiintṇ i. »

²⁶ Fet ul kak kë abuk napoṭ ṇiintṇ, aṭu'a katim ki Enoṣ. Wal mënṭ wi wi baṇaaṇ bajununṇ pdëman Naṣibaṭi kadola *Nawat Kabuka‡.

5

Pntaali pi Adam te kaban du Nowe na babukul

¹ Uko umpiitaniinṇ ṭi pntaali pi Adam wii wi : unuur wi Naṣibaṭi aṭakuṇ ṇaaṇ, adola kë anaam na a.

² Wal mënṭ ado baka kë bawo ṇiintṇ na ṇaaṭ, awul baka bnura, aṣë ṭu baka katim aji « Baṇaaṇ. »

³ Wi Adam adolonṇ ṇṣubal iṇeen-week na iṇeen ṇwajanṭ (130), abuk napoṭ anaamunṇ na a, aṣë ṭu'a katim ki Fet.

⁴ Wi Fet abukiinṇ, Adam akak ado ṇṣubal iṇeen-week bakreṇ (800) abot abuk bapoṭ biintṇ na baaṭ.

⁵ ṇṣubal bṭi ṇi Adam adolonṇ ṭi mboṣ ṇawo iṇeen-week ṇyaaṣ kaṇeen-kalonṇ na iṇeen ṇwajanṭ (930). Wi wi aṣaaṇ akeṭ.

⁶ Wi Fet adolonṇ ṇṣubal iṇeen-week na kaṇeen (105) aṣë buk Enoṣ.

⁷ Wi Enoṣ abukiinṇ, Fet akak aṭo ṇṣubal iṇeen-week bakreṇ na paaj na ulon (807), abot abuk biintṇ na baaṭ.

‡ 4:26 Wi wi baṇaaṇ bajununṇ pṇehan Nawat Kabuka : bapiitṇ ṇlibra ṇlon aji : wi wi baṇaaṇ bajununṇ pṇehan Naṣibaṭi aji badu'a kaji Nawat Kabuka.

8 Nşubal bti ɲi Fet adoluŋ ʒi mboş ɲawo iñeen-week ɲyaaş kañeen-kaloŋ na ɲşubal iñeen-na-ɲtëb (912). Wi wi aşaaŋ akeʒ.

9 Wi Enoş akaaŋ ɲşubal iñeen kañeen-kaloŋ (90) aşë buk Kenan.

10 Wi Kenan abukiin, Enoş akak aʒo ɲşubal iñeen-week bakreŋ na iñeen-na-kañeen (815), abot abuk biinʒ na baat.

11 Nşubal bti ɲi Enoş adoluŋ ʒi mboş ɲawo iñeen-week ɲyaaş kañeen-kaloŋ na ɲşubal kañeen (905). Wi wi aşaaŋ akeʒ.

12 Wi Kenan akaaŋ ɲşubal iñeen paaj-na-uloŋ (70) aşë buk Mahalalel.

13 Wi Mahalalel abukiin, Kenan akak aʒo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş bakreŋ na ɲşubal iñeen ɲbaakër (840) abot abuk biinʒ na baat.

14 Nşubal bti ɲi Kenan adoluŋ ʒi mboş ɲawo iñeen-week ɲyaaş kañeen-kaloŋ na ɲşubal iñeen (910). Wi wi aşaaŋ akeʒ.

15 Wi Mahalalel akaaŋ ɲşubal iñeen-paaj na kañeen (65) aşë buk Yered.

16 Wi Yered abukiin, kë akak aʒo ɲşubal iñeen week bakreŋ na ɲşubal iñeen ɲwajanʒ (830) abot abuk biinʒ na baat.

17 Nşubal bti ɲi Mahalalel adoluŋ ʒi mboş ɲawo iñeen-week bakreŋ na ɲşubal iñeen kañeen-kaloŋ na kañeen (895). Wi wi aşaaŋ akeʒ.

18 Wi Yered akaaŋ ɲşubal iñeen-week na iñeen paaj na ɲtëb (162) aşë buk Henok.

19 Wi Henok abukiin, Yered akak aʒo ɲşubal iñeen-week bakreŋ (800) abot abuk biinʒ na baat.

20 Nşubal bti ɲi Yered adoluŋ ʒi mboş ɲawo iñeen-week ɲyaaş kañeen-kaloŋ na iñeen paaj na ɲtëb (962). Wi wi aşaaŋ akeʒ.

21 Wi Henok akaaŋ ɲşubal iñeen-paaj na kañeen (65), aşë buk Matutalem.

22 Wi Matutalem abukiin, Henok awo na Naşibaʒi aʒaşa ɲşubal iñeen-week ɲyaaş ɲwajanʒ (300) abot abuk biinʒ na baat.

23 Nşubal bti ɲi Henok adoluŋ ʒi mboş ɲawo iñeen-week ɲwajanʒ na iñeen-paaj na kañeen (365).

24 Henok awo na Naşibaʒi aʒaşa kë Naşibaʒi aşë jeja, bañaan baankak awina, ʒiki Naşibaʒi aya na a.

25 Wi Matutalem akaaŋ ɲşubal iñeen-week na ɲşubal iñeen bakreŋ na paaj-na-uloŋ (187) aşë buk Lamek.

26 Wi Lamek abukiin, Matutalem akak aʒo ɲşubal iñeen-week ɲyaaş paaj-na-uloŋ na ɲşubal iñeen bakreŋ na ɲtëb (782) abot abuk biinʒ na baat.

27 Nşubal bti ɲi Matutalem adoluŋ ʒi mboş ɲawo iñeen-week ɲyaaş kañeen-kaloŋ na iñeen paaj na kañeen-kaloŋ (969). Wi wi aşaaŋ akeʒ.

28 Wi Lamek akaaŋ ɲşubal iñeen-week na iñeen bakreŋ na ɲtëb (182) aşë buk napoʒ ñiinʒ.

29 Awul napoʒ mënʒ katim ki Nowe, ʒiki aji : « I, akʒuuŋ iñen yi nun inoorfën ulemp na unoor. Mboş mi Naşibaʒi afëpuŋ manʒuuŋ un ulemp na unoor mënʒ. »

30 Wi Nowe abukiin, Lamek akak aʒo ɲşubal iñeen-week kañeen na ɲşubal iñeen kañeen-kaloŋ na kañeen (595). Abot abuk bapoʒ biinʒ na baat.

31 Nşubal bti ɲi Lamek adoluŋ ʒi mboş ɲawo iñeen-week ɲyaaş paaj-na-uloŋ na ɲşubal iñeen paaj-na-uloŋ na paaj-na-uloŋ (777). Wi wi aşaaŋ akeʒ.

32 Wi Nowe akaaŋ ɲşubal iñeen-week kañeen (500) aşë buk Şem, Ham na Jafet.

6

Kaşaafa ki uşubal uweek

1 Wi bañaan bajunuŋ pʒum ʒi mboş abot abuk bapoʒ baat,

2 kë bañaan biki baʒi* başë win kë baat biki bañaan bajën banuuraa, aniim biki baʒaluŋ.

3 Wi wi *Yawe Nawat Kabuka aşaaŋ aji : « Uhefënʒ wi naan, wi nwu-luŋ ñaan uunkduka ʒi a te mnʒo ʒiki awo ñaan najën ; hënkuŋ ɲşubal ɲi

* **6:2** *Bañaan biki baʒi* : Bapiit aji babuk Naşibaʒi : Balon başal aji baʒiiniyaan ɲwanjuʒ, balon kak kë baji baʒiiniyaan babuk başih. Kë balon baji baʒiiniyaan biki pntaali pi Fet.

nul n̄aankt̄ep iñeen-week na iñeen nt̄eb (120). »

⁴ Wal m̄ent̄ bañaan balon badem maakan bam̄egañaan bawo ti mboş ; badobi woha wo da wal wi bañaan biki bañi babin̄ ti baat̄ babuk bañaan bajen̄ abuk bapot̄ na baka. Bukal bawoon̄ t̄fa bañaan̄ biki itim ip̄enaliin̄.

⁵ Nawat Kabuka awin k̄e buñaan bi ñaan̄ akdolun̄ ti mboş badema adem̄ pya k̄e ñaan̄ abot aji bi tu tu uşal bti ti pdo buñaan̄ n̄nuur bti.

⁶ Nawat Kabuka adug umeli ti uko wi añakun̄ ñaan̄, k̄e uhaaşul uwo ti mn̄t̄eg mn̄week.

⁷ Wi wi añaan̄ aji : « Dp̄enan̄ ti mboş bañaan̄ biki n̄ji n̄ñakun̄, na n̄ntaam̄ n̄i katoh, na n̄ko n̄i uñeeh na n̄kat̄, t̄iki ddug umeli uko wi n̄ñakari n̄a. »

⁸ K̄e ñaan̄ alon̄ aş̄e wo, i Naşibañi aliland̄eri, anwoon̄ katim ki Nowe.

Pboman upuur

⁹ Uko wi Nowe wii wi :

Nowe abi wo ñiin̄t̄ natool ti k̄eş ki Naşibañi abot aji tiinka ; awo na a aji t̄aşa. Wal m̄ent̄ ul awohan̄ han̄ ti bañaan̄ bti.

¹⁰ Nowe abuk bapot̄ biin̄t̄ bawajant̄: Şem na Ham na Yafet.

¹¹ K̄e bañaan̄ biki mboş bti baş̄e wuñ awo bado buñaan̄ ti k̄eş ki Naşibañi, mn̄not̄ k̄e mantum̄ ti mboş.

¹² Naşibañi aten̄ mboş awin k̄e bañaan̄ bawuñi, t̄iki bawo bti ti pdo buñaan̄.

¹³ K̄e Naşibañi aş̄e ji na Nowe : « Dba na bañaan̄ bti na n̄ko bti t̄iki bañaan̄ bakaan̄ k̄e mn̄not̄ mantum̄ ti mboş. Dp̄enan̄ baka keeri ti mboş. »

¹⁴ Akak aji na Nowe : « Bomaan̄ upuur pa iwi, upuur unkwoon̄ uweek, wi ikbomanun̄ na impiñu inuura, ido imeet̄ ti wa, ik̄er wa ti meet̄ na bdig na uko unkneenanun̄ meel p̄t̄ep.

¹⁵ H̄enk di di ikbomanun̄ upuur m̄ent̄: udem̄ kado uko ji n̄met̄er iñeen-week na iñeen n̄wajan̄t̄ (130m) kahaan̄ kado n̄met̄er iñeen nt̄eb na nt̄eb (22m), kadiilade kawo n̄met̄er iñeen na n̄wajan̄t̄ (13m).

¹⁶ Doon b̄tuk ti upuur bi kakuj̄ent̄ kakwoon̄ p̄toof pi umet̄er, ibot ido pl̄eman pi wa pawo ti kaban̄, ido wa uka n̄şoobra nt̄eb añu na uñeeh.

¹⁷ « Nji, dt̄ij meel kado ma mampar maniink̄ dko, kabaana na bañaan̄ na n̄ko bti : nin uko ulon̄ uunkduka ti mboş kado kahef̄ent̄.

¹⁸ K̄e n̄ji n̄ş̄e do bhon̄ar na iwi, lun̄i ineej ti upuur iwi na aharu na babuku, na bahar baka.

¹⁹ T̄i n̄ko bti doon kaneejan̄ nt̄eb ti upuur n̄jabuun̄ na iwi ; n̄awoon̄ ukaş na waañ.

²⁰ N̄kat̄, n̄ntaam̄ n̄i katoh na n̄ko n̄i uñeeh bti n̄alun̄ kabi du iwi kado kawoona nt̄eb nt̄eb ukaş na waañ kabuun̄ na iwi.

²¹ K̄e iwi, laan̄ uko ude unwohan̄ bti ihank nakaana uko ude iwi na n̄ko m̄ent̄. »

²² K̄e h̄enk di Nowe adolun̄, ado uko wi Naşibañi ajakulun̄ bti ado.

7

Pneej ti upuur

¹ K̄e *Yawe Nawat Kabuka aji na Nowe : « Neejan̄ ti upuur iwi na biki katohu bti, t̄iki ti bañaan̄ bti iwi t̄añ iwoon̄ natool ti k̄eş ki naan̄.

² T̄i n̄ko bti n̄anhilun̄ pdo b̄ñen̄an bi Naşibañi, doon kajejna nt̄eb nt̄eb, ukaş na waañ te n̄yaaş paaj-na-ulon̄. K̄e n̄andukiin̄, jejan̄ ukaş na waañ t̄añ.

³ Jejan̄ kak n̄kat̄ n̄i bañi, ukaş na waañ n̄yaaş paaj-na-ulon̄, n̄ko na n̄kat̄ n̄ahilna n̄aniink̄ mboş bti.

⁴ N̄nuur paaj-na-ulon̄ n̄añt̄eple, kado uşubal uşub n̄nuur iñeen n̄baak̄er na n̄tejan̄ iñeen n̄baak̄er, kawet̄ ti mboş bañaan̄ na n̄ko bti n̄i n̄ji ndolun̄. »

⁵ K̄e Nowe ado iko bti yi Nawat Kabuka ajakulun̄ ado.

⁶ Nowe aka n̄şubal iñeen-week n̄yaaş paaj (600) wi uşubal uweek ujutun̄ ti mboş.

⁷ Aneej ti upuur na aharul na babukul na bahar baka kabuurna meel mamparun̄.

⁸ N̄ko n̄anhilun̄ pdolna b̄ñen̄an bi Naşibañi na n̄anwoon̄ n̄anhil̄ pdolna ba, n̄kat̄ na n̄ko n̄ankpuliin̄ ti mboş bti

⁹ ηabi ukaş na waat aneej ti upuur wi Nowe jibi Naşibaţi ajakulonj.

¹⁰ Wi ηnuur paaj-na-ulonj ηaţepunj k  uşubal uweek uş  jot.

¹¹  i unuur u enk ηnuur i een na paaj-na-ulonj wi pli pt bant n pi uşubal wi Nowe akaan ηşubal i een-week nyaaş paaj (600), k  meel mntum maakan manwoonj ti mboş u eeh manş  may, k  baţi bawo wo ji bahaab şa haab şa, k  meel manktula.

¹² Uşubal uşub ti mboş ado ηnuur i een ηbaak r na ηtejan i een ηbaak r (40).

¹³ Unuur m nt, Nowe, aharul na babukul Şem na Ham na Yafet na bahar baka k  baş  neej na a ti upuur.

¹⁴ Baneej na ηntaam ηi katoh, na ηko ηi u eeh bti na ηkat bti na ηko ηmpoţi ηankyi un bti.

¹⁵ ηko bti ηankheef ntun ηabi ti Nowe aneejna ηt b ηt b ti upuur ;

¹⁶ kawo ukaş na waat jibi Naşibaţi abiiη ajaka. Wi wi Nawat Kabuka aşaan ad t bgah.

¹⁷ Uşubal unşubun wunj udo ηnuur i een ηbaak r ; k  meel mampar apel mboş aş  deen upuur k  ukyaak.

¹⁸ Meel mampaya atum maakan, k  upuur uş  yaak aya,

¹⁹ mampaya ayaha ya adoo gur inkun bti.

²⁰ Mandoo  ep inkun ηmet r paaj-na-ulonj.

²¹ Wal m nt k  ba naan bti na ηko bti ηanwoonj ti mboş k  ηaş  ke : ηkat, ηntaam ηi katoh, ηko ηi u eeh, na ηko ηmpoţi bti na ba naan bti.

²² Nin uhef nt uunkak aduka ti mboş.

²³ H nk, k  Naşibaţi awet uhef nt bti ti mboş: ba naan, ηntaam ηi katoh, ηko ηi u eeh, na ηko ηmpoţi na ηkat, k  Nowe na ba naan banwoonj na a, a u na ηko ηanwoonj na baka ti upuur  an babuurunj.

²⁴ Meel mampar ado ηnuur i een-week na i een-ka een (150).

8

Ukay meel

¹ K  Naşibaţi aş  leş Nowe na ηko ηi u eeh na ηntaam ηi katoh bti ηanwoonj na a ti upuur. Ado k  uyook uyook ti mboş, k  meel manjun pwala.

² K  meel mntum maakan manwoonj ti mboş u eeh bti manş   an pp n, k  baţi bad tanaa, meel maankak atula. K  uşubal u an p ot.

³ Meel manwala ntiinku ntiinku, h nk, wi ηnuur i een-week na i een-ka een (150) ηa epunj k  manş  wala ;

⁴ te k  upuur udo hil ana  du inkun yi Arafat ti unuur u enk ηnuur i een na paaj-na-ulonj wi pli p enk paaj na plonj.

⁵ Meel manwali'aara wala te pli p enk kli i een.  i unuur uteek wi pli m nt k  inkun iş  p n awinana.

⁶ Wi ηnuur i een ηbaak r ηa epunj, k  Nowe aş  haab ş ujaneel wi adolonj ti upuur,

⁷ aş  wutan untomaali. Uya, akak, ayoonk meel mankay ti mboş.

⁸ Akak awutan ubalab ufaatal katenna me meel manwalaa.

⁹ Wi ubalab uwoonj uunya win dko d o,  iki meel mangur mboş bti, uwug a akak du Nowe du upuur. Nowe atar ka en, ayeenk wa aneejan ti upuur meet.

¹⁰ Ayoonk ηnuur paaj na ulonj akak awutan wa k  up n ti upuur.

¹¹ Ukak na u aakal awo na katoh kahalulu ki bko bi bajaan bado bnoliwera ti mntum! Nowe ame wal m nt k  meel manwalaa.

¹² A o kak ηnuur paaj na ulonj aş  wutan ubalab, k  wi uyaan, uunkak abi.

¹³  i unuur uteek wi pli pteek pi uşubal wi Nowe akaan ηşubal i een-week nyaaş paaj na uşubal (601), wi wi meel mankayunj ti mboş. Nowe agur ş b uk bi upuur ; aten, awin k  mboş manjun pkay.

¹⁴  i unuur u enk i een ηt b na paaj-na-ulonj wi pli pt bant n, k  mboş manş  kay bti.

Up n ti upuur

¹⁵ Wal m nt k  Naşibaţi aş  ji na Nowe :

¹⁶ « P nan ti upuur, iwi na aharu, na babuku na bahar baka.

17 Pënaan kak nko bti njanwoon na iwi, nkat, nntaam ni katoh na nko ni uʔeeh na nko nmpoʔi. Nabukan maakan nʔatum njanink mboʂ. »

18 Kë Nowe na aharul na babukul na bahar baka bapëni.

19 Nntaam ni katoh na nko ni uʔeeh na nko nmpoʔi na nkat bti nʔapën ʔi upuur, awo kabuka na kabuka.

20 Wi wi Nowe aʂaan ado *bliit bi mngur pa *Nawat Kabuka, ajej nlon ʔi nko na ʔi nkat bti njanhilun pdolna Naʂibaʔi bʔenjan aʂinara, atër nja kë nʔayik bti. 21 Yawe Nawat Kabuka atiink pʔëkën plil aʂë ji ʔi uʂalul : « Bañaan baankak ado nfëp mboʂ. Uwo manjoonan kë nʔhaaʂ ni baka nʔawuʔna du kpoʔ ; kë nʂë wo mënkak atok bañaan na nko bti jibi ndolon. »

22 Te wi mboʂ mankdoon kawoha wo, kajaar na kakit, ujonʔ na uyikaj, kanuur na pti, pnak na utejan ido kawoha wo. »

9

Kahon ki Naʂibaʔi

1 Naʂibaʔi awul Nowe na babukul bnuura bi nul aʂë ji na baka : « Kabuk kajoobëʔ na an, nabukan maakan, natuman mboʂ.

2 Nko ni mboʂ, nkat na nko nmpoʔi na nʔëb ni bdëk, nul bti nʔado kaʔi'an kakuʔ kado kalënk ʔi kadunan. Dwulan nja bti.

3 Jibi nwulanaʂ iko yun yi ujaagal na mnko manjaan mambuk, dkak awulan nko nʔun bti nado kade.

4 Kë naʂë wo naanwo kade uko na pñaak pi wa ʔiki pñaak pawoon ubida.

5 Dkak alun kaʔu ñaan këme uko unktulun pñaak pi ñaan uhepna ʔi uko mënt. Kabot kaʔu ñaan andoli atëem ʔi ubida wi atëntul.

6 Naʂibaʔi aʔak ñaan kë anaam na a ukaan kë ñaan anktulun pñaak pi atëntul, bakak atula pñaak.

7 Kë an, kabuk kajoobëʔ na an, nabukan maakan ; naniink mboʂ, nabukan maakan. »

8 Naʂibaʔi aʔiini wal mënt na Nowe na babukul banwoon na a aji :

9 « Natenan, dhojan, an na kntaali ki nan te mnʔo,

10 na nko bti njanwoon na iwi : nkat, nntaam ni katoh na nko ni uʔeeh, nko bti nʔampënuʂ ʔi upuur na iwi, nko bti njanwoon ʔi mboʂ,

11 kë mënkak ado uʂubal utënt wi kë mënkak ado meel manpar hënk mantok uko bti unwoon na uhefënt. Meel maankak abi katok iko bti inwoon ʔi mboʂ. »

12 Naʂibaʔi akak aji : « Uko unkdimanun kahon ki nji ndolon na an na nko bti njanwoon na an wii wi, kahon kan ddo ka kak na pntaali pi nu te mnʔo.

13 Dʔu kañaanan ki naan du baʔi ki najaan nado ki ubopal, kul kaddoon kayuuj kahon ki nji ndolon na umundu.

14 Woli dlun ado uʂubal kë ujëni, kë kañaanan ki ubopal kapën awinana,

15 kaleʂ wal mënt kahon ki nji ndolon na an na nko bti. Nin meel maankak apar jibi mamparun kafin uhefënt ʔi mboʂ.

16 Woli kañaanan ki ubopal kapën awinana du baʔi, dwin ka, kaʂë kaleʂ kahon kanwoon kaankba ki nji Naʂibaʔi ndolon na bañaan bti na nko bti njanwoon ʔi mboʂ. »

17 Hënk, kë Naʂibaʔi aji na Nowe : « Waʂ uwoon uko unkyuujun kahon ki nji ndolon na bañaan bti na nko bti njanwoon ʔi mboʂ. »

Babuk Nowe

18 ʂem, Ham na Yafet babak Nowe bampënnun ʔi upuur. (Ham awoon aʂin Kanaan)

19 Bawajanʔ bukuʂ bawoon babak Nowe, kë ʔi bukal di di bañaan bti banfëtuʂ ʔi mboʂ bawoonun.

20 Nowe anwoon najaar, ado uʔeeh atëpi mnko manjaan mandolna ubiñu.

21 Wi adaanuŋ ubiñu umpënuŋ ƚi uŋeeh mënŋ, aŋë kuj awohëŋ aduka byiŋu du kaloona ki nul meet.

22 Ham, aŋin Kanaan, awin aŋin kë awo byiŋu, aŋë ya bdiŋ aŋup babuk aŋin batëb bandukiin.

23 Kë ŋem na Jafet baŋë jej bayeti aŋu ƚi iŋaŋan yi baka aŋë bot apoŋ poŋ akak ufeŋ ado bi agur aŋin baka. Baten umban wundu kahilna kawo baankwin aŋin baka byiŋu.

24 Wi Nowe anaŋiin, kë ukuj ubaa, ame uko wi Ham nabaaŋa i nul adoluŋ.

25 Wi wi aŋaŋ aji :
« Kanaan afëpaniin!
Awo pa bamakul najuuk i bajuuk. »

26 Nowe akak aŋiini aji :
« Ddëman *Yawe Nawat Kabuka,
Naŋibaŋi i ŋem!
Dñehan ajuukntën Kanaan ƚi ulemp,
ado kalempar ŋem.

27 Dñehan Naŋibaŋi ado Yafet abuk pntaali pŋum, padëm paka utaak uweek,
dñehan kak babuk Yafet bafëŋ na babuk ŋem,
babuk Kanaan babot bajuukët ƚi ulemp bado kalempar babuk Yafet na ŋem. »

28 Wi uŋubal uweek na meel mamparuŋ nŋaŋepuŋ, Nowe aŋo nŋubal iñeen-week nŋwajanŋ na nŋubal iñeen kañeen (350).

29 Nŋubal bti nŋi Nowe adoluŋ ƚi mboŋ nŋawo iñeen-week kañeen-kaloŋ na nŋubal iñeen kañeen (950), wi wi aŋaŋ akeŋ.

10

Pntaali pampënnuŋ ƚi babuk Nowe

1 Pntaali pi bi ŋem, Ham na Yafet babuk Nowe babukuŋ wi uŋubal uweek ubaan pii pi.

Babuk Yafet

2 Babuk Yafet biinŋ bawo : Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Moŋek na Tirat.

3 Kë babuk Gomer biinŋ bawo : Aŋkenat, Rifat, Togarma.

4 Kë biki Yawan bawo : Eliŋa, Tarŋiŋ, Kitim na Dodanim.

5 Du bukal di di bañaan banwayŋeruŋ afëŋ aňog idëk bawoonuŋ. Bukuŋ bawoon babuk Yafet, baji bawayŋër kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uŋup wi baka.

Babuk Ham

6 Babuk Ham biinŋ bawo : Kuŋ, Miŋrayim, Put na Kanaan.

7 Kë biki Kuŋ bawo : Teba, Hawila, Fabta, Raama, na Fabteka. Kë biki Rama bawo : ŋeba na Dedan.

8 Kuŋ akak abuk Nemrod ambiin awo naŋih nateek ƚi mboŋ.

9 Abi wo najan naweek ƚi kadun ki Naŋibaŋi, ukaan kë baji baji : « Awo ji Nemrod, najan naweek ƚi kadun ki Naŋibaŋi. »

10 Nbeeka nŋanwoonuŋ nweek ƚi dko di aŋihuŋ nŋawo Babel, Erek, Akad na Kalneh du utaak wi ŋineyar*.

11 Du utaak mënŋ di di Nemrod apënnuŋ aya te Aŋuur aŋë niw Niniwe na Rehobot-Ir, na Kalah.

12 Akak aniw Reten ƚi ptoof pi Niniwe na ubeeka uweek wi Kalah.

13 Miŋrayim awoon aŋin bañaan biki Lud, biki Anam, biki Lehab, biki Naf-tuh,

14 na biki Patroŋ, na biki Katluh na biki Kaftor [di *bafilitten bapënnuŋ].

15 Kanaan awoon aŋin bañaan biki Fidoŋ, anwoon abukul nateek. Abot awo aŋin bahitit,

16 na Bayebutit, Bahamorit, Bagir-gaŋit,

17 Bahiwit, Barkit, Batinit,

18 Barwadit, Batemarit, Bahamatit ; wi wi kntaali ki Kanaan kaŋaŋ awayŋër.

19 Utaak wi Kanaan upëna Fidoŋ, aya umban wi Gerar, te Gaŋa, abot ayeenk du Fodom na Gomora na Adma na ŋeboyim te aban du Leŋa.

20 Bukuŋ bawoon babuk Ham, baji bawayŋër kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uŋup wi baka.

Babuk ŋem

* 10:10 ŋineyar : Babel.

21 Şem tımak Yafet akak abuk bapoṭ biinṭ. Ul awoonj ateem babuk Eber na pntaali pi baka bti.

22 Babuk Şem biinṭ bawo : Elam, Aşur, Arpakşad, Lud, Aram.

23 Biki Aram bawo : Uş, Hul, Geter na Maş.

24 Arpakşad abuk Şelah, kë Şelah abuk Eber.

25 Eber abuk bapoṭ biinṭ batëb : nateek awo katim ki Peleg†, ṭiki ṭi wal mënṭ wi wi bañaan bawayşëruṅ ṭi mboş. Aṭa'ul awo katim ki Yoktan.

26 Yoktan abuk Almodad, Şelef, Haşarmawet, Yerah,

27 na Hadoram, Uṭal, Dikla,

28 na Obal, Abimayil, Şeba,

29 Ofir, Hawila, na Yobab : bukuṅ mënṭ bti bawo babuk Yoktan.

30 Bafëṭna ubeeka wi Meşa te adoo ban wi Şefar unwoonj du inkunj inwoonj du umayar unuur.

31 Bukunj bawoonj babuk Şem, baji bawayşër kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka na uṭup wi baka.

32 Bukunj bawoonj pntaali pi babuk Nowe, baji bawayşër kawo bandoli na pntaali pi baka na utaak wi baka.

Du bukal di di bañaan bajunnunj pwayşër aniink mboş wi uşubal uweek uṭëpunj.

11

Katoh kaweeṭ ki nşoobra ki Babel

1 Bañaan bti ṭi mboş baṭup uṭup uloolan.

2 Jibi bañaan bakyaanṭunj du umayar unuur, bawin dko dlonj danwoonj daanwo na inkunj du utaak wi Şineyar* aya afëṭ da.

3 Wal mënṭ kë başë tiinkar aji : « Nawulën nḃdo induba yi nkjunj ṭi bdoo. Kë bajej induba mënṭ na bnag blonj aniwna†. »

4 Bakak aji : « Nawulën nniw ubeeka na katoh kaweeṭ ki nşoobra kankyaan te du baṭi! Hënk katimun

kapënal, nkuṭ nwo njenkwayşër kaniink mboş bti. »

5 Kë *Yawe Nawat Kabuka aşë wala ṭi mboş pten ubeeka na katoh kaweeṭ ki nşoobra ki bañaan bajën bawoonj ṭi pniw,

6 aşë ji : « Nawin hënkun! Bañaan bti bawo baloolan, aṭup uṭup uloolan. Woli hënk di ulemp wi babaan ajun jun uwoonj, we uklunj kaneenan baka pdo uko wi baṅalun?

7 Nwala hënkunj nhotan uṭup wi baka bawut kado katiinkar. »

8 Hënk di di Yawe Nawat Kabuka agarunj baka kë baya aniink mboş bti aṭaṅan pniw ubeeka.

9 Uko waṅ ukaanj kë badu da aji Babel‡ ṭiki dul di Yawe Nawat Kabuka ahotanaanunj uṭup ṭi mboş bti kë dul di di agarnunj bañaanj kë baniink mboş bti.

Pntaali pi Şem te du Abram

10 Pntaali pi Şem pii pi :

Wi uşubal uweek uṭëpunj ado nşubal nṭëb, Şem aka nşubal iñeen-week aşë buk Arpakşad.

11 Wi Arpakşad abukiin, Şem akak aṭo nşubal iñeen-week kañeen (500) abot abuk bapoṭ biinṭ na baaṭ.

12 Wi Arpakşad akaan nşubal iñeen nḃwajanṭ na nşubal kañeen (35) abuk Şelah.

13 Wi Şelah abukiin, Arpakşad akak aṭo nşubal iñeen-week nbaakër na nşubal nḃwajanṭ (403) abot abuk bapoṭ biinṭ na baaṭ.

14 Wi Şelah akaan nşubal iñeen nḃwajanṭ aşë buk Eber.

15 Wi Eber abukiin, Şelah akak aṭo nşubal iñeen-week nbaakër na nşubal nḃwajanṭ (403) abot abuk bapoṭ biinṭ na baaṭ.

16 Wi Eber akaan nşubal iñeen nḃwajanṭ na nşubal nbaakër (34) aşë buk Peleg.

17 Wi Peleg abukiin, Eber akak aṭo nşubal iñeen-week nyaaş nbaakër na nşubal iñeen nḃwajanṭ (430) abot abuk bapoṭ biinṭ na baaṭ.

† 10:25 Peleg : ṭi uhebërë dawoonj pwayşër. * 11:2 Şineyar : Babel. † 11:3 Bnag : ṭi nḃwal mënṭ baji baniwna mnlaak na bnag blonj bampaṭunj na bi baniwnunj ṭi. ‡ 11:9 Babel : ṭi uhebërë daka katiinkare kaloolan na photan.

18 Wi Peleg akaan nşubal iñeen nşubal, aşë buk Rewu.

19 Wi Rewu abukiin, Peleg akak aţo nşubal iñeen-week nyaaş ntëb na nşubal kañeen-kaloŋ (209) abot abuk bapoţ biinţ na baaţ.

20 Wi Rewu akaan nşubal iñeen nşubal na nşubal ntëb aşë buk Ferug.

21 Wi Ferug abukiin, Rewu akak aţo nşubal iñeen-week nyaaş ntëb na nşubal paaj na uloŋ (207) abot abuk bapoţ biinţ na baaţ.

22 Wi Ferug akaan nşubal iñeen nşubal aşë buk Nahor.

23 Wi Nahor abukiin, Ferug aţo nşubal iñeen-week nyaaş ntëb (200) abot abuk bapoţ biinţ na baaţ.

24 Wi Nahor akaan nşubal iñeen ntëb na nşubal kañeen-kaloŋ aşë buk Terah.

25 Wi Terah abukiin, Nahor aţo nşubal iñeen-week na nşubal iñeen na kañeen-kaloŋ (119) abot abuk bapoţ biinţ na baaţ.

26 Wi Terah akaan nşubal iñeen paaj-na-uloŋ aşë buk Abram na Nahor na Haran.

Pntaali pi Terah

27 Pntaali pi Terah pii pi :

Terah abuk Abram, Nahor na Haran. Kë Haran abuk Lot.

28 Haran akeţ ʒi kadun ki Terah aşin du utaak wi kabuka wi nul, du ubeeka wi Ur, wi bakaldeyeŋ.

29 Abram na Nahor baniimi : Ahar Abram awo katim ki Faaray ; kë ki ahar Nahor kawo Milka, ul na Yitka bawo babuk Haran.

30 Kë Faaray aşë wo aanhil pbuk : aanka napoţ.

31 Terah ajeŋ Abram abukul, na Lot ababul, abuk Haran, na Faaray ahar Abram abukul. Ado baka kë bapën ʒi Ur di bakaldeyeŋ pya utaak wi Kanaan. Kë wi babanuŋ ubeeka wi Haran aşë fëţ da.

32 Nşubal ʒi Terah adoluŋ ʒi mboş ʒawo iñeen-week nyaaş ntëb na nşubal kañeen (205), wi wi aşaan akeţ du Haran.

12

1 Unuur uloŋ, *Yawe Nawat Kabuka aji na Abram : « Dukan utaaku, na bayiţu na katoŋ ki şaaş, iya utaak wi nji kaluŋ kadiimanu.

2 Ddolu ibuk pntaali pweek, kabot kawulu bnuura. Ddo katimu kapënala maakan, iţu hënk nwul bañaan bandukiin bnuura.

3 Dluŋ kawul bnuura bankñehandëriin bnuura, kafëp bankmbeehiin ; kaţëpna ʒi iwi kawul kntaali ki mboş bti bnuura* . »

4 Kë Abram ado jibi Nawat Kabuka ajakuluŋ apën ʒi ubeeka wi Haran aya, kë Lot aya na a. Aka wal mënţ nşubal iñeen-paaj-na-uloŋ na kañeen (75).

5 Ajeŋ Faaray aharul na Lot abuk aţa'ul, na bka'ul na balemparul biki aţënkberuŋ anug bti ʒi Haran aya utaak wi Kanaan.

6 Wi babanuŋ, bamuur utaak bti te ado ban du bko byimanaan bi More du ubeeka wi Fikem. Bañaan biki Kanaan bawo wal mënţ ʒi utaak.

7 Kë Yawe Nawat Kabuka aşë pën awinana ʒi kadun ki Abram aji : « Dluŋ kawul pntaali pi nu utaak wi. » Wi wi Abram aşaan ado *bliit bi mngur kado kaţëjanaan Nawat Kabuka ampënuŋ awinana ʒi kadunul.

8 Abram awoona Fikem aya du pnkuŋ du umayar unuur wi ubeeka wi Betel, atan da kaloona ki nul, Betel kë dawo ʒi kayoba, kë ubeeka wi Ayi uwo ʒi umayar unuur wi dko di awoon. ʒi dko mënţan di di adoluŋ Nawat Kabuka bliit bi mngur aşë dëmana.

9 Kë ʒi pdo kafëţ ʒi kanaţa kaya kafëţ ʒuŋ, kë aya adoo ban utaak wi Negeb.

Abram du Ejiptu

10 Ubon ubi wo ʒi utaak, adëm maakan, kë Abram adoo naţa aya Ejiptu afëţ da.

* 12:3 Kaţëpna ʒi iwi kawul kntaali ki umundu (mboş) bti bnuura : baloŋ bapiit kak aji : ʒi nşaaŋ ʒi mboş bti baluŋ kado kaji : "Naşibaŋi awulan bnuura jibi awuluŋ ba Abram."

11 Wal wi akyaan pneej ti Ejiptu aşë ji na Faaray aharul : « Tenan, dme kë iwo ñaaţ nanuura.

12 Woli bañaan biki Ejiptu bawinu baji iwo ahar naan, kafinën, kaşë duku.

13 Dkooţu kooţ, jakan na baka iwo aţa'naan, hënk iţu bamëbanaan bnuura kabot kawo baankfinën. »

14 Wi Abram abanuţ du Ejiptu, bañaan biki utaak mënţ bawin kë Faaray anuura maakan.

15 Baweek biki utaak bawina aşë ya aţup *Farawuna naşih, ahompa kanuura ki ñaaţ. Kë başë ñooţ ñaaţ du dko di baat biki Farawuna bawoon.

16 Faaray aţu kë Farawuna amëban Abram bnuura. Aţena ŋpi, ŋkaneel na ŋgit, abot awula balemp biinţ na baat, na ŋbuuru, na ŋntaam ŋi pnkunkaali.

17 Kë Nawat Kabuka aşë tu Farawuna na katohul pwuţan pweek, ţiki ajej Faaray ahar Abram.

18 Farawuna adu Abram wal mënţ aşë ji na a : « we wi idolnuţ hënk ba? We ukaaŋ kë iinţupën aji awo aharu?

19 We ukaaŋ kë iji awo aţa'u, kë ndo jeja kë awo ahar naan. Hënkunţ aharu awi ; jejana, iţëp iya na bgahu! »

20 Farawuna ado biinţ balonj kë bapënanana ti utaak ul na aharul na bka'ul bti.

13

Abram na Lot bawayşëri

1 Kë Abram awoona Ejiptu na aharul na bka bi tul bti, agakandër na Lot kë baya Negeb.

2 Wal mënţ Abram ayok maakan, aka ŋntaam, na itaka na uwuuru.

3 Apëna Negeb aya, aya te aban du umban wi ubeeka wi Betel du dko di abiiŋ atan kaloona ki nul ti ptoof pi Betel na Ayi,

4 du dko di abiiŋ aniw *bliit bi mn-gur. Kë dul di Abram adëmananuţ *Yawe Nawat Kabuka.

5 Lot angakandërunj na Abram akak aka itani yi ŋnkaneel, yi ŋpi, na yi ŋgit abot aka bañaan batum.

6 Utaak uunkëş bafëţ bukal batëb bti : bka bi baka batum maakan kë baanhil pwo ti dko dloolan.

7 Bañaan biki Kanaan na baperitit bafëţ kak wal mënţ ti dko mënţ. Kë bayafan biki Abram na biki Lot bakak ti pŋom.

8 Kë Abram aşë ji na Lot : « Tenan, nja ŋyiţi, dkooţu kooţ, mënŋal ŋţëpar abot awo mënŋal bayafan biki nja bado kaŋom!

9 Tenan utaak wi bti! Joh ŋwaysër. Woli iya na kañen kamayu, kaya na kadeenu ; woli iya na kadeenu, kaya kamayu. »

10 Lot aten bnuura aşë win utaak bti unkabunţ bdëk bi Yordan di mboş manëkuŋ. Uwo ti wal wi Naşibaţi awoonj aandobi tok ŋbeeka ŋi Fodom na Gomora. Dko mënţ te du umban wi ubeeka wi Şowar dawo na itant ji uwoorta wi Nawat Kabuka du Eden, na utaak wi Ejiptu.

11 Kë Lot adat utaak wi Yordaniya bti unwoyi umban wi umayar unuur atool pya da ; hënk di bawayşërunj.

12 Abram aya afëţ du utaak wi Kanaan kë Lot afëţ aŋog ŋbeeka ŋi bdëk bi Yordan. Atan iloona yi nul kë iban te Fodom.

13 Bañaan biki ubeeka mënţ bawuţ maakan abot aji bado uko wi Nawat Kabuka awoonj aanŋali.

14 Wal wi Lot awayşërunj na Abram, Nawat Kabuka aji na Abram : « Iwin dko di inaţunj, hënkunţ katan këş iten ifooyan.

15 Utaak wi ikwinunţ wunţ bti dwulu wa, iwi na pntaali pankpënuŋ ti iwi te mnţo.

16 Ddo pa patum ji pyiw pi mboş: unuur wi bakhinanunţ pfën pyiw pan-woonţ ti mboş unuur mënţ wi wi bakaanj ahinan pfën pntaali pi nu.

17 Naţiin iñaay na utaak bti ţiki dlunj kawulu wa. »

18 Kë Abram ajej iloona yi nul, aya afëţ du mnko mnweek mi Mamre du Hebronj kë dul di adolonj bliit bi mn-gur pa Nawat Kabuka.

14

Abram abuuran Lot

¹ Wal wi Amrafel awoon naŝih i Ŝineyar, k  Aryok awo naŝih i Elatar, k  Kedor-Lawomer awo i Elam, Tideyal k  awo naŝih i Goyim*

² baŝih babaak r bukuŋ bana ta ugut na bi Bera naŝih i Fodom na Bir a naŝih i Gomora, na Ŝineyab naŝih i Adma na Ŝemeber naŝih i  teboyim na naŝih i Bela (danwoon  owar).

³ Baŝih ka een babaa saani bukuŋ bti bayitiir na bangoli biki baka du dko danwoon daanwo na inkuŋ du Tidim (dawoon h nkuŋ Bd k bi Pnam).

⁴ Bado n subal i een na n t b k  Kedor-Lawomer ak ih baka,  i u subal u t nk i een na n wajan  k  ba   b r wa.

⁵ Kedor-Lawomer a o u subal a   na a ul na baŝih banwoon na a aya pgut na bampokuŋ. Wi bakyaan, bakob barefayim du A erot-Karnayim, akob ba utim du Ham, bayemim du  awe-Kiriyatim,

⁶ akob bahorit du inkuŋ yi Feyir te ado ban El-Paran, dankabuŋ du *pndi .

⁷ Wi wi ba aan awu sa aban te du ukump   wi En-Mi pat (dawoon Kade ) akob bamaletit du utaak wi baka bti abot akob bahamorit banf tuŋ du Ha a on-Tamar.

⁸ Wal m n , k  naŝih i Fodom na i Gomora na i Adma, naŝih i Teboyim na naŝih i Bela (danwoon  owar) ba   na a abomand r ugut na baka du Tidim,

⁹ agut na Kedor-Lawomer naŝih i Elam, Tideyal naŝih i Goyim, Amrafel naŝih i Ŝineyar na Aryok naŝih i Elatar : bawo baŝih babaak r agut na baŝih ka een! Ba aan biki Kedor-Lawomer bakob biki bakgutanaanuŋ.

¹⁰ K  Tidim da   tum ih r iweek yi kafuu  ; wi naŝih i Fodom na i Gomora bak iin, a   jot  i ya, k  bandukiin bamena du inkuŋ.

¹¹ Bankobuŋ baka k  ba   yeenk bka bi biki Fodom na Gomora bti na

iko ide yi baka bti a   ya na bgah bi baka.

¹² Bakak ajej Lot (abuk a a Abram) na bka bi  ul bti ayaanaan ;  iki Lot abi f t du Fodom.

¹³ Alon ambuuruŋ aya du Abram, naheb r , anf tuŋ du mnko mnweek mi Mamre nahamorit, ayi  bi E kol na Aner ; bukal bawajan  bti ba ok na Abram.

¹⁴ Wi Abram ameen k  bamob ayi ul ayaanaan, ajej  i ba aan biki nul ba aan i een-week n wajan  na ba aan i een na bakreŋ (318) bambukiin  i katoh ki nul, k  babomand r ugut, adookar na bamobuŋ Lot, te ubeeka wi Dan.

¹⁵ Abram na ba aan biki nul baway eri aneej ugut na baka na utejan, akob baka abot adookar na baka te ubeeka wi Hoba du btam anka bi ubeeka wi Damat.

¹⁶ Ayeenk bka bti bi bajejuŋ, ayeenk kak Lot ayi ul na bka bi  ul bti na baa  na ba aan biki bamobuŋ.

Melkitedek

¹⁷ Wi Abram akobuŋ Kedor-Lawomer na baŝih banwoon na a, awu sa pkak, k  naŝih i Gomora a   bi ayit na a du dko danwoon daanwo na ikuŋ di  awe (danwoon dko di naŝih).

¹⁸ Uka wal m n  naŝih alon ambiyi pyit na Abraham katimul kawo Melkitedek. Awo naŝih i Falem, abot aji  ejan Na iba i And muŋ Maakan. A ij ipoom na poot ;

¹⁹ A ehand r Abram Na iba i aji :
« Bnuura bawo  i Abram  i katim ki Na iba i And muŋ Maakan, ampa uŋ ba i na mbo !

²⁰ Dbeeb Na iba i And muŋ Maakan, andoluŋ ba ooradu k  ban p  i kadunu! »

Wi wi Abram a aan ajej iko bti yi bayeenuŋ du baŝih bukundi ado ifah i een, a   p nan kalon awul Melkitedek.

²¹ K  naŝih i Fodom a   ji na Abram :
« Wulaan ba aan i   iduka na iko bti yi nayaan ayeenk. »

* 14:1 Naŝih i Goyim : k me naŝih i n taak.

22 Kë Abram aşë teema aji : « Ddeen kañen kamehna ti kadun ki *Yawe Nawat Kabuka Naşibaţi Andëmun Maakan, ampaşun baţi na mboş,

23 kë mënkyeenk nin uko ulonj ti iko yi nu, mëndo yeenkyeenk nin unduş†, iwutna kaji iyokan Abram.

24 Mënkxank nin uko ulonj pa nji. Dyeenk uko wi başaşaraan badeenj tañ na kafah ki bangakandërunj na nji, Aker, Ekekol na Mamre bahilan kajej ifah yi baka. »

15

Bhojar bi Naşibaţi na Abram

1 Wi iko mëntj itëpunj, *Yawe Nawat Kabuka ahaabëş Abram këş apën awinana ti kadunul aji na a : « Abram, wutan kalënk! Dwo ubeel wi nu, dlunj katuumu bnuura. »

2-3 Kë Abram ateema aji : « Nawat Kabuka Naşibaţi i naan, ibaa wulën uko ulonj wi nji kalunj kaya bë mënkka napoş nadukar wa? Iinwulën napoş, Eliyeter i ubeeka wi Damat, nalempar naan alonj akdukiinj na iko yi naan. »

4 Kë Nawat Kabuka akak aji na a : « Mëntj ul akdukiinj na iko yi nu, napoş i ikbukunj akdukiinj na ya. »

5 Wi wi aşaanj ado Abram kë apën bdig aşë ji na a : « Tenan baţi, ifën njah woli ihinani. » Akak aji na a : « Jibi njah njatumun, hënk di babuku baklunj katum. »

6 Abraham ahaş Nawat Kabuka ti uko wi ajakulunj, ukaanj kë Nawat Kabuka aji awo natool.

7 Nawat Kabuka aji na a kak : « Nji dwoonj Nawat Kabuka, andoliinj kë ipën du Ur di bakaldeyenj kawulu mboş mi, ika. »

8 Kë Abram aşë teema aji : « Nawat Kabuka Naşibaţi i naan, hum di di nji nhilunj kame kë dlunj kaka ma. »

9 Kë aji na a : « Yaan itijën uwit upatar, upi utañ na unkaneel ukaş. Undoli ti njawo kaka njşubal njwanj, Tijan kak urikaşe na ubalab unhumun. »

10 Kë Abram aţija njawo bti afinj. Afaaş njntaam ti ptoof ado ifah itëb, kandoli kataanj na katëntj ka, aşë wo aanfaaş njkat.

11 Njugude njatool pdëpa ti njntaam njankeşun njunj kë Abram aşë dook njawo.

12 Na utaakal ukeş, Abram awo ti bnjoy bweek aşë win bdëm bweek blënkandëraan.

13 Kë Nawat Kabuka aşë ji na a : « Iwo i kame kë babuku balunj kawo bayaanş du mboş manwoonj maanwo mi baka, mi baklunj kakak kado kajuukntën baka ti ulemp, balunj kahajan baka njşubal iñeen-week njyaaş njbaakër (400).

14 Kë nji nşë lunj kakob banjuukntënuj baka, bapën da na bka bţum.

15 Kë iwi işë lunj kaşaf kabaa kakeş kamoya kakak na bnuura du bajugu.

16 Bakak ti, woli uraan ubaakanşen ubii, ţiki te wal mëntj pjuban pi bahamorit paandobi tşëplën. »

17 Wi unuur uyobunj, kë bdëm batooti, kë bdoo banjeenuj maakan awo na udu uweek na unkaniya untëhanunj njaşë mara mara amay amuur ti ptoof pi njntaam njanfinunj njunj.

18 Kë unuur mëntj, Nawat Kabuka ado bhojar na Abram, aji na a : « Dluj kawul mboş mi pntaali pampënuj ti iwi, kapëna bdëk bi Ejiptu, te kaban bdëk bweek bi Ewufurat.

19 Mboş mëntj manwoonj mi njtaak nj bakenit, na mi bakenitit, na mi bakadmonit,

20 na mi bahitit, mi baperitit, mi barefayit,

21 na mi bahamorit, mi bakanaan, na mi bagirgaşit na mi bayebutit. »

16

Kabuka ki Itmayel

1 Faaray ahar Abram aambi buk, aşë ka nalemparul nnaaş alonj anwoonj i utaak wi Ejiptu i katim kawoonj Hagar.

2 Kë Faaray aşë ji na Abram : « Tenan, jibi *Yawe Nawat Kabuka awoonj aandi mbuk, dkooşu kooş

† 14:23 Mëndo yeenkyeenk nin unduş: Bapiit aji mënkyeenk nin kaguja.

kakan ido kawinar na nalempar naan ; ulome ntēpna ƚi a nka napoƚ. » Abram atiink uko wi ajakulunƚ.

³ Wi Abram adolunƚ nƚsubal iƚeen nƚi afēƚunƚ ƚi uƚaak wi Kanaan, Faaray aharul kē aƚē jej Hagar, nalemparul, awula kē aniimi.

⁴ Abram awinar na Hagar, kē awo na kayinƚ.

Wi Hagar awinunƚ kē awo na kayinƚ, aƚē jun pkul Faaray ajugul.

⁵ Kē Faaray aƚē ji na Abram : « Iwi iƚuunƚ kē Hagar abeehēn hēnkuƚ. Nƚi ƚi uleef naan dwuliinƚ nalempar naan, kē hēnkuƚ wi awoonƚ na kayinƚ aƚē beehēn. Dƚehan *Nawat Kabuka awayƚun nƚi na iwi. »

⁶ Kē Abram aƚē teema aƚi : « Nalemparu awo ƚi kaƚen ki nu, dolana uko wi inƚalunƚ. » Wi wi Faaray akakunƚ ahajan Hagar, kē adoo noor aƚi, kabuurna.

⁷ Uwanƚuƚ wi *Nawat Kabuka uyit na Hagar du kaƚog pliik plonƚ panwoonƚ du *pndiis, pliik mēntƚ pawo ƚi bgah bi ƚur.

⁸ Uji na a : « Hagar, nalempar Faaray, iwoona ƚunƚ, aƚē aya ƚunƚ? »

Kē aƚē teem aƚi : « Dƚi ƚi kabuurna Faaray, ajug naan. »

⁹ Kē uji na a : « Kakan du ajugu, ido katiinka. »

¹⁰ Uwanƚuƚ wi Nawat Kabuka ukak aƚi : « Ddo babuku baƚum te nin alonƚ aando hil pfēn baka.

¹¹ « Tenan, iwo na kayinƚ, ilunƚ kabuk napoƚ nƚiinƚ, lunƚi iƚu'a katim ki Iƚmayel*, ƚiki Nawat Kabuka atiink mntēg mi nu.

¹² Alunƚ kawo ji ubuuru unwoonƚ uundomi ; anƚnaƚariinƚ baƚnaan bƚi, baƚnaan bƚi bakak banaƚari'a ; alunƚ kalow bayiƚul bƚi. »

¹³ Hagar aƚal aƚi awin na manjooan anjaanƚ awina, aƚē ji wal mēntƚ na Nawat Kabuka, anƚiinƚ na a : « Iwo El-Roy, Naƚibaƚi anwinnunƚ. »

¹⁴ Uko wanƚ ukaanƚ kē bakdu pliik mēntƚ aƚi Lahay-Roy, dawoonƚ « *Anwoonƚ Aankba awinēn. » Pliik mēntƚ pawo ƚi ptoof pi Kadeƚ na Bered.

¹⁵ Hagar abukar Abram napoƚ nƚiinƚ, kē Abram aƚu napoƚ i Hagar abukaru-lunƚ katim ki Iƚmayel.

¹⁶ Abram aka nƚsubal iƚeen bakrenƚ na nƚsubal paaj (86) wi Hagar abukaru-lunƚ Iƚmayel.

17

Bhonar bi Naƚibaƚi na Abram

¹ Wi Abram akaanƚ nƚsubal iƚeen kaƚeen kalonƚ na kaƚeen kalonƚ (99), kē *Yawe Nawat Kabuka aƚē pēn awinana ƚi kadunul aƚi na a : « Nƚi dwoonƚ *El ƚaday, Naƚibaƚi Anhiniinƚ iko bƚi ; doon kaƚaƚēn ibot ido katiinkēn.

² Ddo bhonar na iwi, kabot kawulu pntaali pƚum maakan. »

³ Abram ajot wal mēntƚ afēƚ kaara ƚi mboƚ, Naƚibaƚi kē aƚē ji na a :

⁴ « Tenan, bhonar bi, bi bi nƚi kadolunƚ na iwi : Nƚi, dlunƚ kado iwo aƚinƚ kntaali ktum.

⁵ Iinkak adu'ana Abram*, katimu kawo hēnkuƚ Abraham†, ƚiki ddolu iwo aƚinƚ kntaali ktum.

⁶ Ddolu ibuk baƚnaanƚ baƚum maakan, banklunƚ kado kntaali, ilunƚ kabuk baƚih.

⁷ Ddo bhonar na iwi, na pntaali pankmbiinƚ ƚi kafeƚu woli ikeƚi. Bhonar mēntƚ bawo te mnto, hēnƚ dlunƚ kawo Naƚibaƚi i nu na i pntaali pankmbiinƚ ƚi kafeƚu.

⁸ Mboƚ mi Kanaan bƚi mi iwoonƚ nƚa nayaantƚ ƚi ma, dlunƚ kawulu ma ika te mnto, iwi na pntaali pankmbiinƚ ƚi kafeƚu, dlunƚ kawo Naƚibaƚi i baka. »

⁹ Naƚibaƚi akak aƚi na Abraham : « Kē iwi, iwo kamēban bhonar bi ndolunƚ na iwi na pntaali pi ikbukunƚ.

¹⁰ Bhonar banƚ bi bi nƚi kadolunƚ na iwi na pntaali pi ikbukunƚ, iwo i kamēban ba. Biinƚ bƚi banwoonƚ na iwi bawo biki kawala katēmp.

* **16:11** Iƚmayel : ƚi uhebēre dawoonƚ Naƚibaƚi atiink. na mndēm. † **17:5** Abraham : ƚi uhebēre dawoonƚ aƚinƚ baƚnaanƚ baƚum.

* **17:5** Abram : ƚi uhebēre dawoonƚ niinƚ antumunƚ aƚinƚ baƚnaanƚ baƚum.

11 Nawo biki kawala katëmp, uwo uko unkyuujun bhojar bi nji ndolun na an.

12 Kë ti kntaali ki ikbukun, napot ñiint anwoon awo kawala katëmp ti nnuur bakren, kaçu na bambukiin ti itohan keme biki nanugun nug du ñaan alon nayaan, anwoon aanwo i pntaali pi nan.

13 Hënk, babukale ti katohu keme anugana nugana na itaka yi nu, bawo biki kawala katëmp. Bhojar bankwinaniin ti nleef ni nan bawo bhojar banwoon baankba.

14 Ñiint anwoon aanwala katëmp, alun kadookana ti bayitul, tiki agar bhojar bi naan. »

15 Naşibați akak aji na Abraham : « Faaray aharu, iinkak ado kadu'a Faaray, ido kadola Faara.

16 Dwula bnuura, kë abot alun kabukaru napot ñiint. Dwula bnuura, alun kawo anin kntaali ktum, alun kabuk başih batum. »

17 Wal mënt, kë Abraham aşe jot afët kaara ti mboş aşe muujan. Aşal wal mënt aji : « Ñiint ankaan nşubal iñeen-week kabuk napot? Keme Faara ankaan nşubal iñeen kañeen kalon akbukun? »

18 Wi wi aşaan aji na Naşibați : « Dkooçu kooçu, wutan Işmayel ayeenk uko wi ihonun! »

19 Kë Naşibați aşe teema aji : « A-a, Faara aharu abukaru napot ñiint, i ikluñ kaçu katim ki Itaak. Dluñ kado bhojar na a te mnto, kado ba na pntaali pankpënnun ti a.

20 Dkak atiinku ti uko wi Işmayel. Tenan, dwula bnuura, ddo kabuk ka-jobët na a, pntaali pi nul patum. Alun kabuk başih iñeen na batëb, ddola abuk pntaali ptum maakan.

21 Kë bhojar bi naan, ddo ba na Itaak, i Faara akluñ kabukaru pkili ti wal wi. »

22 Wi Naşibați abaan ptiini na Abraham aşe ya aduka.

23 Unuur mënt, Abraham ajej Işmayel abukul, na bañaan bti bambukiin ti katohul na biki anugun nug, bañaan biint bti banwoon ti katohul

awalan baka katëmp jibi Naşibați ajakulun ado.

24 Abraham aka nşubal iñeen kañeen kalon na nşubal kañeen kalon (99) wi awaliin katëmp,

25 kë Işmayel abukul aka nşubal iñeen na nşwajant (13) wi awaliin katëmp.

26 Ti unuur uloolan mëntan wun wi wi Abraham na Işmayel abukul bawaliin katëmp.

27 Biint biki katohul bti, bambuknaaniin da na biki banugun nug du ñaan alon nayaan, kë bawala katëmp na a.

18

Bayaan bawajant

1 Unuur ulon Abraham aço ti plëman pi kaloona ki nul du mnko mnweek mi Mambre wi unuur udiñun, kë *Yawe Nawat Kabuka aşe pën awinana ti kadun ki nul.

2 Abraham akat kës, aşe win biint bawajant kë banaç du kadunul. Wi awinan win baka, aña du plëman pi kaloona, aya yit na baka ajot afët kaara ti mboş adëman baka,

3 aşe ji na alon ti baka : « Nawee, dkooçu kooçu, pantan ti katoh ki nalemparu, idole han kalilan.

4 Yoonkaan ddo bañjan meel, nañow ihoç naşe naço nanoorfën ti bko bi uteeh.

5 Dya kañjan kapoom nade, nañiisan nleef, nabaa naçep wi nabiin te ti katoh ki nalemparan. »

Kë başe ateema aji : « Aa, dolan jibi ijakun. »

6 Abraham amint wal mënt aya du kaloona meet di Faara awoon, aşe ji na a : « Faraan ijej pşon pnuura pankëşun, inag ijun ipoom. »

7 Wi wi Abraham aşaan amint aya du batani ajej ubay unuura, awul wa nalemparul kë ajuñ ataran.

8 Ajej mntow mnaç na mntow mnjiilu na ubay wi babomanun wun abëkan iko mënt bti ti kadun ki baka. Anaç aňog baka du pteef pi bko kë başe de.

⁹ Bahepara aji : « Faara aharu awo tuŋ ba? »

Kë ateem aji : « Awo du kaloona meet. »

¹⁰ Kë nayaanŋ ašë ji na a : « Dluŋ kabi ti pkili ti wal wi ; uŋenk wal mënŋ Faara aharu abuk napoŋ ŋiinŋ. »

Faara awo du plëman pi kaloona, du kafet ki nayaanŋ atiink.

¹¹ Bi Abraham na Faara bado bi wo wo baweeke, kë Faara akak aŋaŋan kaŋowa.

¹² Hënk, kë Faara ašë ji ti uŋalul, amujuan. Aŋal aji : « Hënkunŋ wi ndoonŋ aŋaf, kabaa kawinar na ŋiinŋ naan! Kë ajuŋ katoh naan abot awo naŋaf! »

¹³ Kë Nawat Kabuka ašë ji na Abraham : « we ukaanŋ kë Faara ajii ba, aŋal aji aanhinan kabuk wi adoonŋ abi ŋaf ŋaf? »

¹⁴ We wi Nawat Kabuka awoonŋ aanhinan pdo? Pkili, ti wal wi, dkak ti katohu, uŋenk wal mënŋ Faara abuk napoŋ ŋiinŋ. »

¹⁵ Faara apok aji : « Mënji » ŋiki alënki, kë Nawat Kabuka ateema aji : « Ijii. »

Abraham aŋiiniir Fodom

¹⁶ Biinŋ banaŋa atool pya, aten ubeeka wi Fodom. Kë Abraham ašë ŋooŋan baka.

¹⁷ Yawe Nawat Kabuka aji ti uŋalul : « Dwo i kamen Abraham uko wi nji kadolonŋ i? »

¹⁸ Ul ankbukunŋ pntaali pŋum pankkaanŋ mnhina, kabot kaŋu nwul kntaali ki mboŋ bti bnuura.

¹⁹ Ddata ahilna ado babukul na biki katohul bado kaŋaŋ bgah bi naan, kado uko wi nŋaluŋ na uko unwoonŋ utool ti kës ki naan. Hënk, nšë ndo pa a uko wi mbiinŋ ahonja. »

²⁰ Wi wi Nawat Kabuka aŋaanŋ aji : « Batapar biki Fodom na Gomora iko iwuŋaan maakan, pjuban pi baka padëm maakan.

²¹ Dya da katen me uko wi bataparunŋ baka uwoha manjoonan, woli unwo, kame. »

²² Batëb ti biinŋ bukunŋ bapënna da, ašë ya Fodom. Kë Abraham ahum nnaŋ ti kadun ki Nawat Kabuka.

²³ Abi aŋog ašë ji na a : « Na manjoonan, ifinŋ baŋool kanaakrën na bado buŋaan i? »

²⁴ Ulome baŋaanŋ iŋeen kaŋeen baŋool bawo ti ubeeka? Ifinŋ baŋaanŋ biki ubeeka bti i? Kë baŋaanŋ iŋeen-kaŋeen baŋool banwoonŋ ti ubeeka, baankdo imiir wa i? »

²⁵ A-a, iinkdo uko utënŋ waŋ, kado naŋool akeŋ na nado buŋaan. Naŋool awo wo ji nado buŋaan. Iinkdo uko utënŋ waŋ. Kë iwi nawayëŋ umundu bti ido uko unwoonŋ utool di. »

²⁶ Kë Nawat Kabuka ateema aji : « Woli dŋenk du Fodom baŋaanŋ baŋool iŋeen-kaŋeen, katen ti baka kamiir ubeeka bti. »

²⁷ Kë akak aŋiini na a aji : « Nji nwoonŋ pdëpalën na ufob, dŋoomunŋ aŋiini na Ajugun.

²⁸ Ulome baŋaanŋ kaŋeen baŋaanŋëŋ ti baŋool iŋeen-kaŋeen bukunŋ: Baŋaanŋ kaŋeen bampënuŋ bukunŋ baŋu itok ubeeka bti i? »

Kë ateem aji : « Woli dŋenk da baŋaanŋ iŋeen ŋbaakër na baŋaanŋ kaŋeen mënktok ubeeka. »

²⁹ Abraham akak aŋiini ji uteek aji : « Ulome bawoha iŋeen-ŋbaakër? »

Kë ateem aji : « Baŋaanŋ iŋeen ŋbaakër mënŋ baŋu mënktok ubeeka. »

³⁰ Kë akak aji : « Ajugun awutan kadeebaŋ akaan awutën nŋup : Bahinan kawo iŋeen-ŋwajanŋ. »

Kë ateem aji na a : « Mënktok ubeeka woli dŋenk da baŋaanŋ iŋeen ŋwajanŋ baŋool. »

³¹ Abraham akak aji : « Miiran, wi nkaanŋ aŋoom aŋiini na Ajugun : Bahinan kawo iŋeen-ŋtëb. »

Kë ateem aji : « Baŋaanŋ iŋeen ŋtëb bukunŋ baŋu mënktok ubeeka. »

³² Kë aji : « Ajugun awutan kadeebaŋ, dkak aŋiini ubaaŋŋaani : Bahinan kawo iŋeen. »

Kë ateem aji : « Baŋaanŋ iŋeen bukunŋ bado kë mënktok ubeeka bti. »

³³ Wi Nawat Kabuka abaanŋ pŋiini na Abraham ašë ya, kë Abraham aŋiis katohul.

19

1 Na utaakal, nwanjut n̄t̄eb̄ n̄uŋ n̄aban du Fodom. K̄e Lot aš̄e ʔo wal m̄eŋʔ ʔi uneej ubeeka. Wi awinan̄ win n̄a aš̄e naʔa aya ayit na n̄a ajot af̄eʔ kaara ʔi mboš̄ ad̄eman n̄a.

2 Aji na n̄a : « Dkooʔan kooʔ, nabiin naf̄er du katoh ki nalemparan, nañow ihoʔ, na nfa naš̄e naya na bgah bi nan. »

K̄e n̄aš̄e teema aji : « A-a, n̄ya kaf̄er du bayiti. »

3 Lot akooʔ n̄a te k̄e n̄ado dinan awala du katohul. Ado k̄e bajuŋ n̄a, aboman ipoom indaʔ k̄e n̄adee.

4 Bahum baandobi piinʔ k̄e biinʔ biki ubeeka baš̄e bi afooy katoh, bañaan̄ b̄ti bawo da, du baʔaša te baʔaf, nin alon̄ aandukaa.

5 Badu Lot aji na a : « Biinʔ bam-biin̄ ʔi katohu na utejan wi bawo ʔuŋʔ P̄enaan baka, n̄piinʔ na baka. »

6 Lot ap̄en̄ abi moŋ baka aš̄e d̄eʔ bgah ʔi kaf̄eʔul.

7 Aji na baka : « An banoh naan, dkooʔan kooʔ nawutan kado buʔaan.

8 Natenan, dwo na bapoʔ baaʔ bat̄eb̄ banwoon̄ baandobi me biinʔ. Ddo baka bap̄en̄ nado baka uko wi naŋaluŋ, naš̄e nawut kado biinʔ biki nin uko ulon̄ ʔiki bawo bayaanʔ biki naan. »

9 K̄e baš̄e teem aji : « Totiin ʔi. » Bakak aji na a : « Iwi inwoon̄ nayaanʔ, aš̄e n̄al pwo nawaȳeš̄! H̄enkuŋ n̄dolu uko unwuʔnuŋ apel wi n̄kdoluŋ baka. » Bawuuk Lot aš̄e ʔool pya kapaat̄ pl̄eman.

10 K̄e biinʔ banwoon̄ du meet̄ baš̄e haab̄eš̄ amob Lot apulad meet̄ aš̄e tuh pl̄eman.

11 Bado wal m̄eŋʔ biinʔ banwoon̄ du bdig k̄e bakak bakuul bukal b̄ti, ajunna ʔi bapoʔ te du baʔaf, k̄e baankak awin̄ pl̄eman.

12 Nwanjut n̄uŋ n̄aji na Lot : « Ikak awo na ñaan̄ alon̄ ʔi i? Bayootanu, babuku biinʔ na baaʔ, bañaan̄ b̄ti banwoon̄ biki nu ʔi ubeeka, jejan baka nap̄en̄ ʔi wa.

13 N̄tok ubeeka wi b̄ti ʔiki na man-joonan baʔup iko iwuʔaan maakan yi bañaan̄ biki wa badoluŋ. Yawe Nawat Kabuka ayilun aji n̄tok ubeeka. »

14 Lot aya aʔiini na bayootanul, banjokuŋ babukul aji : « Nanaʔiin, nap̄en̄ ʔi dko di, ʔiki *Nawat Kabuka abi katok ubeeka. » K̄e baš̄e ŋal aji aben̄ ben̄.

15 Wi unuur ujintuŋ na nfa kub, nwanjut n̄akak aji na Lot : « Naʔiin, ijej aharu na babuku baaʔ bat̄eb̄ banwoon̄ ʔi k̄eme nakeʔ woli Nawat Kabuka akob biki ubeeka wi. »

16 K̄e jibi Lot ahumuŋ na n̄ŋal n̄t̄eb̄, k̄e biinʔ bukuŋ baš̄e m̄ebana ʔi kañen, na aharul na babukul baaʔ bat̄eb̄ ʔiki Nawat Kabuka añaŋi'a. Badola k̄e ap̄en̄ ʔi ubeeka.

17 Wi bap̄enanuŋ baka ʔi ubeeka, uwanjut ulon̄ ʔi baka k̄e uš̄e ji : « ʔiin ibuuran ubida wi nu! Kten kaf̄eʔ ibot iwut kanaʔ nin dko dlon̄ ʔi uʔaak wi, yaan du pnkuŋ iwutna kakeʔ. »

18 K̄e Lot ateem aji : « A-a, Naweeek, uunhinan kawo h̄enk!

19 Nalemparu awinana bnuura ʔi k̄eš̄ ki nu, k̄e ibot adiimana m̄ñaŋa mnweek wi ibuuranuluŋ. K̄e n̄ji n̄ŋe wo m̄enhil kaʔi kaya du pnkuŋ b̄e pwuʔan paankban̄en̄ nkeʔ.

20 Tenan, iwin ubeeka umpoʔi wi i? Uñogi, k̄e nhil kaʔi kaban da. Wutan n̄ya mmena da mbuurna, ʔiki uwo umpoʔi! »

21 K̄e ateema aji : « Dkak aʔenu uko waŋ, m̄enktok ubeeka wi ikt̄iiniyaanuŋ.

22 Faraan iʔi iya imena du wa, ʔiki m̄enhil kado nin uko ulon̄ b̄e iindobi ban da. » Uko waŋ ukaan̄ k̄e baʔu ubeeka m̄eŋʔ katim ki ŋowar.*

23 Unuur ujun p̄iinʔ wal wi Lot abanuŋ du ŋowar,

24 k̄e Yawe aš̄e do pd̄epal̄en̄ pankt̄eraduŋ† k̄e pawoona baʔi ajot ʔi Fodom na Gomora.

25 Atok n̄beeka m̄eŋʔ na utaak m̄eŋʔ b̄ti, afiŋ bañaan̄ na iko b̄ti immayuŋ ʔi mboš̄.

* 19:22 ŋowar : ʔi uheb̄er̄e dawoon̄ umpoʔi. † 19:24 Pd̄epal̄en̄ pankt̄eraduŋ : "Soufre, Sulfur, Sulfuro."

26 Ahar Lot akok aten du kafeṭul aṣe bi kak kak pnam.

27 Abraham anaṭa na nfa kub aṣe ya du dko di abiiṅ anaṭ ṭi kadun ki Nawat Kabuka,

28 aten Fodom na Gomora na utaak bti aṣe win udu ke ukpen da ji udu wi uyik!

29 Wi Naṣibaṭi atokun ṅbeeka ṅun aleṣ Abraham apenan Lot ke abuur kaṭaafa ki bdoo du dko di abiiṅ afet.

Lot na babukul baat

30 Lot aya afet du pnkun ul na babukul baat batēb ṭiki aaññoom pto du Ṣowar. Baya du pnkun afet du bñot banhoorun.

31 Unuur ulon, bajeen ñaaṭ i Lot aji na aṭa'ul : « Aṣinun aṭaf hēnkun, ke nin ñiint alon aankak awo ṭi utaak anhilun kapiint na nja jibi bañaan bti bajaan bado.

32 Biin ṅwul aṣin nja poot akuj ṅṣe ṅpiint na a ṅka bapoṭ, pntaali pi nul pawutna kaba. »

33 Na utejan mēnt bawul aṣin baka poot, ke bajeen aṣe bi apiint na aṣin anwoon aando me upiint na unaṭa abukul.

34 Wi nfa mambanun, ke bajeen aṣe ji na aṭa'ul : « Takal na utejan dpiint na aṣin nja ; biin ṅkak ṅwula nṭa na utejan poot adaan iṣe iya ipiint na a, hēnk ṅṣe ṅbuk bapoṭ, pntaali pi nul pawutna kaba. »

35 Bakak awul aṣin baka poot utejan mēnt, ke nabaasa apiint na a, be aando me upiint na unaṭa abukul.

36 Hēnk di babak Lot bawoon na iyin, inwoonun du aṣin baka.

37 Bajeen abuk napoṭ ñiint aṣe ṭu'a katim ki Mohab‡, awoon atem bamohabit biki nṭa.

38 Nabaasa kak abuk napoṭ ñiint aṭu'a katim ki Ben-Ami§; ul awoon atem bahamonit biki nṭa.

20

Abraham na Abimelek

1 Abraham apenna du umban wi Mamre aya du utaak wi Negeb afet ṭi ptoof pi ṅbeeka ṅi Kadeṣ na Ṣur. Abi ya pyaanṭ du Gerar.

2 Aji na bañaan ke Taara aharul awo aṭa'ul. Ke Abimelek naṣih i Gerar aṣe do ke bayaarada Taara pa aniima.

3 Na utejan, Naṣibaṭi apen awinana ṭi kadunul na ṅṭaafi aji na a : « Ñaaṭ i iyeenkun aṭu ikeṭ ṭiki aniimaa. »

4 Abimelek ahum aando bi piint na a, aṣe ji : « Ajugun, ifin ñaan anwoon aando uko ulon i?

5 Abraham ṭi uleeful ajaknun aji awo aṭa'ul ke Taara akak ajaken aji Abraham awo naweekul. Uko wi ndolon ddo do wa na uhaaṣ ujint, mendo nin uko ulon uwuṭaan. »

6 Ke Naṣibaṭi ateema na ṅṭaafi aji na a : « Aa, nji kak dme ke ido uko mēnt na uhaaṣ ujint. Nji dneenaniin pjuan ṭi kadun naan wi ndolon ke iimbana.

7 Hēnkun kakaan ñiint un aharul ṭiki awo *naṭuparaan. Alun kañehanduru ibuurna. Woli iinkakana, kkeṭ iwi na biki katohu bti. »

8 Wi unuur ujintun, Abimelek adu baweek bti biki utaak aṣe ṭup baka uko unṭepun, ke baṣe lenk maakan.

9 Adu Abraham aṣe ji na a : « we wi idolon bañaan hēnk ba? We wi ndoliin ke ido kak i kaṭijaraan pjuan pweek pi, nji na bañaan biki utaak wi naan bti? Ido uko wi ñaan awoon aanwo kado. »

10 Akak ahepar Abraham aji : « We ukaan ke ido uko wan ba? »

11 Abraham ateema aji : « Dṣal aji bañaan banwoon ṭi bañoom Naṣibaṭi, ke kanuura ki ahar naan kahil kaṭu bafin.

12 Ado woha aṭa'naan ṭiki ṅṭok aṣinun, baninun biki ṅwoon ṅēntoki, ke ṅṣe bi niimar.

13 Wi Naṣibaṭi adolonun ke mpēn du katoh ki paapa añaay, djaka aji : “Dñehanu uko ulon: woli injalēn, dko di ṅkyahaan, jakan na bañaan iwo aṭa'naan.” »

‡ 19:37 Mohab : ṭi uhebēre dawoon anwoonun du aṣin. § 19:38 Ben-Ami : ṭi uhebēre dawoon abuk pntaali pi naan.

14 Abimelek ajej nkaneel na npi na ngit, balemp biint na baat awul Abraham ašë kakana Faara aharul.

15 Akak aji na a : « Utaak wi naan wii wi, ihinan kafët dko di inalun. »

16 Aji na Faara kak : « Dwul nawee ku itaka itum maakan*. Uko waŋ ukyuunun bañaan bti banwoon na iwi kë iwo najint ti uko untepuŋ. »

17 Kë Abraham ašë ñehan Našibați ajeban Abimelek na aharul na balemparul baat bahilna babuk,

18 ti ki ado kë baat bti biki kato ki Abimelek baanhil kabuk ti uko wi adolun Faara ahar Abraham.

21

Kabuka ki Itaak

1 *Yawe Nawat Kabuka ado Faara bnuura jibi abiiŋ aŋupa, ado uko wi abiiŋ ahoŋa.

2 Awo na kayiŋ abukar Abraham andoon abi wo wo naŋaf napot ñiint, ti wal wi Našibați abiiŋ ajaka.

3 Abraham aŋu napot i Faara abukarulun katim ki Itaak*.

4 Wi Itaak abukul adolun nnuur bakreŋ, kë Abraham ašë do jibi Našibați ajakulun, awalana katemp.

5 Aka nšubal iñeen-week (100) wi abukun Itaak.

6 Kë Faara ašë ji : « Našibați awulën uko wi nji kadoon kajiina, bañaan bti banktiinkun uko wi balilan na nji. »

7 Akak aŋiini aji : « In ahilanun tfa kaji na Abraham kë Faara abi kabootan? Kë nšaan abukara ñiint hënkun wi aŋafun. »

Hagar na Iŋmayel badookanaa

8 Itaak adëm te kë anin ado kayana. Unuur mënŋ kë Abraham ašë do ufettu uweek.

9 Hagar i utaak wi Ejiptu awo da na napot i abukaruŋ Abraham. Faara awin napot kë aknoha†,

10 ašë ji na Abraham : « Dookan nalemp i na abukul, abuk nalemp i aanwo kayeenk ti iko yi ikdukarun Itaak abuk naan. »

11 Uko mënŋ ude Abraham maakan ti ki Iŋmayel awo kak abukul.

12 Kë Našibați ašë ji na a : « Kŋoo kaŋaaf abuku na nalemparu, uko wi Faara akhepariiŋ bti dolan wa, ti ki ti Itaak di di pntaali pi nhoŋiiŋ pakpënnun.

13 Kë abuk nalemp, ddola abuk pntaali pweek maakan, ti ki awo kak abuku. »

14 Abraham anaŋa na nfa kub, ajej kapoom na ubuuli wi meel awul Hagar, kë aŋu ti feŋ, akak awula napot ašë dola kë ayaa. Kë Hagar aya añaay na *pndiiŋ pi Bertabe.

15 Wi meel manyaan aba, kë ašë bëkan napot ti bko bloŋ uŋeeh,

16 aya alow btiŋu aŋo ašë jun nwooni aji : « Mënŋal pwin pkeŋ pi napot naan. »

17 Našibați atiink napot kë akwooni, kë uwanjuŋ wi nul ušë duuna Hagar du baŋi aji na a : « Hagar, we wa ba? Klënk, Našibați atiink nwooni ni napot du dko di ibëkanulun.

18 Jejana ibot imëbana bnuura ti ki ddo babukul batum, bawo pntaali pweek. »

19 Našibați ahaabëŋ wal mënŋ këŋ ki Hagar kë ašë win pliiik. Wi wi ayaan aliik ubuuli atuman awul napot kë adaani.

20 Našibați ayeŋ napot kë akdëm. Afët du pndiiŋ akak ñaan anhilun kaŋuuri maakan.

21 Wi afëtun du pndiiŋ du Paran, anin kë ašë la'ara ñaaŋ anwoon i utaak wi Ejiptu.

Bhoŋar bi Abraham na Abimelek

22 Unuur ulon, Abimelek na Fikol naŋih i bangoli biki nul baya du Abraham aji na a : « Našibați awo ti kafetu ti iko bti yi ikdolun.

23 Hënkun mehniin ti kadunul iji iinkguurën nin, nji na babuk naan na babuk baka, kë ido bnuura na nji na utaak wi iwoon nayaant wi, jibi nwoon bnuura na iwi. »

* 20:16 Itaka itum maakan : Iwo uko ji baluk bi nšubal iñeen-week na iñeen nwananŋ (130) ni nayafan.

* 21:3 Itaak : dawoon ti uhebëre aji. † 21:9 Kë aknoha : Balon bapiit aji Kë akbeŋ Itaak.

24 Kë Abraham ateem aji : « Dhon uko mēnt. »

25 Wi wi Abraham aṣaan aleṣana pliik ploṅ pi balempar Abimelek babiin ateha.

26 Kë ateema aji : « Mēmme ñaan andoluṅ uko waṅ. Iinṭupēn, dbaan atiink tiink nṭa uko mēnt. »

27 Wi wi Abraham aṣaan ajej ṅkaneel, ṅpi, na ṅgit awul Abimelek, kë baṣē do bhoṅar.

28 Abraham apēnan ṅkaneel ṅmpoṭi ṅwaat paaj na uloṅ.

29 Kë Abimelek aṣē hepara aji : « we ukaṅ kë ipatēṣ ṅkaneel ṅmpoṭi ṅwaat paaj na uloṅ ṅi ba? »

30 Kë ateema aji : « Yeenkan ṅkaneel paaj na uloṅ ṅi, uwo uko unkdimanuṅ kë ṅi djipuṅ pliik pi. »

31 Uko waṅ ukaṅ kë badu dko mēnt aji Beerṣeba‡ ṭiki bukal batēb bti bahoṅaruṅ da amehna.

32 Wi badoluṅ bhoṅar du Beerṣeba aba, Abimelek na Fikol naṣih i bangoṅi biki nul banaṭa akak du utaak wi bafilittenṅ.

33 Abraham atepi du Beerṣeba bko bi bajaan bado Tamarit aṣē dēman da *Yawe Nawat Kabuka anwoon aankba.

34 Wi wi Abraham aṣaan aṭo ajon du utaak wi bafilittenṅ.

22

Bṭeṅan bi Abraham

1 Wi iko yaṅ iṭepuṅ, Naṣibaṭi aṅal pten me Abraham aṣiyaara kado uko wi akjakuluṅ aṣē ji na a : « Abraham. »

Kë ateem aji : « Nji wi. »

2 Kë aji na a : « Jejan abuku, aloolan ṭañ i ikaṅ, Itaak i iṅaluṅ maakan, iya du utaak wi Moriya du pnkuṅ pi ṅi kaluṅ kayuuju. Woli iban da, kjeja kafiṅaraan kabot katēra kadolēn bṭeṅan. »

3 Abraham anaṭa na nfa kub, atan ubuuru ajej balemparul batēb na abukul, abot atib imul yi akyaan

katērna'a, aṣē tool pya dko di Naṣibaṭi ajakuluṅ.

4 Wi bapoṣuṅ ado ṅnuur ṅwajanṭ, kë Abraham aṣē win dko di bajakuluṅ du kalowan.

5 Aji wal mēnt na balemparul : « Nadukiin ṭi na ubuuru. Nji na napoṭ ṅya kadēman Naṣibaṭi kaṣē kakak. »

6 Abraham ajej imul yi akyaan katērna Itaak abukul awula kë akuṅaa, ul ṭi uleeful kë aṣē mēban bdoo na umbañ. Wi wi baṭooluṅ bukal batēb.

7 Itaak aṭiini wal mēnt na Abraham aṣin aji : « Paap! »

Kë ateema aji : « Abuk naan, dṭiinku! »

Kë akak aji na a : « Bdoo bii bi, kë imul yii yi, unkaneel wi bṭeṅan ubaa wo ṭuṅ ba? »

8 Kë ateem aji : « Abuk naan, Naṣibaṭi akyaan kawul unkaneel » kë baṣē tool bukal batēb bti.

9 Wi babanuṅ du dko di Naṣibaṭi ajakuluṅ, Abraham aboman *bliit bi mngur, apaf da imul aṣē tan Itaak abukul aṭu ṭi imul duuṭ.

10 Atoolan kañen ajej umbañ kafiṅna abukul.

11 Kë uwanjuṭ wi *Yawe Nawat Kabuka uṣē duuna du baṭi aji na a : « Abraham! Abraham! »

Kë ateem aji : « Nji wi! »

12 Kë uṣē ji na a : « Kdeen kañen ṭi napoṭ! Kdola nin buṭaan! Dme hēnkuṅ kë iji ktiink Naṣibaṭi : Idinan pwulēn abuku aloolan ṭañ i ikaṅ. »

13 Abraham akat kēṣ aṣē win unka-neel ukaṣ uloṅ wi itim ihotuṅ ṭi bgof. Aya ajej wa aṣiṅar Naṣibaṭi atēr ado bṭeṅan, kë ukeṭar abukul.

14 Abraham adu dko mēnt aji : « Adonay Yire » uwoon Ajugun awul. Uko waṅ ukaṅ kë hēnkuṅ baji baji : « Du pnkuṅ Ajugun awul. »

15 Uwanjuṭ wi Nawat Kabuka ukak aduuna Abraham du baṭi,

16 aji na a : « Dmehna ṭi bkow naan, ṅi Nawat Kabuka aji : jibi idoluṅ uko wi, adinan pwulēn abuku aloolan ṭañ i ikaṅ,

‡ 21:31 Beerṣeba : ṭi uhebērē dawoon pliik pi kamehna.

17 dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpënnun ʔi iwi paʔum ji njah ʔi baʔi na pyiw panwoon ʔi kabaŋ ki bdëk. Pntaali pi nu pawat baʔoorad pa, payeenk ʔbeeka ʔi baka.

18 Dʔëpna ʔi pntaali pi nu kawul kn-taali ki mboʔ bʔi bnuura, ʔiki itiinkën. »

19 Abraham awugʂa akak du balemparul, kë baʔool pkak Beerʂeba. Abraham afëʔ da.

Babuk Nahor

20 Wi iko yaŋ iʔëpun, baʔup Abraham aji Milka kak, ahar Nahor aʔa'ul abukara bapoʔ biinʔ.

21 Bajeen awo katim ki Ut, aʔu na But aʔa'ul, na Kemuwel aʂin Aram,

22 na Keted, na Hato, na Pildaʂ, na Yidlaf, na Betuwel.

23 Betuwel abukuŋ Rebeka. Bukuŋ bawoon bapoʔ biinʔ bakreŋ biki Milka abukaruŋ Nahor, aʔa Abraham.

24 Nahor abi do baniw na ñaaʔ alon i katim ki Rewuma, ankaaŋ abuk bapoʔ biinʔ, bawo : Teba, Gaham, Tahaʂ na Maaka.

23

Pkeʔ pi Faara na umoy wi nul

1 Faara ado ʔʂubal iñeen-week na ʔʂubal iñeen ʔtëb na paaj na ulon (127); hënk di di ʔnuurul ʔalinuŋ.

2 Wi wi aʂaaŋ akeʔ du Kiriyaʔ-Arba (dawoon Hebron) du utaak wi Kanaan ; Abraham awoonira abot aʔëga.

3 Abraham apën du meet ʔi puum pi aharul papiinʔanuŋ aʂë ya du bahitit aji na baka :

4 « Dwo nayaant ʔnfëʔuŋ na an, nayuujaan dko dlon di nhili kanug kamoyna ahar naan. »

5 Kë bahitit baʂë teema aji :

6 « Naweeek tiinkun : Naʂibaʔi adëmanu kë iwo ʔi ptoofun, tenan ʔi dko bʔi di ʔbomanuŋ aji ʔmoyna, datan dannuurnaaniin imoy aharu, nin alon ʔi un aankneenanu dko di nul. »

7 Abraham anaʔa wal mënʔ abi aŋup ʔi kadun ki bañaan biki utaak mënʔ, bahitit.

8 Aʔiini na baka aji : « Woli nadinan mmoy ahar naan, natiinkaan, nabot naʔënkën naʔiini na Efron abuk Fohar.

9 Dʔal awulën du Makpela dko di abomanuŋ du kabaŋ ki uʔeehul kado kamoyna ; awulaan da, dluka itaka yi dakwaaparun ʔi kadunan, dakak dko dmoyni di naan. »

10 Kë Efron aʂë ʔo ʔi ptoof pi bahitit batënʔul wal mënʔ. Aʔeem Abraham ʔi kadun ki bahitit bʔi banwoon du bayiti aji na a :

11 « A-a naweeek, tiinkan! Dʔenu uʔeeh kabot kaʔenu dko dmoyni danwoon du wa meet. Dʔenu da ʔi kadun ki bañaan bʔi : moyan aharu da. »

12 Kë Abraham aʂë kak aŋup ʔi kadun ki bañaan biki utaak.

13 Aji na Efron ʔi kadun ki baka : « Dkooʔu kooʔ duni itiinkën. Wutan nnug uʔeeh : yeenkan itaka, nʂë mmoy ahar naan da. »

14 Kë Efron aʂë teema aji :

15 « Naweeek, tiinkaan! Preeʂ pi mboʂ mi pawo [ktaka iñeen week ʔbaakër ki baʔaknuŋ untaam.] Kë itaka mënʔ, iwo we ʔi ptoofun? Moyan puum pi aharu. »

16 Abraham atiink Efron, afën itaka yi Efron ajakuŋ ʔi kadun ki bahitit : ktaka iñeen week ʔbaakër (400) ki baʔaknuŋ untaam.

17 Hënk, kë uʔeeh wi Efron du Makpela dantaanuŋ na Mamre, uʔeeh na dko dmoyni danwoon da, na mnko bʔi manwoon ʔi uʔeeh meet

18 kë ikak yi Abraham ʔi kadun ki bahitit bʔi banwoon du bayiti.

19 Wi uko waŋ uʔëpun, kë Abraham aʂë ya amoy Faara aharul du bhër banwoon du uʔeeh wi Makpela ataŋ na Mamre, dawoon Hebron du utaak wi Kanaan.

20 Hënk, kë bhër na uʔeeh bʔi, ʔapën ʔi iñen yi bahitit akak bka bi Abraham, kë ado da pnguran.

24

Ñaaʔ i Itaak

1 Abraham aţaf wal mēnt maakan, kē *Yawe Nawat Kabuka akak awula bnuura ʔi iko bti.

2 Abraham adu anwoonun naweek ʔi balemparul, abot awo namali i nul aji na a : « Dkooʔu, ʔuun kañen ʔi pnkant pi naan uʔeeh*.

3 Mehniin ʔi kadun ki Nawat Kabuka Naşibaʔi anʔakuŋ baʔi na mboş, iji iinklun kalaar abuk naan napoʔ ʔi biki Kanaan biki nfēʔun ʔi ptoof pi baka ʔi.

4 Lunji iya du utaak wi naan, du bayiʔ naan, idat da ʔi naan pa Itaak abuk naan. »

5 Kē nalemparul ahepara aji : « Kē woli ʔi naan anlanun adi pʔaşen te ʔi utaak wi, wal mēnt, kañoʔ abuku du utaak wi iwoonun i? »

6 Kē Abraham ateema aji : « A-a. ʔaafaraan kakakan da abuk naan.

7 Nawat Kabuka Naşibaʔi ampēnanaanun, du katoh ki paapa na du utaak wi bayiʔ naan, anjaknun abot amehna aji alun kawul pntaali pi naan mboş mi, alun kayil uwanjut wi nul ʔi kadunu, ijejna ʔi naan pa abuk naan.

8 Aşē wo woli ʔi naan aandi pʔaşu, iinkwo angaranun kamehna. ʔaafaraan kakakan abuk naan da. »

9 Kē nalemp aʔu kañen ʔi pnkant pi Abraham uʔeeh, amehna ʔi uko mēnt.

10 Nalemp un ajeje ʔi naan ʔi pnkunkaali iñeen ʔi Abraham abot aya na iko inuura itum yi akaan, aşē tool aya du ubeeka wi Nahor afēʔun du utaak wi Metopotamiya.

11 Wi abanun da, ado ʔi naan kē ʔi naan upen ubeeka kañog pliik. Uwo utaakal, ʔi wal wi baʔ bajaan bapen kabi pliik.

12 Wal mēnt kē aşē ji : « Nawat Kabuka, iwi Naşibaʔi i Abraham ajug naan ajaan adēman, dkooʔu kooʔ dolan iko iʔep bnuura, ibot idiiman Abraham ajug naan bnuura bi nu!

13 Dwo ʔi kañog pliik, kē baʔ biki ubeeka bakpen pbi kaliik meel.

14 Dolan poonu i ʔi kajakun awalan pdunk pi nul aʔenēn ndaan aşē teemēn aji : « Daanan, mbot nwul ʔi naan ʔi nu ʔi naan, » awo ʔi naan i ʔi naan pa Itaak nalemparu ; kawin kē idiiman ajug naan bnuura bi nu. »

15 Aando bi ba ʔi naan aşē win poonu alon kē akbi na pdunk ʔi pganjan. Katimul kawo Rebeka, awo abuk Betuwel, ʔi naan abuk Milka, ahar aʔa Abraham anwoon katim ki Nahor.

16 Napoʔ ʔi naan mēnt awo neegani nannuura maakan, anwoon aando bi me biinʔ. Aya du pliik, alikar pdunk aşē tool pkak.

17 Nalempar Abraham aʔi aya ayit na a aji : « Dkooʔu kooʔ, ʔenaan meel mntiinku ʔi pdunku ndaan. »

18 Kē ateem aji : « Naweek, daanan » aşē ʔi naan awalan pdunk awula kē adaani.

19 Wi adaanun aba, kē poonu akak aji na a : « Dkak aya kaliik, ʔi naan ʔi nu ʔi naan ʔi naan ʔi naan. »

20 Aʔaran ajeje ʔi naan meel mandukiin mun ʔi kamben akak aʔi aya alik meel mlon pa ʔi naan bti.

21 ʔi naan awo ʔi pşalana byompan aşē şal me Nawat Kabuka ado kē bgahul banuura.

22 Wi ʔi naan ʔi pnkunkaali ʔi naan ado teban, ʔi naan kē aşē jej brinku bi uwuuru bdiʔ abot aʔu'a kak inguuri iteb yi wuuru idiʔ.

23 Wi wi aşaan aji na poonu : « Iwo abuk in ba? ʔupaan, dkooʔu kooʔ, dko dfēr dawo du uko şaaş ʔi naan ʔi naan da i? »

24 Kē ateem aji : « Dwo abuk Betuwel, ʔi naan i Milka abukaranun Nahor. »

25 Akak aji na a : « ʔi naan na ujaagal wi ʔi naan kaşeeŋ ipiintanaan ʔi naan ʔi naan uko ude utum pa ʔi naan, akuʔ awo na dko di nahilun kafēr. »

26 ʔi naan nalempar Abraham anup wal mēnt adēman Nawat Kabuka

27 aji : « Dbeeb *Yawe Nawat Kabuka, Naşibaʔi i Abraham ajug naan ajaan adēman, anwoon

* 24:2 ʔuun kañen ʔi pnkant pi naan uʔeeh : ʔi udolade wi baka ʔi naan aji do han woli amehna uko uweek.

aanțañan pdiiman ajug naan bnuura na pdo uko wi ahoñuluñ. Kë nji, Yawe ațijjën du katoñ ki bayiț ajug naan. »

²⁸ Poonu ați aya du uko anin, ațup uko unțepuñ.

²⁹ Ul Rebeka, aka naweekul ñiint i katim kawoon Laban, Laban mënț ați aya du ñiint du pliiik.

³⁰ Wi Laban awinañ win brinku na inguuri yi ața'ul ñaaț awohuñ abot atiink kë Rebeka aji : « Hënk di di ñiint mënț ațiiiniñ na nji aji » aya du a, ațenk kë ahuma nnaț aňog ñntaam ñi pnkunkaali du pliiik.

³¹ Laban aji na ñiint: « Biini, iwi i Nawat Kabuka awuluñ bnuura bi nul! we ukaañ kë iduka du bdiğ ba te dboman katoñ ala dko di iktuun ñntaam ñi nu? »

³² Ñiint abi awala ti katoñ, kë Laban afënëša ñntaam, așeef ujaagal abot awul ña uko ude. Awul ñiint na bangakandëruñ na a meel bañowna ihoț.

³³ Bațij pde abëkana, kë nalempar Abraham așë ji : « Mënkde bë mënțup uko wi nji nwoon i kațup. »

Laban kë aji na a : « Țupan keeri. »

³⁴ Kë aji : « Dwo nalempar Abraham.

³⁵ Nawat Kabuka awula bnuura maakan, kë akak nayok. Awula ñkaneel na ñgit, untaam na uwuuru, balemp biint na baaț, na ñntaam ñi pnkunkaali na ñbuuru.

³⁶ Faara, ahar ajug naan abukara napoț ñiint wal wi adoon abi țaf țaf kë awul abukul mënț iko bti yi akaañ.

³⁷ Ajug naan adolën kë mmehna aji : « Iinklaar abuk naan ñaaț ti babak bañaañ biki utaak wi Kanaan wi nfëtuñ.

³⁸ Mehniin iji iya du bayiț naan, du katoñ ki paapa kadat da ñaaț pa abuk naan.»

³⁹ « Kë nșë hepar ajug naan aji na a : «Kë woli ñaaț aandi pbi na nji kado hum?»

⁴⁰ « Kë ateem aji : «Nawat Kabuka i njaañ kațaș aluñ kayil uwanjuț wi nul, uțju te du dko di njakuñ ișë idat wal mënț ñaaț pa abuk naan ti bayiț naan, du katoñ ki paapa.

⁴¹ Iinkwo angaruñ kamehna ki nțu'iiñ pdo : iya du bayiț naan, kë woli bapok pwulu ñaaț ițij, iinkwo angaruñ kamehna ki nțu'iiñ.»

⁴² « Dban nța du pliiik așë ji : «Nawat Kabuka, iwi Nașibați i Abraham ajug naan ajaañ adëman, dkooțu kooț dolaan iko ițep bnuura, nwin uko wi mbiin pla!

⁴³ Dnaț aňog pliiik, napoț ñaaț ankmbiin pliiik da i nji kakuñ: ‘Dkooțu kooț, țenaan meel mntiinku ti pdunku, ddaan’,

⁴⁴ kë ateemën aji : ‘Daanan, mbot nya nliik meel pa ñntaam ñi nu’, kdola awo i iwi Nawat Kabuka adatuñ pa awo ahar abuk ajug naan.»

⁴⁵ « Mëndo bi ba pñehan Ajugun ti ușal naan, kë Rebeka așë bi na pdunkul ti pgañan, aya du pliiik, aliiik meel, kë nșë jaka : «Dkooțu kooț, țenaan meel mntiinku ddaan.»

⁴⁶ Ațaran awalan pdunk, așë jakën : «Daanan mbot nya nliik meel, ñntaam ñi nu ñadaan.» Ddaan, kë akak aliiik ñntaam meel.

⁴⁷ « Kë nhepara aji : «Iwo abuk in ba?»

« Kë ateem aji : «Dwo abuk Betuwel i Milka abukaruñ Nahor.» Wal mënț wi wi nțu'uluñ brinku ti byiș abot ațu'a inguuri ti iñen.

⁴⁸ Dñup adëman Nawat Kabuka abot abeeba, ul Nașibați i Abraham ajug naan anțijnuñ ti bgah bi bnuura pyeenk abab ața ajug naan pa awo ahar abukul.

⁴⁹ Hënkun woli nañal pdo ajug naan bnuura națupaan, kë woli naankak ahil națupën mmee jibi nji kadoli. »

⁵⁰ Laban na Betuwel kë bașë țiini na a aji : « Uko uwoona du Nawat Kabuka, ñënhil kaji uko uloñ da, kadinan këme kapok.

⁵¹ Rebeka awuñ ti kadunu : jejana iyaanaan akak ahar abuk ajugu jibi Nawat Kabuka ajakuñ. »

⁵² Wi nalempar Abraham atiinkuñ uko wañ așë fëț kēș ti mboș adëman Nawat Kabuka.

⁵³ Apënan wal mënț uwuuru na untaam na imișa awul Rebeka, akuț

aŕen naweekul ñiintŕ na anin iko itum inuura.

⁵⁴ Ul na biintŕ bangakandërunŕ na a bade, adaan abot afër da.

Na nfa wi banaŕiinŕ, kë aŕë ji : « Nawutaan nŕiisŕ du uko ajug naan. »

⁵⁵ Naweek Rebeka na anin kë baŕë ji na a : « Wutan napotŕ aduka na un uko ji nŕnuur iŕeen abaa aya. »

⁵⁶ Kë aŕë teem baka aji : « Nakjonaanaan, wi Nawat Kabuka aŕijnunŕ kë ndo win uko wi mbiinŕ pla. Nawutaan nkak du ajug naan. »

⁵⁷ Kë baŕë ji na a : « Nawulën nŕdu poonu nŕhepara uko wi aŕaluŕ. »

⁵⁸ Hënŕ di baduunŕ Rebeka ahepara aji : « Injal kaya na ñiintŕ i i? »

Kë ateen aji : « Dŕjali. »

⁵⁹ Bawut wal mëntŕ Rebeka aŕa baka na nalemp anyewi'ulunŕ, kë baya na ñiintŕ nalempar Abraham unŕ na biintŕ bangakandërunŕ na a.

⁶⁰ Bañehandër Rebeka bnuura aji na a :

« Iwi aŕa'un, yaan

ibuk bapotŕ batum maakan

babuku baji bawat baŕoorad baka

kajej nŕbeeka nŕi baka. »

⁶¹ Rebeka na balemparul banaŕa apaya ŕi nŕntaam nŕi pnkunkaali aŕaŕ ñiintŕ. Hënŕ di di nalempar Abraham ajejunŕ ñaaŕ aya.

⁶² Itaak awoona du pliiŕ pi Lahay-Roy, afëtŕ wal mëntŕ ŕi Negeb.

⁶³ Aya na utaakal apën pŕtar ihoŕ du uŕeeh, aŕë win nŕntaam nŕi pnkunkaali kë nŕakbi.

⁶⁴ Rebeka akak awin Itaak. Alut awala ŕi untaam,

⁶⁵ aŕë ji na nalempar Abraham : « Ñiintŕ ahoŕ akwoonunŕ du uŕeeh abi pkitun hënŕ ba? »

Kë ñiintŕ ateeama aji : « Ajug naan a. » Wi wi aŕaŕ ajeŕ uleentŕ agur bkow.

⁶⁶ Ñiintŕ nalempar Abraham aŕup Itaak iko bŕi jibi itëpari.

⁶⁷ Kë Itaak aŕë jej Rebeka aneejan du kaloona ki Faara anin : ajeja kë awo aharul, abot aŕala. Hënŕ di di Itaak aŕaŕnanunŕ pŕëga pkeŕ pi anin.

25

Pntaali pi Ketura

¹ Abraham akak abi niim ñaaŕ alonŕ i katim kawoonŕ Ketura.

² Kë abukara Timran na Yokŕan na Medan, na Majaan na Yiŕbah na ŕuwah.

³ Yokŕan abuk ŕeba na Dedan, kë babuk Dedan bawoonŕ bahaŕurit na baletuŕim na balewumin.

⁴ Babuk Majaan bawo : Efa na Efer na Hanok na Abida na Eldaa. Bukunŕ bŕi bawoonŕ babuk Ketura.

⁵ Abraham adukar Itaak bka bi tul bŕi.

⁶ Kë wi ahumuŕ aandobi keŕ, aŕen babuk iniwul iko ilonŕ aŕë do baka kë balow Itaak aya du utaak unwoonŕ du umayar unuur.

⁷ Abraham ado nŕŕubal iŕeen-week na nŕŕubal iŕeen paaj na iŕeen na kaŕeen (175) ŕi mboŕ.

⁸ Wal mëntŕ wi wi aŕaŕ akeŕ wi aŕafunŕ aba nŕnuur abot awo ŕi mnlilan, kë bamoya kë aya du bajugul.

⁹ Itaak na Iŕmayel babukul bamoya du bhër bi Makpela, kaŕog Mamre du uŕeeh wi Efron abuk Fohar nahitit.

¹⁰ Uŕeeh mëntŕ Abraham abiinŕ anug wa du bahitit. Dul di amoyiinŕ ul na Faara aharul.

¹¹ Wi Abraham akeŕunŕ, Naŕibaŕi awul Itaak anfëtunŕ du kaŕog pliiŕ pi Lahay-Roy bnuura.

Babuk Iŕmayel

¹² Hagar ñaaŕ i Ejiptu, nalempar Faara, abukar Abraham Iŕmayel. Babuk Iŕmayel biki biki.

¹³ Itim yi baka jibi baŕaari yii yi : bajeen awo Nebayot aŕu na Kedar, na Adbeel na Mibŕam,

¹⁴ na Miŕma, na Duma, na Maata

¹⁵ na Hadad na Tema, na Yetur na Nafiŕ na Kedema.

¹⁶ Bukunŕ bawoonŕ babuk Iŕmayel iŕeen na batëb, andoli awo naŕih i pntaali pampënnunŕ ŕi a. Bawul itim yi baka nŕntanka na nŕfëtŕ nŕi baka.

¹⁷ Iŕmayel ado nŕŕubal iŕeen-week na nŕŕubal iŕeen nŕwajanŕ na paaj na ulonŕ

(137) ʔi mboʃ. Wi wi aʃaan akeʔ amoya aya du bajugul.

¹⁸ Pntaali pampënnuŋ ʔi a pafëʔ du utaak unwoonuŋ Hawila te ʃur danwoon du umayar unuur wi utaak wi Ejiptu. Pntaali pi Iʃmayel paantiinkar na biki kntaali ki babuk aʃin.

Kabuka ki bi Etawu na Jakob

¹⁹ Uko wi Itaak abuk Abraham wii wi :

Abraham abuk Itaak,

²⁰ kë Itaak aka nʃubal iñeen nbaakër wi animumuŋ Rebeka aʔa Laban abuk Betuwel. Betuwel na Laban bawo baharameeŋ banwoonuŋ Padan-Aram.

²¹ Itaak añehan *Nawat Kabuka pa aharul ʔiki aanhil pbuk. Kë Nawat Kabuka atiinka, Rebeka aharul kë awo na kayiŋ.

²² Bapoʔ baʃiŋtar ʔi kayiŋul meet, kë aʃë ji « we ukaan kë uko waŋ uwo ba? » Aya wal mënʔ ahepar Nawat Kabuka.

²³ Kë Nawat Kabuka aʃë ji na a :

« Kntaali ktëb kawoon ʔi kayiŋu
kë kntaali ktëb kamkpënuŋ ʔi iwi,
kaluŋ kagarna du kayiŋ meet.
Ploŋ pabi kadëm kapel pundu,
pi naweek pabi kado kalempar
pi nampoʔi. »

²⁴ Wi wal wi kabuk ubanuŋ, kë kbet kapën ʔi kayiŋul.

²⁵ Nateek ampënuŋ ajeenk jud awo ji umanta wi pfaal ; kë badu'a aji Etawu*

²⁶ Wi akpënuŋ, kë aʔa'ul aʃë bi kak, amëbana mëban ʔi pʃoñ ; kë badu'a aji Jakob†. Itaak aka nʃubal iñeen-paaj (60) wi babukiin.

²⁷ Bapoʔ badëmi, kë Etawu akak nanjan naweek, anjalun ʔteeh. Jakob ul kë awo ñaan anyompandëruŋ abot aji njal pto du kaloona meet.

²⁸ Itaak ul amagan Etawu ʔiki anjal uyemaʔ wi pjan, kë Rebeka aʃë magan Jakob.

²⁹ Unuur ulon, Jakob awo ʔi pjuŋ poʔ, kë Etawu aʃë woona ʔteeh akeʔ ubon.

³⁰ Aji na Jakob : « Faraan, wulaan nde ʔi pot bjeenkul buŋ! Ubon ude'ën. » Ukaan kë bakak adu'a kak aji Edom, uwoon najeenkul.

³¹ Jakob kë aʃë ji na a : « Waapaan duna pweek pi nu‡. »

³² Kë Etawu ateema aji : « Tenan, dkeʔ abaa dolna we pweek ba? »

³³ Kë Jakob akak aji na a : « Duni imehna ʔi kadun naan. » Kë amehna, awaap Jakob pweek pi nul.

³⁴ Wal mënʔ, kë Jakob aʃë naʔa awula kapoom na poʔ bi ujoʃar, kë ade adaan aʃë naʔa aya. Hënk di di Etawu abeehuŋ pweek.

26

Itaak du Gerar

¹ Ubi ka wal mënʔ ʔi utaak wuŋ ubon uweek, umpaʔuŋ na uteek umbiin awo ʔi wal wi Abraham, kë Itaak aʃë ya du Abimelek naʃih i bafilitten du utaak wi Gerar.

² *Yawe Nawat Kabuka apën awinana ʔi kadunul aʃë ji na a : « Wutan kaya du utaak wi Ejiptu! ʔoon du utaak wi nji kaluŋ kayuuju.

³ ʔoon ʔi utaak wi, dwo na iwi kabot kawulu bnuura. Aa, dwulu mboʃ mi nʔaak nji bti iwi na pntaali pankpënnuŋ ʔi iwi. [Hënk] ddo wal mënʔ kahon ki mbiiŋ ado Abraham ʃaaʃ.

⁴ Ddo pntaali pankpënnuŋ ʔi iwi patum ji njah nji baʔi kaʃë kawul pa nʔaak nji bti. Dʔëpna ʔi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboʃ bti bnuura.

⁵ Ddo haŋ ʔiki Abraham atiinkën abot ado uko wi njakuluŋ, aʔaʃ pjukan pi naan na bgah bi naan. »

⁶ Kë hënk di di Itaak aʔoon du Gerar.

⁷ Bañaan biki dko mënʔ bahepara jibi awoori na aharul, kë aʃë ji na baka awo aʔa'ul. Aʔi pji na baka awo aharul, ʔiki aʃal aji Rebeka abi kaʔu bafiŋa ʔiki anuura maakan.

⁸ Wi baʔoon ajon ʔi utaak, kë Abimelek naʃih i bafilitten aʃë naʔ

* 25:25 Etawu : ʔi uhebërë daʔok kaʔiinkare na pjab uwel. † 25:26 Jakob : ʔi uhebërë daʔok kaʔiinkare na pʃoñ. ‡ 25:31 Pweek pi nu : ʔi bukal nateek anjaan abuka ʔi kbet awoonuŋ naweek.

unuur ulonj ti ujaneel wi nul aşë win Itaak na Rebeka aharul k  baknoha.

⁹ Ado k  badu Itaak aşë ji na a : « Dwin k  Rebeka awo aharu, k  ibaa ji awo a a'u? »

Itaak k  ateem aji : « D al aji uko wi nul uhil ka u bafin n. »

¹⁰ K  Abimelek aşë kak aji na a : « Imeha uko wi idolonj un h nk i? Uduka ntiinku alonj ti utaak wi apiint na aharu, ido wal m ntj njuban pjuban pweek. »

¹¹ Abimelek ado wal m ntj k  ba up ti utaak bti aji ankdolonj  niint i k me aharul uko uwu aan ado bafin a.

¹² Itaak ajaar ti utaak wunj aşë kit u ubal m ntj, nyaaş i een week uko wi atepiinj. Nawat Kabuka awula bnuura,

¹³ k  akak nayok, abot yoka yok pya ado wo nayok naweek maakan.

¹⁴ Aka itani yi n ntaam nmpo i na yi n ntaam nweek, abot aka balemp batum. K  bafilittenj ba ë kak akuja.

¹⁵ Bamoy mnliik mi balemp biki Abraham a in babinj ajip wi ahumonj najeb.

¹⁶ Abimelek aji na Itaak : « P nan ti dko di nun ikak h nkuj  naan naweek pa p o ti na un. »

Mnliik mi umban wi Beer eba

¹⁷ Itaak ap n da, aya du dko danwoonj ti u eeh wi inkunj yi Gerar a o da.

¹⁸ Amoy ş mnliik mi Abraham a in, mi bafilittenj babinj amoy, wi ake unj, abot a u ma itim yi abiinj awul ma.

¹⁹ Wi balempar Itaak bakjipunj du u eeh wi inkunj du Gerar bawuj du ukump ş wi meel manktiinj.

²⁰ K  bayafan biki Gerar ba ë neej p om na biki nul, baji meel mun manwo mi baka. Ukaanj k  Itaak awul ukump ş m ntj katim ki Eteka*,  iki banomna wa.

²¹ K  bakak ajip pliik plonj k  bakak anomna pa, a u pa katim ki Fitna .

²² Ap n da aya jipan pliik plonj k  ba ë wo baan omna pa, k  awul pa katim ki Rehobot  aşë ji : « Nawat Kabuka ajeehanun bgah n hilna nyok ti dko di. »

²³ Dul di ap nunj aya Beer eba.

²⁴ K  Yawe Nawat Kabuka aşë p n awinana ti utejan m ntj aji na a :

« Nji dwoonj Na iba i i Abraham  aaş ajaan ad man,

wutan kal nk, dwo na iwi.

Dwulu bnuura kabot kado pntaali pankp nnunj ti iwi pa um,

 iki dle  Abraham nalempar naan. »

²⁵ Itaak aboman da *bliit bi mn-gur ad man da Na iba i adu'a Nawat Kabuka.

Atar da kaloona ki nul ; k  balemparul ba ë jip da pliik.

Bhonar na Abimelek

²⁶ Abimelek, na Ahutat a n ogulunj, na Pikol naweek i bangoli biki nul, bap nna Gerar aya pwin Itaak.

²⁷ Itaak aji na baka : « we ukaanj k  nabi ti nji? An nan oornunj adoo dook n du utaak wi nan. »

²⁸ K  bateem aji : « Nwin h nkuj bnuura k  *Yawe Nawat Kabuka awo na iwi, aşë ji nwo i kamehna un bti n hilna n do bhonar na iwi.

²⁹ Mehniin k  iinkdolun nin bu aan blonj, jibi n binj awo n ndolu nin bu aan, bnuura  a  bi bi n doliinj abot awutu k  iya, k  n nooranu. K  Nawat Kabuka aşë wulu bnuura h nkuj. »

³⁰ Itaak Aju ar baka bnuura k  bade abot adaan.

³¹ Wi bana iinj na nfa aşë do andoli kahonj. K  Itaak aşë wut baka k  bayaa, aya na i  b ijoob.

³² K  ti unuur m ntj wi wi balemparul banwoonj ti pjip pliik plonj, babinj ajaka k  bawuj du meel.

³³ K  Itaak aşë  u pliik m ntj katim ki  iba , dul di katim ki ubeeka wi Beer eba* kawoonunj te h nkuj.

Baat biki Etawu

* 26:20 Ti uheb r  Eteka dawoonj p om. † 26:21 Ti uheb r , Fitna dawoonj p oor. ‡ 26:22 Rehobot : Ti uheb r  dawoonj dko danhaanunj k me danjeehun. § 26:33  iba : Ti uheb r  dawoonj kahonj k me paaj na ulonj ti u up wi uheb r . * 26:33 Beer eba : Ti uheb r  dawoonj pliik pi kahonj k me pliik pi paaj na ulonj. Natenan kak ti Ujuni 21.31.

³⁴ Wi Etawu akaan nşubal iñeen nbaakër aniim baat bahitit batëb : Judit abuk Beeri, na Batmat abuk Elon.

³⁵ Bukal batëb bti banooran Itaak na Rebeka.

27

Itaak añehan Naşibaţi awul Yakob bnuura

¹ Itaak abi taf, kës kës kafël na a, kës aando kak awin. Adu Etawu abukul bajeen aji na a : « Abuk naan. » Kës un ahepna aji na a : « Nji wi. »

² Kës aşë ji na a : « Tenan, dtaf hënkun, mëmme unuur wi nji kakeţun. »

³ Jejan işuuri yi nu, iya uţeeh ijanën uko ulon,

⁴ ibi ijuñen pde plil jibi njaan kañal, biin iwulën pa, ndele kaşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura. »

⁵ Kës Rebeka aşë tiink Itaak wi aktiiniin na Etawu abukul. Etawu aya du uţeeh pjan aşin uko ulon.

⁶ Kës Rebeka aşë ji na Yakob abukul : « Dtiink hënkun kës şaaş akji na Etawu naweeku, »

⁷ aya ajana uko ulon ajuña pde plil, adele aşë ñehandëra *Yawe Nawat Kabuka awula bnuura ji abi keţ.

⁸ Hënkun abuk naan, tiinkaan ibot ido uko wi nji kajakiin.

⁹ Yaan du batani itijën npi ntëb nmpoti nnuura, djuñ şaaş pde plil jibi ajaan aña.

¹⁰ Iya kawula pa ade, aşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura ji abi ado kakeţ. »

¹¹ Yakob aji na Rebeka anin : « Iwin kës Etawu abuk paapa ajab uleef kës nji nşë wo na katël kajinţ.

¹² Paapa ahilan kalaalanaan, kaşë kawin kës ddo na pguura, wal mënt afëpën nin aankñehandëren Naşibaţi. »

¹³ Anin kës aşë ji na a : « Afëpule, uko mënt ukaknën. Abuk naan, tiinkaan tañ, yaan itijën npi. »

¹⁴ Yakob ayaarad na abi awul anin kës ajuñar Itaak pde plil jibi ajaan aña.

¹⁵ Rebeka ayaar iko innuurnaaniin ţi yi Etawu bajeenul awoonaanun ţi katoh abi woharan Yakob abukul nabaasha.

¹⁶ Akak ajej kanjan ki npi njuñ agura ţi iñen na dko danwoon djuñ ţi kaţuţ,

¹⁷ aşë wul pde plil na kapoom yi ajuñun Yakob abukul.

¹⁸ Kës Yakob aya du aşin aji na a : « Paap! »

Kës un ahepna aji : « Wo, iwi in ul a abuk naan? »

¹⁹ Aji na aşin : « Nji Etawu abuku nateek a, ddo uko wi ijaknuñ. Dkooţu naţiin ito ide uko wi nyaan ajan, idele aba kşë ñehandëren Naşibaţi. »

²⁰ Kës ateema aji : « Iba tar we ţi pjan pi iyaan ba? »

Kës aji na a : « Nawat Kabuka Naşibaţi i ijaan kdëman awoon na nji. »

²¹ Kës Itaak aşë ji na a : « Nogan nlaalanu nten me iwi Etawu abuk naan a ha. »

²² Kës abi aňog aşin, kës alaalana aşë ji : « Pdiim pawo pi Yakob kës iñen işë wo yi Etawu. »

²³ Aanyikrën Yakob ţiki iñen ijab ji yi Etawu naweeku. Adun ahepara ji abi ado kañehandëra Naşibaţi aji :

²⁴ « Iwoha Etawu abuk naan i? » Kës adinani.

²⁵ Itaak kës aşë ji na a : « Abuk naan, wulaan nde uko wi iyaan ajan nşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura. »

Ayişa kës adee abot awula poot kës adaani.

²⁶ Aşin aji na a : « Abuk naan, biin iňogën imookën. »

²⁷ Kës abi noga amooka, kës Itaak aşë ñëfnţëna imişa aşë ñehandëra Naşibaţi aji :

« Aa, pţëkëñ pi abuk naan pawo ji pi mboş mnëk

mi Nawat Kabuka awulun bnuura.

²⁸ Dñehan Naşibaţi awulu upoş wi baţi, na mboş mnëk

mankwulun ndeey nţum maakan na mnko mndolni ubiñu mntum maakan

²⁹ Kntaali kado kalemparu

bañaan bado kañup ţi kadunu.

Iwo naşih i babuk şaaş,

babuk naan babot bado kaṅuṅ p̄ti
kadunu.

Ankñehandëriin buṭaan afëpana,
Bnuura pa ankñehandëriin
bnuura. »

³⁰ Itaak aba pñehandër Jakob
Naşibaṭi, kē wi Jakob akpēnuṅ du uko
aşin kē Etawu naweekul aşē pēnna
pjan.

³¹ Ul kak ajuṅ aşin pde plil aşē ṭija
pa. Aji na a : « Paapa anaṭiin ade
uko wi abukul ayaan ajana, hēnk aşē
ñehandëra Naşibaṭi awula bnuura. »

³² Kē aşin ahepara aji : « Iwi in ul a?
»

Kē ateam aji : « Nji Etawu abuku
nateek a. »

³³ Kē uleef uşē lēnk na Itaak maakan
kē aşē hepar aji : « Kē in ayaan
ajan aṭijēn kē ndee? Dnaṭa ade abot
añehandëra Naşibaṭi awula bnuura ji
ibi ido kabi. Bnuura mēntṭ baankpēn
ṭi a. »

³⁴ Wi Etawu atiinkuṅ uṭup wi
aşin, ajooṭan abot adeebaṭ aşē
ṅajar maakan aji na aşin : « Kak
iñehandërēn Naşibaṭi awulēn bnuura.
»

³⁵ Kē uṅ aşē teema aji : « Abuk
şaaş ado mntit abi yeenk bnuura bi
nwoon kañehandëru. »

³⁶ Kē Etawu akak aji : « Uyaaş
utēbantēn wi akguurnuṅ wi. Wom
wi katimul kawoon Jakob naguuru
ukaan. Abi yeenkēn pweek abot
ayeenkēn hēnkūṅ uko wi iwoon
kañehandërēn Naşibaṭi. »

Etawu akak aji : « Kē iinkak
ahank nin uko ulon wi ihinanuṅ
kañehandërēn Naşibaṭi i? »

³⁷ Itaak kē aşē ji : « Ddo kē awo
naşih i nu, ddo kē babak aşin bti
bawo balemparul. Dwula ṅdeey na
poot. Abuk naan, we wi nkaan ahil
kañehandëru Naşibaṭi? »

³⁸ Kē Etawu aşē ji na aşin : « Kē wan
wi wi ihinanuṅ kañehandër ṅaan ṭañ?
Ñehandëraan Naşibaṭi, Paap » aşē jun
ṅwooni.

³⁹ Kē Itaak aşē ji na a :
« Iya kafēṭ kalow mboş mnuura,
kalow upoş wi baṭi.

⁴⁰ Ido kadeena kakej ki nu,

ido kalempar abuk şaaş
kē unuur wi ikpataṭiṅ
ibuur ṭi pṭal pi aṭu'iin ṭi kaṭuṭ. »

Pṭi pi Jakob

⁴¹ Etawu adeebaṭër Jakob maakan
ṭi uko wi aşin añehandëruṅ Naşibaṭi
aşē ji ṭi uşal : « Wal wi Paapa akkeṭuṅ
uñogi. Wal mēntṭ dfin Jakob aṭa'naan.
»

⁴² Wi babiin aṭup Rebeka uṭup wi
Etawu abukul bajeen, kē aşē do kē
badu'a Jakob abukul nabaaşa aji na a
: « Naweeeku aṅal kafinu kalukanaan.

⁴³ Hēnkūṅ abuk naan, tiinkaan
bnuura : ṭiin, iya du ubeeka wi Haran
du Laban abuk paapa.

⁴⁴ Ṭoon da te udeeb wi ṭmaku udoo
uba,

⁴⁵ wal wi udeeb wi nul ukbaan,
aṭilma uko wi idoluṅ, dyil babiiradu
da. Dwo i kawaanjan an batēb bti
unuur uloolan i? »

⁴⁶ Rebeka aya aji na Itaak : « Baaṭ
bahitit biki banooranaan maakan.
Woli Jakob akak anim ṭi baaṭ biki
utaak wi, baaṭ batēntṭ bahitit biki, ka-
hokan kakeṭ. »

28

¹ Kē Itaak adu Jakob añehandëra
Naşibaṭi aşē ji na a : « Kjej ṅaaṭ ṭi
babuk Kanaan.

² Naṭiin iya utaak wi Padan-Aram du
Betuwel aşin naan, yaan idat ṅaaṭ ṭi
babuk Laban naan ṅiintṭ.

³ Dñehan *El Şaday, Naşibaṭi An-
hiniin iko bti awulu bnuura, ado
kabuk kajoobēṭ na iwi ibuk kntaali
ktum.

⁴ Awulu bnuura iwi na pntaali
pankpēnnuṅ ṭi iwi, bnuura bi awuluṅ
Abraham, ihilna ika utaak wi iwoon
ṅṭa hēnk nayaantṭ, wi Naşibaṭi awuluṅ
Abraham. »

⁵ Itaak ado kē Jakob aya Padan-
Aram du Laban abuk Betuwel na-
haramēn naweek Rebeka anin bi
Jakob na Etawu.

⁶ Etawu awin kē Itaak añehandër
Jakob bnuura abot adola kē aya
Padan-Aram pla ṅaaṭ, akak ame kē wi
aşin akñehandëruṅ bnuura aji na a
awut kaniim baaṭ biki Kanaan,

⁷ Ké Yakob atiink uko wi ašin na anin bajakulun.

⁸ Wal mēnt̄ ké Etawu ašē yikrēn ké Itaak ašin aanḡal baat̄ biki Kanaan.

⁹ Ké ašē naṡa aya du Išmayel abuk Abraham, aniim Mahalat abukul, aṡa Nebayot, ahoṡēlēš ṡi biki adoon abi niim.

Nṡaafi ḡi Yakob

¹⁰ Yakob apēn ṡi Beeršeba atool pya Haran.

¹¹ Aya aban ṡi dko dlon ašē naṡ da kafēr ṡiki unuur udo bi jot jot. Ajej plaak plon apafna bkow ašē ḡoyēnt̄.

¹² Wi akḡoyēnt̄un ašē ṡaafi awin uko ji ḡdiir ké ḡatēf ṡi mboš te baṡi, ḡwanjut ḡi Našibaṡi ké ḡakpaya awala.

¹³ Ké *Yawe Nawat Kabuka ašē pēn awinana aji : « Nji dwoon̄ Yawe Nawat Kabuka, Našibaṡi i Abraham ateemu na Itaak bajaḡ badēman. Mboš mi ipiint̄un mi dwulu ma iwi na pntaali pankpēnnun̄ ṡi iwi.

¹⁴ Pntaali mēnt̄ paṡum ji pyiw pi mboš, paṡum kaniink dko bṡi ṡi mboš, kntaali ki umundu bṡi kaṡēpna ṡi iwi na pntaali pi nu kayeenkna bnuura bi Našibaṡi.

¹⁵ Tenan, dwo na iwi kayēḡu du dko bṡi di ikyaḡ, dlon kakakanu kak ṡi uṡaak wi. Mēnkwatanu, ddo uko bṡi wi nḡonḡiḡ. »

¹⁶ Yakob alēnk aten ašē ji : « Na manjoonan Nawat Kabuka awo ṡi dko di, ké nšē wo mēmme. »

¹⁷ Alēnk ašē ji : « Dko di dayimani. Dawo dko di Našibaṡi, plēman pi baṡi pa. »

¹⁸ Anaṡa na nfa kub ajej plaak pi apafnun̄ bkow atēf pa ašē tul ukēra ṡi pa duuṡ.

¹⁹ Awul dko mēnt̄ katim ki Betel*, katim ki ubeeka mēnt̄ kabi wo Lut.

²⁰ Ké Yakob ašē mehna aji na Yawe Nawat Kabuka : « Woli iwo na ḡi amēbanaan bnuura ṡi bayaaš bi ḡi kyaḡ, awulēn uko ude na uwohara,

²¹ woli dkak najeb du uko paapa, iwi, Yawe Nawat Kabuka, ikwoon̄ i ḡi kadoon̄ kadēman.

²² Ké plaak pi pakwoon̄ katoh ki Našibaṡi, ké iko bṡi yi ikwulnun̄ ddo ya ifah iḡeen kapēnan kalon̄ kawulu. »

29

Yakob ayit na Rakel

¹ Yakob akak ajej bgah apoš aya umban̄ wi ḡṡaak ḡi umayar unuur.

² Unuur ulon̄ awin pliiik plon̄ du uṡeḡ, itani iwajanṡ yi ḡnkaneel na ḡpi ipiint̄ aḡog ṡi pa : ṡi pliiik mēnt̄ di di bajaḡ badaananaan itani yun̄ ; ké plaak pi bajaḡ badētna pa pašē wo pweek.

³ Woli itani bṡi ibi ayit, baji bakēl plaak, kahaabēš pliiik kašē danaan ḡntaam. Babale baji bakakan plaak kadēt pa.

⁴ Yakob ahepar bayafan aji : « Bayiṡ naan, nawo biki ṡun̄ ba? »

Ké bateema aji : « Nṡo biki Haran. »

⁵ Ké akak aji na baka : « Naamme Laban abab Nahor i? »

Ké baji : « Nṡe'a. »

⁶ Ké akak aji : « Uleef uwo ujoob na a? »

Ké bateem aji : « Uwo ujoob na a. Tenan, Rakel, poonu abukul adoon̄ abi hēnk na ḡntaam. »

⁷ Ké aji na bayafan : « Unuur uhoji, wal uundobi ban wi pṡišan ḡntaam. Nadolan ḡa ḡadaan našē nakakan ḡa pṡaar. »

⁸ Ké bukuḡ bašē ṡeema aji : « Nēnhil kado haḡ, ḡi ḡyoonk itani bṡi iyit, kabaa kēl plaak pandētnun̄ pliiik kadaan ḡntaam. »

⁹ Bahum kaṡēlšēr ké Rakel ašē ban na batani bi ašin, awo nayafan.

¹⁰ Wi Yakob awinaḡ win Rakel, abuk Laban aninul ḡiint̄, na batani bi ašin, ašē ya du pliiik, akēl plaak pandētnun̄ pa adaan ḡntaam ḡi Laban aninul ḡiint̄.

¹¹ Abi amook Rakel ašē jun ḡwooni.

¹² Aṡupa ké awo ayiṡ ašin, awo abuk Rebeka, ké poonu ḡnaaṡ un̄ ašē ṡi aya aṡup ašin.

¹³ Wi Laban amehaḡ me ké Yakob, abuk aṡa'ul, i i Rakel akjakuḡ, ašē ṡi aya ayit na a, abaan amooka ašē

* 28:19 Betel : ṡi uhebērē dawoon̄ katoh ki Našibaṡi.

ɕija katohul. Yakob akakalëša uko unɕëpuŋ bti.

¹⁴ Kë Laban ašë ji : « Na manjoo-nan, pñaak pankɕiin ɕi intaañ yi naan pawoon ɕi iwi. » Yakob aɕo du katohul aba pli.

Baaɕ biki Jakob

¹⁵ Laban aji na Jakob : « Pwo ayimi naan paɕu ido kalemparaan bë iinkdo kaluka i? ɕupaan uko wi inaluŋ nluku. »

¹⁶ Kë Laban ašë ka bapoɕ baaɕ batëb : katim ki nateek kawo Leya kë ki nabaasha kawo Rakel.

¹⁷ Leya anuura këš, kë uleef na kaara yi Rakel išë nuura.

¹⁸ Kë Jakob ašë ɱal Rakel, aji na Laban : « Dlemparu ɱsubal paaj na ulon išë wulën Rakel nabaasha i nu nniim. »

¹⁹ Kë ateema aji : « Dhokan pwulu a kë di pwula ñiinɕ alon, ɕoon ɕi katoh ki naan. »

²⁰ Kë ɱsubal paaj na ulon ɱi Jakob alempuŋ pyeenkna Rakel ɱaɕëp ji ɱnuur, ɕiki aŋala maakan.

²¹ Aji na Laban : « Wulaan ñaaɕ naan, ɕiki dlemp ɱsubal ɱi nwoon i kalemp. Wulaana, nhilna nniima. »

²² Laban adu bañaan biki utaak mëntɕ bti ado ufettu.

²³ Kë wi utejan ubanuŋ, ajej Leya abukul awul Jakob, kë un awinar na a.

²⁴ Laban apënan Filpa nalemparu ñaaɕ awul Leya kë aklempara.

²⁵ Wi nfa mambuŋ kë Jakob ašë win kë Leya i i afëranaanuŋ ašë ya aji na Laban : « we wi idolnuŋ hënk ba? Mëntɕ Rakel akaan kë nlemparu i? We ukaan kë idaarën ba? »

²⁶ Kë ateem aji : « ɕi uɕaakun, ñaan aanji niimandën nabaasha uteek.

²⁷ Baañëšan kanëm ki ñaan ajaan aɕo na aharul, nšë wulu kak nabaasha ; ilemparaan kak ɱsubal paaj na ulon pa a. »

²⁸ Yakob ado uko wi ajakuluŋ, kë wi kanëm kabaan kë awula Rakel kë aniimi.

²⁹ Laban apënan Bila nalemparu ñaaɕ awul Rakel kë aklempara.

³⁰ Yakob awinar na Rakel, ašë ɱala apel Leya ; aɕo kak ɱsubal paaj na ulon alempar aninul ñiinɕ.

Babuk Jakob

³¹ *Yawe Nawat Kabuka awin kë Leya aanɱalanaa, ašë do kë kabuk ka-joobëɕ na a, kë Rakel ašë wo aankbuk.

³² Leya amobana kayiŋ ašë buk napoɕ ñiinɕ i aɕuun katim ki Ruben*, ɕiki aji : « Nawat Kabuka awin pñagan pi naan, hënkun ayin naan aŋalën. »

³³ Akak amobana kayiŋ abuk napoɕ ñiinɕ aji : « Nawat Kabuka atiink kë mënalanaa, ašë kak awulën i. » Aɕu'a katim ki Timeon†.

³⁴ Amobana kak kayiŋ abuk napoɕ ñiinɕ ašë ji : « ɕi byaaš bi, ayin naan amëbanaan bnuura ɕiki dbukara bapoɕ biinɕ bawajanɕ. » Awula katim ki Lewi‡.

³⁵ Akak amobana kayiŋ abuk napoɕ ñiinɕ, aji : « ɕi byaaš bi ddëman Nawat Kabuka. » Ukaan kë aɕu'a katim ki Yuda§, ašë ɕaňan kabuk.

30

¹ Wi Rakel awinuŋ kë aanhil pbukar Jakob bapoɕ, ašë kak akuj ɕmakul, aji na ayinul : « Woli iinwulën bapoɕ, kakeɕ. »

² Kë Jakob ašë deebaɕ aji : « Nji dwoon Našibaɕi anneenaniin pka bapoɕ i? »

³ Kë aji : « Bila nalempar naan awi, winaran na a, abuk ɕi inkant naan*, nšë woona ɕi a nka bapoɕ nji kak. »

⁴ Awul ayinul Bila nalemparu kë adola ñaaɕul. Awinar na a,

⁵ kë Bila amobana kayiŋ abukar Jakob napoɕ ñiinɕ.

* **29:32 Ruben** : ɕi uhebëre daɕu kanaam katiinkare na awin. † **29:33 Timeon** : ɕi uhebëre daɕu kanaam katiinkare na atiink. ‡ **29:34 Lewi** : ɕi uhebëre daɕu kanaam katiinkare na pmëban. § **29:35 Yuda** : ɕi uhebëre daɕu kanaam katiinkare na ddëman. * **30:3 Abuk ɕi inkant naan** : Napoɕ i Bila akbukun awo i Rakel. Uwo wo ji Rakel abukuluŋ. † **30:6 Dan** : ɕi uhebëre dawoon awayësaan.

⁶ Rakel aji : « Naşibaţi awayeşaan, atiinkën, awulën napoţ ñiint. » Ukaan kē aţu'a katim ki Dan†.

⁷ Bila nalempar Rakel akak amobana kayiņ abukar Yakob napoţ ñiint, uņ mēntan awoon natēbantēn i Bila.

⁸ Rakel aji : « Dgut na naweek naan ugut unţepuņ uţup kē nji dşaan awat. » Aţu'a katim ki Neftali‡.

⁹ Wi Leya awinuņ kē aţañan kabuk, ajej Filpa, nalemparul, awul Yakob kē ado ñaaţul.

¹⁰ Filpa nalempar Leya abukar Yakob napoţ ñiint.

¹¹ Leya aji : « Ni nji nnuurëndani! » aţu'a katim ki Gad§.

¹² Filpa nalempar Leya, abukar Yakob napoţ ñiint, uņ mēnt awoon natēbantēn i Filpa.

¹³ Leya aji : « Mnlilan mi naan mandēmi! Baaţ bado kadolēn annuurandēnuņ. » Kē waņ ukaan kē aţu'a katim ki Ateer*.

¹⁴ Na pubēl, Ruben aya du nţeeh aşē win mnko mi kabuk. Aţij ma Leya anin. Kē Rakel aşē ji na a : « Dkooţu kooţ, ţenaan ţi mnko mi abuku aţijiin. »

¹⁵ Kē ateema aji : « Uunkēşu wi itehuņ ayin naan, ikak aņal pjej mnko mi abuk naan. »

Rakel akak aji : « Keeri iwulēn mnko mi abuku, ayin nja aşē fēr nţa du meeţ di nu. »

¹⁶ Kē wi Yakob akpēnnuņ uţeeh na utaakal, kē Leya aşē pēn akita aji na a : « Meeţ di naan di di ikfēruņ nţa, ţiki dwul wul mnko mi abuk naan ihilna ibi na nji. » Kē afēr na a utejan mēnt.

¹⁷ Naşibaţi atiink Leya, kē amobana kayiņ abuk napoţ ñiint. Bapoţ biint biki abukaruņ Yakob bawo kañeen.

¹⁸ Aji : « Naşibaţi alukēn, ţiki dwul ayin naan nalempar naan. » Aţu abukul katim ki Itaakar†.

¹⁹ Leya akak amobana kayiņ, napoţ ñiint i abukuņ awoon napaaţantēn i abukaruņ Yakob.

²⁰ Aji : « Naşibaţi aţenēn uko unuura, uyaaş wi ayin naan adēmanaan ţiki dwula bapoţ biint paaj. » Awula katim ki Fabulon‡.

²¹ Akak abuk napoţ ñaaţ i aţuun katim ki Dina.

²² Naşibaţi aleş Rakel abot atiinka, adola kē akak abuk.

²³ Amobana kayiņ abuk napoţ ñiint, aji : « Naşibaţi ahil apēnanaan mnkow. »

²⁴ Aţu'a katim ki Yotef§ aşē ji : « *Yawe Nawat Kabuka akaan ahoţalēşen napoţ ñiint alon kak. »

Batani bi Yakob

²⁵ Wi Rakel abukaan buk Yotef kē Yakob aşē ji na Laban : « Wutanaan nţiiş, nya du utaak wi naan.

²⁶ Wulaan babuk naan na bahar naan banţuun kē nlemparu, nşē nya. Ime ulemp wi ndoluņ pa iwi bnuura. »

²⁷ Kē Laban ateema aji : « Woli dwinana bnuura ţi kēş ki nu, kţo ţi na nji, ţiki pţoori paţupēn kē iwi iţuun kē *Yawe Nawat Kabuka awulēn bnuura. »

²⁸ Akak aji : « Ţupaan uko wi inaluņ uwo baluk bi nu, dluku wa. »

²⁹ Kē ateem aji : « Ime ţi bkowu jibi nji nlempariin na jibi batani bi nu bakakuņ wi bawoon ţi iñen yi naan.

³⁰ Bka bi nu babi wo btiişu ji ndo kabi, hēnkuņ iwin jibi batumuņ maakan na jibi Nawat Kabuka awuliin bnuura wi mbiinuņ ţi katohu. Hēnkuņ, kē nji lum di di nji kalemparuņ katoh ki naan ba? »

³¹ Laban ahepara aji : « Kē we wi nji kawuliin? »

Kē ateem aji : « Iinkwulēn nin uko ulon. Woli idinan uko wi nji kajakiin, kawohara nayafan kabot kayeņ nntaam nji nu.

³² Dya nţa batani bi nu, katen nntaam bti njanwoon da, kapaţēş

‡ 30:8 Neftali : Ţi uhebēre dawoon ugut wi naan. § 30:11 Gad : Ţi uhebēre Gad daţu kanaam katiinkare na dnuurandēni. * 30:13 Ateer : Ţi uhebēre daţu kanaam katiinkare na dlilani. † 30:18 Itaakar : Ţi uhebēre daţu kanaam katiinkare na baluk bi naan. ‡ 30:20 Fabulon : Ţi uhebēre daţu kanaam katiinkare na adēman. § 30:24 Yotef Ţi uhebēre dawoon akaan ahoţalēş.

ηntaam bti ηanwoon na ηndampu kēme ηpiiṭ na ηnkaneel ηjēnal bti, ηul ηakwoon baluk bi naan*.

³³ Hēnk di ikhiluṅ pten me nwo natool ṭi uko wi njakiin: iṭēnkle du nji ηntaam ηanwoon ηaanwo na ηdampu kēme ηpiiṭ, na ηnkaneel ηanwoon ηaanwo ηjēnal kēme kē dkiij kiij ηa. »

³⁴ Laban ateema aji : « Uwo bnuura, uwoon jibi ijakuṅ. »

³⁵ Unuur mēntṭ kē Laban aṣē ya du batani apēnan ηpi ηdow bti ηanwoon na ηdampu kēme ηpiiṭ, na ηnkaneel ηwaaṭ ηjēnal na ηanwoon na uko un-aakiirun na ufaatal, awul babukul.

³⁶ Kē baya na ηa uko unlowiirun jii ηnuur ηwajanṭ ηi poṣ na dko di Yakob akyafanaanun ηntaam ηandukiin ṭi batani bi Laban.

³⁷ Yakob aji ya ṭi ηnko ηwajanṭ ηanwoon ṭi utaak mēntṭ katib inah, kafejal dko dlon ṭi ya dadoo kak dfaatal.

³⁸ Aji jej inah infejalun yun kaṭu ya ṭi kadun ki ηntaam ṭi dko di ηajaan ηadaanna ; ηntaam ηaji ηawo ṭi pay woli ηabi udaan.

³⁹ Woli ηawo ṭi pay ηaji ηaten inah yi afejalun, kaṣē buk ηmpoṭi ηanwoon na ηdampu kēme ηpiiṭ.

⁴⁰ Apaṭēṣ ηkaneel aṭu ηa kē ηataan na ηntaam ηanwoon na ηdampu na ηjēnal. Hēnk di awoon ṭi pka batani, aan-naakrēn ηntaam ηi nul na ηi Laban.

⁴¹ Akak aji yoonk woli ηntaam ηkēm ηnuura ηawo ṭi pay aṣē jej inah yi afejalun kaṭu ṭi kadun ki ηa.

⁴² Uṣale wo ηbon ηawoon ṭi pay aanji do han, hēnk di di ηntaam ηbon ηawoon ηi Laban kē ηkēm ηnuura ηawo ηi Yakob.

⁴³ Hēnk, kē Yakob akak ayok maakan, aka ηntaam ηtum, aka na balemp baaṭ na biinṭ, na ηntaam ηi pnkunkaali na ηbuuru.

31

Pṭi pi Yakob

¹ Wal mēntṭ Yakob atiink kē babuk Laban baktup aji : « Yakob ajeṭ bka

bi aṣin nja bti, bka bi aṣin nja bi bi ayoknuṅ hēnk. »

² Akak win ṭi kaara ki Laban kē aankak wo jibi abiin awo na a ṭi kateeku.

³ Kē *Yawe Nawat Kabuka aṣē ji na a : « Kakan du utaak wi baṣinu, du bayiṭu, nji dwo na iwi. »

⁴ Yakob ado kē badu bi Rakel na Leya baya baṭēnka du uṭeeh wi awoon na batani bi nul.

⁵ Aji na baka : « Dwin ṭi kaara ki aṣinan kē aankak awo na nji jibi abiin awo ṭi kateeku, kē Naṣibaṭi i paapa ajaan adēman aṣē wo na nji.

⁶ An ṭi ikowan name kē dlempar aṣinan jibi nhiniin bti.

⁷ Aṣinan, ul kē aṣē guuraarēn guur : aṭēlēṣ uko wi ηtiinkaraanun aji uwo baluk bi naan nyaaṣ iṭeen. Kē Naṣibaṭi aṣē wo aandi adolēn buṭaan.

⁸ Nyaaṣ bti ηi ajakuṅ: ηntaam ηanwoon na ηndampu ηakwoon baluk bi naan, ηntaam ηaji ηabuk ηmpoṭi ηanwoon na ηndampu. Kē akale ji : ηanwoon ηpiiṭ ηakwoon baluk bi naan, ηntaam ηaji ηabuk ηpiiṭ.

⁹ Hēnk, kē Naṣibaṭi apēnan ηntaam ηi aṣinan awulēn.

¹⁰ « Ṭi wal wi ηntaam ηawoon ṭi pay, dkat kēṣ kē kahaabēṣa na nji, kē nwin kē ηdow ηanjaan ηapaya kē ηaji ηawo na ηndampu, ηpiiṭ kēme ηataprēn.

¹¹ Kē uwanjuṭ wi Naṣibaṭi udu'ēn aji : “Yakob,” kē nteem aji : “Nji wi.”

¹² Kē uji na nji : “Katan kēṣ, iwin kē ηko bti ηankpayiin ηawo na ηdampu na ηpiiṭ kēme ataprēn ṭiki dwin uko wi Laban akdoliin.

¹³ Nji Naṣibaṭi ampēnuṅ awinana ṭi kadunu du Betel a, di ituluṅ ukēra ṭi plaak pi iṭēfuṅ abot amehna aji iṭaṣēn. Hēnkuṅ naṭiin ipēn ṭi utaak wi, ikak du utaak wi kabuka ki nu.” »

¹⁴ Bi Rakel na Leya bateema aji : « Nḥuma nka kafah kalon kēme bka blon ṭi iko yi aṣinun i?

¹⁵ Ndo kak kak hēnkuṅ bayaanṭ ṭi kēṣ ki nul, wal wi ajejuṅ un, awaapu abot ade uko wi awaaparun un.

* **30:32** *ηnkaneel ηjēnal na ηntaam ηanwoon na ηndampu kēme ηpiiṭ: Ṭi utaak wi baka ηaantumi.*

16 Aa, bka bti bi Naşibaţi ajejun  i a inun bawo bi nun na babukun. H nkuŋ doon uko bti wi Naşibaţi ajakiin. »

17 Yakob ana a apayan babukul na baharul  i n ntaam  i pnkunkaali.

18 Ajeŋ n ntaam  i nul, bka bi nul bti bi akaan wi awoon  i Padan-Aram, ajeŋ ba pa p iis du uko I aak a in du u aak wi Kanaan.

19 Laban aya wal m n t ppuunk  nkaneel, k  Rakel a   kiiŋ itu yi a in.

20 Yakob aya amena mena, k  Laban naharameen aammee.

21 A i na bka bi nul bti aya amuur bd k bi  frat, a   ya umban wi inkun yi Galad.

Laban adookar na Yakob

22 Wi udolun  nuur  wajan , k  ba    up Laban k  Yakob a ii.

23 Ajeŋ babuk a in adookar na a ado  nuur paaj na ulon abaa moba du inkun yi Galad.

24 Na utejan, Naşibaţi ap n  i n aafi awinana  i kadun ki Laban naharameen, aji na a : «  aafaraan, meen jibi ikyaan ka iini na Yakob. »

25 Laban aban du dko di Yakob atarun kaloona ki nul du inkun yi Galad, a   tar kak kaloona ki nul da, ul na ba aan biki nul.

26 Aji na Yakob : « we umobiin ba? We ukaan k  iguur n ba? Adoo ya na babuk naan ji bawo bakalabu  biki ikaanun du ugut.

27 We ukaan k  imena mena aya ba? Iwo i lah ka up n n   nwutu iya na mnlilan, n  o anan na iyeen na n ntamb r na bntuni.

28 Iindo wut n mmook babab naan na babuk naan. Na manjoonan ido do ji nap n.

29 Dhilan lah kadolu bu aan, k  Naşibaţi i  aa  ajaan ad man a   jak n na utejan utakal : “ aafaraan, meen jibi kyayi ka iini na Yakob.”

30 K  woli iwo i pya  iki inuh katoŋ ki  aa , we ukaan k  ikiin itu yi naan? »

31 Yakob ateema aji : « Iwinle k  nya amena mena, d al k  iteeh n babuku.

32 K  du n aan i i aan a  nkna itu yi nu, an m n tan ake . Neejan iten, ba aan biki nja bawo bamaar, iwinle uko wi nu kjeŋ wa. » Yakob aamme k  Rakel akiin itu m n .

33 Laban aya neeŋ du kaloona ki Yakob, ap n aya du ki Leya, akak ap n aya du iloona yi balempar babukul bat b aanwin nin uko ulon. Wi akp nun  i kaloona ki Leya, a   neeŋ du ki Rakel.

34 K  Rakel anjejun ktu kun a   jeŋ ka a u  i uko u oori wi bajaan ba u  i fe  di untaam wi pnkunkaali a    o  i wa duu . Laban aten tenan  i kaloona bti aanwin nin uko ulon.

35 K  Rakel a   ji na a in : « Ajug naan awutan kadeeba  woli m na a wi aneejun, dwin pli. » H nk, k  Laban ala anoor aanwin nin uko ulon.

36 Wal m n t k  Yakob a   deeba  a   noman na Laban aji : « Uko uwu aan uhon wi ndoliin ba? We wi njubaniin ba? K  ido bi duka duka  i kafe  naan.

37 Iten  i iko yi naan bti b  iinwin win nin kako kalon ki nu. Iwinle kalon, kp nan ka  i kadun ki ba aan biki nu na biki naan, bawo bamaar.

38 N subal i een n t b  i  i nwoon  i katoŋ,  nkaneel  i nu na  pi  i nu n ambaan kapara, k  m nde nin udow  i batani bi nu.

39 Woli  nko  i u eeh  afin untaam ulon m n i ka iju wa, nji djaan kaluk wa. Iji ktu' n pluk n ntaam  i bakiiun na pnak k me na utejan.

40 Bnuur baji bat r n na pnak, ujon  kaneenanaan bnjoy na utejan.

41 N subal i een n t b  i  i nji nwoon du katoŋ : dlemparu n subal i een na n baak r pa babuku, abot alemparu paaj pa batani bi nu, k  iwi it l   uko wi n iinkarun aji uwo baluk bi naan n yaa  i een.

42 Woli Naşibaţi, i Paapa na Abraham a in bajaan bad man, Naşibaţi i I aak ak iin, aanwo lah na nji, kdol n n iis i en ijin . K  Naşibaţi a   win unoor wi naan na ulemp wi i en yi naan, k  utejan un pun k  a   way   nja. »

Bhoŋar bi Jakob na Laban

⁴³ Laban ateema aji : « Baat biki bawo babuk naan, k  bapoŋ biki bawo biki naan. Nntaam   bti  awo   naan. Uko wi ikwinuŋ h nk bti uwo wi naan. K  nji we wi nhilanuŋ kado pa babuk naan na bapoŋ biki babukuŋ?

⁴⁴ Joh  do bhoŋar nji na iwi. Ndo uko m ntŋ uyuuj k  andoli ahon at ntul uko ulon. »

⁴⁵ K  Jakob aŋ  t f plaak,

⁴⁶ akak aji na ba aan biki nul bajej nt mnlak. K  bajej nt mnlak ado bnjuŋ, aŋ   o ade bukal bti   mnlak m ntŋ.

⁴⁷ Laban adu dko m ntŋ Yegar Fahaduta*, k  Jakob adu da Galeed†.

⁴⁸ Laban aji : « Bnjuŋ bi mnlak bi bakyuujun k   hoŋar n a nji na iwi. » Ukaŋ k  badu da aji Galeed.

⁴⁹ Bakak adu da aji Miŋpa‡,  iki Laban aji : «*Yawe Nawat Kabuka akdoon kayen nja, nja bat b bti, woli  n kak awinar.

⁵⁰ Woli inooran babuk naan k me ajej baat balon aho al ŋ   baka, m ntŋ  aan akway suŋ nja, lipariin, Naŋiba i akway suŋ nja. »

⁵¹ Akak aji na Jakob : « Iwin bnjuŋ bi mnlak bi na plaak pant fuŋ pi   ptoof pi nja,

⁵² ikwoon uko unkyujun uko wi  dolun  a di. M nw  i ka  p bnjuŋ bi na plaak pi kaya du umban wi nu na uŋal uwu aan. K  iwi kak iinwo i ka  p pa kabi di umban wi naan na uŋal uwu aan.

⁵³ Naŋiba i i Abraham, i Nahor na i bateem baka akway suŋ nja. »

Jakob amehna   katim ki Naŋiba i i Itaak aŋin ak iin.

⁵⁴ Af nar Naŋiba i untaam du pnkun aŋ  du bayi ul babi bade. Bade aŋ  f r du pnkun.

32

¹ Laban ana a na nfa kub, aya amook bababul na babukul

a ehand r baka bnuura aŋ   iŋ katohul.

² Jakob aya na bgahul, k   wanjut  i Naŋiba i  aŋ  bi ayit na a.

³ K  wi awinan win  a aŋ  ji : « Pntuk pi ba aan biki Naŋiba i pii pi! » Adu dko m ntŋ Mahanayim*.

Jakob abomand r pyit na Etawu

⁴ Jakob ayil ba aan du Etawu abuk aŋin, bajota kadun, aya du a du inkun yi Feyir du utaak wi Edom.

⁵ Aji na baka : « Uko wi, wi nakyaan ka up Etawu ajug naan, najakana : “Uko wi, wi wi Jakob nalemparu ajakuŋ, aji : Dya du uko Laban a o da te h nkuŋ.

⁶ Dya ka da  ngit,  buuru,  pi,  nkaneel na balemp biin  na baat. D al ajug naan ame wa nhilna nwinana bnuura   kadunul.” »

⁷ Bayili bakak du Jakob aji na a : « N enna du Etawu abuk ŋaaŋ. Ul   uleeful abi pyit na iwi awo na biin  i een uweek  baak r (400). »

⁸ Wal m ntŋ k  Jakob aŋ  l nk maakan abot ahaajala. Afaaŋ ba aan banwoon na a, na  nkaneel na  pi na  ngit na  ntaam  i pnkunkaali, ado ifah it b.

⁹ Aŋal aji : « Woli Etawu aya jotna ba aan biki kafah kalon, ba aan biki kandukiin bahil ka i na iko yi ba-woonaanun. »

¹⁰ A ehan Naŋiba i aji : « Naŋiba i i Abraham ateem naan na i Itaak paapa bajaan bad man, iwi *Yawe Nawat Kabuka ijakuŋ na nji : “Kakan du utaak wi baŋinu du bayi u ddolu bnuura.”

¹¹ Dpo  t maakan pa uko na bnuura bti yi ikdolaan do nalemparu. Wal wi mbiin amuur bd k bi Yordan bi, dwoha aloolan na pmul, k  h nkuŋ n aan awo na ba aan ado hil afaaŋ baka ado kntuk kt b.

¹² Dkoo u koo  buranaan  i Etawu abuk paapa. D i abi ajotnaan af n baat biki naan na babuk baka.

* **31:47** Yegar Fahaduta :  i u up wi baharameen dawoon Bnjuŋ bi bamaar. † **31:47** Galeed :  i uheb r  danaam katiinkare na Bnjuŋ bi bamaar. ‡ **31:49** Miŋpa dawoon dko dyenji  i uheb r . * **32:3** Mahanayim :  i uheb r  dawoon kntuk kt b.

13 Kë iwi iſaaſ ajakën iwulën iko inuura katuman kabot kado pntaali pankpënnuſ ƒi nji paſum ji pyiw pi bdëk, pi nin ñaaſ alon awoon aanhil pſën. »

14 Yakob afër ƒi dko mënt. Ajej uko wi ahilanuſ kaſen Etawu abuk aſin ƒi uko wi awoonaanuſ.

15 Ajej npi nwaat iñeen uweek ntëb (200) na ndow iñeen ntëb, na nkaneeel nwaat iñeen uweek ntëb (200) na nkaſ iñeen ntëb.

16 Ajej kak nntaam ni pnkunkaali iñeen nwaſant na nmpoƒi nankbootuſ, nngit nwaat iñeen nbaakër na nkaſ iñeen, nbuuru nwaat iñeen ntëb na nkaſ iñeen.

17 Apatëſ nntaam ndandoli aſë wul na balemparul aji na baka : « Najotan kadun, batani baſë bado kaduk btënt uko unſuun kalow. »

18 Uko wi aſuun nalemparul nateek pdo wii wi, aji na a : « Woli iyit na Etawu abuk paapa, kë aheparu ñaaſ iklemparuſ, dko di ikyaan, na anwoon ajug batani bi igakanuſ,

19 kteema kaji : “Iwo yi Yakob nalemparu, aſenu ƒen ya iwi Etawu ajug naan, ul ƒi uleeful adoo bi, awo ƒi kafëſun.” »

20 Akak aſu natëbantën na nawaſantën na banwoon na itani bti baſup uko wi ajakuſ na nateek wi bakwinuſ Etawu.

21 Akak aji na baka baji : « Yakob nalemparu abi ƒi kafëſun. » Aſal wal mënt aji : « Ddo udeeb uwala na a na iko yi nji kaſenuluſ, wal mënt mbaa nhil nwinana ƒi kadunul. Ahilan kamiirën. »

22 Ajotan iko bti yi awoon i kaſen abuk aſin kadun, aſë duka du pntuk na bañaan biki nul.

Kampëtar ki Yakob na Naſibaƒi

23 Na utejan mëntan wuſ, Yakob anaſa ajej baat batëb biki nul, na balempar baka, Bila na Filpa, na babukul biint iñeen na aloolan, amuur na baka kabuul ki Yabok.

24 Wi adoluſ kë bamuuri, abot amuuran bka bi nul bti,

25 aduka aloolan. Kë ñiint alon aſë bi apëtar na a te mnjint.

26 Wi un mënt awinuſ kë aanhil pwata aſë koba ƒi pnkuunt, kë pabuur na a.

27 Aji na Yakob : « Wutanaan nya, mnjint mambani. »

Kë ateem aji : « Mënkwatanu bë iiññehandëraan bnuura. »

28 Ahepara aji : « Katimu kawo hum? »

Kë ateem aji : « Yakob. »

29 Kë aſë ji na a : « Baankak kado kadu'u Yakob, iwo Itrayel†, ƒiki ipëtar na Naſibaƒi abot apëtar na bañaan, kë iwi iſaaſ awat. »

30 Yakob aji na a : « Dkooſu kooſ ƒupaan katimu. »

Kë ateem aji : « we ukaan kë ikheparaan katim naan? » Aſë ñehandëra bnuura ƒi dko mëntan duſ.

31 Yakob aſu dko mënt katim ki Penuwel‡, ƒiki aji : « Dwin Naſibaƒi na këſ naan aſë wo mënkeƒi. »

32 Wi unuur ujintuſ, aſëp kabuul du Penuwel aſë jiink.

33 Uko mënt ukaan kë bañaan biki Itrayel baanji bade kantaañ ki pnkuunt ƒiki dul di Naſibaƒi akobuſ Yakob.

33

Pyit pi Yakob na Etawu

1 Yakob akat këſ aſë win kë Etawu akbi, awo na biint iñeen uweek nbaakër (400), kë Yakob aſë jej bapoſ apaſëſ, awul baka banin baka, Leya, Rakel, na balemp biki baka Bila na Tilpa.

2 Aſu baat balemp na babak baka ƒi kadun, kë Leya ayeenk na biki nul, Rakel kë abaañſaan na Yotef.

3 Ul kë aſë jot kadun, aya aſë nup adoo do nyaaſ paaj na ulon aſë aňog abuk aſin.

4 Etawu aſi aya ayit na a, alut amooka, kë baſë wo ƒi nwooni.

† 32:29 Itrayel : ƒi uhebëre daſu kanaam na apëtar na Naſibaƒi. ‡ 32:31 Penuwel : ƒi uhebëre dawoon kaara di Naſibaƒi.

⁵ Etawu akat kēs awin baat na bapoṭ ašē hepara aji : « Bañaanṅ biki bawo bahonṅ ba? »

Kē ateem aji : « Bapoṭ biki Našibaṭi ṭi pjoob bkwon pi nul awulunṅ nalemparu. »

⁶ Balemp baatṅ bañog na babak baka, abi anup ṭi kadun ki Etawu.

⁷ Leya kē añog na biki nul, abi anup ṭi kadunul. Kē Yotef akak añog na Rakel abi anup.

⁸ Wal mēntṅ kē Etawu ašē ji na Jakob : « Kē we uwoonṅ pntuk pi bañaanṅ na ṅntaam ṅi nyitanaanunṅ ba? »

Kē ateem aji : « Dṅal ṅal pwinana bnuura ṭi kēs ki ajug naan ukaanṅ. »

⁹ Kē Etawu aji na a : « Abuk paap, iko yi nwoonaanunṅ ikēši, dukiin na bka bi nu. »

¹⁰ Kē ateema aji : « A-a, woli dwinana bnuura ṭi kēs ki nu, kdinan kayeenk uko wi nwuliinṅ. Hēnk di uwoonṅ, dpēn awinana ṭi kadunu jibi ṅaanṅ ajaanṅ apēn kawinana ṭi kadun ki Našibaṭi, kē iyeenkēn na uhaaṅ ujintṅ. »

¹¹ Keeri idinan iyeenk uko wi nwuliinṅ, wi nwinaniinṅ bnuura ṭi kēs ki Našibaṭi awo na uko bti wi nnumiinṅ. » Aṭiini ṭiini hanṅ te kē unṅ adoo dinan.

Bi Jakob na Etawu bawayēšeri

¹² Wi babanunṅ ṭunṅ, kē Etawu ašē ji na Jakob : « Joh ṅnaṭa ṅya, ddo kaposṅ ṭi kadun na bañaanṅ biki naan. »

¹³ Kē ateema aji : « Ajug naan ame kē bapoṭ bañeeñēṭi kē nkak awo i kaṭu uṅal ṭi ṅntaam ṅankbootunṅ. Woli dmint mintan ṅa unuur uloolan ṅntaam bti kakeṭ. »

¹⁴ Ajug naan akeeri jot nalemparul kadun, ṅi ddo kaposṅ btiṅṅ na batani bi ṅgakanunṅ na bapoṭ te kadoo kaban du ajug naan du Feyir. »

¹⁵ Kē Etawu aji na a : « Ddukaru bañaanṅ balonṅ ṭi bangakandēruṅ na ṅi. »

Kē ateem aji : « Ndolna we? Uko unkaanṅ udooni uwo nwinana bnuura ṭi kēs ki ajug naan. »

¹⁶ Kē Etawu ajeṅ unuur mēntṅ bgah aya Feyir,

¹⁷ kē Jakob, ul ašē ya Fukot. Aniw da katoh abot ado impen pa ṅntaam. Uko mēntṅ ukaanṅ kē baṭu dko mēntṅ katim ki Fukot*.

Yakob aban du Fikem

¹⁸ Wi Jakob apēnnunṅ Padan-Aram, aban najoob du ubeeka wi Fikem du utaak wi Kanaan. Afēṭ ataṅ na ubeeka.

¹⁹ Anug dko di atarnunṅ kaloona ṭi babak Hamor aṅin Fikem. Anugar da ktaka iñeen uweek ki baṭakunṅ unṅtaam.

²⁰ Aboman da *bliit bi mngur, ašē ṭu ba katim ki « El Elohe Iṭrayel†. »

34

Uko wi Dina

¹ Dina napoṭ ṅaaṭ i Leya abiinṅ abukar Jakob apēn pya kawin baatṅ biki utaak wi bawoonṅ.

² Kē Fikem, abuk Hamor nahitit naṅih i utaak ašē wina. Amoba, aṭupana.

³ Kē uhaaṅ ušē wo ṭi Dina poonu abuk Jakob kē aṅala ala'a baniw.

⁴ Aya aji na Hamor aṅin : « Yaan iñehandērēn poonu unṅ nniima. »

⁵ Baṭup Jakob kē baṭopan Dina abukul, kē jibi babakul biinṅ bawoonṅ du uṭeeh na batani aanṅi nin uko ulonṅ kē bado pēnna uṭeeh.

⁶ Hamor, aṅin Fikem, aya du uko Jakob kaya kaṭiini na a.

⁷ Uṭēnk wal mēntṅ kē babak Jakob biinṅ bakamṅii, bame uko unṅepunṅ. Uko mēntṅ ude baka, kē badeebaṭ maakan ṭiki Fikem ado Iṭrayel uko unwuṭunṅ maakan wi apiinṅunṅ na abuk Jakob. ṅaanṅ aanwo kado hanṅ.

⁸ Kē Hamor ašē ji na baka : « Fikem abuk naan aṅal poonu abukan na manjoonan. Nawulana a aniim.

⁹ Nawulan ṅṭiinkar ṅbot ṅmēbandēr : nawulun babakunṅ baatṅ ṅniim, un kak ṅwulan biki nun naniim.

* **33:17** Fukot : ṭi uhebērē dawoonṅ impen. † **33:20** El Elohe Iṭrayel : Dawoonṅ Našibaṭi awo Našibaṭi i Iṭrayel.

10 Naṭoon ṭi na un, utaak wi uwo wi nan, nafēt na un nado kapoş jibi naṭali. »

11 Wal mēnt Fikem aji na aşin poonu na baweekul : « Nawutan nwinana bnuura ṭi kadunan, dwulan uko bti wi nakheparaanun. »

12 Ddo uko bti wi naṭalun, uko uloolan ṭañ wi wi nṭalun, nawulaan abukan nniim. »

13 Babuk Yakob bateem Fikem na aşin, bado mntit na baka ṭiki aṭopan abuk aşin baka.

14 Baji na baka : « Njēnhilan kawul abuk aşinun ṭiint anwoon aanwala katēmp aniim. Uko mēnt uwo mnkow pa un. »

15 Ndinanan uko wi naheparun woli nado uko wi : nakakan ji un, nawalan biint biki nan katēmp bti.

16 Wal mēnt ṭwulan babukun baat, kabot kajey babukan baat, ṭṭo na an kak, ṭwo pntaali ploolan.

17 Aşē wo woli naandi ptiinkun, njej abuk aşinun kaya na bgahun. »

18 Uṭup wi baka ulil bi Hamor na Fikem abukul.

19 Fikem awoon anwinaniin bnuura ṭi katoh ki aşin bti, aanwo na ṭşal ṭtēb ṭi uko wi bajakulun, ṭiki aṭal poonu abuk Yakob maakan.

20 Hamor na Fikem abukul baya du uneej ubeeka aṭiini na biint biki wa aji :

21 « Baṭaan biki bawo na uşal unuura : Baṭoon ṭi utaak wi na nja, udēmi, bado kapoş jibi baṭali ṭdo kaniim baat biki baka, bado kaniim biki nja. »

22 Kē uko uloolan ukṭuun badi pṭo na nja bti, ṭwo pntaali ploolan. Uko mēnt wii wi : biint biki nja bti bawo kawala katēmp jibi bukal bawaliin ka.

23 Itani yi baka, bka bi baka na ṭṭaam ṭi baka bti iinkkak wal mēnt yi nja i? Nawulan ṭdinan baka uko wi bajakun, başē baduka na nja. »

24 Baweek biki ubeeka batiink uko wi Hamor na Fikem abukul bajakun. Kē biint biki ubeeka bti baya wala katēmp.

Plukan pi Fimeon na Lewi

25 Unuur uwajantēn wi ṭleef ṭakdeen banwaliin katēmp kē banoori, kē bi Fimeon na Lewi, babak Yakob biint, baweek Dina, başē naṭa ajej ikej yi baka apoş aneej ṭi ubeeka kē nin ṭṭaan aankit baka, adēpa ṭi biint bti afin.

26 Bafin kak bi Hamor na Fikem abukul ajej Dina apēnan ṭi katoh ki Fikem aşē ya.

27 Babuk Yakob babi abaañēş ban-klaan pkeṭ, ajej iko bti inwoon ṭi ubeeka, ṭiki bakowandēn aṭa baka.

28 Bajey ṭpi na ṭnkaneel na ṭgit na ṭbuuru ṭi baka na iko inwoon du ubeeka na ṭṭeeh.

29 Bajey bka bi baka bti, babak baka na bahar baka, na iko bti yi bakaan ṭi itoh yi baka.

30 Yakob aji na bi Fimeon na Lewi : « Naṭijaraan bṭup. Naṭu kē nkak ṭṭaan nawuṭaan maakan ṭi kēş ki baṭaan biki utaak wi bakanaan na wi baperitit. Woli batiinkar abi agutan na nja bafinēn na biki katoh naan bti ṭiki batum apel nja maakan. »

31 Kē başē teema aji : « Nwo kawut bado aṭa'un ji awo naṭuunk i? »

35

Yakob du Betel

1 Naşibaṭi aji na Yakob : « Naṭiin iya Betel iya iṭo da. Yaan ido da *bliit bi mngur pa ṭji Naşibaṭi, ṭji mpēnun awinana ṭi kadunu wi ikṭiin Etawu abuk şaaş. »

2 Yakob aji na baṭaan biki katohul na bangakandērun na a bti aji : « Napēnaan itu yi najaan nadēman ṭi ptoofan, nadolan baṭow nakakna na-jint ṭi kēş ki Naşibaṭi. Naṭelşan kak imişa. »

3 Najoh ṭya Betel ddo da bliit pa Naşibaṭi antiinknun wi nwoon ṭi mntēg, antēknun ṭi bayaaş bi ndolon. »

4 Bapēnan itu yi bawoonaanun na irinku yi baṭuun ṭi ibaṭ* awul Yakob

* 35:4 *Irinku yi baṭuun ṭi ibaṭ*: Baji baṭu ya buṭaan bawutna kajotna baka.

kë amoy ti bko bweek banwoon ti kañog Fikem.

⁵ Wal mēntj kë başē naşa atool pya. Naşibaţi aştu palēnk ti ŋbeeka ŋanfooyuŋ dko di babiin awo, kë bañaan banwoon da baandookar na baka.

⁶ Yakob na bañaan biki awoon-aanuŋ bti baban du Luţ du utaak wi Kana. Dko mēntj dawoon Betel.

⁷ Aboman da bliit bi mngur aşe du dko mēntj El Betel†, tiki dul di di Naşibaţi apēnuŋ awinana ti kadunul wi aktiin abuk aşin.

⁸ Wi bawoon da kë Debora, ŋaaţ ambiin ayewi Rebeka aşe keţ, kë bamoya du Betel du pteef bi bko bweek banwoon da. Uko waŋ ukaan kë Yakob adu bko mēntj aji bko bweek bi ŋwooni.

⁹ Naşibaţi akak apēn awinana ti kadun ki Yakob wi apēnnuŋ Padan-Aram, awula bnuura.

¹⁰ Aji na a : « Katimu kawo Yakob, kë başē wo baankak ado kadu'u Yakob ; katimu kawo Itrayel‡. » Kë hēnk di aştu'u luŋ katim ki Itrayel.

¹¹ Naşibaţi akak aji na a : « Nji dwoon *El Şaday, Naşibaţi Anhiniin iko bti. Kabuk kajoobēt na iwi ibot ibuk ituman. Pntaali pankpēnuŋ ti iwi pawo utaak, pado wo ŋtaak ŋtum ; başih babot bapēnna ti iwi.

¹² Utaak wi nwuluŋ Abraham na Itaak dwulu wa, kabot kawul pntaali pankmbiin ti kafeţu apēnna ti iwi utaak wi. »

¹³ Kë Naşibaţi aşe pēn ti kadunul aya.

¹⁴ Yakob ajej plaak atēf ti dko di Naşibaţi abiin aştiniyaan na a, ajatan ti pa abot atul ukēra ti pa.

¹⁵ Adu dko di Naşibaţi abiin aştini na a aji BetelŞ.

Kabuka ki Benyamin na pkeţ pi Rakel

¹⁶ Yakob na bañaan biki nul bapēn du Betel aya. Baankak alow Efrata,

kë Rakel aşe buk. Kabuk kanoorana maakan.

¹⁷ Wal wi akhajuŋ na pdo na kabuk kë ŋaaţ ankbuk bukanuluŋ aşe ji na a : « Wutan kalēnk, ikak abuk napoţ ŋiintj. »

¹⁸ Anoor maakan ado ŋogan pkeţ, kë wi abanuŋ ti pjēmşa aşe wul napoţ katim ki Ben-Oni*, kë Yakob aşe wula katim ki Benyamin†.

¹⁹ Rakel akeţi, kë bamoya du bgah bi Efrata, dko mēntj dawoon Betleyem.

²⁰ Yakob atēf plaak ti bhēr bi nul. Plaak pi bhēr bi Rakel mēntj pawoon da hēnk te nşa ayuuŋ dko di amoy-naaniin.

Pjuban pi Ruben

²¹ Yakob i bakakuŋ ado Itrayel anaşa na bañaan biki nul aya aţēp Migdal-Eder aşe tar kaloona ki nul.

²² Wi bawoon ti utaak wuŋ kë Ruben aşe ya apiintj na Bila, ŋaaţ i aşin awoon-aanuŋ, kë baştup aşin uko mēntj.

Babuk Yakob

Babuk Yakob biintj bawo iñeen na batēb.

²³ Biintj biki abukuŋ na Leya bawo : Ruben bajeenuŋ, Timeyoŋ, Lewi, Yuda, Itaakar, na Fabulon.

²⁴ Kë biki abukuŋ na Rakel bawo : Yotef na Benyamin.

²⁵ Kë biki Bila nalemp i Rakel bawo : Dan na Neftali. Kë biki Filpa nalemp i Leya bawo : Gad na Ater.

²⁶ Bapoţ bukuŋ biki Yakob abukuŋ wi awoon du Padan-Aram.

Pkeţ pi Itaak

²⁷ Yakob aban du uko aşin du Mamre du Kiriyat-Arba, dul dawoon Hebron. Dul di Abraham na Itaak babiin afēt.

²⁸ Itaak aka ŋşubal iñeen-week na iñeen bakreŋ (180),

²⁹ aşe noorfēn aya du bajugul. Wi akkeţuŋ, aţafi, kë ŋnuur ŋi nul ŋabot

† 35:7 *El Betel* : Ti uhebēre dawoon Naşibaţi i Betel. ‡ 35:10 *Itrayel* : Ti uhebēre danaam na apētar na Naşibaţi. § 35:15 *Betel* : Ti uhebēre dawoon katoh ki Naşibaţi. * 35:18 *Ben-Oni* : Ti uhebēre dawoon napoţ i unoor wi naan. † 35:18 *Benyamin* : Ti uhebēre dawoon napoţ i kañen naan kadeenu.

atum. Etawu na Yakob babukul kë bamoya.

36

Baat na bapoŋ biki Etawu

¹ Pntaali pampënnuŋ ƚi Etawu pii pi, pul pawooŋ Edom :

² Etawu aniim baat biki Kanaan, baat mëntŋ biki biki : Ada na Oholibama na Batmat. Ada awo abuk Elon nahitit, kë Oholibama awo abuk abot awo abab Tibeyoŋ nahiwit.

³ Batmat awo abuk Iŝmayel. Nebayot awo abuk aŝin.

⁴ Ada abukar Etawu Elifat, kë Batmat abuk Reuwel.

⁵ Oholibama abuk Yewuŝ, Yalam na Korah. Bukuŋ bawooŋ biinŋ babuk Etawu bambukiinŋ du utaak wi Kanaan.

⁶ Etawu ajej baharul, babukul na bañaanŋ biki katohul bti, itani yi nul na nŋtaam nŋi nul bti na iko bti yi akaanŋ wi awoonŋ ƚi utaak wi Kanaan aya utaak wi Feyir alow Yakob abuk aŝin.

⁷ Itani yi baka idëm wal mëntŋ maakan kë utaak wi bafëtuŋ uunhil pkëŝ baka ƚiki itani yi baka itum maakan.

⁸ Hënk, kë Etawu aya afëtuŋ du dko di pnkuŋ du Feyir. Etawu dawooŋ Edom.

Babuk Etawu du Feyir

⁹ Pntaali pi Etawu aŝin bahedomit anfëtuŋ du dko di pnkuŋ du Feyir pii pi :

¹⁰ Itim yi biinŋ babuk Etawu yii yi : Elifat awo abuk Ada ahar Etawu, kë Reuwel awo abuk Batmat ahar Etawu kak.

¹¹ Elifat abuk Teman, Omar, Ŝefo, Gatam, na Kenat.

¹² Elifat abuk Etawu akak awo na ñaaŋ alonŋ i awoonŋ aanniimi, kë abukara Amalek. Bukuŋ bawooŋ babab Ada ahar Etawu.

¹³ Kë biki Reuwel bawo : Nahat, Ferah, Ŝama, na Miŧaa. Bukuŋ bawooŋ babab Batmat ahar Etawu.

¹⁴ Kë Etawu abuk na Oholibama aharul abuk Ana, poonu abuk Tibeyoŋ, bi Yewuŝ, Yalem na Korah.

Baweek biki Edom

¹⁵ Bañaanŋ banwoonŋ baweek ƚi pntaali pampënnuŋ ƚi Etawu biki biki :

Baweek bampënnuŋ ƚi Elifat bajeenul bawo : Teman, Omar, Ŝefo, Kenat, Korah,

¹⁶ Gatam na Amalek. Bukuŋ bawooŋ baweek bampënnuŋ ƚi Elifat abuk Ada.

¹⁷ Kë bampënnuŋ ƚi Reuwel abuk Etawu bawo : Nahat, Ferah, Ŝama, Miŧaa. Bukuŋ bawooŋ baweek bampënnuŋ ƚi Reuwel abuk Batmat ahar Etawu du utaak wi Edom.

¹⁸ Kë baweek bampënnuŋ ƚi Oholibama abuk Ana, ahar Etawu bawo : Yewuŝ, Yalam, na Korah. Bukuŋ bawooŋ baweek biki Etawu abukuŋ na Oholibama abuk Ana.

¹⁹ Bukuŋ bawooŋ babuk Etawu baweek biki Edom.

Babuk Feyir nahorit

²⁰ Babuk Feyir nahorit bawooŋ banfëtuŋ uteek ƚi utaak wuŋ, bawo : Lotan, Ŝobal, Tibeyoŋ, Ana

²¹ Diŝon, Eŝer, na Diŝan bukuŋ bawooŋ baweek biki bahorit, babuk Feyir du utaak wi Edom.

²² Babuk Lotan bawo : Hori, na Heman, kë abuk aŝin Heman ñaaŋ awo Timnah.

²³ Babuk Ŝobal bawo : Alwan, Manahat, Ebal, Ŝefo na Onam.

²⁴ Babuk Tibeyoŋ bawo : Aya na Ana. Ana mëntŋ ayaanŋ awin du *pndiiŝ dko di meel mnyik wi akyafanuŋ nŋbuuru nŋi Tibeyoŋ aŝin.

²⁵ Babuk Ana bawo : Diŝon, na Oholibama abukul ñaaŋ.

²⁶ Biki Diŝon bawo : Hemdan, Eŝban, Yitran na Keran.

²⁷ Babuk Eŝer bawo : Bilhan, Fawan na Akan.

²⁸ Babuk Diŝan bawo : Uŝ na Aran.

²⁹ Baweek biki bahorit bawo : Lotan, Ŝobal, Tibeyoŋ, Ana,

³⁰ Diŝon, Eŝer, na Diŝan. Bukuŋ bawooŋ baweek bahorit du utaak wi Feyir.

Baŝih biki Edom

³¹ Bañaanŋ biki bawooŋ banŝihuŋ du utaak wi Edom ji naŝih alonŋ ƚi biki Itrayel abi ado kaŝih.

³² Bela abuk Bewor aših du Edom, kë ubeeka wi nul uwo katim ki Dinhaba.

³³ Bela akeṭ, kë Yobab abuk Terah i ubeeka wi Botra ayeenk aših.

³⁴ Wi Yobab akeṭuṅ, kë Hušam i utaak wi batemanit ayeenk aših.

³⁵ Wi Hušam akeṭuṅ, kë Hadad, abuk Bedad ayeenk aših. Ul agutuṅ na bamadiyanit abot akob baka du ṅteeh ṅi Mowab, katim ki ubeeka wi nul kawo Awit.

³⁶ Wi Hadad akeṭuṅ kë Falma i Mašreka ayeenk ṭi a aših.

³⁷ Wi Falma akeṭuṅ kë Şawul i Rehobot-ha-Nahar ašë yeenk aših.

³⁸ Wi Şawul akeṭuṅ kë Baal-Hanan, abuk Akbor ašë yeenk ṭi a aših.

³⁹ Wi Bal-Hanan abuk Akbor akeṭuṅ kë Hadar ayeenk aših, ubeeka wi nul uwo Pawu ; aharul awo Mehetabel abuk Matred abuk Meh-Fahab.

Baweek biki Edom kak

⁴⁰ Itim yi baweek bampënnuṅ ṭi Etawu yii yi ; baduuna baka andoli ṭi katoh ki apënnuṅ na ṭi dko di afëṭuṅ: Timnah, Alwa, Yetet,

⁴¹ Oholibama, Ela, Piñon,

⁴² Kenat, Teman, Mibşar,

⁴³ na Magdiyel, na Iram. Bukuṅ bawoon baweek bampënnuṅ ṭi Etawu aših bahedomit. Baduuna baka andoli ṭi utaak wi afëṭuṅ.

37

¹ Kë Jakob ul ašë duka du utaak wi Kanaan wi aših abiin awo.

Yotef na babak aših

² Uko wi katoh ki Jakob wii wi : Yotef aka ṅşubal iñeen na paaj na ulon aji yafan ṅkaneel na ṅpi na babak aših. Ado kpoṭ ki nul na babak Bila na Filpa bahar aših. Yotef abi ṭup aših baka aji baji bado iko iwuṭaan.

³ Kë Jakob i bakakuṅ ado Itrayel ašë ṅal Yotef apelan babakul bti ṭiki abuka wi awoon naṭaf, ado kë badola kamişa kanuura.

⁴ Kë babak aših bašë win kë aših baka aṅala apel baka, kë bašë şoor Yotef adoo wo baanji baṭiini na a bnuura.

⁵ Unuur ulon, Yotef aṭaafi ašë ṭup ṅa babak aših, kë bukal babaa şoor şoor maakan apel.

⁶ Yotef aji na baka : « Natiinkan ṅṭaafi ṅi ndoluṅ:

⁷ Dṭaafi kë ṅwo wo ji ṅwo ṭi ptan in-tooliin du uṭeeh, kë bdaaj bi intooliin bi naan bašë mara mara awo bnaṭ kë idaaṅ yi nan işë fooy ba ašë wo wo ji iko inṅupuṅ ṭi kadun ki bi naan. »

⁸ Babuk aših bateema aji : « Woon işal aji iwo naşih i nun kë ṅwo i kado kado uko wi ijakuṅ? » ṅṭaafi ṅi nul na ṅṭup ṅi nul ṅado kë başoor kak maakan.

⁹ Yotef akak aṭaafi kak aṭup babak aših aji : « Natenan, dkak aṭaafi kak kë uwo wo ji bnuur, pli na ṅjah iñeen na uloolan ṅaṅup ṭi kadun naan. »

¹⁰ Aṭup uko waṅ aših kak, kë uṅ ašë ṅoman na a aji : « Kë ṅṭaafi ṅuṅ ṅi idoluṅ! Nji, naan na babak şaaş ṅbi kaṅup ṭi kadunu i? »

¹¹ Babuk aših bakuja maakan kë aših ašë hank uko waṅ ṭi uşal.

Yotef awaapanaa

¹² Unuur ulon, babak aših Yotef baya byafan bi batani bi aših baka du Tikem.

¹³ Jakob aših i bakakuṅ ado Itrayel aji na Yotef : « Babuk şaaş bawo du byafan du Tikem. Biin dyilu du baka. »

Kë ateem aji : « Nji wi. »

¹⁴ Jakob akak aji na a : « Yaan iten jibi bawoori bukal na ṅntaam işë ibi iṭupën. » Ayilna du dko danwoon du uṭeeh wi inkun du Hebron kë Yotef ašë ya aban Tikem.

¹⁵ ṅiintṅ alon ayit na a, kë akñaay na uṭeeh ašë hepara aji : « We wi iklaan ba? »

¹⁶ Kë ateem aji : « Dla babak paapa. Dkooṭu kooṭ ṭupaan dko di bakyafanaanuṅ ṅntaam ṅi baka. »

¹⁷ Kë ṅiintṅ aji na a : « Bapën ṭi, dtiink kë baji baya Dotan. » Kë Yotef apën ala babak aših aya ṭënk baka du Dotan.

¹⁸ Bawina kë akbi du kalowan ašë tiinkar ji abi ado kaban du baka aji bafiņa.

19 Baṭiini aji : « Natenan ajug nṭaafi akbiinṭ hēnk.

20 Hēnkuṅ, najoh nfiṅa nṣē nṣēla du bhēr blon, nṣale nṣa ji uko ulon ujooṭ wi uṭeeh udohulun. Wal mēntṭ nṭen uko wi nṭaafi nṣi nul nṣakkakuṅ. »

21 Kē Ruben aṣē tiink baka, aṅal pbu-uran Yotef. Aji na baka : « Nṣwut kafina.

22 Naktul pṅaak! Nafēlana du bhēr blon du *pndiṣ, nawutan kafina kēme kakoba. » Ruben ado do haṅ kahilna kabuurana kakakana du aṣin.

23 Wi Yotef abanuṅ kē babak aṣin baṣē wohēṣa kamiṣa kanuura ki awohuṅ aṣē

24 jeja awat du bhēr blon. Bhēr mēntṭ baanwo na meel. 25 Baya wal mēntṭ aya aṭo ade. Wi bakatuṅ kēṣ aṣē win pntuk pi bahiṣmayelit* kē pakpēna Gilaad. Nṅtaam nṣi pnkunkaali nṣi baka nṣajij iko itum itaabanaani pde, ilil pṭēkēñ na ikuraaraani yi baṭijun kaya kawaap du Ejiptu.

26 Kē Yuda aṣē ji na babak aṣin : « We wi nṣkkaaṅ ṣēm nṣfiṅ abuk aṣin nṣa abot amen pkeṭ pi nul ba?

27 Nawulēn nṣwaapa bahiṣmayelit, nṣwut kafina. Awo abuk aṣin nṣa, nṣwo biki pṅaak ploolan. » Kē baṭiinka.

28 Kē bawaap bahiṣmayelit baṣē ṭēp. Kē baweekul baṣē pēnana ṭi bhēr, awaapa baka itaka inliṅun na baluk bi nṣṣubal nṣṭēb na kli paaj bi nayafan, kē bukuṅ baṅooṭa Ejiptu.

29 Kē wi Ruben akakuṅ du bhēr, aantēnk da Yotef. Atow imiṣa yi nul,

30 aṣē kak du babak aṣin aji na baka : « Napoṭ aanwo du bhēr, hum di di nṣi kadolun hēnkuṅ? »

31 Babuk aṣin Yotef bajej wal mēntṭ upi udow afiṅ, aṣē jej kamiṣa ki Yotef ayek ṭi pṅaak.

32 Baṅooṭ kamiṣa kanuura kuṅ aṣin baka aṣē ji na a : « Paap, uko wi nṣyaan awin wii wi, tenan me kawo kamiṣa ki abuku. »

33 Kē unṅ aten ka aṣē ji : « Kamiṣa ki abuk naan ka. Uko ulon ujooṭ wi uṭeeh upitēṣ Yotef adoha. »

34 Yakob atow imiṣa yi nul wal mēntṭ awohara iko yi puum†. Aṭēga pkeṭ pi abukul ajon.

35 Babukul bṭi, biintṭ na baat, babi pyompana, kē aṣē pok aji : « A-a dṭēga ṭēga te kado kalun kaya kaṭēnk abuk naan du mnkeṭ. » Yakob awooni'ara wooni abukul.

36 Bahiṣmayelit baya waap Yotef ṅiintṭ alon i katim ki Potifar du Ejiptu. ṅiintṭ mēntṭ awo ṭi baweek biki pṣih pi Farawuna naṣih i Ejiptu, ul awoon naṣih i bayenṅ biki nul.

38

Yuda na Tamar

1 ṭi wal mēntṭ, Yuda aduk babak aṣin aya du ṅiintṭ alon i utaak wi Adu-lam i katim kawoonṅ Hira.

2 Awin da poonu abuk ṅiintṭ alon i katim kawoonṅ Ṣuwa i utaak wi Kanaan. Ajej poonu mēntṭ aniiṃ. Awinar na a,

3 kē poonu awo na kayiṅ abuk napoṭ ṅiintṭ, Yuda kē aṭu'a katim ki Er.

4 ṅaaṭ akak amobana kayiṅ abuk napoṭ ṅiintṭ kē aṭu'a katim ki Onan.

5 Akak amobana kayiṅ uyaaṣ uwa-jantēn abuk napoṭ ṅiintṭ aṣē ṭu'a katim ki Ṣela. Wal wi Ṣela abukiinṭ, Yuda awo du Ketib.

6 Yuda ajejar Er abukul bajeen, ṅaaṭ i katim ki Tamar.

7 Kē Er bajeen i Yuda aṣē wo nawuṭaan ṭi kēṣ ki *Yawe Nawat Kabuka, kē afiṅa.

8 Kē Yuda aṣē ji na Onan : « Ime uko wi iwoonṅ i kado wi iwoonṅ aṭa Er : yaan iwinar na aharul ibukar naweeku bapoṭ. »

9 Kē Onan aṣē me kē bapoṭ biki akbukuṅ baankwo biki nul. Aji woli awinar na ahar naweekul, aji pēnan bduun katoon du mboṣ kahilna kawo aankbukar naweekul bapoṭ.

10 Uko wi ajaanṅ ado uunlil Nawat Kabuka, kē afiṅa ul kak.

* 37:25 *Bahiṣmayelit* : Bakak aji badu baka bamadiyanit. † 37:34 *Atow imiṣa* : Uko mēntṭ uji udiiman kē ṅaanṅ awo ṭi puum.

11 Kë Yuda ašë ji na Tamar ababul : « Țoon du uko šaaš iwo nayoȚ. Yoonkan Šela adëm nšë nwulu a animu. » Ašal aji : « Abuk naan i aanwo kak i kakeȚ ji baweekul. » Hënk, kë Tamar akak du uko ašin.

12 BaȚo ajon, kë ahar Yuda, anwoon abuk Šuwa, ašë keȚ. Wi Yuda aȚëgiin ayomp, aya na Hira nanohul i utaak wi Adulam du Timnah kaya du bankpuunkunȚ njkaneel nji nul.

13 BaȚup Tamar aji : « Tenan, ayootanu aya Timnah ppuunk njkaneel nji nul. »

14 Awin kë Šela adëmi akak ñiint kë bašë wo baanwula a kë aniima. Apënan imiša yi pyiman, ajej uleent agur bkow, agurada hënk ašë Țo du uneeji wi Enayim du bgah bi Timnah.

15 Yuda aȚëp awina ašë nuȚ kë awo ñaaȚ ankwaapunȚ uleeful, Țiki agur kaara di nul na uleent.

16 Abi aňoga ašë ji na a : « Wutan nya na iwi. » Aamme kë ababul a.

Kë Tamar ateema aji : « Woli dya na iwi we wi ikwulnuȚ? »

17 Kë ateema aji : « Dyilbanu upi umpoȚi du batani. »

Kë ašë kak aji na a : « Wulaan uko ulonȚ wi iwoonaanuȚ Ți mmëban, ibile wulën upi kašë kakanu wa. »

18 Kë ahepara aji : « we wi inȚaluȚ nwulu? »

Kë ateema aji : « Paneel panwoon na katimu na ptal pi pa, na pjuuȚi pi iwoonaanuȚ Ți kañen. » Awula ya, kë baya awinar, kë aduk ñaaȚ na kayiȚ.

19 Tamar anaȚa akak katohul, apënan uleent wi aguruȚ Ți kaara, awoh imiša yi pyiman.

20 Yuda ado Hira nanohul i Adulam aňooȚ upi umpoȚi wi ahoȚuȚ, kahilna kayeenk iko yi adukaruȚ ñaaȚ, kë unȚ ašë wo aanwina.

21 Ahepar baňaaȚ biki Enayim ñaaȚ nawaap uleef ambiinȚ awo Ți bgah Ți, kë bašë teema aji uumbaaȚ kaka'aara ñaaȚ nawaap uleef Ți dko mënȚ.

22 Kë akak du Yuda aji na a : « Mënya wina, baňaaȚ biki Enayim bajakën uumbaaȚ kaka'a nawaap uleef da. »

23 Kë Yuda aji : « Adukiin na iko mënȚ, njwut kado kalaar ikow yi nja mnkow, dbubara me kë dyilu na upi kë iya wo iinwina. »

24 Uko mënȚ udo uko ji kli kwaȚaȚ kë bašë bi aji na Yuda : « Tamar ababu aya awaap uleeful ado mobana kayiȚ Ți buȚaan bi adoluȚ. »

Kë Yuda ašë ji : « Nadoon bapënana bdig batëra najeb. »

25 Kë wi bakpënanuluȚ kašë yil baya baji na ayootanuȚ : « ÑiintȚ ajug iko yi, awulnuȚ kayiȚ. DkooȚu kooȚ tenan bnuura paneel na ptal pi na pjuuȚi, ișal aji iwo yi in ba? »

26 Yuda ayikrën ya ašë ji : « ÑaaȚ i awo natool apelën ; na manjoonan mëndi pwula Šela abuk naan aniima. » Wi wi Yuda așaaȚ ado kë bawutana, awo aankak apiintȚ na a.

27 Kë wal wi Tamar abanuȚ Ți kabuk, abuk kbet.

28 Wi akbukunȚ alonȚ Ți bapoȚ adun apënan kañen, kë ñaaȚ ankbuk bukanuluȚ atan ptal pjeenkȚ Ți ka ašë ji : « I apënuȚ uteek. »

29 Kë napoȚ ašë bi kakan kañen kë natëbantën apën uteek. Kë ñaaȚ ankbuk bukanuluȚ kë ašë ji : « Ihaabëș bgah aȚëpna! » UkaaȚ kë Yuda aȚu'a katim ki Peret*.

30 Kë abuk așin anwoonȚ na ptal pjeenkȚ abaa pën, kë baȚu'a katim ki Ferah.

39

Yotef du Ejiptu

1 Wi baișmayelit baȚiȚuȚ Yotef du utaak wi Ejiptu bawaapa ñiintȚ alonȚ i katim kawoonȚ Potifar. Awo Ți baweek biki pșih pi Farawuna nașih i Ejiptu, ul awoonȚ nașih i bayeȚ biki nul.

2 Kë *Yawe Nawat Kabuka ašë wo na Yotef, kë iko bti yi ajaanȚ aȚu kañen iji iȚëp bnuura. AfëȚ du uko Potifar i utaak wi Ejiptu.

3 Kë jibi unȚ awinuȚ kë Nawat Kabuka awo na a, abot aji do uko

* 38:29 Peret Ți uhebërë dawoonȚ bgah bȚëpni.

bti wi ațuun iñeen yi nul kë uji uțep bnuura,

⁴ amëbana bnuura, ațu'a kë aklempara ul ți bkowul. Adola kë awo namali i nul, ațu bka bi nul bti ți iñen yi nul.

⁵ Yotef ațu kë Nawat Kabuka awul katoh ki Potifar bnuura, wi adolulun kë awo namali i nul. Awula bnuura ți iko bti yi akaan ți katoh na du uțeeh.

⁶ Hënk, kë Potifar așë țu bka bi nul bti ți iñeen yi Yotef, uko ude wi nul țañ wi wi adukiin akaanaan.

Yotef na ahar Potifar

Kë Yotef așë wo ñaan annuuriin uleef abot anuura kaara.

⁷ Wi ñwal ñlon ñațepun, kë ahar ñiint i aklemparun așë țu kës ți a. Aji na a : « Joh ñpiint. »

⁸ Kë Yotef apoki așë ji na a : « Ayinu, ajug naan ațu bka bi țul bti ți iñen yi naan, aando ji heparaan uko unțepun ți katoh.

⁹ Ul ți uleeful aando pelanaan nin uko ulon ți katoh ki. Anneenanaan nin uko ulon ți katoh bë mënț iwi, ți ki iwo aharul. Kë hum di di nhiniin kado uko uwuțaan wun kajuban ți kadun ki Nașibați ba? »

¹⁰ Kë ñaaț așë bi duka duka ți ptiini na Yotef ñnuur bti, kë un apoka pok ppiint na a, pwo na a.

¹¹ Unuur ulon kë Yotef așë neej ți katoh pya kado ulempul, nin ñaan alon aanwo da ți balemp bandukiin.

¹² Ñaaț ahar Potifar amëbana ți kamișa așë ji na a : « Joh ñpiint! » Kë Yotef așë ți apën bdig kë kamișa kaduka ți iñen yi ñaaț.

¹³ Wi ñaaț awinun kë adukara kamișa, apën bdig,

¹⁴ ahuuran wal mënț adu balemp biki nul aji na baka : « Nabiin naten, nahebëre i ayin naan ațijun nja abi pnoha na nja. Abi aji apiint na nji kë nșë huuran maakan.

¹⁵ Wi atiinkun kë ñajari, kë așë ți aduk kamișa ki nul ki, apën bdig. »

¹⁶ Ajej kamișa abëkan ayoonkna ayinul abi.

¹⁷ Wi abanun kë așë țupa uko wi ațupun balemp : « Nalemp nahebëre i ițijun un abi pnoha na nji. Abi ala ppiint na nji,

¹⁸ wi ñajaruun kë așë ți apën bdig aduk kamișa ki. »

¹⁹ Wi ajug Yotef atiinkun kë aharul ațupa uko wi nalemparul adolulun, adeebaț maakan.

²⁰ Ado kë bamob Yotef awat ukalabuș du dko di bakalabuș biki nașih bawoon.

Yotef du ukalabuș

Kë hënk di Yotef awoon du ukalabuș.

²¹ Kë *Yawe Nawat Kabuka așë wo na a, awula bnuura abot adola kë awinana bnuura ți kës ki naweek i ukalabuș.

²² Naweek un ațu'a kë awo naweek i bakalabuș bti, uko bti unkdolaniin da uji uțepna ți iñeen yi nul.

²³ Naweek i ukalabuș aankak aji do do nin uko ulon wi bațu'u lun pdo, ți ki Nawat Kabuka awo na Yotef, abot ado kë iko yi ajaan ado bti iji ițep bnuura.

40

Ñtaafi ñi naboman poot na ñi najun i nașih

¹ Wal wi iko yan ițepun ajon, ubi ka unuur ulon kë naweek i baboman poot na naweek i bajun biki Farawuna nașih i utaak wi Ejiptu kë bajuban ajug baka.

² Farawuna adeebațer baka,

³ adoo wat baka ukalabuș wi nașih i bayen. Du ukalabuș mënț di di Yotef awoon.

⁴ Nașih i bayen ado kë Yotef aklempar baka.

Bajon ntiinku du ukalabuș.

⁵ Uka utejan ulon wi bukal batëb bti, naboman poot na najun bațaafiin, ñtaafi ñi andolun ñaka uko wi ñajaki.

⁶ Na nfa, wi Yotef abiin du baka așë win ți kaara di baka kë bahaajalaa.

⁷ Ahepar baka aji : « we ukaan kë ikaara yi nan ițela țëlaa ba? »

⁸ Bateema aji : « Nt̄aafii, k̄e nin alon̄ ʔi aʂ̄e wo aanhil hil p̄ʔupun uko wi nt̄aafi njakuŋ. »

K̄e Yotef aʂ̄e aji na baka : « Naʂ̄ibaʔi ajaan̄ aʔup uko wi nt̄aafi njakuŋ, k̄e nʂ̄e kooʔan, naʔupaan n̄a. »

⁹ Naweeek i baboman poot aji na a : « D̄ʔaafi k̄e bko banjaan̄ badolna ubiñu k̄e banaʔ ʔi kadun naan,

¹⁰ bawo na inah iwajan̄ʔ. Iʔeeñi abuk mnko, k̄e manjeenki.

¹¹ Dm̄eban pnkalame pi Farawuna, amar mnko muŋ apooñ ʔi pa aʂ̄e jej pa awul Farawuna. »

¹² Yotef aji na a : « Uko wi nt̄aafi njakuŋ wi : inah iwajan̄ʔ iwo n̄nuur njawan̄ʔ.

¹³ ʔi na n̄nuur njawan̄ʔ, Farawuna adeen̄u, kakakanu du ulemp wi nu. Ido kawula pnkalame pi uko udaan jibi ibiin̄ aji kdo wi iwoon̄ naweeek i babomana poot.

¹⁴ Dkooʔu kooʔ, k̄t̄ilmi'aan wal wi iko bti ikkakuŋ bnuura na iwi, ñagi'aan iʔiini na Farawuna uko wi naan, ado mp̄en̄ ʔi ukalabuʂ̄ wi.

¹⁵ H̄enk di ut̄epun̄ aji : bam̄eb̄en̄ ap̄enan du utaak wi baheb̄er̄e, k̄e ʔi utaak wi m̄endo do nin uko ulon̄ unhilanun̄ kaʔu bawat̄en̄ ukalabuʂ̄. »

¹⁶ Naweeek i bajun̄ awin k̄e pwin nt̄aafi pi Yotef pawo pnuura aʂ̄e ji na a : « Nji kak d̄ʔaafii. Dmara mara akun̄a icah iwajan̄ʔ inwoon̄ na ipoom na iko ilon̄ it̄en̄ʔ ya.

¹⁷ Iko ilil impoʔi yi bajun̄un̄ Farawuna iwoon̄ du kakah kanwoon̄ du bko duuʔ, k̄e n̄kat n̄aʂ̄e ji n̄abi kade iko m̄en̄ʔ ʔi kakah. »

¹⁸ Yotef ateema aji : « Uko wi nt̄aafi njakuŋ wi : icah iwajan̄ʔ yun̄ iwo n̄nuur njawan̄ʔ.

¹⁹ ʔi kak na n̄nuur njawan̄ʔ, Farawuna adeen̄u kafal bkow, kado bayoontu ʔi bko, n̄kat n̄aʂ̄e n̄abi n̄ado katibu. »

²⁰ Wi aʔupun̄ nt̄aafi ado n̄nuur njawan̄ʔ k̄e uʂ̄e wo unuun̄ unjaan̄ uleʂ̄an unuun̄ wi kabuka ki Farawuna, k̄e adu balemparul baweeek bti ufettu, awutan naweeek

i baboman poot, na naweeek i bajun̄ ado k̄e banaʔ ʔi kadun ki bañaan̄.

²¹ Akakan naweeek i baboman poot ʔi ulemp, k̄e awula pnkalame k̄e adaani,

²² k̄e naweeek i bajun̄, ado k̄e bayoonta, jibi Yotef abiin̄ aʔup baka.

²³ K̄e naweeek i baboman poot aʂ̄e wo aanleʂ̄ Yotef, aʔilmi'a.

41

Nt̄aafi ni Farawuna

¹ « Wi iko yan̄ iʔepun̄ udo n̄ʂ̄ubal nt̄eb̄ k̄e *Farawuna naʂ̄ih i Ejiptu aʂ̄e ʔaafi. Aʔaafi amara mara anaʔ du kañog bd̄ek bi bajaan̄ bado Nil,

² aʂ̄e win uko ji n̄ngit paaj na ulon̄ n̄nuura n̄mag k̄e n̄ap̄enna du bd̄ek, abi afeer ʔi kaban̄ ki ba.

³ Akak awin k̄e n̄ngit paaj na ulon̄ k̄e n̄ap̄enna du bd̄ek abi ʔi kaf̄eʔ ki n̄teek, n̄awo n̄wuʔaan n̄bon maakan. N̄abi anaʔ ʔi kañog n̄teek du kaban̄ ki bd̄ek bi Nil,

⁴ aʂ̄e doh n̄ngit n̄nuura n̄mag paaj na ulon̄ n̄un̄. Wal m̄en̄ʔ k̄e Farawuna aʂ̄e l̄enk aten.

⁵ « An̄oȳen̄ʔ kak aʂ̄e kak aʔaafi. Aʔaafi k̄e uko uwo wo ji n̄deey n̄nuura n̄mag n̄ap̄en̄ ʔi kantoliin̄ kaloolan̄ atag ado do n̄yaaʂ̄ paaj na ulon̄.

⁶ Uwo kak ji n̄deey n̄wuʔaan n̄i uyook wi umayar unuun̄ ut̄erun̄ n̄ap̄en̄ ʔi kaf̄eʔ ki n̄teek atag ado do n̄yaaʂ̄ paaj na ulon̄.

⁷ N̄deey n̄wuʔaan n̄afiikl̄en̄ n̄deey n̄nuura n̄mag paaj na ulon̄ n̄un̄. Wal m̄en̄ʔ k̄e Farawuna aʂ̄e l̄enk aten, awin k̄e aʔaafi ʔaafi.

⁸ Na n̄fa ahaajalaa, aʂ̄e du baʔen̄an na bañaan̄ bakowʔaan bti ʔi Ejiptu. Aʔup baka nt̄aafi n̄i adolon̄ k̄e nin alon̄ aanhil p̄ʔupa n̄a.

⁹ K̄e naweeek i baboman Farawuna poot aʂ̄e ji na a : Dbaan̄ aleʂ̄ uko wi m̄biin̄ awo i kado.

¹⁰ Farawuna abi deebaʔer̄ balemparul, n̄ji na naweeek i bajun̄. Ajejun̄ awat ukalabuʂ̄ du naʂ̄ih i bayen̄ biki nul.

¹¹ Nt̄aafi un bat̄eb̄ bti ʔi utejan̄ uloolan̄, k̄e uko wi nt̄aafi n̄i nun̄ ujakun̄ uʂ̄e paʔ.

12 Uka du ukalabuş naşaşalon nahebërë, anwoon nalemp i naşih i bayeş. Nkakalëşa ntaafi ni nun, kaşë şupun uko wi njaki. Aşup andoluş ntaafi ni nul.

13 Kë jibi aşupuş un, hënk di utëpuş: bakakanaan du ulemp wi naan, kë undu başë yoonta. »

14 Kë Farawuna aşë do kë badu Yotef, kë başë taran apënana du ukalabuş. Bapuunka, aşëlëşa imişa aşë şija şi kadun ki Farawuna.

15 Farawuna aji na a : « Dtaafi, kë nin alon aşë wo aanhil pşupën uko wi njakuş. Kë başë şupën aji iji kwin ntaafi. »

16 Kë Yotef aşë teema aji : « Mëntş nji dhiluş pdo uko mëntş! Naşibaşi aktupuş Farawuna uko wi ntaafi ni nul njakuş. »

17 Kë aşë ji na a : « Dtaafi kë uwo wo ji dnaş şi kabaş ki bdëk bi Nil,

18 aşë win nngit paaj na ulonş nnuura şmag kë şapëna du bdëk bi Nil abi afeer şi kabaş.

19 Dkak awin kak kë nngit paaj na ulonş şwuşaan, şbon şkay maakan kë şapën şi kafetş ki şteek, mëmbaanş kawina nngit şanwuşi ji şaş şi Ejiptu bti.

20 Nngit şwuşaan şbon şadoh nngit paaj na ulonş şteek şanwoonş nnuura.

21 Kë wi şayooruş şa, iindo ji kwin win me şayoor şundu, şiki şabona bon awušetş ji kateeku. Wal mëntş kë nşë lënk aten.

22 Dkak anoyëntş aşë şaafi kak, dtaafi awin kë uwo wo ji şdeey şnuura şmag şapën şi kantoliin kaloolan atag ado do şyaaş paaj na ulonş.

23 Kë şdeey şwuşaan şkay şi uyook wi umayar unuur utëruş şakak apën şi pntooliin mëntş atag ado do şyaaş paaj na ulonş.

24 Şdeey şwuşaan şafiiklën şdeey şnuura paaj na ulonş şuş. Dşup ntaafi şi başënan, kë nin alonş aanhil pşupën uko wi nhiluş katiink. »

25 Yotef aji na Farawuna : « Ntaafi şi Farawuna adoluş şawo şloolan. Naşibaşi aşupa uko wi akdoluş.

26 Nngit paaj na ulonş şnuura şawo şşubal paaj na ulonş, şdeey şnuura şampënuş şi pntooliin atag te şyaaş paaj na ulonş şawo şşubal paaj na ulonş: ntaafi şawo şloolan.

27 Kë nngit şbon şwuşaan paaj na ulonş şankbiinş şi kafetş ki şteek na şdeey şwuşaan şantaguş şi kantoliin te şyaaş paaj na ulonş şi uyook wi umayar unuur utëruş şakak awo şşubal paaj na ulonş. Uko mëntş uyuuş kë uka şşubal paaj na ulonş şi ubon uweek.

28 « Jibi nşupuş Farawuna, Naşibaşi ayuuşa yuuş uko wi akdoluş.

29 Udun aka şşubal paaj na ulonş, pyok pweek pawo şi utaak wi Ejiptu bti.

30 Woli şşubal mëntş şaşëpi, şşubal paaj na ulonş şi ubon uweek şaşë bi. Başaanş bado şilma şilma pyok pambiinş awo şi utaak wi Ejiptu. Ubon mëntş unooran, uhajan utaak maakan.

31 Başaanş bado şilma şilma pyok pambiinş awo şi utaak, ubon mëntş uhajan wa maakan.

32 Woli iwin kë Farawuna aşaaşi şyaaş ştëb uwo kë Naşibaşi ado uko mëntş na manjoonan, adoo taran taran kado wa.

33 « Hënkuş Farawuna alaan şaanş natit anwoonş na uşal unşuşa aşu'a şi bkow bi utaak wi Ejiptu bti.

34 Farawuna anaşiin, aşuun balemp biki nul şi utaak, şi şşubal paaj na alonş şi pyok, başuun başaanş badoki bafaş uko wi bakituş kado ifah kaşëen kapënan kalonş kaluku.

35 Başonkan şdeey bti şi şşubal şi pyok. Farawuna aşuun baka pşu şdeey du inkuti du şbeeka bahank şa da.

36 Şdeey şuş bahank şa pa şşubal paaj na ulonş şi ubon şi utaak wi Ejiptu ; hënk başaanş biki utaak bawutna kaketş wal wi ubon ukbiinş kabi. »

Pdëm pi Yotef

37 Nşup şi Yotef şalil *Farawuna na banjaanş başënk pşih bti.

38 Farawuna aji na baka : « Nşilan kawin şaanş alonş atëntş i i? Anwoonş na Uhaaş wi Naşibaşi? »

³⁹ Aji na Yotef : « Wi Naşibaţi adoliin kë ime uko wi, uunka nin ñaañ anti-tuñ, anwoon na uşal untuñja ji iwi.

⁴⁰ Iwi ikwoon naweek i katoh ki naan, bañaan biki utaak bti bado kado uko wi ijakuñ, ptiñ pi pşih tañ paktuun mpelu.

⁴¹ Dtu'u ti kadun ki utaak wi Ejiptu bti. »

⁴² Farawuna apënan wal mënñ pannel panwoon ti kañen ki nul awoh Yotef. Awoharana imişa yi patenda pdaañ abot aţu'a bkitrën bi wuuru ti kaţu.

⁴³ Apayana ti ukaaru wi nul utëbantën wi nmpëlënt ñakpuluñ unwoon wi nalemparul aññognuluñ. Kë başë huuran ti kadunul aji : « Naţëpaana! » Kë hënk di di Farawuna aţu'u luñ ti kadun ki utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁴ Aji na Yotef : « Nji dwoon Farawuna, kë nin alon ti Ejiptu aşë wo aankdo uko wi iwoon iindinani. »

⁴⁵ Wi wi aţu'uluñ katim ki Şafnat Paneya aşë wula Atenat abuk Potifera naţenjan i On kë aniimi. Kë Yotef aşë ñaañ na utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁶ Yotef aka nşubal iñeen nwanjant wi batijuluñ ti kadun ki Farawuna naşih i Ejiptu. Apën aduk Farawuna aşë ñaañ na utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁷ Ti nşubal paaj na ulon ni pyok, mboş manwul ndeey nşum maakan.

⁴⁸ Kë Yotef ado kë baţoonkan ndeey ni nşubal paaj na ulon nuñ aţu ña ti nbeeka. Aji tu ti ubeeka undoli ndeey ni nşeeh njanfooyuñ wa.

⁴⁹ Ahank ndeey kë nşum ji pyiw pi bdëk, nşum ptum pañ kë badoo tañan pniib ña, tiki nşum ptum pweek maakan.

Babuk Yotef

⁵⁰ Ji uşubal wi ubon udo kabi, Atenat abuk Potifera naţenjan i On, abukar Yotef bapoţ biinñ batëb.

⁵¹ Yotef awul nateek katim ki Manate*, aji : « Naşibaţi ado kë nşilma

unoor wi naan bti, abot ado kë nşilma katoh ki paapa bti. »

⁵² Awul natëbantën katim ki Efrayim†, aji : « Naşibaţi ado kë kabuk kajoobët na nji ti utaak wi pjuuk pi naan. »

⁵³ Wal mënñan kë nşubal paaj na ulon ni pyok ti Ejiptu kë nşë ba,

⁵⁴ kë ni paaj na ulon ni ubon uweek nşë jun, jibi Yotef abiin aţup. Ubon uwo ti nştaak bti, kë uko ude uşë wo ti Ejiptu.

⁵⁵ Wi bañaan biki Ejiptu bawoon baankak aka uko ude, baya du *Farawuna ahuuran ahepara uko ude, kë aji na baka : « Nayaan du Yotef, nado uko wi akjakanan. »

⁵⁶ Ubon uwo ti utaak bti. Kë Yotef ahaabëş inkuti yi bahankuñ ndeey aşë waap ña bañaan biki Ejiptu. Ubon ubaa kak adëma dëm du utaak.

⁵⁷ Bañaan bapëna nştaak bti abi Ejiptu pnug ndeey du Yotef tiki ubon udëm ti nştaak bti.

42

Pyit pi Yotef na babak aşin

¹ Wi Yakob atiinkuñ kë bawaap ndeey du Ejiptu, aji na babakul : « we wi naţoon atenar ba?

² Dtiink kë baji bawaap ndeey du Ejiptu! Nayaan da naya nanug ndeey nşwutna kakeţ ubon. »

³ Kë babak aşin Yotef iñeen baya Ejiptu pnug ndeey.

⁴ Kë Yakob aşë wo aando kë baya na Benyamin aţa Yotef tiki aji buţaan baanwo i kajotna.

⁵ Babuk *Itrayel baya wal mënñ pnug ndeey anaakiir na bañaan bankyaan kak pla ndeey, tiki ubon uwo kak du utaak wi *Kanaan.

⁶ Wal mënñ Yotef aţijanun utaak, ul ajaan awaap biki utaak bti ndeey. Babuk aşin babi anup ti kadunul afët kaara ti mboş.

⁷ Wi Yotef awinan win babak aşin aşë yikrën baka, ado ji ñaan anwoon aambaan kawinara baka. Aţiini

* **41:51** *Manate* : Ti uhebërë danaam katiinkare na pşilma. † **41:52** *Efrayim* : Ti uhebërë danaam katiinkare na kabuk kajoobët na nji.

alëbar na baka aji : « Napënna t̄un? »

Kë bateem aji : « Npënna utaak wi Kanaan, ŋbi bi pnug ŋdeey. »

⁸ Yotef ayikrën babuk ašin kë bukal bašë wo baanyikrëna.

⁹ Wal mën̄t aleş ŋtaafi ŋi abiiŋ ado t̄i baka ašë ji na baka : « An nawo bañaan̄ bammeniŋ abi pten umban̄ wi nahilanuŋ kakobna utaak woli nabi ugut. »

¹⁰ Kë bašë pok aji : « Naweeek, mën̄t hënk da, ŋbi bi pnug ŋdeey.

¹¹ Jibi ŋwoon̄ hënk ñiint̄ aloolan abukuŋ un, ŋwo bañaan̄ batool, un balemparu ŋënwo bañaan̄ biki ijakuŋ. »

¹² Kë ul ašë ji na baka : « Aa, nabi pten dko di nahilnuŋ kakobna utaak, woli nabi ugut. »

¹³ Kë bateem aji : « Balemparu babi wo iñeen na batëb, awo b̄ti babuk ñiint̄ aloolan du utaak wi Kanaan : nampoŋi aduka na ašinun kë alon̄ aneemi. »

¹⁴ Yotef kë aji na baka : « Dt̄ijan t̄i uko wi njakuŋ.

¹⁵ Uko unkt̄uun̄ ŋi naŋup manjoonan wi : dmehna t̄i bkow bi Farawuna kë naankpën t̄i woli aŋa'an aambi t̄i.

¹⁶ Nahilan alon̄ t̄i an aya aŋija ; kë an naduka t̄i kawo ukalabuš te ndo ten me ŋŋup ŋi nan ŋajoonani, woli naandi wa kamehna kak t̄i bkow bi Farawuna kaji nawo bañaan̄ biki njakuŋ aji nawoo. »

¹⁷ Ajej baka b̄ti awat ukalabuš, kë bado ŋnuur ŋwajanŋ.

¹⁸ Unuur uwajanŋën Yotef aji na baka : « Nji dji kadëman Našibaŋi na manjoonan, ukaan̄ kë ŋi kaŋupan uko wi nakdoluŋ kahilna kawo naankket̄.

¹⁹ Woli naŋup manjoonan, alon̄ t̄i an kaduka t̄i, kawo ukalabuš, bandukiŋ bayaan na ŋdeey ŋi banumiŋ pa itoh yi baka inwoon̄ na ubon.

²⁰ Naŋijan aŋa'an nhilna nwin kë ŋŋup ŋi nan ŋajoonani. » Kë badinani.

²¹ Baŋëlšër aji : « Na manjoonan, ŋwo t̄i pluk uko wi ŋdolun̄ abuk ašin nja : ŋwin m̄naga t̄i kës ki nul wi akjakuŋ na nja ŋmiira, kë ŋšë wo ŋëndi

ptiinka. Ukaan̄ kë m̄naga mën̄t mamëb nja. »

²² Ruben ateem baka aji : « Mën̄jakan aji nawut kado napoŋ buŋaan i? Kë našë wo naandii, hënkun̄ ŋluk pket̄ pi nul. »

²³ Baamme kë Yotef ate uko wi bajakuŋ, t̄iki ado ñaan̄ alon̄ kë aji t̄ëlës na uŋup wi Ejiptu uko wi bajaan̄ baŋup na uhebërë.

²⁴ Yotef aya alow ašë wooni. Wi akakuŋ, aŋiini na baka ašë do kë bamob Fimeon̄ atan t̄i kadun ki baka.

²⁵ Yotef ado kë batuman ŋšaaku ŋi babiinaanun̄ ŋdeey, abot ado kë bakakan andoluŋ itaka yi aŋijun̄ t̄i ušaaku wi nul wi ŋdeey. Awul baka uko uya kade na bgah.

²⁶ Kë bapaf ŋdeey t̄i ŋbuuru ašë ya.

Pkak du utaak wi Kanaan

²⁷ Kë wi baŋaan̄ aya naŋ du dko dlon̄ kafër, alon̄ t̄i baka ahaabëš ušaaku wi ŋdeey wi nul pa pwul ubuuru wi nul ude, ašë win itaka kë ipaf t̄i ŋdeey duuŋ.

²⁸ Aji na babuk ašin : « Bakakanaan itaka yi naan, dwin ya du ušaaku naan meet̄. » Wal mën̄t kë palënk pweek pašë mob baka kë bakkat kat ašë ji : « we wi Našibaŋi abaan̄ ado nja hënk ba? »

²⁹ Wi babanuŋ du Jakob ašin baka du utaak wi *Kanaan, baŋupa uko b̄ti unŋëpuŋ, aji :

³⁰ « Ñiint̄ anwoon̄ ajug utaak wi ŋyaan̄, alëbar na un aji ŋwo bañaan̄ bammeniŋ abi pten utaak wi baka kame dko di ŋkkobnuŋ wa woli ŋbi ugut.

³¹ Nji na a kë ŋwo bañaan̄ batool, kë ŋënwo bañaan̄ biki ajakuŋ.

³² Njaka aji ŋbi wo bañaan̄ iñeen na batëb biki ñiint̄ aloolan. Kë alon̄ ašë neem, kë alon̄ aduka du ašinun̄ du utaak wi Kanaan.

³³ Kë ñiint̄ ajug utaak ašë teemun aji uko unkkaaŋ ame kë ŋŋup ŋi nun ŋajoonani uwo ŋdukara alon̄ t̄i un, ŋjej ŋdeey ŋi ŋnumiŋ pa itoh yi nun ŋya.

³⁴ Kë ŋšë wo i kaŋija aŋa'un, wal mën̄t ame kë ŋënwo bañaan̄ biki ajakuŋ aji ŋwoo, ŋwo bañaan̄ batool. Wal mën̄t

akakanun abuk aşinun, nbot n̄hil kado kañaay na utaak. »

³⁵ Kē jibi bakpēnanun n̄deey t̄i n̄şaaku n̄i baka, kē andolon aşē win itaka yi nul t̄i umbootu wi atanun ya, balēnk maakan bukal na aşin baka.

³⁶ Wal mēnt̄ kē Yakob aşē ji na baka : « Nañal pdo nwaan̄ babak naan : Dneemandēn̄ Yotef, abot aneemandēn̄ Timeon̄, kē naşē n̄al kak kaya na Benyamin! T̄i n̄ji i i iko yun̄ b̄ti ikjotun̄. »

³⁷ Kē Ruben aşē ji na aşin : « Ihilan kafin̄ babak naan batēb woli mēnt̄iju a. T̄u'ana t̄i kañen ki naan, dkakanu a! »

³⁸ Kē aji : « Abuk naan aankya na an, abuk anin aneemi kē aduka alookan. Woli buṭaan̄ daya jotna du bgah, mn̄haj kafin̄ēn, n̄ji ndoon̄ abi ṭaf ṭaf. »

43

Benyamin na babak aşin baya du Ejiptu

¹ Ubon udēma dēm pya t̄i utaak.

² Wi Yakob na babakul babaan̄ n̄deey n̄i baṭijnun̄ Ejiptu, kē aşē ji na baka : « Nakakan naya nanug n̄deey n̄lon̄. »

³ Kē Yuda aşē teem aji : « N̄iint̄ i utaak wi Ejiptu aṭup na mntumul aji : “Nawutan kabi t̄i kadun naan kē naanwo na aṭa'an.”

⁴ Woli iwutun̄ kē n̄ya na aṭa'un, n̄ya kaya nug n̄deey,

⁵ kē iṣale wo iinwuta, n̄ēnkya, t̄iki n̄iint̄ aji : “Nawutan kabi t̄i kadun naan kē naanwo na aṭa'an.” »

⁶ Yakob i bakakun̄ adu *Itrayel aji na baka : « we ukaan̄ kē najaka naṭaa ba? N̄ji i i najubanun̄. »

⁷ Kē bateem aji : « N̄iint̄ ahēp-araarun̄ hepar iko itum t̄i biki katohun̄, aji na un̄ : “Aşinan̄ ahuma najeb i?” “Naka aṭa an̄ alon̄ i?” Hēnk kē n̄ṭupa, n̄ēnhilan kame kē abi kajakun̄ n̄ṭija aṭa'un. »

⁸ Kē Yuda aşē ji na aşin : « Wutan napoṭ abi na n̄ji. N̄ya, n̄hilna n̄wo n̄ēnkkeṭ un̄ na iwi na babakun̄.

⁹ D̄jej uko wi napoṭ t̄i bkow naan, n̄ji i i ikheparulun̄ woli mēnkak na a, aṭija t̄i kadunu. Uko mēnt̄ uwole kajubanu te unuur wi n̄ji kakeṭun̄.

¹⁰ Woli n̄ēnjon lah hēnk, n̄ndoon̄ abi ya kadobi kak utēbant̄ēn. »

¹¹ Kē Itrayel aşin baka aşē ji : « Jibi uwoon̄ hañ nadoon̄ uko wi : naṭijan̄ iko ilon̄ t̄i inuurnaaniin̄ t̄i utaak naṭij n̄iint̄ mēnt̄, iko itaabanaani pde, ilil p̄ṭēkēn, na ikuraaraani, mnob na mbuk mnlon̄ mndoh.

¹² Nakaan̄ najej itaka nahoṭan̄ t̄i yi nabiin̄ aṭēnk t̄i n̄şaaku n̄i nan, uhinan̄ kawo baamme kē baṭu ya da.

¹³ Najejan̄ aṭa'an̄ nakak du n̄iint̄ mēnt̄.

¹⁴ D̄ñehan̄ *El Şaday, Naşibaṭi Anhiniin̄ iko b̄ti ado n̄iint̄ mēnt̄ ajoob bkow na an̄ adoo wutan nakak na abuk aşinan̄ undu na Benyamin. Kē n̄ji woli dwo kawaan̄ babak naan uwo hañ. »

¹⁵ Kē bajej iko yi bawoon̄ i kaya kaṭen, ajej itaka yi banumiin̄ ado n̄yaaş n̄ṭēb aşē ya na Benyamin. Baya wal mēnt̄ Ejiptu aya du uko Yotef.

Du uko Yotef

¹⁶ Yotef awin Benyamin kē agakandēr na babak aşin aşē ji na naweek i balemp biki nul : « N̄nooṭan̄ bañaan̄ biki du katoh, ifin̄ untaam iboman, bade n̄ṭa blant na n̄ji. »

¹⁷ Kē n̄iint̄ ado jibi Yotef ajakun̄ añooṭ baka du katohul.

¹⁸ Balēnk wi bañooṭun̄ baka du uko Yotef aşē ji : « Itaka yi n̄ṭēnkun̄ du n̄şaaku n̄i n̄ja uyaaş uteek iṭuun̄ kē bakñooṭ n̄ja, bajotna n̄ja, kamob kado kajuukn̄ṭēn̄ t̄i ulemp. Bajej kak n̄buuru n̄i n̄ja. »

¹⁹ Baya añog naweek i balemp biki Yotef du plēman̄ pi katoh aşē ji na a :

²⁰ « Naweek, miirun! N̄bi uyaaş uteek pnug n̄deey.

²¹ Kē wi n̄şaan̄ aban̄ du dko di n̄naṭun̄ kafēr, n̄haabēs n̄şaaku, aşē win kē itaka yi andolon̄ t̄i un̄ kē iwo du n̄ja meet̄, afēnana alin̄ na itaka yi n̄lukun̄. N̄ṭij ya, yi yi.

22 Nkak aŋij itaka pa pnug ndeey kak. Nëmme anŋuun ya du nŋsaaku ŋi nun. »

23 Kë un aŋë teem baka aji : « Natëŋtënën, nawut kalënk! Naŋibaŋi, i an na aŋinan najaan nadëman aŋuun itaka mëntŋ ŋi nŋsaaku ŋi nan. Nji ŋi uleef naan dyeenk itaka yi nan. » Wi wi aŋaan aŋij baka Timeonŋ.

24 Aneejan baka du katoŋ awul baka meel kë bañow ihoŋ abot awul ŋbuuru ŋi baka ujaagal.

25 Bapënan iko yi bawoonŋ i pŋen Yotef abëkan ayoonka abi pde blant ŋiki baŋup baka kë badeena da.

26 Wi Yotef aŋiiŋun du katoŋ, bawula iko yi baŋiunŋ aŋë ŋup afëŋ kaara ŋi mboŋ.

27 Kë un aŋë wul baka mboŋ aŋë hepar baka aji : « Hum di uleef uwoonŋ na aŋinan naŋaf i nabiinŋ ajakën ba, ahuma da i? »

28 Bateema aji : « Aŋinun, nalemparu, awo da, uleef uwo bnuura na a. » Bakak anŋup afëŋ kaara ŋi mboŋ.

29 Wi Yotef akatuŋ këŋ aŋë win Benyamin aŋa'ul, abuk anin, aŋë hepar aji : « I, awoonŋ aŋa'an i najaknuŋ i? »

Aŋiini na a aji : « Abuk naan, dñehan Naŋibaŋi awulu bnuura. »

30 Aŋaran apën ŋiki pñaaŋ paŋi na a, kë mnkuul mañogi. Aya aneej du meetŋ di nul aŋë jun ŋwooni.

31 Wi abaanŋ, añow kaara akan mnkuul aŋë pën aji na balemparul baŋij pde.

32 Bayiŋa mpaŋ, ayiŋ bubuk aŋin mpaŋ abot ayiŋ bañaanŋ biki Ejiptu ŋiki biki Ejiptu baanhil pde ŋi dko dloolan na biki Itrayel : bapok uko mëntŋ bnuura.

33 Ado bubuk aŋin kë baŋo ataanŋ na a, andoluŋ na dko di awoonŋ i kaŋo, ajunna du bajeen te du nabaŋa, kë bukal baŋë ñonar awo ŋi ptenar.

34 Ul kë aŋë do kë bapënan ŋi kayiŋ ki nul idaaŋ innuuriinŋ awul baka. Dko di Benyamin dapel di bandukiinŋ ŋyaaŋ kañeen. Badaan na a, alilan akuj.

44

Pnkalame pawinana ŋi uŋaaku wi Benyamin

1 Yotef aji na naweek i balemp : « Fumaan nŋsaaku ŋi bañaanŋ biki ndeey, bajejan ndeey bti ŋi bahilanunŋ kayaanaan, ŋuun kak ŋi uŋaaku wi andoluŋ itaka yi nul.

2 Jejan pnkalame pi naan, paŋaknuŋ untaam, iŋu pa ŋi uŋaaku wi anwoonunŋ nampoŋi, na itaka yi aluknuŋ ndeey. » Kë unŋ ado jibi Yotef ajakuluŋ.

3 Wi nfa mambanunŋ, bado bubuk aŋin Yotef kë badapa ŋbuuru ŋi baka aŋool pya.

4 Bapënaara pën ŋi ubeeka, kë Yotef aŋë ji na naweek i balemp : « Naŋiin, idookan biinŋ bukuŋ iŋë iji na baka : “we ukaanŋ kë nakakan bnuura bi badolananŋ na buŋaan ba?”

5 We ukaanŋ kë nakiiŋ pnkalame pi ajug naan ajaanŋ adaanna kabot kadolna pŋoori ba? Uko wi nadoluŋ uwuŋi.” »

6 Aya amob baka aŋë ŋup baka ŋŋup ŋanŋ.

7 Kë baŋë teema aji : « we ukaanŋ kë ajugun akŋiini hënk? Un balemparu ŋhil kado uko wanŋ i? »

8 Iwin kë itaka yi ŋbiinŋ aŋënk du nŋsaaku ŋi nun meetŋ ŋŋiju ya wi ŋpënnunŋ utaak wi Kanaan, hum di di ŋhilunŋ kakiiŋ du katoŋ ki ajugun uwuuru këme iko yi untaam?

9 Tenan ŋi iko yi nun, ŋi nalemparu i baktënkunŋ kako kankiiŋianiinŋ nafiŋana, un ŋi ŋleefun, nakakanunŋ bañaanŋ biki bakjuukntënuŋ ŋi ulemp. »

10 Kë unŋ aji : « Uwoonŋ jibi najakunŋ: ñaanŋ i bakwinunŋ ŋi iko yi nul kako kankiiŋianiinŋ djuukntëna ŋi ulemp, kë bandukiinŋ bahil kaya na bgah bi baka. »

11 Kë baŋaran, andoluŋ kë awalan uŋaaku wi nul ahaabëŋ wa.

12 Kë aten tenan ŋa ajunna du naweek aŋë baañŋaan du nampoŋi, kë pnkalame pawinana ŋi wi Benyamin.

13 Wi babak aşin Benyamin bawinun uko mēnt, batow imişa yi baka aţu nşaa ku ŧi nĵuuru aşē kak ubeeka.

Bţup bi Yuda

14 Wal wi bi Yuda na babak aşin bakneejuŋ du uko Yotef, ahum da. Babi anup ŧi kadunul afēţ kaara ŧi mboş.

15 Ahepar baka aji : « we wi wi nabaan ado hēnk ba? Naamme kē űnaan anwoon ji nĵi ahil pme iko imeniin i? »

16 Kē Yuda ateem aji : « Nawee k, we wi nşaan aji na iwi, we wi nĵaan aţup kaji wul ukaan kē uko wi udolanaa, Naşibaţi ayuujun pĵuban pi balemparu. Un biki biki, kakanun bajuuk ŧi ulemp un na i baţēnkun na pnkalame pankiijaniin. »

17 Kē Yotef aji : « Mēnhil kado uko waŋ, űnaan i bawinun pnkalame ŧi a i i nĵi kajuukntēnun ŧi ulemp. An, nakakan na iţēb ijoob du aşinan. »

18 Kē Yuda aşē ya aűoga aji na a : « Nawee k, iwo ji *Farawuna, ŧenaan dţupu uko ulon işē iwut kadeebaţēr nalemparu!

19 Ajug naan abi heparun me aşinun ahuma najeb abot aheparun me nĵka abuk aşinun alon kak,

20 kē nţeema aji aşinun awo naţaf kē nĵbot aka aţa'un alon anwoon nabaaşa i nul i abukun ŧi pţaf pi nul. Abuk anin an mēntan akeţ kē aduka aloolan ŧi kayin ki anin. Aşinun anjala bnuura.

21 Kē iji na balemparu baţiju a itap pkēş.

22 Kē nţeemu aji napoţ aanhil pduk aşin, woli aya aduka, aşin kakeţ.

23 Kē işē mēbanaara mēban aţup aji nĵwut kakak ŧi kadunu kē nēnwō na a.

24 « Kē wi nĵakun du aşinun nalemparu nţupa uko wi ijakuŋ.

25 Wi nĵwal nĵlon nĵaţepun, kē aşinun ajakuŋ na un nĵkak nĵya nĵnug nĵdeey.

26 Nţeema aji nĵenkya kē nĵengakandēr na aţa'un, ŧiki ijakuŋ aji woli nĵēmbi na a nĵenkhiil pbi ŧi kadunu.

27 Wal mēnt kē paapa nalemparu aşē jakun : « Name kē ahar naan awulaarēn bapoţ batēb.

28 Alon aneemi, uko ulon wi uţeeh uka pfiŋa ŧiki aanwinana te nţa.

29 Kē woli naya na i, kē uko ulon uya dola, nado mnĵaj manfiŋēn nĵi ndoon abi ŧaf ŧaf.”

30 « Kē hēnkun woli dban du uko paapa nalemparu, awo mēnwō na napoţ i uhaaş wi nul uwoon,

31 wi akwinarun win kē aanwō na un, akeţ, un balemparu nĵkdolun mnĵaj manfiŋ aşinun andoon abi ŧaf ŧaf.

32 Kē nĵi nalemparu nşē ji na aşinun aţu napoţ ŧi kaűen ki naan. Aji na a woli mēntija a, kajubana nĵnuur nĵi naan bti.

33 Hēnkun, wutaan nĵi nalemparu nyeenkar aţa'naan, nwo i ikdoon kajuukntēn ŧi ulemp. Ul aşē ya na babak paapa.

34 Hum di di nhilanun kaya du paapa kawo mēnwō na napoţ? Mēnĵal pwin pwuţan pi nul. »

45

Ptiinkar pi Yotef na babak aşin

1 Wal mēnt kē Yotef aşē wo aanhil pmēban mnkuul mi nul ŧi kadun ki baűaan banwoon na a, ahuuran aji na baűaan biki Eĵiptu bti bapēn bĵig. Nin alon nampaţi aanwō da, kē aşē ŧup babak aşin aji awo Yotef.

2 Awooni wal mēnt ado pdiim kē banwoon bĵig badoo tiink. Uko unţepun wun uya adoo ban du katoh ki *Farawuna.

3 Yotef aji na babak aşin : « Nĵi Yotef a. Paapa ahum najeb i? » Kē baanhil pteema ŧiki balēnk maakan.

4 Kē aşē ji na baka : « Nabiin naűogēn. » Kē baűoga. Aji na baka : « Nĵi a, Yotef abuk aşinan i nawaapun kē baűooţ Eĵiptu.

5 Nawutan kahaajala nabot nawut kadeebaţēr ikowan ŧi uko wi nawaapun ŧi, ŧiki Naşibaţi adolnun kē nĵotan kadun ŧi, nawutna kakeţ.

6 Natenan, hēnk di uwoon, nşubal nţēb nĵi nĵi, nĵi ubon uwoon ŧi uţaak, ukak aka kak nşubal kaűeen nĵi nin űnaan awoon aankjaar kēme kakit.

7 Naşibaţi ajotanaan kadun, pntaali pi nĵa pawutna kaba, batum ŧi an

babot babuur. Uko mēnt̄ uwo mbuur mnweek.

⁸ Kē uwo hēnk, mēnt̄ an naṭijnuṭ̄ ṭi, Naṣibaṭi a. Ul akaaṅ adolēn kē nwo nalemp anwoon̄ naweek ṭi biki Farawuna naṣih, naweek i katoḥ ki nul bti, abot aṭu'ēn ṭi kadun ki utaak wi Ejiptu bti.

⁹ « Hēnkuṅ, nataraan nakak du uko paapa aṣē najaka, uko wi Yotef abuku ajakuṅ wii wi : “Naṣibaṭi aṭu'ēn kē nwo anwoon̄ naweek ṭi utaak wi Ejiptu bti. Faraan ibi ṭi nji.

¹⁰ Dwulu dko ifēt̄ du utaak wi Goṣen, ifēt̄ iṅogēn iwi na babuku, bababu, ṅṅtaam ṅi nu bti na bka bi tu bti.

¹¹ Dhil wal mēnt̄ kado kado kanuma ki nu, ihilna iwo iinkwaan̄ bka bi nu, iwi na biki katoḥu ṭiki ubon ukak aṭo te ṅṣubal kaṅeen kak.” »

¹² Akak aji na babak aṣin : « Nawin na kēṣ ki nan, kē Benyamin akak awin kē nji kaṭiiniṅ na mntum mi naan.

¹³ Nayaan du paapa naṭupa mndēm bti mi nkaaṅ ṭi Ejiptu na uko bti wi nawinuṅ. Nataraan naya nakak na paapa ṭi. »

¹⁴ Yotef alut amook Benyamin, kē bakwooni bukal batēb bti.

¹⁵ Akak aya amook babak aṣin bti aṣē wooni, wi ayompun̄ kē baṣē ṭēlṣēr na a.

Farawuna adu Yakob abi du utaakul

¹⁶ Uko unṭepun̄ uban du uko *Farawuna. Baṭupa aji babak aṣin Yotef babii, kē ul na balemparul banjaan̄ baṭēnka pṣih bawin kē uwo uko unuura.

¹⁷ Kē Farawuna aṣē ji na Yotef : « Ṭiiniṅ na babak ṣaaṣ iji na baka : “Najijan ṅdeey ṅi nan ṭi ṅbuuru ṅi nan naya utaak wi Kanaan.

¹⁸ Najajan aṣinan na baṅaan̄ biki nan nabi ṭi nji. Dwulan mboṣ mannuurnaaniṅ ṭi utaak wi Ejiptu, nabot nado kade mnde mannuurnaaniṅ ṭi utaak.”

¹⁹ Kaki iji na baka bajej ṅkaaru ṅi ṅmpēlēt̄ ṅakpuluṅ baṭijna ṣaaṣ, bapoṭ bampoṭi na baat̄.

²⁰ Jakan na baka bawut kado katen iko yi badukuṅ, ṭiki iko innuur-naaniṅ ṭi Ejiptu iwo yi baka. »

Pkak du Kanaan

²¹ Kē hēnk di di babak Yakob i bakakuṅ ado *Itrayel badoluṅ uko mēnt̄. Yotef ado jibi *Farawuna ajakuṅ awul baka ṅkaaru ṅi ṅmpēlēt̄ ṅakpuluṅ na uko wi bakyaan̄ kade ṭi bgah.

²² Awul baka andoluṅ kamiṣa kahalū, aṣē wul Benyamin itaka itum* na imiṣa kaṅeen ihalu.

²³ Akak awul pa aṣin ṅbuuru iṅeen ṅanjijuṅ iko innuurnaaniṅ ṭi Ejiptu na ṅbuuru ṅwaaṭ iṅeen ṅanjijuṅ ṅdeey, na ipoom na iko ide pa bayaaṣ bi aṣin.

²⁴ Ado babak aṣin kē bayaa, aṣē ji na baka : « Nawutan kadeebaṭēr ṅleefan ṭi bgah. »

²⁵ Bapēn du Ejiptu aya aban du utaak wi *Kanaan du Yakob aṣin baka.

²⁶ Baji na a : « Yotef awo najeb, ul adoṅ awo nantuṅa i Ejiptu bti. » Kē uhaaṣ wi ṭul uṣē woḥa wo jibi uwoon̄ ṭiki aanfiyaar baka.

²⁷ Kē wi baṣaan̄ akakalēṣa uko bti wi Yotef ajakuṅ, kē abot awin iko bti yi ayilbanuṅ pa pjiina kē uhaaṣ wi nul uṣē jun plilan.

²⁸ Kē aṣē ji : « Ukēṣi! Yotef abuk naan awo najeb. Dya kawina ji mbi ndo kakeṭ. »

46

Pya pi Yakob du utaak wi Ejiptu

¹ Yakob i bakakuṅ adu *Itrayel anaṭa na iko yi akaaṅ bti pya Ejiptu. Wi abanuṅ du Berṣeba, ado bṭejan̄ pa Naṣibaṭi i Itaak aṣin ajaan̄ adēman.

² Na utejan mēnt̄, Naṣibaṭi aṭiini na Itrayel ṭi ṅṭaafi aji na a : « Yakob, Yakob » kē ateam aji : « Nji wi. »

³ Naṣibaṭi kē aṣē ji na a : « Nji dwoon̄ Naṣibaṭi, Naṣibaṭi i ṣaaṣ ajaan̄ adēman. Kkali pya Ejiptu, dlun̄ kado pntaali pweek papēnna da ṭi iwi.

* 45:22 *Itaka itum* : Itaka mēnt̄ iwo ktaka iṅeen week ṅwajanṭ (300) yi baṭaknuṅ untaam.

⁴ Nji kak dwala na iwi du Ejiptu, nji kaluñiñ kapënanu da. Yotef awo na iwi ul aklun kadëtu kës woli ikeñi. »

⁵ Yakob apëna Berşeba kē babukul başë payana ul na bapoñ bampoñi na baañ ði ñkaaru ñi ñmpëlënt ñakpuluñ ñi Farawuna adoluñ kē ñayaarada.

⁶ Baya na itani yi baka na iko bti yi bakaan ði utaak wi *Kanaan. Yakob aya du Ejiptu na bampënnuñ bti ði a :

⁷ babukul biinñ na baañ, na bababul biinñ na baañ. Aya na baka bti Ejiptu.

Katoh ki Yakob

⁸ Itim yi bañaanñ biki Itrayel banyaanñ du Ejiptu yii yi :

Itim yi Yakob na babukul :

Ruben awoonñ bajeenuñ,

⁹ babukul bawo : Hanok, Palu, Hetron na Karmi.

¹⁰ Babuk Fimeonñ bawo : Yemuwel, Yamin, Ohad, Fohar, na Şawul abuk ñaañ i utaak wi Kanaan.

¹¹ Babuk Lewi bawo : Gerşon, Ko- hañ na Merari.

¹² Babuk Yuda bawo : Er, Onan, Şela, Peret na Ferah. Er na Onan bakaña du utaak wi Kanaan.

Babuk Peret bawo : Hetron na Hamul.

¹³ Babuk Itaakar bawo : Tola, Puwa, Yaşub na Şimron.

¹⁴ Babuk Fabulon bawo : Tered, Elon na Yahleel.

¹⁵ Bukuñ bawoonñ biinñ biki Leya abukaruñ Yakob du Padan Aram, na bababul añu na Dina abukul ñaañ. Bawo iñeen ñwajanñ na bawajanñ.

¹⁶ Babuk Gad bawo : Tefon, Hagi, Şuni na Eñbon na Eri na Arodi na Areli.

¹⁷ Babuk Aşer bawo : Yimna, Yişwa, Yişwi, Beriya na Ferah poonu abuk aşin baka.

Babuk Beriya bawo : Heber na Malkiyel.

¹⁸ Bukuñ bawoonñ babuk Filpa, nalemp ñaañ i Laban awuluñ Leya abukul. Bapoñ biki abukaruñ Yakob na bababul bawo iñeen na paaj.

¹⁹ Bapoñ biki Rakel ahar Yakob abukuñ bawo : Yotef na Benyamin.

²⁰ Yotef abuk na Atenat abuk Poti-Fera nañenjan i On bi Manate na Efrayim du utaak wi Ejiptu.

²¹ Babuk Benyamin bawo : Bela, Beker na Aşbel na Gera na Naaman, na Ehi na Roş, na Mupim, na Hupim na Ard.

²² Bukuñ bawoonñ biinñ biki Rakel abukaruñ Yakob, na bababul, bawo bukal bti iñeen na babaakër.

²³ Abuk Dan awo : Huşim.

²⁴ Babuk Neftali bawo : Yahtiyel, Guni, Yeter na Şilem.

²⁵ Bukuñ bawoonñ babuk Bila nalemp ñaañ i Laban awuluñ Rakel abukul. Bapoñ biki abukaruñ Yakob na bababul bawo paaj na alon.

²⁶ Bañaanñ bti biki katoh ki Yakob bampënnuñ ði a aya na a du Ejiptu, woli bahar babukul baanfënanaa, bawo iñeen paaj na paaj.

²⁷ Babuk Yotef bambukiinñ da bawo batëb. Bañaanñ biki katoh ki Yakob banyaanñ Ejiptu bawo iñeen paaj na ulon (70).

Yotef aya pkit aşin

²⁸ Yakob i bakakuñ ado *Itrayel ayil Yuda kē ajota kadun aya du Yotef aji na a baya bayit du Goşen. Wi Yakob na biki katohul babanuñ ði Goşen,

²⁹ kē Yotef aşë tan ukaaru wi umpëlënt ujaanñ upul, apaya ði wa aşë ya pyit na Itrayel aşin. Wi awinaaruluñ win, alut amooka aşë wooni ajon.

³⁰ Itrayel aji na a wal mënñ : « Hënkuñ dhilan kakeñ wi nwiniinñ kē iwo najeb. »

³¹⁻³² Wal mënñ kē Yotef aşë ji na babuk aşin na bañaanñ biki katoh ki aşin : « Dya kaşup *Farawuna kē nabani kabot kaji na a babuk paapa na bañaanñ biki katohul bawo bayafan, baji balemp du itani. Babi na ñntaam ñi baka bti na iko bti yi bakaanñ.

³³ Hënk, woli Farawuna adu'an aheparan uko unwoonñ ulemp wi nan,

³⁴ najaka : “Balemparu bawo bayafan du kpoñ ki baka te hënkuñ, kē başinun kak babi wo bayafan.” Hënk nahil kafëñ ði mboş mi Goşen, ðiki bañaanñ biki Ejiptu baanji banaakiir na bayafan. »

47

Yakob du uko Farawuna

¹ Yotef aya du *Farawuna aji na a : « Paapa na babuk paapa bapënna utaak wi *Kanaan aban ƙi na n̄ntaam n̄i baka bti na iko bti yi bakaan, bawo du Gošen. »

² Ajeƙ kañeen ƙi babuk ašin biki aƙijun aya yuuj Farawuna.

³ Kë un ahepar baka : « we uwoon ulemp wi nan? »

Kë bateem aji : « Balemparu bawo bayafan ji bašin baka. »

⁴ Bakak aji na Farawuna : « N̄bi bi pyaanƙ ƙi utaak wi, ƙi ubon uweek uwo du Kanaan, kë pjaagal paankak awo pa itani yi balemparu. Ƙenun hēnkun n̄ya n̄fēƙ du Gošen. »

⁵ Farawuna aji na Yotef : « Šaaš na babuk šaaš babi ƙi iwi. »

⁶ Hēnkun utaak wi Ejiptu wu wun, tenan dko dannurnaaniin iwul da baka bafēƙ. Bafēƙan du Gošen. Ikale win ƙi baka banhiniin, ƙtu itani yi naan ƙi iñen yi baka. »

⁷ Wal mēnƙ kë Yotef ašē ƙi Yakob ašin du Farawuna ayuuja a, kë Yakob awula mboš bnuura.

⁸ Farawuna kë ašē hepara aji : « Ika n̄šubal hum ba? »

⁹ Kë ateem aji : « N̄šubal n̄i n̄i kayaantun ƙi mboš n̄awo iñeen-week na iñeen n̄wajanƙ (130). N̄šubal n̄i naan n̄atiinkƙi abot awo n̄i unoor, mēnbanan n̄šubal n̄i bašin naan wi bakyaantun. »

¹⁰ Yakob awul kak Farawuna mboš bnuura ašē pēn aya.

¹¹ Kë hēnk di Yotef adolon ƙë ašin na babuk ašin bafēƙ du utaak wi Ejiptu, awul baka dko dannurnaaniin ƙi utaak du umban wi Ramtet di bakaan aji bado Gošen jibi Farawuna ajakulun.

¹² Awul ašin na babuk ašin na bañaan bti biki bawoonaanun n̄deey n̄ankēšun baka bti.

Udo wi Yotef ƙi wal wi ubon

¹³ Ubon udēm maakan ƙi Ejiptu na *Kanaan, nin uko ude uunwo ƙi utaak

bti, kë bañaan banoor baamme jibi bakdoli.

¹⁴ Yotef awaap bañaan biki Ejiptu na biki Kanaan n̄deey, hēnk ajeƙ itaka yi baka bti awul *Farawuna.

¹⁵ Wal wi itaka yi biki Ejiptu na yi biki Kanaan ibaan, bañaan biki Ejiptu bti babi du Yotef aji na a : « Wulun n̄deey! N̄wo i kakeƙ ƙi kadunu wi n̄woon n̄ēnkak awo na itaka yi? »

¹⁶ Kë ašē ji na baka : « Jibi nawoon naankak aka itaka, nawulan n̄ntaam n̄i nan, n̄šē nwulan n̄deey. »

¹⁷ Kë baƙij n̄a Yotef kë awul baka n̄deey. Balon bawul n̄mpēlēt ayeenk n̄deey, kë balon babi na n̄kaneel, n̄pi, n̄git, n̄buuru ayeenk n̄deey. Ušubal mēnƙ bañaan bawula n̄ntaam n̄i baka ahilna ade.

¹⁸ Wi ušubal wun uƙēpun, kë bakak du a ušubal utēbanƙen aji na a : « Iwi, naweek, ime kë n̄ēnkak aka itaka, kë n̄ntaam n̄i nun bti n̄kak n̄i nu. N̄ēnkak aka nin uko ulon uƙiju wonƙi mēnƙ n̄lefun n̄a këme n̄teehun. »

¹⁹ N̄wo i kakeƙ ƙi kadunu i? N̄teehun n̄abot n̄atoka i? Nugun na n̄teeh n̄i nun na n̄deey n̄i iwoonaanun, n̄šē n̄kak balempar Farawuna. Wulun kak btepi n̄hilna n̄wo bajeb n̄wut kakeƙ ubon, n̄teeh n̄i nun n̄awut kadiš. »

²⁰ Hēnk, kë Yotef anug pa Farawuna mboš mi Ejiptu bti, ƙi ubon udo kë bañaan biki utaak bti bawaap n̄teeh n̄i baka. Utaak ukak wal mēnƙan bti wi Farawuna.

²¹ Ado bañaan kë bakak alempar naših* ƙi utaak bti.

²² N̄teeh n̄i baƙen n̄a n̄i n̄i awoon aannugi, ƙi Farawuna apiit ƙi bgah bi utaak aji ul akdoon kawul baka uko ude. Kë baji bayeenkna uko ude ƙi a, ukaan kë baanwaap n̄teeh n̄i baka.

²³ Yotef aji na balemp biki utaak : « Natenan, dnugan, an na n̄teeh n̄i nan, kë nakak biki Farawuna. Hēnkun nanje btepi,

²⁴ woli nakiti, nado kafaas n̄deey kado ifah kañeen, kajeƙ kalon kawul ka Farawuna, ibaakēr indukiin iwo yi

* 47:21 Ado bañaan kë bakak alempar naših : Balon baji : ado baka kë bakak du n̄beeka.

nan. Najej ti ya uko utepi, uko ude wi nan na wi bañaan biki katohan bti. »

²⁵ Bateema aji : « Ibuuranun pkeṭ, Jibi idolon un bnuura, nkak balemp biki Farawuna. »

²⁶ Yotef kē aṣē do kē bado ti bgah bi baka uko wi bajaan baṭaṣ, bado ṭaṣ wa te hēnkuṅ. Baji bawul Farawuna kafah kañeenantēn ti iko yi bakitunṅ. Nṭeeh ni baṭeṅan ṭañ ṅawoon ṅaankak ni Farawuna.

Nṭup ṅbaañṣaani ni Jakob

²⁷ Hēnk, kē bañaan biki *Itrayel bafēṭ du uṭaak wi Ejiptu du Goṣen. Baka da nṭeeh, kē kabuk kajoobēṭ na baka kē bakak pntaali pweek.

²⁸ Jakob awo du Ejiptu ado da ṅsubal iñeen na paaj na ulon (17). Nnuur ni nul bti ti mboṣ ṅawo iñeen-week na iñeen-ṅbaakēr na paaj-na-ulon (147).

²⁹ Wal wi pkeṭ pañogunṅ ado kē badu'a Yotef abukul, kē aṣē ji na a : « Woli iṅalēn, kyuujēn kē iṭu'ēn ti uhaaṣ abot aji ktiink nṭup ni naan wi iṭtuun kañen ti pnkant naan† kamehna ka-honēn kē iinkmoyēn ti uṭaak wi Ejiptu.

³⁰ Woli dkak du bajug naan, kjejēn ti Ejiptu kaya moy du ihēr yi baka. »

Kē ateen aji : « Ddo jibi ijakuṅ. »

³¹ Kē aṣē jaka : « Mehniin keeri. » Kē amehnaa, wal mēnt kē Itrayel aṣē ṅup ti kaliṣa ki nul.

48

Manate na Efrayim

¹ Wi iko yan iṭepunṅ ajon, kē baṣē bi aji na Yotef : « Ṣaaṣ amaaki. » Kē anaṭa aya da agakandēr na babukul biinṭ batēb, Manate na Efrayim.

² Baji na Jakob kē Yotef abukul abani. Kē Jakob i bakakuṅ adu *Itrayel, adoonaan anaṭa aṭo ti kaliṣa.

³ Aji na Yotef : « *El Ṣaday, Naṣibaṭi Anhiniinṅ iko bti apēn awinana ti kadun naan du Luṭ du uṭaak wi Kanaan, awulēn bnuura,

⁴ aṣē jakēn : « Ddo kabuk kajoobēṭ na iwi, ibuk ituman maakan. Ddo pntaali pankpēnnunṅ ti iwi pawo ṅtaak ṅtum. Dwulu mboṣ mi, iwi na pntaali pankpēnnunṅ ti iwi te mṅṭo. »

⁵ « Hēnkuṅ bapoṭ batēb biki ibukuṅ ti Ejiptu ji mbi ndo kabi, bawo biki naan. Efrayim na Manate bakak babuk naan ji bi Ruben na Fimeon bawoon baka.

⁶ Kē bapoṭ biki ikaanṅ abi kabuk, bawo biki nu, bayeenkna ti baweek baka uko wi bawoon i pyeenk*.

⁷ « Ddo uko mēnt ṭiki wi nji kapēnnunṅ Padan Aram, naan Rakel akeṭ du uṭaak wi Kanaan ti bgah ji ṅdo kaban Efrata. Dmoya da ti bgah bi Efrata, dko mēnt dawoon Betleyem. »

⁸ Wal mēnt Itrayel awin bapoṭ biki Yotef aṣē hepar aji : « Biki bawo ba-honṅ? »

⁹ Kē Yotef ateen aṣin aji : « Bapoṭ biki Naṣibaṭi awulunṅ ti baka. »

Kē aji na a : « Ṭijaan baka nñehandēr baka Naṣibaṭi. »

¹⁰ Wal mēnt pṭaf pado kē kēṣ ki Itrayel kanoorani, kē aankak awin bnuura. Yotef ado baka kē bañog aṣin, kē aboot baka abot amook baka.

¹¹ Aji na Yotef : « Mēnṣal ṭfa aji dkak awin kaara di nu, kē Naṣibaṭi aṣē do kē nwin babuku. »

¹² Yotef awalan baka wal mēnt bukal batēb bti ti ijuhēl yi Jakob aṣē ṅup ti kadunul afēṭ kaara ti mboṣ.

¹³ Amēban Efrayim ti kañenul kadeenu ahilna awo ti kamayu ki Itrayel aṣin, aṣē mēban Manate ti kamayu ahilna awo ti kadeenu ki Itrayel.

¹⁴ Kē aṣin aṣē tar iñen yi nul kē iyiti-iri, apaf kadeenu ti bkow bi Efrayim anwoon nabaaṣa aṣē ṭu kamayu ti bkow bi Manate, anwoon naweek.

¹⁵⁻¹⁶ Hēnk di di añehandēruṅ Yotef Naṣibaṭi aji : « Dñehan Naṣibaṭi i bi Abraham na Itaak baṣin naan

† 47:29 *Wi iṭtuunṅ kañen ti pnkant naan* : Ṭi udolade wi baka ṅaan aji do han woli amehna uko uweek.

* 48:6 *Bayeenkna ti baweek baka uko wi bawoon i pyeenk* : Efrayim na Manate bawo baweek biki kntaali ki Itrayel ji Ruben na Fimeonṅ, kē pntaali plonṅ paṣē wo paankka katim ki Yotef. Ukaanṅ kē baṭa Efrayim na Manate bakneej du kntaali ki baweek baka.

babiin aʃaʃ awul bapoʃ biki bnuura ; dñehana, ul, anyafanaanuñ wi mbuknaaniin te hënkun, awul baka bnuura. Dñehana, ul, Uwanjuʃ umbuuranaanuñ ʃi buʃaan bti, awul baka bnuura. Katim ki naan na yi bi Abraham na Itaak bateem naan iʃëpna ʃi baka ido kameeʃana meeʃana pya. Kabuk kajoobëʃ na baka, babak bapoʃ batum maakan. »

¹⁷ Kë Yotef aʃë win aʃin kë aʃu kañen kadeenu ki nul ʃi bkow bi Efrayim, aʃë wo aanlilani. Ajej kañen kadeenu ki aʃin aya ppënan ka ʃi bkow bi Efrayim kaʃu ʃi bi Manate.

¹⁸ Aji na aʃin : « Paap, kdo hënk, i awoonuñ naweek ; ʃuun kañen kadeenu ki nu ʃi bkow bi nul. »

¹⁹ Kë aʃin aʃë pok aʃë ji : « Abuk naan, dme bnuura : ul kak pntaali pankpënnuñ ʃi a pabi kadëm, aluñ kawo naweek. Kë aʃa'ul aʃë dëm kapela, pntaali pi nul pabot paʃum pakak ʃtaak ʃtum. »

²⁰ Unuur mënt ʃañehandër baka Naʃibaʃi aji : « Bañaan biki Itrayel bado kadu itiman woli bañehandër ñaan Naʃibaʃi, bado kaji : “Naʃibaʃi adolu inaan na bi Efrayim na Manate.” » Hënk kë aʃu Efrayim ʃi kadun ki Manate.

²¹ Itrayel akak aji na Yotef : « Nji wi, dban ʃi pkeʃ, kë Naʃibaʃi aʃë wo na an, aluñ kakakanan du utaak wi baʃinan.

²² Kë nji nʃë dukaru Fikem dawo dko di ikpelanuñ babak ʃaaʃ. Ddukaru dko du Fikem di ntehuñ du Bahamorit na kakej na iʃuuri yi naan. »

49

Uʃup wi Jakob ʃi uko unkmbiin kaʃëp pa babakul

¹ Jakob adu babakul aji na baka : « Nabiin nayit, nʃupan uko unknʃëpuñ ʃi ʃwal ʃankmbiin.

² Nabiini, natiinkan, an babak Jakob, natiinkan *Itrayel aʃinan.

³ « Ruben, iwi iwoon bajeen i naan, nateek i pwiint pi naan, dbuku wi nhumuñ nhinaa,

iwo ñaan antanuñ maakan abot ahina maakan.

⁴ Aʃë wo ji bdëk banʃuunkuñ, iinkak awo andëmnuñ ʃi babak ʃaaʃ, ʃiki ikowandënën wi ipayin ʃi kaliʃa ki naan, apiint na alon ʃi bahar naan.

⁵ « Timeon na Lewi, an nawo na ʃʃal ʃloolan, natiinkar aʃij ugut.

⁶ Kë nji nʃë wo mënkneej ʃi iko yi nan, mënknaakiir na an ʃi uko wi natiinkaruñ, ʃiki ʃi udeeb wi nan nafiñ bañaan, aʃakman ʃgit ʃkaʃ ʃiki ulilan.

⁷ Dfëp udeeb wi baka uwuʃaan, na uko utam wi badoluñ. Ddo baka bawayëʃar ʃi itoh yi babak Yakob, kafaas baka ʃi ikub yi Itrayel.

⁸ « Kë iwi Yuda, babak ʃaaʃ baluñ kadëmanu, kañen ki nu kawo ʃi imbuñ yi baʃooradu, babak ʃaaʃ babot banup ʃi kadunu.

⁹ Yuda abuk naan, iwo ji uliihu, umpënnuñ pjan ade uko wi umobuñ, aya jot apiint, iwi uliihu umpiintuñ in akñoomuñ kabi kanaʃanu?

¹⁰ Pʃih paankpën ʃi iwi, kë pjuuʃi pi pʃih pakak aduka ʃi pntaali pankpënnuñ ʃi iwi te wal wi ajug pa na manjoonan akbiin, ñaan i bañaan biki ʃtaak bti bakdoon kado uko wi ajakuñ.

¹¹ Atan ubuuru wi nul ʃi bko bdolni ubiñu aʃë tan umpoʃi wi wa ʃi kanah kanuurnaaniin.

Anaj kamiʃa ki nul na ubiñu, bayeti bi nul ʃi meel mi mnko manjaan mandolna ubiñu.

¹² Ubiñu ujeenkan këʃul kë mntow manfaatan iñiinul.

¹³ « Kë Fabulon ul, afëʃ kakab bdëk du pkëñ pi ʃlantu,

- ufët wi nul udëm te kaban Fidoŋ.
- 14 « Itaakar awo ji ubuuru ukëm
umpiintuŋ ti kampen ptoof.
- 15 Awin kë dko dalil ppiint
kë utaak ubot alil,
ajiŋ akuŋa bdaaj
kë bakak ajuukntëna ti ulemp.
- 16 « Dan aših pntaali pi nul,
jibi babak ašin bakšihuŋ ki baka.
- 17 Awo upula ti bgah,
umagënt ti plël,
atib umpëlënt ti kahoŋ,
ampayiiŋ ti wa ajotna feŋ.
- 18 « Dhaŋ kë iwi *Yawe Nawat Kabuka
ikbuuranaanuŋ.
- 19 « Kë iwi Gad, bañaan bajotnu
iše ilukan ibot idookar na baka.
- 20 « Ašer ul, utaak wi nul utum iko ide,
iko ide yi baših.
- 21 « Neftali awo ji ubata untaruŋ,
unkdoon kabuk ŋmpoŋi ŋnuura.
- 22 « Yotef awo ji bko banjaan babak
maakan
banwoon ti kakab dko di meel.
Inah yi ba iji idëm kalawša
kabiig.
- 23 Bañaan biki išuuri bala'a ugut,
awata išuuri ajotna.
- 24 Kë kaŋaanan ki nul kaše liint
kë iñen yi nul ihil kawiiŋtu,
Našibaŋi anhiniin, i Jakob ajaan
adëman adoluŋ iko mënt bti.
Našibaŋi mënt awoon nayafan i
Itrayel, plaak pi danaŋnuŋ ali-
int.
- 25 Našibaŋi i šaaš ajaan adëman abi
kaŋënkupdo iko mënt bti
*El Šaday, Našibaŋi Anhiniin iko
bti
awulu bnuura banwoonuŋ baŋi
awulu bnuura na meel mi
ŋkumpëš
awulu bnuura kado ibuk bapoŋ
batum
ŋntaam ŋi nu ŋabot ŋabuk ŋatuman.
- 26 Bnuura bi šaaš akñehandëriin

- badëm kapel bnuura bi inkun
iweek injonuŋ nwoo,
kapel iko inuura inwoon ti inkun
inkwoon te mnto.
- Bnuura buŋ bti bawaliin ti bkow bi
Yotef,
ti pjuk pi i badatuŋ ti ptoof pi
babuk ašin.
- 27 « Benyamin awo ji uko ujooŋ wi
uŋeeh,
na nfa uji ufiŋ kade,
na utaakal ufaašer uko wi uyaan
aka. »
- 28 Bukuŋ bawoon bajug itoh in-
woon ti Itrayel, bawo iñeen na batëb.
Uko waŋ wi wi ašin baka ajakuŋ na
baka, añehandër andoluŋ Našibaŋi uko
wi awoon i kañehandëra.

Pkeŋ pi Jakob

- 29 Jakob akak abi aji na babakul : «
Dya hënkun du bajug naan. Namoy-
aan du kakab bateem naan du bhër
banwoon du uŋeeh wi Efron nahitit,
30 du Makpela dantaanun na
Mamre du utaak wi Kanaan, du uŋeeh
wi Abraham abiiŋ anug du Efron
nahitit ado dko dmoyni bañaan biki
nul.
31 Dul di Abraham na Faara aharul
bamoynaaniin ; kë dul di Itaak na
Rebeka aharul bakaan amoynaana ;
kë dul di mmoynuŋ Leya.
32 Uŋeeh na bhër banwoon ti wa in-
uganaana ti bahitit. »
- 33 Wi Jakob abaan pŋup babakul
uko wi bawoon i kado, apul ihoŋ
akakan ti kališa, ašë jëmša aya du ba-
jugul.

50

Umoy wi Jakob

- 1 Kë Yotef ašë mook ašin, awooni
aňowana na mnkuul aboot bootana.
- 2 Aji na bapiintan banwoon da
baboman puum jibi bajaan baboman
muum mi baweeb biki baka. Kë
bukuŋ bado Jakob i bakakuŋ adu
Itrayel uko wi Yotef ajakuŋ.
- 3 Bado ŋnuur iñeen ŋbaakër ji
udolade wi baka, awo ti pboman

puum. Bañaan biki Ejiptu bawooni puum nnuur iñeen paaj na ulon (70).

4 Wi nnuur ni nwooni nbaan, Yotef aji na baweeek banjaan bañenk *Farawuna pshih : « Woli dwinana bnuura ti kesh ki nan, naya kaji na Farawuna,

5 Paapa aji na nji aňogan pkeť ašë dolën kë mehnaa aji dlun kamoya du bhër bi ajipanun du Kanaan. Farawuna ațenaan keeri nya moy paapa, nšë kak. »

6 Farawuna aji na a : « Yaan imoy šaaš ido uko wi ațu'iin kë imehnaa. »

7 Yotef kë ayaa, kaya kamoy ašin, kë baweeek bti banjaan bañenk Farawuna naših, baweeek biki katoh ki Farawuna, na baweeek bti biki utaak baňooțana.

8 Baya na biki katoh ki Yotef bti na babak ašin, na biki katoh ki ašin bti. Bapoť na nntaam țan badukiin du Gošen.

9 Nkaaru ni nmpëlënt nakpulun nanwoon na bañaan nakak aya na baka. Bawo pntuk pweek maakan.

10 Baban du plut pi Yordan du dko di bajaan bado Gored-Ha-Atad. Banať da awooni ațëga maakan, kë Yotef awo da nnuur paaj na ulon awooni ašin.

11 Bañaan biki Kanaan bawin kë bañaan bakwooni maakan du Gored-Ha-Atad ašë ji : « Puum pi biki Ejiptu pi pawo pi ñaan naweeek. » Ukaan kë bakak ado dko mënť danwoon du plut pi Yordan aji Abel Mițrayim*.

12 Babuk Yakob bado uko wi abiin aji na baka.

13 Baya na a du utaak wi Kanaan, aya amoya du bhër banwoon du uťeeh wi Makpela untaanun na Mamre, wi Abraham abiin anug du Efron nahitit kado kamoyna bañaan biki nul.

14 Yotef akak du Ejiptu na babak ašin na bañaan bti banyaan na a wi akyaan pmoy ašin.

Phaajala pi babak ašin Yotef

15 Babuk ašin Yotef bawin kë ašin baka akeťi ašë tiini aji : « In ameen ba? Yotef ahilan kakak kašoor nja, kakakan nja buțaan bti bi ndolulun. »

16 Wal mënť kë bašë yil kë baya ji na a : « Ji šaaš abi ado kakeť aji na un

17 “Najakan na Yotef amiir babak ašin pjuban na pekadu di baka, amiir baka buțaan bti bi badolun.” Kë hënkun, miirun ipekadu yi nun, un balempar Našibaťi i šaaš ajaan adëman. »

Nťup ni baťupun Yotef nățu'a kë awooni.

18 Babuk ašin babi bukal ti nleef ni baka agëntla ti ihoťul ašë ji : « Un biki biki ti kadunu, kakanun balemparu. »

19 Kë Yotef ašë teem baka aji : « Naklënk, dwo Našibaťi i?

20 Buțaan bi nățuun pdolën Našibaťi akakan ba kë bawo bnuura, uko unwoon nța wi uhilna udolana : uko mënť uwo mbuur mi bañaan batum.

21 Hënkun naklënk, nji kadoon kawulan uko wi nanumiin, an na babukan. » Aťiini na baka bnuura ațooran baka iťëb.

Pkeť pi Yotef

22 Yotef na biki katoh ki ašin kë bawo du Ejiptu. Nșubal ni Yotef adolun ti mboș njawo iñeen-week na iñeen (110).

23 Awin babak bababul, biki Efrayim abukul, abot ahup biki Manakir ababul i Manate abukul.

24 Unuur ulon, Yotef aji na babak ašin : « Dňogan pkeť, kë Našibaťi ašë bi ti an kapënanan ti utaak wi, kaňooțan du utaak wi abiin amehna ahon bi Abraham, Itaak na Yakob. »

25 Yotef ado babak Itrayel kë bamehnaa, aji na baka : « Wal wi Našibaťi aklun kabi ti an, najejan imoh yi naan, napënan ya ti utaak wi. »

26 Yotef akeť wi akaan nșubal iñeen-week na iñeen (110). Baboman puum pi nul jibi bajaan baboman muum mi baweeek biki Ejiptu, ațu'a ti btuur ašë moya ti Ejiptu.

* 50:11 *Ŧi uhebërë Abel Mițrayim dawoon*: puum pi biki Ejiptu.

Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Maci awoon nakobraar daaşa i Yetu abiiṅ adu adola kē akak naṭaşarul. Maci awo alon ṭi banjañan biki Yetu ajakun aji baya bado kaṭup Uṭup Ulil Unuura babot baṭooran pntuk pi banfiyaarun du dko di bakyahan. Maci aṭup ṭi ulibra wi jibi Yetu abukiṅ, na uko wi adolon ṭi umundu wi na uko wi ajukanun bañaan, na pkeṭ pi nul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup na bañaan na mntēṅ, ajeban bamaakal, adook nṭaayi, ado iko itum maakan iñonarēnaan ṭi kadun ki bañaan. Maci aṭup Uṭup Ulil Unuura wi pa bayiṭul bayuday kadiimanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon nabuuran bañaan i baṭupar Naşibaṭi baṭarun aṭiiniyaan ṭi Ulibra wi Naşibaṭi, kē iko yi baṭupun ṭi a bṭi ji abi ado kabi, idolanaa. Ul awoon naşih ambiṅ awo i kabi. Uko mēnt ukaan kē bañaan babi bawut katimul adola « Abuk Dayiṭ », ṭiki Dayiṭ abiiṅ awo naşih naweek i bañaan biki Iṭrayel, banwoon bañaan biki Naşibaṭi. Kē wi Yetu adoon adiiman bañaan biki Iṭrayel uko wi Pşih pi Naşibaṭi, baweek biki baka badoon apok pok Yetu. Wi Yetu akeṭun, badook baṭaşarul aneenan baka bakak baneej du dko dñehanaani di baka. Bukal kē başē wayşēr ṭi umundu aṭup bañaan bṭi Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pntaali pi Yetu na kabuka ki nul (1.1-2.23)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-12)
3. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.13-4.11)

4. Yetu aṭup uko unklun kabi, ajeban bamaakal, ado mlagre du Galilay (4.12-18.35)
5. Yetu apēnna Galilay pya Yerutalem (19.1-20.34)
6. Kanēm kabaanşaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayēş pi bawayşulun na pkeṭul (21.1-27.66)
7. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (28.1-20)

Pntaali pi Yetu

1 Pntaali pi Yetu Krittū, anwoon abab *Dayiṭ naşih abot awo abab *Abraham pii pi :

2 Abraham abuk Itaak, Itaak abuk Yakob, Yakob abuk Yuda na babuk aşin* .

3 Yud abuk Peret na Fera. Tamar* awoon anin baka, Peret abukun Hetron, Hetron abuk Ram.

4 Ram abuk Aminadab, Aminadab abuk Naaton, Naaton abuk Falmon.

5 Falmon abuk Boot, Anin Boot awo Rahab*. Boot abuk Obed. Anin Obed awo Rut*. Obed abuk Yete ;

6 Yete abuk Dayiṭ naşih.

Dayiṭ abuk Falomon, anin Falomon abiiṅ awo ahar Uriye*.

7 Falomon abuk Roboham, Roboham abuk Abiya, Abiya abuk Aṭaf.

8 Aṭaf abuk Yotafat, Yotafat abuk Yoram†, Yoram abuk Otiyat ;

9 Otiyat abuk Yohatam, Yohatam abuk Akat, Akat abuk Hetekiyat ;

10 Hetekiyat abuk Manate, Manate abuk Amon, Amon abuk Yotiyat ;

11 Yotiyat abuk Yekoniya na babuk aşin ṭi wal wi bamobun bañaan biki *Iṭrayel aṅooṭ utaak wi Babilon.

12 Wi bamobun bañaan biki Iṭrayel ayaanaan Babilon, Yekoniya abuk Falatiyel, Falatiyel abuk Forobabel.

13 Forobabel abuk Abiyud, Abiyud abuk Eliyakim, Eliyakim abuk Aṭor.

14 Aṭor abuk Fadok, Fadok abuk Akim. Akim abuk Eliyud,

15 Eliyud abuk Eleyatar, Eleyatar abuk Mathan, Mathan abuk Yakob‡.

* 1:2 Yuda na babuk aşin : Biinṭ iñeen na batēb biki bawo baweek biki kntaali ki Iṭrayel. ✧ 1:3 Natenan ṭi Ujuni 38.27-30. ✧ 1:5 Natenan ṭi Yotuwa 2. ✧ 1:5 Natenan ṭi Rut. ✧ 1:6 Natenan ṭi 2 Famiyel 12. † 1:8 Yotafat abuk Yoram : Na manjoonan Yotafat awo ateem aşin Yoram. ‡ 1:15 Kajunna ṭi Forobabel te Yakob, Maci alut iwuwun itum.

16 Yakob abuk Yotef, ayin *Mariya, ambukun Yetu i bajaan badu Krittu.

17 Iwuun injunun du Abraham te Dayit iwo iheen na ibaaker ; injunun du Dayit te wal wi bamobun bayuday ayaanaan Babilon, iwo iwuun iheen na ibaaker, injunun du wi bamobun baka ayaanaan Babilon te ubuka Krittu, iwo iwuun iheen na ibaaker.

*Kabuka ki Yetu
(Luk 2.1-7)*

18 Yetu abuka henk : Mariya anin ajokar na Yotef. Ke, wi bawoon baan-dobi niimar, ke Uhaas wi Nasibaŋi use do ke Mariya awo na kayin.

19 Yotef anjokulun, anwoon niint natool abot awo aanjal ppeeta ti kadun ki baŋaan, aji ti uŋalul agar baniw na a be aantup baŋaan.

20 Jibi awoon na uŋal waŋ, ke uwanjut wi Ajugun ulon use pen awinana ti nŋaafi aji na a : « Yotef, abuk Dayit, kkali pyeenk Mariya du katohu, awo aharu. Uhaas wi Nasibaŋi ukaan ke awo na kayin.

21 Alun kabuk napot niint, i iktuun katim ki Yetu§, tiki ul aklun kabuuran pntaali pi nul ti ipekadu yi pa. »

22 Iko ment bti iyuu ke uko wi Ajugun abiin atup atepna ti *natuparul idolanaa, aji :

23 « *Naat anwoon aamme niint alun kawo na kayin, kabuk napot niint, balun kaŋu'a katim ki Emanuwel* »* uwoon: « Nasibaŋi awo ti ptoofun. »

24 Wi Yotef atenu, ado jibi uwanjut ujakulun: aje Mariya ke awo aharul

25 ase wo aanwinar na a ke adoo buk napot niint i atuun katim ki Yetu.

2

Bayaan banwoonun umayar unuur babi pwin Yetu

1 Yetu abuka du ubeeka wi *Betleyem du utaa wi *Yuda, ti wal wi *Herod awoon naŋih. Ti wal ment wun, ke biint bame njah baŋe penna umayar unuur aban ti Yerutalem,

2 ase hepar aji : « Tun di di Naŋih i bayuday ambukiin awoon ba? Nwin ujah wi nul du utaa wi nun, ase bi pdemana. »

3 Wi Herod naŋih atiinkun uko waŋ, ayewlaa ukaan ke baŋaan biki Yerutalem bti bakak ayewla.

4 Ado *baŋenan baweek na *bajukan Bgah bti ke bayiti, ase hepar baka dko di *Krittu awoon i kabuknaana.

5 Ke bateema aji : « Du Betleyem du utaa wi Yuda, waŋ wi wi *Natupar Nasibaŋi apiitun:

6 *“Iwi Betleyem, mboŋ mi utaa wi Yuda ment iwoon ufet umpoŋetaanun ti Yuda;*

ti iwi di naŋih akpennun ul akwoon nayafan i Itrayel, pntaali pi naan.”* »

7 Wal ment ke Herod ase bop adu biint bame njah, ado ke baŋupa bnuura wal wi ujah ujaan upen.

8 Wi wi aŋaan ado baka ke baya du Betleyem, aji na baka : « Nayaan nahepar bnuura ti uko wi napot ment, woli naya wina, nabi kaŋupen, nhilna kak nya ndemana. »

9 Wi naŋih ajakun haŋ, ke baŋe ya ; wi wi ujah wi babiin awin uŋaan apen, awo ti kadun ki baka, te adoo ya ataan na dko di napot awoon ase naŋ.

10 Wi bawinun ujah ase lilan maakan.

11 Baneej ti katoh, awin napot na Mariya anin, ase njup ademana. Bahaabes wal ment nmañ ni baka apenan da uwuuru, na mnkulan*, na ukera ujun ulil pteken, atena.

12 Ke Nasibaŋi ase diiman baka ti nŋaafi ke baanwo i kakak du Herod, wi wi baŋaan atepna bgah blon akak utaa wi baka.

Yotef na aharul baŋi na abuk baka aya Ejiptu

13 Wi biint bame njah bayaan, ke uwanjut wi Ajugun use pen awinana ti nŋaafi ti kadun ki Yotef aji na a : « Naŋiin, ije napot na anin, naŋi naya

§ 1:21 Yetu : dawoon: « Ajugun abuuran. » * 1:23 Itayi 7.14. * 2:6 Mike 5.2. * 2:11 Mnkulan : Manwo pnaak pi mnko, pi bajaan bakayan. Udu wi pa ulil pteken. Pnaak ment patam maakan.

Ejiptu, iṭo da te wal wi nji kabiin kaṭupu, ṭiki Herod abi kado karab napoṭ pa pfiṇa. »

¹⁴ Kē Yotef anaṭa na utejan, ajej napoṭ na anin kē baya Ejiptu.

¹⁵ Baya ṭo da te wal wi *Herod akeṭuṇ. Uko mēntṭ uyuuj kē uko wi Ajugun abiin aṭup aṭēpna ṭi *naṭuparul udolana : « *Du Ejiptu di di nduunṇ abuk naan* »*[☆]

¹⁶ Wi Herod ammeenṇ kē bame njah baguura, adeebaṭ maakan. Ayil wal mēntṭ du Betleyem na ṭi ṇfēṭ ṇanṇogun da bṭi aji bafiṇ bapoṭ biintṭ bṭi banwoon baampel ṇṣubal ṇṭēb, ṭiki bame njah baṭupa wal wi napoṭ abukiin.

¹⁷ Hēnk di di uko wi Yeremiya Naṭupar Naṣibaṭi abiin aṭup udolaniinṇ:

¹⁸ « *Pdiim pi ṇaaṭ alonṇ patiinkana du ubeeka wi Rama, ṇwooni na mnṭēg mweek : Rakel akwooniirunṇ babukul ; aṣē nooran pyompan, ṭiki bakeṭi.* »*[☆]

Yotef awoona Ejiptu abi afēṭ ṭi Nataret

¹⁹ Wi *Herod akeṭuṇ, kē uwanjut wi Ajugun uṣē pēn awinana ṭi kadun ki Yotef ṭi ṇṭaafi du Ejiptu.

²⁰ Uji na a : « Naṭiin, ijej napoṭ na anin, nakak utaak wi *Itrayel : banṇaluṇ pfiṇ napoṭ bakeṭi. »

²¹ Kē Yotef anaṭa ajej napoṭ na anin, akak Itrayel.

²² Kē wi ameenṇ kē *Arkelayut ahi-ijun utaak wi *Yuda wi Herod aṣin akeṭuṇ, kē aṣē ṭi pya da. Naṣibaṭi ayuuja ṭi ṇṭaafi kē awo i kaya utaak wi *Galilay†.

²³ Aya afēṭ du ubeeka ulonṇ wi bajaṇṇ badu *Nataret, hēnk uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bajakuṇ udolanaa : « *Aluṇ kadu'ana ṇiinṭ i Nataret.* »

3

Yowan Nabattaar aji na baṇṇaṇṇ bawut pjuban baṭēlēṣ ṇbida

(Markut 1.1-8; Luk 3.1-18; Yowan 1.19-28)

¹ Wi ṇṣubal ṇṭum ṇaṭēpuṇ, kē *Yowan Nabattaar aṣē pēn awinana, aṭup du *pndiiṣ pi *Yuda

² aji na baṇṇaṇṇ : « Nawutan pjuban, naṭēlēṣ ṇbida, ṭiki *Pṣih pi Baṭi paṇṇogi. »

³ Uko wi nul wi wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi aṭiiniyaanunṇ aji :

« *Pdiim plonṇ pahuuran du pndiiṣ aji : "Nabomaan bgah bi Ajugun aklunṇ kaṭēpna, nadolana ilēl itool."* »*[☆]

⁴ Yowan awohara kamiṣa ki babomanunṇ na pfaal pi unṭaam wi pnkunkaali aṣē tan katēl ṭi blank ; aji de ṇguul na mnob.

⁵ Wal mēntṭ kē baṇṇaṇṇ biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bṭi, na utaak wi bdēk bi Yordan bṭi baṣē ya du a.

⁶ Baji babi kaṭup ipekadu yi baka kaṣē do *babattaar baka ṭi bdēk bi Yordan.

⁷ Wi Yowan awinunṇ kē *bafaritay na *bataduk batum kē bakbi pyeenk batitmu ṭi a, kē aṣē ji na baka : « An, nawo pntuni pi ṇṇfunan! In ahoopaṭanaṇṇ aji naṭi udeeb wi Naṣibaṭi unkmibiinṇ ba? »

⁸ Nadoon kado keeri iko inkyuujunṇ kē nawut pjuban abot aṭēlēṣ ṇbida.

⁹ Nawutan kaṣal kaji : « Nwo biki pṣini pi Abraham! » Dṭupan, Naṣibaṭi ahilan kakakan mnlaak mi babuk Abraham.

¹⁰ Ptibi padobi bēkan bēkan ṭi mnko uṭeṇ, bko banwoonṇ baankbuk mnko mnuura bafal kafēl du bdoo.

¹¹ « Nji, dji kabattaaran na meel kadiimanaan kē nawut pjuban aṭēlēṣ ṇbida ; kē anṣaṇṇ abi ṭi kafeṭ naan aṣē dēm apelēn maakan, mēndoo ṇoom ṇoom kamēbana iṣapaat ; ul aluṇ kabattaaran na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi na bdoo.

¹² Awo na kajeṭ ṭi iṇen, aweey ka-paṭēṣ ptiiṇ na plēfar. Aya katoor ptiiṇ ṭi pnkuṭi kaṣē kafēl plēfar du bdoo banwoonṇ baankjēmṣa. »

Batitmu bi Yetu

(Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

☆ 2:15 Hotey 11.1. ☆ 2:18 Yeremiya 31.15. † 2:22 Utaak wi Galilay : Dul di di aṭa Arkelayut awoonṇ naṣih. ☆ 3:3 Itayi 40.3.

13 Wal mēnt̄ kē Yetu ašē pēnna utaak wi *Galilay, abi bdēk bi Yordan, *Yowan ahilna abattaara.

14 Kē Yowan ašē pok, aji na a : « Nji dwoon̄ kayeenkna batitmu ʔi iwi, kē išē bi ʔi nji! »

15 Kē Yetu ašē teema aji : « Duni idinan uko mēnt̄. Aa, hēnk di di ʔwoon̄ i kado uko bti wi Našibaʔi aᅇaluᅇ. » Kē Yowan adinani.

16 Wi Yetu ayeenkaᅇ yeenk batitmu apēn ʔi meel, kē baʔi bašē haabēša ʔi dko mēnt̄. Awin *Uhaaš wi Našibaʔi kē uwala ʔi a ji ubalab ufaatal.

17 Kē pdiim plon̄ pašē pēnna baʔi aji : « Iwi iwoon̄ abuk naan, dᅇalu maakan, dmaganu. »

4

Untaayi Uweek ula pguur Yetu du pndiiš

(Markut 1.12-13; Luk 4.1-13)

1 Wi Yetu apēnaᅇ pēn du meel kē Uhaaš wi Našibaʔi ušē ᅇnooᅇa du *pndiiš, kē *Untaayi Uweek ukdo na pguura ado buᅇaan.

2 Aᅇo ʔnuur na ʔᅇjan iᅇeen ʔbaakēr bē aantee, wi ʔaᅇᅇpuᅇ, kē ubon ušē de'a.

3 *Naguuru kē ašē ᅇnoga aji : « Woli iwo Abuk Našibaʔi, jakan na mnlak mi mankak ipoom. »

4 Kē ateema aji : « Upiitana aji : “Mēnt̄ uko ude ʔaᅇ ᅇmēbanuᅇ ubida wi ᅇnaᅇ ʔᅇᅇup bti ʔankpēnuᅇ ʔi mntum mi Našibaʔi ʔa.”* »

5 Kē Untaayi Uweek ukak aᅇnooᅇa du Yerutaalem ubeeka uyimanaan, apayana du bᅇuk bi *Katoᅇ Kaweek ki Našibaʔi duuᅇ

6 ašē ji na a : « Woli iwo Abuk Našibaʔi, klut kajot. Kē hēnk di di upiituᅇ ʔi Ulibra wi Našibaʔi aji : “Kē Našibaʔi aluᅇ kaji na ʔwanjuᅇ ʔi nul ʔajeju ʔi iᅇen kaᅇi ihubta ʔi plaak plon̄.”* »

7 Kē Yetu aji na wa : « Ukak apiitana aji :

“Tinwo kado katen me Ajugun Našibaʔi i nu ahinan pdo uko wi ajakuᅇ.”* »

8 Untaayi ukak apayana du pnkuᅇ plon̄ pweek maakan ašē diimana ʔᅇaak bti ʔi umundu na mndēm mi ʔa, 9 ašē ji na a : « Dwulu iko yi bti woli iᅇᅇup adēmanaan. »

10 Wal mēnt̄ kē Yetu ašē ji na wa : « *Fatana, ʔᅇpan iya! Upiitana aji : “Ajugun, Našibaʔi i nu ʔaᅇ i iwoon̄ kadēman, kē ul ʔaᅇ i iwoon̄ kado kalem-par.”* »

11 Wi wi untaayi ušaᅇ aya aduka. Kē ʔwanjuᅇ ʔašē bi aᅇnoga, alempara.

Yetu awuᅇša akak Galilay

(Markut 1.14-15; Luk 4.14-15)

12 Baᅇup Yetu aji bawat *Yowan nabattaar ukalabuᅇ. Wi atiinkuᅇ uko waᅇ, awuᅇša wal mēnt̄ akak du utaak wi *Galilay.

13 Apēn du ubeeka wi *Nataret aya afēᅇ du wi Kapernawum. Uwo du kabaᅇ ki bdēk, kaᅇnog ʔᅇaak ʔi Fabulon na Neftaliya.

14 Uko mēnt̄ uyuuᅇ kē uko wi *Itayi *Naᅇupar Našibaʔi abiᅇᅇ aᅇup udolanaa :

15 « An, ʔᅇaak ʔi Fabulon na Neftaliya, naᅇᅇnogung bdēk bi Galilay du plut pi Yordan, nanwoon̄ du Galilay di banwoon̄ baanwo bayuday bafēᅇuᅇ!

16 Pntaali panwoon̄ ʔi bdēm pawin bjeehi bweek, bjeehi bweek bapēn ajeehan baᅇnaᅇ banwoon̄ du dko di bdēm bi pkeᅇ. »*

17 Wal mēnt̄an waᅇ kē Yetu ašē jun pjuᅇkan aji : « Nawutan pjuᅇban, naᅇᅇlēš ʔbida, ʔiki *Pᅇih pi Našibaʔi paᅇnog pii pi. »

Yetu adu baᅇaᅇarul babaakēr bateek

(Markut 1.16-20; Luk 5.1-11)

18 Unuur ulon̄, Yetu apoᅇ ʔi kabaᅇ ki *bdēk bi Galilay, ašē win biᅇnt̄ batēb banᅇaarun̄, Timoᅇ andu'aniᅇᅇ Piyeer, na Andre, kē bakfēl bridiya du bdēk, bawo batuh.

* 4:4 Plešan 8.3. * 4:6 Kaᅇnaam 91.11-12. * 4:7 Plešan 6.16. * 4:10 Plešan 6.13. * 4:16 Itayi 9.1-2.

19 Aji na baka : « Naṭaṣaan, dkakanan batuh bañaan. »

20 Ƨi dko mēnt̄ kē babi duk duk iridiya, aṭaṣa.

21 Aya alow btiisu akak awin batēb banṭaarun, *Yakob na *Yowan babuk ņiint̄ alon anwoon katim ki Tebede. Bawo Ƨi bṭeem na aṣin baka, awo Ƨi pboman iridiya, kē aṣē du baka.

22 Ƨi dko mēnt̄, kē baduk aṣin baka na bṭeem, aṭaṣa.

*Yetu ajukan akuṭ ajeban bañaan
(Markut 1.39; Luk 4.44; 6.17-18)*

23 Yetu aji ņaay na utaak wi *Galilay bti kajukan Ƨi itoh iñehanaani, kabot kaṭup *Uṭup Ulil Unuura wi *Pṣih pi Baṭi, kajeban mmaak bti na pṭakēm bti Ƨi bañaan.

24 Katimul kapēnala Ƨi utaak wi Firi bti, kē baṣē ji baṭija bamaakal bti na biki iko ilon iknooranun: banwoon na nṭaayi, bankjotun kako, na banyojuñ iñeen na ihoṭ kē aji jeban baka.

25 Bañaan batum maakan baji babi kaṭaṣa, kawoona Galilay, utaak wi Nṭeeka Iñeen, ubeeka wi Yerutalem na utaak wi *Yuda bti na utaak unwoon du plut pi Yordan.

5

*Pjukan du Pnkun
(Luk 6.20-23)*

1 Wi Yetu awinun bañaan batum aṣē paya du pnkun, aṭo. Baṭaṣarul babi añaoga,

2 kē aṣē jun pjukan baka aji :

3 « Bañaan bannumiin Naṣibaṭi Ƨi nṭhaaṣ ni baka banuurandēni Ƨiki *Pṣih pi Baṭi pawo pi baka.

4 Bañaan banwoon Ƨi nwooni banuurandēni Ƨiki Naṣibaṭi alun kayompan baka!

5 Bañaan banjoobun bkow banuurandēni Ƨiki umundu bti alun kawo wi baka.

6 Bañaan banklaan pdo iko yi Naṣibaṭi ajakun na nṭhaaṣ ni baka bti, banuurandēni Ƨiki Naṣibaṭi alun kawul baka kakēṣan uko wi baklaan.

7 Bañaan bankñaagiin banuurandēni, Ƨiki Naṣibaṭi alun kañaḡa baka.

8 Bañaan banwoon na nṭhaaṣ njint̄, banuurandēni Ƨiki balun kawin Naṣibaṭi.

9 Bañaan bankṭijun btiinkar banuurandēni Ƨiki Naṣibaṭi alun kaji bawo babukul.

10 Bañaan biki bakhajanun aji baṭaṣ Naṣibaṭi, banuurandēni, Ƨiki Pṣih pi Baṭi pawo pi baka.

11 « Nanuurandēni woli babenjan, ahajanan, aṭilandēran Ƨiki naji naṭaṣēn.

12 Nalilaan, nawo Ƨi mnt̄an, Ƨiki baluk bweek bayoonkan du baṭi. Naleṣan kē hēnk di bahajanun kak *baṭupar Naṣibaṭi biki ṭfa.

*Pnam na bjeehi bi umundu
(Markut 9.50; Luk 14.34-35)*

13 Yetu akak aji : « Nawo pnam pi umundu. Kē pnam paṣē doona we woli payaṣi ba? Nahilan kakakan kataabare ki pa i? Pawaan udooni, paji pafēl du bdig, bañaan kapoṣ pa.

14 « Nawo bjeehi bi umundu ji ubeeka unwoon du pnkun duuṭ wi bañaan bti bajaan bawin.

15 ņaan aanji tehan unkaniya kaṣē fēṭ wa na kakana! ņaan aji ṭēp ṭēp kaṭu wa du bko duuṭ ujeehan bañaan bti banwoon Ƨi katoh.

16 Hēnk, nawo kawut udo wi nan unuura udo kajeehan ji unkaniya pa bañaan bti bawin, andolun ahilna adēman Naṣibaṭi Aṣinan anwoon du baṭi. »

Pjukan Ƨi uko wi Bgah bi Moyit

17 Yetu akak aji na baka : « Nawutan kaṣal kaji dbi bi pba na *Bgah bi Moyit, na uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bajakun. Mēmbi bi ppēnan wa, dbi bi uko mēnt̄ uhilna udolana.

18 Dṭupan, manjoonan ma : Ji mboṣ na baṭi nado kaba, nin uko umpoṭēṭaanun Ƨi Bgah uunkpēn bē iko yi bajakun bti iindolanaa.

19 Hēnk di uwoon, ņaan anwoon aankṭaṣ uko umpoṭēṭaanun Ƨi iko yi Bgah bajakun, aṣē jukan bañaan bado ji a, un mēnt̄an akwoonun

ampotëtaanun du *Pşih pi Bați. Kë anşaanj ado iko yi Bgah bajakuñ akuj ajukan ya bañaan, un mënğan alun kawo naweek du Pşih pi Bați.

20 Dţupan, woli naantaş uko wi Naşibați apel *bajukan Bgah na *bafaritaş, naankhil pneeş du Pşih pi Bați. »

*Pjukan ți uko wi udeeb
(Markut 11.25; Luk 12.57-59)*

21 Yetu akak ațiini aji : « Natiink uko wi bajakuñ na bateeman ța : “*Tinkfiñ ñaan*”[☆]; ñaan ankfiñun atënşul aya kahepna du uruha.

22 Kë nji nşë ţupan : Ñaan andebaţeruñ atënşul alun kateem ți uko wañ du nawayëş. Ñaan anjakuñ na atënşul awo nayila alun kahepna ți uko wañ du *uruha uweek. Ñaan anjakuñ na atënşul awo nawaan udooni awo i kafelana du bdoos bi infernu.

23 Keeri woli iya pdo bţeşan du *bliit bi mngur pa Naşibați, aşë leş kë atënşu adeebaţeru,

24 dukan iko yi ibiinaanun ți kadun ki bliit bi mngur idun iya ikak ți ploolan na atënşu, işë iwugşa ikak ibi iwul Naşibați bţeşan bi nu.

25 « Woli itool pya uruha na ñaan i nakaan uhok, ţaraan ikak ți ploolan na a, wi nahojun ți bgah, ji abi aňooşu du nawayëş, nawayëş aji na nalemparul awatu ukalabuş.

26 Dţupu, manjoonan ma : Iinkpën da bë iinluk uko wi iţeetun te du pataka pbaaňsaani. »

Pjukan ți uko pjuban pi piinş
(Maci 18.8-9; Markut 9.43,47-48)

27 Yetu akak aji : « Natiink uko wi bajakuñ na bateeman ța : “*Tinkpiinş na ahar ñaan*.”[☆]

28 Nji kë nşë ţupan : Ñaan antenuñ ahar ñaan na uşal wi ppiinş na a, adobi piinş piinş na a ți uşalul.

29 Woli pkëş pi nu pdeenu paţu'u ijuban, lookşen pa ifël du kalowan : uhokan iwaan dko dloolan di uleefu kë di ifelana du infernu na uleefu bti.

30 Kë woli kañen kadeenu ki nu kaţu'u pjuban, falan ka ifël du kalowan : uhokan iwaan dko dloolan di uleefu kë di ifelana du infernu na uleefu bti.

31 « Ulibra wi Naşibați ukak aji : “*Ñaan ankdookuñ aharul awo kawula kakaarta kankyuujuñ kë bniim babaa*.”[☆]

32 Kë nji nşë ţupan : Ñaan andookuñ aharul anwoon aampiinş na nin ñaan alon nampați aţu aharul mënş pjuban pi piinş woli aniimar na ñiinş alon ; kë ñaan anniimun ñaaş i badokuñ ți bniim, ajuban pjuban pi piinş. »

Pjukan ți uko wi pmehna

33 Yetu akak ajukan aji : « Nakak atiink kak uko wi bajakuñ na bateemun : Iinkgar pmehna pi nu, iwo kado uko wi ihoşun ți kadun ki Ajuşun[☆].

34 Kë nji nşë jakan nawutan kamehna nin : nawutan kamehna ți bați, ţiki dul di di Naşibați ajaan aţo kaşihna ;

35 nawutan kamehna ți mboş ţiki manwoon dko dpafni ihoş di nul ; nakmehna ți Yerutalem, ţiki dawoon ubeeka wi *Andemuş Maakan.

36 Kmehna kak ți bkowu, ţiki iin-hina kakakan kawel kaloolan ki ba kakak kafaat këme kajen.

37 Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan, kë ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan. Uko umpafun ți nşup mënş uwoona du *Untaayi Uweek.* »

Pjukan ți uko wi plukan

38 Yetu akak aji na baka : « Natiink uko wi bajakuñ ța : “*Woli ñaan alookşu pkëş ; lookşana pi nul, woli akitu pñiinş, kitana pi nul*.”[☆]

39 Kë nji nşë jakan, nawutan kaneenan uleefan ñaan anjalun pdolan buţaan. Naţepën ţep nadoki woli ñaan akobu kañen ți kajeem kadeenu, kdeka kundu.

☆ 5:21 Ppën 20.13. ☆ 5:27 Ppën 20.14. ☆ 5:31 Pleşan 24.1. ☆ 5:33 Bgah 19.12; Mnşen 30.3; Pleşan 23.22-24. * 5:37 Untaayi Uweek këme : “buţaan”. ☆ 5:38 Ppën 21.24; Bgah 24.20; Pleşan 19.21.

40 Woli aṅal pñooṭu uruha kayeenknu kamiša, doon iwula kak bayeti bi nu.

41 Woli ñaaṅ aṭu'u ppoṣ dko danlowuṅ, poṣan na a dko dampeluṅ dko mēnt ṅyaaṣ ṅtēb.

42 Woli ñaaṅ añehanu, ṭenana ; woli ñaaṅ aṅal pṭeeṭu, wutan kadeka feṭ. »

Naṅalan baṣooradan

(Luk 6.27-28,32-36)

43 Yetu akak ajukan aji : « Natiink uko wi bajakuṅ ṭfa : “Nalan atēntu[☆] ipok naṣooradu.”

44 Kē nji nṣē jakan : Naṅalan baṣooradan nakuṭ nañehandēr bankfēpanaṅ Naṣibaṭi awul baka bnuura, nado kado bampokanaṅ bnuura. Nakaan nado kañehan Naṣibaṭi pa bankṭupuṅ uko wi nan buṭaan, pa bankhajananaṅ.

45 Nadiiman hēnk, kē nawo babak Naṣibaṭi Aṣinan anwoon du baṭi. Ul andoon bnuur kē baktēr pa bado buṭaan na bado bnuura, abot ado uṣubal kē ukjot ṭi baṭool na ṭi banwoon baanwo baṭool.

46 Woli naṅal banṅalanaṅ ṭañ, ubeeb uhoṅ wi wi nakaan ba? Bakobraar daaṣa badoo ji bado haṅ.

47 Woli bayiṭan ṭañ biki najaan nawul mboṣ, nado uko uloṅ undēmūṅ i? Banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi badoo ji bado haṅ.

48 Nawoon bajinṭ baṭool jibi Aṣinan anwoon du baṭi awoon najinṭ naṭool ṭi iko bti. »

6

Pjukan ṭi uko wi pṭēnk banwaanṅ

1 Yetu akak aji na baka : « Naṭaafaraan kayuuj ṭi kadun ki bañaaṅ kē naṭaṣ uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ kahilna ṭañ kawinana ṭi baka. Woli nado haṅ naankluṅ kayeenk baluk bi Aṣinan anwoon baṭi.

2 Woli iṭēnk keeri ñaaṅ anwaanṅ, wutan kado kapiiṭar. Hēnk di balagare bajaṅ bado du *itoh iñehanaani na du igah, bañaaṅ bahilna bado kadēman baka. Na manjoonan,

dṭupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka.

3 Kē iwi, woli iṭēnk ñaaṅ anwaanṅ, kañenu kamayu kaanwo kame uko wi kadeenu kawuluṅ,

4 uṭen wi nu uhilna uwo uunkmeetana.

Woli ido haṅ, Naṣibaṭi Ṣaaṣ anjaṅ awin iko yi bañaaṅ bawoon baanji bawin, aluṅ kaluku. »

Pjukan ṭi uko wi pñehan Naṣibaṭi

(Luk 11.2-4)

5 Yetu akak ajukan aji : « Kē woli nañehan Naṣibaṭi, nawutan kado ji balagare : woli bañehan Naṣibaṭi, baji baṅal kanaṭ du *itoh iñehanaani na du ṅpaṭ bgah bañaaṅ bahilna bawin baka. Dṭupan, na manjoonan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka.

6 Kē iwi, woli iñehan Naṣibaṭi, neejan du meet di nu, idēt bgah, iñehan Naṣibaṭi Ṣaaṣ, awo da na iwi ṭañ. Ṣaaṣ anjaṅ awin iko yi bañaaṅ bawoon baanji bawin, aluṅ kaluku.

7 « Woli nañehan Naṣibaṭi, nawutan kado kaṭup iko itum kakalēṣ ji banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi : baṣal aji woli batum bṭup, Naṣibaṭi katiink baka.

8 Nawutan kado ji baka, Aṣinan ame bnuura uko wi nanumiin ji nabi nado kahepara wa.

9 « An, keeri, woli nañehan Naṣibaṭi najaan naji :

Aṣinun inwoon du baṭi, bañaaṅ bti badinan kē iyamani,

10 pṣihu pabi,

uko wi iṅaluṅ udolana ṭi mboṣ ji du baṭi.

11 ṭenun nṭa uko ude wi ṅnumiinṅ.

12 Miirun pjuban pi nun jibi un ṅkaṅ aji ṅmiir banjubanuṅ un.

13 Kwutun ṅdo buṭaan woli baguurun iṣē ibuurun ṭi *Untaayi Uweek.* [Iwoon ajug pṣih, mnhina, na *mndēm te mṅto. Uwo haṅ.]

14 « Ēnhēn, woli namiir bañaaṅ banjubananaṅ, Aṣinan anwoon baṭi akak kamiiran ;

☆ 5:43 Bgah 19.18. * 6:13 Untaayi Uweek kēme : “buṭaan”.

15 kë woli naanji namiir banjubananaj, Aşinan kak aankmiir pjuban pi nan. »

Pjukan ți uko wi pyiman

16 Yetu akak aji na baka : « Woli nayimani, nawutan kajooşan jibi balagare bajaaj bado : baji başoşaran kaara, başaaş bahilna bawin kë bayimani. Na manjoonan, dşupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka.

17 Kë iwi, woli iyiman, këran uleef na ukëra ulil pşekëñ ibot iñow këş,

18 başaaş bawutna kame kë iyimani, Naşibaşı Şaaş şań anwoon da aji win iko immeniin, amee. Şaaş anjaan awin iko yi başaaş bawoon baanji bawin aluñ kaluku. »

Pyok pi başı

(Luk 12.33-34)

19 Yetu akak aşıini aji : « Nawutan kado kala pyok ți umundu wi, wi şbob na şjof şajaan şatok iko, wi bakiiş bajaaj bajip.

20 Naşëpën şëp nado kala pyok pi başı, banwoon baanwo na şbob na şjof şanktoki bka bi nan, bawoon baanwo na bakiiş bankjipi.

21 Dko di bka bi nu bawoon, dul di di kaşëb ki nu kakwoon. »

Pkëş pawoon bjeehi bi uleef

(Luk 11.34-36)

22 Yetu akak aji : « Këş kawoon unkaniya wi uleef ; woli këşu kawo kşeb, uleefu bti uwo ți bjeehi.

23 Kë woli këşu kafëli, uleefu bti uwo ți bdëm. Woli bjeehi banwoon ți iwi bawo bdëm, ikeer awo ți bdëm bweek! »

Naşibaşı na itaka

(Luk 16.13)

24 Kë Yetu akak aji : « Nin şnaan aanhil kalempar başih batëb : apok alon kaşal undu, këme amëban alon, kaşë beeh undu. Naanhinan kalempar Naşibaşı kabot kalempar itaka. »

Nahaşan Naşibaşı

(Luk 12.22-31)

25 Yetu akak ajukan aji : « Uko waş ukaan kë njakan, nawut kaşaaş uko ude [na udaan] wi nanumiin pa

ubida, këme iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan. Ubida uumpel uko ude i? Kë uleef, uumpel imişa i?

26 Natenan şkat: şaanji şatepi, şaanji şakit, şaanji şahank ți inkuti, kë Aşinan anwoon başı aşë ji wul şa uko ude! Mëñş an napeluñ şa i?

27 Ahoş ți an ahilanuñ ți manşaaş kahoşalëş unuur uloolan şań ți ubida wi nul?

28 Kë we uwoon pşaaş uko uwohara? Natenan işeeñ yi ugof wi uşeeş jibi ijaan idëm : iinji ilemp, iinji işiiir.

29 Kë nşë jakan, Falomon şaşih, ți pdëm pi nul bti, aambaan kañëgi'aara ji kalon ți ya.

30 Ujaagal uwo nşa du uşeeş, faan baluñ bafël wa du bdoo, kë Naşibaşı aşë ji woharana woharan wa iko inuura. An, nanwoon naanfiyaar akëşan, nameen na manjoonan kë aluñ kawoharënan kak kapelan.

31 An kak, nakhaajala, nakbi kaduka duka ți pla uko ude këme uko udaan, këme uko uwohara.

32 Iko yaş yi yi banwoon baanfiyaar Naşibaşı bajaaj babi wo wo ți bla, kë an, Aşinan anwoon du başı ame kë nanuma iko mëñş bti.

33 Nawo i kaşëp şëp duna kala pneeş du Pşih pi nul na pdo uko wi ajakuñ uwo utool, kaşë kayeenk kak iko mëñş bti.

34 Nawutan keeri kaşaaş uko wi faan : faan dawo di Naşibaşı. Unuur unjinşi na unoor wi wa. »

7

Nawutan kado katen buşaan di batëñşan

1 Yetu akak aji na baka : « Nawutan kabi kaduka duka ți pten buşaan bi batëñşan, Naşibaşı awutna katen bi nan.

2 Jibi naktenuñ batëñşan, hënk di di Naşibaşı akluñ katenan ; kë kaniibi ki nakniibnuñ, kul ki ki bakluñ kaniibnan.

3 Ibaa tenar we katëmal kanwoon ți pkëş pi atëñşu, aşë duk pmul panwoon ți pi nu? We ukaan ba?

⁴ Hum di di ihinanuŋ kaji na atēntu, “ayiŋ naan, biin mpēnanu katēmal ŋi pkēš” ašē duk pmul panwoonŋ ŋi pi nu?

⁵ Iwi nataaki, duni ipēnan pmul panwoonŋ ŋi pkēš pi nu! Woli ipēnan pa kbaa hil kawin bnuura, kapēnan katēmal kanwoonŋ ŋi pkēš pi atēntu!

⁶ « Nakwul ŋbuš uko unyimanuŋ, kaŋi ŋakakaran ŋadam ; nakfēl wuuru wi nan ŋi ihoŋ yi ŋkuma kaŋi ŋabi ŋapoš pošan wa. »

*Nañheaan Naşibaŋi Aşinan
(Luk 11.9-13)*

⁷ Yetu akak ajukan aji : « Nañheaan, naluŋ kayeenk, nalaan, naluŋ kawin, nakob kobaan, baluŋ kahaabēšan.

⁸ Hēnk di uwoonŋ, ñaan aññehanuŋ aka, anklaan awin ; kē ankob kobanuŋ, bahaabēša.

⁹ « Ahoŋ ŋi an i i abukul akñehanuŋ kapoom ašē wula plaak?

¹⁰ Kēme añehana uŋēb ašē wula upula ba?

¹¹ Woli an nandoonŋ awo bado buŋaan name pwul babukan iko inuura, naşalanuŋ ŋyaaş hum ŋi ŋi Aşinan i baŋi ahilanuŋ kaŋen bankñehanuluŋ iko inuura?

¹² Kē hēnk di di nawoonŋ kado bañaanŋ uko bti wi naŋaluŋ badolan. Uko wanŋ wi wi *Bgah bi Moyit na *baŋupar Naşibaŋi bajukanuŋ. »

*Plēman pamminuŋ
(Luk 13.24)*

¹³ Yetu aŋiini na baka aji : « Natamaan naneejna plēman pamminuŋ. Plēman na bgah injaanŋ iñooŋ ñaan du dko di akyaanŋ katoknaana ihaani, kē baŋum baji baŋēpna ya.

¹⁴ Kē plēman na bgah inşaanŋ aji iñooŋ ñaan du dko di akkaani ubida işē miŋ, kē bañaanŋ bantiinku bajaanŋ bawin ya kaŋēpna ya.

¹⁵ « Nalipariin bandaaruŋ aji bawo *baŋupar Naşibaŋi. Baji babi ŋi an kawo ŋi ŋkaneel ašē wo du ŋhaaş ŋi baka ŋñiinŋ ŋanjoonŋ.

¹⁶ Naluŋ kayikrēnaan baka ŋi mnwo mi baka. Ñaanŋ aanhilan kamar mbut ŋi byuw, kēme mnjaak ŋi bŋēmpēl.

¹⁷ Bko bjeb baji bawul mbuk mnuura, kē bko bmaakal baji bawul mbuk mnwuŋaan.

¹⁸ Bko bjeb baanhil pwul mbuk mwuŋaan, kē bko bmaakal baanhil pwul mbuk mnuura.

¹⁹ Bko banwoonŋ baanji bawul mbuk mnuura baji bafal kafēl du bdo.

²⁰ Kē hēnk di di nakluŋ kayikrēnaan bañaanŋ mēntŋ ŋi mnwo mi baka.

²¹ Mēntŋ bañaanŋ bti bankjaknuŋ “Ajugun, Ajugun” bakneejuŋ du *Pşih pi Baŋi, ankdoluŋ ŋañ uko wi Paapa i baŋi aŋaluŋ akneejuŋ da.

²² Unuur mēntŋ baŋum baluŋ kajakēn : “Ajugun, Ajugun, jēm ŋi katim ki nu ki ki ŋŋupnuŋ Uŋup wi Naşibaŋi i, adook ŋntaayi abot ado mlagre mntum i?”

²³ Wal mēntŋ, dji na baka : “Mēmbaanŋ kame'aaran ; nalowaan, an nanwoonŋ naanji naŋaş Bgah bi Naşibaŋi.” »

*Itoh itēb
(Luk 6.47-49)*

²⁴ Yetu akak aji : « Hēnk, woli ñaanŋ aŋiink ŋŋup ŋi naan ŋi, abot aŋaş ŋa, awo wo ŋi ñaanŋ natit anniwuŋ katohul, apaf ka ŋi mnlaak.

²⁵ Uşubal ubii, kē meel mampaari, uyook kē unaŋa akēk ; kē kaanjoti, ŋiki kajip adiilēn, apaf ŋi mnlaak.

²⁶ Kē anşaanŋ aŋiink ŋŋup ŋi naan ŋi ašē wo aankŋaş ŋa awo ŋi ñaanŋ anwoonŋ aantiti, anniwuŋ katoh ŋi pyiw.

²⁷ Uşubal ubii, kē meel mampaari, kē uyook unaŋa akēk, kē kajot atoka bti. »

²⁸ Wi Yetu aŋiiniinŋ haŋ aba, bañaanŋ bañonŋar pjukan pi nul,

²⁹ ŋiki aanji jukan ŋi *bajukan Bgah biki baka, aji jukan na pdiim pi naşih.

8

*Yetu ajeban ñiinŋ ammaakuŋ bdoo
(Markut 1.40-44; Luk 5.12-14)*

¹ Yetu awala du pnkuŋ, kē bañaanŋ baŋum başē wo ŋi pŋaşa.

² Ñiinŋ alonŋ ammaakuŋ bdoo abi, añoga, ašē jot ŋi ihoŋul, afēt kaara ŋi mboş aji na a : « Nawweek, woli inŋali, ihinan kajebanaan, nkak njintŋ. »

³ Yetu atar kañen abana, ašë ji : « Aa, dñali, kakan ijinť. » Ți dko mēnt̃ kē pmaak pi bdoo pabi pēn pēn Ți a.

⁴ Kē ašë ji na a : « Wutan kaťup nin alon uko unťepun, duni iya iwinana du *naťenjan Našibaťi ibot ido bťenjan bi Moyit ajakuň pa bañow bi nu kadi-imanaan bañaan bti kē ijebi. »

⁵ Yetu aneej ubeeka wi Kaper-nawum, kē naweek i bangoli iñeen-week alon ašë bi añoga akooťa

⁶ aji : « Naweek, nalempar naan amaak apiinť du katoh, ayoj iñeen na ihoť, ahaj maakan. »

⁷ Yetu ateema aji : « Nya, dya kaje-bana. »

⁸ Naweek i bangoli kē ašë ji na a : « Naweek, dpoť pa ibi ineej Ți katoh naan, bē iřale Țup uťup uloolan țañ, nalempar naan kabi jeb jeb.

⁹ Nji kak dka anřihnuň, abot awo na bangoli biki nřihnuň, woli dji na alon Ți baka : “Yaani” aya, aji na undu “Biini” abi. Woli dkak aji na nalempar naan : “Dolan uko wi!” Ado wa. »

¹⁰ Wi Yetu atiinkuň uko waň ašë mať naweek i bangoli maakan, aji na bankťařuluň : « Dťupan na manjoonan, Ți Itrayel bti, mēmbaan kawina ñaan alon anfiyaari ji i. »

¹¹ Dťupan, baťum baluň kawoona nťaak bti ņi umundu, kaťo kade du Přih pi Baťi na *Abraham, *Itaak, na *Yakob bateemun.

¹² Kē bañaan bambiin aka na pneej du Přih pi Baťi, bašë fēlana bdig, du dko di bdēm, dul di bakluň kawooni, kadeebať kadohrēn.

¹³ Kē Yetu ašë ji na naweek i bangoli : « Ți iřan! Našibaťi ajeban namaakal i nu, Țiki ifiyaar aji ado haň. » Kē nalemp ajeb Ți dko mēnt̃.

*Yetu ajeban bamaakal baťum
(Markut 1.29-34; Luk 4.38-41)*

¹⁴ Yetu aya du uko Fimoň Piyeer, ašë Țēnk kē anin aharul apiinťi, kē uleef uyik na a.

¹⁵ Abana Ți kañen, kē pmaak papēn Ți a, kē anaťa awul baka pde.

✧ 8:17 Natenan Ți Itayi 53.4; na Ți 1 Piyeer 2.21-24.

¹⁶ Wi utaakal ubanuň, baťija bañaan baťum biki nťantaayi nakyewlēnuň, kē ado pdiim ploolan adook nťantaayi abot ajeban bamaakal bti,

¹⁷ Hēnk di uko wi *Itayi *Naťupar Našibaťi ajakuň udolaniin:

“Ajej pťakēm pi nun abot akuňa mmaak mi nun.✧”

*Naťařar Yetu awo kawul uleeful bti
(Luk 9.57-62)*

¹⁸ Wi Yetu awinuň kē bañaan baťumi kē ašë ji na baťařarul baya bdēk umban wundu.

¹⁹ Wal mēnt̃, kē *najukan Bgah alon ašë ji na a : « Najukan, dko di ikyahaň, dťařu da. »

²⁰ Kē Yetu ašë teema aji : « Nñfēř ņaka ihēr, kē ņkat ņaka intaň, kē *Abuk ņiint̃ ašë wo aanka dko dpafni bkow. »

²¹ Alon kak Ți baťařarul aji na a : « Naweek, duni Țenēn te umoyēn Paapa. »

²² Kē Yetu aji na a : « Țařaan, iwut bakať baya bamoy bakať biki baka. »

*Yetu aťañan ukēk
(Markut 4.35-41; Luk 8.22-25)*

²³ Yetu apaya wal mēnt̃ Ți bťeem, kē baťařarul bakak apaya na a Ți ba aya.

²⁴ Ukēk uweek umara mara anaťa, kē ņmaaron Țado wun bťeem. Yetu kē ašë ņoyēnt̃.

²⁵ Baťařarul bañoga ahuma ašë huuran aji : « Ajugun, buuranun, ņkeť! »

²⁶ Kē Yetu ašë ji na baka : « we ukaan kē naklēnk ba, an nanwoon naanfiyaar akēřan? » Anaťa wal mēnt̃, aňoman na uyook na meel mi bdēk kē dko dayompandēri.

²⁷ Bañonar maakan ašë ji : « ņaan i awo ahon, kē uyook na meel Țado ji ņatiinka? »

Yetu ajeban biinť batēb biki nťantaayi nanejuň

(Markut 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Wi Yetu abanuň du plut, du utaak wi Bagenatereň, kē biinť batēb banwoon na nťantaayi bašë pēnna du pn-guran abi ayit na a. Bajooť maakan

kë nin ñaaj alon aando ñoom ñoom ptepnna bgah mēnt.

²⁹ Biint mēnt bawo ti phuuran aji : « Inumi'un we ba, abuk Naşibaŋi? Ibi bi pyewlēnun ji unuur wi pwayeş ubi udo kaban i? »

³⁰ Batani bweek bi ŋnkuma blon bawo ti kaŋog dko mēnt, aşuuñ.

³¹ Wi wi ŋntaayi naşaan akoot Yetu aji na a : « Woli iŋal pdookun, kdolun ŋneej ti batani bi ŋnkuma ŋi. »

³² Kë aji na ŋa ŋaya, kë ŋapēn aya neej du ŋkuma. Ti dko mēnt, kë batani bti başē wor woran du pnkuŋ aneej du meel ayoora.

³³ Bayafan bajug batani bajin na pti aşē ya kakalēş ubeeka uko untepuŋ bti na uko undoluŋ biint biki ŋntaayi ŋabiin aneej.

³⁴ Kë baŋaaj bti banfētuŋ ti ubeeka başē tool pya du Yetu. Wi bawinaaru-luŋ win aşē kooŋa apēn ti utaak wi baka.

9

Yetu ajeban ñiint anyojuŋ ihoŋ (Markut 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Yetu apaya ti bteem, amuur bdēk aşē ya du ubeeka wi nul.

² Kë baŋaaj balon başē tija ñiint alon anyojuŋ ihoŋ, ampiintuŋ ti kajiiñ. Wi Yetu awinuŋ pfiyaar pi baka, aşē ji na ñiint naŋakmaan : « Ñiintu, haŋan, ipekadu yi nu ipēnanaa. »

³ Kë *bajukan Bgah balon başē hoopateer aji : « Ñiint i akar Naşibaŋi! »

⁴ Kë Yetu, ammeen ŋşal ŋi baka aşē ji na baka : « we ukaaj kë nawo na ŋşal ŋwuŋaan ŋaŋ ba? »

⁵ We uyojuŋ ba : pji na ñiint i : « Ipekadu yi nu ipēnanaa » këme « Naşiin ipoş? »

⁶ Natenan, nabaaj ame kë Abuk Ñiint aka mnhina mi ppēnan ipekadu ti mboş. » Wi wi aşaan aji na ñiint naŋakmaan : « Naşiin, ijej kajiiñ ki nu, itiiş katohu! »

⁷ Ñiint anaŋa ti dko mēnt, aŋiiş kato-hul.

⁸ Wi pntuk pi baŋaaj pawinuŋ uko mēnt, palēnk maakan, aşē wo ti pbeeb Naşibaŋi ti uko wi awuluŋ baŋaaj mn-hina mntēnt mi.

Yetu adu Maci (Markut 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Wi Yetu apēnuŋ, awin ñiint alon anwoon katim ki Maci kë aŋo du dko di aklempnuŋ, aji kobraar daaşa. Kë aşē ji na a : « Ťaşaan! » kë Maci anaŋa aŋaşa.

¹⁰ Yetu aya ŋo ade du katoh ki Maci, kë bakobraar daaşa batum na baŋaaj balon batum biki bajaaj badu bado buŋaan başē wo da, bawo ti pde na a, ul na baŋaşarul.

¹¹ *Bafaritay bawin uko mēnt aşē ji na baŋaşar Yetu : « we ukaaj kë na-jukan i nan akde na bakobraar daaşa na bado buŋaan ba? »

¹² Kë Yetu antiinkuŋ baka aşē ji : « Mēnt baŋaaj banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal ban-umi'uluŋ. »

¹³ Nayaan najuk uko wi uŋup wi ujakuŋ: « *Mñaga mi mi nnumiin, mēnt pñaaŋ pi ŋntaam pi pi nnumiin.* »* Yetu akak aji na baka : Mēmbi bi pdu baŋaaj banşaluŋ aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanuŋ aji bawo bado buŋaan. »

Yetu aŋiiniyaan pyiman

¹⁴ Baŋaşar Yowan baŋog Yetu aşē ji na a : « we ukaaj kë un na bafaritay ŋji ŋyiman kë baŋaşaru başē wo baanji bado haŋ? »

¹⁵ Kë Yetu aşē teem baka aji : « Ti unuur wi bniim, ñaaj ahilan kado baŋaaj bambiin bniim bajooŋan ji bawo na puum i wal wi naniim ahumuŋ da? Kë wal uşē bi wi naniim akjejaniin. Bayiman ti ŋnuur mēnt. »

¹⁶ Ñaaj aanji jej kalēmēt kahalu kabamna kamişa kaŋaf, woli ñaaj ado haŋ kalēmēt kahalu kaji kapul ital yi ubamna, dko dantowiin dabaa haan haan maakan!

¹⁷ « Nin ñaaj alon kak aanji ŋu poot phalu ti ŋbuuli ŋŋaf, ado le haŋ poot phalu puŋ pafom ŋbuuli, poot katula »

* 9:13 Hotey 6.6.

ti mboş, n̄buuli katoka. Kē ñaan aşē wo kaṭu poot phalu ti n̄buuli n̄halu, poot na n̄buuli n̄aşē wo n̄jeb. »

*Yetu ajeban ñaaṭ alon akut anaṭan
poonu abuk Jayirut ti pkeṭ
(Markut 5.21-43; Luk 8.40-56)*

¹⁸ Yetu ahum kaṭiini, kē naweek alon i *katoh kañehanaani ki bayuday aşē bi añoga aṇup ti kadunul aşē ji : « Abuk naan abaa keṭ keṭ hēnkuṇ. Biin ipafa kañen ajebna. »

¹⁹ Kē Yetu anaṭa na baṭaşarul aṭaşa.

²⁰ Wal mēnt kē ñaaṭ alon anwoon na pmaak pi ptula pñaaṭ n̄subal iñeen na n̄tēb aşē ñog Yetu ti kafet, aban kambiint ki kamişa ki nul,

²¹ aşē ji ti uşalul : « Woli dhinan ṭañ aban kamişa ki nul kajeb. »

²² Yetu akok awina aşē ji : « Haṭan ñaaṭu, pfiyaar pi nu pajebanu. » Ṭi dko mēnt kē ñaaṭ abi jeb jeb.

²³ Wi babanuṇ du uko naweek i katoh kañehanaani kē Yetu aşē win bateen puum* na bañaan banyewliin aşē ji :

²⁴ « Napēnan : Poonu aankeṭi, aṇoyēnt n̄oyēnt. » Kē bañaan başē beja.

²⁵ Wi wi adolon bañaan kē bapēni, aşē mēban poonu ti kañen kē anaṭa.

²⁶ Uko mēnt upēnala ti utaak mēnt bti.

Yetu ajeban bakuul batēb

²⁷ Yetu atool pya, kē bakuul batēb başē wo ti pṭaşa aşē huuran aji : « Abuk Dayiṭ ñagi'un! »

²⁸ Wi abanuṇ du katoh, kē bakuul bukuṇ başē bi añoga, kē aşē ji na baka : « Naşal aji dhil pdo uko wi nakheparaanuṇ i? » Kē bateema aji : « Naweek, ihili. »

²⁹ Kē aşē ban baka kēş wal mēnt aji : « Uwoon jibi nafiyaaruṇ. »

³⁰ Kēş ki baka kē kaşē haabşa. Yetu abēg baka wal mēnt aji : « Naṭaafaraan kaṭup ñaan! »

³¹ Kē bukal, wi bapēnuṇ, aşē ṭup bañaan bti ti utaak.

*Yetu ajeban ñiint ambiişuṇ bṭup
(Luk 11.14-15)*

³² Wi Yetu na baṭaşarul bakpēnuṇ, kē başē ṭija ñiint alon ambiişuṇ bṭup ṭiki unṭaayi ulon uneej ti a.

³³ Yetu adook unṭaayi, kē ñiint aşē bi jun jun bṭup. Bañaan bañonar aşē ji : « Nin n̄embaan kawinara uko utēnt wi ti *Itrayel! »

³⁴ Kē *bafaritay başē ji : « Uweek wi n̄ntaayi uwululuṇ mn̄hina mi pdook n̄ntaayi. »

Yetu añaga pntuk pi bañaan

³⁵ Yetu aji ṭēp ti n̄beeka na n̄fēt bti, kajan du itoh iñehanaani, kaṭup Uṭup Ulil Unuura wi Pşih pi Baṭi kabot kajeban mmaak bti na pṭakēm bti mi bawoonaanuṇ.

³⁶ Wi Yetu awinuṇ pntuk pi bañaan aşē ñaga pa, ṭiki banoor baamme uko wi bakdolun awo ji n̄kaneel n̄anwoon n̄aanka nayafan.

³⁷ Wal mēnt kē aşē ji na baṭaşarul : « Kakit kadēmi, kē balemp başē tiinkēt ;

³⁸ nakooṭan ajug kakit ado balemp babi kakit. »

10

*Banjañan iñeen na batēb biki Yetu
(Markut 3.13-19; Luk 6.12-16)*

¹ Yetu adu baṭaşarul iñeen na batēb aşē wul baka mn̄hina mi pdook n̄ntaayi, na mi pjeban mmaak bti na pṭakēm bti.

² Itim yi banjañan iñeen na batēb mēnt yii yi : Fimon i bajaan badu Piyeer na Andre aṭa'ul ; Yakob na Yowan babak Tebede ;

³ Filip na Bartelemi ; Tooma na Maci nakobraar daaşa ; Tade na Yakob abuk Alfe ;

⁴ Fimon i bajaan badu nagutar utaak na Yuda Itkariyot, ambiin adek Yetu kafet.

⁵ Banjañan iñeen na batēb mēnt, Yetu ayil baka aji na baka : « Nawutan kaya du banwoon baanwo bayuday na du n̄beeka n̄i utaak wi *Tamariya.

* 9:23 Bateen puum : Bayuday woli ñaan akeṭa keṭ baji babi kateen teen.

6 Nayaan du bañaan biki Itrayel, banwoon ji nkaneel njanneemu.

7 Nayaan naɕup baka k  P ih pi Baɕi pañogi.

8 Najebaan bamaakal, nanaɕaan bankeɕun, najinɕaan bammaaku bdoon, nadookan nntaayi. Nayeenk b  naanluk nin ukoolan, nawulan nawut kado ka al baluk.

9 Naktij nin uwuuru, nin untaam, nin pataka  i n mbooɕu ni nan pa pnugna uko ulon.

10 Naktij nin uma  pa bayaas, nawutan kaya na kami a kalon na i apaat ilon na panduk. Nalemp aka na pluka ujenk wi nul. »

11 Yetu akak aji na baka : « Ubeeka k me uf t wi nakbanaan, nadolan bayuujan  naan anwoon nanuura, naya naheta da te wal wi nakyaan.

12 Woli naneej  i katoh, nawulan baka mbo naji : “Bnuura bawo  i an.”

13 Woli bañaan biki katoh m nt bawo banuura, bnuura bi na ehanu baya  i baka ; woli baanwo banuura, bnuura bi nan kakak du an.

14 K  woli baanyeenkan abot awo baantiinkan, nap nan  i katoh m nt k me  i ubeeka m nt nabot nadan danan pd pal n  i ihoɕ yi nan nadi-imanaan k  bado bu aan.

15 Na manjoonan dɕupan,  i unuur wi pway s uko wi Na ibaɕi aklu kado ubeeka m nt utam kapel wi biki ntaak ni Fodom na Gomora.

16 Natenan, dyilan ji nkaneel  i ptoof pi n niin ; nadoon kalipara keeri ji n pula nabot najinɕ nhaas ji nbalab nfaatal. »

Mnhaj mankmbiin

(Markut 13.9-13; Luk 21.12-17)

17 Yetu akak aji na *banjaan : « Nalipariin bañaan: balun kaɕijan du nruha kabot kakoban du *itoh i ehanaani ;

18 balun ka ooɕan du kadun ki bantun na ki ba ih  iki nafiyaar n. Wal m nt, nahilna naɕup  i kadun ki baka na ki ntaak bti uko wi nameen  i nji.

19 K  woli baɕijan uruha, nakhaa-jala kado kala uko wi nakyaan kaɕup k me jibi nakyaan kaɕup : uko wi nakyaan kaɕup ubi  i bkowan wal m nt.

20 M nt an nakyaan kaɕiini, *Uhaas wi Na ibaɕi A inan uklun kaɕ pna  i an kaɕiini.

21 «  naan alun kakee aar abuk a in kado bafi a. A in napoɕ alun kakee aar abukul kado bafi a ; bapoɕ bana ara bajug baka kado bafi  baka.

22 Bañaan bti ba ooran  iki nafiyaar n ; k  an aan am ban kalintan te kaban, abuur.

23 Woli badookan du ubeeka ulon, nanaɕiin naya du ulon umpaɕi. Na manjoonan, dɕupan, naankba nbeeka ni Itrayel bti b  *Abuk  iinɕ aambi.

24 Yetu akak aji : « Baanhil kam ban bnuura najuk kapelan najukan, k me nalemp kapelan i aklemparu.

25 Ba ale m ban najuk ali an na najukan, uko m nt kak s, k  uwoha han pa nalemp na ajugul. Wi bajaku ajug katoh awo *Beltebul, we wi bawoon baankɕup  i biki katoh ba? »

In i i  naan awoon kado kaɕi *(Luk 12.2-7)*

26 Yetu aji na baka : « Nakdo kaɕi nin  naan. Uko bti unhankun ulun kap n kawinana, k  uko bti ummeniin ulun kamee ana.

27 Uko wi nji kaɕupana du bd m, naɕupan wa na pnak ; uko wi nji ka ooɕana, naɕupan wa du itoh duuɕ.

28 « Nakdo kaɕi banhilanu pfin uleef a   wo baanhilan pfin uhaas ; naɕ pan   p nado kaɕi Na ibaɕi ankaan mnhina mi p ok uleef na uhaas bti du infernu.

29 Baanji bawaapar n iru nteb ktaka kntiinku i? K  nin ulon  i na u   wo uunji ujot b  Na ibaɕi A inan aammee!

30 K  an, uwel wi bkow bi nan bti udoo f nana.

31 Nakl nk keeri nin ukoolan, nad m apel pntuni pi n iru. »

*Pdinan këme ppok Yetu
(Luk 12.8-9)*

³² Yetu aji na baka : « Ñaañ ankdinanuñ ti kadun ki bañaan kë awo naşaşaraan, dlun kadinan ti kadun ki Paapa anwoon du bați kaji awo naşaşaraan.

³³ Kë ñaañ anşaan apokën ti kadun ki bañaan, dlun kapoka ti kadun ki Paapa anwoon du bați. »

*Pfiyaar Yetu pagar bañaan
(Luk 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ Yetu akak aji : « Nawutan kaşal kaji dbi bi ptiij btiinkar ti umundu ; dbi bi ptiij ugut.

³⁵ Dbi pnaakrën ñaañ na aşin, ñaañ na anin, ñaañ na anin ayinul.

³⁶ Bañaan biki katoñ ki ñaañ bakwoon başooradul.

³⁷ « Ñaañ anjalun aşin na anin apelanaan, aantaañ na pwo na nji. Anjalun abukul apelanaan aantaañ na pwo na nji.

³⁸ Ñaañ anwoon aankuņa krut ki nul kadinan phaj ji nji, kapoş ti kafet ki naan udole wo pkeş, aantaañ na pwo na nji.

³⁹ Ñaañ anklaan pbuuran ubida wi nul alun kawaan wa, kë anwaañun ubida wi nul pa nji alun kayeenk wa. »

Anyeenkun naşaşar Yetu, Yetu i i ayeenkun

(Markut 9.37,41; Luk 9.48; 10.16; Natanan ti Yowan 13.20)

⁴⁰ Yetu akak aji : « Ñaañ anyeekanañ nji i i ayeenkun, kë anyeeknuñ, anyilnuñ i i ayeenkun.

⁴¹ Ñaañ anyeekun *Naşupar Naşibați tiiki awo Naşupar Naşibați, ayeeenk baluk banliñun na bi Naşupar Naşibați ; kë anyeekun ñaañ naatool tiiki awo naatool, ayeeenk baluk banliñun na bi ñaañ naatool.

⁴² Ñaañ anktenun alon ti bam-potëtaanun ti başaşar naan biki adaan, udole wo kakoopa kaloolan ki meel mnjoob ka, tiiki awo naşaşaraan, dşupan

na manjoonan, aankwaan baluk bi nul. »

11

¹ Wi Yetu aşupun başaşarul iñeen na batëb uko wi bawoon i pdo aba aşë tool aya pjukan na pşup Uşup Ulil Unuura du nbeeka ni dko mënş.

*Yetu aţem bayili biki Yowan Nabattaar
(Luk 7.18-35)*

² Wi *Yowan Nabattaar awoon ukalabuş atiink kë baktiiniyaan iko yi *Krittu adolon. Ayil wal mënş başaşarul kë bahepar Yetu aji :

³ « Iwoon anwoon i pbi, këme nşwo biki kayoonk alon kak? »

⁴ Yetu kë aşë teem baka aji : « Nayaan nakakalëş Yowan uko wi nakwinun akuş atiink hënk :

⁵ Bakuul bakak awin, banşakmun bapoş, bammaakun bdoo bajebi kë bandëñemun baktiink, bankeşun bannaşa ti pkeş, Uşup Ulil Unuura utiinkana ti bawaan.

⁶ Anwoon aampok pfiyaarën anuurrandëni. »

⁷ Wi başaşar Yowan batoolun pya kë Yetu aşë tiini na pntuk pi bañaan ti uko wi Yowan aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiış ba? Bmaaj bi uyook ukşinşun ba i?

⁸ Kë we wi wi naşaşar aya pten ba? Niinş anñëgiin a i? Bankaan iko inuura bawo du itoh yi başih i?

⁹ Kë we wi wi nayaan pten ba? *Naşupar Naşibați a i? Aa dşupan, nawin ampelun Naşupar Naşibați.

¹⁰ Ul i i upiitun ti a aji :

“Tenan, nayili naan awun ti kadunu abomanu bgah.”✠

¹¹ « Na manjoonan, dşupan, ti bañaan bambukiin ti kayin ki baat, nin alon aampel pel Yowan ; kë ñaañ anwoonun nampoti du *Pşih pi Bați aşë pela.

¹² Du wal wi Yowan Nabattaar te hënkun, bañaan baji bagutar Pşih pi

✠ 11:10 Malaki 3.1. * 11:12 Bañaan baji bagutar Pşih pi Bați, kë bantamanun bajaan baneş ti pa këme : bañaan bannaşara Pşih pi Bați, kë bañaan banjoonun bakdo na pyeenk pa.

Baṭi, kē bantamanuṅ bajaan baneej ṭi pa*.

¹³ Baṭupar Naṣibaṭi bṭi na Bgah bi Moyit abi ban te du Yowan baṭup ubi wi Pṣih pi Baṭi.

¹⁴ Yowan awoon ṅaaṅ i Naṭupar Naṣibaṭi abiin aṭiiniyaan wi ajakuṅ *Eli aluṅ kabi kak. Nafiyaar uko mēntṅ i?

¹⁵ Ankaaṅ ibaṭ itiinki, aṭiinkan! »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kē bahonṅ biki mbaan anaamntēn na baṅaaṅ biki kawuṅ ki? Bawo ji bapoṭ banṭoon du ufeeru aṣē ṭēlṣēr na batēntṅ baka

¹⁷ aji : “ṅteeni kē naankii! Nyeeh iyeeh yi pjooṭan kē naanwoonii!”

¹⁸ Yowan Nabattaar abii, aandee, aandaan poot, kē baji : “Awo na unṭaayi!”

¹⁹ *Abuk ṅiintṅ kē abii, ade abot adaan poot, kē baji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaṣa na bado buṭaan!” Kē baṣē ji bayikrēn kē ṅaaṅ awo na uṣal unṭuṅa wi Naṣibaṭi ṭi iko yi ajaan ado. »

Nbeeka ṅanwoonṅ ṅaandi pfiyaar (Luk 10.12-15)

²⁰ Wal mēntṅ kē Yetu aṣē wo ṭi pṅoman na biki ṅbeeka ṅi adoluṅ mlagre mntum ṭiki baantēlēṣ ṅbida ṅi baka awut pjuban.

²¹ Aji na baka : « Nawuṭani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuṭani an biki ubeeka wi Bettayida. Woli mlagre mandolaniinṅ du an mandolaniinṅ lah du ṅbeeka ṅi Tir na Fidoṅ*, banfēṭuṅ da badobi wohara undiimaan ṅṣaaku kadiimanaan kē baṅal pṭēlēṣ ṅbida ṅi baka.

²² Ukaaṅ kē ṅi kaṭupan, ṭi unuur wi pwayēṣ, uko wi Naṣibaṭi akdolanan uluṅ katam kapel wi biki Tir na Fidoṅ.

²³ Kē an biki Kapernawum, nanuṅ aji naluṅ kadeenana te du baṭi i? Nabaa ṭēp ṭēp kawalana te du infernu. Woli mlagre mandolaniinṅ ṭi an mandolana lah du ubeeka wi Fodom* uwoha da te hēnkuṅ.

²⁴ Ukaaṅ kē ṅi kaṭupan, ṭi unuur wi pwayēṣ, uko wi Naṣibaṭi akdolanan uluṅ katam kapel wi biki Fodom. »

Pnoorfēn pi bannooruṅ (Luk 10.21-22)

²⁵ Wal mēntṅ Yetu akak aṭup na baka aji : « Paap, Ajug baṭi na mboṣ, dbeebu wi imenuṅ iko yi bantohi na bammeenṅ, aṣē diiman ya bapoṭ bam-poṭi.

²⁶ Yoow Paap, waṅ uwoonṅ uko wi inaluṅ.

²⁷ Paapa awulunṅ iko bṭi. Nin ṅaaṅ aamme ṅi Abukul uko wi nwoonṅ bē mēntṅ Paapa a ; kē nin ṅaaṅ aamme uko wi Paapa awoonṅ bē mēntṅ ṅi Abukul a, na biki ndatuṅ adiiman baka a.

²⁸ « Nabiin ṭi ṅi an bṭi nankhajunṅ abot anoor pkuṅ, ṅi dhetanan.

²⁹ « Nadoon uko wi ṅṭu'anaṅ, nado kajuk ṭi ṅi, ṅhaaṣ ṅi nan ṅaluṅ kanoorfēn ṭiki djoob bkow akuṅ awalan bkow naan.

³⁰ Ulemp wi ṅi kaṭu'anaṅ uuntami, kē pkuṅ pi ṅi kaṭu'anaṅ pakak awo paandiṭi. »

12

Yetu na unuur wi pnoorfēn (Markut 2.23-28; Luk 6.1-5)

¹ ṭi wal mēntṅ, Yetu awo ṭi pmuur ṅṭeeh ṅi ṅdeey ṭi *unuur ulonṅ wi pnoorfēn wi bayuday, kē baṭaṣarul banwoonṅ na ubon baṣē wuur ṅa adoh

² Bafaritay balonṅ bawin baka aṣē ji na a : « Tenan, baṭaṣaru bado uko wi Bgah baneenanuṅ pdo ṭi unuur wi pnoorfēn. »

³ Kē Yetu aṣē teem baka aji : « Naan-leyiir uko wi *Dayiṭ abiinṅ ado i, wi ubon ukde'uluṅ ul na batēntṅul?

⁴ Aya aneej du katoh ki Naṣibaṭi, ajeṅ ipoom yi badoluṅ pa *bṭeṅan bi Naṣibaṭi ade. Iboom yi ul na batēntṅul bawoonṅ baanwo i kade, baṭeṅan ṭaṅ bakaanṅ na pde ya.

⁵ Naankak aleyiir ṭi ulibra wi *Bgah bi Moyit kē ṭi unuur wi pnoorfēn baṭeṅan du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi baanṅi banoorfēn jibi Bgah bajakuṅ, kē uunṅi uwo pjuban pa baka.

* 11:21 Natenan ṭi Itayi 23.1-18. * 11:23 Natenan ṭi Ujuni 19.24-27.

6 Kë nşë ʈupan, alonj * awo ʈi ampeli Katoh Kaweek ki Naşibaʈi.

7 Naşibaʈi aʈup ʈi ulibra wi nul aji : “Mñaga mi mi nnumiinj, mēnt uñaakan wa”^{*} woli nate lah uko wi mēnt naanktapar bañaan biki bʈup, banwoon baanjubani.

8 *Abuk Niiñt awoonj Ajug unuur wi pnoorfēn. »

Niiñt anʈakmunj kañen
(Markut 3.1-6; Luk 6.6-11)

9 Yetu awoona da, aşē ya du *katoh kañehanaani.

10 Kë ñiintj alonj anʈakmunj ʈi kañen aşē wo da. Bafaritay balonj banjal katapar Yetu bʈup aşē hepara aji : « Bgah bi nun badinan ñaanj ajeban ʈi unuur wi pnoorfēn i? »

11 Kë Yetu aşē teem baka aji : « Ahoñ ʈi an i i unkaneel wi nul ukjotunj ʈi bhēr ʈi unuur wi pnoorfēn bē aankyaar wa kapēnan?

12 Kë ñaanj aşē pel unkaneel maakan! Hēnk, ñaanj ahil kado bnuura ʈi unuur wi pnoorfēn. »

13 Wi wi aşaanj aji na ñiintj: « Taran kañen. » Kë atar ka kē kajebi, akak ji kandukiinj.

14 Wi bafaritay bapēnuñj aşē laʈar jibi bakdoli kadoo kafinj Yetu.

Yetu awo Nalempar Naşibaʈi

15 Yetu ame uko mēntj aşē pēn da. Bañaan batum baʈaşa, kē ajeban baka bti,

16 aşē lēbar na baka aji bawut kaʈup ñaanj i awo i.

17 Uko mēntj uyuuñj kē uko wi *Itayi *Naʈupar Naşibaʈi abiiñj aʈup udolanaa, hēnk, uko mēntj wii wi :

18 « I awoonj nalempar naan i nji ndatunj,

i njalunj maakan, i mmaganunj, dlunj kaʈu Uhaaş wi naan ʈi a

aşē ʈup bañaan biki umundu kē Naşibaʈi akakan baka batool.

19 Aankñom na nin ñaanj aankdo kañaat baankdo katiink pdiimul ʈi igah

20 Jibi awoonj aanklunj kakit bmaaj bandoonj abi naay naay

kēme kajēmşēn pmul pankduhun, hēnk kak di di aklunj kañaga bañaanj bannoorun

te wal wi aklunj kakakan iko bti iwo itool ʈi kēş ki Naşibaʈi :

21 Hēnk nʈaak bti njalunj kaʈu mnhaʈ mi nja ʈi a. »

Yetu na Beltebul
(Markut 3.22-30; Luk 11.14-23)

22 Unuur ulonj baʈij Yetu ñiintj alonj i untaayi uneejun. Awo nakuul abot biiş bʈup ; ajebana, kē akak aʈiini akuʈ awin.

23 Bañaan bañonjar fuʈ aşē ji : « I awoonj *abuk Dayiʈ i? »

24 Wi bafaritay batiinkunj uko mēntj, aşē ji : « *Beltebul uweek wi ntaayi uwululunj mnhina mi pdook ntaayi. »

25 Yetu ame nşal nji baka aşē ji : « Woli bañaan biki utaak uloolan bagus, batok utaak di ; kē woli biki ubeeka uloolan, kēme katoh kaloolan bagus, ubeeka mēntj kēme katoh mēntj kaankhil kanaʈ.

26 Kē woli *Fatana adook Fatana, agut na uleeful : uwole hanj hum di di pşihul paknaʈunj ba?

27 Naşalanunj kak i! Woli nji ddookna lah ntaayi ʈi katim ki Beltebul, bankʈaşananj badookna nja ʈi katim ki in ba? Ukaanj kē bukal ʈi nleef nji baka baklunj kadiiman kē naanfani.

28 Bē woli Uhaaş wi Naşibaʈi wi wi nji kadooknunj ntaayi, *Pşih pi Naşibaʈi padobi ban ban ʈi an keeri.

29 « Hum di di ñaanj ahilanunj kaneej du katoh ki ñiintj ammēgaʈunj kajej bka bi nul bē aandun atana? Wal mēntj wi wi akhilunj kajej bka bi nul.

30 « Anwoonj aanwo na nji aşoorēn, anwoonj aanktonkrēn na nji agar.

31 Ukaanj kē njakan, Naşibaʈi alunj kamiir bañaanj pekadu na buʈaan bi baktupunj ʈi a ; kē ñaanj ankkarunj Uhaaş wi Naşibaʈi, aankmiira.

32 Kē woli ñaanj aʈup buʈaan ʈi *Abuk Niiñt, Naşibaʈi alunj kamiira wa, bē woli aʈup buʈaan ʈi Uhaaş wi Naşibaʈi,

* 12:6 Alonj awo ʈi ampeli Katoh Kaweek ki Naşibaʈi kēme : Uko ulonj uwo ʈi umpeli Katoh Kaweek ki Naşibaʈi. * 12:7 Hoʈey 6.6.

aankluŋ kamiira wa ʔi umundu wi na du unkmbiin. »

*Bko na mbuk mi ba
(Maci 7.16-17; Luk 6.43-45)*

³³ Yetu akak aji : « Bko bjeb baji babuk mnko mnuura, kē bko bmaakal baji babuk mnko mnwuʔaan. Iji kyikrēnaan bko ʔi mbuk mi ba.

³⁴ An, pntuni pi nʔfunan, hum di di nahilanuŋ kaʔup uʔup unuura te nawo bado buʔaan? Uko untumuŋ ʔi kaʔēb ki űnaan ujaan upēn ʔi mntumul.

³⁵ űnaan nanuura aji pēnanaan bnuura bi nul ʔi kaʔēb ki nul ; kē űnaan nawuʔaan aji pēnanaan buʔaan bi nul ʔi kaʔēb ki nul.

³⁶ Kē nʔē ʔupan : ʔi unuur wi pwayēʂ, baűnaan baluŋ kahepna ʔi nʔup nʔwuʔaan bti űi baʔupun.

³⁷ ʔi nʔup űi nu űi űi bakluŋ kawayēʂaanu katen me iwo natool kēme iduknaanaa. »

Baji na Yetu adiiman kē awoona du Naʂibaʔi

(Markut 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ Wal mēnt kē *bajukan Bgah baloŋ na bafaritay baloŋ baʂē ji na Yetu : « Najukan, nʔal ido uko uloŋ unkdiiimanuŋ kē iwo i Naʂibaʔi. »

³⁹ Kē ateem baka aji : « An kawuun kawuʔaan ki, kandekuŋ Naʂibaʔi kafet, nawo ʔi phepar uko unkdiiimanuŋ kē dwo i Naʂibaʔi, naankwin nin uko uloŋ umpaʔi na wi Yonat* *Naʔupar Naʂibaʔi adiimanuŋ.

⁴⁰ Jibi Yonat awoon nʔnuur nʔwajanʔ na nʔtejan nʔwajanʔ ʔi kayin ki uʔēb uweek, hēnk di di *Abuk űiint akluŋ kado nʔnuur nʔwajanʔ na nʔtejan nʔwajanʔ ʔi bhēr du mboʂ.

⁴¹ ʔi unuur wi pwayēʂ baűnaan biki Niniwe baluŋ kanaʔa na baűnaan biki kawuun ki, kadiiman baka kē baduknaana, ʔiki bawut pʔuban wi batiinkuŋ uʔup wi Yonat! Kē aloŋ aʂē wo ʔi ampeluŋ Yonat!

⁴² ʔi unuur wi pwayēʂ, naʂih űnaʔ i uʔaak wi ʔaba aluŋ kanaʔa na baűnaan

biki kawuun ki kayuun kē baduknaanaa, ʔiki awoona du kaban ki umundu pbi katiink uʔup unuʔa wi *Falomon naʂih, kē aloŋ aʂē wo ʔi ampeluŋ Falomon! »

*Untaayi ukak du katoh ki wa
(Luk 11.24-26)*

⁴³ Yetu akak aji : « Untaayi upēnle ʔi űnaan i ubiin awo, uji uűaay du *pndiiʂ kala dko dneej. Woli uunwini,

⁴⁴ uʂē ji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpēnuŋ.” Wi ukakuŋ, uunji uʔēnk da nin uko uloŋ, kaji kawetana kajinʔ, kaboman bnuura.

⁴⁵ Wal mēnt uji uyaar nʔntaayi paaj na uloŋ nʔanwuʔun apel wa ; nabi kafet da. űnaan mēnt kaʂē kak wal mēnt kawuʔēn kapel kateeku. Kē hēnk di di ukwoon pa kawuun kawuʔaan ki. »

*Bayiʔ Yetu biki mnfaʔan
(Markut 3.31-35; Luk 8.19-21)*

⁴⁶ Jibi Yetu ahumuŋ kaʔiini na baűnaan, kē anin na baʔa'ul baʂē bi du bdiŋ aŋal pʔiini na a.

⁴⁷ Kē űnaan aloŋ aʂē bi aji na Yetu : « Naan na baʔa'u buk bukuŋ du bdiŋ, baŋal pʔiini na iwi. »

⁴⁸ Kē Yetu aʂē teema aji : « In awoon ni? Bahon bawoon baʔa naan? »

⁴⁹ Wi wi aʂaan atar kaűen adiiman baʔaʂarul aʂē ji : « Natenan, ni na baʔa naan biki biki.

⁵⁰ űnaan ankdoluŋ uko wi Naʂibaʔi Paapa anwoon du baʔi aŋaluŋ, uŋ mēntan awoon aʔa naan kēme ni. »

13

*Uhoŋ wi nagur nʔdeey
(Markut 4.1-9; Luk 8.4-8)*

¹ Unuur mēnt Yetu apēn ʔi katoh aʂē ʔo du kaban ki bdēk.

² Baűnaan batum babi wal mēnt aűoga, kē adoo paya ʔi bteem blon aʔo ; kē baűnaan bti baduka du pkay, atiinka.

³ Kē aʂē ʔēpna ʔi uhoŋ aʔup baka nʔup nʔtum. Aji na baka : « Najaar apēn pʔgur nʔdeey.

⁴ Wi akguruŋ, nʔdeey nʔloŋ kē nʔaya ajot ʔi bgah ; kē nʔkat nabi ade nʔa bti.

* 12:39 Natenan ʔi Yonat.

5 Nlonj kë njajot ti dko di mnlaak, danwoonj daanwo na mboş, anaşa ti dko mēntj ũiki mboş maantumi.

6 Kē wi bnuur banaşı'aañ naşa aşē tēr ũa, kē jibi ũawoonj ũaanka intaañ abi kay kay.

7 Nlonj njajot ti dko di iyiw, kē iyiw idēm affiklēm ũa.

8 Nlonj kë njajot ti mboş mnuura, awul ndeey. Blonj baji bawul mbuk iñeen-week, blonj iñeen paaj, blonj kak mbuk iñeen ũwajantj.

9 Ankaañ ibaşı itiinki, atiinkan! »

*We ukaañ kē Yetu aji hoñ?
(Markut 4.10-12; Luk 8.9-10)*

10 Başaşar Yetu babi añaoga aşē hep- ara aji : « we ukaañ kē iji khoñ na bañaañ ba? »

11 Kē aşē ji na baka : « An, başenan kē name iko injoonanunj yi *Pşih pi Başı inwoonj iimmeetanaa, kē ban- dukiin, baantjen baka wa.

12 ũaañ ankaañ, balunj kaşena ado pelan, kē anwoonj aanka, badoo yeenka uko wi akaañ

13 Uko mēntj ukaañ kē nji kahoñ na baka : ũiki baji baten, baanji bawin, baji batiink, baanji bate, baanji bame uko wi bajakunj.

14 Hēnk uko wi *Itayi *Naşupar Naşibaşı abiinj aşup udolana pa baka, aji :

*“Woli natiink, naankteha te,
woli naten, naankwina win.*

15 *Bañaañ biki pntaali pi badēnēt ũhaaş
batuh ibaşı yi baka, adēt kēs,*

*kaşı kēs ki baka kawin
ibaşı yi baka ikuş itiink
uşal wi baka ute*

*bakakna bafiyaar
nşē njeban baka.”*

16 Kē an naşē nuurandēn, kēs ki nan kawin, kē ibaşı yi nan iktiink.

17 Dşupan, na manjoonan, başupar Naşibaşı batum na batool batum babi ũal pwin uko wi nakwinunj bē baan- win wa, akuş aũal ptiink uko wi naktiinkunj bē baantiink wa! »

*Yetu apiban uhoñ wi nagur ndeey
(Markut 4.13-20; Luk 8.11-15)*

18 Yetu akak aji : « Natiinkan, uko wi uhoñ ujakunj wii wi :

19 ũaañ antiinkunj Uşup wi Pşih pi Başı, aşē wo aamme uko wi ujakunj Tatana aji bi kapēnan Uşup wi batepiinj ti kaşēb ki nul. Awo ji bgah bi uşup ujutunj.

20 Kē alonj awo dko di mnlaak di ndeey njajotunj, ayeenk ti dko mēntj uşup na mnlilan,

21 aşē wo aanka intaañ, aanji tjan kaliintan. Wi Uşup ukşu'añ ũu bajun pnoorana kēme phajana aji bi wutan wutan.

22 Anwoonj dko di iyiw, ajaañ atiink Uşup, kē manşaaf, pyok panjaañ pafooyan bkow, na pñeebar iko itum ũaşē fiiklēm Uşup aneenan wa pbuk.

23 Anwoonj mboş mnuura, ajaañ atiink Uşup, kate wa, kaşē buk ndeey. Alonj aji buk ndeey iñeen week, alonj ndeey iñeen paaj, alonj iñeen ũwajantj. »

Uhoñ wi umbiilu

24 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Na- tenan uko wi *Pşih pi Başı panaamunj: Pawo ji ũiintj antepiinj ndeey ũnuura du uşeehul.

25 Wi bañaañ bti bakņoyēntunj, kē naşooradul aşē bi, agur umbiilu ti ptoof pi ndeey aşē ya na bgahul.

26 Wi ndeey ũanaşıin, alumēm kē ugof ukak apēn.

27 Balemparul babi aji na a : “Naweek, mēntj ndeey ũnuura ũi ũi itepiinj du uşeeh i? Kē hum di di ujaagal uwoonj da ba?”

28 Kē ateem baka aji : “Naşooradaan adolonj uko mēntj.”

Kē balemparul başē hepara aji : “İũal ũya ũpēnan wa i?”

29 Kē ateem baka aji : “A-a, nahilan woli nalēb ujaagal kapēnan ndeey.

30 Nawutan ũanaşa ũul bti te wal wi kakit ; ũi wal mēntj dlunj kaji na bakit : Naduniin napēnan ujaagal natan nado idaaş natēr wa ; naşē najeş ndeey nahank du pnkuti.” »

*Uhoñ wi pbuk pmpoşı na wi uko
utaajanaan pşon
(Markut 4.30-32; Luk 13.18-21)*

31 Yetu akak ahoñ na baka aji : «*Pših pi Baṭi panaam na pbuk pmpoṭi pi ñaan ajejuṅ atepi du uṭeehul.

32 Pawoonuṅ pmpoṭi ṭi mbuk, pašale naṭa, pajaan pakak bgof bandëmnunṅ ṭi ugof untepiinṅ ṭi unkin-taar, ṅkat ṅadoo ji ṅabi kado intaṅ ṭi inah yi ba. »

33 Yetu akak aṭup na baka ṭi uhoñ aji : « Pših pi Baṭi panaam na bko bntiinku bi ñaaṭ ajejuṅ anaakrën na pşon pṭum, kē pataaj bti. »

*Uko unkayi kē Yetu aji hoñ
(Markut 4.33-34)*

34 Yetu aṭup iko yuṅ bti pntuk pi bañaanṅ na uhoñ, aanji ṭiini na baka bē aanhoñi.

35 Hënk, ayuuj kē uko wi Naṭupar Naşibaṭi ajakuṅ udolanaa, aji : « *Dluṅ kahaabëş mntum kahoñ
dluṅ kaṭup iko immeeniinṅ undi-
imaan wi umundu upaşaniinṅ.* »

Yetu apiban uhoñ wi umbiilu

36 Wal mēntṅ Yetu aduk bañaanṅ ašë kak katoḥ ; kē baṭaşarul başë bi aji na a : « Pibaan un uhoñ wi umbiilu du uṭeeh. »

37 Kē ateem baka aji : « Antepiinṅ ṅdeey ṅnuura awoonṅ *Abuk Ñiintṅ ;

38 uṭeeh uwoonṅ umundu ; ṅdeey ṅnuura ṅawoonṅ bañaanṅ biki Pših pi Baṭi ; umbiilu uwoonṅ banjaanṅ baṭaş Nagu-uru.

39 Naşoorad anjaanṅ atepi umbiilu, awoonṅ Untaayi Uweek, kakit kawoonṅ uba umundu kē bakit başë wo ṅwanjuṭ.

40 Kē jibi bajaanṅ bajej umbiilu kaya tēr, hënk di uba umundu ukwohanṅ ;

41 *Abuk Ñiintṅ aluṅ kayil ṅwanjuṭ ṅi nul, ṅaluṅ kadook bañaanṅ bti bankdoluṅ baloṅ bapën ṭi bgah na bañaanṅ bti bankdoluṅ buṭaan ṭi Pših pi nul.

42 ṅwanjuṭ ṅafël baka du bdoos banyikuṅ maakan : dko mēntṅ dawo na ṅwooni na udeeb wi pdohrën iñiinṅ.

43 Wal mēntṅ, banwoonṅ baṭool ṭi kēş ki Naşibaṭi baluṅ kajeeh ji bnuur du Pših pi Naşibaṭi Aşin baka. Ankaanṅ ibaṭ itiinki atiinkan! »

Uhoñ wi uwuuru wi bamenuṅ na wi mnlalak mantamuṅ preeş

44 Yetu akak aji : «*Pših pi Baṭi pawo ji uwuuru wi ñiintṅ aloṅ awinuṅ kē bamen du uṭeeh. Akak amen wa ašë ya na mnlilan awaap bka bi nul bti, aya nug uṭeeh mēntṅ.

45 « Pših pi Baṭi pakak anaam na nawaap anklaanṅ mlaak mantamuṅ preeş.

46 Wi awinuṅ plonṅ pnuura, aya awaap bka bi nul bti aya anug pa. »

Uhoñ wi bridiya

47 Yetu aji na baka : «*Pših pi Baṭi pakak anaam na bridiya bi bafëluṅ du bdëk kē baṭij ṅṭëb ṅṭum.

48 Wi batumuṅ, batuh kē bapul ba du pkay ašë ṭo ajej ṅannuuriinṅ aṭu ṭi icaḥ ašë fël ṅanwoonṅ ṅaanuura.

49 Kē hënk di di ukwoonṅ ṭi uba umundu : ṅwanjuṭ ṅaluṅ kabi kapaṭëş bawuṭaan na banwoonṅ baṭool,

50 kafël bawuṭaan du bdoos banyikuṅ maakan : dko mēntṅ dawo na ṅwooni na udeeb wi pdohrën iñiinṅ. »

51 Yetu ahepar baṭaşarul aji : « Nateha iko yi ṅṭupanaṅ bti i? » Kē bateem aji : « Aa, ṅtee. »

52 Kē ašë ji na baka : « Kē hënk *najukan Bgah anjukuṅ uko wi Pših pi Baṭi abot aṭaş uko wi ujakuṅ anaam na ajug katoḥ anjaanṅ ajejna ṭi bka bi nul uko uhalu na ujon. »

*Bañaanṅ biki Nataret baanfiyaar Yetu
(Markut 6.1-6; Luk 4.16-30)*

53 Wi Yetu ahoñuṅ na baka hanṅ ašë tool aya.

54 Aya du dko di akuşnaaniinṅ ašë jukan bañaanṅ du *katoḥ kañehanaani ki baka, kē badoo ñoṅar aji : « Ṭuṅ di di akaanunṅ uşal untuṅa wi? Hum di di ahiluṅ ado mlagre mi bti ba?

55 I mēntan, aanwo abuk naṭukan i? Mēntṅ Mariya awoonṅ anin i, kē bi Yakob, Yotef, Fimoṅ na Yuda bawo baṭa'ul?

56 Kē baatṅ baṭa'ul, baanwo bti ṭi na un i? Kē ṭuṅ di ameenunṅ keeri iko yi bti? »

57 Kë uko wan uneenan baka pfiyaara. Kë ašë ji na baka : «*Naŕupar Našibaŕi ŕi utaakul, na ŕi katohul meet ŕaŕn di di baŕnaan bawoon baanji bamëbana bnuura. »

58 Yetu aando da mlagre mntum ŕiki baanfiyaari.

14

Pkeŕ pi Yowan Nabattaar (Markut 6.14-29; Luk 9.7-9)

1 Wal mënŕ, *Herod nantunja i *Galilay atiink kë bakŕiiniyaan uko wi Yetu.

2 Aji na balemparul : « Yowan Nabattaar a! Anaŕa ŕi pkeŕ! Ukaan kë aka mnhina mi pdo mlagre! »

3-4 Herod ašal han ŕiki abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk ašin anhumuŕ najeb anim. Kë Yowan ašë ji na a aanka na pjej Herodiyana kaniim. Herod kë ašë do kë bamoba, atan na mnkorentu afël du ukalabuš.

5 Abi ŕal pfiŕa, ašë ŕi baŕnaan ŕiki bašal aji awo *Naŕupar Našibaŕi.

6 Kë unuur uloŕ wi Herod akdoon ufettu unklešanun unuur wi abukiin, poonu abuk Herodiyana kë ašë ki ŕi kadun ki baŕnaan kë ulil Herod,

7 kë adoo mehna aji awula uko wi akheparulun.

8 Anin awuuka, kë aji na Herod : « Wulaan bkow bi Yowan Nabattaar ŕi praata. »

9 Naših ajooŕani, pmehna pi nul ŕi kadun ki baŕnaan biki aduun ufettu paŕu kë ado kë aji baŕtija ba.

10 Ayil wal mënŕ baya bafaal Yowan du ukalabuš.

11 Baŕtj bkow ŕi praata awul poonu, kë aŕooŕ ba anin.

12 Baŕašar Yowan babi ajej puum amoy ; ašë ya aŕup Yetu.

Yetu ade de'an pntuk pi baŕnaan (Markut 6.30-44; Luk 9.10-17; Natenan ŕi Yowan 6.1-14)

13 Wi Yetu ameen uko unŕëpuŕ, ajej bŕeem aya du dko dangagun ; baŕnaan wi bamehan me ašë ŕaša, apënna ŕbeeka apoš aya du a.

14 Wi awaliin ŕi bŕeem ašë win baŕnaan batum aŕaga baka akuŕ ajeban bammaakuŕ.

15 Wi utaakal ubanuŕ, baŕašarul babi aŕoga ašë ji na a : « Unuur udobi yob yob, kë dko di ŕwoon di dašë gaag, dolan baŕnaan baya du ŕfëŕ bahilna banug uko ude. »

16 Kë Yetu ašë teem baka aji : « Bayaar we ba? Nawulan baka an bdidi'an bade. »

17 Kë bašë ji na a : « Nkaha ipoom kaŕeen na ŕŕëb ŕŕëb. »

18 Kë aji na baka baŕtija ya.

19 Wi wi ašan aji na baŕnaan baŕo ŕi ujaagal, ašë jej ipoom kaŕeen yuŕ na ŕŕëb ŕŕëb, akat këš du baŕi, abeeb Našibaŕi ašë kitëš ipoom, awul baŕašarul kë bawul baŕnaan.

20 Baŕnaan bti bade ayok, kë bajejënt iko indukiin. Iko mënŕ itum kkaar iŕeen na ktëb.

21 ŕi bandeen bukuŕ, biinŕ bawo iŕeen-week ŕyaaš iŕeen kaŕeen (5000) aŕu na baat na bapoŕ.

Yetu apoš ŕi bdëk duuŕ (Markut 6.45-52; Yowan 6.15-21)

22 Wi baŕnaan babahan ba pde, Yetu ado kë baŕašarul bapaya ŕi bŕeem ajota kadun, pya umban wundu, ul kë ašë duka aŕiišan baŕnaan.

23 Wi adoluŕ kë baŕnaan baŕiŕiŕi, apaya du pnkuŕ duuŕ agaag aŕehan Našibaŕi. Wi utejan ubanuŕ, kë awoha da ul aloolan.

24 Wal mënŕ bŕeem badobi low low pkay, kë ŕmaaron ŕakŕinŕ ŕinŕan ba ŕiki uyook uunkyook aŕaan na umban wi bakyaan.

25 Kaya uhaan nguk, kë ašë bi ŕi baka apoš poš ŕi bdëk.

26 Wi baŕašarul bawinuluŕ kë akpoš ŕi bdëk, baŕoŕar fuŕ ašë ji : « Ujurte wa » ašë jun pŕajar ŕiki balënk.

27 ŕi dko mënŕ, kë Yetu ašë ŕiini na baka aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalënk. »

28 Piyeer kë ašë ji na a wal mënŕ : « Ajugun, woli iwi a na manjoonan, jakaan mpoš ŕi meel mbi du iwi. »

29 Kë Yetu aji na a : « Biini. » Kë Piyeer awala ti bteem, apoş ti meel atool pya du Yetu.

30 Kë, wi atiinkun uyook aşë lënk, ajun pneej ti meel aşë huuran aji : « Ajugun, buuranaan! »

31 Ti dko mënş, kë Yetu aşë tar kañen amëbana aşë ji na a : « Iwi inwoon iinfiyaar akëşan, we ukaan kë iwo na nşal ntëb ba? »

32 Wi bapayiin ti bteem kë uyook uşë şaňan.

33 Banwoon ti bteem banup adëman Yetu aşë ji : « Na manjoonan, iwo Abuk Naşibaţi. »

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi bagenatereş

(Markut 6.53-56)

34 Wi Yetu na başarul bamuurun, aşë ban du pkay du utaak wi bagenatereş.

35 Baňaan biki dko mënş bayikrëna aşë yil kë başup ti utaak bti aji abii, kë başë şija baňaan bti bammaakun.

36 Baji bakooşa kaji na a awut baka baban şaň kambiint ki bayeti bi nul, kë bambanun ka bti bajebi.

15

Pjukan pi bantohi bayuday

(Markut 7.1-13)

1 Ti nnuur mënş, *bafaritay na *bajukan Bgah balon bapëna Yerutalem abi aňog Yetu aşë hepara aji :

2 « we ukaan kë başaru baanji baş udolade wi bajon, babaa ji bade bë baanji baňow iñen*? »

3 Kë Yetu ateem baka aji : « Kë an, we ukaan kë naanji naş uko wi Naşibaţi ajakun, kaşë kaş udolade wi nan ba? »

4 Naşibaţi aji : “Mëbaan şaaş na naan bnuura” kë “Ñaan ankkarun aşin këme anin, pkeş pakwoon baluk bi nul.” ✱

5 Kë an, naşë ji woli ñaan aji na aşin këme anin : “uko wi nhilanun lah kaşënknu uwo wi Naşibaţi”

6 ahilan keeri kawut pmëban aşin na anin. Hënk di udolade wi nakjukanun uşuun kë nagar Uşup wi Naşibaţi.

7 An balagare, *Itayi *Naşupar Naşibaţi afaş wi aşupun ti an aji :

8 “Pntaali pi paji padëmanaan na mntum şaň

kë uhaaş wi pa uşë lowën.

9 Bşenjan bi baka baanjakën nin uko ulon

iko yi bakjukanun iwo udolade wi baňaan şaň.” »

Iko injaan işu ñaan aşop ti këş ki Naşibaţi

(Markut 7.14-23)

10 Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi baňaan aji na baka : « Natiinkan nabot name!

11 Mënş uko unjaan uneejna ti mntum ujaan uşopan ñaan ti këş ki Naşibaţi, uko unkpënnun ti mntum mi nul wa. »

12 Başarul baňoga wal mënş aşë ji na a : « Imeha kë *bafaritay badeebaş jibi iktiiniin hënk i? »

13 Kë aşë teem baka aji : « Bko bi Paapa anwoon du başi awoon aantepii balun kalëbana.

14 Nawutan baka : bawo bakuul banknşonun bakuul. Nakuul aşonle atenşul nakuul, bukal batëb bti baya jot du bhër. »

15 Piyeer ayeenk bşup aşë ji na a : « Pibanun uko wi işupun hënk. »

16 Kë aji na baka : « An kak, hënk di nawaanun nşal te hënkun? »

17 Naamme kë uko bti unneejun ti mntum mi ñaan uji uşëp du kayin, kapën du bnşeeh,

18 bë uko umpënun ti mntum uwoona du uhaaş meet. Wuş mënşan ujaan uşopan ñaan ti këş ki Naşibaţi.

19 Du uhaaş meet di di iko itënş yi ijaan iwoona : nşal nşuşaan, bfişar, ppiinş na ahar ñaan këme ayin ñaan, pjuban pi piinş, kakiiş, nşilan na pşup buşaan ti baňaan, bkuutar.

* 15:2 Bë baňow iñen : Bafaritay baji baňow iñen kaşşna udolade wi baka. ✱ 15:4 Ppën 21.27; 20.12.
† 15:20 Paşopan : Yetu aanktiiniyaan ti dko di uko wi pjinş, bafaritay baji baňow iñen kaşşna udolade wi baka.

²⁰ Iko mēnt̄ ijaan̄ iṭopan̄ ñaan̄, kē pde bē iĩñnow̄ iñen̄ paan̄ji paṭopan̄ ñaan̄†. »

Pfiyaar pi ñaaṭ anwoon̄ aanwo nayuday

(Markut 7.24-30)

²¹ Wi Yetu apēnun̄ da aṣē ya du nṭaak n̄i Tir na Fidoṅ

²² Kē ñaaṭ alon̄ i utaak wi Kanaan̄ anwoon̄ du utaak mēnt̄ aṣē pēn̄ ahuuran̄ aji : « Naweeek, *abuk Dayiṭ, ñagi'aan! Untaayi unooran̄ poonu abuk naan maakan. »

²³ Yetu aanteema nin̄ uko ulon̄. Baṭaṣarul̄ kē baṣē ñoga akooṭa aji na a : « Dookana, anooranun̄ na phuuran̄ pi nul. »

²⁴ Kē Yetu ateem̄ aji : « Naṣibaṭi ayilēn̄ ṭaṅ pa n̄kaneel̄ n̄i *Iṭrayel̄ n̄anneemuṅ. »

²⁵ Kē ñaaṭ aṣē baan̄ aṅup̄ ṭi kadun̄ ki Yetu aji na a : « Naweeek, biin̄ iṭēnkēn! »

²⁶ Kē aji na a : « Uunuura bajej pde pi bapoṭ bawul̄ n̄buṣ̄ n̄mpoṭi‡. »

²⁷ Kē ateem̄ aji : « Naweeek, ifaṅi, kē n̄buṣ̄ n̄mpoṭī n̄aṣē doo ji n̄ade iṭuk inkjotnun̄ du umeeṣa wi bajuḡ n̄a. »

²⁸ Wi wi Yetu aṣaan̄ aji na a : « Ñaaṭu, pfiyaar pi nu padēmi! Uwoon̄ jibi iṅalun̄! » Wal mēnt̄ kē abukul̄ aṣē bi jeb.

Yetu ajeban̄ bamaakal̄ batum

²⁹ Yetu apēn̄ da aṣē ya umban̄ wi *bdēk̄ bi Galilay. Apaya du pn̄kun̄ aṭo.

³⁰ Bañaan̄ batum̄ babī ṭi a, aṭij bankjiinkun̄, bakuul̄, banṭakmun̄, babiiṣ̄ bṭup̄, na bamaakal̄ batum̄ kak, abēkan̄ ṭi ihoṭ̄ yi Yetu ; kē ajeban̄ baka.

³¹ Bañaan̄ bañon̄ar wi bawinun̄ banwoon̄ baanhil̄ bṭup̄ kē baktup̄, banṭakmun̄ kē bajebi, kē bankjiinkun̄ kē bakpoṣ̄ bnuura, kē bakuul̄ bakwin. Badēman̄ wal mēnt̄ Naṣibaṭi i *Iṭrayel̄.

Yetu akak̄ ade de'an̄ bañaan̄ batum
(Markut 8.1-10)

³² Yetu adu baṭaṣarul̄ wal mēnt̄ aṣē ji na baka : « Dñaga bañaan̄ biki, n̄nuur̄ n̄wajan̄ṭ̄ n̄i n̄i, n̄i bawo i na n̄ji

kē baanka uko ude. Mēn̄jal̄ baṭiiṣ̄ na ubon̄ : bahilan̄ kaya kajot̄ ṭi bgah. »

³³ Kē baṭaṣarul̄ baṣē ji na a : « Ṭi dko dangagun̄ di, ṭun̄ di n̄kkaanun̄ uko de unkhilanun̄ kayokan̄ bañaan̄ batum̄ biki? »

³⁴ Kē aji na baka : « Nawo na ipoom hum? »

Kē bateem̄ aji « Ipoom̄ paaj na kalon̄ na nṭēb̄ n̄lon̄ n̄mpoṭi. »

³⁵ Kē Yetu aṣē ji na bañaan̄ baṭo ṭi mboṣ̄ ;

³⁶ aṣē jej̄ ipoom̄ paaj na kalon̄ yun̄ na nṭēb̄ n̄un̄, abeeb̄ Naṣibaṭi, akitēṣ̄ ya aṣē wul̄ baṭaṣarul̄, kē bafaṣ̄ bañaan̄.

³⁷ Bade bṭī adoo yok. Baṭaṣar̄ Yetu kē batuman̄ kkaar̄ paaj na plon̄ na iko indukṣiinj̄.

³⁸ Bañaan̄ bandeen̄ bawo biin̄ṭ̄ iñeen-week̄ n̄baakēr̄ n̄yaaṣ̄ iñeen̄ (4000), aṭu na baaṭ̄ na bapoṭ̄.

³⁹ Wi Yetu adolon̄ bañaan̄ kē baṭiiṣ̄i, wi wi aṣaan̄ apaya ṭi bṭeem̄ aya utaak wi Magadan.

16

Bafaritaȳ bahepar̄ Yetu uko unkdimanun̄ kē awo i Naṣibaṭi

(Markut 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ *Bafaritaȳ na *bataduk̄ babī ṭi Yetu wal mēnt̄, ala pṭaawana aṣē hep-ara uko unkdimanun̄ kē awo ñaan̄ i Naṣibaṭi.

² Kē Yetu aṣē teem̄ baka aji : « Woli unuur̄ uya p̄jot̄ kē baṭi bajeenki naji naji : “Dko dalun̄ kajeeh̄ faan.”

³ Kē na nfa kub, baṭi bajēnle naji : “Uṣubal̄ uṣub̄ nṭa.” Naji name uko wi iko yi baṭi ijakun̄, aṣē wo naanhil̄ pyikrēn̄ uko wi Naṣibaṭi akdolun̄ nṭa di.

⁴ An̄ bañaan̄ bawuṭaan̄ biki, nandekun̄ Naṣibaṭi kafet̄, nahepar̄ uko unkyuujun̄ kē dwo i Naṣibaṭi. Naankwin̄ uko ulon̄ umpaṭi na wi Yonat̄* *Naṭupar̄ Naṣibaṭi adiimanun̄. » Wi wi Yetu aṣaan̄ aduk̄ baka da, aya na bgahul.

Uko utaaajanaanī pṣon̄ wi bafaritaȳ na bataduk̄

‡ 15:26 N̄buṣ̄ n̄mpoṭī : Wal mēnt̄ bayudaȳ baji baji banwoon̄ baanwo bayudaȳ bawo n̄buṣ̄. * 16:4 Natenan̄ ṭi Yonat̄.

⁵ Yetu na bařaşarul baya bdëk umbarj wundu. Kë bařaşarul bařë řilma pťij ipoom.

⁶ Kë Yetu ařë ji na baka : « Natenan bnuura, nalipariin uko utaajanaani přon wi *bafaritay na *bataduk.

⁷ Bařaşarul kë bařë řiini bukal bukal aji : « Ařiini hař řiki řentřij ipoom. »

⁸ Kë Yetu ammeen uko wi baktřiiniyaanuř aji na baka : « An, nanwoon naanfiyaar akëřan, we ukaař kë naktřiiniyaan pwo naantřij ipoom ba?

⁹ Naandobi yikřena te hënkun iko yi nawinuř i? Naanleř wi nkitřun ipoom kañeen pa biintř iñeen-week-kañeen řyaař iñeen (5000) i? Kë kkaar hum kantumuř ipoom ki ki nayaanaanuř ba?

¹⁰ Kë wi nkitřun ipoom paaj-nakaloř pa biintř iñeen-week-řbaakër řyaař iñeen (4000)? Kë kkaar hum kantumuř ipoom ki ki nayaanaanuř?

¹¹ Kë hum di di nawoon naamme kë mëntřiiniyaan ipoom? Dji nalipara uko utaajanaani přon wi bafaritay na bataduk. »

¹² Bařaşar Yetu bayikřen wal mënt kë aji na baka balipara pjukan pi bafaritay na bataduk, mënt uko utaajanaani přon wi bajaar badolna ipoom wa.

*Piyeer aji Yetu awoon Křittu
(Markut 8.27-30; Luk 9.18-21)*

¹³ Yetu aya na bařaşarul du utaak uñnoguř ubeeka wi řetare-Filip ařë hepar baka aji : « Bařaař bařal aji *Abuk Ñiintř awo in ba? »

¹⁴ Kë bateem aji : « Baloř baji iwo *Yowan Nabattaar ; kë baloř baji iwo *Eli Nařupar Nařibaři kë baloř kak baji iwo Yereimiya këme aloř ři *bařupar Nařibaři bandukiin. »

¹⁵ Kë ařë ji na baka : « Kë ři an, nji dwo in ba? »

¹⁶ řimon Piyeer kë ateema aji : « Iwo *Křittu, Abuk Nařibaři ajuř ubida. »

¹⁷ Kë Yetu ařë ji na a : « Inuurandëni iwi řimon abuk Yonat. Mënt řiaař

najën ařupiin manjoonan man, Paapa anwoon du baři a.

¹⁸ Kë nřë jaku : Iwo Piyeer*, pnduba pařaař pamëban katoř, iluř kamëban bankfiyaarnuř. Pkeř paankhilan kanař ři kadun ki baka.

¹⁹ Dluř kawulu iniigřaani yi Baři : uko wi ikpokun ři mboř uluř kapokana du baři, kë uko wi ikdinanuř ři mboř, uluř kadinana du baři. »

²⁰ Wi wi ařookun bařaşarul aji na baka bawut kařup nin řiaař kë ul awoon Křittu.

*Yetu ařup aji aluř kakeř kabot
kanařa ři pa*

(Markut 8.31-33; Luk 9.22-27)

²¹ Unuur mënt wi wi Yetu ajunuř pdiiman bařaşarul kë awo i pya řerutalem, kahaj da maakan ři iñen yi bantohi, *bařeřan baweek na *bajukan Bgah. Baluř kado bafiņa, unuur uwajantřen ařë nařa ři pkeř.

²² Piyeer apula kë bagaagi ařë juř přoman na a aji : « Ajuguř, dñehan Nařibaři abuuranu uko wař! Nin ukoolan uunkdolu! »

²³ Kë Yetu ařë wuřřa aji na Piyeer : « Lowaan, iwi řatana! Inař ři bgah aneenananaan přëp. Iinji kla uko wi Nařibaři ařaluř, iji kla uko wi bařaař bařaluř. »

²⁴ Kë wi wi Yetu ajakuř na bařaşarul bti : « Woli řiaař ařal kařařën, awo kařilma uleeful kakuřa kruř ki nul kadinan phaj ji nji kařë kařařën woli ado akeř.

²⁵ řiaař ankřaluř pbuuran ubida wi nul aluř kawaař wa ; kë anklun kawaař ubida wi nul pa nji aluř kabuuran wa.

²⁶ We uwoon řiaař aka pyok pi umundu bti, woli aneemandën uhaař wi nul? We wi řiaař ahilanuř kawul kabuuranaan uhaař wi nul.

²⁷ *Abuk Ñiintř aban ři pbi na mndëm mi Ařin na řwanjuř ři nul. Wal mëntř awayëř řiaař andoli ři mnwo mi nul.

* **16:18** Piyeer : Dawoon pnduba këme plaak.

28 Dɔpan na manjoonan : balon ɔi banwoon nɔa ɔi baankket bɛ baanwin Abuk Niiint kɛ abi ji naɕih. »

17

*Uleef wi Yetu bti utɛlɕaa
(Markut 9.2-13; Luk 9.28-36)*

1 Wi nnuur paaj nɔɔɔɔɔ kɛ Yetu aɕɛ jej bi Piyeer na Yakob na Yowan aɔa Yakob aya na baka du pnkuɔ pweek kɛ багааgi.

2 Uleef wi nul kɛ uɕɛ tɛlɕa ɔi kadun ki baka : kaara di nul dajeeh ji unuur, kɛ imiɕa yi nul ikak afaat feh.

3 ɔi dko mɛntɔ, kɛ baɔaɕar Yetu baɕɛ win *Moyit na *Eli kɛ baktiini na a.

4 Wal mɛntɔ kɛ Piyeer aɕɛ ji na Yetu : « Ajugun, unuura nwo ɔi dko di. Inal le katar iloona iwajantɔ: kalon kawo ki nu, kalon ki Moyit, kandukiin kawo ki Eli. »

5 Ahum kaɔiini, kɛ kanfɛluɔ kalon kanknuuruɔ kaɕɛ mara mara abi awun baka, kɛ pdiim plon paɕɛ penna ɔi ka aji : « Iwi iwoon abuk naan, dnalu maakan, dmaganu! Nadoon katiinkal »

6 Wi baɔaɕar Yetu batiinkuɔ pdiim mɛntɔ aɕɛ lenk maakan ajot afɛt kɛɕ ɔi mboɕ.

7 Kɛ Yetu aɕɛ nɔg aban baka aɕɛ ji : « Nanaɔiin, nawutan kalenk. »

8 Wi bakatuɔ kɛɕ, baankak awin nin alon, kɛ Yetu ɔan awohan da.

9 Wi bakwaliin pnkuɔ, kɛ Yetu aɕɛ ji na baka : « Nakɔup nin naan alon uko wi nawinuɔ, te wal wi *Abuk Niiint akluɔ kanaɔa ɔi pketɔ. »

10 Baɔaɕar Yetu bahepara aji : « we ukaan kɛ *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji *Krittu ado kabi. »

11 Kɛ ateem baka aji : « Na manjoonan Eli awo i kabi, kakakan iko bti ɔi bgah.

12 Kɛ nɕɛ ɔupan, Eli adobi bi, kɛ baanyikreɔa, bahajana, adola jibi banaluɔ. Henk kak di di Abuk Niiint akluɔ kahaj ɔi iɛen yi baka. »

13 Wal mɛntɔ, kɛ baɔaɕarul baɕɛ yikren kɛ awo ɔi ptiiniyaan *Yowan Nabattaar.

Yetu ajeban napot i untaayi ukywɛlɛnuɔ

(Markut 9.14-29; Luk 9.37-43a)

14 Wi Yetu na bi Piyeer, Yakob na Yowan bakakuɔ du dko di pntuk pi baɔaan pawoon, kɛ niiint alon aɕɛ bi ɔi Yetu anup ɔi kadunul aji na a :

15 « Naweeek, nagiin abuk naan. Aji jot kako, ahaj maakan : nyaaɕ nɔtum aji jot ɔi bdoo, ulon kak aji jot ɔi meel.

16 Dɔija baɔaɕaru kɛ baanhilan ajebana. »

17 Kɛ aɕɛ teem aji : « Nawo baɔaan bawuɔaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaɔo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naɔijaan napot ɔi. »

18 Kɛ Yetu aɕɛ leɔbar na untaayi kɛ upɛn ɔi napot, kɛ ajeb ɔi dko mɛntɔ.

19 Baɔaɕar Yetu багааg na a aɕɛ hepara aji : « we ukaan kɛ un, nɛnhilan adook untaayi mɛntɔ? »

20 Kɛ ateem baka aji : « Naanfiyaar akɛɕan. Dɔupan na manjoonan, woli naka lah pfiyaar panliɔun na pbuk pi maaj, najile na pnkuɔ pi : Penan ɔi, papɛn da. Uunkka nin uko ulon wi nawoon naankhinan pdo.

21 [Kɛ untaayi utɛntɔ wun, pɛhehan Naɕibaɔi na pyiman ɔan pahilanuɔ pdook wa.]

Yetu aɔup pket pi nul uyaas utɛbanɔɛn

(Markut 9.30-32; Luk 9.43b-45)

22 Yetu na baɔaɕarul bawo bti du *Galilay, kɛ aɕɛ ji na baka : «*Abuk Niiint abi kawulana du baɔaan,

23 baluɔ kafiɔa, unuur uwajantɛn aɕɛ naɔa ɔi pketɔ. » Kɛ baɕɛ jooɔan maakan.

Yetu na Piyeer baluk daaɕa di Katoh Kaweek ki Naɕibaɔi

24 Yetu na baɔaɕarul baban ubeeka wi Kapernawum. Kɛ bakobraar daaɕa di *Katoh Kaweek ki Naɕibaɔi baɕɛ bi ɔi Timon Piyeer ahepara aji : « Jɛm najukan i nan aji luk daaɕa di Katoh Kaweek ki Naɕibaɔi i? »

25 Kɛ ateem baka aji : « Aa. Aji luk da. »

Wi aneejan neej ti katoh kë Yetu aşë ji na a : « Fimon, we wi işalun ti uko wi ba? In awoon kaluk başih biki umundu wi daaşa ba? Babuk baka këme balon bampați. »

²⁶ Kë ateem aji : « Bañaan bampați baka. »

Kë Yetu aşë ji na a : « Babuk başih keeri baanwo i kaluk.

²⁷ Kë un nşë wo nşenjal ptij btup. Yaan du bdëk, ifël kabuuti, utëb uteek wi ikpënanun, haabëşan wa mntum : itënk pataka da pankkëşun pluk daaşa di naan na di nu. Jejan pa iya iluk daaşa di nja batëb. »

18

In adëmnun ti an?

(Markut 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ Başaşar Yetu babi ti a wal mënş aşë hepara aji : « In adëmnun du *Pşih pi Bați ba?

² Kë aşë du napoş alon aţu'a ti ptoof pi baka,

³ aşë ji : « Na manjoonan dtupan, woli naankak anaam ji bapoş, nin naankneej du Pşih pi Bați.

⁴ Ukaan kë ankwoon naweek du Pşih pi Bați awoon ankwalanun uleeful kakak ji napoş i.

⁵ Kë ñaan anyeenkun napoş ji i ti katim naan, nji ti uleef naan i i ayeenkun. »

Naşaafaraan kawuuk bañaan bapun

(Markut 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ Yetu akak aji : « Ñaan ankdolun alon ti bapoş biki*, banfiyaarnun ajot ti pjuban, uhokan pa a batana plaak pweek bayoorana du bdëk.

⁷ Bañaan banwoon ti umundu bawuţani ţiki iko inhinanun kado baka bajuban itumi. Iko mënş iinhanan kawaana, kë ñaan anşaan aţij ya aşë wuţan!

⁸ « Woli kañen ki nu, këme kahoş ki nu iţu kë ikjuban, falan ya ifël du kalowan. Uhokan iya bați na kañen

këme kahoş kammukşin, kë di iya infernu du bdoo bawoon baankjëmşana iñen itëb na ihoş itëb.

⁹ Kë woli pkëş pi nu paţu'u kë ikjuban, lookşan pa ifël du kalowan. Uhokan iya bați na pkëş plooman, kë di bafëlu du bdoo bi infernu na këş ktëb.

¹⁰ « Naşaafaraan kabeeh alon ti bapoş biki. Na manjoonan, nwanjut ni baka naji nanaş wal undoli du kadun ki Paapa anwoon du bați.

¹¹ [*Abuk Ñiinş abi bi pbuuran bambiin aneem.] »

Uhoñ wi unkaneel unneemun

(Luk 15.3-7)

¹² Yetu ahoñ aji : « we wi naşalun ti uko wi ba? Woli ñaan alon aka nkaneel iñeen-week kë ulon uşë neem, aankduk nkaneel nandukiin du pnkun kaya pla uloolan unneemun i?

¹³ Dtupan, woli awin wa, aji lilandër unkaneel uloolan wun kapel nandukiin njanwoon njanneemi.

¹⁴ Kë hënk kak di di Aşinan anwoon bați awoon aanjal alon ti bapoş biki aneem. »

Pmiir atëntul

¹⁵ Yetu aji kak : « Woli atëntu anfiyaarun ajubanu, yaan iwina, itiini na a, an batëb tañ. Woli atiinku, këme kë ika'a.

¹⁶ Kë woli aandi ptiinku, duun ñaan alon këme batëb, nahilna nado jibi *Ulibra wi Naşibați ujakuş: *naboman uko bti ti kadun ki bamaar batëb këme bawajanş.**

¹⁷ Akak le wo aandi ptiink baka, ktup pntuk pi banfiyaarun ; woli apok ptiink baka, jejana ji ñaan anwoon aanfiyaar Naşibați këme ji nakobraar daaşa†.

¹⁸ Dtupan, na manjoonan : iko bti yi nakpokun ti mboş ilun kapokana du bați, kë iko bti yi nakdinanun ti mboş ilun kadinana du bați.

¹⁹ « Na manjoonan dkak aţupan, woli bañaan batëb ti an ti mboş batiinkar añehan uko ulon wi banjalun,

* **18:6** *Bapoş biki* : Yetu aţiiniyaan ti banfiyaarun, bukal bakakuş ji bapoş. * **18:16** Pleşan 19.15.

† **18:17** *Bakobraar daaşa* : Bayuday bajej baka ji bado buţaan banwoon baanwo biki pntaali pi Naşibați.

Paapa anwoon du baŕi ado wa pa baka.

²⁰ Aa, dko di baŕaan batëb këme bawajanŕ bayitunŕ ŕi katim naan, dji kawo ŕi ptoof pi baka. »

Nadoon kamiir batënŕan

²¹ Fimonŕ Piyeer aňog Yetu wal mëntŕ ašë hepara aji : « Ajugun, nyaaš hum ŕi ŕi nwoonŕ kamiir atënŕ naan woli ajubanaan? Dwo kamiir te nyaaš paaj na ulonŕ i? »

²² Kë Yetu ateema aji : « A-a, mënkjaku nyaaš paaj na ulonŕ ŕañ, nyaaš ŕi iwoonŕ i kamiira ŕawo kaban iňeen-paaj-na-ulonŕ (70) nyaaš paaj-na-ulonŕ.

²³ « Hënk di *Pših pi Baŕi pawoonŕ: pawo ji uko wi naših anŕaluŕ pten jibi balemparul badolonŕ na itaka yi nul.

²⁴ Ajun pten, kë bašë ŕija alon anŕeetŕulunŕ itaka intumonŕ ptum paŕ.

²⁵ ŕiintŕ mëntŕ aanka uko uluki itaka mëntŕ ; kë naših ašë ji bawaapa ul na aharul, na babakul na iko bŕi yi akaanŕ, bahilna bakakan uko wi aŕeetŕunŕ.

²⁶ Nalemparul unŕ kë ašë ŕup ŕi kadun ki naših aji na a : “Miiraan, dlunŕ kaluku ya bŕi!”

²⁷ Naših aňagi'a ašë wutara itaka yi aŕeetŕulunŕ awuta kë ayaa.

²⁸ « Nalemp mëntŕ apën ašë yit na atënŕul alonŕ i bawoonŕ ŕi ulemp anŕeetŕulunŕ ktaka kntiinku. Atiika adoo kak i pfiiklëna ašë jaka : “Lukaan uko wi iŕeetŕunŕ!”

²⁹ Atënŕul kë anŕup akooŕa aji na a : “Miiraan, dlunŕ kaluku!”

³⁰ Kë undu ašë pok, ado kë bawata ukalabuš ayoonkna alunŕ aluk uko wi aŕeetŕunŕ.

³¹ Wi balemp bandukiinŕ bawinunŕ uko unŕtëpunŕ, bajooŕan maakan ašë ya akakalëš wa bŕi naših.

³² « Kë naših ado kë baŕija nalemp mëntŕ ašë ji na a : “Iwi nalemp nawuŕan i! Dwutaru itaka bŕi yi iŕeetŕunŕ ŕiki ikooŕtën aji ndo haŕ ;

³³ iwo i lah kak kaňaga atënŕu jibi ŕi ŕi aňagi'iiŕ.”

³⁴ Adeebaŕ maakan ašë wula ban-jaanŕ bahajan baňaanŕ te wi aklunŕ kaluk uko bŕi wi aŕeetŕunŕ. »

³⁵ Kë Yetu ašë kak aji : « Hënk di di Paapa anwoonŕ du baŕi aklunŕ kado andoli ŕi an, woli naammiir batënŕan na manjoonanŕ ŕi iŕtëb yi nan. »

19

Yetu aŕiiniyaan uko wi bniim (Markuŕ 10.1-12)

¹ Wi Yetu aŕupunŕ iko yaŕ aba, ašë pën ŕi uŕaak wi *Galilay aya umbanŕ wi *Yuda unwoonŕ du plut pi *Yordan.

² Baňaanŕ batum baŕaša da kë abot ajeban bamaakal.

³ *Bafaritay balonŕ baŕal pŕaawana, ašë ŕioga ahepara aji : « Bgah bi nun badinan ŕi naanŕ abubara adook aharul ŕi bniim i? »

⁴ Kë Yetu ateem baka aji : « Naanleyiir uko wi Ulibra wi Našibaŕi ujakuŕ i kë du ujuni Našibaŕi apaš baňaanŕ kë bawo ŕiintŕ na ŕi aŕaŕ »

⁵ ašë ji : « “*Waŕ ukaanŕ kë ŕiintŕ aklunŕ kaduk ašin na anin kawo na aharul, bakak ŕi naanŕ aloolan.*” »

⁶ Hënk, baankak awo baňaanŕ batëb, bawo ŕi naanŕ aloolan. ŕi naanŕ awutan keeri kagar uko wi Našibaŕi anaakrënuŕ. »

⁷ Bafaritay bahepara aji : « Keeri we ukaanŕ kë *Moyit aji ŕi naanŕ awo i kapiit ŕi naanŕ kakaarta kankyuunŕ kë bniim babaa, kabaa kadooka? »

⁸ Kë ateem aji : « Mndënëm mi ŕi haš ŕi nan manŕunŕ kë Moyit adinanan uko mëntŕ. Kë ušë wo uunwo haŕ du ujuni.

⁹ Dŕupan, woli ŕi naanŕ adook aharul anwoonŕ aampiintŕ na ŕi naanŕ alonŕ nam-paŕi, ašë niim alonŕ, ajuban pjuban pi piintŕ. »

¹⁰ Baŕašarul bajaka aji : « Woli hënk di uwoonŕ kawo pa ŕiintŕ na aharul, uhokan pwut bniim. »

¹¹ Kë Yetu ateem baka aji : « Mëntŕ baňaanŕ bŕi bahilanunŕ kadinan pjukan pi mëntŕ, biki Našibaŕi aŕenuŕ kë bahilani ŕañ bahilanunŕ.

12 Iko itum ihinan kaneenan biint baniim : balonj baanhilan bniim tiki babuka buka hanj, balonj tiki bakaş baka, balonj kak pşih pi Baţi paji paţu baanji baniim. Naañ anhinanunj pte uko wi, ateen wa! »

*Yetu ayeenk bapoţ bnuura
(Markut 10.13-16; Luk 18.15-17)*

13 Bañaan baţij Yetu bapoţ pa apaf baka iñen, abot añehandër baka, kè baţaşarul başë noman na baka.

14 Kè Yetu aşë ji : « Nawutan bapoţ babi tî nji, nakneenan baka, tiki *Pşih pi Baţi pawo pi banwoonj ji baka. »

15 Wi wi aşaan apaf baka iñen aşë ya na bgahul.

*Yetu na ñiint nayok
(Markut 10.17-31; Luk 18.18-30)*

16 Ñiint alonj abi añog Yetu aşë hepara aji : « Najukan, we wi nwoonj kado unuura kakaana ubida wi mnţo? »

17 Kè ateema aji : « we ukaanj kè ikheparaan uko unuura wi ñaan awoonj i kado? Alooman tañ annuuriin, Naşibaţi a. Woli injal kayeenk ubida wi mnţo kdo kado uko wi Bgah bajakun. »

18 Kè akak ahepara aji : « Iko ihonj? »

Kè ateema aji : « Iinkfiñ ñaan, iinkpiint na ahar ñaan keme ayin ñaan, iinkkiij, wutan katapar ñaan uko wi awoonj aando, »

19 mëbaan şaaş na naan bnuura, nalan atëntu jibi injalunj uleefu. »

20 Kè naţaşa unj ateema aji : « Iko mënt bti ddo ya. We wi nkaanj aduka pdo? »

21 Kè Yetu aji na a : « Woli injal kawo ñaan anjaan ado uko bti unlilunj Naşibaţi, kya, kawaap iko yi ikaanj bti kaşë jej itaka mënt kaţen bajuuk, kka pyok du baţi. Wal mënt kşë bi kaţaşën. »

22 Wi naţaşa unj atiinkunj uko mënt, aşë ya na pjootan, tiki ayok maakan.

23 Wi wi Yetu aşaan aji na baţaşarul : « Dţupan na manjoonan pneej du *Pşih pi Baţi patam nayok maakan.

24 Aa, dţupan kak uko wi : Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej

tî bhër bi kaguja kè di nayok aneej du Pşih pi Baţi. »

25 Wi baţaşarul batiinkunj uko wañ bañojar fuţ aşë ji : « Kè in ahilanunj keeri kabuur? »

26 Kè Yetu aşë jaban baka kës aşë ji : « Bañaan bajën baanhilan pbuuran nleef ni baka, kè Naşibaţi aşë wo aam-biişna biişna nin uko ulonj. »

27 Piyeer aji na a wal mënt : « Tenan, nduk iko bti aţaşu. We wi nklunj kayeenk ba? »

28 Kè Yetu aji na baka : « Dţupan na manjoonan : woli umundu uhalu ubii, kè *Abuk Ñiint aneejan pşih na mndëm, an baţaşaraan iñeen na batëb nantaşnunj nakak aţo na nji kaşih, kawayëş kntaali iñeen na ktëb ki Itrayel.

29 Kè biki katim naan kaţuunj kè baduk itoh yi baka, keme babak başin baka, başin baka, banin baka, babak baka, nţeeh ni baka, balunj kayeenk uko wi badukunj njaaş iñeen-week kaşë kayeenk ubida wi mnţo.

30 Kè batum banwoonj hënkunj bateek balunj kawo babaañşaanii, batum banwoonj babaañşaanii balunj kawo bateek. »

20

Uhoñ wi bazaar biki baduunj ulemp

1 Yetu akak aji tî uko wañ : « *Pşih pi Naşibaţi pawo wo ji uko wi ajug uţeeh ampënuunj na nfa kub ala balemp pa uţeeh wi nul.

2 Atiinkar na balemp aji aluk baka itaka inlinunj na baluk bi unuur aşë do baka kè baya uţeeh.

3 Aţo ado uko ji nwoori njwajanţ apën awin balemp balonj kè bawo du bayiti baanka uko udo,

4 kè aşë ji na baka : « An kak, nayaan uţeeh ; dlukan bnuura. »

5 Kè bayaa.

« Ajug uţeeh apën na mnde ilant, akak apën na pnak awin balonj, akak ado jibi adolonj na bukundi.

6 Wi unuur uţeehiin, akak apën awin balemp balonj kè banaţ da aşë hepar baka aji : « we ukaanj kè nawo tî, unuur bti bë naankdo uko ulonj? »

7 Kë bateem aji nin alon aanjej jej baka ulemp.

« Kë aji na baka : “An kak, nayaan uṭeeh.”

8 « Wi utaakal ubanuṅ, ajug uṭeeh kë aṣë ji na namali i nul : “Duun balemp iwul andoli baluk bi nul, ijunna bambaañṣaanuṅ pbi iṣë ido kaya te du bateek.”

9 « Biki bajejuṅ ṭi uṭeeha unuur kë babii, ayeenk andoli baluk bi unuur upëb.

10 Bateek babi kak aṣë ṣal aji bayeenk baluk bampeluṅ bi bambaañṣaanuṅ pbi, kë baṣë wula baka andoli baluk bi unuur.

11 Wi bakyeenuṅ itaka aṣë ṅoman ṭi uko wi ajug uṭeeh adoluṅ

12 aji : “Bambaañṣaanuṅ pbi balempa uwoori uloolan, kë iṣë luk baka aliṅan na un, ṅlempuṅ unuur bti ṭi bnuur.”

13 « Kë Ajug uṭeeh aṣë teem alon ṭi baka aji : “Nanoh, mëndolu nin buṭaan bloṅ: Mënt itaka yi, yi ṅtiinkaruṅ i?”

14 Jejan uko wi ṅtiinkaruṅ, iya na bgahu. Ulilën lil kë nwul ambaañṣaanuṅ pbi uko unliṅuṅ na wi nwuliṅ.

15 Mënka na pdo uko unlilnuṅ na bka bi naan i? Këme iwo i kadeebaṭ ṭiki djoob bkow?” »

16 Yetu akak aji : « Kë hënk di di banwoon babaañṣaani bakluṅ kawo bateek, bateek baṣë bawo bambaañṣaani. »

Uyaaṣ uwajanṭën wi Yetu akṭupuṅ pkeṭul na pnaṭa pi nul ṭi pkeṭ

(Markut 10.32-34; Luk 18.31-34)

17 Yetu aya Yerutalem aṣë du baṭaṣarul iṅeen na batëb kë багааgi, aṣë ṭiini na baka wi bawoon ṭi bgah aji :

18 « Natenan, ṅya Yerutalem, kë baṣë luṅ kawul *Abuk Ñiint *baṭeṅan baweek na *bajukan Bgah. Baluṅ kaji aduknaanaa, pdukaanaa pi pkeṭ.

19 Bawula banwoon baanwo bayu-day bahilna babena, bakoba na it-intël, bapaṅa ṭi krut. Unuur uwanṭën aṣë naṭa ṭi pkeṭ. »

20 Wal mënt kë anin babak Tebede aṣë bi aṅoga, ul na babakul, aṅup ṭi kadunul pa phepara uko ulon.

21 Kë Yetu aṣë ji na a : « we wi iṅaluṅ ba? »

Kë aji na a : « Dolan babak naan batëb biki baluṅ baṭo alon ṭi kadeenu ki nu, alon ṭi kamayu, woli iluṅ aṭo aṣih. »

22 Yetu ateema aji : « Naamme uko wi nakñehanaanuṅ. Nahinan kadaan ṭi pñkalame pi ṅji kayaan kadaan, kahaj ji ṅji i?

Kë bateema aji : « ṅhinani. »

23 Kë Yetu aṣë ji na baka : « Aa, naluṅ kadaan ṭi pñkalame pi naan ; kë uko unwoon wi pṭo ṭi kañen naan kadeenu na kamayu, mënt ṅji dwoon kadat banwoon biki pṭo da, biki Paapa ajakuṅ aji bawo biki kaṭo da, bukal bakluṅ kaṭo da. »

24 Wi baṭaṣarul iṅeen bandukiṅ batiinkuṅ uko waṅ, aṣë deebaṭer batëb bukundi.

25 Wi wi Yetu aṣaṅ aṭiini na baka bukal bti aji : « Nawin jibi baṣih biki ṅtaak bajaṅ bayuuj mndëm mi baka, baweek biki ṅtaak kaṅoonkna bañaṅ.

26 Unwo kawo haṅ pa an. Anṅaluṅ pwo naweek ṭi an awo i kawo nalem-par batëṅul.

27 Kë woli ñaan aṅal pwo nateek ṭi an, awalaan bkowul ado kalempar batëṅul.

28 Kë hënk, *Abuk Ñiint aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaṅ kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuṅ bañaṅ baṭum maakan.

Bakuul batëb biki Yetu ajebanuṅ

(Markut 10.46-52; Luk 18.35-43)

29 Yetu na baṭaṣarul bapën ṭi ubeeka wi Yeriko, kë bañaṅ baṭum baṣë ṭaṣa.

30 Bakuul batëb baṭo wal mënt ṭi kabaṅ ki bgah, kë wi batiinkuṅ kë Yetu akṭepuṅ aṣë huuran aji : « Naweek, *Abuk Dayiṭ, ñagi'un! »

31 Kë bañaṅ baṭum banwoon da bawo ṭi pṅoman na baka aji bayomp, kë baṣë huuranaara huuran maakan aji : « Naweek, Abuk Dayiṭ, ñagi'un! »

32 Yetu anaŋ adu baka ašë ji : « We wi naŋaluŋ ndolan ba? »

33 Kë bateema aji : « Naweeek, dolan ŋdo kawin! »

34 Añaŋa baka ašë ban baka kës kës bakak awin ŋi dko mënŋ, ašë ɕaša na bgah.

21

*Uneej Yetu ŋi Yerutalem
(Markut 11.1-11; Luk 19.28-40; natenan ŋi Yowan 12.12-19)*

1 Yetu na baɕaŋarul bañoŋ Yerutalem aten ubeeka wi Betfage du umban wi Pnkuŋ pi Mnoliwera*. Kë ašë yil baɕaŋarul batëb,

2 aji na baka : « Nayaan du ufët unwoon ŋi kadunan ; uneejaran neej nawin batan ubuuru na ubuk wa ; nafënšan ŋa naŋijën.

3 Woli baheparan uko unkayi, nateem kaji Ajugun anuma ŋa. ŋi dko mënŋ bawutan naya na ŋa.

4 Uko mënŋ uwoo, uko wi Naɕupar Naŋibaŋi abiin aɕup uhilna udolana :

5 *“Najakan na ubeeka wi *Fiyon
Naŋih i nu abi ŋi iwi ;
awalan bkowul, adapa ubuuru,
na ubuuru umpoŋi, ubuk untaam
ulempni”*✧

6 Baɕaŋar Yetu baya, ado jibi ajakuŋ na baka,

7 aŋij ubuuru na ubuk wa. Wi wi baŋaŋ ajeji imiŋa yi baka agur ŋi ŋa kë Yetu ašë paya.

8 Bañaŋ batum maakan bawo ŋi bgah wal mënŋ, ajeji iyeti yi baka ašëef ŋi bgah ; kë balon batib inah yi mnko ašëef.

9 Bañaŋ batum bankpoŋun ŋi kadunul na bankɕaŋuluŋ bahuuran aji :

« *Hotana,† iwi *Abuk Dayiŋ
Bnuura nuura ŋi ankmbiij ŋi katim ki
Ajugun*

Hotana! Naŋibaŋi adëm du baŋi duuŋ! »✧

10 Wi Yetu aneejuŋ ŋi Yerutalem, bañaŋ biki ubeeka bti bañoŋar fuŋ

ašë hepar aji : « I abaa wo wo ahon ba? »

11 Kë bañaŋ bašë teem aji : « Yetu Naɕupar Naŋibaŋi a, awo i Nataret du Galilay. »

*Yetu na bawaap du Katoh Kaweeek
ki Naŋibaŋi*

*(Markut 11.15-19; Luk 19.45-48;
natenan ŋi Yowan 2.13-22)*

12 Yetu aya neej du *Katoh Kaweeek ki Naŋibaŋi ašë jun pdook bawaap na banknuguŋ bti banwoon da. Awat ŋmeeša ŋi baɕëlëŋ itaka, na iŋij yi bawaap ŋbalab.

13 Wi wi aŋaŋ aji na baka : « Naŋibaŋi aɕup ŋi Ulibra wi nul aji : *“Katoh naan kaluŋ kadu'ana *katoh kañehanaani”*✧ kë an, našë kakan ka *dko dmennaani di bakij!*✧ »

14 Bakuul balon na banknjiinkun babi aňoga da, kë ajeban baka.

15 *Baɕenjan baweeek na *bajukan Bgah bawin iko iňonarënaan yi adolon abot atiink bapoŋ kë bakhuuran du Katoh Kaweeek ki Naŋibaŋi aji : « Hotana, iwi *Abuk Dayiŋ » ašë deebaŋ.

16 Bajaka wal mënŋ : « Itiink uko wi bapoŋ biki bakjakuŋ i? »

Kë Yetu aji na baka : « Dtiink bnuura di ; naambaŋ kaleyiira ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi dko danjakuŋ :

*“Ido kë bapoŋ bampoŋi
na bambaŋ abuka buka*

kë bakdëmanu.” »✧

17 Yetu aduk baka ɕun, apën ŋi ubeeka, aya Betani di ayaŋ afërna.

Bko bi Yetu afëpuŋ

(Markut 11.12-14,20-24)

18 Na nfa, wi Yetu akkakuŋ ubeeka wi Yerutalem, kë ubon ušë de a.

19 Awin bko blon bi bajaŋ bado bfig ŋi kaban ki bgah, abi aňog ba, ašë ɕenka itoh toh. Aji wal mënŋ na bko bun : « Nin iinkak abuk! » ŋi dko mënŋ, kë bko babi kay kay.

20 Baɕaŋarul bawin uko mënŋ ašë ñonar maakan. Bahepar Yetu aji : «

* **21:1** Pnkuŋ pi Mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives.” ✧ **21:5** Fakariya 9.9. † **21:9** Hotana ŋi uhebërë dawo « Buuran » ašë bi kak uɕup unjaŋ udëmanaŋ Naŋibaŋi. ✧ **21:9** Kañaam 118.26. ✧ **21:13** Itayi 56.7. ✧ **21:13** Yeremiya 7.11. ✧ **21:16** Kañaam 8.2.

hum di di bko bi bahilun akay hēnk ti dko mēnt? »

²¹ Kē Yetu ateem baka aji : « Dɔpan, manjoonan ma, woli nahaɔ Naɕibaɔi abot awo naanka nɕal ntēb, mēnjakan nahil pdo bfig bi bakay, nadoo hilan kaji na pnkun pi : “Pēnan ti, iya ijot du bdēk,” uko mēnt udolana.

²² Woli nahaɔi, uko bti wi nañehanun Naɕibaɔi, adolan wa. »

*In aɕun Yetu pdo iko yi akdolun
(Marku 11.27-33; Luk 20.1-8)*

²³ Yetu aneej du *Katoh Kaweek ki Naɕibaɔi aɕe jun pjukan. Wal mēnt kē *baɕenjan baweek na *bantohi bayuday baɕe bi aɔoga ahepara aji : « Mnhina mnhoɔ mi mi ikdolnun iko yi ba? In ajakiin kē ihilan kado ya? »

²⁴ Kē Yetu aɕe teem baka aji : « Nji kak, dɔal kaheparan uko uloolan ɕaɔn ; woli nateemēn, kaɕe ɕapan wal mēnt mnhina mi nji kadolni iko yi.

²⁵ In ayilun *Yowan pbattaar ba? Naɕibaɔi a, kēme baɔnaan baka? »

Kē baɕe wo ti plaɕar ti ptoof pi baka aji : « Woli nteem aji Naɕibaɔi ayilulun, aheparan uko unkaan kē nēnfiyaara?

²⁶ Kē woli nteema aji baɔnaan bayilulun, nwo i kaɕi baɔnaan bti babi baɔnaɕara'un, ɕiki bafiyaar kē Yowan awo Naɕupar Naɕibaɔi. »

²⁷ Bateem Yetu wal mēnt aji baamme anyilulun. Kē aɕe ji na baka : « Nji kak mēnkɕapan mnhina mi nji kadolnun iko yi. »

*Uhoɔ wi ajug katoh na babukul
batēb*

²⁸ Yetu akak aji na baka : « Kē we wi naɕalun ti uko wi? Niiint alon abi ka bapoɕ batēb. Aɕiini na nateek aji na a : “Abuk naan, yaan ilemp nɕa du uɕeɕh.”

²⁹ Kē abukul un ateema aji : “A-a, mēnkya ;” aɕo aban ɕun aɕal, anaɕa aya uɕeɕh.

³⁰ Aɕin baka akak aɕiini na natēbantēn. Kē ateem aji : “Aa, Paap dya” aɕe bi wo aanya.

³¹ Ahoɔ ti batēb bukun adolun uko wi aɕin baka aɔalun? »

Kē bateem aji : « Nateek. »

Kē Yetu aɕe ji na baka wal mēnt : « Dɔpan, manjoonan ma, bakobraar daaɕa na baɕ baɕuunk babanan uteek du *Pɕih pi Naɕibaɔi.

³² Hēnk di uwoon, *Yowan Nabattaar abi ti adiimanan bgah btool kē naanfiyaara ; kē bakobraar daaɕa na baɕ baɕuunk kē baɕe fiyaara. Kē wi nadoon awin uko mēnt naantēlɕa ɕelēɕ nɕhaaɕ ni nan afiyaara. »

*Uhoɔ wi balemp biki uwoorta
(Marku 12.1-12; Luk 20.9-19)*

³³ Yetu akak ahoɔ aji : « Nakaan natiink uhoɔ wi : Niiint alon abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiɔu, aɕe biig wa afooyan. Ajip bhēr ado dko dpooɔni, abot akiin bliit bi mnlak bkuunɕaan pa bayen, aɕe dukar wa baɔnaan balon pa badoki bapooɔle bawula kafah ki nul, aɕe ya bayaaɕ.

³⁴ Wal wi upooɔ ubanun, kē aɕe yil balemparul du baɔnaan banwoon du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul.

³⁵ Baɔnaan mēnt bamob balemparul, akob alon, afin natēbantēn, akak atap nawajantēn mnlak aɕina.

³⁶ Ajug uwoorta akak ayil balemparul balon, bantumun apel bateek, kē baɔnaan banwoon du uwoorta badola baka ji bateek.

³⁷ Kē abaaɔnaan ayil abukul, aɕal aji : “Baya kakali abuk naan.”

³⁸ Kē wi biki adukarun uwoorta bawinun abukul, aɕe laɕar aji : “I, akdukiin na iko yi aɕin. Najoh nɕina, nɕe nɕuka na ya!”

³⁹ Bamoba, apēnan ti uwoorta afin. »

⁴⁰ Kē Yetu aɕe hepar baka aji : « Kē we wi ajug uwoorta akeeri bi kado baɔnaan mēnt wi akbiin? »

⁴¹ Kē bateema aji : « Pfin pi akfinun baɔnaan bawuɕaan biki uwoorta mēnt pawuɕ. Ajeɕ uwoorta kawul balon, bankwululun kafah ki nul upooɔ ubanle. »

⁴² Yetu aji na baka wal mēnt : « Naambaan kaleyiira uko umpiitun ti Ulibra wi Naɕibaɔi i?

“Pnduba pi baniw bapokun

*pakakuŋ amëban katoŋ
uko mënŋ uwo udo wi Ajugun
unuura abot awo uñonjarënaan ŋi
këš ki nun.» »**

⁴³ Yetu akak aji na baka : « Ukaan kë nji kaŋupan : Naŋibaŋi aluŋ kajej *Pŋih pi nul kawul pa bañaan baloŋ bankdoluŋ uko unnuuriin ŋi këš ki Naŋibaŋi.

⁴⁴ Ñaan ankjotuŋ ŋi pnduba mënŋ, akita, kë ñaan i pakjotnuŋ, panantëla. »

⁴⁵ *Baŋeŋan baweek na bafaritay bayikrën kë bukal bakaan kë Yetu akhoñ haŋ.

⁴⁶ Bado na pmoba wal mënŋ ašë ŋi bañaan baŋaluŋ aji Yetu awo *Naŋupar Naŋibaŋi.

22

*Uhoñ wi bampokuŋ pbi pyoban
(Luk 14.15-24)*

¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : «

² *Pŋih pi Baŋi panaam ji uko wi naŋih anduun bañaan pyoban ŋi bniim bi abukul.

³ Ayil balemparul pa baya badu biki aduun pyoban kë bašë wo baŋal pbi.

⁴ Kë akak ayil baloŋ aji na baka : «Najakan na biki nduun pyoban kë djuŋ pde, aŋiŋ ŋgit ŋkaŋ ŋi naan na ŋntaam ŋannurnaaniin ŋi ŋi naan, iko bti ibëkani, babi ŋi dko di bniim.»

⁵ « Kë biki baduun bašë wo baando ŋo ŋo aten uko mënŋ, andoli atool kaya pdo kanuma ki nul : baloŋ baya ŋteeh, baloŋ pjula.

⁶ Kë bandukiin bamob balempar naŋih, ahajan baka aŋiŋ.

⁷ Naŋih adeebaŋi, ašë do bangoli biki nul kë bafin balat mënŋ abot atër ubeeka wi baka.

⁸ Wi wi aŋaan aji na balemparul : «Pde pabaa kë biki mbiin adu pyoban bašë wo baantaan na pde pa.

⁹ Nayaan du ŋpaŋ bgah nadu bañaan bti biki nakwinuŋ.»

¹⁰ Kë balemparul baya ŋi igah, adu biki bawinuŋ bti, bawuŋaan na banuura, kë dko di bniim datumi.

¹¹ « Naŋih aneej wal mënŋ pten bam-biin pyoban ašë win da ñiinŋ alon anwoon aanwoh imiŋa yi ufettu.

¹² Kë ašë ji na a : «Nanoh, hum di di idoluŋ adoo neej ŋi, bë iinwoh imiŋa yi ufettu ba»? Kë un mënŋ ayompi.

¹³ Naŋih kë ašë ji na balemparul : «Natanana ihoŋ na iñen nafëla bdig du bdëm, dul di akyaan kawooni kabot kadeebaŋ kadohrën.» »

¹⁴ Kë Yetu ašë akak aji : « Bañaan baŋum badu'anaa kë bantiinku bakdataniin. »

Pluk Fëtar daaŋa

(Markuŋ 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Wi uko mënŋ uŋëpuŋ, *bafaritay baya ayitiir wal mënŋ katen jibi bakdoli pa pŋaawan Yetu ŋi bŋup.

¹⁶ Wi wi bayiluŋ baŋaŋar baka baloŋ na baloŋ biki *Herod kë baji na a : « Najukan, ŋme kë iwo ñaan i manjoonan, abot aji kjukan bgah bi Naŋibaŋi na manjoonan. Iinji kŋi nin ñaan ŋiki iinji kten uko wi ñaan awoon.

¹⁷ ŋupun keeri, we wi iŋaluŋ? Nwo i kaluk *Fëtar naŋih daaŋa këme ŋënwo i kaluka da? »

¹⁸ Kë Yetu ammeen ŋŋal ŋwuŋaan ŋi baka ašë teem baka aji : « An balagare! We ukaan kë nakdo na pŋaawanaan ba?

¹⁹ Nadiimanaan pataka pi najaan nalukna daaŋa. »

Kë badiimana pa,

²⁰ kë ašë ji na baka : « Kaara di in dawoon ŋi pa? Kë katim ki in kawoon ŋi pa? »

Kë bateem

²¹ aji : « Fëtar a. »

Wi wi aŋaan aji na baka : « Nakeerin nakakan Fëtar uko unwoon wi Fëtar, naŋë nakakan Naŋibaŋi uko unwoon wi Naŋibaŋi. »

²² Wi ajakuŋ haŋ kë bašë ñonjar fuŋ aduka, aya.

Pnaŋa ŋi pkeŋ

(Markuŋ 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Unuur mënŋ, *bataduk baloŋ babi aŋog Yetu – bukal bajaan baji pnaŋa ŋi pkeŋ paanwoo –

* 21:42 Kañaam 118.22-23.

24 ašë ji na a : « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ñaan akeṭ bē aanka napoṭ, abuk ašin awo kayeenk aharul, kahilna kabukara bapoṭ.”

25 Kē ušë bi ka ṭi un biinṭ paaj na alonṭ banṭaarunṭ. Nateek aniim ñaaṭ ašë waanṭa bē aambuki, adukar abuk ašin aharul.

26 Kē natēbantēn akak akeṭ aduk ñaaṭ bē aambuki, kē uwoha hanṭ pa nawajanṭen kak, awoha hanṭ pa bukal paaj na alonṭ bti.

27 Wi bukal bti bakeṭunṭ, kē ñaaṭ akak akeṭ.

28 Kē hēnkuṭ woli bañaanṭ balunṭ anaṭa ṭi pkeṭ, in akwoonṭ ayin ñaaṭ mēnṭ, wi bukal paaj na alonṭ bti banimulunṭ? »

29 Kē Yetu ašë teem baka aji : « Naneemi, naamme Ulibra wi Našibaṭi abot awo naamme mnhina mi nul.

30 Hēnk di uwoonṭ, woli bañaanṭ balunṭ anaṭa ṭi pkeṭ, biinṭ baankniim, kē baaṭ baankniima, balunṭ kawo ji nwanjuṭ du baṭi.

31 Kē ṭi uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ, naam-baanṭ kaleyiira uko wi Našibaṭi ajakunṭ i? Aji :

32 “Dwo Našibaṭi i Abraham, i Itaak, na i Yakob.” »[☆]

Yetu akak aji na baka : « Našibaṭi awo i bañaanṭ bajeb, aanwo i bankeṭunṭ. »

33 Bañaanṭ banktiinkulunṭ bti bañoṅar ṭi pjukan pi nul.

Uko undēmnuṭ ṭi iko yi bgah bajakunṭ

(Markut 12.28-34; Luk 10.25-28)

34 *Bafaritay batiink kē Yetu ateem *baṭaduk kē bawaanṭ uṭup ašë yitiir.

35 Kē alonṭ ṭi baka, anwoonṭ *najukan Bgah ašë ṅal pṭaawan Yetu ašë hepara aji :

36 « Najukan, ṭi iko yi bgah bajakunṭ, uhoṅ udēmnuṭ dēm ba? »

37 Kē ašë teema aji : « Nalan Ajugun Našibaṭi i nu na kaṭēbu bti, na uhaaṣu bti, na uṣalu bti.

38 Uko wanṭ udēmnuṭ ṭi iko yi bgah bajakunṭ.

39 Kē uko unyeenkunṭ ṭi wa abot adēm kak wii wi : Nalan atēnṭu jibi inaluṅ uleefu.

40 Iko itēb yunṭ iṭonkrēn *Bgah bi Moyit bti na pjukan pi *baṭupar Našibaṭi. »

Krittu na Dayiṭ

(Markut 12.35-37; Luk 20.41-44)

41 Jibi *bafaritay bayitiirunṭ, kē Yetu ašë hepar baka aji : «

42 we wi naṣalunṭ ṭi *Krittu ba? Awo abuk in ba? »

Kē bateema aji : « Awo *abuk Dayiṭ. »

43 Kē Yetu ašë ji na baka : « Kē hum di di *Uhaaṣ wi Našibaṭi uṭuunṭ Dayiṭ kē aji du'a Ajugun ba? Ul, anṭiniinṭ aji :

44 “Našibaṭi Ajugun aji na Ajugun :

Ṭoon ṭi kañen naan kadeenu

te ndoo ndo baṣooradu

ido kapafna baka ihoṭ.”[☆] »

45 Yetu akak aji : « Keeri, woli Dayiṭ aji du Krittu Ajugun, hum di di ahilanunṭ kawo kak Abuk Dayiṭ? »

46 Nin alonṭ ṭi baka aanhinan ateema. Kapēna unuur mēnṭ nin alonṭ aankak aṅoom phepara uko ulonṭ.

23

Pṭaafara bajukan Bgah na bafaritay

(Markut 12.37-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

1 Kē Yetu ašë ṭiini na pntuk pi bañaanṭ na baṭaṣarul aji na baka :

2 «*Bajukan Bgah na *bafaritay baṭo ṭi pṭij pi *Moyit.

3 Nadoon kado nabot nado kaṭaṣ iko bti yi baktupananṭ, naṣë nawut pdo kado uko wi bajaanṭ bado : ṭiki baji baṭup kaṣë wo baanji bado uko wi baṭupunṭ.

4 Baji batan idaaṭ idiṭ kaṭu bañaanṭ pkuṅa ya, bukal ṭi ṅleef ṅi baka baṣë pok pdeenṭ pkoñ ploolan ṭaṅ pṭēnk baka.

5 Ṭi iko bti yi bakdolunṭ baji bala pwinana ṭi bañaanṭ ukaanṭ kē kako ki bajaanṭ baṭu Uṭup wi Našibaṭi katanṭ ṭi bkow na iñen yi baka kaji kadēm.

Iñen yi imişa yi baka ikak aji ihaan maakan*.

⁶ Baji bañal pto ƚi itij innuurnaaniin woli bawo du dko di ufettu kabot kañal pto kadun du *itoh iñehanaani.

⁷ Baji bañal bañaan banohntën baka ƚi dko di bañaan kabot kañal bañaan bado kadu baka “Najukan”.

⁸ « Kë an, nawutan kado bañaan bado kadu'an “Najukan”; an bti nañaari abot akaha najukan aloolan ƚañ.

⁹ Nawutan kado kado ñaan alon kaji Aşinan ƚi mboş ; nakaha Aşinan aloolan, anwoon du baƚi.

¹⁰ Nawutan kado badoo badu'an “Nayafan”; nakaha nayafan aloolan, anwoon *Krittu.

¹¹ Anwoonun naweek ƚi an aklun kawo nalempar batëntul.

¹² Ñaan ankdëmanun bkowul balun kawalana, kë ñaan ankwalanun bkowul balun kadëmana. »

Pwuţan pi bafaritay

¹³ Yetu akak aji : « Nawuţani an *bajukan Bgah na an *bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naneenan bañaan pneej du *Pşih pi Baƚi. Naanji naneej da an ƚi nleefan kë naanji nawut banjalun pneej baneej!

¹⁴ [Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay balagare, naji nade bka bti bi baat bayoƚ kabot kajon ƚi pñehan Naşibaƚi pa pwinana. Ukaan kë Naşibaƚi aklun kakoban kakob kandëmnun maakan.]

¹⁵ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, an biki pkakan ñaan aloolan ƚi udolade wi nan pajaan paƚu namuur idëk na ntaak. Woli naka'a, naji nadola ataun na pneej infernu nyaaş ntëb kapelan.

¹⁶ « Nawuţani, an bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan naji : “Woli ñaan ajej *Katoh Kaweek ki Naşibaƚi amehnaana, uunwo ukoolan ; bë

woli ñaan amehna ƚi uwuuru wi katoh ki Naşibaƚi, awo i kado uko wi ajakuñ.”

¹⁷ « An bawaan nşal, an bakuul! we udëmnun; uwuuru wa këme katoh ki Naşibaƚi kandolun kë uwuuru mënt uyimani?

¹⁸ Nakak aji naji : “Woli ñaan amehna ƚi *bliit bi mngur, uunwo ukoolan, bë woli ñaan amehna ƚi iko inţenanun ƚi ba, awo i kado uko wi ajakuñ.”

¹⁹ An bakuul, we udëmnun; iko inţenanun ƚi bliit bi mngur këme bliit bi mngur bankakanun iko mënt kë iyimani?

²⁰ Pmehna ƚi bliit bi mngur pawo pmehna ƚi ba na ƚi iko bti inwoon ƚi ba.

²¹ Kë pjeƚ Katoh Kaweek ki Naşibaƚi kamehnaana pawo pmehna ƚi ka na ƚi anfëţun ka.

²² Pmehna ƚi baƚi pawo pmehna ƚi pţij pşihni pi Naşibaƚi na ƚi anţoon ƚi pa.

²³ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, nanjaan nawul kafah ki Naşibaƚi ƚi iko bti yi nakjaarun kadoo wul impoţëţaanun maakan aşë wo naanji nado uko unkaanun udooni ƚi iko yi bgah bajakuñ: pwo natool, pñaga, na pfiyaar Naşibaƚi. Yan yi yi nawoon i kado lah kaşë kawut kaţilma indukiin

²⁴ An bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan natëntan poot pi nan pa ppënan uwu kaşë yoor untaam wi pnkunkaali.

²⁵ « Nawuţani an bajukan Bgah na bafaritay an nanwoon balagare, naji nawent ikoopa yi nan na iraata yi nan bnuura ƚi bdig, meet ƚaşë tum na iko yi kakiiƚ na kafeer.

²⁶ Iwi nafaritay nakuul, duniin iwent kakoopa na praata meet, bdig bahilna bajinţ.

²⁷ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare nanjaan nawo ji ihër yi babomanun; iji inuura ƚi bdig, meet ƚaşë tum na imoh na iko impuţun.

* **23:5** Bayuday baji bado iko ilon yi bapiitun Uţup wi Naşibaƚi kaleşna wa. Ital iniilu inwoon ƚi iñen yi imişa yi baka ikak aji ileşan baka Uţup wi Naşibaƚi.

28 Kë hënk di di nawoon, naji nawo wo ji bañaan batool ti kadun ki bañaan, ašë tum na kalagare na buñaan ti nhaaşan meet.

29 « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naniw ihër yi *baţupar Naşibaţi kabot kaboman ihër yi batool,

30 kaşë kaji ti uşal : “Woli nwo laalan da ti wal wi başinun, nÿenknaakiir na baka katul pñaak pi baţupar Naşibaţi.”

31 Hënk naji nadinan kë nawo babak bambiin afin baţupar Naşibaţi.

32 Nabaañeş uko wi başinan babin ajun.

33 « An nşpula, pntuni pi nşfunan! Hum di di nakhinanun kabuur kakob, kawo naankneej infernu?

34 Waş ukaan kë nji kayil baţupar Naşibaţi, bañaan banwoon na uşal unţuņa, na bajukan : nalun kafin balon, kapan ti kruţ, nalun kafud balon itintël du *itoh iñehanaani yi nan, kabot kadookar na baka na nbeeka.

35 Hënk, pñaak bti pi bañaan batool pi natulun ti mboş pahilna pakak ti an, du pkeţ pi Abel natool te du pi Fakariya, abuk Baraki, i bafinun ti dko danwoon ti ptoof pi umeeşa wi bşenjan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaţi.

36 Dşupan na manjoonan, kawuun ki kayeenk kakob ki iko mënş bti iktijun. »

Yetu aţęgara Yerutalem (Luk 13.34-35)

37 Yetu akak aji : « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfin *baţupar Naşibaţi kabot katap biki ayilun ti iwi mnlaak, nşaaş nştum ddo na pşonkrën babuku jibi uguk ujaan uboof nbuk wa, kë ipoki.

38 Hënkun, Naşibaţi aşaan adukaran katohan.

39 Dşupan, naankak awinën te unuur wi naklun kaji : “Ñaan ankmbiin ti katim ki Ajugun anuurandëni !” »

24

Utoka Katoh Kaweek ki Naşibaţi (Markut 13.1-4; Luk 21.5-7)

1 Yetu apën ti *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, kë baţaşarul başë ñoga pa pdimana jibi kadëmi akuţ anuura.

2 Kë aşë teem baka aji : « Jëm nawin iko yi bti i? Na manjoonan dşupan, nin plaak paankduka kapaf ti ptënt pa ti bë paankfoma kajot ti mboş. »

Nşuur ni mnhaj (Markut 13.5-13; Luk 21.8-19)

3 Yetu aţo du pnkun pi mnoliwera, kë baţaşarul başë bi agaag na a, ahepara aji : « Şupun, lum di di uko waş ukwoon, na uko unkyuujun un ubi'u na uba umundu? »

4 Kë ateem aji : « Naţaafaraan baguuran,

5 şiki bañaan batum balun kabi na katim ki naan, kaji bukal bawoon *Krittu, kaguur bañaan batum.

6 Woli nalun atiink nşgut, abot atiink kë bakşiiinyaan nşgut, nawutan kalën : iko mënş iwo i kawo. Kë naşë wo i kame kë uundobi wo uba umundu.

7 Utaak unaţa ugut na utaak ulon, pşih pagut na plon. Ubon ulun kawo ti nştaak nşlon, mboş mando kaşinşar.

8 Iko mënş bti ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ñaaş ankyaan kabuk.

9 « Wal mënş balun kamoban kawul bahajanan bafin ; katim ki naan kalun kaşu nştaak bti nşşooran.

10 Bañaan batum baankak afiyaarën, bado kawaapar kabot kaşoorad.

11 Batum balun kaşilan kaji bawo *baţupar Naşibaţi kaguur bañaan batum.

12 Buñaan dadëm maakan bañaan badoo bakak baankak anşalad.

13 Kë ñaan anşaan amëban ti nji alint nşnuur bti, un mënşan alun kabuur.

14 Balun kaşup *Uşup Ulil Unuura wi *Pşih pi Baţi wi ti umundu bti, bañaan bti bahilna batiink wa. Wal mënşan wi wi uba umundu ukbiin. »

Unoor uweek (Markut 13.14-23; Luk 21.20-24)

15 Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuṭaan maakan unjaan uṭopan, wi *Daniyel *Naṭupar Naṣibaṭi aṭiiniyaanunṅ kë uwo ṭi *dko dyimanaan du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi – ankleyiirunṅ awo i kayikrën –

16 bañaanṅ bankwoonṅ du utaak wi *Yuda bakeeriin baṭi baya du inkunṅ iweek.

17 Anṭoonṅ du uṣaala awutan kaneejar uko ulonṅ.

18 Anwoonṅ du uṭeeh, awutan kakakar bayeti bi nul!

19 Nnuur mënṭ, baaṭ bankwoonṅ na iyiṅ, na bankbootanunṅ bawuṭan.

20 Nañehaan ṭi mënṭ pawut kawo ṭi wal wi uṣabal na mpoj këme ṭi *unuur wi pnoorfën.

21 Nnuur mënṭ ṅawo ṅnuur ṅi mnhaj mnweek. Mnhaj manwoonṅ maambaanṅ kawohara wi umundu uwoonunṅ ; kë mnhaj mntëntṅ ma maankak alunṅ kawo nin uyaaṣ ulonṅ kak.

22 Kë woli Naṣibaṭi aantiinkṭën lah ṅnuur mënṭ, nin ñaanṅ aankduka duka kado kahefëntṅ ; kë bañaanṅ biki adatuṅ baṣë ṭu kë atiinkṭën ṅa.

23 « Wal mënṭ, woli ñaanṅ ajakan : “*Krittu awi !” këme : “Awi monṅ !” Nin nakfiyaara.

24 Bañaanṅ balunṅ kanaṭa kaṭilan kaji bawoonṅ Krittu na *baṭupar Naṣibaṭi. Bado mlagre na iko iñoṅarënaan pa woli bahilani bado ṅaabar du baka biki Naṣibaṭi ajokunṅ.

25 Aa, dṭupan nawo bame ji uko mënṭ ubi udo kaban.

26 « Woli bajakan keeri : “Krittu awi du *pndiiṣ” nawutan kaya da ; këme woli bajakan : “Awi amena monṅ” nakfiyaar uko mënṭ nin.

27 Jibi kaliik liik kajaanṅ kawoona kabanṅ kalonṅ ki baṭi, kajeehan baṭi bṭi, hënk di di ubi wi *Abuk Ñiinṭ uklunṅ kawo.

28 Dko di unṭaam ukeṭnunṅ dul di ṅjugude ṅajaanṅ ṅayit. »

*Ubi wi Abuk Ñiinṭ
(Markut 13.24-27; Luk 21.25-28)*

✧ 24:29 Itayi 13.10; 34.4.

29 Yetu akak aji : « Woli ṅnuur ṅi unoor ṅunṅ ṅaṭëpa ṭëp,

“Unuur uunkak ado katër,
pli paankak ado katër,

ṅjah ṅajot,

mnhina mi baṭi manṣinṭar✧.

30 Wal mënṭ, iko inkyuujunṅ kë *Abuk Ñiinṭ abi, iwinana du baṭi, kntaali ki umundu bṭi kalunṅ kayewla ; kawin Abuk Ñiinṭ abi ṭi infëluṅ yi baṭi na mnhina na mndëm mweek.

31 Alunṅ kayil ṅwanjut ṅi nul ṅabi na plul pweek, ṅayitrën bañaanṅ biki adatuṅ banwoonunṅ ṅṭaak bṭi kapëna du kabanṅ kalonṅ ki umundu te kalonṅ.

Uhoñ wi mnko

(Markut 13.28-32; Luk 21.29-33)

32 Yetu akak aṭiini na baka aji : « Natenan ṭi mnko. Wi inah ijunanṅ jun pluuman, kë itoh ipëni, naji name kë ṭi pañogi.

33 Kë hënk, woli nalunṅ awin iko mënṭ bṭi, nameen kë ubi wi *Abuk Ñiinṭ uñogi, awunṅ ṭunṅ plëman.

34 Na manjoonan, dṭupan kawuunṅ ki kaankṭëp bë iko mënṭ bṭi iinwinanaa.

35 Baṭi na mboṣ ṅaba, kë ṅṭup ṅi naan ṅaṣë wo ṅaankba. »

Nawoon bten

36 Yetu akak aji : « Kë ṭi uko wi unuur mënṭ na woori mënṭ, nin alonṅ aammee, nin ṅwanjut du baṭi, nin ṅi Abuk Naṣibaṭi ; Paapa ṭañ ameeṅ.

37 Jibi ubiinṅ awo ṭi wal wi *Nowe, hënk di uklunṅ kawo kak ṭi wal wi *Abuk Ñiinṭ akbiinṅ.

38 Hënk di uwoonṅ ṭfa ji meel mambi mando kapar awun umundu bṭi, bañaanṅ bade, adaan, aniim, animandën babuk baka te unuur wi Nowe aneejunṅ ṭi upuur,

39 kë bañaanṅ baanṣal aji uko ulonṅ ubi, te kë meel mando par aba baka bṭi. Hënk di ukwoonṅ ṭi ubi wi Abuk Ñiinṭ.

40 Biinṭ batëb bawo du uṭeeh, alonṅ ajejana, alonṅ aduka.

41 Baaṭ batëb bawo ṭi pṣon, alonṅ ajejana, alonṅ aduka.

42 « Nawoon bten, naamme unuur wi Ajugun akbiin.

43 Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame wal wi nakii akbiin na utejan, awo bten aankdinan balujan uniw wi katohul.

44 Ukaan kē an kak, nawo kawo bten, ŧiki Abuk Ŋiintŧ abi ŧi wal wi nawoon naankyoonka. »

Nalemp natool na nalemp anwoon aanwo natool

(Luk 12.42-46)

45 Yetu akak aji : « In awoon nalemp natool natit i ajug katoh akŧuun ŧi kadun ki balemp biki nul, ado kawul baka kafah ki ŧdeey ki baka uwoori ubanle?

46 Nalemp i ajug katoh akŧenkun ŧi ulemp wi aŧu'u luŧ wal wi akkakun, un mēntŧ anuurandēni.

47 Dŧupan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti.

48 Bē woli nalemp awo nawuŧaan, aji ŧi uŧalul kē ajugul ajon ubi,

49 aŧē naŧa akob balemp batēntul, ade adaan na bakuj,

50 ajug nalemp mēntŧ alun kabi ŧi unuur wi awoon aankyoonka, na wal wi awoon aamnee.

51 Ahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado balagare : dul di bakun kawooni, kadeebaŧ kadohrēn.

25

Uhoñ wi beegani iñeen

1 Yetu akak aji na bankntiinkulun : « Kē hēnk, *Pŧih pi Baŧi palun kawo ji uko wi beegani iñeen banwoon na ŧkaniya pya kakit naniim.

2 Kañeen ŧi baka baanklipara, kē kañeen bandukiin baklipara.

3 Banwoon baanklipara bukun bajej ŧkaniya ŧi baka aŧē wo baantŧij ungaant ulon kak ;

4 kē banklipariin baŧē ŧij ungaant ŧi ŧmpoban na ŧkaniya.

5 Jibi naniim ajonun ubi, kē baŧē noyēntŧ bukal bti.

6 « Na utejan mnjel, kē pdiim plon paŧē liir aji : “Naniim abi! Napēnan nakita.”

7 Kē beegani bti baŧē naŧa aboman ŧkaniya ŧi baka.

8 Kē beegani banwoon baanklipara bukun baŧē ji na banklipariin : “Naŧenun ŧi ungaant wi nan, ŧkaniya ŧi nun ŧajēmŧaa.”

9 « Kē baŧē teem baka aji : “Nin, wi uundo kēŧ kēŧ ŧfaaŧēr. Nayaan du bajula nanug wi nan.”

10 Baŧool pya pnug ungaant, kē naniim aŧē bi. Bambomandērun aba kē baneej na a du dko di bniim, kē bgah badēti.

11 « Banwoon baanklipara wi badukiin abi, aŧē ji : “Naweek, naweek, haabēŧun bgah!”

12 « Kē aŧē teem baka aji : “Na manjoonan, dŧupan, mēmme an !” »

13 Kē Yetu aŧē ji : « Nawoon bten keeri, naamme unuur kēme uwoori wi *Abuk Ŋiintŧ akbiin. »

Uhoñ wi balemp biki bawulun itaka

(Luk 19.12-27)

14 Yetu akak ahoñ na baka aji : «*Pŧih pi Baŧi palun kawo ji uko wi ŧiintŧ ankyaan bayaas, aŧē du balemparul adukar baka bka bi nul.

15 Awul baka itaka, andoli inliun na ulemp wi ahinanun kado na ya. Awul alon inliun na baluk bi ŧŧubal kañeen, awul alon inliun na baluk bi ŧŧubal ŧtēb, awul nawajantēn bi uŧubal uloolan, aŧē tool ŧi dko mēntŧ aya pyaanŧ.

16 « Nalemp i bawulun baluk bi ŧŧubal kañeen abi jun jun plemp na itaka ŧi dko mēntŧ aka itaka impelun uko wi bawululun ŧyaaŧ ŧtēb.

17 Kē i bawulun bi ŧŧubal ŧtēb akak ado ji nateek, aka uko wi bawululun ŧyaaŧ ŧtēb.

18 Kē i bawulun baluk bi uŧubal uloolan aŧē jip bhēr amen ktaka ki ajugul awululun.

19 « Wi ajug balemp ayaan ajon, aŧē ŧiis, adu balemparul babi baŧupa jibi baduki ado na itaka.

20 Nalemp i bawulun baluk bi ŧŧubal kañeen abi aŧij itaka aji na a : “Naweek, iwulēn itaka inliun na baluk bi ŧŧubal kañeen aji nlemp, kē

nduk aka uko wi iwulnuŋ nyaaş nteb, yii yi.”

21 « Naweek ke aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoti wi nwuliŋ. Dwulu umpeluŋ wa maakan. Biin iwo ti mnlilan na nji.”

22 « Ke natebantŋen i bawuluŋ itaka inliŋuŋ na baluk bi nşubal nteb abi aji na a : “Naweek, iwulŋen itaka inliŋuŋ na baluk bi nşubal nteb, ke nduk aka uko wi iwulnuŋ nyaaş nteb, yii yi.”

23 « Ke naweek aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoti wi nwuliŋ, dwulu umpeluŋ wa maakan, biin iwo ti mnlilan na nji.”

24 « Ke nawejantŋen i bawuluŋ itaka inliŋuŋ na baluk bi uşubal uloolan aşe bi, aji : “Naweek, dme ke iwo ŋaan anjooŋuŋ anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari.

25 Dtŋi'u ti, ukaan ke njip amoy ya ; itaka yi nu yii yi.”

26 « Ke ajugul ateema aji : “Iwi nalemp nawuŋaan, nanşabŋer! Ime ke dwo ŋaan anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari ;

27 ke we ukaan keeri ke iinjeŋ itaka yi nwuliŋ ahankan du naŋeeŋan ba? Inşaan kabuk uko ulon woli dyaar ya.

28 Najejan itaka meŋŋ nawul ankaan baluk bi nşubal iŋeen.”

29 Bawul ankaan, aşe tumandŋen, ke anwoon aankaa badoo yeenk yeenk uko wi adukanaaniŋ.

30 Hŋenkuŋ, nafelan nalemp nawaan udooni i du bdem, dul di bakluŋ kawooni, kadeebaŋ kadohren. »

Unuur wi pwayeş

31 Yetu akak aji : « Woli *Abuk ŋiint aluŋ abi na mndem mi nul agakander na nwanjuŋ bti, aŋo ti ptiŋ pi pşih na mndem.

32 Baŋaan biki nŋaak bti ŋi mboş bayit ti kadunul, aşe paŋeş baka jibi nayafan ajaan apaŋeş nkaneeŋ na ŋpi.

33 Aŋu nkaneeŋ ti kaŋen kadeenu, kaşe kaŋu ŋpi ti kamayu.

34 Wal meŋŋ wi wi naşih aşaan aji na banwoon ti kaŋenul kadeenu : “Nabi-ini, an biki Paapa awuluŋ bnuura bi nul, naneejan ti Pşih pi Baŋi pi Naşibaŋi abomananaŋ wi umundu upaşnuŋ.

35 Ubon ubi de'en ke naŋenŋen ke ndee, ke udaan utiŋen ke naŋenŋen ke ndaani, dbi wo nayaanŋ, ke nayeenkŋen,

36 awo menwo na imişa, ke nawoharenŋen, amaak ke nabi pwinŋen, awo ukalabuş ke nabi pwinŋen.”

37 « Baŋool banwoon ti kadeenu bahepara wal meŋŋ kaji : “Ajugun, lum di di nwiniiŋ ke iwo na ubon ke nwoŋu uko ude, aŋal udaan ke nwoŋu ke idaani,

38 awo nayaanŋ ke nyeenku, awo iinwo na imişa, ke nwoharŋenu,

39 amaak keme awo ukalabuş ke nbi pwinu?”

40 « Naşih ateem baka wal meŋŋ kaji : “Na manjoonan, dŋupan, uko wi nadoluŋ pa alon ampoŋeŋaanuŋ ti bayiŋ naan biki, nji i i nadoluŋ wa.”

41 « Wi wi aşaan aji na banwoon ti kamayu : “Nalowaan, an nanfepaniiŋ naya du bdoo banwoon baankjemşa bi babomanuŋ pa Untaayi Uweek na nŋaşar wa.

42 Ubon ubi de'en, ke napok ptenŋen nde, ke udaan utiŋen be naanŋenŋen ndaan,

43 dbi wo nayaanŋ ke naanyeenkŋen, awo menwo na imişa ke naanwoharŋenŋen, amaak abot awo du ukalabuş ke naambi pwinŋen.”

44 « Bukuŋ meŋŋan bakak ahepara wal meŋŋ kaji : “Ajugun, lum di di nwiniiŋ ke iwo na ubon, aŋal udaan, awo nayaanŋ, awo iinwoh imişa amaak keme awo ukalabuş ke nŋentŋenku?”

45 « Ateem baka wal meŋŋ kaji : “Na manjoonan, dŋupan, uko wi nawoon naando pa alon ti bampoŋeŋaanuŋ biki, nji i i nawoon naando wa.”

46 « Ke hŋenk di di bakluŋ kaya, balon du mnhaj mi mndani, banwoon baŋool baka ubida wi mnŋo. »

26

*Uko wi batiinkaruŋ aji bado Yetu
(Markut 14.1-2; Luk 22.1-2; nate-
nan ŋi Yowan 11.47-53)*

¹ Wi Yetu aŋupun uko waŋ bti ašë ji na baŋaŋarul :

² « Name kë *Ufettu wi Mbuur uduka ŋnuur ŋtëb, kë bakluŋ kawul *Abuk Ŋiintŋ bahilna bapaŋa. »

³ *Baŋeŋan baweek na bantohi kë bašë yit wal mënŋ du uko *naŋih i baŋeŋan i katim kawoonŋ Kayif.

⁴ Batiinkar aji bado mntit kamob Yetu kabot kafina,

⁵ ašë wo baŋal pdo uko mënŋ ŋi wal wi ufettu ŋiki baŋi ubeeka ubi uŋiŋar.

*Naaŋ alon ajeëŋ Yetu ukëra ujuŋ ulil
pŋëkëñ*

⁶ Yetu awo du uko Fimonŋ i bajaŋ badu namaak bdoo du ubeeka wi Betani.

⁷ Wi awoonŋ ŋi pde, kë ŋaaŋ alon ašë bi aŋoga, awo na pŋukar pmpoŋi pi banugnuŋ itaka itum. Pawo na ukëra ujuŋ ulil pŋëkëñ untamuŋ maakan. Ajeëŋ ukëra mënŋ ŋi bkow bi Yetu.

⁸ Wi baŋaŋarul bawinuŋ uko wi ŋaaŋ adoluŋ badeebaŋ aji : « we uwoonŋ kalat ki? »

⁹ Ukëra wi uhilan lah kawaapana itaka itum, kajej ya kaŋen bajuuk. »

¹⁰ Kë Yetu ammeenŋ uko wi bajakuŋ ašë ji : « we ukaŋ kë naknooran ŋaaŋ i ba? Uko unuura wi wi adoluŋ hënk pa nji.

¹¹ Na manjoonan, bajuuk bawo na an ŋnuur bti, kë nji, mënkwö na an ŋnuur bti.

¹² Ajeëŋen jeeŋ ukëra ujuŋ ulil pŋëkëñ wi ŋi uleef pa umoy wi naan.

¹³ Na manjoonan dŋupan, dko di baktupnuŋ *Uŋup Ulil Unuura wi, bakak aŋup uko wi ŋaaŋ i adoluŋ, kaleŋna'a.

Yudat anwaapuŋ Yetu

¹⁴ Wal mënŋ, alon ŋi baŋaŋar Yetu iŋeen na batëb anwoonŋ Yudat Itkariyot, aya du baŋeŋan baweek,

¹⁵ aji na baka : « we wi nakwulnuŋ nšë wulan Yetu ba? » Kë bukuŋ bawula ktaka iŋeen ŋwajaŋŋ ki baŋakuŋ na untaam.

¹⁶ Wi wi ajunuŋ pla jibi akdoli kadoo kawula baka.

Pde pbaaŋsaani

¹⁷ Baŋaŋar Yetu babi aŋoga ŋi unuur uteek wi *ufettu wi ipoom indaŋ ašë hepara aji : « ŋuŋ di di inaluŋ ŋya ŋjuŋna pde pi *Ufettu wi Mbuur ba? »

¹⁸ Kë ateen baka aji : « Nayaan ubeeka du uko ašë najaka : “Najukan aji : Wal wi naan ubani, du katohu di di nji kadolnuŋ ufettu na baŋaŋar naan.” »

¹⁹ Kë baŋaŋarul bado jibi Yetu ajakuŋ na baka, aboman pde pi ufettu.

²⁰ Wi utaakal ubanuŋ, kë Yetu ašë ŋo na baŋaŋarul iŋeen na batëb pa pde.

²¹ Bawo ŋi pde, kë ašë ji : « Dŋupan, na manjoonan, alon ŋi an aluŋ kawaapën. »

²² Bajooŋan maakan andoli kahepara kaji : « Ajugun, woon nji a i? »

²³ Kë ateen aji : « Anktuunŋ kaŋen na nji ŋi praata, uŋ mënŋan akwulnuŋ!

²⁴ Aa, *Abuk Ŋiintŋ awo i kakeŋ jibi upiitaniinŋ ŋi a ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi, kë aŋsaŋ awula ašë wuŋan! Uhokan lah awo aankbuka. »

²⁵ Kë Yudaŋ, anwaapuluŋ ašë hepara aji : « Najukan, woon nji a i? »

Kë Yetu ateema aji : « Ijakuŋ haŋ. »

²⁶ Wi bawoonŋ ŋi pde, kë Yetu ašë jej kapoom, abeeb Naŋibaŋi, akitëŋ ka awul baŋaŋarul ašë ji : « Nayeenan nade, uleef naan wii wi. »

²⁷ Akak ajej pnkalame pi poot, abeeb Naŋibaŋi, awul baka ašë ji : « Nadaanan ŋi pa an bti,

²⁸ pŋaak naan pii pi, pakŋeŋanuŋ bhonŋar, pul paktuliinŋ Naŋibaŋi ahilna amiir baŋaŋar batum pjuban pi baka.

²⁹ Kë nšë ŋupan, mënkwak adaan poot pi te unuur wi nji kaluŋ kadaan pa phalu na an, du Pŋih pi Paapa. »

³⁰ Bayeeh aŋaamarën Naŋibaŋi, ašë pën atool pya du Pnkuŋ pi Mnoliwera*.

* 26:30 Pnkuŋ pi mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti di Oliveira, Mount of Olives.”

Yetu aţup k  Piyeer aluŋ kapok kaji aamme'a

(Markut 14.26-31; Luk 22.31-34; natenan  i Yowan 13.37-38)

³¹ Yetu aji na baka : « Uko wi bakluŋ kadol n  i utejan wi n a wi u u an bti naduk n. K  h nk di di upiitun  i Ulibra wi Na iba i aji : “*Dkob nayafan kafin,  kaneel  i batani  a    away  .*”[ ]

³² Woli dluŋ ana a  i pke , kajotan kadun du Galilay. »

³³ Piyeer a iini na a wal m n  aji : « Woli uko wi bakdoliin u u k  ba aan bti baduku, nji m nkduku. »

³⁴ K  Yetu a   teema aji : « Na man-joonan d upu, ji uguk udo kahaan n a di, ipok pme' n  ya   wajant. »

³⁵ Piyeer k  a   ji na a : « Udole wo pke  ke  na iwi, m nkpok kaji m mme'u. » K  ba a arul bti bakak aji haŋ.

P nehan pi Yetu du Gettemaniya

(Markut 14.32-42; Luk 22.40-46)

³⁶ Wal m n  k  Yetu a   ban na ba a arul du dko dluŋ di bajaan bado Gettemaniya a   ji na baka : « Na oon  i, dya du kadun ka nehan Na iba i. »

³⁷ Aje na a Piyeer, na babak Tebede bat b, a   jun p iink pjo tan na mnhaj  i uha  wi nul.

³⁸ Aji na baka wal m n : « Uha  wi naan ujoo ani, pjo tan m n  padit maakan k  ndoo kita. Nadukiin  i nawo bten. »

³⁹ K  wi ajohariin aya low bti   a   jot af   kaara  i mbo  a nehan Na iba i aji : « Paap, woli uhinan kawo, lowaan pnkalame pi mnhaj mi  i nji, u   uwut kawo jibi n aluŋ, uwoon jibi inaluŋ. »

⁴⁰ Akak a     nk ba a arul k  bak oy n , k  a   ji na Piyeer : « Naandoo hilan awo bten na nji uwoori uloolan  a n! »

⁴¹ Nawoon bten nado ka nehan nawutna kajot  i kaguuru. N ha   i nan n a al maakan pdo bnuura, k  n lefan  a   bii na. »

⁴² Akak aya uya  ut bant n alow baka a nehan Na iba i aji : « Paap,

woli pnkalame pi mnhaj pi paan-hilan p  p b  m nkdaan pa, uko wi inaluŋ ukeeriin udolana! »

⁴³ Akak kak, a  nk ba a arul k  bak oy n ,  iki k   ki baka kadit b oy.

⁴⁴ Akak aduk baka aya uya  uwa-jant n p nehan Na iba i, akakal   uko wi ajakuŋ.

⁴⁵ Akak wal m n  du ba a arul a   ji na baka : « Nahuma ka oy n  abot anoorf n? Wal wi *Abuk N iint akwulaniin  i i en yi bado bu aan u ogi.

⁴⁶ Nana iin  ya! Natenan, ankwulunun awii wi. »

Yetu amobanaa

(Markut 14.43-50; Luk 22.47-53; natenan  i Yowan 18.2-11)

⁴⁷ Yetu ahum ka iini, k  Yuda , anwoon alon  i banja an i een na bat b, a   wuj na pntuk pi ba aan banwoon na ikej na induk. *Ba enjan baweek na bantohi bayiluŋ baka.

⁴⁸ Yuda  anwaapulun aji na baka h nk di di bakmeenuŋ  na  m n : « I nji kamookun, ul a, namobana. »

⁴⁹ Wi abanaan ban a og Yetu, a   ji na a : « Dwulu mbo , najukan » a   mooka.

⁵⁰ K  Yetu a   ji na a : « Nanoh, doon uko wi ibiin pdo . » K  bukundu ba   d pa  i a amoba.

⁵¹ Alon  i bangakand run na Yetu atoot kakej abi fal fal kaba  ki nalempar *na ih i ba enjan.

⁵² K  Yetu a   ji na a : « Kakaan kakej ki nu ; ba aan bti bankjejuŋ ikej baluŋ kake na kakej.

⁵³ I al aji m nhil kadu Paapa i, awul n  i dko m n  uko umpelun  wanjut i een-week-i een  ya  i een- t b?

⁵⁴ Woli ddo haŋ, hum di di uko wi bapiitun  i Ulibra wi Na iba i uhilanuŋ kadolana keeri? Wul ujakuŋ aji uko m n  uwo kadolana. »

⁵⁵ Wi wi Yetu a aan aji na pntuk pi ba aan puŋ: « Dwo nado bu aan i, k  nado bi pmob n na ikej na induk? N uur bti dji ka o du *katoh ki Na iba i kajukan, k  naammob n.

  26:31 Fakariya 13.7. † 26:50 Doon ulemp wi nu : N piit n lon  aji : we ukaan k  ibii?

⁵⁶ Kë iko bti inkdolaniin hënk iwo iko yi *baţupar Naşibaţi bajakuŋ   Uli-bra wi nul. » Ba aşarul bti baţi aduka.

Yetu du uruha wi bayuday
(Markut 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; natenan  i Yowan 18.12-24)

⁵⁷ Bammobuŋ Yetu ba oo a du uko Kayif *naşih i ba eŋan di *bajukan Bgah na bantohi bayituŋ.

⁵⁸ Kë Piyeer a e wo du kalowan a a a te da ; aneej  i blay a e  o na balemp aten jibi uko ukbiin kabaa saan.

⁵⁹ *Ba eŋan baweek na biki *uruha bti bala uko uloŋ utapar Yetu kadolna aket.

⁶⁰ Ba aaŋ ba um badoo bi atapara iko iloŋ k  iink sa k ş. K  bat b baloŋ baba a saanuŋ pbi,

⁶¹ a e ji : «  iint  i aji ahilan kafom *Katoh Kaweek ki Naşibaţi kabot kaniw ka  i  nuur  wajan . »

⁶² K  naşih i ba eŋan a e na a aji na a : « Iinkteem i? Iintiink uko wi ba aaŋ biki baktupuŋ  i iwi i? »

⁶³ K  Yetu ayompa yomp.

K  akak aji na a : « D nehanu,  i katim ki Naşibaţi ajug ubida,  upun me iwoon *Krittu Abuk Naşibaţi. »

⁶⁴ K  ateema aji : « Iji haŋ. D upan kak, h nkuŋ, nawin *Abuk  iint  a o du ka en kadeenu ki Naşibaţi an-hiniin iko bti ; nawina kak abi na inf luŋ yi baţi. »

⁶⁵ Wal m nt , k  naşih i ba eŋan a e tow imi a y i nul  a e ji : « Akar Naşibaţi!  kak anuma uko uloŋ i? Na iinka h nkuŋ k  akar Naşibaţi.

⁶⁶ We wi na aluŋ  i uko waŋ ba? »

K  bateem aji : « Aduknaanaa, awo i kake . »

⁶⁷ Wi wi ba aaŋ at fj ra  i kaara, a uuka abot akoba i nen  i ijeem

⁶⁸ a e ji na a : « Iinji iwo Krittu Na upar Naşibaţi i?  upan  aaŋ anko-biin keeri. »

Piyeer apok aji aamme Yetu
(Markut 14.66-72; Luk 22.56-62; natenan  i Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Piyeer a o wal m nt   i blay du bdig, k  nalemp  aa  aloŋ a oga a e ji : « Iwi kak ibi wo na Yetu i utaak wi *Galilay. »

⁷⁰ K  Piyeer a e pok  i kadun ki ba aaŋ bti aji aamme uko wi  aa  aktupuŋ h nk.

⁷¹ Akak ap n aya umbaŋ wi pl man k   aa  nalemp aloŋ akak awina a e ji na ba aaŋ banwoon da : « Abi wo na Yetu i ubeeka wi Na aret. »

⁷² K  akak apok, ado mehna. Aji na baka : « M endo me me  iint  i. »

⁷³ Bakak a o ntiinku, k  baloŋ  i banwoon da ba e bi a oga a e ji : « Iwo na baka na manjoonan, idoo  up  up ji biki Galilay. »

⁷⁴ K  a e mehna aji na Naşibaţi af pa woli aank up manjoonan, awo  i pji « M emme  iint  i. »  i dko m nt , k  uguk u e haan.

⁷⁵ K  Piyeer a e le  uko wi Yetu abiin ajaka : « Ji uguk udo kahaan, ipok  yaa   wajan  kaji iimme  n. » Ap n bdig a e wooni maakan.

27

Pke  pi Yuda 
(Markut 15.1-2; Luk 22.66; natenan  i Yowan 18.28)

¹ Na nfa kub, *ba eŋan baweek na bantohi bayuday bti bayiti, atiinkar aji bafin Yetu.

² Wi wi ba aaŋ atana, a e  oo a awul *Pilata nantuŋa i utaak m nt .

³ Yuda  anwaapuŋ Yetu awin wal m nt  k  baya kafina, a e  e a akakan *ba eŋan baweek na bantohi ktaka i nen  wajan  ki ba aknuŋ untaam.

⁴ Aji na baka : « Djubani, wi nwulanaŋ  aaŋ anwoon aando nin ukoolan. »

K  ba e teema aji : « N emmee, utenu. »

⁵ Af l wal m nt  itaka  i *Katoh Kaweek ki Naşibaţi a e p n aya ayuuladiir.

⁶ Ba eŋan baweek bajej itaka yuŋ a e ji : « Bgah bi nun baneenan   u itaka yi du dko dhankni itaka di Katoh ki Naşibaţi  iki iwo yi p aa . »

  26:65 Pto  imi a : Ado do haŋ ayuujna k   i ul uko wi Yetu ajakuŋ uwo bu aan bweek maakan.

7 Baṭiini atiinkar ašë nug na itaka mënṭ « uṭeeh wi naniw idunk » ado dko dmoyni bayaanṭ.

8 Ukaan kē te hēnkuṅ baji badu uṭeeh mënṭ « uṭeeh wi pñaaak. »

9 Wal mënṭ wi wi uko wi Yeremiya *Naṭupar Našibaṭi abiiṅ aṭup udolaniinṅ: « *Bañaaṅ biki *Itrayel baji ktaka iñeen ṅwajanṭ ki baṭaknuṅ unṭaam ki ki baknugnuluṅ.* »

10 *Bajej ya anugna uṭeeh wi naniw idunk jibi Ajugun ajaknuṅ.* »*

Yetu du kadun ki Pilat (Markut 15.2-5; Luk 23.3-5; natenan ṭi Yowan 18.33-38)

11 Yetu anaṭ du kadun ki *Pilat nantuṅa, kē ašë hepara : « Iwi, iwoon naših i *bayuday i? »

Kē ateema aji : « Ijakun haṅ. »

12 *Baṭeṅan baweek na bantohi bawo ṭi pṭapara iko itum, kē aanteem baka.

13 Kē Pilat ašë ji na a : « Iintiink iko yi baktapariinṅ bṭi i? »

14 Kē aanteema teem, kē Pilat adoo ṅoṅar maakan.

15 *Ufettu wi mnjeeh undoli, nantuṅa aji wutan nakalabuṅ, i bañaaṅ baṅaluṅ awutan.

16 Kē ušë ka wal mënṭ nakalabuṅ i katim kapēnaliinṅ i bajaanṅ bado Barabaat.

17 Wi wi Pilat ašaaṅ aji na pntuk pa-nyitunṅ da : « Ahoṅ ṭi baka i i naṅaluṅ nwutanan ba, Barabaat kēme Yetu i bajaanṅ bado *Krittu? »

18 Ame bnuura kē banwuluṅ Yetu bakuja kuj ukaanṅ kē baṭija a.

19 Kē wal wi aṭooṅ du *uruha awayeṅ, kē aharul ašë yil kē baji na a, awut kaneej ṭi bṭup bi ṅiintṅ naṭool unṅ, ṭiki aṭu ṅṭa kē anoor maakan ṭi ṅṭaafi.

20 Baṭeṅan baweek na bantohi bawuuk pntuk paji bawutan Barabaat bašë bado bafinṅ Yetu.

21 Kē nantuṅa akak ayeenk bṭup ahepar baka aji : « Ahoṅ ṭi baka i i naṅaluṅ nwutanan? »

Kē bateem aji : « Barabaat. »

22 Akak ahepar baka aji : « Kē we wi mbaanṅ ado keeri na Yetu i bajaanṅ bado Krittu ba? »

Kē baji bukal bṭi : « Paṅana. »

23 Kē akak ahepar baka : « Buṭaan bhonṅ bi bi adoluṅ ba? » Kē bakhu-uranaara huuran maakan aji : « Paṅana! »

24 Wi Pilat awinuṅ kē aankak ahil pdo uko ulonṅ, kē bañaaṅ babot ahuranaara huuran maakan, kē ašë jej meel aṅow iñen ṭi kadun ki bañaaṅ bukuṅ ašë ji : « Dpēnan bkow naan ṭi pñaaak pi ṅiintṅ i. An nakmeenṅ. »

25 Kē bañaaṅ bṭi bateem aji : « Pñaaak pi nul pakakan ṭi un, na ṭi babukun. »

26 Wal mënṭ, awutan baka Barabaat ašë do kē bakob Yetu na itintēl abaa wula baya bapaṅa ṭi krut.

Bangoli babenṅ Yetu (Markut 15.16-20; natenan ṭi Yowan 19.2-3)

27 Bangoli biki *Pilat nantuṅa bañooṭ wal mënṭ Yetu du blay bi katoḥ ki nantuṅa ašë du batēṅṅ baka bṭi kē babi afooya.

28 Bawohēša imiṅa ašë ṭu'a bayeti bjeenkā.

29 Wi wi bašaaṅ ašiiir ukēl wi iyiw afuṭṭana, abot ajej pmul plonṅ aṭu'a ṭi kañen kadeenu*. Baṅup wal mënṭ ṭi kadunul ašë beṅa aji na a : « Nwulu mboṅ, iwi naših i *bayuday! »

30 Batēfjēra akuṭ ajej pmul puṅ akoba ṭi bkow.

31 Wi babenṅuluṅ akēšan, bawohēša bayeti akakana imiṅa yi nul ašë ṅooṭa pya kapaṅ du krut.

Yetu du krut (Markut 15.21-32; Luk 23.26-43; natenan ṭi Yowan 19.16-24)

32 Wi bakpēnuṅ, bayit na ṅiintṅ aloṅ i ubeeka wi Firen anwoonṅ katim ki Timonṅ, ašë ṭu'a pkuṅa krut di Yetu.

33 Baban dko di bajaanṅ bado Golgota uwoonṅ « dko di kaheem ki bkow. »

* 27:10 Fakariya 11.12-13; Yeremiya 32.6-9. * 27:29 ṭi utaak mënṭ baših baji bafuuṭa kabot kamēban pmul ṭi kañen.

34 Bawul Yetu poot pannaakrënuṅ na bko btaaktaan, kë añem pa aşë pok pdaan.

35 Bapaṅa ṭi krut abot ado kanuṅ na mnlaak ahilna afaašiir imiṣa yi nul.

36 Wi wi baṣaaṅ aṭo ayeṅa.

37 Bapiit ṭi bkowul duuṭ uko unkaaṅ kë baṭu'a pkeṭ aji : « I, awoon Yetu naṣih i *bayuday. »

38 Bakak apanṅ balat batëb, alonṅ ṭi kadeenu ki nul, undu du kamayu.

39 Banktëpuṅ bawo ṭi pkara abot abët bëṭan ikow aji :

40 « Iwi inhinanuṅ katok *Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi kaṣë kaniw ka ṭi ṅnuur ṅwajanṅ, buuraan uleefu. Woli iwo Abuk Naṣibaṭi heliin ṭi krut! »

41 *Baṭeṅan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bakak abeṅa aji :

42 « Abuuran balonṅ aşë wo aanhinan pbuuran uleeful! Aji awoon naṣih i *Itrayel, aheliin keeri ṭi krut, ṅṣë ṅfiyaara!

43 Aanhaṭ Naṣibaṭi i? Akeeri buurana, woli aṅala. Mëntṅ ul ajakuṅ aji awo Abuk Naṣibaṭi i? »

44 Balat biki bapaṅuṅ na a bado kak akara haṅ.

Pkeṭ pi Yetu

(Markut 15.33-39; Luk 23.44-48; natenan ṭi Yowan 19.28-30)

45 Ṭi udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm bawala ṭi umundu bti, ado ṅwoori ṅwajanṅ.

46 Wi udoon uko ji ṅwoori ṅwajanṅ, Yetu kë aşë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani† » uwoon: « Naṣibaṭi, Naṣibaṭi, we ukaaṅ kë iwutën? »

47 Balonṅ ṭi banwoonṅ da wi batiinkuluṅ aşë ji « Awo ṭi pdu *Eli *Naṭupar Naṣibaṭi. »

48 Ṭi dko mëntṅ, kë alonṅ ṭi baka aşë ṭi ajeṅ kalëmënt atoop ṭi poot ptaaktaan atan ka ṭi pmul awula adaan.

49 Bandukiinṅ kë baṣë ji na a : « Wutan! Nten me Eli abi kabuurana! »

50 Wi wi Yetu akaaṅ ado pdiim pweek aşë jëmṣa.

51 Wal mëntṅ, blaaṅ bkëm maakan banjaanṅ baneenan bañaanṅ pneeṅ du *dko dyimanaan maakan di Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi batowa ṭi ptoof. Kë mboṣ mankuṭ aṣinṅar, mnlaak mn-week mantowaa,

52 kë ihër ihaabṣaa, banfiyaaruṅ Naṣibaṭi batum banketuṅ kë banaṭaa.

53 Bapën ṭi ihër yi baka, kë wi Yetu anaṭiinṅ ṭi pkeṭ kë baṣë neeṅ ṭi Yerutalem ubeeka uyimanaan, di bañaanṅ batum bawinuṅ baka.

54 Wi naweek i bangoli iñeen-week baromeṅ na bangoli bankyeṅuṅ Yetu bawinuṅ kë mboṣ manṣinṅar abot awin uko unktëpuṅ, balënk maakan aşë ji : « Na manjoonan, i awo Abuk Naṣibaṭi. »

55 Baaṭ batum bantaṣnuṅ Yetu du *Galilay aṭënka banaṭ alow aten.

56 Bi Mariya i utaak wi Magdala, na Mariya anin bi Yakob na Yotef, na anin babuk Tebede bawo ṭi baaṭ mëntṅ.

Umoy wi Yetu

(Markut 15.42-47; Luk 23.50-56; natenan ṭi Yowan 19.38-42)

57 Wi utaakal ubanuṅ, kë ñiinṅ alonṅ nayok i ubeeka wi Arimati aşë bi. Katimul kawo Yotef, awo kak naṭaṣar Yetu.

58 Aya awin *Pilat, aşë hepara puum pi Yetu. Kë Pilat ado kë bawula pa.

59 Yotef ajeṅ puum, abooṭan ṭi blaaṅ bfaatal feh

60 aşë ṭu pa ṭi bhër bi nul bi abaanṅ ado do kë bajipa ṭi kabanṅ ki plaak. Wi wi aṣaaṅ ado kë bakël plaak pweek atuhna ba aşë tool.

61 Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantën bawo da wal mëntṅ, aṭo aṭaan na bhër.

Bañaanṅ bankyeṅuṅ bhër

62 Unuur ujinti, unuur mëntṅ uwoon unṭaanuṅ wi pbomandër pa *unuur wi pnoorfën, *baṭeṅan baweek na *bafaritay bayitiir aya du *Pilat,

63 aji na a : « Naweek, ṅleṣ kë naṭilan i aṭup wi ahumuṅ najeb aji ṭi ṅnuur ṅwajanṅ anaṭa ṭi pkeṭ kakak najeb!

† 27:46 Eloy, Eloy, lama tabaktani Kañaam 22.

⁶⁴ Doon bado kayeñ bhër bnuura te unuur uwajantën, kañi bařaşarul babi bakiiñ puum baře baji na bařaan anařa ři pkeř. Nřilan mënř řadëm kapel řteek. »

⁶⁵ Pilat kē ateem baka aji : « Naka bangoli. Nařuun baka bayeñ jibi nařaluñ. »

⁶⁶ Kē baya do kē bakyeñ bhër : baniw plaak pantuhnunñ bhër aře do bayeñ kē banaři.

28

*Pnařa ři pkeř pi Yetu
(Markut 16.1-10; Luk 24.1-12; natenan ři Yowan 20.1-10)*

¹ Wi unuur wi pnoorfën uřepun, ři unuur uteek wi kanëm na nfa kub, bi Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantën kē baře ya pten bhër.

² ři dko mënř, kē mboř manře řinřar maakan, kē uwanjuř uloñ wi Ajugun uře walnaana baři abi akël plaak aře řo ři pa.

³ Ujeeh ji kaliik liik kē imiřa yi wa ibot awo ifaatal feh.

⁴ Bayeñ balënk maakan akat kat. Bawo ji bankeřun.

⁵ Kē uwanjuř uře ji na baat bukuñ : « An, nawutan kalënk : dme kē nala Yetu i bapañun.

⁶ Aanwo ři, anařa ři pkeř jibi abiiñ ařup. Nabiin naten dko di abiiñ apiinřna.

⁷ Nataraan naya nařup bařaşarul kē anařa ři pkeř, ajotan kadun aya *Galilay ; dul di nakyaañ kawinna. Wañ wi wi nwooñ i kařupan. »

⁸ Bařaran pduk dko di bhër, balënk abot awo na mnlilan mweek, aři pya kařup bařaşar Yetu uko unřepun.

⁹ Kē ři dko mënř, kē Yetu aře pën awinana ři kadun ki baka aji : « Dwulan mboř. » Kē baat baře řnoga ajot ři ihořul, adëmana.

¹⁰ Kē aře ji na baka : « Nawutan kalënk. Nayaan naji na bayiř naan baya Galilay, dul di di bakyaañ kawinnën. »

Nřilan ři baweek biki bayuday

¹¹ Wi baat bakyaañ na bgah, kē baloñ ři bayeñ baře nee ři ubeeka akakalëř *bařeñan baweek uko bti unřepun.

¹² Kē bukuñ baře yit na bantohi atiinkar awul bangoli itaka itum,

¹³ aře ji na baka baji : « Bařaşarul babi na utejan akiiñ puum wi řwooñ ři bñoy. »

¹⁴ Bakak aji na baka woli nantunja amee, bukal kařiini na a awut kanooran baka.

¹⁵ Bangoli bayeenk itaka yun abot ado uko wi bajakuñ na baka, kē hënk di baktiiniyaanunñ uko mënř te hënkunñ ři *bayuday.

*Yetu ři kadun ki bařaşarul
(Markut 16.14-18; Luk 24.36-49; natenan ři Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjařan 1.6-8)*

¹⁶ Bařaşar Yetu iñeen na aloñ baya *Galilay, du pnkuñ pi Yetu ajakuñ na baka baya kayit.

¹⁷ Kē wi bawinuluñ, aře řup adëmana ; kē baloñ baře woha na nřal nřëb.

¹⁸ Yetu aňog, aře ji na baka : « Nařibaři awulën mnhina bti du baři na mboř.

¹⁹ Nayaan keeri, nado bařaan biki umundu bti bado kařaşën, nabattaarën baka ři katim ki Ařin naan, ki Abukul na ki *Uhaař wi Nařibaři,

²⁰ najukan baka pdo kařaş iko bti yi njakanañ nado kado. Natenan : dwo na an na řnuur bti te uba umundu. »

Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun. Markut aambi wo naṭaṣar Yetu, aṣe bi gakandër na Pawulu, abi lemp kak na Piyeer. Aka ptiinkna iko yi apiitun ṭi Piyeer anjaan abi kaṭup bañaan iko yi Yetu adolon ṭi mboṣ. Apiit wa pa banwoon baanwo bayuday, kadiimanaan baka ke na manjoonan Yetu awoon Abuk Naṣibaṭi. Markut aṭup ṭi ulibra wi iko yi Yetu adolon na yi ajukanun bañaan, akak aṭiiniyaan pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu ajukan bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko iñoṅarënaan. Yetu aambi bi pwin biki bakjuukntënuṅ ṭi ulemp, abi bi pjuukëṭ, kawul kaṭuṭul kalukna, bañaan batum bahilna babuur. Baweek biki bayuday bapoka adoo do ke bafiṅa. Ñaan andoli ankṭaṣun Yetu awo kabomandër mnhaj, ṭi ubaañṣaani alun kawo ṭi mnlilan. »

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.1-8)
2. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (1.9-13)
3. Ulemp wi Yetu du Galilay (1.14-9.50)
4. Yetu apëna Galilay pya Yerutalem (10.1-52)
5. Kanëm kabaañṣaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayëṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (11.1-15.47)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (16.1-8)
7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (16.9-20)

Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi
(Maci 3.1; Luk 3.1-6,15-18)

1 Ujuni wi Uṭup Ulil Unuura unṭiiniyaanun uko wi Yetu Krittu Abuk Naṣibaṭi* wii wi.

2 Jibi Naṣibaṭi aṭupun ṭi ulibra wi Itayi naṭuparul apiitun:

« *Tenan, dlun kayil nalempar naan ṭi kadunu, abomanu bgah.* »

3 *Pdiim plon pahuuran du *pndiiṣ aji : "Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaṭëpna, nadolana ilël itool."* »

4 Hënk di di Yowan nabattaar apënuṅ awinana du pndiiṣ aji : « Nawutan pjuban, naṭëlëṣ nṭida, nado batitmu, Naṣibaṭi aṣe pënanan ipekadu. »

5 Bañaan bti biki ubeeka wi Yerutalem na uṭaak wi Yuda bti baya du a, aṭup ipekadu yi baka, ado ke babattaar baka ṭi bdëk bi Yordan.

6 Yowan awohara kamiṣa ki babomanun na pfaal pi untaam wi pnkunkaali aṣe tan katël ṭi blank ; aji de nṅuul na mnob.

7 Aji ṭup kaji : « Ñaan ankmbiin ṭi kafet naan adëm apelën maakan, ke mëndoo ñoom ñoom kanup pfënëṣa iṣapaat.

8 Nji dbattaaran na meel, ke ul aṣe lun kabattaaran na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

Batitmu bi Yetu
(Maci 3.13-17; Luk 3.21-22)

9 Wal mënṭan wan, Yetu apëna ubeeka wi Nataret du Galilay abi yeenk batitmu ṭi kañen ki Yowan du bdëk bi Yordan.

10 Wal wi akpënuṅ ṭi meel aṣe win baṭi ke bahaabṣaa, ke Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe wala ṭi a awo ji ubalab ufaatal.

11 Ke pdiim plon paṣe pëna baṭi aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, dnjal maakan, dmaganu. »

Fatana ala pguur Yetu du pndiiṣ
(Maci 4.1-11; Luk 4.1-13)

12 Wi uko wan uṭëpan ṭëp, ke Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣe ya na Yetu du *pndiiṣ.

* 1:1 Abuk Naṣibaṭi : Npiit nṭi nṅaano ṭi nṅibra nṅlon.

✧ 1:2 Malaki 3.1. ✧ 1:3 Itayi 40.3.

13 Awo da nnuur iñeen nbaakër kè Fatana akdo na pguura ado buṭaan. Yetu awo da ṭaṅ na nko ni uṭeeh, kè nwanjut naktënka.

Yetu ajun pjukan

14 Wi uko waṅ uṭëpun, bamob Yowan, kè Yetu aṣë ya Galilay aṭiiniyaan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi.

15 Aṭiini aji : « Unuur ubani, Pṣih pi Naṣibaṭi pañogi, nawutan pjuban, naṭëlëṣ nḃida, nakak nafiyaar Uṭup Ulil Unuura. »

Yetu adu batuh babaakër

16 Unuur ulon wi Yetu akpoṣun ṭi kaban ki bdëk bi Galilay, aṣë win Fimoṅ na Andre aṭa'ul kè bakfël bridiya du bdëk : bawo batuh.

17 Kè Yetu aṣë ji na baka : « Naṭaṣaan, dkakanan batuh bañaan. »

18 Ṭi dko mënṭ, kè babi duk duk iridiya yi baka aṭaṣa.

19 Wi ayaan alow btiṣu, awin Yakob na Yowan babak ñiinṭ alon i katim ki Tebede, kè bawo ṭi bṭeem aboman iridiya yi baka.

20 Adu baka ṭi dko mënṭ, kè baduk Tebede aṣin baka ṭi bṭeem na balem-parul, aṭaṣa.

Yetu ajukan du Kapernawum abot ajeban ñiinṭ i unṭaayi uneejun
(Luk 4.31-37)

21 Yetu na baṭaṣarul baya du ubeeka wi Kapernawum. Ṭi *unuur wi pnoorfën wi bayuday kè aṣë ya aneej du *katoḃ kañehanaani ajukan.

22 Bañaan banktiinkulun bañoṅar ṭi pjukan pi nul, ajukan na pdiim pi naṣih, aankdo ji *bajukan bgah bi *Moyit.

23 Wal mënṭ, ṭi dko di bawoon ñiinṭ alon i unṭaayi uneejun awo da ; ahuuran aji :

24 « Ay, iwi Yetu i Nataret we wi nkaarun ba? Ibi bi pṭokun i? Dme ñaan i iwoon: iwo ñaan nayimanaan i Naṣibaṭi ayilun. »

25 Kè Yetu aṣë lëbar na wa aji : « Yompaan mntum, pënan ṭi ñiinṭ i. »

26 Kè unṭaayi uṣë ṣëṅ ṣëṅan maakan ñiinṭ i uneejun, aṣë wuuk pdiim pweek apën ṭi a.

27 Bammaarun bti bañoṅar fuṭ aṣë ṭiini na batënṭ baka aji : « We wi? Pjukan phalu pii pi, panwoon ji pi naṣih! Aji ṭiini na nṭaayi nṭiinka! »

28 Ṭi dko mënṭ, kè katim ki Yetu kaṣë pënala aniink Galilay.

Yetu ajeban anin ahar Fimoṅ

29 Wi bapënaṅ pën ṭi *katoḃ kañehanaani ki bayuday kè Yetu aṣë gakandër na Yakob na Yowan aya uko bi Fimoṅ na Andre.

30 Ñaaṭ anin ahar Fimoṅ apiinṭi, kè uleef uyik na a maakan. Wi Yetu abanaṅ ban kè baṣë ṭupa.

31 Yetu abi añaḡa, amëbana ṭi kañen, anaṭana, kè uleef ubi joobët joobët na a, kè anaṭa awul baka iko ide.

32 Na utaakal, wi unuur ujoṭun, kè baṣë ṭij Yetu bamaakal bti na biki nṭaayi naneejun.

33 Ubeeka bti uyitiir ṭi plëman pi katoḃ.

34 Ajeban bamaakal bti, bantumi abot apaṭ mmaak. Adook kak nṭaayi nṭum, aṣë wo aandinan na nṭup, ṭiki aarṅal nṭayuj uko wi awoon.

Yetu amena apën ṭi Kapernawum aṣë ñaay na Galilay ajukan

35 Na nfa kub, wi bdëm bahumun nwoo, kè Yetu aṣë naṭa apën. Aya du dko dangaagun añehan Naṣibaṭi.

36 Fimoṅ na biki bagakandërun kè baṣë pën pla'a.

37 Wi bawinulun aṣë ji na a : « Bañaan bti bala'u. »

38 Kè aṣë ji na baka : « Nabiin nṭa du nṭanka nṭpaṭi nṭañṅogun dko di, dwo i kaṭij baka kak Uṭup Ulil Unuura : Pṭup Uṭup Ulil Unuura pakaṅ kè mbii. »

39 Kè aṣë ṭëp ṭi Galilay bti aṭup Uṭup Ulil Unuura ṭi itoh iñehanaani abot adook nṭaayi.

Yetu ajeban namaak bdo
(Maci 8.1-4; Luk 5.12-16)

† 1:40 Ṭi bgah bi bayuday, namaak bdo aṭop ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

⁴⁰ Unuur ulon, namaak bdoo alon abi ti Yetu akooṭa, anup aji na a : « Woli injali, ihinan kakakanaan njintʼ. »

⁴¹ Yetu kë aṣë ñagi'a, atar kañen abana aṣë ji : « Aa, dñali, kakan ijint. »

⁴² Ti dko mënt, kë pmaak pi bdoo papën ti a kë akak ajint.

⁴³ Yetu aji na a aṭiṣ aṣë lëbar na a aji :

⁴⁴ « Wutan kaṭup nin ñaan uko unṭepun, taraan iya iwinana du naṭenjan Naṣibaṭi ibot ido bṭenjan bi Moyit ajakun pa bañow bi nu, kadiimanaan bañaan bti kë ijebi. »

⁴⁵ Kë ul, wi apënan pën aṣë jun pṭup bañaan bti uko undolulun, aniinkan uko unṭepun dko bti, kë Yetu aando hil ppën kawinana ti ṅbeeka. Aji pën kaya du dko dangagun, bañaan baṣë kapëna dko bti kabi ti a.

2

Yetu ajeban ñiint naṭakmaan apënanan ipekadu

(Maci 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Wi ṅnuur ṅlon ṅaṭepun kë Yetu aṣë kak du ubeeka wi Kapernawum. Kë bañaan baṣë tiink kë abii, awo du katoh.

² Pntuk pi bañaan payitiir da atum kë dko dnaṭ daando wo ti plëman. Kë Yetu aṣë ṭup baka Uṭup wi Naṣibaṭi.

³ Baṭija ñiint naṭakmaan i biint babaakër bamëbanun.

⁴ Kë baṣë wo baanhil pṭija te du Yetu ṭiki bañaan batumi, aṣë paya du uṣan aboolëṣ dko dantaanun na di Yetu awoon, aṣë walan kajiiñ ki ñiint naṭakmaan apiintun.

⁵ Wi Yetu awinun pfiyaar pi bañaan bukun bafiyaarulun, aṣë ji na naṭakmaan : « Ñiintu, ipekadu yi nu ipëni. »

⁶ Kë *bajukan Bgah balon baṣë ṭo du dko mënt aṣë ṣal aji :

⁷ « Hum di di ñiint i aṅoomun aṭiini hënk? Akar Naṣibaṭi! In ahilanun kamiir ñaan ipekadu bë mënt Naṣibaṭi a ṭañ? »

⁸ Ti dko mënt, kë Yetu ammeen ṅṣal ṅi baka aṣë ji na baka : « we ukaan kë nakṣal hënk ba? »

⁹ We uyojnuṅ ba, pji na naṭakmaan “Ipekadu yi nu ipëni” këme “Naṭiin ijej kajiiñ ki nu ipoš”?

¹⁰ Natenan, nabaan ame kë *Abuk Ñiint aka mnhina mi ppënan ipekadu ṭi mboṣ. » Wal mënt kë Yetu aṣë ji na ñiint anṭakmun :

¹¹ « Dji inaṭa, ijej kajiiñ ki nu, iṭiṣ katohu. »

¹² Ti dko mënt kë ñiint anaṭa ajej kajiiñ ki nul aṣë pën ti kadun ki bañaan bti. Bañaan bti bañonari aṣë dëman Naṣibaṭi aji : « Nëmnaan kawinara iko itënt yi. »

Yetu adu Lewi

(Maci 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Uyaṣ ulon kak Yetu aya du umban wi bdëk. Kë bañaan batum baṣë ji baya du a, ajukan baka.

¹⁴ Wi akṭepun, awin Lewi abuk Alfe kë aṭo du dko dlukni daaṣa di aklempnun, aṣë ji na a : « Ṭaṣaan » kë Lewi anaṭa aṭaṣa.

¹⁵ Yetu awo ṭi pde du uko Lewi, kë bakobraar daaṣa batum na bañaan balon batum biki bajaan badu bado buṭaan baṣë wo da ade na a, ul na baṭaṣarul ; hënk di bajaan batum kaṭaṣa.

¹⁶ *Bajukan Bgah banwoon ṭi pntuk pi bafaritay wi bawinun kë Yetu akde na bakobraar daaṣa na biki bajaan bado bawuṭaan aṣë ji na baṭaṣarul : « we ukaan kë akde na bakobraar daaṣa na bado buṭaan? »

¹⁷ Yetu kë aṣë tiink uṭup wi baka aṣë ji : « Mënt bañaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'ulun. Mëmbi bi pdu banṣalun aji bawo batool, dbi pdu bado buṭaan. »

Yetu aṭiiniyaan pyiman

(Maci 9.14-17; Luk 5.33-38)

¹⁸ Baṭaṣar Yowan na biki bafaritay bawo ṭi pyiman, kë bañaan balon baṣë bi aji na Yetu : « Baṭaṣar Yowan na biki bafaritay baji bayiman, kë we ukaan kë biki nu baṣë wo baanji bayiman ba? »

19 Kë Yetu ašë teem baka aji : « Banoh naniim baanhil kayiman wi naniim ahumuŋ na baka di? Nnuur bti ŋi naniim akwoon na baka, baankhil pyiman.

20 Nnuur ŋaluŋ kaban, wi naniim akjebaniin, ŋnuur mēnt bayiman.

21 Nin ŋaan aanji bam kamiša kaťaf na kalēmēt kahalu, woli ado haŋ kalēmēt kahalu katow kaťaf, dko dantowiin dabaa haan haan maakan.

22 Kë nin ŋaan aanji ʈu poot phalu ʈi ŋbuuli ŋťaf, woli ŋaan ado haŋ poot kafom ŋbuuli, poot na ŋbuuli ŋatoka. Ŋaan aji wo kaťu poot phalu ʈi ŋbuuli ŋhalu! »

Yetu awoon Ajug unuur wi pnoorfēn

(Maci 12.1-8; Luk 6.1-5)

23 Unuur uloŋ wi pnoorfēn Yetu amuur ŋťeeh ŋi ŋdeey, kë baťaťarul bašë wuur ŋa kadoh.

24 Kë bafaritay baloŋ bašë ji na a : « Tenan, we ukaaŋ kë baji bado uko wi bgah baneenanuŋ pdo ʈi unuur wi pnoorfēn ba? »

25 Yetu ateem baka aji : « Naambaan kaleyiira uko wi Dayiť adoluŋ wi ul na batēntul bawoon ʈi kanuma kë ubon ubot ade baka i?

26 Jibi aneejuŋ du katoh ki Našibaťi* ʈi wal wi Abiyatar awoon naših i baťeŋan, ajeŋ ipoom ade abot awul banwoon na a kë badee. Ipoom mēnt yi badoluŋ pa bťeŋan bi Našibaťi, yi baťeŋan ʈaŋ bakaan na pde. »

27 Kë Yetu ašë kak aji na baka : « Unuur wi pnoorfēn udolana pa ŋaan, mēnt ŋaan adolaniin pa unuur wi pnoorfēn.

28 Hēnk, *Abuk Ŋiint awo Ajug unuur wi pnoorfēn. »

3

Yetu ajeban ŋiint anťakmuŋ kaŋen

1 Yetu akak aneej du *katoh kaŋehanaani, kë ŋiint aloŋ anťakmi kaŋen ašë wo da.

* 2:26 ʈi wal wi Dayiť, kaloona kajaan kadiiman kë Našibaťi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Našibaťi.

2 Baŋaan baten Yetu bnuura me ajeban ʈi unuur wi pnoorfēn, bašë baka wal mēnt uko utapara.

3 Yetu kë ašë ji na ŋiint anťakmuŋ kaŋen : « Naťiin inať ʈi ptoof. »

4 Ahepar baka aji : « We wi bgah bajakuŋ ŋaan ado ʈi unuur wi pnoorfēn ba? Bnuura këme buťaan? Pbuuran ŋaan këme pfiŋa? » Kë bašë yomp.

5 Yetu aten baka ayitan ašë deebať abot ajooťan ʈiki baanji baŋaga. Wi wi ašaŋ aji na ŋiint: « Taran kaŋen » kë atar ka, kaŋen kë kajeb na a.

6 Wi bafaritay bapēnaŋ pēn ašë yitiir na baťaťar Herod baloŋ alaťar jibi bakdoli kadoo kafin Yetu.

Yetu adat banjaŋan iŋeen na batēb

7 Yetu apēn aya agaag na baťaťarul du umbaŋ wi bdēk. Pntuk pweek paťaťa : Bapēna utaak wi Galilay, na wi Yuda,

8 ubeeka wi Yeruťalem, utaak wi Idume, ŋťaak ŋi umbaŋ wundu wi bdēk bi Yordan na ŋntanka ŋi ŋmbaŋ ŋi ŋbeeka ŋi Tir na Fidoŋ. Babi bti ʈi a ʈiki batiink uko wi adoluŋ.

9-10 Jibi Yetu akjebanuŋ baŋaan batum, bamaakal bti kë bašë wuukar ala pbana, kë ašë ji na baťaťarul babomana bťeem, baŋaan bawutna kapēm pēmana.

11 Baŋaan biki ŋntaayi ŋaneejuŋ baji wonťi bawina, bašë jot kaŋup ʈi kadunul kahuuran kaji : « Iwo Abuk Našibaťi! »

12 Kë ašë ji lēbar na ŋa kaneenan ŋa pťup ŋaan i awoon.

13 Yetu apaya du pnkuŋ ašë du biki adatuŋ, kë babi ʈi a.

14 ʈi baka adat baŋaan iŋeen na batēb pa bawo na a, abot aluŋ ayil baka pťup Uťup wi Našibaťi.

15 Akak awul baka phina pi pdook ŋntaayi.

16 Baŋaan iŋeen na batēb biki Yetu adatuŋ biki biki : Fimoŋ i aťuun katim ki Piyeer,

17 Yakob na Yowan babak Tebede biki awuluŋ katim ki Bowarneget uwoon babak kamparantant ;

18 Andre, Filip, Bartolomi, Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fade, Fimon i bajaan badu nagutar utaak,

19 na Yuda Itkariyot ambiin adek Yetu kafeŕ.

Yetu aatem banklaŕulun

20 Yetu akak du katoŕ kē bañaan baŕum kak babi ayit, ul na baŕaŕarul baando hilan pde.

21 Wi bayiŕul batiinkun uko mēntan waŕ, aŕe biirada, ŕiki baji ayilaa.

22 Kē *bajukan Bgah bampēnnun Yeruŕalem bakji : « Beltebul aneej ŕi a, mnhina mi uweek wi nŕntaayi mi mi ajaan adookna nŕntaayi. »

23 Kē Yetu aŕe du baka ahoñ na baka aji : « Hum di di Fatana ahilun kadook uleeful? »

24 Woli bañaan biki pŕih baŕom apulad, pŕih mēnt paanhilan kanaŕ.

25 Woli bañaan biki katoŕ kaloolan baŕom apulad, katoŕ mēnt kaankhil kanaŕ.

26 Kē woli Fatana agut lah na bkowul, apulad, aanhil kanaŕ, wi nul ubaa.

27 Kē nin ñaan aŕe wo aanhil pneej du katoŕ ki ñiint ammēgaŕun, kajej bka bi nul kē aandun atana. Woli ado haŕ aŕe jej bka bi katoŕul.

28 Na manjoonan, dŕupan, Naŕibaŕi ahilan kamiir bañaan ipekadu na nŕup nŕwuŕaan ŕi baktupun ŕi a, woli nadoo tum.

29 Kē ñaan aŕale ŕup buŕaan ŕi Uhaaŕ wi Naŕibaŕi nin Naŕibaŕi aankmiira : ajuban pjuban panwoon paankba. »

30 Aji na baka haŕ ŕiki baji untaayi uwo ŕi a.

Bayiŕ Yetu biki mnfaŕan

(Markuŕ 3.31-33; Maci 12.46-50; Luk 8.19-21)

31 Anin na baŕa Yetu banaŕ du bdiŕ aŕe do kē badu'a.

32 Bañaan baŕum baŕo afooya, kē baŕe ji na a : « Tenan, naan na baŕa'u bawo bdiŕ, bala'u. »

33 Kē aŕe teem baka aji : « In awoon ni na baŕa naan ba? »

✧ 4:12 Itayi 6.9-10.

34 Aten bañaan banŕoon ayitan, aŕe ji : « An nawoon ni na baŕa naan. »

35 Ñaan ankduŕun uko wi Naŕibaŕi aŕaluŕ awoon abuk paapa na ni. »

4

Uhoñ wi nagur nŕdeey

(Maci 13.1-9; Luk 8.4-8)

1 Byaaŕ blon kak Yetu awo ŕi pjukan du kakab bdēk. Bañaan baŕum kē baŕe yit añaŕa, baŕum pŕum paŕ kē adoo paya aŕo ŕi bŕeem banwoon ŕi bdēk. Bañaan bti bawo du pkay.

2 Kē aŕe ŕēpna ŕi uhoñ aŕup baka iko itum. ŕi pjukan pi nul aji na baka :

3 « Natiinkan. Najaar apēn pŕur nŕdeey.

4 Wi akguruŕ nŕdeey kē nlon nŕaŕe jot ŕi bgah ; kē nkat nabi ade nŕa bti.

5 Kē nlon nŕajot du dko di mnlaak di mboŕ manwoon maantumi. Kē nanaŕa ŕi dko mēnt ŕiki mboŕ maankēŕ da.

6 Wi bnuur banaŕiin atēr nŕa, jibi nŕawoon nŕaanwo na intaañ, kē nŕalewi.

7 Nlon nŕajot ŕi dko di iyiw, kē iyiw idēm aŕiŕklēn nŕa kē nŕaambuki.

8 Nlon kē nŕajot ŕi mboŕ mnuura, anaŕa adēm, awul nŕdeey. Blon baji bawul mbuk iñeen nŕwajanŕ, blon kawul mbuk iñeen paaj, blon kak mbuk iñeen week. »

9 Yetu akak aji : « Ankaan ibaŕ itiinki, atiinkan! »

We ukaan kē Yetu aji hoñ?

10 Wi Yetu apēnun agaag, banfooyulun na banjañan iñeen na batēb bawo ŕi pŕepara ŕi uhoñ wi ajaan ahoñ.

11 Kē aŕe ji na baka : « An, baŕenan kē name uko ummeniin wi Pŕih pi Naŕibaŕi. Kē pa biki bdiŕ ŕi uhoñ wi wi nŕi kaŕupun na baka.

12 Hēnk,
woli badoo ten baankwin,
woli badoo tiink, baankte

hēnk baankŕelēŕ nŕbida,

Naŕibaŕi aŕe wo aankmiir baka ipekadu. »✧

13 Yetu aji na baka : Naamme uko wi uhoñ wi ujakuŕ? Kē hum di di

nakmeen uhoñ bti wi nji kaluñ kahoñ ba?

¹⁴ Nagur ndeey, Uṭup wi Naşibaṭi wi wi aktepiin.

¹⁵ Bañaan balon bawo ji bgah bi Uṭup ujutuñ, wi bantiinkan tiink Uṭup, kē Tatana aṣe ban apēnan uṭup wi batepiin ṭi baka.

¹⁶ Kē balon bawo ji dko di mnlaak di ndeey njajotuñ, bayeenk ṭi dko mēnt Uṭup na mnlilan,

¹⁷ aṣe wo baanka intaañ, baanji baṭijan kaliintan. Wi Uṭup ukṭu'añ ṭu bajun pnooran baka kēme phajan baka baji babi wutan wutan.

¹⁸ Banwoon dko di iyiw, bajaan batiink Uṭup,

¹⁹ kē manṭaaf, pyok panjaan pafooyan bkow, na pñeebar iko itum njaṣe fiiklēn Uṭup kaneenan wa pbuk.

²⁰ Banwoon mboṣ mnuura, bajaan batiink uṭup, kadinan wa, kaṣe buk ndeey. Alon aji buk ndeey iñeen njwajanṭ, alon ndeey iñeen paaj, alon iñeen week.

Uhoñ wi unkaniya (Luk 8.16-18)

²¹ Yetu akak aji na baka : « Baji batehan unkaniya kaṣe fēṭ wa na kakana kēme kaṭu wa ṭi kaliṣa uṭeeh i? Mēnt ṭi bko duuṭ di di bajaan baṭu wa i?

²² Uunka nin uko ulon ummeniin unwoon uunkmeetaana, unhankaniin unwoon uunkpēn bdig kameetaana.

²³ Ankaan ibaṭ itiinki atiinkan! »

²⁴ Akak aji na baka « Nadoon kaṣalntēn bnuura uko wi naktiinkuñ, baluñ kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna kadoo kapelan.

²⁵ Bawul ankaan, kē anwoon aanka, bateh uko wi adoon aka. »

Uhoñ wi ndeey njanjaan nanaṭa bdi di ṇa

²⁶ Yetu akak aji : « Hēnk di Pṣih pi Naşibaṭi pawoon: woli ñaan agur ndeey,

²⁷ anjōyēntle na utejan kēme anaṭa na nfa, ndeey naji njakub kadēm bē aanji me jibi njadoli do.

²⁸ Mboṣ ṭi uleef wi ma manji manjun kabuk ujaagal, kabaa wul ibēb, ndeey njaṣe pēn ṭi ya.

²⁹ Wi ndeey njakayan kay baṣe jun pkaaw ṇa, ṭiki kakit kabani. »

Uhoñ wi pbuk pmpoṭi (Maci 13.31-32; Luk 13.18-19)

³⁰ Yetu akak aji na baka : « We wi njēknaamntēnuñ na Pṣih pi Naşibaṭi kēme na uhoñ uhoñ wi njyuujuñ pa?

³¹ Panaam ji pbuk pampoteṭaanuñ ṭi mbuk mi mboṣ bti.

³² Woli batepi pa, paji panaṭa, kawo bgof bandēmnun ṭi ugof untepiin ṭi unkintaar, inah yi ba iji idēm, kē njkat njado ji njahil pdo intañ yi ṇa ṭi blifi. »

³³ Yetu aji ṭup iko itum itēnt yuñ ṭi uhoñ, kaṭupna na bañaan bahilna bawat ibaṭ ṭi uko wi akjakuñ.

³⁴ Aji ṭiini na baka ṭi uhoñ ṭañ aṣale gaag na baṭaṣarul aji piban baka wa bti.

Yetu aṭañan ukēk (Maci 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Utaakal wi unuur mēnt Yetu aji na baṭaṣarul : « Najoh njya bdēk umban wundu. »

³⁶ Baṭaṣarul baya na a ṭi bṭeem bi awoon aduk pntuk pi bañaan. Iṭeem ilon ikak awo na baka.

³⁷ Kē ukēk uweek uṣe naṭa kē njmaaron njafēl meel du bṭeem, kē bado jun pṭum.

³⁸ Kē Yetu aṣe njoyēnt wal mēnt ṭi kafet ki bṭeem apaf bkow ṭi pbulja. Kē baṣe huma aji : « Ajugun, iindo haajala, njket? »

³⁹ Kē aṣe ten, alēbar na uyook akuṭ aji na bdēk : « Yompan, tiiman. » Uyook kē unaṭi, kē dko dayompandēri.

⁴⁰ Yetu kē aṣe ji na baka : « we ukaan kē nalēnk hēnk ba? We ukaan kē naanfiyaari ba? »

⁴¹ Kē baṣe lēnk maakan aṣe ṭupar aji : « In awi ba, kē uyook na meel njadoo ji njatiinka? »

5

Yetu ajeban ñiint i njntaayi njaneejuñ (Maci 8.28-34; Luk 8.26-39)

1 Baban bdëk umbaŋ wundu, du utaak wi Genateret.

2 Wi Yetu awaliyaŋ wala ti bteem, kë ñiint alon ampennuŋ du pnguran i untaayi uneejuŋ ašë bi ti kadunul.

3 Pnguran pawoon katohul, kë nin alon aanhil ptana udole wo na mnkorentu ma.

4 Nyaaš n̄tum aji wo na ifeeru ti ihoŋ babot katana na mnkorentu, kë ašë ji marana maran ma kabot kakit ya, kë nin alon aanhil pkakana adoom.

5 Aji bi duka duka du pnguran na inkun, kawuuhar, kapiharën uleef na mnlaak.

6 Wi awinuŋ Yetu du kalowan, ašë ti, abi aŋup ti kadunul

7 ašë huuran na pdiim pweek aji : « We wi n̄kaarun ba, Yetu Abuk Našibaŋi *Andëmuŋ Maakan? Dkooŋu kooŋ tenan ti Našibaŋi, khajanaan. »

8 Aji haŋ ŋiki Yetu aji na untaayi upën ti ñiint.

9 Yetu akak ahepara aji : « Katimu kawo hum? » Kë ateem aji : « Pntuni pawoon katim naan, n̄tumi. »

10 Kë n̄ašë kooŋa maakan awut kadook n̄a n̄alow utaak.

11 Kë ušë ka ti pnkuŋ batani bweek bi n̄nkuma n̄kaŋšun̄uŋ.

12 Kë n̄ntaayi n̄ašë kooŋ Yetu aji : « Wutun n̄ya n̄neeŋ ti n̄kuma n̄uŋ. »

13 Kë adinan n̄a. Kë n̄apën, aneeŋ ti n̄kuma. Batani kë bašë penna du pnkuŋ ajot du bdëk. N̄kuma n̄awo iñeen-week nyaaš iñeen n̄tëb (2000). N̄ayoora bti.

14 Bayeŋ n̄kuma kë bašë ti aninkan uko wi bawinuŋ du ubeeka na n̄ntanka. Bañaan kë baya pten uko unŋëpuŋ.

15 Babi ti Yetu ašë win ñiint i pntuni pi n̄ntaayi paneejuŋ kë aŋo awohara, akak ñaaŋ, kë bašë lënk.

16 Banwinuŋ uko unŋëpuŋ bakakalës uko undoluŋ ñiint mënt na uko wi n̄kuma.

17 Wal mënt kë bašë kooŋ Yetu apën ti utaak wi baka.

18 Jibi Yetu akpayiin ti bteem, ambiin aneeja kë ašë kooŋa pa pduka na a.

19 Yetu aandinana wa ašë ji na a : « Kakan katohu, yaan du bayitu iŋup baka uko bti wi Ajugun adoon pa iwi, jibi añaŋi'iiŋ. »

20 Kë aya niinkan uko wi Yetu adoluŋ pa a ti Utaak wi N̄beeka Iñeen. Kë bañaan bti bašë ñon̄ar.

Yetu anaŋan abuk Jayirut ti pkeŋ abot ajeban ñaaŋ alon
(Maci 9.18-26; Luk 8.40-56)

21 Yetu akak umbaŋ wundu na bteem. Kë bañaan batum bakak ayit añaŋa ti kakab bdëk.

22 Hënk, kë naweek alon ti biki *katoh kañehanaani ki bayuday i katim kawoon Jayirut ašë bi. Wi awinuŋ Yetu, abi ajot ti ihoŋ yi nul,

23 akooŋa maakan aji : « Abuk naan ñaaŋ amaak adoo ñogan pkeŋ, biin ipafa iñen ahilna ajeb awut kakeŋ. »

24 Yetu agakandër na a, pntuk pweek kë pašë ŋaša, apëm pëmana.

25 Kë ñaaŋ alon anwoon na pmaak pi ptula pñaak n̄subal iñeen na n̄tëb ašë wo na baka.

26 Ahaj maakan ti iñen yi bakuraar batum, atok bka bi nul bti bë aanwin nin uko ulon, kë pmaak pabaa dëm dëm pya.

27 Wi atiinkun kë bakŋiiniyaan uko wi Yetu, kë ašë bi neeŋ ti pntuk, abi ti kafet ki Yetu aban kambiint ki kamiša ki nul.

28 Aji ti ušalul woli adoo hil aban kamiša ki nul, abi jeb jeb.

29 Wi abanuŋ kamiša ki Yetu, kë pñaak pabi ŋañ ŋañ, kë atiink ti uleeful kë ajebi.

30 Wal mënt kak kë Yetu ašë tiink phina plon kë papën ti a. Awuŋša ti pntuk ašë ji : « In abannuŋ imiša? »

31 Baŋašarul baji na a : « Iwin kë pntuk pakpëm pëmanu, kë ibaa hepar ñaaŋ ambaniin? »

32 Ul, kë ašë ten ayitan, ala ñaaŋ ambanuluŋ.

33 Naat alënk akat kat, ŋiki ame uko unŋëpuŋ. Abi ajot ti kadun ki Yetu aŋup manjoonan bti.

³⁴ Kë Yetu aşë ji na a : « Ñaaţu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan bnuura, pmaak pašë pawutanu. »

³⁵ Ahum kaţiini kë bañaan balon başë penna du uko naweek i katoh kañehanaani aşë ji na Jayirut: « Abuku aneemi, wutan kanooran kak najukan. »

³⁶ Yetu kë aşë pok ptiink bţup bi bañaan bukun, aji na naweek i katoh kañehanaani : « Klënk, fiyaaran ţań. »

³⁷ Piyeer, Yakob na Yowan aţa Yakob ţań baţaşuluń aanwut nin bañaan balon kak kë baţaşu.

³⁸ Wi babanuń du uko naweek i katoh kañehanaani, Yetu kaşë win dko kë dayewla maakan, bañaan bawooni abot awuuhar.

³⁹ Aneej aşë ji na baka : « we ukaan kë nakņaat awooni ba? Napoţ aankeţi, anjoyënt ņoyënt. »

⁴⁰ Bañaan bawo wal mënt ţi pben Yetu.

Kë aşë do kë bañaan bti bapëni, ajeja aşin na anin napoţ na biki agakandëraanuń, aneey du dko di napoţ awoon.

⁴¹ Ajej kañen ki napoţ aşë ji na a : « *Talita kum* » uwoon: « Poon, djaku inaţa! »

⁴² Ţi dko mënt kë anaţa, apoş, kë bañaan başë ņonjar maakan. Napoţ aka wal mënt ņşubal iñeen na ņtëb.

⁴³ Yetu kë aşë şook baka aji bawut kado alon ame, aşë do kë bawul napoţ kë adee.

6

Yetu aya Nataret
(Maci 13.53-58; Luk 4.16,22,24)

¹ Yetu apenna da, aya ubeeka wi akuşnaaniin, kë baţaşarul bagakandër na a.

² Ţi unuur wi pnoorfën, awo ţi pjukan du *katoh kañehanaani. Bañaan baţum banktiinkuluń bañońari, aşë ji : « Ţuń di di i mënt ameenun iko yi? In awululuń uşal untuńa wi, kë adoo ji do mlagre mntënt mi na iñen yi nul?

³ Mënt naţukan abuk Mariya a i? Mënt abuk anin bi Yakob, Yotet, Yuda

na Fimon a i? Kë baţa'ul baaţ, baanwo ţi na un i? » Kë uko wań uneenan baka pfiyaara.

⁴ Yetu aji na baka : « Naţupar Naşibaţi, ţi ubeeka wi nul, ţi ptoof pi bayiţul na ţi katohul meet ţań di di bañaan bawoon baanji bamëbana bnuura. »

⁵ Mlagre mi adoluń ţań manwoha pjeban bamaakal balon wi apafun baka iñen.

⁶ Añońar ţi uko wi bawoon baanfiyaari.

Yetu ayil banjańan iñeen na batëb
(Maci 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)

Yetu aya du ņntanka ņańñoğun da aţup Uţup Ulil Unuura wi Pşih pi Naşibaţi.

⁷ Ado kë banjańan iñeen na batëb babii. Kë aşë yilna baka batëb batëb, awul baka mnhina mi pdook ņntaayi.

⁸ Aji na baka baji ņaan kaţij pjuuţi ţań, başë bawut kaţij uko ude, umań, itaka.

⁹ Aji na baka bawoha na işapaat na imişa yi baţuun.

¹⁰ Yetu aji na baka : « Woli naban ţi dko, naţoon ţi katoh ki bakyeenkanan te unuur wi nakpënuń ţi dko mënt.

¹¹ Woli naban ţi dko dlon kë baanyeenkan abot awo baantiinkan, woli napën, nadan danaan pdëpalën ţi ihoţ yi nan : hënk nayuuń baka kë bado buţaan. »

¹² Wi banjańan bayaan, baţup bañaan kë bawo i kawut pjuban kabot kaţëlëş ņbida.

¹³ Badook ņntaayi ņtum abot akër bamaakal baţum ukëra ţi bkow ajeban baka.

Herod na Yetu
(Maci 14.1-2; Luk 9.7-9)

¹⁴ Herod naşih atiink kë bañaan bakţiiniyaan uko wi Yetu ţiki katimul kapënalaa. Baji : « Yowan Nabattaar anaţiin ţi pkeţ ukaan kë awo na mnhina mi pdo mlagre. »

¹⁵ Balon kë bakji *Eli a, balon kak baji Naţupar Naşibaţi a, annaamun na baţupar Naşibaţi bajon.

16 Wi Herod atiinkun ɲɲup ɲun ašë ji : « Yowan i ndoon kē bafaali anaɲiin ɲi pkeɲ! »

*Pkeɲ pi Yowan Nabattaar
(Maci 14.3-12; Luk 3.19-20)*

17-18 Herod naših abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk ašin aniim, kē Yowan Nabattaar ašë ji na a : « Bgah bi nja baneenan ɲaan ajej ahar abuk ašin aniim. » Uko wan ɲuun kē Herod ado kē bamoba awat ukalabuɲ abot atana na mnkorentu.

19 Herodiyana ašoor Yowan abot aɲal pdo bafiɲa, ašë wo aanhilani,

20 ɲiki Herod aɲi Yowan wi ameen kē awo ɲaan natoool abot ayiman, aji yeɲana. Herod aji ɲal pdo katiinka, ašë ji woli atiinka aanji me uko uɲal.

21 Unuur ulon kē Herodiyana ašë ka uko udooni bafiɲ Yowan. Unuur mēnt Herod ado ufettu unkleɲanun unuur wi abukiin, adu baweek biki dko, baweek biki bangoli, na baɲaan bantiinkaniin ɲi Galilay.

22 Poonu abuk Herodiyana mēnt aneej uki, Herod na biki aduun ɲi ufettu bti kē bašë lilandëra. Kē Herod naših ašë ji na poonu un: « Heparan uko wi inaluɲ, dwulu wa. »

23 Abot amehna aji : « Uko bti wi ikheparanun dwulu wa, woli idoo ɲal kakib uɲaak wi naan ɲi ptoof kawulu umban ulon. »

24 Napot kē ašë pën ahepar anin aji : « we wi mbaan ahepara ba? » Kē ateema aji : « Bkow bi Yowan Nabattaar. »

25 Poonu ataran akak du naših ašë ji na a : « Dɲal iwulën hēnkun ɲi praata, bkow bi Yowan Nabattaar. »

26 Naših ajootani, kē pmehna pi nul na baɲaan biki aduun ufettu bašë ɲu kē aanhil ppok.

27 Aji na nayeɲ ɲi dko mēnt aya aɲij bkow bi Yowan. Nayeɲ kē aya faala du ukalabuɲ,

28 aɲij bkow ɲi praata awul napot ɲaaɲ, kē aya awul anin.

29 Wi baɲaɲar Yowan batiinkun uko unɲepun, babi ajej puum pi nul aya moy.

*Yetu ade de'an pntuk pi baɲaan
(Maci 14.13-21; Luk 9.10-17; nate-
nan ɲi Yowan 6.5-13)*

30 Banjaɲan bakak ašë bi ayit ɲi Yetu, aɲupa uko bti wi badolun na wi bakanun.

31 Kē ašë ji na baka : « Nabiin na nji du dko dangaagun nanoorfën ntiinku. » Aɲiini han ɲiki baɲaan batum baya abi, kē baando hilan ade.

32 Kē bašë ya na bɲeem du dko dangagun.

33 Wi baɲaan bawinun baka kē bakya, batum bame uko wi bakdolun. Wal mēnt wi wi bapēnnun ɲbeeka bti aɲi aya dudko mēnt aban baka da uteek.

34 Wi Yetu akwaliin ɲi bɲeem awin pntuk pweek pi baɲaan, ašë ɲaga baka, bawo wo ji ɲkaneel ɲanwoon ɲaanka nayafan. Wi wi ašaan awo ɲi pjukan baka iko itum.

35 Jibi unuur ukyaan pjot, kē baɲaɲarul bašë bi aɲoga, aji na a : « Dko di dagaagi kē unuur ubot alow ;

36 dolan baka baya du ɲfēt na ɲntanka ɲaɲɲogun dko di, bahilna baka uko ude. »

37 Kē Yetu ašë teem baka aji : « An, Nawulan baka bade bdi di'an. » Kē baji na a : « Njejna ɲun itaka* iliina yan kahilna kanug uko ude pa baɲaan biki bti? »

38 Yetu aji na baka : « Nawo na ipoom hum ba? Nayaan naten. »

Kē baya aten, abi aji na a : « Nkaha ipoom kaɲeen na ɲɲëb ɲɲëb. »

39 Wi wi ašaan aji na baka bado baɲaan baɲo ɲi ujaagal bado kntuk.

40 Baɲoona kntuk ki baɲaan iɲeen-week, na ki iɲeen kaɲeen.

41 Yetu ajej wal mēnt ipoom kaɲeen yun na ɲɲëb ɲɲëb, akat kēs du baɲi ašë beeb Naɲibaɲi ɲi iko ide yun, akitēs ipoom awul baɲaɲarul bawul baɲaan. Akak ado kē bafaɲ baka bti ɲɲëb ɲun.

42 Baɲaan bti bade ayok,

* 6:37 Itaka : Itaka mēnt iwo baluk bi ɲnuur iɲeen-week ɲyaas ɲɲëb.

43 kë bañij kkaar iñeen na ktëb ki ipoom na nñëb nñandukiinj.

44 Ƴi bandeenj bukuñ, biinj bawo iñeen-week nñyaaş iñeen kañeen (5000).

Yetu apoş Ƴi bdëk duuƳ
(Maci 14.22-32; natenan Ƴi Yowan 6.15-21)

45 Wi bañaan baba'an ba pde, Yetu ado kë başaşarul bapaya Ƴi bñeem ajota kadun, baya umban wi Bettayida du bdëk umban wun, ul kë aşë duka añaan bañaan.

46 Wi adolonj bañaan bti kë bañaan, aşë paya du pnkuñ añehan Naşibañi.

47 Wi unuur uyobun, bñeem bawo Ƴi ptoof pi bdëk, ul kë aşë wo aloolan du pkay.

48 Awin baka kë banoor na ppaat wi uyook uwoonj uunkyook ataan na umban wi bakyaan. Kaya utejan mnjel, kë aşë poş Ƴi bdëk duuƳ abi adoo la pñep baka.†

49 Wi başaşarul bawinulunj kë akpoş Ƴi bdëk duuƳ, banunj aji ujurte wa, aşë fuuñ idiim,

50 bawina bukal bti aşë lënk. Ul, kë aşë ðiini na baka Ƴi dko mënñ aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalënk. »

51 Wi wi añaan apaya du baka Ƴi bñeem, uyook kë uşë ðañan. Bañonjar maakan,

52 na manjoonan, baamme jibi Yetu adoonj mlagre mi ipoom, kë iñëb yi baka ikak awo Ƴi bdëm.

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi Genateret
(Maci 14.34-36; natenan Ƴi Yowan 6.22-25)

53 Wi bamuurun, aban du pkay du utaak wi bagenateren, bakaban bñeem Ƴi kaban.

54 Wi baheli'an hela kë bañaan başë yikrën Yetu.

55 Baya Ƴi utaak bti añaan bamaakal Ƴi ijiin du dko di batiinkunj aji awoo.

56 Dko bti di aneejun, du nñtanka, nñbeeka, nñfët, baji bañij bamaakal du bayiti, kakooña awut babana woli

udoo wo kambiiint ki ulankonj wi nul ; kë bambanunj ka bti bajebi.

7

Udolade wi bajon
(Maci 15.1-20)

1 *Bafaritay na *bajukan Bgah balonj bampënnunj Yerutalem babi ayit añog Yetu.

2 Bawin kë başaşar Yetu balonj kë bakde bë baaññow iñen jibi udolade ujakun.

3 Hënk di uwoonj, bafaritay ji bayu-day bti baanji bade kë baaññow iñen yi baka bnuura. Baji bado hanj pa pmëban udolade wi bajon.

4 Babot awo baanji bade woli bapënnan bayiti bë baantul tulana nñleef nji baka na meel. Bakak amëban idolade itum yi bajon, ji pñow ikoopa, idunk, na iraata.

5 Ukaanj kë bafaritay na bajukan bgah bahepar Yetu aji : « we ukaanj kë başaşaru baanji başaş udolade wi bajon, babaa ji bade de bë baaññow iñen? »

6 Ateem baka aji : « Itayi afañ wi añaaniyaanunj uko wi nan, an balagare, Naşibañi aji Ƴi ulibra wi Itayi :

“Pntaali pi paji padëmanaan na mntum ðañ,
kë uhaaş wi pa uşë lowën.

7 Pñehan na bñejan bi baka iinjakën nin uko ulonj
iko yi bakjukanunj iwo udolade wi bañaan bajën ðañ.”*

8 Naji naduk uko wi Naşibañi ajakunj kaşë mëban udolade wi bañaan bajën. »

9 Akak aji na baka : « Naji napok bnuura uko wi Naşibañi ajakunj kaşë kaşaş udolade wi nan.

10 Moyit aji : “Mëbaan şaaş na naan bnuura” akak aji : “Ankkarunj aşin këme anin, pkeñ pakwoonj baluk bi nul.”*

11 An, naşë ji : Woli ñaanj aji na aşin këme anin : “uko wi nhilanunj lah kañënknu uwo ‘korban’ (uwoonj: uwo wi Naşibañi.)”

† 6:48 Adoo la pñep baka këme aya du baka. * 7:7 Itayi 29.13. * 7:10 Ppën 20.12. * 7:10 Ppën 21.17.

12 Naji nadinana keeri awut kado nin uko ulon kak pa ašin kēme anin.

13 Hēnk di nagaruŋ uṭup wi Naṣibaṭi na udolade wi nakjukanuŋ. Nabot aji nado iko itum itēnt yuŋ kak. »

14 Wi wi Yetu akaaŋ adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan an bti nabot name.

15 Nin uko ulon unwoonuŋ bdig uunhilan kaṭopan ñaaŋ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, wal wi ukneejuŋ ṭi a. Uko unjaan upēnna ṭi a ujaan uṭopana ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. [

16 Ankaaŋ ibaṭ itiinki atiinkan !] »

17 Wi Yetu aneejuŋ du katoh alow pntuk, baṭaṣarul bahepara uko wi uhoŋ ukjukanuŋ.

18 Kē aji na baka : « An kak hēnk di di nawaanuŋ nṣal i? Naamme me kē nin uko ulon wi bdig unkneejuŋ ṭi ñaaŋ uunhilan kaṭopana ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi i?

19 Uunji uneej ṭi uhaaṣ wi nul, ṭi kayiŋul di di ujaan uneej, aya kapēnan wa du bnṭeeh. » Hēnk ṭi nṭup nuŋ, Yetu adiiiman kē iko ide bti inuura.

20 Aji kak : « Uko unjaan upēn ṭi ñaaŋ ujaan ukakana aṭop ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

21 Hēnk di uwoon, du nḥaaṣ meet ḥi bañaan di di nṣal ḥwuṭaan ḥajaan ḥapēnna, nṣal ḥanjaan ḥaṭij pjuban pi piint, kakii, pfiŋ,

22 ppiint na ahar ñaaŋ kēme ayin ñaaŋ, pñeebar iko, mnḥot, kaguuru, pṭuunk, pḥal uko wi atēntu, bkuutar, bbeehar, bpēn.

23 Iko iwuṭaan yuŋ bti iji ipēnna ṭi ñaaŋ meet yul ijaan iṭu ñaaŋ kaṭop ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. »

Pfiyaar pi ñaaṭ anwoon aanwo nayuday

(Maci 15.21-28)

24 Yetu apēn da, aṣē ya umbaŋ wi ubeeka wi Tir. Aneej du katoh kalon aṣē wo aanḥal bame, kē bañaan baṣē mehaara me.

25 Uunjoni, kē ñaaṭ alon i unṭaayi uneejuŋ ṭi abukul ñaaṭ aṣē tiink kē

baṭiiniyaan uko wi nul aṣē bi ajot ṭi ihoṭ yi nul.

26 Ñaaṭ mēnt aanwo nayuday, awo nafiniteŋ i utaak wi Tiri. Akooṭ Yetu aji na a adook unṭaayi, upēn ṭi abukul.

27 Yetu kē aji na a : « Wutan duna bapoṭ bade bayok, uunnuura bajej pde pi bapoṭ bawul ḥbuṣ ḥmpoṭi* . »

28 Ñaaṭ ateema aji : « Ajugun, ifaŋi, kē ḥbuṣ ḥmpoṭi ḥaṣē ji ḥade ituk yi bapoṭ bawatuŋ ṭi umeeṣa uṭeeh. »

29 Wi wi Yetu aṣaaŋ aji na a : « Uṭup wi, uṭu kē unṭaayi upēn ṭi abuku, yaani. »

30 Ñaaṭ mēnt akak katohul aṭēnk kē napoṭ apiint ṭi kaliṣa, kē unṭaayi upēn ṭi a.

*Yetu ajeban nadēnēmaan
(Maci 15.29-31)*

31 Yetu apēn du umbaŋ wi ubeeka wi Tir aṭēpna wi Fidoŋ amuur utaak wi Nḥeeka Iñeen aṣē ya umbaŋ wi bdēk bi Galilay.

32 Baṭija nadēnēmaan ankaaŋ aji noor na bṭup, aṣē kooṭa apafa iñen.

33 Yetu ajeja kē balow bañaan, aya agaag. Aṭu'a ikoŋ ṭi ibaṭ, atēfēj, abana pndemēt,

34 aṣē kat kēṣ du baṭi, awuuk uhēfēnt aṣē ji na ñiint: « Efaṭa » uwoon « haabṣiin. »

35 ṭi dko mēnt, ibaṭ ihaabṣaa, kē pndemēt pabot afēnēṣa, kē akṭiini bnuura.

36 Kē Yetu aṣē ji na bañaan bawut kaṭup nin ñaaŋ uko unṭepuŋ. Jibi akneenanuŋ baka, kē babaa ṭiiniyaan ṭiiniyaan maakan uko wi adoluŋ.

37 Bañoŋar pñoŋar pweek maakan aṣē ji : « Ado iko bti bnuura, adoo do kē bandēnēmuŋ baktiink, kē babiṣṣ bṭup baktiini. »

8

*Yetu ade de'an bañaan iñeen-week
ḥbaakēr ḥyaas iñeen*

(Maci 15.32-39; Markut 6.30-44)

* 7:27 Nbuṣ ḥmpoṭi : Wal mēnt bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo ḥbuṣ.

¹ Ƨi ŋnuur mēntɔ bañaanɔ batuma tum ašē wo baanka uko ude, ukaanɔ kē Yetu adu baɕašarul aji na baka :

² « Dñaɔa bañaanɔ biki, ŋnuur ŋwajanɔ ŋii ŋi, ŋi bawoonɔ na ŋji abot awo baanka uko ude.

³ Woli dji na baka baɕiiš, kē baya na ubon, baya jot du bgah te balonɔ Ƨi baka bapēna dko dlow. »

⁴ Baɕašarul bahepara aji : « Ƨunɔ di di ŋkkaanunɔ ipoom iwul baka bade badoo bayok? Dko di ŋwoonɔ di da-gaagi. »

⁵ Ahepar baka aji : « Nawo na ipoom hum ba? » Kē bateema aji : « Paaj na kalonɔ. »

⁶ Ado bañaanɔ kē baɕo Ƨi mboš, ašē jej ipoom paaj na kalonɔ yunɔ, abeeb Našibaɕi, akitēš ašē wul baɕašarul bawul bañaanɔ. Kē bawul ya baka.

⁷ Bakak awo na ŋtēb ŋlonɔ ŋmpoɕi. Yetu akak abeeb Našibaɕi Ƨi ŋtēb ŋunɔ, ašē wul ŋa baɕašarul kē bawul bañaanɔ.

⁸ Bañaanɔ bade ayok, kē indukiinɔ itum kkaar paaj na plonɔ.

⁹ Bañaanɔ banwoonɔ da bawo uko ji iñeen-week ŋbaakēr ŋyaaš iñeen (4000), kē Yetu ašē do baka kē baɕiiši.

¹⁰ Ƨi dko mēntɔ kē ašē paya Ƨi bteem na baɕašarul aya utaak wi Dalmanuta.

Bafaritay bahepar Yetu uko unknɔdi-imanunɔ kē awo i Našibaɕi

(Maci 6.14; 12.38-39; Luk 11.16,29)

¹¹ Bafaritay babi, awo Ƨi ptiini na Yetu, bala ptaawana, ašē hepara uko ulonɔ unknɔdiimanunɔ kē awo ñaanɔ i Našibaɕi.

¹² Yetu awuuk uhēfēntɔ ašē ji : « we ukaanɔ kē kawuunɔ ki kakhepar uko unknɔdiimanunɔ kē dwo ñaanɔ i Našibaɕi ba? Dɕupan, na manjoonan, nin mēnkdiiman kawuunɔ ki uko ulonɔ. »

¹³ Aduk baka aya apaya kak du bteem ašē ya umbanɔ wundu.

¹⁴ Baɕašar Yetu baɕilma pɕij ipoom ašē wohara na kaloolan ɕaɕi.

¹⁵ Yetu aji na baka : « Naɕafaraan, nalipariin uko utaajanaani pson wi bafaritay na wi Herod. »

¹⁶ Bawo Ƨi ptiiniyaan uko wi bawaanunɔ ipoom.

¹⁷ Yetu ammeenɔ uko wi baktiiniyaanunɔ aji na baka : « we ukaanɔ kē naktiiniyaan uko wi nawaanunɔ ipoom ba? Naanji nawin kabot kayikrēn i?

¹⁸ Itēb yi nan idēnēti i? Nawo na kēš ašē wo naanji nawin, nawo na ibaɕ ašē wo naanji nate. Naanleš

¹⁹ wi nkitšunɔ ipoom kañeen pa biintɔ iñeen-week kañeen ŋyaaš iñeen (5000) i? Kē kkaar hum kantumunɔ na ipoom ki ki nayaanaanunɔ ba? » Bateem aji : « Iñeen na ktēb. »

²⁰ « Kē wi nkitšunɔ ipoom paaj na kalonɔ pa bañaanɔ iñeen-week ŋbaakēr ŋyaaš iñeen (4000), kkaar hum kantumunɔ na ipoom ki ki nayaanaanunɔ? » Kē baji : « Paaj na plonɔ. »

²¹ Kē ašē ji na baka : « Naandobi yikrēnaara ha? »

Yetu ajeban nakuul

²² Yetu na baɕašarul baban ufētɔ wi Bettayida, kē bašē ɕija nakuul alonɔ, akooɕa abana.

²³ Amēbana Ƨi kañen, apēn na a Ƨi ufētɔ. Aɕu'a iŕuuj Ƨi kēš, apafa iñen ašē hepara aji : « Iwin uko ulonɔ i? »

²⁴ Wi akompēšunɔ ašē ji : « Dwin bañaanɔ, bawo ji mnko mankošunɔ. »

²⁵ Yetu kē akak aɕu'a iñen Ƨi kēš, kē wi atenunɔ, ašē jeb ahil ayikrēn iko bti apaɕēš ya.

²⁶ Yetu kē ašē ji na a aɕiiš ašē wut kaneej Ƨi ufētɔ.

Piyeer aji Yetu awoonɔ Krittɔ

(Maci 16.13-16; Luk 9.18-22)

²⁷ Yetu aya na baɕašarul du ŋntanka ŋaɕñogunɔ du ubeeka wi Fetare-Filip. Wi bawoonɔ Ƨi bgah kē ašē hepar baka aji : « Bañaanɔ bašal aji dwo in ba? »

²⁸ Bateema aji : « Balonɔ baji iwo Yowan Nabattaar, kē balonɔ baji iwo Eli, kē balonɔ kak baji iwo alonɔ Ƨi baɕupar Našibaɕi. »

²⁹ Yetu kē ašē hepar baka aji : « Kē Ƨi an, ŋji dwo in ba? » Kē Piyeer ašē teema aji : « Iwo Krittɔ. »

³⁰ Kē ašē šook baka aji na baka bawut kaɕup nin ñaanɔ uko wi nul.

³¹ Yetu ajun pɕup baka kē *Abuk ņiintɔ awo i kahaj maakan, kabot

kapokana ti bantohi, ti batenan baweeek na ti *bajukan Bgah. Balun kado bafina, unuur uwajantèn ašë naŋa ti pkeŋ.

³² Wi aktupun uko waŋ aankhoñ, aŋiini ajinŋan. Kë Piyeer ašë pula kë bagaagi ašë jun pŋoman na a ti uko wi ajakun.

³³ Yetu awugša aten baŋašarul ašë noman na Piyeer aji : « Lowaan, iwi Fatana, ŋiki iinji kla uko wi Našibaŋi aŋaluŋ, iji kla wi baŋaŋ baŋaluŋ. »

*Hum di di ŋaŋ awoon kaŋaš Yetu?
(Maci 16.24-28; Luk 9.23-27)*

³⁴ Yetu ado pntuk pi baŋaŋ na baŋašarul kë babii, ašë ji na baka : « Woli ŋaŋ aŋal kaŋašën, awo kaŋilma uleeful, kakunŋa krut ki nul kadinan phaj ji nji kabot kaŋašën, udole wo ti pkeŋ.

³⁵ Hënk di uwoon, aŋaluŋ pbuuran ubida wi nul alun kawaaŋ wa. Kë ŋaŋ i nji Yetu na Uŋup Ulil Unuura nŋkŋuun awaaŋ ubida wi nul alun kabuuran wa.

³⁶ We uwoon ŋaŋ aka pyok pi umundu bti woli aneemandën ubida unkmbiin.

³⁷ We wi ŋaŋ ahilanun pwul unklunun na uhaaš wi nul.

³⁸ Woli ŋaŋ akowara nji na nŋup ŋi naan ti kadun ki baŋaŋ biki umundu wi, bandekun Našibaŋi kafeŋ abot awo bajuban, nji *Abuk ŋiinŋ kalun kakowara baka woli dbi na nwanjut nyimanaan na mndëm mi Paapa. »

9

¹ Yetu akak aji na baka : « Dŋupan na manjoonan, balon ti baŋaŋ banwoon nŋa ti baankkeŋ bë baanwin Pših pi Našibaŋi pabi na mnhina. »

*Eli na Moyit bapën aŋiini na Yetu
(Maci 17.1-9; Luk 9.28-36)*

² Wi nnuur paaj nŋaŋepun, Yetu ajeŋ Piyeer, Jakob na Yowan kë baya agaag du pnkun pweek. Kë uleeful ušë ŋëlša ti kadun ki baka, kë awo ji ŋaŋ nampaŋi.

³ Imiša yi nul ikak ji unuur abot afaat pfaat pi imeen nin nanaj alon

ti umundu aanhil pwul imiša pfaat pteŋ pun.

⁴ Eli na Moyit kë bašë winana ti kadun ki baka, awo ti pŋiini na Yetu.

⁵ Piyeer aji na Yetu : « Najukan, uwo bnuura, jibi nja nwoon ti : nŋan iloona iwajant, kalon kawo ki nu, kalon kawo ki *Moyit, kandukiin ki *Eli. »

⁶ Baŋašar Yetu balënk palënk paŋ kë Piyeer aando me uko wi aktupun.

⁷ Kanfëluŋ kabi awun baka, kë pdiim plon pašë pënna ti ka aji : « I, awoon Abuk naan, dŋala maakan, natiinkana. »

⁸ Ti dko mënt, baŋašarul baten dko di bawoon afooyan ašë wo baanwin nin alon, Yetu ŋaŋ awoon na baka.

⁹ Wi bapënuŋ ti pnkun ahela, Yetu kë ašë ji na baka bawut kaŋup nin ŋaŋ uko wi bawinun te wi *Abuk ŋiinŋ aknaŋiin ti pkeŋ.

¹⁰ Bamëban uko wi ajakun na baka, ašë ŋiini jibi bawoon, ala pme uko wi aŋaluŋ pji wi ajakun : « Pnaŋa ti pkeŋ. »

¹¹ Baŋašarul bahepara aji : « we ukaŋ kë *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji Krittu ado kabi? »

¹² Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan, Eli awo i kadun kabi kakakan iko bti ti bgah. Našal aji babubara apiit aji Abuk ŋiinŋ awo i kahaj maakan, kapokana i? »

¹³ Kë nšë ŋupan, Eli adobi bi kë badola uko bti wi baŋaluŋ, jibi bapiitun ti a. »

*Yetu ajeban napoŋ anneejiin
(Maci 17.14-18; Luk 9.37-43)*

¹⁴ Wi Yetu, Piyeer Jakob na Yowan babanun du baŋašar Yetu bandukiin, ašë win pntuk pweek pi baŋaŋ na *bajukan Bgah kë bakŋiini na baka.

¹⁵ Wi baŋaŋ bawinaŋ win Yetu, ašë lënkara bti, aŋiira pwula mboš.

¹⁶ Ahepar baka uko wi bakŋiiniyaanun.

¹⁷ ŋiinŋ alon kë ašë teemna du pntuk aji : « Naweeek, dŋiju abuk naan, awo na untaayi umbiišanulun bŋup.

¹⁸ Dko di uyaan amobna, uji uwata ti mboš, napoŋ kayiit, katibrën

iñiin, uleeful uji ukak kataaŕ. Dkoot baŕaŕu badook wa k  baanhilani. »

¹⁹ Yetu aji na baka : « Nawo bañaan bawuŕaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaŕo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naŕijaan napoŕ. »

²⁰ K  baŕija'a. Wi untaayi uwinaarun win Yetu, aŕ  jun pŕ n ŕ nan napoŕ k  ajot ŕi mboŕ, ak l nk, ayiih.

²¹ Yetu ahepar aŕin napoŕ aji : « Lum di di ujunun pwata h nk ba? » K  ateem aji : « Wi awoon napoŕ nampoŕi te h nkun. »

²² Nyaaŕ nŕtum uji uwata du bdoo na du meel kado na pfiņa. K  iŕale hil pdo uko ulon, kŕ nkun, ŕiagi'un. »

²³ Yetu ateem aji : « Iji nŕale hil... N an anfiyaarun, Naŕibaŕi ahil pdo iko bti pa a. »

²⁴ ŕi dko m nŕ ajug napoŕ k  aŕ  njar aji : « Dfiyaari, biin iŕ nk n, nihilna nkak nfiyaar maakan. »

²⁵ Wi Yetu awinun k  bañaan batum bakŕi abi ayit k  aŕ  l bar na untaayi aji : « Iwi untaayi, injaan kd n man kabot kabiiŕan bŕup, dji ip n ŕi napoŕ i, iŕ  iwut kalun kakak ŕi a. »

²⁶ Wi untaayi ukp nun, k  napoŕ aŕ  njar al tar maakan. Napoŕ awo ji n an ankeŕun, k  bañaan bti bado ji aketi.

²⁷ Yetu k  aŕ  m bana ŕi ka en anaŕana k  anaŕi.

²⁸ Wi Yetu aŕiiŕun katoh, agaag na baŕaŕul, k  baŕ  hepara aji : « we ukaan k  un, n nhil lah adook untaayi ba? »

²⁹ K  aŕ  teem baka aji : « Untaayi ut nŕ wun, p ehan Naŕibaŕi ŕa  pahilanun pdook wa. »

Uyaaŕ ut bant n wi Yetu akŕupun pkeŕ na pnaŕa ŕi pkeŕ pi nul
(Luk 9.44-45)

³⁰ Wi bap nun ŕi dko dun, aŕ  muur utaak wi Galilay. K  Yetu aŕ  n al bañaan bawut kame.

³¹ Awo ŕi pjukan baŕaŕul aji : «*Abuk N inŕ awulana du bañaan,

bafiņa, unuur uwajanŕ n aŕ  naŕa ŕi pkeŕ. »

³² K  baŕaŕul baŕ  wo baamme uko wi akŕupun abot aŕi phepar apiban baka wa.

Ahon awoonun naweek?
(Maci 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Yetu na baŕaŕul batool aya Kapernawum. Wi babanun du katoh k  Yetu aŕ  hepar baka aji : « We wi nakŕiiniyaanun lah du bgah ba? »

³⁴ K  baŕ  yomp, ŕiki du bgah bawo ŕi plaŕar ala and mnun ŕi baka.

³⁵ Yetu aŕo aŕ  du baŕaŕul i een na bt b, aji na baka : « Woli alon an al pwo nateek, akakan awo kafet ki bat nŕul, awo nalempar baka. »

³⁶ Ajeŕ napoŕ alon aŕu'a ŕi ptoof pi baka, amooka, aŕ  ji :

³⁷ « N an anyeenkun napoŕ at nŕ i ŕi katim ki naan, nji ŕi uleef naan i i n an m nŕ ayeenkun, k  anyeenkun, m nŕ nji i ayeenkun, anyilun a. »

Anwoon aampokun, awo na un
(Luk 9.49-50)

³⁸ Yowan aji na Yetu : « Naweek, nwin alon k  akdook ntaayi ŕi katimu, k  n eenana, ŕiki aanji ŕaŕun. »

³⁹ Yetu ateema aji : « Nawutan kaneenana : Nin n an aanhilan kado mlagre ŕi katim ki naan kabot kaŕup uko uwuŕaan ŕi nji ŕi dko m nŕ.

⁴⁰ Anwoon aampok nja, awo na nja.

⁴¹ K  ankwulanan kakoopa ki meel nadaan ŕiki nawo i Kritt , alun kayeenk baluk bi awoon i kayeenk. »

Nalipariin
(Maci 18.6-11; Luk 17.1-2)

⁴² Yetu akak aji : « Ankdolun alon ŕi bapoŕ biki* ajot ŕi pjuban, uhokan batana ŕi kaŕuŕ plaak pweek baŕ  baf la du bd k.

⁴³ Woli ka en ki nu kaŕu k  ikjuban, falan ka, uhokan iya baŕi na ka en kammukŕiin k  di pya du infernu na i een it b du bdoo banwoon baankj mŕa

* 9:42 Bapoŕ biki Yetu aŕiiniyaan ŕi banfiyaarun, bukal bakakun ji bapoŕ.

44 [di ubob uwoon uunji ukeṭ, kē bdoo baanji bajēmṣa].

45 Woli kahoṭ ki nu kaṭu'u kē ikjuban, falan ka, uhokan iya baṭi na kahoṭ kammukṣiṭ, kē di pya na ihoṭ itēb du infernu

46 [di ubob uwoon uunji ukeṭ, kē bdoo baanji bajēmṣa].

47 Woli pkēṣ pi nu paṭu'u kē ikjuban, lookṣan pa. Uhokan ineej du Pṣih pi Naṣibaṭi na pkēṣ ploolan kē di bafēlu du infernu na kēṣ ktēb,

48 di ubob uwoon uunji ukeṭ, kē bdoo baanji bajēmṣa.

49 Baluṅ kaṭu bañaan bti bdoo jibi bajaan baṭu pnam ṭi mnde.

50 Pnam pawo uko unuura. Paṣale yaṣ, nakakanaan we kataabare ki pa? Nawoon na pnam ṭi uleef wi nan nabot natiinkar na batēnṭan.

10

*Yetu aṭiiniyaan uko wi bniim
(Maci 19.1-9; Luk 16.18)*

1 Wal mēntṭ kē Yetu aṣē naṭa ṭi dko duṅ, aya umban wi Yuda, amuur bdēk bi Yordan. Bañaan baṭum bakak ayit aṅoga, kē awo ṭi pjukan baka jibi ajonuṅ kado.

2 Bafaritay babi aṅoga, baṅal pṭaawana aṣē hepara me bgah bi Moyit badinan ṅaan adook aharul ṭi bniim.

3 Kē aṣē teem baka aji :

4 « We wi Moyit ajakuṅ ṭi uko mēntṭ? » Kē baji : « Moyit adinan ṅiintṭ apiit ṅaaṭ kakaarta kankyuujuṅ kē bniim babaa, kabaa dooka. »

5 Yetu kē aṣē ji na baka : « Mndēnēm mi ṅhaaṣ ṅi nan manṭuuṅ kē Moyit aṭup uko mēntṭ.

6 Ṭi ujuni, wi Naṣibaṭi aṭakuṅ umundu, ado baka kē bawo ṅiintṭ na ṅaaṭ.

7 Ukaaṅ kē ṅiintṭ aklun kaduk aṣin na anin,

8 kaya kawo na aharul, bukal batēb bti baṣē bakak ṅaan aloolan. Hēnk, baankwo bañaan batēb, bawo aloolan.

9 ṅaan awutan keeri kagar uko wi Naṣibaṭi anaakrēnuṅ. »

10 Wi bakakuṅ katoh, kē baṭaṣarul baṣē kak ahepara ṭi uko wi ajakuṅ.

11 Kē Yetu aji na baka : « Woli ṅaan adook aharul aṣē niim alon, ajuban pjuban pi piintṭ.

12 Kē ṅaaṭ akale duk ayinul aṣē niimar na ṅiintṭ alon, ajuban pjuban pi piintṭ.

Yetu na bapoṭ

(Maci 19.13-15; Luk 18.15-17)

13 Bañaan baṭij Yetu bapoṭ pa aban baka, kē baṭaṣarul baṣē ṅoman na baka.

14 Wi Yetu awinuṅ uko mēntṭ aṣē deebaṭ, aji na baka : « Nawutan bapoṭ babi ṭi ṅji, nakneenan baka ṭiki Pṣih pi Naṣibaṭi pawo pi banwoon ji baka.

15 Na manjoonan, dṭupan, anṅaluṅ pneej ṭi Pṣih pi Naṣibaṭi awo kanaam na napoṭ. »

16 Yetu ajej baka, amook abot apaf baka iṅen, aṅehandēr baka Naṣibaṭi.

Yetu na ṅiintṭ nayok

(Maci 19.16-30; Luk 18.18-30)

17 Wi akpēnuṅ pya, kē ṅiintṭ alon aṣē ṭi, abi ajot ṭi ihoṭ yi nul aṣē hepara aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mnṭo ba? »

18 Yetu kē aṣē teema aji : « Imeha kē Naṣibaṭi ṭaṅ anuuriṅ, ukaaṅ kē ikdu'ēn nanuura i?*

19 Ime uko wi bgah bi Moyit bajakuṅ: Iinkfiṅ ṅaan, iinkpiintṭ na ayin ṅaan kēme ahar ṅaan, iinkkiij, wutan katapar ṅaan uko wi awoon aando, kjej nin uko wi ṅaan ṭi kaguuru, mēbaan ṣaaṣ na naan bnuura. »

20 ṅiintṭ kē aṣē teema aji : « Najukan, iko mēntṭ djun pṭaṣ ya wi nhumuṅ hum te hēnkuṅ. »

21 Yetu atena aṣē magana, aji na a : « Uko uloolan uduki'iṅ: Yaan iwaap iko yi ikaaṅ bti, iwul itaka bawaan, wal mēntṭ ika pyok du baṭi, iṣē ibi iṭaṣēn. »

22 Kē ul, wi aṭiinkuṅ uko waṅ, aṣē ya na pjooṭan ṭiki ayok maakan.

* 10:18 Kēme : *We ukaaṅ kē ikdu'ēn nanuura ba? Naṣibaṭi ṭaṅ anuuriṅ nin alon kak annuura nuura.*

23 Yetu aten bañaan ayitan aşë ji na başaşarul : « Uluŋ katam maakan pa bayok banej du Pşih pi Naşibaŋi. »

24 Başaşarul bañaan maakan ŋi nŋup ŋi nul. Kë Yetu akak aji na baka : « An bayiŋ naan, utam maakan ñaan aneej du Pşih pi Naşibaŋi!

25 Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ŋi bhër bi kaguja kë di nayok aneej du Pşih pi Naşibaŋi. »

26 Başaşarul babaa ñoŋar ñoŋar maakan aşë ji : « Kë in ahilanuŋ keeri kabuur? »

27 Kë Yetu aşë jaban baka këş aşë ji : « Bañaan bajën baanhilan pbuuran nleef ŋi baka, kë Naşibaŋi aşë hil pbuuran baka, ŋiki aambiişna biişna nin uko uloŋ. »

28 Piyeer kë aşë ji na a wal mënŋ : « Un, ŋduk iko bti aŋaşu. »

29 Yetu ateema aji : « Na manjoonan, dŋupan, nin ñaan aankduk katohul, bubuk aşin, anin, aşin, bapoŋ, këme nŋteehul pa ŋi na Uŋup Ulil Unuura,

30 bë aankyeenk ŋi ŋwal ŋi ŋwoon ŋi nŋyaaş iñeen-week itoh, bubuk aşin, banin, bapoŋ na nŋteeh. Iko mënŋ bti igakandër na mnhaj. Kë du umundu unkmiiŋ, aka ubida wi mnŋo.

31 Baŋum ŋi banwoon bateek hënkuŋ baluŋ kawo babaañsaani kë banwoon babaañsaani baluŋ kawo bateek.

Uyaaş uwajantën wi Yetu aktupun pkeŋ na pnaŋa ŋi pkeŋ pi nul

(Maci 20.17-19; Luk 18.35-43)

32 Yetu na başaşarul bawo ŋi bgah aya ubeeka wi Yeruŋalem, kë Yetu ajotuŋ kadun. Başaşarul bahaajala maakan, kë bankŋaşuŋ baka babot awo na palënk. Yetu kë aşë jej kak na a başaşarul iñeen na batëb, awo ŋi pŋup baka uko unkmiiŋ kadola.

33 Aji : « Natenan, un biki biki aya Yeruŋalem kë başë luŋ kawul *Abuk Ñiintŋ baŋenan baweek na *bajukan Bgah, baluŋ kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeŋ kaşë kawula banwoon baanwo bayuday.

34 Babena, katëfjëra, kakoba na it-intël, kafiŋa. Unuur uwajantën aşë naŋa ŋi pkeŋ. »

Nawoon balempar batënŋan

(Maci 20.20-28)

35 Yakob na Yowan bubuk Tebede baya ñog Yetu aşë ji na a : « Najukan, nŋal idolun uko wi nŋkhepariiŋ. »

36 Kë Yetu ahepar baka uko wi banaluŋ ado pa baka.

37 Kë başë ji : « ŋenun nŋluŋ nŋto aloŋ ŋi kadeenu ki nu, undu ŋi kamayu ki nu wal wi ikyeenkuŋ pşih. »

38 Yetu aji na baka : « Naamme uko wi nakñehanuŋ. Nahilan kahaj† ŋi ŋi i, këme kayeenk batitmu bi ŋi kayeenkuŋ i? »

39 Bateem aji : « Nŋhili. »

Yetu kë aşë ji na baka : « Pnkalame pi ŋi kadaannuŋ, nadaanna pa, batitmu bi ŋi kayeenkuŋ, nayeenk ba.

40 Kë uko wi pŋo ŋi kadeenu këme ŋi kamayu ki naan mënŋ ŋi dwoon kadat bañaan banwoon pŋo da, bankaŋ na pŋo da baluŋ kaŋo da.

41 Wi banjañan iñeen bandukiŋ batiinkuŋ uko wi Yakob na Yowan bajakuŋ, aşë deebaŋër baka.

42 Yetu adu baka aşë ji na baka : « Nawini, banjakuŋ aji bawo başih biki nŋtaak baji başih na mnŋot, baweek biki nŋtaak kaŋoonkna bañaan.

43 Uunwo kawo haŋ pa an. Anŋaluŋ pwo naweek ŋi an awo kaŋep ŋep kawo nalempar batënŋul.

44 Kë woli ñaan aŋal pwo nateek ŋi an, awalaan bkowul ado kalempar batënŋul.

45 *Abuk Ñiintŋ ŋi uleeful aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuŋ bañaan baŋum maakan.

Yetu ajeban nakuul du ubeeka wi Yeriko

(Maci 20.29; Luk 18.35-43)

46 Yetu na başaşarul baban ubeeka wi Yeriko, kë wi bakpënuŋ da na pntuk pweek pi bañaan, Bartime

† 10:38 Nahilan kadaan ŋi pnkalame pi ŋi kadaannuŋ.

nakuul abuk Time aŋo ʔi kabaŋ bgah awo ʔi bñehan.

⁴⁷ Wi atiinkuŋ kē Yetu i Nataret aktēpuŋ ašē jun phuuran aji : « Yetu abuk Dayiʔ, ñagi'aan »

⁴⁸ Kē wi bañaan batum bawoon ʔi pŋoman na a ayomp, kē abaa huuran huuran maakan aji : « Abuk Dayiʔ ñagi'aan »

⁴⁹ Yetu kē ašē naʔ aji : « Nadu'ana. » Badu nakuul aji na a : « Wutan kalēnk, naʔiin, adu'u. »

⁵⁰ Kē ašē fēl umanta, alut anaʔa aya du umban wi Yetu.

⁵¹ Yetu aji na a : « we wi iŋaluŋ ndolu ba? » Nakuul kē aji : « Najukan i naan, dolaan nkak ndo kawin. »

⁵² Yetu kē ašē ji na a : « Yaani, pfiyaar pi nu pabuuranu. » ʔi dko mēnt kē ašē kak awin ; ašē ʔaš Yetu na bgah.

11

Yetu aneej ʔi Yerutalem ji naših (Maci 21.1-9; Luk 19.29-34)

¹ Yetu na baʔašarul bañog Yerutalem kakab ŋbeeka ŋi Betfage na Betani du umban wi Pnkuŋ pi Mnoliwera* kē Yetu ašē yil batēb ʔi baʔašarul.

² Aji na baka : « Nayaan du untanka unwoon ʔi kadunan : uneejan, nawin batan ubuuru umpoʔi wi nin ñaan awoon aambaan kadapi'aara. Nafēnēšan wa naʔij.

³ Woli baheparan uko unkayi kē nakfēnēš ubuuru, nateem kaji Ajugun anuma wa, woli abaa, ado wa ukak. »

⁴ Baʔašar Yetu baya aʔēnk kē batan ubuuru umpoʔi ʔi plēman ploŋ kakab bgah, ašē fēnēš wa.

⁵ Balon ʔi banwoon da bahepar baʔašar Yetu uko unkaan kē bafēnēš wa.

⁶ Kē bateem baka jibi Yetu ajakuŋ na baka. Kē bawut baka kē bayaa.

⁷ Baʔij ubuuru du Yetu, apēnan iyeti yi baka, agur ʔi wa, kē Yetu ašē paya ʔi wa.

⁸ Bañaan batum bašēef iyeti ʔi bgah, balon kē bašēef ikēn yi mnjaak yi batibnuŋ du uʔeeh.

⁹ Bankpošun ʔi kadun ki nul na bankʔašuluŋ bahuuran aji :

« *Hotana, †bnuura nuura ʔi Ankmbiin ʔi katim ki Našibaʔi Ajugun!* »

¹⁰ *Bnuura nuura ʔi pših pankmbiin hēnk, pših pi Dayiʔ ateemun!*

Hotana, Našibaʔi adēm du baʔi duuʔ. »

¹¹ Yetu aneej du Yerutalem aya du *Katoh Kaweek ki Našibaʔi meet. Wi atenuŋ dko bti ayitēn, ašē pēn pya Betani, ul na baʔašarul iñeen na batēb ʔiki utaakal ubani.

Yetu afēp bko bi bajaan badu bfig (Maci 21.18-19)

¹² Unuur utēbantēn, wi bakpēnnuŋ Betani kē ubon ušē de Yetu.

¹³ Awin bko bi bajaan bado bfig du kalowan, ašē ya pten me aʔēnk da mnko mnlon kade. Wi ašaan aŋog ašē ʔēnka itoh ʔañ, ʔiki wal wi kabuk ki ba uundobi ban.

¹⁴ Wi wi ašaan aʔiini na bko aji : « Nin ñaan aankak ade mnko mi nu. » Baʔašarul kē batiinka.

Yetu adook bawaap du katoh ki Našibaʔi

(Maci 21.12-17; Luk 19.45-47; nate-nan ʔi Yowan 2.13-22)

¹⁵ Yetu na baʔašarul baban Yerutalem, kē wi baneejuŋ ʔi Katoh Kaweek ki Našibaʔi, kē Yetu ašē jun pdook bankwaapuŋ na banknuguŋ da. Awat ŋmeeša ŋi batorkaar itaka‡, na iʔij yi bawaap ŋbalab.

¹⁶ Abot aneenan bañaan bankuŋiin bado kaʔēpna ʔi Katoh ki Našibaʔi meet.

¹⁷ Ajukan baka aji : « Mēnt uko wi upiitaniin ʔi Ulibra wi Našibaʔi i : *katoh ki naan kadu'ana *katoh kañehanaani*

* **11:1** *Pnkuŋ pi mnoliwera* : Dawoon katim ki pnkuŋ pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” † **11:9** *Hotana* : ʔi uhebērē dawoon « Buuran » ašē bi kak uʔup unjaan udēmanaan Našibaʔi. ✨ **11:9** *Kañaaam* 118.25,26. ‡ **11:15** *Batorkaar itaka baji batorkaar bayuday banwoonuŋ ŋtaak ŋlon itaka yi baka bahilna banug iko idolni bʔejan babot baluk Katoh Kaweek ki Našibaʔi daaša.* ✨ **11:17** *Itayi* 56.7.

pa n̄taak b̄ti[✠]? An k̄e naš̄e do ka dko d̄mennaani di bakiīj. »

¹⁸ Baṭeṇan baweek na *bajukan Bgah baṭiink uko wi Yetu adoluṇ, aš̄e la jibi bakdolun̄ kadoo kafina ; baṭi'a, ṭiki pntuk b̄ti pamaṭ pjukan pi nul maakan.

¹⁹ Utaakal ubanle, Yetu na baṭaš̄arul baji bap̄en ṭi ubeeka kaṭiīš.

*Bko bi bajaan̄ bado bfig bankayi
(Maci 21.20-22)*

²⁰ Wi Yetu na baṭaš̄arul bakt̄epun̄ na nfa, bawin bko bi bajaan̄ bado bfig k̄e bakay te du intaañ.

²¹ Piyeer aleš̄ uko unt̄epun̄, aš̄e ji na Yetu : « Najukan, tenan, bko bi if̄epun̄ bakay š̄aṭ. »

²² K̄e Yetu aš̄e teem aji : « Nafiyaaran Naš̄ibaṭi.

²³ Na manjoonan, d̄ṭupan, woli ñaan̄ aji na pnkun̄ pi p̄enan ṭi iya ijot du bd̄ek, woli aanwo na n̄š̄al n̄t̄eb, aš̄e fiyaar k̄e uko wi ajakuṇ udolana, Naš̄ibaṭi kadoo uko m̄ent̄ pa a.

²⁴ Ukaan̄ k̄e n̄ji kajakan, uko b̄ti wi nakheparun̄ woli nañehan Naš̄ibaṭi, nafiyaaran k̄e nadobi yeenk yeenk wa. H̄enk Naš̄ibaṭi ado uko m̄ent̄ pa an.

²⁵ Woli nañehan, aš̄e kaar uko ulon̄ na ñaan̄, namiirana, Aš̄inan anwoon̄ baṭi ahilna amiiran kak ipekadu yi nan.

²⁶ [K̄e woli naankmiir, Aš̄inan anwoon̄ baṭi aankmiiran kak ipekadu yi nan.] »

*Bahepar Yetu ñaan̄ anṭu'ulun̄ pdo iko
yi akdolun̄*

(Maci 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Yetu na baṭaš̄arul bakak Yeruṭalem, k̄e wi Yetu awoon̄ du Katoh Kaweek ki Naš̄ibaṭi apoš̄, baṭeṇan baweek, *bajukan Bgah na bantohi k̄e baš̄e bi aṅoga.

²⁸ Bahepara aji : « Mhina mhon̄ mi mi ikdolun̄ iko yi ba? In ajakiin̄ k̄e ihilan kadoo ya? »

²⁹ Yetu k̄e aš̄e teem baka aji : « Nji, dheparan uko uloolan̄ ṭañ, nateemaan, n̄š̄e n̄ṭupan mn̄hina mi n̄ji kadolun̄ iko yi.

³⁰ In ayilun̄ Yowan pbattaar ba? Naš̄ibaṭi a k̄eme bañaan̄ baka? Nateemaan. »

³¹ K̄e baš̄e wo ṭi plaṭar jibi bawoon̄, aji : « Woli n̄teem aji Naš̄ibaṭi ayilulun̄, aheparun̄ kaji, we ukaan̄ k̄e n̄enfiyaara.

³² K̄e woli n̄ji bañaan̄ bayilulun̄... hee! » Baṭi bañaan̄ ṭiki bañaan̄ b̄ti bafiyaar k̄e Yowan awo na manjoonan Naṭupar Naš̄ibaṭi.

³³ K̄e baš̄e teem Yetu aji baamme anyilulun̄. » K̄e Yetu aš̄e ji na baka : « Nji kak, m̄enk̄ṭupan mn̄hina mi n̄ji kadolun̄ iko yi. »

12

*Uhoñ wi balemp biki uwoorta
(Maci 21.33-46; Luk 20.9-19)*

¹ Yetu abot awo ṭi phoñ na bañaan̄ banwoon̄ ṭi Katoh Kaweek ki Naš̄ibaṭi aji : « Ñiinṭ alon̄ abi tepi uwoorta wi mn̄ko manjaan̄ mandolna ubiñu, aš̄e biig wa afooyan. Ajip bh̄er ado dko dpooñni, abot akiin̄ bliit bi mn̄laak bkuunṭaan pa bayeṇ, aš̄e dukar wa bañaan̄ balon̄ pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aš̄e ya bayaaš̄.

² Wi wal wi upooñ ubanun̄, k̄e aš̄e yil nalemparun̄ alon̄ du bañaan̄ banwoon̄ du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul.

³ Bañaan̄ bukun̄ m̄ent̄ bamob nayili akob, adooka k̄e akak iñeen ijinṭ.

⁴ K̄e ñiinṭ ajug uwoorta k̄e akak ayil du baka nalemparun̄ alon̄ kak. Bakoba ṭi bkow, abot akowand̄ena.

⁵ Ayil nawajant̄en k̄e bafina. Ayil kak balemparun̄ batum balon̄ k̄e bakob balon̄, afin̄ balon̄.

⁶ K̄e abukul i amaganun̄ ṭañ aduki'aarun̄, ul i ayilun̄ uyaaš̄ ubaañsaani du baka aš̄e ji : « Baya kakali abuk naan. »

⁷ K̄e wi bañaan̄ biki adukarun̄ uwoorta bawinun̄ abuk ajug uwoorta aš̄e laṭar aji : « I, akdukiin̄ na iko yi ašin, najoh n̄fina, n̄š̄e n̄duka na ya. »

⁸ Bamoba, afina, ajej puum ap̄enan ṭi uwoorta af̄el.

9 Kë we wi ajug uwoorta akdoon ba? Abi, kafin balemp biki aţuun ţi uwoorta, kajej wa, kawul balon.

10 Naanleyiir uko umpiitun ţi Ulibra wi Naşibaţi i?

“Pnduba pi baniw bapokun pakakun amëban katoĥ ;

11 *Uko mënţ uwo udo wi Ajugun unuura abot awo uñonjarënaan ţi kës ki nun.”*✧

12 Baţenan baweek, *bajukan Bgah na bantohi bayikrën kë bukal bakaan kë Yetu akhoñ hañ. Bado na pmoba wal mënţ aşë ţi pntuk. Baduka, aya.

Uko wi pluk Fëtar daaşa (Maci 22.15-22; Luk 20.20-26)

13 Wi uko mënţ uţëpun, bayil du Yetu balon ţi bafaritay na baţaş Herod balon pa pţup ţupana katenna me bahil kaţaawana.

14 Babi aji na a : « Najukan, nme kë iwo ñaan i manjoonan anwoon aanji ţi nin ñaan abot awo iinji kten uko wi ñaan awoon. Iji kjukan Bgah bi Naşibaţi jibi bawoon na manjoonan. Ţupun, bgah bi nun badinan nluk Fëtar naşih najeenkal daaşa i? Nwo kaluka da këme nñenwo i kaluka da? »

15 Yetu, ame nşal ni kalagare ni baka, aşë ji na baka : « we ukaan kë nakdo na pţaawanaan ba? Naţijaan pataka nten pa. »

16 Kë baţij pataka plon. Kë aşë ji na baka : « Kaara di in, na katim ki in iwoon da? » Kë bateem aji : « Fëtar. »

17 Kë aşë ji na baka : « Nakeerin nakakan Fëtar uko unwoon wi Fëtar, naşë nakakan Naşibaţi uko unwoon wi Naşibaţi. » Kë başë ñonjar bti ţi uko wi Yetu ajakun.

Pnaţa ţi pkeţ (Maci 22.23-33; Luk 20.22-39)

18 Unuur mënţ, *Bataduk balon babi ţi Yetu, bukal bajaan baji pnaţa ţi pkeţ paanwoo. Baji na a :

19 « Najukan, Moyit apiit pa un aji : Woli ñaan aka abuk aşin kë akeţi, aşë duk ñaaţ anwoon aambuki, ayeenkan

ahar abuk aşin mënţ ahilna abukara bapoţ.

20 Kë uşë bi ka biint paaj na alon banţaarun. Nateek aniim ñaaţ aşë keţ bë aambuki.

21 Natëbantën kë aniim ñaaţ mënţ akak akeţ kë aambuki. Kë uwo hañ pa nawajanţën.

22 Kë nin alon ţi biint paaj na alon banţaarun bukun aanduk napoţ. Wi bakeţun bti, ñaaţ kë akak akeţ.

23 Kë hënkun, woli bañaan balun anaţa ţi pkeţ, awo ahar in ţi baka, wi bukal paaj na alon bti baniimulun? »

24 Yetu ateem baka aji : « Mënţ ppaam nţup ni Ulibra wi Naşibaţi na mnhina mi nul pakaan kë nakneem i? »

25 Hënk di uwoon, woli bañaan balun anaţa ţi pkeţ, biint baankdo kajej baaţ, kë baaţ baankniima : bawo wal mënţ ji nwanjut ni baţi.

26 Kë ţi uko wi pnaţa ţi pkeţ, naanleyiir Ulibra wi Moyit ţi dko dankţiiniyaanun uko wi bgof bankyikun, jibi Naşibaţi ajakun na Moyit aji : *“Dwo Naşibaţi i Abraham, i Itaaĥ, na i Yakob”?* »✧

27 Yetu akak aji : « Naşibaţi aanwo keeri i bankeţun, awo i bajeb. Na-neem bnuura. »

Uko undëmnun ţi iko yi bgah bajakun

(Maci 22.24-40; natenan ţi Luk 10.25-28)

28 Alon ţi *bajukan Bgah antiinkun baka awin kë Yetu ateem bnuura, abi aňog ahepara aji : « Ţi iko yi bgah bajakun, uhoñ udëmnun dëm ba? »

29 Yetu ateem aji : « Undëmnun dëm wii wi *“Fiinkan, iwi Itrayel : Ajugun Naşibaţi i nun awoha aloolan ţaň.*

30 *Iwo kaňal Ajugun, Naşibaţi i nu, na kaţëbu bti, na uhaaşu bti, na uşalu bti, na ufořta wi nu bti.*»✧

31 Uko unyeenkun ţi wa wii wi : *“Iwo kaňal atenţu jibi inaluñ uleefu.”* Nin uko ulon ţi bgah uumpel pel iko yi. »

³² Najukan Bgah aji na a : « Uwo bnuura Najukan, iŕup manjoonan : Naŕibaŕi awoha aloolan ƙań, uunkak aka alonƙ kak.

³³ Kẽ pńala na kaŕẽb bti na uŕalu bti, na uforŕa wi nu bti, na pńal atẽntu jibi inaluń uleefu upel iŕeńan bti yi baŕeńanuń na yi bafińaruń Naŕibaŕi.

³⁴ Yetu awin kẽ aŕiini na mntit aŕẽ ji na a : « Iinlow Pŕih pi Naŕibaŕi. » Nin alonƙ aankak ańoom phepara uko ulonƙ.

Hum di di Krittu ahinanuń kawo abuk Dayiŕ

(Maci 22.41–23.7; Luk 20.41-47)

³⁵ Yetu ajej bŕup awo ƙi pjukan du Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi aji : « Hum di di *bajukan Bgah bahilanuń kaji Krittu awo abuk Dayiŕ ba?

³⁶ Dayiŕ ul, Uhaaŕ wi Naŕibaŕi udola kẽ aŕup ƙi uko wi Krittu aji :

Naŕibaŕi Ajugun aji na Ajugun :

Ŧoon ƙi kańen naan kadeenu te ndoo ndo baŕooradu

ido kapafna baka ihoŕ.

³⁷ Dayiŕ ul, ƙi uleeful, aji du Krittu kaji Ajugun, hum di di ahinanuń keeri kawo Abuk Dayiŕ? » Pntuk pweek pawo ƙi ptiinka aŕẽ lilan maakan.

Nadoon kalipara bajukan Bgah

(Maci 23.1-36; Luk 20.45-47)

³⁸ Yetu aji na baka ƙi pjukan pi nul aji : « Nalipariin *bajukan Bgah, bukal banjaan banal pńaay na imiŕa iyul, kańal banohntẽn baka ƙi dko di bańaan batum,

³⁹ kańal pŕo ƙi kadun ƙi itoh ińehanaani na ƙi iŕij inuura ƙi nŕettu.

⁴⁰ Baji bade bka bti bi baat bayoŕ, kabot kadaar kajon ƙi pńehan Naŕibaŕi pa pwinana. Naŕibaŕi aluń kakob baka kakob kandẽmnuń maakan. »

Uŕen wi ńaaŕ nayoŕ najuuk

(Luk 21.1-4)

⁴¹ Yetu aŕo atań na dko di bajań bawatna itaka pa Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi. Aten jibi bańaan bakwatuń itaka da. Bayok batum bawat itaka itum.

⁴² ńaaŕ alonƙ nayoŕ najuuk kẽ aŕẽ bi awata ktak-ktẽb ƙań.

⁴³ Kẽ Yetu aŕẽ du baŕaŕarul aji na baka : « Dŕupan na manjoonan, ńaaŕ nayoŕ najuuk i awul apelan bańaan bti banwuluń itaka.

⁴⁴ Banwuluń bukuń bti bawul itaka yi bawoon baanumaa, kẽ ul ƙi bwaan bi nul aŕẽ wul itaka bti yi anumiin pa pde. »

13

Yetu aŕup pŕot pi katoh ki Naŕibaŕi

(Maci 24.1-3; Luk 21.5-7)

¹ Wi Yetu akpẽnuń ƙi Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi, kẽ alonƙ ƙi baŕaŕarul aŕẽ ji na a : « Najukan, tenan knduba kweek na nńiw nńuura nńi babomanaanuń Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi. »

² Yetu ateema aji : « Iwin nńiw nńweek nńi? Nin plaak paankduka kapaf ƙi pŕeńŕ pa, mangarandẽr bti. »

³ Yetu na baŕaŕarul baban du *pnkuń pi mnoliwera, kẽ Yetu aŕẽ ƙo atań na Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi. Wi bi Piyeer, Yakob, Yowan na Andre bagaaguń na a, aŕẽ hepara aji :

⁴ « Ŧupun, lum di di uko wań ukwoon, kẽ we ukyuujun kẽ iko mẽńŕ bti ińogan ƙi pban. »

Wal wi mnhaj mnweek mankjunuń

(Maci 24.4-14; Luk 21.8-19)

⁵ Yetu awo ƙi pji na baŕaŕarul : « Naŕafaraan alonƙ aguuran.

⁶ Batum baluń kabi na katim ki naan kaji bawoon Krittu, kaguur bańaan batum.

⁷ Woli naluń atiink nńgut, abot atiink kẽ bakŕiiniyaan uko wi nńgut na pgarandẽr, nawutan kalẽnƙ : iko mẽńŕ iwo i kawo. Nameen kẽ uundobi wo uba umundu.

⁸ Utaak unaŕa ugut na utaak ulonƙ, pŕih pagut na plonƙ. Du nńban nńtum, mboŕ manluń kaŕińŕar, ubon uweek ubot uwo. Iko mẽńŕ bti ikwoon ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ńaaŕ ankyaan kabuk.

⁹ Naŕafaraan an ƙi nńlefan ; bańooŕan du nńruha, kakoban na itintẽl du itoh ińehanaani, kańooŕan du kadun ki

bantuŋa na ki baŋih, ŋiki nafiyaarèn. Wal mènŋ naŋup baka uko wi nameen ŋi nji.

¹⁰ Uŋup Ulil Unuura uwo i duna kaŋupana ŋi ŋtaak bti.

¹¹ Woli bamoban aŋooŋ du uruha, nakdo kaŋaaf uko wi nakyaanŋ kaŋup, uko unkyaanŋ kabi ŋi bkowan wal mènŋ naŋupan wa, ŋiki mènŋ an nakdoonŋ kaŋiini, Uhaaŋ wi Naŋibaŋi wa.

¹² Ŋaanŋ aluŋ kakeeŋaar abuk aŋin kado bafiŋa. Aŋin napoŋ aluŋ kakeeŋaar abukul kado bafiŋa, bapoŋ ba-naŋara bajug baka kado bafiŋ baka.

¹³ Katim ki naan kaŋu baŋaanŋ bti baŋooran. Kè anŋaanŋ amèban kaliint te kaban, abuur. »

Mnhaj mnweek

(Maci 24.15-22; Luk 21.20-24)

¹⁴ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuŋaan maakan unjaanŋ uŋopan* kè uwo ŋi dko di uwoonŋ uunwo kawo - İwi inkleyiiruŋ yikrènèn. Baŋaanŋ bankwoonŋ du utaak wi Yuda bakeeriin baŋi baya du inkunŋ iweek.

¹⁵ Anŋoonŋ du uŋaala awutan kaneejar uko ulonŋ.

¹⁶ Anwoonŋ du ŋteeh awutan kakakar bayeti bi nul du katoh.

¹⁷ Ŋnuur mènŋ, baatŋ bankwoonŋ na iyinŋ, na bankbootanuŋ bawuŋan.

¹⁸ Naŋehaan uko mènŋ uwut kaban ŋi wal wi uŋubal na mpoj.

¹⁹ Ŋnuur mènŋ ŋawo ŋnuur ŋi mnhaj. Mnhaj manwoonŋ maambaanŋ kawohara wi Naŋibaŋi aŋakuŋ umundu ; kè mnhaj mntènŋ muŋ maankak aluŋ kawo nin uyaas ulonŋ kak.

²⁰ Kè woli Ajugun aantinkŋtèn lah ŋnuur mènŋ, nin ŋaanŋ aankduka duka kado kahefènŋ ; kè baŋaanŋ biki adatuŋ baŋè ŋu kè atiinkŋtèn ŋa.

²¹ Woli alonŋ ajakan : “Natenan, Krittu awo du dko danŋ” kème : “Awo du dko dimonŋ” nakfiyaara.

²² Baŋaanŋ baluŋ kanaŋa kaŋilan kaji bawoonŋ Krittu na baŋupar Naŋibaŋi. Bado mlagre na iko iŋonŋarènaan pa

woli bahilani baguur biki Naŋibaŋi adatuŋ.

²³ Naŋafaraan keeri, ddoobi ŋupan iko bti inklunŋ kabi. »

Ubi wi Abuk Ŋiinŋ

(Maci 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴ « ŋi ŋnuur mènŋ, wi mnhaj manŋtèpuŋ, unuur uŋèmŋa, pli paankak anuur,

²⁵ ŋjah ŋajotna baŋi. Iko bti yi baŋi iŋinŋar.

²⁶ Wal mènŋ, baŋè bawin *Abuk Ŋiinŋ ado kabi ŋi infèluŋ, awo na mnhina mnweek maakan na mndèm.

²⁷ Ayil wal mènŋ ŋwanjuŋ ŋaya dko bti ŋi umundu, ŋaya du kabanŋ ki baŋi na ki umundu ŋaŋonkrèn biki adatuŋ.

Pjukan pi mnko

(Maci 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ « Natenan ŋi mnko : Wi inah ijunanŋ jun pluuman kè itoh ikpèn naji nayikrèn kè pti paŋogani.

²⁹ Hènk di ukwohanŋ pa an kak : woli nalunŋ awin iko yanŋ kè ibani, nameen kè Abuk Ŋiinŋ aŋogi, awo ŋi plèman.

³⁰ Na manjoonan, dŋupan, kawuunŋ† ki kaankŋtèp bè iko yi bti iinwinanaa.

³¹ Baŋi na mboŋ ŋaba, kè ŋŋup ŋi naan ŋaŋè wo ŋaankba.

³² Kè unuur wi iko mènŋ bti ikbiinŋ, kème woori mènŋ, nin ŋaanŋ alonŋ aamme me wa, mènŋ ŋwanjuŋ ŋi baŋi, mènŋ ŋji Abukul a, Naŋibaŋi Paapa ŋaŋ ameeŋ wa.

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Luk 21.34-36)

³³ « Naŋafaraan, nawoon bten, naamme wal wi uko mènŋ ukbanuŋ.

³⁴ Uwo ji ŋiinŋ ankyaanŋ bayaas aŋè dukar balemp katoh, andoli na ulemp wi nul, aji na nayanŋ bgah awo bten.

³⁵ Nawoon keeri bten, naamme woori wi ajug katoh akbiinŋ, naamme me abi na utaakal kème na utejan mnjel, kème uhaan ŋguk kème na nfa.

* **13:14** Baŋiiniyaan ŋi uko wi kadunŋ ki untonŋ wi bagrek wi baŋuunŋ du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi ; natenan ŋi Daniyel 9.27; 11.31; 12.11. † **13:30** Kème Umundu wi ŋwoonŋ wi.

36 Nalipariin akur kur aban aşë tñnkan nawo ti bñoy.

37 Uko wi nji kaşupanañ, dşup wa bañaan bti, nawoon bten. »

14

Bala pfiñ Yetu

(Maci 26.2-5; Luk 22.1-2)

1 Ufettu wi ipoom indať na *Ufettu wi Mbuur ñaduka ñnuur ñtëb, kë başenan baweek na *bajukan Bgah başë la jibi bakdoli mntit kadoo kamob Yetu kafiña.

2 Baji : « Nwut kado nin uko ulonj ti ufettu, ji bañaan babi başınťar. »

Ñaať alonj ajeş Yetu ukëra ujuñ ulil pťëkëñ ti bkow

(Maci 26.6-13)

3 Yetu awo du ubeeka wi Betani du katoñ ki Fimonj i bajaan badu namaak bdoo. Wi bawoonj ti pde, ñaať alonj kë aşë bi na ukëra ujuñ ulil pťëkëñ ti pťukar pmpoťi pi banugnuñ itaka itum. Ukëra mënť ubomanaan bko bi bajaan bado nardu abot atam maakan. Afom pa aşë jeeş ukëra ti bkow bi Yetu.

4 Kë bañaan balonj başë wo baanlilani, bañur ñuran aji : « We ubaanj awo pťok ukëra pi ba? »

5 Woli bawaap lah wa baka uko umpelun baluk bi uşubal*, kajej itaka mënť kawul bajuuk. » Badeebaťer ñaať.

6 Kë Yetu aşë ji na baka : « Nawu-tana, we ukaanj kë naknoorana ba? Ado uko unuura pa nji.

7 Bajuuk, nawo na baka ñnuur bti, nahilan kado baka bnuura, wal wi naknumiinj, kë nşë wo mënkwon na an ñnuur bti.

8 Ado uko wi ahilanunj pdo, adobi tu tu ukëra ujuñ ulil pťëkëñ ti uleef naan pa umoy.

9 Na manjoonan, dşupan, dko bti di bakşupunj Uşup Ulil Unuura, başup kak uko wi ñaať i adolonj, kaleşna'a.

Yuda Itkariyot aťu na pwaap Yetu

(Maci 26.14-16; Luk 22.3-6)

10 Yuda Itkariyot, alonj ti banjañan iñeen na batëb aya du başenan baweek pwul baka Yetu.

11 Wi batiinkulunj, balilani aşë hona itaka. Kë aşë wo ti pla jibi akdolonj kadoo kawul baka Yetu.

Baťaşar Yetu babomandër ufettu wi mnjeeh

(Maci 26.17-25; Luk 22.7-13; Yowan 13.21-30)

12 Ti unuur uteek wi ufettu wi ipoom indať, wi bañaan bajaan bafinj ñkaneel pťenanaan ufettu wi mnjeeh, baťaşar Yetu baji na a : « Tuñ di inaluñ ñya ñbomandër ideena kañah ki ufettu. »

13 Ayil wal mënť baťaşarul batëb, aji na baka : « Nayaan du ubeeka, naya kayit na ñiinť alonj ankuñiinj pdunk pi meel : naťaşana.

14 Katoñ ki akneejuñ, najakan na ajug katoñ mënť: “Najukan aji : tuñ di meeť di akdeenunj pde pi ufettu na baťaşarul dawoonj?”

15 Ayuujan meeť dhaan du bko duuť danwoonj na iko yi naknumiinj bti, dul di nakyaan kabomandërun ñhilna ñde pde pi ufettu. »

16 Baťaşarul baya, aban du ubeeka, aťenk kë iko iwo bti jibi ajakunj na baka kë baboman pde pi ufettu.

Yetu aťup kë alonj ti baťaşarul alunj kawaapa

(Maci 26.20-25; Luk 22.14; natenan ti Yowan 13.21-30)

17 Wi utaakal ubanunj, Yetu aban na baťaşarul iñeen na batëb.

18 Wi baťoonj awo ti pde, Yetu aji : « Dşupan, na manjoonan, alonj ti an, ankndeenj na nji alunj kawaapën. »

19 Bajooťani, kë andoli aşë wo ti phepara aji : « Woon nji a i? »

20 Kë aşë ji na baka : « Alonj ti an baťaşar naan iñeen na batëb, ankťuunj kañen na nji ti praata.

21 Aa, *Abuk Ñiinť awo kakeť jibi upiitaniinj ti a ti Ulibra wi Naşibaťi, kë anşaanj awula aşë wuťan. Uhokan lah awo aankbuka. »

* 14:5 Uko umpelun baluk bi ñnuur iñeen-week ñyaaş ñwajanť.

Yetu aṭup aji Piyeer aluṅ kapok pme'a

(Maci 26.26-29; Luk 22.17-20,31-34)

²² Wi bakdeen, Yetu ajej kapoom, abeeb Naṣibaṭi, akitēš ka, awul baka ašē ji : « Najejan, uleef naan wii wi. »

²³ Abot ajej pnkalame pi poot, wi abeebuṅ Naṣibaṭi aba, ašē wul baka badaan, kē badaan bukal bti.

²⁴ Aji na baka : « Pñaaḱ pi naan pii pi, pankntuluṅ pa pntuk pweek maakan, pi Naṣibaṭi aṭeṅjanaanuṅ bhoṅar.

²⁵ Dṭupan, na manjoonan, nin mēnkak adaan poot te unuur wi iko bti ikkakuṅ ihalu du Pših pi Naṣibaṭi. »

²⁶ Bayeeh añamarēn aba, ašē pēn pya du *Pnkunṅ pi Mnoliwera.

²⁷ Yetu aji na baka : « An bti nadukēn, jibi upiitunṅ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi :

“Dkob nayafan kafṭi,

ṅkaneel ṅašē ṅawayšēr”✧

²⁸ Kē wi nji kanaṭiṅ ṭi pkeṭ, djot kadun kayoonkan du Galilay. »

²⁹ Piyeer aji na a : « Woli bañaanṅ bti baya aduku, nji mēnkduku! »

³⁰ Yetu ateema aji : « Na manjoonan dṭupu, na utejan wi, ji uguk udo ka-haan uyaaš utēbantēn, iwi, ipok ṅyaaš ṅwajaṅṅ kaji iimme'ēn. »

³¹ Kē Piyeer ašē taman maakan aji : « Woli ddoo wo i pkeṭ na iwi, nin, mēnkpok kaji mēmme'u. » Kē bukal bti bakak aji haṅ.

Du Gettemaniya

(Maci 26.36-46; Luk 22.40-46)

³² Baban du dko di bajaanṅ bado Gettemaniya kē Yetu ašē ji na baṭašarul : « Naṭoon ṭi, dya pñehan Naṣibaṭi. »

³³ Ajej na a Piyeer, Yakob, na Yowan ašē jun phaajala na ptiink mnhaj ṭi uhaaš wi nul.

³⁴ Aji na baka : « Uhaaš wi naan ujooṭani, pjooṭan pdiṭ maakan kē ndo kita ; nadukiin ṭi nawo bten. »

³⁵ Kē wi ajohariṅ aya low ntiišu, ašē jot ṭi mboš añehan Naṣibaṭi,

aji woli uhilan lah kawo, mnhaj mankmbiṅ mi manlowa.

³⁶ Aji : « Abba†, Paap, iwi inhiniṅ iko bti, lowaan mnhaj mi ṭi nji ; ušē uwut kawo uko wi nṅaluṅ, wi iṅaluṅ ukdolaniṅ.

³⁷ Yetu akak ašē ṭēnk baṭašarul kē bakṅoyēṅṅ, kē ašē ji na Piyeer : « Timoṅ, iṅoyēṅṅ? Iinhilan awo bten uwoori uloolan ṭaṅ.

³⁸ Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ṭi kaguuru. Uhaaš wi nan uṅal pdo bnuura kē ṅleefan ṅašē waṅ uforta. »

³⁹ Akak aya alow baka añehan Naṣibaṭi awo ṭi pkakalēš uṭup wi aṭupuṅ ṭi kateeku.

⁴⁰ Awuṅša akak, aṭēnk baṭašarul kē bakṅoyēṅṅ, kēš ki baka kaditṅ bṅoy, baamme uko wi bakteemuluṅ.

⁴¹ Yetu akak uyaaš uwajaṅṅ du baṭašarul aṭēnk kē bakṅoyēṅṅ ašē ji na baka : « Naṅoyēṅṅ, nanoorfēnan. Uko mēṅṅ ubaa. Wal wi *Abuk Ñiṅṅ awoonṅ i kawulana ṭi iñen yi bado buṭaan ubani.

⁴² Nanaṭiṅ ṅya! Natenan, ankwaapnuṅ añogi, awii wi. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Luk 22.47-53)

⁴³ ṭi dko mēṅṅ, wi Yetu ahumuṅ kaṭiini, kē Yudaṭ, anwoonṅ alonṅ ṭi ban-jañan iñeen na batēb, ašē wuj na pntuk pi bañaanṅ banwoonṅ na ikej na induk. Baṭeṅan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bayiluṅ baka.

⁴⁴ Yuda, anwaapulunṅ aji na baka, hēnk di di nakmeenuṅ ṅaanṅ mēṅṅ, aji : « I nji kamookunṅ, ula namobana, nawutan kado abuur. »

⁴⁵ Wi abanaanṅ ban añog Yetu ašē ji na a : « Najukan » ašē mooka.

⁴⁶ Bukundu kē bašē dēpa ṭi a amoba.

⁴⁷ Alonṅ ṭi banwoonṅ da apēnan kej atib nalempar naṣih i baṭeṅan, abi fala fal kabaṭ.

⁴⁸ Yetu kē ašē ṭiini na baka aji : « Dwo nado buṭaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk? »

✧ 14:27 Fakariya 13.7. † 14:36 Abba : ṭi uṭup uaramayik dawoonṅ Paap.

⁴⁹ Nnuur bti dji kawo na an du Katoh Kaweek ki Naşibaţi kajukan, k e naam-mob en. K e uko wi Ulibra wi Naşibaţi ujakun uwoon kadolana. »

⁵⁰ K e wal m ent, ba aşarul bti baş e  i aduka.

⁵¹ Na aşa alon anguradiin bla n  a n ak aşulun. Bamoba,

⁵² k e a ş e wutan bla n a i byi u.

Ba noo  Yetu du uruha wi bayuday
(Maci 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; natenan  i Yowan 18.13-15)

⁵³ Ba noo  Yetu du uko na ih i ba enjan. Ba enjan baweek, bantohi na *bajukan Bgah bayit da bti.

⁵⁴ Piyeer k e a ş e low du kaf e a a a te du blay meet bi katoh kaweek ki na ih i ba enjan. A o na balemp at ema.

⁵⁵ Ba enjan baweek na baway ş b up bti bandukiin bala uko utapar Yetu kahilna kado bafina a ş e wo baan-wini.

⁵⁶ Ba um baji batapara k e n up ni baka n a  e wo n aanji n ayeenkiir.

⁵⁷ Balon baji bana a katapara kaji :

⁵⁸ « N iinka k e aji afom Katoh Kaweek ki Naşibaţi, ki i en yi ba naan ibomanun, ka  e kaniw  i n nuur n wajan , kalon ki i en yi ba naan iwoon iinkboman. »

⁵⁹ Baando tiinkar tiinkar  i u up wun.

⁶⁰ Na ih i ba enjan ana a wal m ent ana   i ptoof pi baka a ş e hepar Yetu aji : « Iinkhepna  i uko wi ba naan biki baktupun  i iwi i? »

⁶¹ K e ul a ş e yompa yomp, aanji nin uko ulon. Na ih i ba enjan akak ahepara aji : « Naşibaţi i n aan n d eman, iwi iwoon Kri tu Abukul i? »

⁶² Yetu ateema aji : « Nji a. K e na  e lun kawin en nji *Abuk N iin  n o  i kadeenu ki *And mun Maakan. Nalun kawina kak ado kabi na inf elun yi ba i. »

⁶³ K e na ih i ba enjan a ş e tow imi a yi nul  aji : « N doona we kak bamaar ba? »

⁶⁴ Natiink bti k e akar Naşibaţi. We wi na alun  i uko wi ba? » K e bukal bti ba  e ji aduknaanaa, awo i pke .

  14:63 Atow imi a yi nul pyuujna k e adeeba i.

⁶⁵ Balon bawo  i pt fj ra, awuna kaara akoba a  e ji na a : « Iwi, Na upar Naşibaţi,  upan n aan ankobiin. » K e balemp ba  e wo  i pkoba.

Piyeer apok aji aamme Yetu
(Maci 26.69-75; Luk 22.56-62; natenan  i Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Wi Piyeer awoon  i u eeh, du blay, k e n aat alon  i balemp biki na ih i ba enjan a  e ban.

⁶⁷ Wi awinun Piyeer k e akt ema, a alana a  e ji na a : « Iwi kak ibi wo na Yetu i Nataret. »

⁶⁸ K e a  e pok aji : « Iji we? M endo me me uko wi n alun p up. » A ool pp en du blay bi bdig [k e uguk u  e haan].

⁶⁹ N aat nalemp awina a  e wo kak  i pji na banwoon da : « Awo  i baka. »

⁷⁰ K e Piyeer akak apok. Uunjoni k e banwoon da ba  e wo  i pji na a : « Iwi, na manjoonan, iwo alon  i baka, idoo wo i u aak wi Galilay. »

⁷¹ K e a  e mehna aji na Naşibaţi af epa woli aank up manjoonan, awo  i pji : « M emme n iin  i najakun h enk. »

⁷²  i dko m ent k e uguk u  e haan uyaa  ut bant en. K e Piyeer a  e le  u up wi Yetu abiin aji na a : « Ji uguk udo kahaan uyaa  ut bant en ipok n yaa  n wajan  kaji iimme' en. » A i wal m ent, ap en bdig awooni.

15

Ba noo  Yetu du kadun ki Pilat
(Luk 23.1-5,13-25; Maci 27.1-2,11-14; natenan  i Yowan 18.28-38)

¹ Wi nfa mambanan ban k e ba enjan baweek ba  e  o ayit na bantohi, na *bajukan Bgah na ba naan bti biki uruha wi bayuday. Bado k e batan Yetu a  e n oo a aya wul Pilat.

² K e Pilat a  e hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon na ih i bayuday i? » K e ateem aji : « Iwi, ijakun han. »

³ Ba enjan baweek batapara iko itum.

⁴ Pilat k e akak hepara : « Iinka uko ulon u up i? Iinwin iko yi baktapariin bti? »

5 Kë Yetu aanteema teem nin uko alon, kë Pilat adoo ñonjar.

6 Ufettu undoli Pilat aji wutan pa bañaan biki ašihun nakalabuš i bapheparun.

7 Kë ñiint alon i bajaan bado Barabaat ašë wo ukalabuš, ul na bañaan balon banfiñun ñaan wi bakyewlanun ubeeka.

8 Pntuk pabi ašë wo ti phepar Pilat uko wi ajonun kado baka.

9 Pilat aji na baka : « Nañal nwananan naših i bayuday i? »

10 Ame kë bañen baweek bakuj Yetu, ukaan kë bañija'a.

11 Kë bañen baweek bašë wuuk pntuk pañep ñep paji awutan baka Barabaat.

12 Pilat akak ajej bñup ašë ji : « We wi nji kadoon keeri na i najaan nado naših i bayuday? »

13 Kë bakak ahuuran aji : « Pañana! »

14 Pilat aji na baka : « Buñaan bhon bi bi adoon ba? » Kë babaa huurana huuran maakan aji : « Pañana! »

15 Jibi Pilat añalun pdo uko unlilun pntuk, awutan baka Barabaat, ašë do kë bakob Yetu na itintël, ašë wul baka a bapan.

Bangoli baben Yetu

(Maci 27.27-31; natenan ti Yowan 19.2-3)

16 Bangoli bañoof Yetu du blay bi katoh ki Pilat nantuña, ašë du batent baka bti.

17 Bawoharëna bayeti bjeenkal jud, abot ašiiir iyiw ado ukël añu'a ti bkow*.

18 Bawo ti pnohntëna aji : « Nwulu mboš, iwi naših i bayuday. »

19 Bakoba ti bkow na pmul, atëfjëra abot añup ti kadunul, kawo ji badëmana.

20 Wi babenulun aba, bapënan bayeti bjeenkal akakana imiša yi nul, ašë pën na a pya kapan ti krut.

Bapan Yetu

(Maci 27.32-44; Luk 23.26-43; Yowan 19.17-27)

21 Bañu ñiint alon i katim ki Fimon, i ubeeka wi Kiren ampënnun uñeeh pkuña krut ki Yetu, awo ašin bi Alektandër na Rufut.

22 Bañoof Yetu du dko di bajaan bado Golgota uwoon « Kaheem ki Bkow. »

23 Bawula poot pi banaakrënuñ na bko bi bajaan bado miir kë apok pdaan.

24 Bapaña afaašiiir imiša yi nul, wi badolon kanun na mñlaak, katenna uko wi andoli akyitanaanun.

25 Wi ñwoori kañeen kalon ñabanun wi wi bapanulun.

26 Bapiit ti bkowul duuf ti krut uko unñuun kë bapaña, uwo « Naših i bayuday. »

27 Bapaña na balat batëb, alon ti kadeenu ki nul, alon ti kamayu. [

28 Kë hënk di di uko upiitun ti Ulibra wi Našibañi udolaniin, uji : « Banaakrëna na bado buñaan. »]

29 Bankñepun bakar karana ašë bët bëñan ikow aji : « Mbeeh, mënt iwi ijakun aji iwat Katoh Kaweek ki Našibañi kašë kaniw ka ti ñnuur ñwajanñ i?

30 Heliin ti krut, ibuuran uleefu. »

31 Bañen baweek kak na *bajukan Bgah banaakiir abeña aji : « Abuuran balon ašë wo aanhil pbuuran uleeful!

32 Aanwo Krittun naših i Itrayel i? Aheliin keeri hënkun ti krut ñwin, ñšë ñfiyaar. » Biki bapanun na a bado kara kak.

Pkeñ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Luk 23.44-49; natenan ti Yowan 19.28-30)

33 Ti udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm bašë wala ti umundu bti, ado ñwoori ñwajanñ.

34 Ti ñwoori ñwajanñ ñi pnak, Yetu kë ašë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani » uwoon : « Našibañi i naan, Našibañi i naan, we ukaan kë iwutën? »

35 Balon banwoon da, wi batiinkulun, baji : « Natiinkan, adu *Eli. »

* 15:17 Bado hënk anaaman na uko wi Fëtar naših najeenkal ajaan añu ti bkow. ☆ 15:34 Kañam 22.2.

³⁶ Alon aṭi, atoop kalēmēt kan-tanun ṭi pmul ṭi poot ptaakṭaan, awula adaan, aṣē ji : « Nayoontan, ṛten me Eli abi kawalana. »

³⁷ Kē Yetu aṣē do pdiim pweek aṣē jēmṣa.

³⁸ Blaañ bkēm maakan banjaan ba-noonan bañaan pneej du dko dyi-manaan maakan di Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi batowa ṭi ptoof.

³⁹ Naweek i bangoli iñeen-week alon anaṭ wal mēntṭ aṭaan na Yetu. Wi awinun jibi ajēmṣiṭ, aṣē huuran aji : « Ñiintṭ i awo na manjoonan Abuk Naṣibaṭi. »

⁴⁰ Uka kak baatṭ balon bannaṭun alow aṣē ten, bi Mariya i utaak wi Magdala, Falome, Mariya anin Yakob nampoṭi na Yotet, bawo ṭi bakan mēntan.

⁴¹ Baatṭ mēntan bajaan babi kaṭaṣ Yetu kabot kaṭenka wi awoon du Galilay. Baatṭ batum kak bampayiṭ na a du ubeeka wi Yerutaalem bawo da.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Luk 23.50-56; nate-nan ṭi Yowan 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Utaakal ukeṭ udo bi ban, kē ñiintṭ alon i katim kawoon Yotet, an-woon i ubeeka wi Arimati aṣē bi. Awo ñaan antiinkaniṭ ṭi uruha wi bayu-day, awo ṭi pyoonk ubi wi Pṣih pi Naṣibaṭi. Aya na mntēṭ ahepar Pilat puum pi Yetu wal mēntṭ ṭiki unuur mēntṭ uwo wi pbomandēr pa unuur wi pnoorfēn.

⁴⁴ Pilat añaar kē Yetu adobi keṭ, wi wi aṣaan adu naweek i bangoli iñeen-week, ahepara me ujoni, wi akeṭnun.

⁴⁵ Wi ateemulun, kē aṣē dinan Yotet ajeṭ puum.

⁴⁶ Yotet anug blaañ bi ifaal, awalan puum pi Yetu ṭi krut aṣē bootan pa na ba, aya bēkan pa ṭi bhēr bi bajipun ṭi kaban ki plaak. Ado kē bakēl plaak pweek ṭi plēman pi bhēr.

⁴⁷ Mariya i utaak wi Magdala na Mariya anin Yotet baten dko di babēkanulun bnuura.

16

*Baatṭ baṭenk bhēr kē bawo bjintṭ
(Maci 28.1-10; Luk 24.1-10; nate-nan ṭi Yowan 20.1-10)*

¹ Wi *unuur wi pnoorfēn wi bayu-day uṭēpun, Mariya i utaak wi Magdala, Falome na Mariya anin Yakob banug ukēra ujun ulil pṭēkēñ katul tulan ṭi puum pi Yetu.

² ṭi unuur unṭaṣun unuur wi pnoorfēn, na nfa kub wi unuur upēnun, kē baṣē ya du bhēr bi Yetu.

³ Balaṭar aji : « In abaan aya kakēlun plaak panwoon ṭi plēman pi bhēr ba? »

⁴ Kē wi baṣaan akat kēṣ aṣē win plaak pandēmun maakan kē pakēlanaa.

⁵ Baneej du bhēr aṣē win ṭi kadeenu ki baka naṭaṣa alon anwohariṭ kamiṣa kafaatal kē aṭoo, kē baṣē lēnk maakan.

⁶ Aji na baka : « Naklēnk, nala Yetu i Nataret, i bapanun: anaṭa ṭi pkeṭ, aanwo ṭi. Natenan dko di bapi-ntanulun. »

⁷ Nayaan naji na Piyeer na baṭaṣarul bandukiṭ: “ajotan kadun du Galilay, dul di nakwinnulun jibi abiṭ aṭupan.”

⁸ Bapēn du bhēr aṣē ṭi, ṛleef ṛaki na baka, kē babot añaar maakan, palēnk pi balēkun paṭu kē baantup nin ñaan uko ulon te ado ban katoh.

Yetu apēn awinana wi anaṭiṭ ṭi pkeṭ

[
⁹ Yetu anaṭa ṭi pkeṭ na nfa mi unuur unṭaanun unuur wi pnoorfēn. Apēn awinana duna ṭi Mariya i utaak wi Magdala, i abiṭ apēnan ṛntaayi paaj na ulon.

¹⁰ Aya aṭup uko mēntṭ bambiṭ awo na Yetu banwoon wal mēntṭ ṭi puum awooni.

¹¹ Wi batiinkun kē anaṭa ṭi pkeṭ, kē ul abot awina, baanfiyaara.

¹² Wi uko waṅ uṭēpun, Yetu apēn awinana awo ji ñaan nampaṭi ṭi baṭaṣarul batēb bankyaanun aya du ufēṭ unwoon du uṭēh.

¹³ Bukun mēntan bakak aṭup bandukiin uko wi bawinun, kē baanfiyaar baka kak.

¹⁴ Yetu abaañsaan apēn awinana ti banjañan iñeen na aloolan wi baṭoon ti umeeṣa pa pde, aṇoman na baka ti uko wi bawoon baanfiyaari na ti pdēnēmpi ṇhaaṣ ṇi baka ṭiki wi anaṭiin ti pkeṭ aṣē pēn awinana, baanfiyaar banwinulun.

¹⁵ Akak aji na baka : « Nayaan ti umundu bti naṭup Uṭup Ulil Unuura bañaan bti biki umundu.

¹⁶ Ankfiyaarun kabot kayeenk batitmu abuur, kē anwoon aankdi pfiyaarēn aduknaana.

¹⁷ Iko yi ikyuujun kē bafiyaari : Balun kado kadook ṇntaayi ti katim ki naan. Balun kaṭiini ṇṭup ṇyaanṭ.

¹⁸ Bajej ṇpula ti iñen yi baka. Woli badoo daan bnunk bankfijarun, nin uko ulon uunkdo baka. Bapaf bamaakal iñen kajeban baka. »

¹⁹ Wi Yetu Ajugun aṭiiniin aba, aṣē deenana baṭi, aṭo ti kañen kadeenu ki Naṣibaṭi.

²⁰ Kē baṭaṣarul baṣē ya du dko bti aṭup Uṭup Ulil Unuura. Ajugun alemp na baka abot ayuuj kē uko wi bakṭupun uwo manjoonan na iko iñonjarēnaan yi bakdolun.]

Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun

Uṭup ujuni

Luk apiit ṅlibra ṅtëb. Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun na Ulemp wi Banjañan. Luk ate ugrek bnuura. Awo nakuraar. Wi Pawulu ayaan pṭup bañaan banwoon baamme Naşibaṭi Uṭup Ulil Unuura, bukal bagakanderun. Wal mënṭ Luk aandoobi me Naşibaṭi. Abaa bi kak kak naritton. Apiit ulibra wi bë aanwin Yetu. Aya ala bañaan bammeen Yetu ahepar baka bnuura jibi iko iṭëpari. Ajej Uṭup Ulil Unuura wi Markuṭ apiitun aşë piit, jibi Maci adolon. Maci kak ajej ulibra wi Markuṭ. Ṭi ulibra wi nul, Luk ajuk iko yi bayuday akuṭ ajuk iko yi banwoon baanfiyaar Naşibaṭi bawoon baammee. Apiit pa bañaan banteen ugrek banwoon baanfët ṭi Palettina. Aṭiiniyaan pntaali pi Yetu ajunna du Adam kadiimanaan kë Yetu awoon nabuuran bañaan bti. Woli ñaan aleyiir ulibra wi Luk aji win uṅal wi Naşibaṭi adiimanun bañaan biki umundu upokun; bajuuk, bamaakal. Luk aṭiiniyaan kak Uhaaş wi Naşibaṭi na pñehan Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uko unkayi kë Luk apiit ulibra wi (1.1-4)
2. Hum di di Yowan Nabattaar na Yetu babukiin (1.5-2.52)
3. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-20)
4. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.21-4.13)
5. Yetu aya aṭo du Galilay (4.14-9.50)
6. Yetu apënnna Galilay atool pya Yeruṭalem (9.51-19.27)
7. Kanëm kabaañşani ki Yetu ṭi mboş; pwayeş pi bawayşulun na pkeṭul (19.28-23.56)

8. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (24.1-12)

9. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaşarul aşë deenana du baṭi duuṭ (24.13-53).

Ujuni

¹ Bañaan batum, badoonaan na ppiit, kaṭup iko bti inṭëpun ṭi ptoofun.

² Bakakalëşun ya, jibi bammaarun abot awin na këş ki baka du ujuni, baṭupun baka ya. Bukal biki baṭuun pṭup *Uṭup Ulil Unuura.

³ Ukaan kë nşë şal aji, wi nheparun bnuura, aten iko bti jibi iyeenkiiri du ujuni, uyuk maakan nji kak npiitu, nṭupu bnuura jibi iko iṭëpari, iwi Teofil i mmaganun maakan,

⁴ ihilna ime kë iko yi bajukaniin iwo manjoonan.

Uwanjut uṭup Fakariya kë Yowan Nabattaar alun kabuka

⁵ Wal wi *Herod awoon naşih i utaak wi Yuda, naṭenjan i Naşibaṭi alon awo da i bajaan bado Fakariya. Awo i pntuk pi baṭenjan biki pşini pi Abiya. Aharul awo i pşini pi *Aaron naṭenjan, katimul kawo Elitabet.

⁶ Bawo bukal batëb bti bañaan batool ṭi kadun ki Naşibaṭi, banjayi bataş uṭup na bgah bi Ajugun bti bnuura.

⁷ Kë başë wo baambuki, ṭiki Elitabet aanhilan pbuk, kë bakak awo bukal batëb bti bañaan bandoon abi ṭaf ṭaf.

⁸ Unuur ulon, Fakariya awo ṭi pdo bṭenjan ṭi kadun ki Naşibaṭi, ṭiki pntukul pakaan na pdo ba.

⁹ Baṭenjan baji bado kambiiulun katen ñaan i Naşibaṭi adaton, kë ul, Fakariya adataniin ṭi baṭenjan bti, pneej du *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaṭi, katër mnkulan*.

¹⁰ Pntuk pi bañaan batum kë paşë wo ṭi pñehan Naşibaṭi du bdig, wal wi aktërun mnkulan.

¹¹ Ṭi dko mënṭ kë aşë win *uwanjut ulon wi Ajugun, kë unaṭ ṭi umban udeenu wi umeeşa utëri mnkulan.

* 1:9 Mnkulan : Manjaan mantër du dko dyimanaan kadëmanaan Naşibaṭi. Mnkulan, manwo pñaaak pi bbeekar pankayun.

12 Fakariya alënk adiwşa, wi awinun wa,

13 kë uwanjut uşë jaka : « Fakariya, wutan kalënk! Uko wi iñehanun, utiinkana du Naşibaţi : Elitabet aharu, alun kabukaru napoţ ñiint, luji iţu'a katim ki *Yowan.

14 Alun kaţiju mnlilan na mntan ; bañaan batum balun kalilandër kabuka ki nul.

15 Alun kawo ñaan naweek ţi kadun ki Ajugun. Aanwo kalun kadaan nin poot. *Uhaaş wi Naşibaţi ujunna pwo ţi a du kayin ki anin.

16 Alun kakakan babuk *Itrayel du Ajugun, Naşibaţi i baka.

17 Alun kado kapoş ţi kadun ki Naşibaţi, na uhaaş na mnhina mi *Eli *Naţupar Naşibaţi, bapoţ bakakna batiinkar na başin baka, banwoon baanktaş Naşibaţi, bakak bawo na nşal nnuura ji bañaan banwoon batool. Alun kado pntuk pi bañaan, pabomandër bnuura pa Ajugun. »

18 Kë Fakariya aşë ji na Uwanjut: « Hum di di nji kadolun, kadoo kame kë uko waş uwo manjoonan? Dţafi, kë ahar naan akak awo naweek. »

19 Uwanjut uteema aji : « Nji dwoon *Gabriyel! Dji kanaţ ţi kadun ki Naşibaţi, kalempara. Ul ayilnun, mbi nţiini na iwi, nţupu uţup ulil wi.

20 Iinfiyaar uko wi nţupiin, kë uşë lun kadolana ţi wal wi Naşibaţi adatuş, ikak keeri namum, kabiiş bţup, te unuur wi iko mënţ yun iklunjin kadolana. »

21 Wal mënţ, kë bañaan başë naţ ayoonk Fakariya aşë la uko unkaan kë ajon maakan hënk du *dko dyimanaan.

22 Kë wi apënuş, aankak ahil pţiini na baka. Hënk di bañaan bameen kë aya ka mnwin du dko dyimanaan meet. Fakariya aţiiniyaan na baka na iñen ţań, kë pdiim paankpën.

23 Wi abaan ulemp wi awoon i pdo du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, aşë kak katohul.

24 Uunjoni, kë Elitabet aharul aşë mobana kayin. Amen kayin mënţ te kli kañeen, aşë ji ţi uşal :

25 « Kë hënk di di Ajugun alempun na nji, ţi wal wi adatuş, abuuranaan mnkow ţi kës ki bañaan! »

Uwanjut uţup Mariya kabuka ki Yetu

26 Wi kayin ki Elitabet kadolun kli paaj, kë Naşibaţi aşë yil *Gabriyel *Uwanjut du ubeeka wi *Nataret du utaak wi *Galilay

27 du neegani anwoon aamme ñiint, i ñiint alon anwoon Yotef, i pşini pi *Dayiţ naşih, ajokuş. Katim ki neegani an kawo *Mariya.

28 Uwanjut uneej du katohul aşë ji na a : « Dwulu mboş, iwi i Naşibaţi awulun bnuura bi nul atuman. Ajugun awo na iwi. »

29 Wi Mariya atiinkun uţup waş aşë ñoşar maakan, awo ţi pşal, aji : « Pwul mboş pi pawo phon ba? »

30 Uwanjut kë uşë ji na a : « Mariya, wutan kalënk ; Naşibaţi awulu bnuura bi nul.

31 Hënk, ilun kawo na kayin, kabuk napoţ ñiint ; luji iţu'a katim ki Yetu.

32 Alun kawo naweek. Balun kado kadu'a Abuk Naşibaţi *Andëmun Maakan. Naşibaţi Ajugun, alun kaţoorana ţi pşih pi *Dayiţ ateem.

33 Ul aklun kaţijan pşini pi *Yakob bti, te mndani. Pşih pi nul paanklun kaba. »

34 Kë Mariya aşë ji na uwanjut: « Hum di di uko mënţ wun ukhilanun kalun kadolana, wi nwoon mëndobi me biint? »

35 Uwanjut uteema aji : « *Uhaaş wi Naşibaţi ulun kahela ţi iwi, Naşibaţi Andëmun Maakan aşë guru na mnhina mnweek mi nul ji blifi. Ukaan kë napoţ nayimanaan anklun kabuka akdu'ana Abuk Naşibaţi!

36 Tenan, Elitabet, i nayiţun, andoon awo naţaf awo kak na kayin ki napoţ ñiint. Ul i bajakuş aanhil pbuk† awo ţi kli paaj,

37 ţiki Naşibaţi aambiişna biişna nin ukoolan. »

38 Ţi dko mënţ, kë Mariya aşë teem aji : « Nji, dwo nalempar Ajugun, uko

† 1:36 Awo narëkem.

mënt uwoon jibi ijakuñ! » Wi wi uwanjut wuñ uyaan, aduka.

Mariya aya pwin Elitabet ayiñul

³⁹ Ti ñnuur mënt ñuñ, kë *Mariya ašë bomandër ataran pya du ubeeka uloñ unwoon du inkun du Yuda.

⁴⁰ Aya aban, aneej du uko Fakariya, ašë wul Elitabet mboş.

⁴¹ Ti dko mënt, wi Elitabet atiinkun pwul mboş pi Mariya, kë napoť ašë şınțar du kayiñul meet, kë *Uhaaş wi Naşibaťi ušë tum ti Elitabet,

⁴² wi wi ašaan ado pdiim pweek, aji : « Naşibaťi awulu bnuura apelan baat bti, abot awul napoť i iwoonaanun ti kayiñ bnuura bweek!

⁴³ Nji dbaa wo wo in ba, kë anin Ajugun adoo poş aban du nji?

⁴⁴ Wi ntiinkaan tiink pwul mboş pi nu, kë napoť ašë lilan, ašınțar ti kayiñ naan meet.

⁴⁵ Ńaan anfiyaarun aji uko wi Ajugun ațupun ulun kadolana anu-urandeni! »

Mariya ayeeh mnlilan mi nul

⁴⁶ Kë *Mariya ašë teema aji : « Uhaaş wi naan udëman Ajugun, ⁴⁷ kë uşal wi naan uwo ti mnlilan wi Naşibaťi abuuranaanun, ⁴⁸ țiki aťo aten nji nalemparul nandayanaan.

Hënkun iwuun yi ñwal bti ido kadu'en ñaať nanuurandënaan,

⁴⁹ țiki Naşibaťi anhiniñ iko bti, ado pa nji iko inuura iweek maakan : katim ki nul kayimani!

⁵⁰ Mñaga mi nul manwo ti bañaan biki iwuun bti bankdëmanulun.

⁵¹ Atar kañen adiiman mnhina mi nul agar bandëmanun ikow yi baka.

⁵² Awalan başih ti pşih pi baka, ašë deen banwalanun ikow yi baka.

⁵³ Awul banwoon ti kanuma iko inuura, atuman ašë dook bayok, kë bakak iñen ijinť.

⁵⁴⁻⁵⁵ Aťenk bañaan biki *Itrayel balem- parul, ji kahoñ ki abiiñ ado başinun,

aleş ti mñaga mi nul,

*Abraham na pntaali pi nul, te mnto. »

⁵⁶ Mariya aťo na Elitabet uko ji kli kwajanť, abaa wugşa, aťiș katohul.

Kabuka ki Yowan nabattaar

⁵⁷ Wi unuur wi Elitabet awoon i kabuk ubanun, aťij napoť ñiint.

⁵⁸ Bakiñul na bayiñul, batiink kë Naşibaťi ayuuja mñaga, ašë wo ti mnlilan na a.

⁵⁹ Unuur uťenk bakren, babi pwalan napoť *katëmp, kaşë kaťu'a katim ki aşin : Fakariya.

⁶⁰ Kë anin ašë pok, aji : « Naťu'ana katim ki *Yowan »

⁶¹ Kë başë teema aji : « Nin aloñ ti bayiñu aanwo wo katim ki Yowan. »

⁶² Kë başë du aşin, ahepara na iñen katim ki aňalun baťu abukul.

⁶³ Fakariya ado kë batëmana iko ipiiti, ašë piit aji : « Awo katim ki Yowan. » Bañaan kë başë ñoñar bti.

⁶⁴ Ti dko mënt mntum manhaabşa na a, pndemënt kë pafëñşaa, kë ašë jun ptiini, abeeb Naşibaťi.

⁶⁵ Bakiñul bti balënk, abot aňoñar. Kë iko inťepun yuñ imeetana, aniink utaak unwoon du inkun du *Yuda bti.

⁶⁶ Bañaan bti bahank iko yi batiinkun du ñhaaş, ašë ji : « we wi napoť i akun kawo? » Mnhina mi Ajugun manwo na a na manjoonan.

Fakariya ayeeh mnlilan mi nul

⁶⁷ Kë *Uhaaş wi Naşibaťi ušë bi, aneej atum ti Fakariya aşin napoť, kë awo ti pťup ji *baťupar Naşibaťi aji :

⁶⁸ « Najoh ñdëman Ajugun, Naşibaťi i *Itrayel

țiki abi ti nja, pbuuran bañaan biki nul.

⁶⁹ Anaťan pa un, ti biki pşini pi *Dayiť nalemparul

Nabuuran i phina pweek,

⁷⁰ Jibi abiiñ aťup ti mntum mi baťuparul bayimanaan bajon.

⁷¹ Aji ankmbiiñ, alun kabuuranun ti başooradun, alun kapënanun ti iñen yi bam-pokun un bti.

- 72 Hënk, Naşibaţi adiiman mnñaga mi nul ti bateemun aşë leş kahon kayimanaan ki adolun.
- 73 Abi hon *Abraham aşinun amehna,
- 74 aji, atehun, kapënan ti iñen yi başooradun, abot ado kë nñhil adëmana na mntëñ,
- 75 nñhilna nwo bajint na ba tool ti këş ki Naşibaţi, nnuur bti ni ubida wi nun.
- 76 Kë, iwi, napoţ i naan, ilun kadu'ana naţupar *Andëmun Maakan, Naşibaţi ilun kado kapoş ti kadun ki Ajugun, kabomana bgah,
- 77 kaţupna pntaali pi nul, kë alun kabuuran baka, wi akbiin kapënan baka ti ipekadu yi baka.
- 78 Naşibaţi atum na mnñaga, ukaan kë akun kado kafiiñun na bjeehi banwoonun baţi, bannaamun na bi unuur unkmayun,
- 79 kajeehanaan banwoon ti bdem na ti ulimënt wi pkeţ, kaţijun ti bgah bi mnjeeh. »
- 80 Kë napoţ, ul, aşë dëma dëm na uleef na uhaaş. Awo du dko di *pndiiş te unuur wi alunjiin anaţa, abi awinana ti bañaan biki İtrayel.

2

Kabuka ki Yetu

- 1 Naşih najeenkal anwoon *Fetar Aguttu ado wal mënşan aji bapiitan bañaan bti.
- 2 Ppiitan itim pañ, panwoon pteek, padolana ti wal wi Kiriniyut awoon nantuna i utaak wi Firi.
- 3 Bañaan bti baya ppiitan, andoli du ubeeka wi bateem.
- 4 Kë *Yotef ul kak anaţnaana ubeeka wi *Nataret ti utaak wi *Galilay pya utaak wi Yuda, du Betleyem, ubeeka wi *Dayiţ, ţiki awo i pşini pi nul.
- 5 Aya pa ppiitan da, ul na *Mariya, poonu i ajokun, anwoyi na kayin.
- 6 Wi bawoon ti Betleyem, kë wal wi Mariya awoon i kabuk, kë uşë ban.

7 Kë abuk napoţ ñiint, bajeenul. Abootana na ilaañ, apiinşana ti kambëñan, ţiki baantënkber aka dko dpiint du meet di bayaant.

Uwanjut upën awinana ti kadun ki bayafan

(Maci 2.1-15)

8 Ti utaak mënt wun, bayafan balon baji bafër du nşeeh kayen itani yi baka.

9 *Uwanjut ulon wi Ajugun upën awinana ti kadun ki baka, kë mndëm mi Naşibaţi manşë jeehan baka, kë balënk maakan.

10 Kë uwanjut uşë ji na baka : « Nawutan kalënk, dbi pşupan uşup unklun kaţij mnlilan mweek ti bañaan bti :

11 *Nabuuran Bañaan abuka ti utejan wi nşa wi pa an, du ubeeka wi *Dayiţ naşih : ul awoon *Krittü Ajugun.

12 Kë hënk di di nakyaan kayikrënaan napoţ mënt: naţënk babootana na ilaañ, bapiinşana ti kambëñan. »

13 Ti dko mënt, kë pntuk pweek pi nwanjut ni baţi paşë wuj, anaakiir na uteek, aşë beeb Naşibaţi aji :

14 « Naşibaţi adëm du baţi duuţ, mnjeeh mi nul manwala ti mboş pa bañaan biki añalun! »

Bayafan baya Betleyem

15 Wi nwanjut nakakun baţi, aduk baka, kë bayafan başë ţëlşër aji : « Nawulën nya te Betleyem, nya nwin uko unwoon, wi Ajugun adolun kë nşmee. »

16 Hënk di di bataranun aya, baţënk Mariya, na Yotef, na napoţ aambaan abuka buka, kë apiint ti kambëñan.

17 Wi bawinulun, aşë kakalëş uko wi *uwanjut uşupun baka ti napoţ mënt.

18 Bañaan bti bantiinkun bayafan, bañonar ti uko wi baţupun.

19 Kë Mariya, anin Yetu, ahank bnuura iko inşepun bti ti kaţëbul, aşë şalntën ya.

20 Bayafan bawuğşa wal mënt akak, aşë dëman Naşibaţi, abot abeeba ti iko

bti yi batiinkuŋ akuŋ awin. Iko mēntŋ yuŋ iŋēp jibi uwanjut ujakuŋ na baka.

Bawalan Yetu katēmp

21 Ți unuur uŋenk bakreŋ, wal wi pwala *katēmp pi napoŋ ubani. Kē baŋu'a katim ki Yetu, jibi *uwanjut uŋupuŋ Mariya, wi awoon aandobi wo na kayiŋ.

Baŋij Yetu aya adiiiman du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi

22 Nnuur ŋabani ŋi *Yoteŋ na *Mariya bawoon biki kabaañeŋ bañow jibi *Bgah bi Moyit bajakuŋ. Baŋij Yetu du ubeeka wi Yerutalem, kaya kadiimana Ajugun.

23 Bado haŋ ŋiki upiit ŋi ulibra wi Bgah bi Ajugun, aji : « *Bajeen ñiintŋ awo kafah ki Ajugun.* »*

24 Bawo i kado kak bafiŋar Ajugun ŋrikaŋe ŋtēb, ukaŋ na waaŋ kēme ŋbalab ŋtēb ŋanhojuŋ, jibi Bgah bi Ajugun bajakuŋ*.

Fimeyoŋ abeeb Naŋibaŋi wi awinuŋ Yetu

25 Kē ñiintŋ alon aŋe wo wal mēntŋ du Yerutalem, anwoon katim ki Fimeyoŋ. Awo ñaaŋ anwoon natoŋ ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi abot adēmana bnuura. « Awo wo ŋi pyoonk wal wi Naŋibaŋi akwentuŋ mnkuul mi *Itrayel. » Kē *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uŋe wo ŋi a.

26 Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ubi ŋupa kē aankket, bē aanwin Krittŋ, i Ajugun ayiluŋ.

27 Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uŋija te du *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi. Kē wi bajug Yetu baŋijuluŋ da, pya kado uko wi *Bgah bi Moyit bajakuŋ,

28 Fimeyoŋ ayeenka ŋi iñen, abeeb Naŋibaŋi, aŋe ji :

29 « Ajugun, kahoŋ ki nu kadolanaa, hēnkun ihilan kawutan nalemparu,

aya na mnjeeh,

30 ŋiki dwiŋ na kēŋ ki naan mbuur manwoonuŋ du iwi,

31 mi ibomanuŋ ŋi kēŋ ki umundu bti.

32 Dwiŋ bjeehi bankdoliŋ imeeŋana

ŋi banwoon baanwo *bayuday kabot kawo pdēm pi Itrayel pntaali pi nu. »

Fimeyoŋ aŋup uko unklun kabi

33 Aŋin Yetu na anin bañonari jibi batiinkuŋ Fimeyoŋ kē aktiiniyaan uko wi nul.

34 Kē Fimeyoŋ aŋe ñehan Naŋibaŋi bnuura pa baka, abaa ji na *Mariya anin Yetu : « Tenan, Naŋibaŋi adatuŋ napoŋ i, ul aktiŋuŋ pjoŋ na pnaŋa pi bañaaŋ batum ŋi *Itrayel. Aluŋ kado kadiiman mnhina mi Naŋibaŋi, bañaaŋ baluŋ kado kalaŋa.

35 Hēnk, ŋŋal ŋammeniŋ ŋi ŋhaaŋ ŋi bañaaŋ batum, ŋaluŋ kameeŋana. Kē iwi Mariya, pjoŋan paluŋ kaluŋanu kaŋēb ji kakej. »

Aana aŋup uko unkmbiŋ

36 Uka ñaaŋ alon *Naŋupar Naŋibaŋi i katim ki Aana, awo abuk Fanuwel, i pŋini pi Ater. Adobi wo wo ñaaŋ naweek, aniima ŋŋubal paaj na ulon

37 aŋe duka nayoŋ. Aana mēntŋ aka ŋŋubal iñeen bakreŋ na ŋbaakēr. Aanji low *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi, kaŋe bi duka duka ŋi plempara, ŋi pyiman na pñehan.

38 Aban da wal mēntŋ aŋe wo ŋi pbeeb Naŋibaŋi abot aŋiiniyaan uko wi napoŋ, bañaaŋ bti bankyoonkuŋ mbuur mi Yerutalem.

Pkak Nataret du utaak wi Galilay

39 Wi *Yoteŋ na *Mariya babaan pdo iko bti jibi Bgah bi Ajugun bajakuŋ, bawuŋŋa akak utaak wi *Galilay, du Nataret, ubeeka wi baka.

40 Napoŋ adēm na uforŋa, na uŋal untuŋa, kē bnuura bi Naŋibaŋi babot awo na a.

Yetu aŋo na bajukan Bgah du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi

41 Na ŋŋubal, bajug Yetu baji baya *Ufettu wi Mnjeeh du Yerutalem.

42 Kē wal wi Yetu adoluŋ ŋŋubal iñeen na ŋtēb, kē baŋe ŋija, ji udolade wi baka.

43 Wi ufettu uŋeŋuŋ, bawuŋŋa akak, kē Yetu napoŋ aŋe duka Yerutalem, kē bajugul baamme.

44 Banjuur aji Yetu awo ti pntuk pi bañaan bankyaanun na baka, bapoş ado unuur upëb abaa naña pla'a, ahepar na bayiñ baka, na biki bameerun.

45 Wi bawoon baanwina, aşë wugşa pla'a te Yerutalem.

46 Ti unuur uwajanñen, bañenka du *Katoh Kaweek ki Naşibañi, kē aña ti ptoofpi *bajukan Bgah bi Moyit, atiink baka, abot ahepar baka iko ilon.

47 Bañaan bti banktiinkulun bañoñar ti mntit mi nul, na jibi akteemun bajukan baweek.

48 Wi bajugul bawinulun, bakak añoñar maakan. Kē anin aşë ji na a : « Abuk naan, ibaa dolun do we hēnk ba? Tenan! Nji na şaaş nhaajala maakan awo ti pla'u. »

49 Kē Yetu aşë teem aji : « We ukaan kē nakla'ēn ba? Naamme kē dwo i kawo ti katoh ki Paapa i? »

50 Kē bajugul başë paam uñup mēñ.

Yetu atiink bajugul

51 Wi wi Yetu aşaan awugşa akak *Nataret na bajugul, aji tiink baka. Kē anin ahank ti kañëb ki nul iko bti yi atiinkun abot awin.

52 Yetu kē aşë dēm, na uşal, na uleef. Kē Naşibañi na bañaan bti babot alilandëra.

3

Naşibañi ayil Yowan Nabattaar (Maci 3.1-6; Markut 1.2-6; natanan ti Yowan 1.19-23)

1 Uwo ti wal wi Tiber *Tetar awoon ti uşubal uñenk nşubal iñeen na kañeen wi awoon naşih najeenkal*, kē Pont-*Pilat awo nantuña i utaak wi Yuda, kē *Herod awo nantuña i utaak wi *Galilay, Filip naweek Herod kē awo nantuña i ntaak ni Iture na Trakonitid, kē Litaniyat awo nantuña i utaak wi Abilen,

2 ti wal wi Anat na Kayif bawoon *bañen baweek biki Naşibañi. Ti uşubal mēñ *Yowan abuk Fakariya

* 3:1 Naşih najeenkal awo naşih i Rom na i ntaak ni baromen batehun. Aji tu nantuña ti utaak undoli wi batehun. * 3:6 Itayi 40.3-5.

awo du *pndiiş, kē Naşibañi aşë tiini na a, awula uñup wi nul.

3 Wi wi aşaan ajun pñaay ti utaak bti unñoğun bdëk bi Yordan, aji na bañaan: « Nawutan pjuban, nañëlëş nñbida, nado *batitmu, Naşibañi aşë pēnanan ipekadu. »

4 Kē hēnk di uko wi *Itayi *Naşupar Naşibañi apiitun ti Ulibra wi Naşibañi udolaniin, apiit aji :

« Pdiim ploñ pahuuran du pndiiş aji :
“Nabomaan bgah bi Ajugun aklun
kañëpna,

nadolana ilël itool!

5 Injiir ilun kafukana,

inkun iweek na impoti ifom
kaliñran na igah.

Igah inñotun ikak itool.

Igah inşëkrëtiin ikak idaan.

6 Hēnk, bañaan bti balun kawin jibi
Naşibañi abuurun un.” »*

Uko wi pdo, kawutna pjuban (Maci 3.7-10)

7 *Yowan aji ji na pntuk pweek pi bañaan panjaan pabi ti a pyeenk *batitmu : « An, nawo pntuni pi nñfunan! In ahoopañan aji nañi udeeb wi Naşibañi unkmibiin ba?

8 Nadolan keeri iko inkyuunun kē nawut pjuban abot añëlëş nñbida ; nawutan kaşal kaji : “Nwo biki pşini pi Abraham!” Dñupan : Naşibañi ahilan kakakan mñlaak mi babak *Abraham.

9 Ptibi padobi bëkan bëkan ti mnko uñeek, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kafël du bdoo. »

10 Pntuk pi bañaan pahepara aji : « Kē nbaa do do hum ba? »

11 Kē atem baka aji : « Ankaan imişa itëb, apēnan kalon kañen anwaanun. Ankaan uko ude, afaaşiiir na anwaanun ! »

12 *Bakobraar daaşa balon babi kak pdolan batitmu, aşë hepara aji : « Najukan, we wi nwoon kado? »

13 Kē aji na baka : « Nakhepar kapelan wi bañu'anañ pyeenk. »

14 Bangoli bahepara kak, aji : « Kē un, we wi nwoon kado? » Kē atem

baka aji : « Nawutan kateh nin ñaan alon itaka na uyoh, këme ti nñilan, naliñan ti baluk bi nan. »

*Yowan aṭiiniyaan ñaan anklun kabi
(Maci 3.11-12; Maci 1.7-8; natenan
ti Yowan 1.24-28)*

15 Jibi bañaan bti bakyoonkun uko unwoon wi pbi ašë šal aji : « Wom *Yowan awoon *Krittu? »

16 Kë Yowan ašë tiini na baka bti aji : « Nji, dji kabattaaran na meel. Kë, anšaan alun kabi ašë dëm apelën maakan, mëndoo ñoom ñoom kanjup pfënëša işapaat. Ul aklun kabattaaran na *Uhaaş wi Naşibaṭi na bdoo.

17 Awo na kajet ti iñen, aweey kapatëş ptiiij na plëfar. Aya katoor ptiiij ti pnkuti, kaşë kafël plëfar du bdoo banwoon baankjëmša. »

18 Yowan akak ajukan pntuk pi bañaan iko itum, ameeṭanaan baka *Uṭup Ulil Unuura.

Bawat Yowan Nabattaa ukalabuş

19 *Herod nantuña ajej Herodiyana ñaaṭ i naweekul akak ado iko iwuṭaan itum ilon kak, ukaan kë *Yowan anoman na a.

20 Kë Herod, abaa beeh beeh ado kak buṭaan blonj: Awat Yowan ukalabuş!

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11)

21 Wi bañaan bti bakdolanun *batitmu, Yetu kak ado batitmu. Wi awoon ti pñehan Naşibaṭi, kë baṭi başë haabëša.

22 Wi wi *Uhaaş wi Naşibaṭi uşaan awala ti a, awo wo ji ubalab ufaatal. Kë pdiim plon paşë pënna baṭi, aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, dñalu maakan, dmaganu. »

Pşini pi Yetu

(Maci 1.1-17)

23 Yetu aka uko ji nşubal iñeen nwanan wi ajunun pjukan bañaan. Ti uşal wi bañaan bti, Yetu awo abuk Yotef, i Heli,

24 i Mattat, i Lewi, i Melki, i Yanayi, i Yotef,

25 i Matatiya, i Amot, i Nahum, i Hetli, i Nagayi,

26 i Maat, i Matatiya, i Femeyin, i Yotek, i Yoda,

27 i Yowan, i Reta, i Ferubabel, i Talatiyel, i Neri,

28 i Melki, i Adi, i Kotam, i Elmadam, i Er,

29 i Yetu, i Eliyeter, i Yorim, i Mattat, i Lewi,

30 i Timeyon, i Yuda, i Yotef, i Yonam, i Eliyakim,

31 i Meleya, i Mena, i Matata, i Natan, i Dayiṭ,

32 i Yete, i Yobed, i Boot, i Fala, i Naaton,

33 i Aminadab, i Admin, i Arni, i Hetrom, i Peret, i Yuda,

34 i Yakob, i Itaak, i Abraham, i Terah, i Nahor,

35 i Ferug, i Ragawu, i Falek, i Eber, i Fala,

36 i Kayinam, i Arfaktad, i Fem, i Nowe, i Lamek,

37 i Metutela, i Henok, i Yaret, i Malalalel, i Kayinam,

38 i Enot, i Fet, i Adam, i Naşibaṭi.

4

Untaayi Uweek udo na pguur Yetu du pndiiş

(Maci 4.1-11; Markut 1.12-13)

1 Wi Yetu antumun na *Uhaaş wi Naşibaṭi awoonun bdëk bi Yordan, kë Uhaaş wi Naşibaṭi uşë ñooṭa du *pndiiş.

2 Ti nnuur iñeen nbaakër ni adolon da, Untaayi Uweek udo na pguura ado buṭaan. Nnuur mënṭ bti aandee, ukaan kë ubon ukde'a wi nṭəpuñ.

3 Kë Untaayi Uweek uşë ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaṭi, kji na plaak pi pakak kapoom. »

4 Kë Yetu ašë teem wa aji : « Upiitana aji : “Mënṭ uko ude ṭañ umëbanun ubida wi ñaan.”[☆] »

5 Untaayi kë ukak apayana bko duuṭ ašë diimana byaaş bloolan nṭaak bti ni umundu,

☆ 4:4 Pleşan 8.3.

6 aşë jaka : « Dwulu pşih na pyok pi ntaak ni bti, ŧiki bawulën waŋ mënŧan, kë nhinan kaŧen ya ñaan i nŋaluŋ.

7 Woli inup ŧi kadun naan, adëmanaan, kka iko mënŧ yi bti. »

8 Kë Yetu akak ateema aji : « Upiitana aji : “Ajugun, Naşibaŧi i nu ŧaŋ i i iwoon kadëman, kë ul ŧaŋ i i iwoon kado kalempar.”* »

9 Kë Untaayi Uweek ukak aňooŧa Yeruŧalem, apayana ŧi bŧuk bi *Katoh Kaweek ki Naşibaŧi duuŧ, aşë ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaŧi, klut kajot.

10 Kë hënk di di upiitun ŧi Ulibra wi Naşibaŧi aji : “Aluŋ kado nwanjut ni nul nado kayeŋu.”

11 Ukak apiitana aji : “Naluŋ kajeju jej, kaŧi ihubta ŧi plaak ploŋ.”* »

12 Kë Yetu aşë teem wa aji : « Upiitana aji : “Inwo kado katen me Ajugun, Naşibaŧi i nu ahinan pdo uko wi ajakuŋ.” »* »

13 Wi Untaayi Uweek udoluŋ iko bti pa pguur Yetu ado buŧaan, ulowa, adun awuta.

*Yetu akak du utaak wi Galilay
(Maci 4.12-17; Markut 1.14-15; natenan ŧi Yowan 4.1-3,43-46)*

14 Mnghina mi *Uhaaş wi Naşibaŧi manŧon Yetu, akakana *Galilay. Katiim ki nul kameeŧana ŧi utaak bti.

15 Aji jukan ŧi *itoh iñehanaani yi baka, kë bañaan bti bamagana.

16 Yetu aya *Nataret di akuşnaaniin, aya aneej du *katoh kañehanaani ki bayuday ŧi *unuur wi pnoorfën, jibi ajonuŋ kado. Anaŧa aya pleyiir Ulibra wi Uŧup wi Naşibaŧi,

17 kë başë leyiir kafah ki *Itayi *Naŧupar Naşibaŧi apiitun. Wi ahaabşun wa, aşë win dko di bapiitun aji :

18 « Uhaaş wi Ajugun uwo ŧi nji
adatën aji nŧup bajuuk *Uŧup Ulil
Unuura.
Ayilën nji na bakalabuş baluŋ kawu-
tan baka
nji na bakuul baluŋ kawin,
mbuuran bambiinkniin biki ba-
knooranuŋ.

19 *Ayilën kak nŧup uşubal wi Ajugun akdiimanuŋ bnuura bi nul.* »*

20 Yetu adët ulibra wal mënŧ, awul wa nalemp i katoh kañehanaani, aşë ŧo. Bañaan bti ŧi katoh kañehanaani kë başë jabana kës.

21 Kë aşë ŧiini na baka aji : « Nŧa di, uŧup wi ukak manjoonan ŧi an nanktiinknuŋ. »

22 Banktiinkuluŋ bti bamaŧa, abot aňonar ŧi nŧup nnuura ni akŧupuŋ baka. Wi wi başaaŋ aji : « I mënŧan, aanwo abuk *Yotef i? »

23 Kë Yetu aşë teem aji : « Dme bnuura kë naleşanaan uhoŋ unjakuŋ aji : “Iwi nakuraar, duni ijeban uleefu” kakuŧ kajakën : “Baŧupun uko wi idoluŋ du ubeeka wi Kaper-nawum. Kaki ido haŋ ŧi ubeeka wi nu !” »

24 Yetu abot aji na baka : « Dŧupan na manjoonan : Nin alon ŧi baŧupar Naşibaŧi aambaan katiinkana bnuura du mboş mi kabuka ki ŧul.

25 Manjoonan mii mi, dŧupan wa : Baaŧ bayoŧ batum babi wo du *Itrayel ŧi wal wi *Eli, wi uşubal udoon nşubal nwanjanŋ na kli paaj wi uwoon uunşubi, kë ubon uweek ukak awo ŧi utaak bti.

26 Kë Naşibaŧi aşë wo aanyil Eli du ñaaŧ alon ŧi baka, abaa ŧëp ŧëp ayila du ñaaŧ nayoŧ alon anfëtuŋ du ubeeka wi Farepta du utaak wi Fidorŋ.* »

27 Bamaak bdoo bakak atum ŧi Itrayel ŧi wal wi Elite Naŧupar Naşibaŧi. Kë aşë wo aanjeban nin alon ŧi baka. Naaman i utaak wi Firi i i aŧëpuŋ ŧëp ajeban.* »

28 Wi bañaan banwoon ŧi katoh kañehanaani ki bayuday batiinkuŋ uko wi aŧupuŋ aşë deebaŧ bti.

29 Banaŧa apul pulan Yetu, apënan bdig bi ubeeka, aňooŧa te du pnkuŋ duuŧ, pi baniwuŋ ubeeka wi baka, kahilna kawuuka du uŧeeh.

30 Kë aşë ŧëp ŧi ptoof pi baka, aya na bgahul.

*Yetu ajeban ñiintŋ i untaayi uneejuŋ
(Markut 1.21-28)*

* 4:8 Pleşan 6.13. * 4:11 Kañaam 91.11-12. * 4:12 Pleşan 6.16. * 4:19 Itayi 61.1-2. * 4:26 1 Başih 17.8-16. * 4:27 2 Başih 5.1-14.

³¹ Yetu aya wal mēnt Kapernawum, ubeeka ulon wi utaak wi *Galilay, ti *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, awo ti pjukan bañaan.

³² Banktiinkulun bañojar maakan ti pjukan pi nul, tiki n̄tup ni nul n̄awo na mnhina.

³³ Kē ñiint̄ alon i untaayi uneejun, ašē wo ti *katoḥ kañehanaani ki bayuday. Awo ti phuuran aji :

³⁴ « Ay, iwi Yetu i *Nataret we wi n̄kaarun̄ ba? Ibi bi p̄tokun i? Dme ñaan̄ i iwoon̄: Iwo ñaan̄ nayimanaan i Našibaṭi ayilun̄. »

³⁵ Kē Yetu ašē lēbar na wa, aji : « Yompaan mntum, pēnan̄ ti ñaan̄! » Kē untaayi ušē wat ñiint̄ ti kadun ki bañaan̄ bti, ašē pēn̄ ti a, uundola nin buṭaan̄ blon̄.

³⁶ Wal mēnt̄ bañaan̄ kē bašē ñojar fuṭ, aṭupar aji : « Uṭup wi uwo uhon̄? Aji ṭiini na n̄ntaayi kado pdiim na mnhina ji naših, kē n̄aji n̄apēn! »

³⁷ Kē uko wi Yetu ušē meeṭana meeṭana pya ti n̄fēṭ n̄an̄nogun̄ da bti.

*Yetu ajeban bamaakal batum
(Maci 8.14-17; Markut 1.29-34)*

³⁸ Wi Yetu apēnun̄ du *katoḥ kañehanaani ki bayuday, aya aneej du uko Fimon̄. Anin ahar Fimon̄ amaak wal mēnt̄, kē uleef uyik na a maakan, kē bašē ñehan̄ Yetu ado uko ulon̄ pa a.

³⁹ Kē ašē juṭ ti ñaaṭ un̄, alēbar na pmaak, kē papēn̄ ti a. Ṭi dko mēnt̄ kē ayootan̄ Fimon̄ abi naṭa naṭa ajun̄ pwul baka iko ide.

⁴⁰ Wi utaakal ubanun̄, bañaan̄ bti bankaṅ bamaakal banwoon̄ na mmaak mntum kē baṭij baka du Yetu. Aji paf kañen̄ ti andoli, abi jeb jeb.

⁴¹ N̄ntaayi kē n̄akak apēn̄ ti bañaan̄ batum, ašē huuran̄ aji : « Iwo Abuk Našibaṭi! » Kē Yetu ašē bēg n̄a, aandin̄an̄ n̄a n̄aṭup, tiki n̄ame kē ul awoon̄ *Krittu.

*Yetu aya p̄tup Uṭup Ulil Unuura du
utaak wi Yuda
(Maci 4.23; Markut 1.35-39)*

⁴² Wi unuur ujinṭaṅ jint̄, kē Yetu ašē pēn̄, aya du dko dangagun̄. Bañaan̄

batum kē bašē wo ti praba. Wi bawinulun̄, baṅal pmēbana, awut kaya kaduk baka.

⁴³ Kē ašē ji na baka : « Dkak awo i kaṭup *Uṭup Ulil Unuura ti uko wi *P̄sih pi Našibaṭi du n̄beeka n̄undu, waṅ ukaṅ kē Našibaṭi ayilēn. »

⁴⁴ Hēnk di aṣaan̄ aji ṭup Uṭup Ulil Unuura ti *itoh̄ iñehanaani ti utaak wi Yuda.

5

*Baṭaş Yetu bateek
(Maci 4.18-22; Markut 1.16-20; natenan̄ ṭi Yowan 1.35-51; 21.1-11)*

¹ Unuur ulon̄ wi Yetu anaṭun̄ ti kabaṅ ki *bdēk bi Genetaret, kē bañaan̄ bašē fooya atum, p̄tiinkna Uṭup wi Našibaṭi.

² Wi wi aṣaan̄ awin̄ iṭeem̄ itēb̄ ti kabaṅ ki bdēk. Batuh̄ bawala ti ya, awo ti pwent̄ iridiya yi baka.

³ Blon̄ ti iṭeem̄ mēnt̄ bawo bi ñiint̄ alon̄ i bajaṅ bado Fimon̄. Yetu apaya ti ba, ašē ji na a aṭu kalow p̄kay, ašē ṭo ti bṭeem̄ ajun̄ pjukan̄ p̄ntuk̄ pi bañaan̄.

⁴ Wi aṭiiniin̄ aba, ašē ji na Fimon̄: « Johariin̄ du dko di bdēk badiiln̄un̄, našē nafēl̄ iridiya natuh. »

⁵ Kē Fimon̄ ašē teema aji : « Naweeḥ, n̄ṭuh̄ utejan̄ bti, n̄ēm̄mob̄ mob̄ nin̄ uṭēb̄, kē wi iṣaan̄ ajakēn̄ ndo wa, dfēl̄ iridiya. »

⁶ Bafēl̄ iridiya, amob̄ n̄ṭēb̄ n̄antun̄un̄ p̄tum̄ paṅ, kē iridiya idoo kak i kamar.

⁷ Wi wi baduun̄ batuh̄ batēnt̄ baka banwoon̄ ti bṭeem̄ btēbant̄ēn̄ na iñen̄, babi p̄ṭēnk̄ baka. Bukuṅ̄ babi aṭēnk̄ baka, kē batuman̄ iṭeem̄ itēb̄ kē ido kak yi kajiir.

⁸ Wi Fimon̄ andu'aniin̄ Piyeer awinun̄ uko mēnt̄, ajot̄ ti ihoṭ̄ yi Yetu aji na a : « Ajugun̄, lowaan̄ tiki dwo ñaan̄ nado buṭaan. »

⁹ Aṭiini han̄ tiki alēnk̄ adiwṣa ul na batēnt̄ul̄, ti btuh̄ bi batuhun̄ bi.

¹⁰ *Yakob na *Yowan̄ babak̄ Tebede banjaṅ̄ balemp̄ na Fimon̄ bakak̄ alēnk̄ maakan̄ kak. Kē Yetu ašē ji na Fimon̄: « Wutan̄ kalēnk̄, hēnkun̄ bañaan̄ biki ikkakuṅ̄ katuh. »

11 Wi bakakanaarun kakan iṭeem du pkay, aṣe bi duk duk iko mēnt bti, aṭaṣ Yetu.

*Yetu ajeban namaak bdoo
(Maci 8.1-4; Markut 1.40-45)*

12 Unuur ulon wi Yetu awoon ṭi ubeeka ulon, kē ṅiint alon ammaakun bdoo aṣe wo da. Wi awinun Yetu, aṣe jot ṭi ihoṭul afēt kaara ṭi mboṣ aṅehana aji : « Ajugun, woli inali, ihinan kakakanaan njint* . »

13 Yetu atar kaṅen abana, aṣe ji : « Aa, dṅali, kakan ijint. »

Ṭi dko mēnt, kē pmaak pi bdoo pabi pēn pēn ṭi a.

14 Kē aṣe ji na a awut kaṭup nin alon uko unṭepun. Aṣe jaka aji : « Duni iya iwinana du naṭeṅan Naṣibaṭi ibot ifiṅar Ajugun uko wi *Moyit aṭuun pdo pa baṅow bi nu kadiimanaan baṅaan bti kē ijebi. »

15 Kē katim ki Yetu kaṣe meetana meetana pya. Baṅaan baṭum kē bakbi ptiinka kakuṭ kajeb ṭi mmaak mi baka.

16 Kē ul, aṣe ji ya du dko dgaag kaṅehan Naṣibaṭi.

*Yetu ajeban ṅiint anṭakmun
(Maci 9.1-8; Markut 2.1-12)*

17 Yetu awo unuur ulon ṭi pjukan, kē *bafaritay balon na *bajukan Bgah baṣe wo ṭi bankntiinkulun. Bawoona ṅfēt bti ṅi *Galilay na Yuda, na Yerutalem. Kē mnhina mi Ajugun manṣe winana ṭi pjeban pi akjebanun baṅaan.

18 Wi wi biint balon banṭiji ṅiint alon anṭakmun ṭi kajiiṅ bawujun. Bado na pneejana kabēkan ṭi kadun ki Yetu,

19 aṣe wo baanhilani ṭiki baṅaan baṭumi. Wi wi baṣaan apaya du bṭuk bi katoh ado bhēr ṭi uṣan ahilna awalan ṅiint anṭakmun na kajiiṅ ṭi ptoof pi baṅaan, ṭi kadun ki Yetu.

20 Wi Yetu awinun pfiyaar pi biint bukun bafiyaaruli, aṣe ji : « ṅiintu, ipekadu yi nu ipēni. »

21 Kē Bajukan Bgah balon na bafaritay baṣe ṣal aji : « ṅiint ankarun

Naṣibaṭi i awo ahon ba? In ahilanun kapēnan ṅaan ipekadu bē mēnt Naṣibaṭi a ṭaṅ? »

22 Kē Yetu ammeen ṅṣal ṅi baka, aṣe ji na baka : « we ukaan kē ṅṣal ṅan ṅawo ṭi an ba? »

23 We uyojnun ba : pji na ṅaan: “Ipekadu yi nu ipēni” kēme “Naṭiin ipoṣ”?

24 Natenan, nabaan ame kē *Abuk ṅiint aka mnhina mi ppēnan ipekadu ṭi mboṣ. »

Wi wi aṣaan aji na ṅiint naṭakmaan : « Djaku : Naṭiin, ijej kajiiṅ ki nu, iṭiṣ katohul! »

25 Ṭi dko mēnt, kē ṅiint anaṭa ṭi kadun ki baṅaan, aje kajiiṅ ki apiinṭun aṭiṣ katohul aṣe beeb Naṣibaṭi.

26 Bammaarun iko mēnt baṅonar fuṭ. Bawo ṭi pbeeb Naṣibaṭi akuṭ awo na palēnk aṣe ji : « ṅwin ṅṭa iko iṅonarēnaan. »

*Yetu adu Lewi pa awo naṭaṣarul
(Maci 9.9-13; Markut 2.13-17)*

27 Wi uko wan uṭepun, kē Yetu apēn, aṣe win ṅiint alon *nakobraar daaṣa. Katim ki ṅiint mēnt kawo Lewi. Aṭo du dko di aklempnun, kē Yetu aṣe ji na a : « Ṭaṣaan! »

28 kē ṅiint anaṭa aduk iko bti, aṭaṣ Yetu.

29 Wi wi aṣaan adu Yetu pyoban du katohul aṣe do ufettu uweek pa a. Baṅaan baṭum bawo ṭi pde na baka : bakobraar daaṣa, na baṅaan balon kak.

30 *Bafaritay na *bajukan Bgah biki baka kē baṣe ṅoman uko mēntan, aji na baṭaṣar Yetu : « Naji nade kabot kadaan na bakobraar daaṣa na bado buṭaan. We ukaan ba? »

31 Kē Yetu aṣe teem baka aji : « Mēnt baṅaan banwoon bajeb banumiin nakuraar, bamaakal banumi'ulun. »

32 Mēmbi bi pdu baṅaan baṅalun aji bawo baṭool, dbi bi pdu bandinanun aji bawo bado buṭaan, bahilna bawut pjuban, baṭelēṣ ṅbida. »

*Yetu aṭiiniyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Maci 2.18-22)*

* 5:12 Ṭi bgah bi bayuday, namaak bdoo aṭop ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

33 *Bafaritay kë başë ji na Yetu : « Başaşar *Yowan Nabattaar baji bayiman kabot kañehan Naşibaţi, kë biki nun baji bado hañ. Biki nu kë başë ji bawo ți kande, na udaan! »

34 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Ți unuur wi bniim, ñaañ ahilan kado bayaanţ bambiin bniim bayiman wal wi naniim ahumuñ da i? »

35 Kë wal uşë bi, wi naniim akjeyaniin. Baluñ kayiman ți nnuur mënţ. »

36 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Ñaañ aanji kib kamişa kahalukabamna kamişa kaţaf, woli ñaañ ado hañ kamişa kahalukaji katoka, kë dko dambamuñ daanji daya na kaţaf! »

37 Nin ñaañ alon aanji Țu poot phalu Ți nbuuli nţaf. Poot phalu puñ pafom nbuuli, poot patula Ți mboş, nbuuli nţatoka.

38 Kë ñaañ aşë wo kaţu poot phalu Ți nbuuli nhalu.

39 Nin ñaañ alon andaanuñ poot pţaf aanji nhal phalu. Baji baji : “Pţaf paliluñ apel.”† »

6

Yetu na unuur wi pnoorfën (Maci 12.1-8; Markut 2.23-28)

1 Ți unuur ulon wi pnoorfën wi bayuday, Yetu awo Ți pmuur nţeeh ni ndeey, kë başaşarul başë wuur na afoñël Ți iñen, adoh.

2 *Bafaritay balon kë başë ji na baka : « we ukaañ kë nakdo uko wi Bgah baneenanuñ pdo Ți *unuur wi pnoorfën ba? »

3 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *Dayiţ abiin ado i, wi ubon ukde'uluñ ul na batënţul? »

4 Aya aneej du katoh ki Naşibaţi* ajej ipoom yi badoluñ pa bţenjan bi Naşibaţi ade akuţ awul batënţul kë badee. Ipoom yi baţenjan Țań bakaan na pde. »

5 Wi wi Yetu aşaañ aji na baka : «*Abuk Ñiinţ awoon Ajug unuur wi pnoorfën. »

(Maci 12.9-14; Markut 3.1-6)

6 Ți unuur ulon kak wi pnoorfën wi bayuday, kë Yetu aşë ya du *katoh kañehanaani ajukan. Kë ñiinţ alon aşë wo da anţakmi Ți kañen kadeenu.

7 *Bajukan Bgah na *bafaritay balon kë başë la uko utapar Yetu, aşë tena bnuura, kame me ajeban Ți *unuur wi pnoorfën.

8 Kë Yetu aşë me nşal ni baka. Aji na ñiinţ anţakmuñ : « Naţiin ibi Ți kadun ki bañaañ. » Kë ñiinţ anaţa abi anaţ da.

9 Kë Yetu aşë ji na baka : « Dheparan, we wi Bgah badinanuñ ñaañ ado Ți unuur wi pnoorfën ba? Bnuura këme buţaan? Pbuuran ñaañ këme pţoka? »

10 Wi wi aşaañ aten baka bti afooyan aşë ji na ñiinţ : « Taran kañen. » Kë ado hañ, kë kañen kabi jeb jeb.

11 Kë başë deebaţ maakan alaţar katen uko wi bahiini kado Yetu.

Yetu adat banjañan iñeen na batëb (Maci 5.1; 10.1-4; Markut 2.23-28)

12 Yetu aya Ți nnuur mënţan pñehan Naşibaţi du pnkuñ, afër Ți pñehan.

13 Wi unuur ujintuñ, kë aşë du başaşarul. Adat Ți baka bañaañ iñeen na batëb, aţu katim ki *banjañan.

14 Bawoon: Fimon i aţuun katim ki Piyeer, Andre aţa Fimon, *Yakob, *Yowan, Filip, Bartelemi,

15 Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fimon andu'aniin Nagutar utaak,

16 *Yudat i Yakob, na Yudat Itkariyot ambiin adek Yetu kafet.

Pntuk pi bañaañ pabi Ți Yetu (Maci 4.24-25; Markut 3.7-11)

17 Wi wi Yetu aşaañ awala na baka, aşë naţ Ți dko dbad. Başaşarul batum, aţu na pntuk pi bañaañ banwoonuñ nţfët bti ni *Yuda, na Yerutalem, na nbeeka ni Tir na Fidon njanwoon Ți kaban ki bdëk.

† 5:39 Poot pi bakţiiniyaanuñ Ți paji woli paţafi paba lil lil maakan. * 6:4 Ți wal wi Dayiţ, kaloona kajaan kadiiman kë Naşibaţi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Naşibaţi.

18 Babi ptiinka kabot kajeb mmaak mi baka. Biki nntaayi nkyewlenuj kak bajebi.

19 Kë bañaan bti başë do na pban Yetu, tiki mnhina mlonj mampëna tî a, ajeban bañaan bti.

Bannuurandënuj na banwuţanuţ
(Maci 5.1-12)

20 Kë Yetu aşë kat kęş aten baţaşarul aşë ji :

« Nanuurandëni an nanwaanuj,
tiki *Pşih pi Naşibaţi pawo pi nan.

21 Nanuurandëni an nanwoonj na ubon hënkuj,
naluj kade kayok.

Nanuurandëni, an nanwoonj tî nwooni hënkuj,
naluj kado kaji.

22 Nanuurandëni, woli bañaan başooran,
adookan, akaran,

atok katim ki nan aji nafëpaa tiki nafiyaar *Abuk Ńiint.

23 Nalilaan unuur mënt, nawo tî mntan, baluk bi nan baluj kadëm du baţi. Kë hënk di di bateem baka babiin ado na *baţupar Naşibaţi.

24 Kë an bayok naşë wuţan,
nadobi yeenk baluk bi nan!

25 Nawuţani, an nanyokuj hënkuj,
naluj kawo na ubon.

Nawuţani, an nankjiin hënkuj,
naluj kawo na puum kabot kawooni.

26 Nawuţani, woli bañaan bti baţup bnuura tî an!

Kë hënk di di bateem baka babiin ado na bataaki banjakuj aji bawo baţupar Naşibaţi. »

Pnjal başooradul
(Maci 5.39-47)

27 « Kë nşë ţupan, an nankntinknuj: Nañalan başooradan, nado kado bampokananj bnuura.

28 Nañehandëran bankfëpananj Naşibaţi awul baka bnuura, nañehaan Naşibaţi pa bankţupuj buţaan tî an.

29 Woli ñaan akobu tî kajeem kalonj, kdek kak kundu. Woli ñaan atehu bayeti, wutana ajej kak kamişa.

30 Woli ñaan añehanu, ţenana, woli ajej uko wi nu, wutan kahepara wa.

31 Uko wi nañaluj bañaanj badolan, nadoon wa kak pa baka.

32 « Woli nañal banñalananj tañ, ubeeb uhoj wi wi nakaanj ba? Bado buţaan badoo ji bañal banñaluj baka.

33 Woli nado bnuura bankdolananj bnuura tañ, ubeeb uhoj wi wi nakaanj ba? Bado buţaan badoo ji bado hañ.

34 Woli naţeeţan banhılanuj kalukan, ubeeb uhoj wi wi nakyoonkuj ba? Bado buţaan badoo ji baţeeţan kak batënt baka, kayoonk baluk banliuj na wi baţeeţanuj.

35 Kë naşë wo i kaţëp tęp kañal başooradan, nadoon kado bnuura, kaţeeţan, kawut kahaţ balukan. Naluj kayeenk baluk bweek, kaşë kawo bubuk Naşibaţi *Andëmunj Maakan. Ul, annuuriin na banwoonj baanji babeeba, na banñotuj. »

Nadoon kaţen batëntan
(Maci 7.1-5)

36 « Nadoon kañaga maakan, jibi Aşinan ajaanj ñagi'an maakan.

37 Nawutan katen buţaan bi batëntan, başë baluj bawut pten bi nan. Nawutan kaji atëntan aduknaanaa, başë bawo baankluj kaji naduknaanaa. Namiiran batëntan, başë baluj bamiiran.

38 Naţenan, başë baluj baţenan. Baluj kawulan untumuj adoo apel umbootu wi nan, ndeey naluţ katum kadoo katula, baluj kaniiban na kaniibi ki najaan naniibna! »

39 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Hum di di nakuul ahinanuj kaţonj nakuul atëntul ba? A-a, baya kajot bukal batëb bti tî bhër.

40 Nin najuk alonj aanhinan kapel najukan i nul, kë najuk anjukuj ame, aşë luţ kawo ji najukan i nul.

41 « Iba ya we ppënan katëmal kanwoonj tî pkęş pi atëntu, aşë duk pmul panwoonj tî pi nu? We ukaanj ba?

42 Hum di di ihinanuj kaji na atëntu, “ayit naan, biin mpënanu katëmal tî pkęş,” aşë wo iinwin pmul

panwoon ɸi pi nu? Iwi nataaki, duni ipenan pmul panwoon ɸi pkęš pi nu! Woli ipenan pa kbaa hil kawin bnuura, kapenan katemal kanwoon ɸi pkęš pi atenɸu! »

*Bko na mbuk mi ba
(Maci 7.16-20)*

⁴³ « Bko bjeb baanhil kabuk mnko mnwuɸaan, kę bko bmaakal baanhil pbuk mnko mnuura.

⁴⁴ Baji bayikreanaan bko ɸi mnko mi ba. Naaŋ aanhinan kamar pjaak ɸi byuw, kę naaŋ aanhil kak kamar mbut ɸi btęmpel. »

⁴⁵ Naaŋ anwoon nanuura, aji jejna bnuura męnt ɸu kaɸębul, kantumi na iko inuura, anwuɸun aji jejna buɸaan bi nul ɸu kaɸębul, kantumi na iko iwuɸaan. Aa, uko untumun ɸi kaɸęb ki naaŋ, ujaan upenna ɸun mntumul.

*Itoh itęb
(Maci 7.24-27)*

⁴⁶ « Naji nadu'en kaji "Ajugun, Ajugun," kašę wo naanji nado uko wi njakuŋ. We ukaan ba?

⁴⁷ Woli naaŋ abi ɸi nji, atiink uɸup wi naan, aɸaš wa, ddiimanan jibi anaamun:

⁴⁸ Anaam ji naaŋ anniwun katoh. Ajip adiilen, ašę paf katoh ɸi mnlaak. Woli ušubal uweek ubii, kę meel mampaari, maanji mahilan ka pšint, ɸiki, katoh kaniw bnuura aliint.

⁴⁹ Kę anšaan atiink uɸup wi naan ašę wo aandi pdo uko wi njakuŋ, anaam na naaŋ anniwun katoh ɸi mboš ašę wo aanjip adiilan. Woli meel mampaari, katoh kajot ɸi dko męnt, katoka bti. »

7

*Pfiyaar pi naweek i bangoli iŋeen week
(Maci 8.5-13; natenan ɸi Yowan 4.46-54)*

¹ Wi Yetu aɸiiniŋ na baŋaan banktiinkuluŋ aba, ašę neej ɸi ubeeka wi Kapernawum.

² Naweek alon i bangoli iŋeen-week awo da, aka nalemparul alon, i

analuŋ maakan kę amaaki adoo ŋogan pkeɸ.

³ Wi atiinkun kę bakɸiiniyaan uko wi Yetu, kę ašę yil bantohi *bayuday balon ɸu a, bakooɸa abi ajeban nalemparul.

⁴ Wi babiŋ ɸi Yetu, ašę kooɸa bnuura aji na a : « Niiŋ i awo i iɸenka,

⁵ ɸiki anjal pntaali pi nun. Ul aniwun un *katoh kaŋehanaani. »

⁶ Kę Yetu agakandęr na baka, wi bakyaan pŋog katoh kę naweek i bangoli ašę yil banohul balon baya baji na a : « Ajugun, kɸo kanooran uleefu, dpoɸ ibi ineej ɸi katoh naan.

⁷ Uko waŋ ukaan kę męnŋoom abi te ɸu iwi ; išale ɸup uɸup uloolan ɸaŋ nalempar naan abi jeb jeb.

⁸ Nji kak dka anšihnuŋ abot awo na bangoli biki nšihun, woli dji na alon ɸi baka : "Yaani," aya, undu "Biini," abi, nalempar naan "Dolan uko wi," Ado wa. »

⁹ Wi Yetu atiinkun uɸup waŋ ašę maɸ naweek i bangoli maakan, awuɸša wal męnt aten baŋaan batum bankɸašuluŋ ašę ji na baka : « Dɸupan, ɸi *Itrayel bti, męmbaan kawina pfiyaar panliŋi na pi. »

¹⁰ Wi bayili bakakuŋ katoh, baɸęnk nalempar nangoli naweek kę ajebi.

Yetu anaŋan nduba alon ɸi pkeɸ ɸu ubeeka wi Nayin

¹¹ Wi uko waŋ uɸępuŋ, kę Yetu ašę tool pya ubeeka ulon wi bajaan bado Nayin, baɸašarul na baŋaan batum kę bakyaanɸ na a.

¹² Wi Yetu akneejanun ubeeka, ayit na umoy wi nduba alon i naaɸ nayoɸ alon akahan ɸaŋ. Pntuk pweek pi baŋaan paŋooɸana.

¹³ Wi Yetu Ajugun awinun naaɸ un ašę ŋagi'a aji na a : « Yompan. »

¹⁴ Aya aban kajiiŋ ki bapafun puum, bamębanun ka kę banaɸi ; kę ašę ji : « Ndub, iwi i nji kaɸiiniyaanun, naɸiin! »

¹⁵ Nduba ankeɸun kę ahēt aɸo ašę jun pɸup na baŋaan. Kę Yetu akakana anin.

¹⁶ Baŋaan bti balęnk adiwša, abot adęman Našibaɸi aji : « *Naɸupar

Naşibaŋi naweek apën ŋi ptoofun kë Naşibaŋi abot awuli pntaali pi nul. »

¹⁷ Uko wi Yetu waŋ umeetana ŋi *Yuda bti na ŋtaak ŋanfooyuŋ wa.

Yetu atem bayili biki Yowan Nabattaar
(Maci 11.2-19)

¹⁸ Baŋaŋar *Yowan Nabattaar baya akakalëŋa iko mënŋ bti, kë aŋë du baŋaŋarul batëb

¹⁹ ayil baka du Ajugun baya bahepara : « Iwoon anwoon i pbi, këme ŋwo biki kayoonk alon kak? »

²⁰ Wi biinŋ mënŋan babanuŋ ŋi Yetu aŋë ji na a : « Yowan Nabattaar ayilun ŋi iwi, ŋheparu me iwoon anwoon i pbi, këme ŋwo biki kayoonk alon kak? »

²¹ Wal mënŋ Yetu ajeban baŋaan baŋum bammaakuŋ, apënan baŋaan baŋum ŋntaayi abot ado bakuul kë bakwin.

²² Kë Yetu aŋë teem bayili aji : « Nayaan nakakalëŋ Yowan uko wi nakwinuŋ akuŋ atiink hënk : bakuul bakak awin, baŋakmuŋ bapoŋ, bammaakuŋ bdoo bajebi kë bandënëmuŋ baktiink, bankeŋuŋ banaŋa ŋi pkeŋ, *Uŋup Ulil Unuura utiinkana ŋi bawaanŋ.

²³ Anwoon aampok pfiyaarën anurandëni. »

²⁴ Wi baŋaan biki Yowan ayilun bayaan, kë Yetu aŋë wo ŋi ptiiniyaan uko wi Yowan na baŋaan baŋum bukuŋ aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiiŋ ba? Bmaaj bi uyook ukŋinŋuŋ ba i? A-a.

²⁵ Kë we wi wi naŋaan aya pten ba? Niiŋŋ anñëgiŋ a i? Bankaan iko inuura abot ade umundu bawo du itoh yi baŋih.

²⁶ Kë we wi nayaan pten ba? *Naŋupar Naşibaŋi a i? Nafaŋi, kë nŋë ŋupan, nawin ampeluŋ Naŋupar Naşibaŋi.

²⁷ Ul i i upiiŋuŋ aji :
“Naşibaŋi aji : *Tenan, dyil nalempar naan ŋi kadunu, abomanu bgah.*” »*

²⁸ « Dŋupan : ŋi baŋaan bambukiŋ ŋi kayiŋ ki baaŋ, nin alon aampel pel Yowan ; kë ñaan anwoonuŋ nampoŋi du *Pŋih pi Naşibaŋi aŋë pela. »

²⁹ Baŋaan bti adoo ŋu na *bako-braar daaŋa banktiinkuluŋ badinan kë Naşibaŋi awo natool wi badoluŋ *batitmu bi Yowan.

³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah kë baŋë pok uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ pa baka, bapok Yowan *abattaar baka.

³¹ Yetu akak aji na baka : « We wi wi mbaan anaamntën na baŋaan biki kawuuŋ ki nŋa ki? Banaam na we? »

³² Bawo ji bapoŋ banŋoon du ufeeru, aŋë ŋëlŋër aji :

“Nŋeeni,

kë naankii!

Nyeeh iyeeh yi pjoŋan

kë naanwoonii!”

³³ « Aa, Yowan Nabattaar abi, aankde pde, aankdaan poot, kë naji : “Awo na untaayi!”

³⁴ *Abuk Niiŋŋ kë abii, ade abot adaan poot, kë naji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaŋa na bado buŋaan!”

³⁵ Kë bankŋaŋuŋ uŋup unŋuŋa wi Naşibaŋi baŋë yikrën kë uwo utool. »

Yetu apënan ipekadu yi ñaaŋ nado buŋaan

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9; natenan ŋi Yowan 12.1-8)

³⁶ Unuur ulon, *nafaritay alon adu Yetu pyoban ; kë aya aneej du katoh ki nul aŋo ŋi umeëŋa.

³⁷ Naaŋ alon kë aŋë wo ŋi ubeeka mënŋ, anwoon nado buŋaan. Wi ameeŋ kë Yetu abi pyoban du uko nafaritay aŋë ŋij ukëra ujuŋ ulil pŋëkëñ ŋi pŋukar pmpoŋi pi babomanuŋ na ufuuŋ ufaatal.

³⁸ Abi aŋo ŋi kafet ki Yetu, ŋi ihoŋul*, awooni, aŋowana ihoŋ na mnkuul abot awent ya na uwel wi nul, aboot ihoŋ yi Yetu aŋë kër ukëra ujuŋ ulil pŋëkëñ ŋi ya.

³⁹ Wi nafaritay anduun Yetu pyoban awinuŋ uko waŋ aŋë ji ŋi uŋal : « Woli niiŋŋ i awo lah *Naŋupar Naşibaŋi

* 7:27 Malaki 3.1. * 7:38 Bayuday baji bapiinŋ woli bade.

na manjoonan, ame in awoon ñaaf ankbanulun hënk, na uko wi awoon: naŋuunk! »

⁴⁰ Kë Yetu ašë ŋiini wal mënŋ na nafariŋay aji na a : « Fimon, dka uko ulon wi nŋalun kaŋupu » kë ateema aji na a : « Naweeŋ ŋupan. »

⁴¹ Kë Yetu ašë ji : « Biinŋ batëb balon babi ŋeeŋ itaka du najula, alon kë aŋeeŋ baluk bi nŋuur iñeen week nŋaaš kañeen, undu kë ayeenk bi nŋuur iñeen-kañeen »

⁴² Jibi bawoon baanhilan pluk, kë najula awutar baka bukal batëb bti itaka yi baŋeeŋ. In akŋalnulun maakan ŋi batëb bukun ba? »

⁴³ Kë Fimon ateem aji : « Dšal aji i awutarun itaka itum a. » Kë Yetu ajaka : « Ifaŋi. »

⁴⁴ Wi wi ašaan awuğša ataan na ñaaf ašë ji na Fimon: « Iwin ñaaf i? Dneej ŋi katohu, kë iinñowën ihoŋ ; ul kë ašë ñowën ihoŋ na mnkuul mi nul abot awent ya na uwel wi nul. »

⁴⁵ Iimmookën wi mbiin, kë ul ašë bi kabootën boot ihoŋ wi mbiinun.

⁴⁶ Iinŋu'ën ukëra ŋi bkow ; ul, kë ašë kërën ihoŋ na ukëra ujun ulil pŋëkëñ.

⁴⁷ Ukaan kë njaku, ipekadu yi nul intumun ipën ŋi a, ŋiki adiiman unjal uweek. Kë ñaan i bamiirun uko umpoŋi aji ka unjal umpoŋi pa ammiirulun. »

⁴⁸ Wi wi Yetu ašaan aji na ñaaf: « Ipekadu yi nu ipëni. »

⁴⁹ Kë banwoon na a ŋi umeeša bašë šal aji : « Ñiinŋ i awo ahon ba, adoo aji pënan ipekadu? »

⁵⁰ Kë Yetu ašë ji na ñaafun: « Pfiyaar pi nu pabuuranu ; yaan bnuura. »

8

Baaŋ bangakandërun na Yetu

¹ Wi uko waŋ uŋepun, kë Yetu ašë wo ŋi pñaaŋ na nbeeka na nntanka, ajukan abot aŋup *Uŋup Ulil Unuura wi *Pših pi Našibaŋi. Baŋašarul iñeen na batëb kë bawo na a,

² aŋu na baaŋ balon biki bapënanun nŋtaayi na mmaak : *Mariya i bajaan

badu Mariya i ubeeka wi Magdala, i bapënanun nŋtaayi paaj na ulon,

³ Yowana ahar Huŋa namali i *Herod, Fuŋana, na balon batum kak. Baaŋ mënŋ bajaan baŋenk Yetu na baŋašarul na bka bi baka.

Uhoñ wi nagur nŋdeey

(Maci 13.1-9; Markut 4.1-9)

⁴ Jibi pntuk pi bañaan payitun, kë bañaan bakwoona nbeeka bti abi ŋi Yetu, kë ašë hoñ na baka aji :

⁵ « Najaar apën pgur nŋdeey. Wi akgurun, nŋdeey nlon kë nŋaya ajot du bgah ; apošana, kë nkat nade nŋa bti. »

⁶ Nlon kë najot ŋi mnlaak, wi nŋanaŋiin, awaan meel akay.

⁷ Nlon kë najot ŋi ptoof pi iyiw, kë wi nŋanaŋiin na iyiw, kë ifiiklën nŋa.

⁸ Nlon kë nŋaya ajot ŋi mboš mnuura, anaŋa, awul nŋdeey nŋtum maakan. » Wi ajakun haŋ ašë huuran aji : « Ankaan ibaŋ itiinki, atiinkan! »

Uko unkayi kë Yetu aji hoñ

(Maci 13.10-17; Markut 4.10-12)

⁹ Baŋašar Yetu bahepara uko wi uhoñ waŋ ujaki.

¹⁰ Kë ateem baka aji : « An, baŋenan kë name iko injoonanun yi *Pših pi Našibaŋi, inwoon iimmeetaanaa, kë bandukiin, ŋi uhoñ wi wi nŋi kaŋupun na baka, hënk :

“woli badoo ten baankwin woli badoo tiink baankte.” »*

¹¹ « Uko wi uhoñ ujakun wii wi : Ndeey nŋawoon Uŋup wi Našibaŋi. »

¹² Bañaan balon bawo ji bgah, bi Uŋup ujutun, wi bantiinkun wa, kë Untaayi Uweek ušë bi, apënan wa ŋi nŋaaš nŋi baka aŋi bafiyaar bakuŋ babuur.

¹³ Balon bawo ji dko di mnlaak di Uŋup ujutun, baji bayeenk wa na mnlian woli batiink wa ; kë bašë wo baanka intaan, baji bafiyaar btiišu, woli ujeenki baji bawutan.

¹⁴ Kë balon bawo ji dko di iyiw, bawoon bantiinkun Uŋup ašë ya, kë manŋaaf, pyok panjaan pafooŋan bkow na kalilare ki umundu kë ifiiklën baka kë baandëmi.

* 8:10 Itayi 6.9.

15 Kë banwoon mboş mnuura bajaan batiink Uţup wi Naşibaţi na uhaaş unuura utool kamëban wa kabot kabuk ndeey  i kamiir ki baka.

*Uho  wi unkaniya
(Markut 4.21-25)*

16 « Nin alon aanji tehan unkaniya kaş  f t wa na kakana, k me ka u wa du kali a u teeh, aji  u wa du bko duu , bankmbiin bahilna bawin bjeehi bi wa.

17 Uko ummeniin n a ulu  kameet ana, k  uko unhankaniin ulu  kap n  i bdig.

18 Na aafaraan keeri  i utiink wi nan, ankaan balu  kawula kak kapelan ; k  anwaanu , badoo yeenk yeenk uko wi a alu  aji akaa. »

*Bayi  Yetu biki mnfa an
(Maci 12.46-50; Markut 3.31-35)*

19 Anin Yetu na ba a'ul babi du dko di awoon a   wo baanhinan a oga  iki ba aan batumi.

20 K  ba   do k  ba upa aji : « Naan na ba a'u buk buku  du bdig, banal pwinu. »

21 K  Yetu a   teem aji : « Banktiinku  U up wi Naşibaţi aku  ado uko wi uheparu  bawoon ni na ba a naan. »

*Yetu a a an uk k
(Maci 8.23-27; Markut 4.35-41)*

22 Yetu apaya unuur ulon  i b eem na ba a arul a   ji na baka : « Nawul n  ya bd k umban wundu. » K  baya alow.

23 Wi bakmuuru , k  Yetu a    oy n . K  uk k u   mara mara ana a  i bd k. Meel manneej  i b eem k  badoo kak i pjiir.

24 Wi wi ba a ar Yetu ba aan a oga, ahuma, ahuuran aji : « Naweeek, Naweeek,  ke i, wi nun ubaa. » Yetu aten wal m n  a    oman na uyook na meel mank  in aru . K  i a ani, dko k  dayompand ri.

25 Wi wi a aan aji na baka : « Pfiyaar pi nan pawo  u  ba? » Bal nk aku  a on ar a    upar aji : «   aan i, awo ahon andoon a ook uyook na meel k   ado ji  atiinka? »

*Yetu ajeban  iin  i untaayi uneeju 
(Maci 8.28-34; Markut 5.1-20)*

26 Baya a og utaak wi Bagenatere  untaanu  na wi *Galilay.

27 Wi Yetu atapan tap kaho   i mbo , k   iin  alon i ubeeka m n  i  ntaayi  aneeju  a   bi ayit na a. Ujon wi awoon aankak awoh imi a, k  aankak af r  i itoh, aji bi wo wo du pnguran.

28 Wi awinu  Yetu a   fut idiim ajot  i iho  yi nul ahuuran maakan aji : « Inumiyaan we ba Yetu, Abuk Naşibaţi *And mu  Maakan? Dkoo u koo , khajanaan! »

29 Yetu al bar wal m n  na untaayi up n  i  iin  u . Nya    um, untaayi uji uneej  i a, baji batana tan na mnkorentu k me bakiina kiin, k  a   ji marana maran iko yi batannulu , untaayi u   ya na a du *pndiis.

30 K  Yetu a   hepara aji : « Katimu kawo hum? » K  aji : « Pntuni »  iki  ntaayi   um  aneej  i a.

31 K   a   koo a awut kawat  a du infernu.

32 K  batani bweek bi  nkuma ba   wo  i p u  du pnku  duu . Wi wi  ntaayi  akoo u  Yetu adinan  a  aneej  i  nkuma. K  adinani.

33 K   ntaayi  ap n  i  iin , aneej  i  nkuma, batani bu  k  bawura wura ajot du bd k ayoora.

34 Wi bayafan bajug batani bawinu  uko un epu  a   jin na pti, wi bayaan a   kakal   uko m n   i ubeeka na  f t.

35 Wi wi ba aan ba aan abi pten uko un epu , abi a og  i Yetu a   win  iin  i  ntaayi  ap nu   i uleef k  a o  i iho  yi Yetu. Awohara h nku  akak  aan, k  ba aan ba   l nk.

36 Banwinu  uko un epu  bti bakakal   bandukiin jibi  iin  aneej iin  ntaayi ajebi.

37 Ba aan bti du utaak wi Bagenatere  bal nk adiw a wal m n , ukaan k  baji na Yetu « Yaani, lowun! » k  Yetu a   paya  i b eem kaya na bgahul.

38 Wi wi  iin  i  ntaayi  aduku  a aan aji na a : « Dkoo u koo  wutaan

mbi na iwi. » Kë Yetu aşë dooka aji na a :

³⁹ « Kakan katohu! Iya ikakalësh uko wi Naşibaţi adolon bti pa iwi. » Kë ñiinţ ayaa, aşë ţup ţi ubeeka bti uko wi Yetu adolon pa a.

Yetu ajeban ñaaţ alon akut anaţan poonu abuk Jayirut ţi pkeţ

(Maci 9.18-26; Markut 5.21-43)

⁴⁰ Pntuk pi bańaan pawo ţi pyoonk Yetu du bdëk umban wun. Wi abanon, kë başë bi bti pkita.

⁴¹ Kë ñiinţ alon anwoon katim ki Jayirut aşë bi da. Awo naweek i *katoth kańehanaani ki bayuday. Abi ajot ţi ihoţ yi Yetu aşë kooţa aji abi du katohul.

⁴² Abukul ñaaţ aloolan ţań i akaan i nşubal ińeen na nţëb amaak ańogan pkeţ.

Wi Yetu akyaan ţi bgah, bańaan batum adoo wuuk wuukana.

⁴³ Kë ñaaţ alon aşë wo da, awo na pmaak pi ptula pńaak nşubal ińeen na nţëb hënkun [atok bka bi nul bti ţi pńaay na bapiinţan] kë nin ñaan aanhina ajebana.

⁴⁴ Ñaaţ mënt abi ańog ţi kafet ki Yetu aşë ban kambiiint ki kamişa ki nul, ţi dko mënt kë pńaak pabi ţańan ţańan ptula.

⁴⁵ Kë Yetu aşë ji : « Ñaan alon abanën, in ula? » Wi bańaan bti bapokun kë Timon Piyeer aşë ji na a : « Naweek, bańaan bafooyu, awuuk wuukanu di. »

⁴⁶ Kë Yetu aşë ji na a : « Ñaan alon abanën, dtiink mnhina mlon kë mampën ţi nji. »

⁴⁷ Wi ñaaţ awinun kë amobanaa aşë bi ajot ţi ihoţ yi Yetu, alënk akat kat. Akakalësh Yetu ţi kadun ki bańaan bti uko unkayi kë abana, abot aţup jibi ajebi ţi dko mënt.

⁴⁸ Kë Yetu aşë jaka : « Ñaaţu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan na bnuura. »

⁴⁹ Ahum kaţiini, kë alon aşë woona uko naweek i katoth kańehanaani aji na a : « Kţo kanooran Najukan, abuku aneem hënkun. »

⁵⁰ Kë Yetu atiinka, aşë teem aji : « Klënk nin, fiyaarën ţań, anaţa. »

⁵¹ Wi babanon du uko naweek i katoth kańehanaani, aandinan nin alon aneej na a bë mënt Timon Piyeer, *Yowan na *Yakob, aţu na aşin na anin poonu.

⁵² Bańaan bti bawooni abot aţëga. Kë Yetu aşë ji : « Nayompan, aankeţi anoyënt nyoënt. »

⁵³ Kë bańaan başë njuubana, ţiki bame kë akeţi.

⁵⁴ Kë Yetu aşë mëban poonu ţi kańen aji na a : « Poon, naţiin »

⁵⁵ kë uhaaş uşë kak ţi napoţ, kë anaţa ţi dko mënt. Wi wi Yetu aşaan aji na baka bawula pde ade.

⁵⁶ Bajug poonu bańonar bnuura, kë aşë ji na baka bawut kaţup nin alon uko unţëpun.

9

Yetu ayil banjańan ińeen na batëb

(Maci 10.1-9,11-14; Markut 6.7-13)

¹ Yetu adu *banjańan ińeen na batëb aşë wul baka ufoţa na mnhina mi bahilni kadook nntaayi bti, kabot kajejan mmaak.

² Wi wi aşaan ayil baka baya baţup uko wi *Pşih pi Naşibaţi na pjeban bamaakal.

³ Aji na baka : « Naktij nin ukoolan pa bayaaş, nin panduk, nin umań, nin uko ude, nin untaam, nabot nawut kaya na imişa itëb.

⁴ Katoth kaji kayeenkanle, naneej da, kaţo, te wi naklun kapën da kaya.

⁵ Dko di bayaan awo baanyeenkan, nadan danaan pdëpalën ţi ihoţ yi nan woli napën ţi ubeeka mënt, nayuujna baka kë bado buţaan. »

⁶ Wi wi banjańan başaan aya na nřët aţup *Uţup Ulil Unuura abot ajeban bamaakal na dko bti.

Herod Antipa anjal kame ñaan anwoon Yetu

(Maci 14.1-2; Markut 6.14-16)

⁷ Wi *Herod nantunja i *Galilay atiinkun uko unktëpun aşë ţu kapaam ; balon baji baji « *Yowan anatiin ţi pkeţ »

8 balonj kaji « *Eli akaan abi[☆] » balonj kak kaji « Alonj ti *batupar Naşibaţi bajon anaŋinj ti pkeţ. »

9 Kê Herod aşê ji wal mênţ: « Yowan, nji ti uleef naan ddo kê bafala bkow. Kê in aşaan awo ŋiinţ i ntiinkunj kê baji ado iko yan? » Kê wi wi Herod aşaan aduka wal mênţ ala pwin Yetu.

*Yetu awul pntuk pi baŋaanj pde
(Maci 14.13-21; Markut 8.27-31)*

10 *Banjaŋan bawoona bayaaş wal mênţ aşê kakalêş Yetu iko yi badolonj bti. Yetu kê aşê duk pntuk pi baŋaanj aya agaag na baka du umbanj wi ubeeka wi bajaanj bado Bettayida.

11 Kê wi baŋaanj bamehanj me hanj aşê ŋaşa. Yetu ayeenk baka bnuura, aŋiini na baka uko wi *Pşih pi Naşibaţi abot ajeban bannumiinj pjeb.

12 Unuur ujun pyob kê banjaŋan iŋeen na batêb başê ŋoga ajaka : « Jakan na baŋaanj baya du ŋntanka na ŋfêţ ŋanŋogunj ti bahilna baka uko ude, na dko dpiinj, dko di ŋwoonj di daanfêti. »

13 Kê Yetu aşê ji na baka : « nawulan baka bade bdiidi'an! »

Kê başê teema aji : « Nkaha ipoom kaŋeen na ŋtêb ŋtêb. Kême ŋwo i kaya kanugar baŋaanj biki bti uko ude. »

14 Biinj banwoonj da bawo uko ji iŋeen week ŋyaaş iŋeen kaŋeen (5000).

Yetu kê aşê ji na baŋaşarul : « Nadolan baka bado kaŋoona uko ji baŋaanj iŋeen kaŋeen (50). »

15 Kê bado hanj, baŋaanj bti kê baŋo bnuura.

16 Wi wi Yetu aşaan ajaj ipoom kaŋeen yun na ŋtêb ŋtêb ŋun, akat kêş aten baŋi, abeeb Naşibaţi ti iko ide yun, akiteş ya aşê wul baŋaşarul aji bafah pntuk pi baŋaanj.

17 Baŋaanj bti kê bade ayok, kê baŋonkrên iko ide indukiinj kê itum kkaar iŋeen na ktêb.

*Fimonj Piyeer aŋup aji Yetu awoonj
Kritt*

18 Yetu agaag unuur ulonj na baŋaşarul awo ti pŋehan Naşibaţi aşê

hepar baka aji : « Baŋaanj başal aji dwo in ba? »

19 Kê başê teema aji : « Balonj baji iwo *Yowan Nabattaar, kê balonj baji iwo *Eli, kê balonj kak baji iwo alonj ti *batupar Naşibaţi bajon annaŋinj ti pkeţ. »

20 Kê Yetu aşê hepar baka aji : « Kê ti an, nji dwo in ba? »

Fimonj Piyeer ayeenk wal mênţ bŋup aşê ji na a : « Iwo *Kritt i Naşibaţi ayilunj. »

21 Wi wi Yetu aşaan aşook baka aji bawut kaŋup wa nin ŋaanj.

22 Akak aji na baka : « *Abuk ŋiinţ awo kahaj maakan, kapokana ti bantohi, ti *baŋenan baweek na ti *bajukan Bgah. Balunj kado bafiŋa, unuur uwajanŋen aşê naŋa ti pkeţ. »

*Hum di di ŋaanj awoonj kaŋaş Yetu
(Maci 16.24-28; Markut 8.34-9.1)*

23 Yetu aŋiini wal mênţ na baŋaanj bti, aji na baka : « Woli ŋaanj aŋal kaŋaşen, awo i kaŋilma uleeful kakunja kruţ ki nul, kadinan phaj ji nji unuur unjinti, kabot kaŋaşen udole wo ti pkeţ.

24 ŋaanj anŋşalunj pbuuran ubida wi nul alunj kawaanj wa ; kê anklunj kawaanj ubida wi nul pa nji alunj kabuuran wa.

25 ŋaanj ahilanle aka umundu bti, adolna wa we ba woli aneemanden ubida wi tul?

26 Woli ŋaanj alonj akowari'aan, nji na ŋŋup ŋi naan, nji *Abuk ŋiinţ, dlunj kakowari'a woli dbi na mndem mweek mi Paapa na mi ŋwanjuţ ŋyimanaan.

27 Dŋupan na manjoonan, balonj ti banwoonj ŋa ti baanklunj kakeţ bê baanwin *Pşih pi Naşibaţi. »

*Ubi wi Pşih pi Naşibaţi
(Maci 17.1-8; Markut 9.2-8)*

28 ŋnuur bakrenj ŋaya pŋep wi Yetu aŋupnunj uko wanj, kê aşê jej bi Fimonj Piyeer na *Yowan na *Yakob aya na baka du pnkunj pweek pa baya baŋehan Naşibaţi.

☆ 9:8 Malaki 3.23.

29 Wi Yetu awoon ɥi pñehan Naşibaɥi, kē başē win kaara di nul kē daɥēlşaa, imişa yi nul kē ikak afaat feh.

30 Biinɥ batēb kē banaɥ aɥiini na a : *Moyit na *Eli

31 banknuuruɥ maakan. Bawo ɥi pɥiiniyaan jibi Yetu akbaañēşi ulem-pul, wi akluɥ kakeɥ du Yerutalem.

32 Timoɥ Piyeer na batēntul batēb bukuɥ baɥoyēnt aront, kē wal wi batenuɥ, aşē win mndēm mi Yetu abot awin bañaan batēb banwoon na a.

33 Kē wi biinɥ bakan mēntan bakyaan pduk Yetu, Timoɥ Piyeer kē aşē ji na a : « Najukan, unuura ŋwo ɥi dko di! Ntan iloona iwajanɥ, kalon kawo ki nu, kalon ki Moyit, kandukiin kawo ki *Eli. » Aankak ame uko wi akɥupuɥ.

34 Ahum kaɥiini, kē kanfēluɥ kalon kaşē mara mara abi, awun baka, baɥaşar Yetu kē balēnk maakan wi kanfēluɥ kawunuɥ baka.

35 Kē pdiim ploɥ paşē pēnna ɥi ka aji : « I, awoon Abuk naan, i nji ndatuɥ. Nadoon kaɥiinka. »

36 Wi pdiim paɥ patiinkaniin kē başē wina Yetu ɥañ. ɥuɥ ŋnuur mēntan baɥaşar Yetu bayompi, baantup nin ñaan uko wi bawinuɥ.

Yetu ajeban napoɥ i untaayi ukyewlēnuɥ

(Maci 17.14-18; Markut 9.14-27)

37 Wi unuur ujintuɥ kē Yetu na baɥaşarul bakwala pnkuɥ, kē pntuk pweek pi bañaan paşē bi pyit na Yetu.

38 Kē ñiinɥ aloɥ aşē huuranaan du pntuk meet aji : « Naweeek, dkooɥu kooɥ ; tenan abuk naan! Ul aloolan ɥañ i i nji nkaan. »

39 Untaayi uji uneej ɥi a, kadola amara mara kaɥajar, kalētar, kabot kayiih. Ukak aji ujon uwutana, kaduka anoor maakan wal wi ubi'i wutana.

40 Dkooɥ baɥaşaru badook wa, kē baanhinani. »

41 Wi wi Yetu aşaan ateema aji : « Nawo bañaan bawuɥaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaɥo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba?

» Wi aɥiiniin haɥ aba aşē ji na ñiinɥ : « ɥijan abuku! »

42 Wi napoɥ akñogun Yetu kē untaayi uşē wata ɥi mboş adola kē aklētar. Kē Yetu aşē bēg wa, ajebana, akakana aşin.

43 Bañaan bti kē başē ñoɥar ɥi mndēm mi Naşibaɥi.

Yetu aɥup pkeɥ pi nul uyaas utēbantēn

(Maci 17.22-23; Markut 9.30-32)

Bañaan bti bahum ñoɥar iko bti yi Yetu akdoluɥ, kē aşē ji na baɥaşarul :

44 « Namēbaan uko wi nji kaɥupanaɥ hēnkuɥ bnuura : *Abuk Ñiinɥ abi kawulana du bañaan. »

45 Kē baɥaşar Yetu başē wo baante uɥup mēnt. Uhoñ mēnt upel kame ki baka, bahilna bawo baankte wa. Kē bakak aɥi phepar Yetu apiban baka wa.

In adēmnuɥ ɥi an?

(Maci 18.1-5; Markut 9.33-37)

46 Wi wi blaɥar başaan apēn ɥi baɥaşar Yetu, kē baɥal kame andēmnuɥ ɥi baka.

47 Kē Yetu ammeen ŋşal ŋi baka, aşē ɥij napoɥ aloɥ, adola kē aɥo añoga

48 aşē ji na baka : « Ñaan anyeenkuɥ napoɥ i ɥi katim ki naan, ayeenkēn nji ɥi uleef naan, kē ñaan anyeenknuɥ, akak ayeenk anyilnuɥ. Anwoonuɥ nampoɥi ɥi an, uɥ mēntan adēmnuɥ. »

Anwoon aampokan, awo na an

(Markut 9.38-40)

49 *Yowan ajej bɥup wal mēnt aji : « Naweeek, ŋwin ñaan aloɥ an-jaan adook ŋntaayi ɥi katim ki nu, kē ŋneenana, ɥiki aanji gakandēr na un kaɥaşu. »

50 Yetu kē aşē teem aji : « Nakneenana : anwoon aampokan, awo na an. »

Yetu atool pya Yerutalem

51 Wi wal wi Yetu awoon i pdeenjana baɥi uñogun, kē aşē bi ɥu ɥu ɥi pya Yerutalem.

52 Adun ayil bañaan balon kē bajota kadun. Wi bakyaan na bgah, aşē neej du ufēɥ ulon du *Famariya kabomana dko dfēr.

⁵³ Bañaan biki ufët mënt kë başë pok pyeenk Yetu ŭiki atool tool pya Yerufalem.

⁵⁴ Wi *Yowan na *Yakob bawinun uko wan aşë ji : « Ajugun, injal ņdo bdoo bawoona baŭi babi batër bañaan biki, bakakan baka ufob i? »

⁵⁵ Kë Yetu aşë kok aŭoman na baka [aji : « Naamme uhaaş unwoon kaŭon ubida wi nan. *Abuk ņiinŭ aambi bi ptok ņbida ņi bañaan, abi bi pbuuran baka. »]

⁵⁶ Kë başë tool wal mënt aya un-tanka umpaŭi.

Naŭaşar Yetu awo kawul uleeful bti (Maci 8.19-22)

⁵⁷ Wi bakyaan na bgah kë ņaan alon aşë ji na Yetu : « Dko di ikyahan, dŭaşu da. »

⁵⁸ Kë Yetu aşë ji na a : « ņnfëş ņaka ihër, kë ņkat ņi baŭi ņaka inŭan, *Abuk ņiinŭ ul, aanka dko dpafni bkow. »

⁵⁹ Akak aji na alon: « ŭaşaan. » Kë aŭ mënŭan ateema aji : « Naweeek, duni ŭenën te umoyën Paapa. »

⁶⁰ Kë Yetu aji na a : « Wutan bakaŭ baya bamoy bankeŭun biki baka ; iwi yaan ido kaŭiiniyaan *Pşih pi Naşibaŭi. »

⁶¹ Alon akak aji na a : « Ajugun, dlun kaŭaşu, ma duni iyoonkën dya kaŭup bayiŭ naan. »

⁶² Kë Yetu aşë teema aji : « ņaan anjunun kajaar aşë kok kafet aanhil plemp du Pşih pi Naşibaŭi. »

10

Yetu ayil baŭaşarul iņeen-paaj-na-alon na batëb (72) (Maci 9.37-38)

¹ Wi uko wan uŭepun, kë Yetu Aju-gun aşë dat bañaan iņeen paaj na alon na batëb* (72) kak ŭi baŭaşarul, ayil baka kë bakyaana batëb batëb, ajota kadun ŭi ņbeeka bti na dko bti di aklun kaŭepna.

² Aji na baka : « Kakit kadëmi, kë balemp başë tiinkët ; nakooŭan Ajug kakit ado balemp babi kakit ki nul.

³ Nayaani, dyilan ji ņkaneel ņmpoŭi du ptoof pi ņņiinŭ.

⁴ Naktij nin umbootu, nin umañ, nin kaşapat, naknaŭ pwul nin ņaan alon mboş ŭi bgah.

⁵ « Woli naneej ŭi katoŭ kalon, naduniin naji : “Bnuura bawo ŭi katoŭ ki.”

⁶ Woli ņaan i bnuura awoon ŭi katoŭ mënt, bnuura bi nañehanun bun baduka ŭi a ; bë woli aanwo ņaan i bnuura, aankyeenk bnuura bi nañehanun.

⁷ ŭi katoŭ ki bakyeenkanan, naŭoon da, nadaan nabot nade uko wi bakwulanan, ŭiki nalemp aka na ptumara. Nakdo kañaay na itoh.

⁸ « Woli naneej ŭi ubeeka ulon kë bayeenkan, nadeen uko wi bakwulanan.

⁹ Najebaan bamaakal biki ubeeka mënt nabot naji na banfëtun da : “*Pşih pi Naşibaŭi pañogan.”

¹⁰ Bë woli naneej ŭi ubeeka ulon kë baanyeenkan, napën du igah kaji :

¹¹ “ņdoo dan danan pdëpalën pi ubeeka wi nan pankabun ŭi ihoŭ yi nun kadukaran pa. Kë naşë wo kame kakşa uko wi : Pşih pi Naşibaŭi pañogan.”

¹² Dŭupan, ŭi unuur wi pwayëş, uko wi Naşibaŭi aklun kado ubeeka mënt utam kapel wi badolun Fodom✧.

¹³ « Nawuŭani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuŭani an biki ubeeka wi Bettayida, woli mlagre mandolaniin du an mandolaniin lah du ņbeeka ņi Tir na Fidon, banfëtun da badobi wohara undiimaan ņşaaku kabot kaŭo ŭi ufob kadiimanaan kë banal pŭëlëş ņbida ņi baka.

¹⁴ Ukaan kë ŭi unuur wi pwayëş uko wi Naşibaŭi akdolanan ulun katam kapel wi biki Tir na Fidon.

¹⁵ Kë an biki Kapernawum, nanun aji nalun kadeenana te du baŭi i? Nabaa ŭep ŭep kawalana te du infernu. »

¹⁶ Yetu akak aji na baŭaşarul : « ņaan antiinkanan, atiinkën ; ampokanan

* 10:1 ņpiit ņlon ņi unjon ņaji : bañaan iņeen paaj na alon. ✧ 10:12 Ujuni 19.24-28.

apokën, kë ampoknuņ apok anyilnuņ. »

Bařaşar Yetu bakak na mnlilan du a (Maci 13.16-17)

17 Bařaşar Yetu iñeen paaj na alon na batëb bakak na mnlilan ařë ji na a : « Ajugun, ñntaayi ñadoo ji ñado uko wi ñjakunņ ñ katim ki nu. »

18 Kë Yetu ařë teem baka aji : « Dwin *Fatana kë awoona baři ajot ji kaliik liik.

19 Natenan! Dwulan mnhina mi ppoř ñpula na ñtifar na pi ppoř phina bti pi nařooradun, bë nin uko ulon uunkdolan do.

20 Kë nařë wo kalilan ñi uko wi itiman ipiitaniin du baři kapel uko wi ñntaayi ñaktiinkanaņ. »

Nařibaři ayuuj bampoři Uřup Ulil Unuura (Maci 11.25-27)

21 Wal mënt, *Uhaař wi Nařibaři uřu mnlilan mnweek ñi Yetu kë ařë ji : « Dbeebu Paap, Ajug baři na mboř, wi imenuņ iko yi bantohi na bammeen, ařë diiman ya bapoř bampoři. Yoow Paap, řiki waņ uwoon uko wi inaluņ.

22 « Paapa awulun uko bti. Nin ñaaņ aamme nji Abukul uko wi nwoon bë mënt Paapa a, kë nin ñaaņ aamme uko wi Paapa awoon bë mënt nji Abukul a, na biki ndatuņ adiiman baka a. »

23 Wi wi Yetu ařaaņ awuğřa ñi bařaşarul ařë ji na baka : « Këř kankwinuņ uko wi nakwinuņ kanu-urandëni.

24 Dřupan, *bařupar Nařibaři batum, na bařih batum babi ñal pwin uko wi nakwinuņ bë baanwin wa, abot aņal katiink wi naktiinkuņ bë baantiink wa. »

Uhoñ wi ñiint najoob bkow i utaak wi Famariya (Maci 22.34-40; Markuř 12.28-31)

25 Kë *najukan Bgah alon anjali přaawan Yetu ařë nařa aji na a : « Najukan, we wi nhinanuņ kado, kayeenkna ubida wi mnřo? »

26 Yetu kë ařë teema aji : « We wi bapiitun ñi ulibra wi Bgah ba? We wi iwinuņ ba? »

27 Kë najukan Bgah ateem aji : « “Nalan Ajugun Nařibaři i nu na kařëbu bti, na uhaařu bti na uforta wi nu bti, na uřalu bti, ibot inal atëntu jibi inaluņ uleefu.” »*

28 Wi wi Yetu ařaaņ aji na a : « Iteem bnuura. Dolan haņ iluņ kayeenk ubida. »

29 Kë najukan Bgah ařë ñalaara pdi-iman kë awo ñi kafaņ ařë ji na a : « Kë in abaaņ awo atënt naan ba? »

30 Yetu kë ařë ji na a : « Ñiint alon abi walnaana Yerutalem atool pya ubeeka wi Yeriko ařë yit na bakit bgah kë bawohëřa bti abot akoba bnuura, ařë duka řun kë aņogan pkeř, kë batool aya na bgah bi baka.

31 Nařeņan alon amara mara ařëpna bgah mënt, awina, aņawřa'a.

32 Kë ñiint alon anklemnuņ du *Katoh Kaweek ki Nařibaři† akak ařëpna bgah mënt, awina, akak aņawřa'a.

33 Kë ñiint alon i utaak wi *Famariya ankyaan bayaař ařë bi aņog, awina, ařë ñagi'a.

34 Aņoga, akuraara ijën, na ukëra na poot, ařë tan ya. Wi wi ařaaņ apayana ñi ubuuru wi nul ařija du katoh ki bayaant, atena.

35 Wi unuur ujintun, ñiint i utaak wi Famariya apënan itaka‡ awul ajug katoh ki bayaant, abot aji na a : “Doon katena bnuura, woli iduk apënan itaka ilon, kë nwoona bayaař, kakakanu ya.” »

36 Yetu ahepar najukan Bgah aji : « ři uřalu, ñi bañaan bawajanř bukuņ in awoonuņ atënt ñiint anjotuņ ñi ptoof pi bakit bgah? »

37 Kë ateem aji : « Aññagi'uluņ a. »

Kë Yetu ařë ji na a : « Yaan ido kado haņ. »

Maarta na Mariya

38 Wi Yetu na bařaşarul bakyaan na bgah, kë ařë neeř ñi ufëř ulon, kë ñaař

* 10:27 Pleřan 6.5; Bgah 19.18. † 10:32 Ñiint alon anklemnuņ du Katoh Kaweek ki Nařibaři : awo i přini pi Lewi. ‡ 10:35 Itaka yi awulun iwo baluk bi ñnuur ñtëb bi nalemp.

alon anwoon katim ki Maarta adu'a pyoban du kato hul.

³⁹ Maarta mēnt aka aṭa'ul alon anwoon katim ki Mariya, ambiin aṭo ṭi ihoṭ yi Ajugun aṭiink uṭup wi nul.

⁴⁰ Kē Maarta ul aṣē lanta na ulemp wi kato h. Wi wi aṣaan abi ṭi Yetu aṣē ṭi : « Ajugun, uundolu ukoolan i, wi aṭa naan awutnuṅ nji aloolan na ulemp? Jakana abi aṭēnkēn. »

⁴¹ Ajugun kē aṣē teema aji na a : « Maarta, Maarta, iba yewla we anooran bkowu, ala iko itum ba? »

⁴² Uko uwo umpooṭ, udoo wo wo uloolan, *Mariya adatuṅ kafah kanuurnaaniin, baankluṅ kateha ka. »

11

Yetu ajukan baṭaṣarul pñehan Naṣibaṭi

(Maci 6.9-13)

¹ Yetu awo unuur ulon ṭi pñehan Naṣibaṭi du dko dlon, wi abaan kē alon ṭi baṭaṣarul aṣē ji na a : « Ajugun, jukanun pñehan Naṣibaṭi jibi *Yowan ajukanuṅ baṭaṣarul. »

² Kē Yetu aṣē ji na baka : « Woli nañehan Naṣibaṭi najaan naji : Paap, katimu kayiman, pṣihu pabi. »

³ Ṭenun unuur unwoon uko ude wi ṅnumiin,

⁴ miirun ipekadu yi nun, jibi un ṅkmiirun bañaan bti banjubanun un,

iṣē iwut kawutun njot ṭi kaguuru. »

⁵ Yetu akak aji na baka : « Woli alon ṭi an aka nanoh, aya du a na utejan mnjel, ajaka : “Nanoh, ṭeṭanaan ipoom iwajanṭ ṭun. »

⁶ Nanoh naan alon abaan aban ban awoona bayaṣ, bē mēnka uko uwula ade.”

⁷ Naṣal aji undu aṭeemna du meet kaji : “Kdo kanooran, ddēt bgah abot apiinṭ na bapoṭ, mēnhinan pnaṭa kawulu ipoom.”

⁸ Dṭupan, woli aando naṭa awula ipoom ṭiki awo nanohul, abi naṭi'aara naṭa kawula uko wi anumiin ṭiki ayewlēna*.

⁹ « Djakan : Nañehaan, nalun kayeenk, nalaan, nalun kawin, nakob kobaan, balun kahaabēṣan.

¹⁰ Hēnk di uwoon, ñaan aññehanun aka, anklaan awin ; kē ankob kobanuṅ, bahaabēṣa.

¹¹ « Ahoṅ ṭi an i i abukul akñehanun uṭēb aṣē wula upula ba? »

¹² Kēme kak añehana pneem, aṣē wula utifar? »

¹³ Woli an nandoon awo bado buṭaan name pwul babukan iko inuura, naṣalanun ṅyaaṣ hum ṅi ṅi Aṣinan i baṭi ahilanun kaṭen bankñehanulun Uhaaṣ wi nul? »

Yetu na Beltebul

¹⁴ Unuur ulon, Yetu adook untaayi unneejuṅ ṭi ñiint alon ambiiṣun bṭup. Wi untaayi upēnuṅ kē ñiint mēnt aṣē kak aṭiini, pntuk pi bañaan kē paṣē ṅoṅar maakan.

¹⁵ Balon ṭi baka kē baṣē ji : «*Beltebul†, uweek wi ṅntaayi, uwululuṅ mnhina mi pdook ṅntaayi. »

¹⁶ Balon kē baṅal pten Yetu, aji na a ado mlagre adiimanaan kē awoona du Naṣibaṭi.

¹⁷ Kē Yetu, ammeen ṅṣal ṅi baka aṣē ji na baka : « Woli bañaan biki utaak uloolan bagut, batok utaak di, itoh ido kajotna kaloolan kaloolan.

¹⁸ Woli *Fatana agut na uleeful hum di di pṣihul paknaṭun ba? Najj dji kadookna ṅntaayi ṭi katim ki nul.

¹⁹ Woli dji kadook ṅntaayi ṭi katim ki Beltebul, bankṭaṣanaṅ badook na ṅa ṭi katim ki in? Ukaan kē bukāl ṭi ṅleef ṅi baka bakluṅ kadiiman kē naanfaṅi.

²⁰ Bē woli pkoñ pi Naṣibaṭi, pi pi nji kadooknuṅ ṅntaayi, *Pṣih pi Naṣibaṭi paban ṭi an keeri.

²¹ « Woli ñaan ankaan uforta abot awo na iṅanaan anaṭ ayeṅ kato hul, bka bi nul baankbanana.

²² Aṣē wo woli alon ampelanulun uforta abii, awata, ayeenk iṅanaan bti yi ahaṭun, ajeṅ bka bti bi ayeenkun ṭi a kafaṣ bañaan.

* **11:8** Kēme ṭiki alun kakowa woli aanwula. † **11:15** Beltebul dawo Katim kalon ki Fatana, uweek wi ṅntaayi.

23 « Anwoonj aanwo na nji ašoorën. Anwoonj aantënkën pyitrën batani agar ba. »

Untaayi ukak du katoh ki wa

(Maci 12.43-45)

24 Yetu akak aji : « Untaayi upënle ti ñaanj i ubiinj awo. Uji uñaay du *pndiiş, kala dko dfët, kaya kabi. Wi uyaan awo uunwini, uji uji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpënnunj.”

25 Wi ukakunj, uji uțënk ka kawetana ajinj, aboman bnuura.

26 Wal mëntj, uji uyaar ntaayi paaj na ulonj njanwuțunj apel wa, njabi kafët da. Ñaanj mëntj kaşë kak wal mëntj kawuțën kapel kateeku. »

27 Wi ațiiinij hañ, kë ñaaț alonj așë huuranaan du pntuk meetj aji : « Ñaaț ambukiinj, abootan, anuurandëni. »

28 Kë Yetu așë teema aji : « Iwo kaji, banktiinkunj Uțup wi Naşibați abot ațaş wa banuurandëni! »

Baji na Yetu adiiman kë awoona du Naşibați

(Maci 12.38-42)

29 Bañaanj batuma tum abi, kë Yetu așë ji na baka : « kawuunj ki kawo kawuțaan, kawo ti phepar mlagre mankdiiimanunj kë dwoona du Naşibați. Baankwin nin uko ulonj umpați na wi Yonat *Națupar Naşibați adiimanunj.

30 Jibi Yonat* adiimanunj biki ubeeka wi Niniwe kë awoona du Naşibați, hënk di *Abuk Ñiinț aklunj kadiiman biki kawuunj ki kë awoona du Naşibați.

31 Ti unuur wi pwayëş Naşih ñaaț i utaak wi Faba alunj kanața na bañaan biki kawuunj ki, kayuuj kë baduknaanaa, țiki awoona du kabanj ki umundu pbi katiink uțup untuja wi *Falomonj naşih*, kë alonj așë wo ti ampelunj Falomonj naşih.

32 Ti unuur wi pwayëş, bañaan biki Niniwe balunj kanața na biki kawuunj ki kayuuj kë baduknaana, țiki bukal biki Niniwe, babi wut pjuban wi

batiinki uțup wi Yonat, alonj kë așë wo ti, ampeli Yonat. »

Uhoñ wi unkaniya

33 Nin ñaanj aanji tehan unkaniya kaşë țu wa du bñot, këme kafët wa na kakana, baji bațu wa du bko duuț bankmbiinj bahilna bawin bjeehi.

34 Këş kawoonj unkaniya wi uleef wi nu. Woli këş ki nu kawo kjeb, uleefu bti kak uwo ti bjeehi ; bë woli kamaaki, uleefu bti kak uwo ti bdëm.

35 Țaafaraan bjeehi banwoonj ti iwi bawo bdëm!

36 Woli uleefu bti uwo ti bjeehi, bë nin bdëm baanwo ti wa, ujeeh wul bti ji woli unkaniya ujeehan ñaanj.

Yetu așook bafaritay na bajukan Bgah

(Maci 23.4-36)

37 Wi Yetu akțiiinij hañ, kë *nafaritay alonj așë du'a pyoban du kato-hul, kë aya aneej ațo pde.

38 Wi nafaritay awinunj kë Yetu aaññow duna iñen aba jun pde ji udolade wi *bayuday, așë ñonjar.

39 Kë Ajugun așë ji na a : « An buk bukunj an bafaritay, naji nawent ikoopa na iraata yi nan bnuura ti bdig, kaşë wut uleefan meetj utum na uşal wi kakij na mñot.

40 An bawaan nşal biki! Mëntj andolun bdig adolan meetj i?

41 Națëpan țëp națen bajuuk uko unwoonj du iraata yi nan meetj, wal mëntj iko bti ișë iwo ijinj ti an.

42 « Nawuțani, an bafaritay, nanjaan nawul kafah ki Naşibați‡ ti iko bti yi nakjaarunj, kado wul bduugëş na bnkaafu, na iko impoți yi natepiinj, kaşë țilma pwo bațool na pñal Naşibați. Uko wañ wi wi nawoonj i lah kado, kaşë kawut kațilma undukiinj.

43 « An bafaritay Nawuțani, an nanjalunj pțo kadun du *itoh iñehanaani Naşibați, abot aji nañal banohntënan ti dko di bañaan.

* 11:30 Yonat 3.3-5. * 11:31 1 Başih 10.1-10. ‡ 11:42 Kakit kaji kado ifah iñeen, kalonj kaji kawo ki Naşibați. § 11:44 Ti bayuday, woli ñaanj apoş bhër bi pnguran ițopi, iinj khil pneej katoh kañehanaani Naşibați bë iindo bañow ajinj.

⁴⁴ Nawuṭani, an nanwoon ji ihër yi pnguran inwoon iinka umarkaani, yi ñaan ajaan apoş bë aanji meŞ. »

⁴⁵ Wal mënṭ kë *najukan Bgah alon aşë jaka : « Najukan, wali iktiiniin han, ikarun kak di! »

⁴⁶ Kë Yetu aşë teema aji : « An bajukan Bgah kak, Nawuṭani, an nanjaan naṭu bañaan pkuṇa bdaaj bdiṭ kaşë wo naando ji nadeen pkoñ ploolan pban ba!

⁴⁷ Nawuṭani, naji naniw ihër yi *baṭupar Naşibaṭi te başinan bafiṇuṇ baka.

⁴⁸ Hënk nadiiman kë nawo ṭi udolade uloolan na başinan. Bukal bafiṇuṇ kë naşë niw ihër!

⁴⁹ Ukaan kë uşal untuṇa wi Naşibaṭi uṭup aji : “Dluṇ kayil baṭupar naan na *banjañan du baka ; baluṇ kafin baloṇ ṭi baka, kahajan baloṇ.”

⁵⁰ Kawuunṇ ki keeri kaṭop na pñaak pi baṭupar Naşibaṭi bti pi batuluṇ du wi umundu uwoonuṇ.

⁵¹ Baluṇ kahepna ṭi pkeṭ pi Abel te kaban du pkeṭ pi Fakariya i bafiṇuṇ ṭi dko danwoon ṭi ptoof pi umeeşa wi bteṇan na *dko dyimanaan di Katoḥ Kaweek ki Naşibaṭi.✱ Aa, dṭupan, kawuunṇ ki kaluṇ kahepna ṭi uko waṇ.

⁵² « Nawuṭani an bajukan Bgah namëbanuṇ kaniigşaani ki ume, awo naanneej an ṭi nleefan, abot aneenan banjaluṇ pneej baneej. »

⁵³ Wi Yetu apënuṇ da, kë bajukan Bgah na bafaritay başë deebaṭëra maakan awo ṭi phepara iko itum,

⁵⁴ ado na pṭaawana kahilna katapara bṭup.

12

Yetu aşook bañaan ṭi kalagare

¹ Wal mënṭan, bañaan baṭum maakan adoo poşar. Kë Yetu aşë ji na baṭaşarul duna : « Nalipariin uko utajanaan pşon wi *bafaritay : kalagare.

² Nin uko uloṇ unhankuṇ uunkluṇ kawo uunkpën kawinana, kë nin

✱ 11:51 Ujuni 4.8; 2 Nnuur nuur 24.20-22.

uko uloṇ ummeniinṇ uunkluṇ kawo uunkmeetaana.

³ « Ukaan kë uko wi naṭupuṇ du bdëm uluṇ katiinkana na pnak, uko wi nahoopatuṇ du meetṭ dandëtuṇ uluṇ kahuurana du itoh duuṭ. »

In i i ñaan awoonṇ kado kaṭi?

(Maci 10.28-31)

⁴ Yetu akak aji : « Dṭupan, an banoh naan : nakdo kaṭi banhilanuṇ pfiṇ uleef aşë wo baanhilan pdo uko umpeluṇ waṇ.

⁵ Ddiimanan i nawoonṇ biki kado kaṭi : nadoon kaṭi Naşibaṭi ankaanṇ mnhina mi pfëlan du infernu, wi nakeṭuṇ. Aa, dṭupan, ul i i nawoonṇ kado kaṭi.

⁶ « Baanji bawaapar nṭiiru kañeen nṇduş nṭëb i? Kë Naşibaṭi aşë wo aanji ṭilma nin uloolan ṭi ṇa.

⁷ Uwel wi bkow bi nan bti udoo fënana. Naklënk keeri nin ukoolan, ṭiki nadëm apel pntuni pi nṭiiru. »

Pdinan këme ppok Krittü

(Maci 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Yetu akak aṭiini na baka aji : « Dṭupan na manjoonan, ñaan ankdi-nanuṇ ṭi kadun ki bañaan kë awo naṭaşaraan, *Abuk Ñiintṭ aluṇ kadinan ṭi kadun ki ṇwanjuṭ ṇi Naşibaṭi kaji awo naṭaşarul

⁹ Kë ñaan ankpoknuṇ ṭi kadun ki bañaan, dluṇ kapoka ṭi kadun ki ṇwanjuṭ ṇi Naşibaṭi.

¹⁰ Ñaan anktupuṇ buṭaan ṭi Abuk Ñiintṭ bahilan kaluṇ kamiira wa, kë woli ñaan akar *Uhaaş wi Naşibaṭi baankluṇ kamiira wa.

¹¹ Woli bañoṭan pya kawayëş du itoh iñehanaani, këme ṭi kadun ki başih këme bantṭuṇa, nawutan kahaajala pme jibi nakyaanṇ kayeṇan nleefan këme uko wi nakyaanṇ kaṭup,

¹² ṭiki Uhaaş wi Naşibaṭi ujukanan wal mënṭ uko wi nakṭupuṇ. »

Uhoñ wi ñiintṭ nayok nawaanṇ uşal

¹³ Kë ñiintṭ alon anwoonṇ ṭi pntuk aşë ji na Yetu : « Najukan, jakan na

abuk paapa abi nfaašiir iko yi ašinun adukaruᅇ un. »

14 Kē Yetu ašē teema aji : « Ņiintu, in abaan aᅇu'ēn pwo nawayēš kēme nafaas bka bi nan ba? »

15 Wi wi Yetu ašaan aji na baᅇaan bti banwoon da : « Naᅇaafaraan kaᅇal bka, ubida wi ᅇnaan uunwoona ᅇi bka, ahille adoo yok maakan. »

16 Wal mēnt, kē ašē hoᅇn na baka aji : « Ņiint alonᅇ nayok abi ka ᅇᅇeh, kē ᅇawul ᅇdeey ᅇᅇum,

17 kē ašē wo ᅇi phepar ᅇi uᅇalul aji : “Dbaa do do hum ba? Mēnka dko dhankni ᅇdeey ᅇi naan bti.”

18 « Wi wi ašaan aji : “Hēnk di di ᅇji kadolonᅇ: dfom inkuti yi naan, kaᅇiir indēmunᅇ apel yi, kahank da ᅇdeey ᅇi naan bti na bka bi naan.

19 Wal mēntᅇ kaᅇē ji na bkow naan : ‘Aᅇe wo, ihank iko itum pa ᅇᅇubal ᅇᅇum ; noorfēnan, ide, idaan, ido kanoha.’ ”

20 « Kē Naᅇibaᅇi ašē ji na a : “Iwi nanaaf, iᅇaᅇan phefēntᅇ na utejan wi nᅇa wi. Hēnkuᅇ, in akjejuᅇ uko wi ihankaruᅇ bkowu ba?”

21 « Hēnk di uwoonᅇ ᅇi ᅇnaan anjaan ahanka hank iko pa bkowul, anwoonᅇ aanji la pyok pi Naᅇibaᅇi. »

Nahaᅇan Naᅇibaᅇi (Maci 6.25-34)

22 Wi wi Yetu ašaan aji na baᅇaᅇaruᅇl : « Uko waᅇ ukaᅇn kē ᅇjakan, nawut kaᅇaaf uko ude wi nanumiinᅇ pa ubida, kēme iko iwohara yi nanumiinᅇ pa uleef wi nan.

23 Ubida upel pde, kē uleef upel imiᅇa.

24 Natenan ᅇntomaali ; ᅇaanji ᅇatepi, ᅇaanji ᅇakit, ᅇaanka nin inkuti ihankni ᅇdeey, kē Naᅇibaᅇi ašē ji wul ᅇa uko ude. An napel ᅇkat di!

25 Ahonᅇ ᅇi an ahilanuᅇ ᅇi manᅇaaf kahoᅇalēᅇ unuur uloolan ᅇaᅇ ᅇi ubida wi nul?

26 Woli naandoo hilan pdo uko wi, unwoonuᅇ ᅇmpoᅇi, we uwoonᅇ pᅇaaf iko indukiinᅇ?

27 « Natenan iᅇeeᅇ inuura yi uᅇof wi uᅇeh jibi ijaan idēm, iinji ilemp, iinji iᅇiir. Kē nᅇē jakan, *Falomonᅇ naᅇih ᅇi

pdēm pi nul bti, aambaanᅇ kaᅇᅇgi'aara ji kalonᅇ ᅇi ya.

28 Ujaagal uwo nᅇa du uᅇeh, faan baluᅇ bafel wa du bdoo, kē Naᅇibaᅇi ašē ji woharana woharan wa iko inuura. An nanwoonᅇ naanfiyaar akēᅇan, nameen na manjoonan kē Naᅇibaᅇi aluᅇ kawoharēnan kak.

29 « An kak, nakdo kala uko ude kēme uko udaan, nawutan kahaajala.

30 Iko yaᅇ yi yi banwoonᅇ baanfiyaar Naᅇibaᅇi bajaanᅇ babi wo wo ᅇi pla, kē an, Aᅇinan ame kē nanuma iko mēnt.

31 Nawo i kaᅇᅇp ᅇᅇp kala Pᅇih pi nul, naᅇē nayeenk kak iko mēnt. »

Nalaan pyok pi baᅇi (Maci 6.19-21)

32 Yetu akak aji na baka : « An nanwoonᅇ batani bᅇmpoᅇi, naklēnk, ulil Aᅇinan kē awulan Pᅇihul.

33 Nawaapan bka bi nan nabot naᅇen itaka bajuuk. Nawoon na ᅇᅇbootu ᅇanwoonᅇ ᅇaanji ᅇatowa. Naᅇuun bka bi nan du Naᅇibaᅇi. Baankya katoka da. Bakiiᅇ baanhilan kaban ba, kēme ᅇbob ᅇatok ba.

34 Na manjoonan, dko di bka bi nan bawoonᅇ dul di kaᅇᅇb ki nan kakwoonᅇ. »

Balemp banwoonᅇ bten ayoonk ubi Abuk Ņiint

35 « Nabomandēran, nawohara iko yi ulemp, nawutan ᅇkaniya ᅇi nan ᅇado kayak.

36 Nawoonᅇ ji balemp bankyoonkuᅇ ajug baka awoona bniim, bahaabēᅇa plēman wal wi akbihaᅇ bi kakob ᅇi pa.

37 Balemp biki aktēnkuᅇ bawo bten wal wi akbanuᅇ banuurandēni! Dᅇupan na manjoonan, ajug baka awohara iko yi ulemp, kado baka baᅇo kaᅇē kayiᅇ baka.

38 Woli ajug baka abi na mnjel, kēme aᅇᅇ mnjel, woli aᅇēnk balem-parul kē bawo bten, banuurandēn keeri!

39 « Nameen bnuura uko wi : woli ajug katoh ame lah wal wi nakiiᅇ awoonᅇ i kabi, aankwuta aneeᅇ du katohul.

40 An kak nabomandëran, òiki *Abuk Ñiinŕ aluŕ kabi òi wal wi nawooŕ naanhaŕi. »

Baŕaŕar Yetu bawo kado bnuura ulemp wi aŕuuŕ baka pdo (Maci 24.45-51)

41 Kë Timoŕ Piyeer aŕë ji na Yetu : « Ajugun, un baŕaŕaru ŕkaaŕ kë ikhoŕ haŕ, këme baŕaaŕ bti baka? »

42 Kë Ajugun aŕë teem aji : « In awooŕ nalemp naŕool natit i ajug katoh aŕŕuuŕ òi kadun ki baŕaaŕ biki nul, ado kawul baka kafah ki ŕdeey ki baka uwoori ubanle.

43 Nalemp i ajug katoh aŕŕënkunŕ òi ulemp wi aŕu'u luŕ wal wi akkakuŕ, uŕ mëŕŕ anuurandëni.

44 Dŕupan na manjoonan, ajug katoh ahan kana bka bi nul bti.

45 Bë woli nalemp aji òi uŕalul kë ajugul ajon ubi, aŕë naŕa akob balemp biinŕ na baat, ade adaan akuŕ,

46 ajug nalemp mëŕŕ aluŕ kabi, òi unuur wi awooŕ aankyoonka, na wal wi awooŕ aammee, kaŕë kaha-jana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado na baŕaaŕ banwooŕ baanfiyaar Naŕibaŕi.

47 « Nalemp ammeenŕ uko wi ajug katoh aŕalaŕ, aŕë wo aamboman nin ukoolan këme ado wi aŕalaŕ ul òi uleeful, aluŕ kakoba maakan.

48 Kë anŕaaŕ ado uko unkëŕuŕ bakoba bë aamme, akoba btiŕu. Ñaaŕ i bawuluŕ uko utum, baluŕ kahepara uko utum, kë i bahankanuŕ iko utum, baluŕ kahepara kak iko intumuŕ apel. »

Yetu aambi bi pŕij mnjeeh, bpaŕŕër bi bi aŕijun

49 Yetu akak aji : « Dbi òi umundu pŕij bdoo, aŕë ŕal bado bi bateh teh!

50 Dwo i kaneeŕ òi mnhaŕ* jibi ñaaŕ ajaan aneeŕ òi meel woli ayeenk *batitmu, kë uŕal wi naan uŕë ŕëla ŕëla maakan ji mbi ndo kaneeŕ òi ma.

(Maci 10.34-36)

51 « Naŕal aji dbi bi pŕijan btiinkar i? A-a, dŕupan, dbi bi pŕij bwayŕër.

* 12:50 Bapiit òi ugrek aji : Dwo i kayeenk batitmu.

52 Kajunna nŕa, woli baŕaaŕ bawo kaŕëen òi katoh, baanktiinkar, bawajantŕ banaŕara batëb, batëb banaŕara bawajantŕ.

53 Ajug katoh aluŕ kanaŕara abukul ñiinŕ, abuk katoh ñiinŕ akuŕ anaŕara aŕin. Ñaaŕ anaŕara abukul ñaaŕ, abuk katoh ñaaŕ, anaŕara anin, ñaaŕ nayotan anaŕara ahar abukul, ababul akuŕ anaŕara anin ayinul. »

Pten kame iko inkŕëpun (Maci 16.2-3)

54 Kë Yetu aŕë ji na pntuk : « Woli nawin infëluŕ kë ijën du kayoba, òi dko mëŕŕ naji naji uŕubal ubi, kë uji ubiha.

55 Kë woli uyook ufuuŕna btammanŕ, naji naji dko dayik nŕa, kë daji dayika.

56 An balagare, nahil pme uko wi iko yi baŕi na yi mboŕ ijakuŕ, aŕë wo naanhil pyikrën uko wi Naŕibaŕi akdolunŕ nŕa di. »

(Maci 5.25-26)

57 « Kë we ukaaŕ kë naanji nayikrën an òi ŕleefan uko unwooŕ unuura òi këŕ ki Naŕibaŕi?

58 Woli iya na ñaaŕ aloŕ i nakaan bŕup du *uruha, doon kala pba pŕom na a òi bgah, kaŕi aŕooŕu du kadun ki nawayëŕ, uŕ mëŕŕan awulu nalemparul awatu ukalabuŕ.

59 Dŕupu, iinkpën du ukalabuŕ bë iinluka te pataka pbaaŕŕaani. »

13

Nawutan pjuban naŕëlëŕ ŕbida

1 Òi ŕwal mëŕŕ, kë baŕaaŕ baloŕ baŕë bi, akakalëŕ Yetu uko wi bagalilay, biki *Pilat adoŕŕ kë bafinŕi kë pŕaak pi baka panaakiir na pi ŕntaam ŕi baŕijunŕ aŕinaŕ Naŕibaŕi.

2 Kë aŕë teem baka aji : « Naŕal aji bagalilay mëŕŕ bawo bajuban apel bagalilay bandukiinŕ bti ukaaŕ kë bahaj haŕ i?

3 Dŕupan mëŕŕ hënŕ da, nawutan pjuban, naŕëlëŕ ŕbida këme nakeŕ an bti ji baka.

4 « Kë bañaan iñeen na bakreñ biki pmbos pweek pi uniw wi Filowe pajotnuñ afin, nañuur kë bajuban apel bañaan biki Yerutalem bandukiin bti i? »

5 Dɔupan, mēnt̄ hēnk da, woli naanwut pjuban, aṭēlēš ɲbida nakeṭ an bti ji baka. »

Uhoñ wi bko banwoonj baanji babuk

6 Kë Yetu aṣē kakalēš bañaan uhoñ wi : « Ñiint̄ alonj abi tēpi blemani* du uṭēeh wi nul. Abi pmar mnleman i aṣē wo aant̄enk nin ploolan ṭi ba. »

7 Wi wi aṣaanj aji na nalemparul : “Ddo ɲṣubal ɲwajanṭ ɲi ɲjaki kabi pmar mnleman i bē mēnji kaṭēnk ba babuk. Tiban ba. Babaa wo i kado kanooran mboṣ we ba?”

8 Kë undu aṣē teema aji : “Ajugun, wutan ba kak piikal, nwuñēš mboṣ ṭi pṭēef pi ba, mmēñan ba. »

9 Ulome baluñ babuk. Woli baambuki, kbaa tib ba.” »

Yetu ajeban ṭi unuur wi pnoorfēn wi bayuday ñaaṭ anṭakmuñ

10 Yetu awo ṭi pjukan du *katoh kañehanaani ki bayuday kalonj ṭi *unuur wi pnoorfēn.

11 Kë ñaaṭ alonj aṣē wo da i untaayi udoluñ kë aṭakēm ado ɲṣubal iñeen na bakreñ ; anjuuk aankak ahil nin phetan uleef.

12 Wi Yetu awinuluñ aṣē du'a aji na a : « Ñaaṭu, pmaak papēn ṭi iwi. »

13 Wi wi aṣaanj apafa iñen, ṭi dko mēnt̄ kë aheti, aṣē jun pbeeb Naṣibaṭi.

14 Kë naweek i katoh kañehanaani aṣē deebaṭ uko wi Yetu ajebanuñ ṭi unuur wi pnoorfēn. Aṭiini wal mēnt̄ na pntuk pi bañaan aji na baka : « Naka ɲnuur paaj ɲi ñaanj ajaan awo kalemp. Nawo i kabi ṭuñ ɲnuur mēnt̄ pdo bajebanan, mēnt̄ ṭi unuur wi pnoorfēn wa. »

15 Ajugun kë aṣē teema aji : « An balagare! ṭi unuur wi pnoorfēn, jēm andoli ṭi an aji fēnēš uwit wi nul këme ubuuru wi nul du kampen kañoṭ wa uya udaan i? »

16 Kë ñaaṭ i, anwoonj i pntaali pi *Abraham, i *Fatana atanuñ ɲṣubal iñeen na bakreñ, aanwo i kafēnēša ṭi unuur wi pnoorfēn i? »

17 Wi ajakuñ hañ, kë banklaṭuluñ bti baṣē kowa fuṭ, bañaanj kë baṣē lilan ṭi iko inuura iweek bti yi akdoluñ.

Uhoñ wi pbuk pmpoṭi panjaan pabuk bko

(Maci 13.31-32; Markut 4.30-32)

18 Wal mēnt̄an kë aṣē ji : « Na we wi *Pṣih pi Naṣibaṭi panaamuñ ba? Kë na we wi nhilanuñ pnaamnt̄en pa ba? »

19 Pawo ji pbuk pmpoṭi pi ñaanj ajejuñ atēpi du uṭēehul. Kë panaṭaa, akak bgof, kë ɲkat ɲadoo bi ado intañ ṭi inah yi ba. »

Uhoñ wi uko utaajanaan pṣon

(Maci 13.33)

20 Yetu akak aji : « Na we wi nhilanuñ kanaamnt̄en *Pṣih pi Naṣibaṭi ba? »

21 Panaam ji bko btiṣu bi ñaaṭ ajaan aṭu ṭi pṣon pṭum te pado taaj bti. »

Plēman pammiñuñ

22 Wi Yetu akyaanṭuñ pban Yerutalem, aṭēpna ṭi ɲbeeka na ɲfēt ajukan aṣē ya.

23 Kë alonj aṣē ji na a : « Ajugun, bañaanj bantiinku bakluñ kabuur i? » Kë aṣē ji na baka :

24 « Natamaan naneejna plēman pammiñuñ, ṭiki dɔupan, baṭum baluñ kado na pneej bē baankhilan.

25 Woli ajug katoh anaṭa adoo tuh plēman, kë naṣē hoj du bdig, nakob plēman kabot kakooṭ bahaabēšan kaji “Ajugun, haabēṣun plēman.” Aṣē teeman kaji : “Mēmme di nawoonuñ.”

26 An naṣē ji na a : “Nde akuṭ adaan na iwi, kë ikuṭ ajukan ṭi igah yi nun.”

27 Ul kaṣē teem kaji : “Mēmme di nawoonuñ, an bti bado buṭaan, nalowaan.”

28 « Naluñ kawooni, kadeebaṭ, katibrēn iñiñ wal wi nakluñ kawin *Abraham na *Itaak na *Yakob na *baṭupar Naṣibaṭi bti du Pṣih pi

* 13:6 Bapiit aji bko mēnt̄ bawo Figuier ṭi umbaabu.

Naşibaţi, an ți ńleefan başë bafëlan bdig.

²⁹ Wal mënţ, bańaań başë bapënna umayar unuur, kayoba, btamşanka na btammańu kabi pmaar ufettu uweek du Pşih pi Naşibaţi.

³⁰ Kë hënk di di baloń ți bambaańsaanuń bakluń kawo bateek, kë baloń ți bateek baluń kawo babaańsaani. »

*Yetu aţëgara Yerutalem
(Maci 23.37-39)*

³¹ Ți wal mënţan kë *bafaritay baloń başë bi ți Yetu aji na a : « Pënan ți dko di iya dmpaţi, *Herod ańal kafıu. »

³² Kë aşë teem aji na baka : « Nayaan naji na unfëş wań: “dpënan ńntaayi ți bańaań kabot kajeban bańaań nća na faan, unuur uwajantën, nşë mba ulemp wi naan.”

³³ Kë nşë wo i kaya na bgah naan nća na faan na kankoţan. Hënk di uwooń, na manjoonan nin *Naţupar Naşibaţi aloń aanhil kakeţna du dko dloń dampaţi na Yerutalem.

³⁴ « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfiń baţupar Naşibaţi, katap biki ayiliń mnlaak, ńyaaş ńtum ddo na pţonkrën babuku jibi uguk ujaan uboof ńbuk wa, kë ipoki.

³⁵ Ęnhën, Naşibaţi aluń kadukaran katohan. Kë nşë ţupan, naankak awinën te wal wi nakluń kado kaji : “Bnuura bi Naşibaţi ți ankmbiń ți katiim ki Ajugun !” »

14

Yetu ajeban ńiint anwooń na ńntëń

¹ Ți *unuur wi pnoorfën uloń Yetu aya pyoban du uko naweek aloń i *bafaritay, kë bańaań başë wo ți ptena bnuura.

² Kë ńiint aloń anwooń na ńntëń aşë wo ți kadunul.

³ Wi wi Yetu aşaań ahepar *bajukan Bgah na bafaritay aji : « Bgah bi nun badinan ńaań ajeban namaakal ți *unuur wi pnoorfën këme baandiani? »

⁴ Kë başë yomp. Yetu kë aşë ban namaakal ajebana aşë dola kë ayaa.

⁵ Wi wi aşaań aji na baka : « Ahoń ți an awooń aankpënan ți dko mënţ abukul këme uwitul unjoti ți pliiik ți unuur wi pnoorfën ba? »

⁶ Kë baanhinan ateema.

Pdat dko dţo

⁷ Yetu awin kë bambiń pyoban baji badat dko dţo di kadun, ukaań kë ahoń na baka, aji :

⁸ « Woli badu'u ufettu wi bniim, wutan kaya kaţo du kadun. Iwo kaţi nayoban ampeliń abi aban,

⁹ andu'anań pyoban iwi na a aşë bi, aji na iwi iţen ńiint mënţ aţo. Wal mënţ inaţa kawo na mnkow kaya kaţo du kafëţ.

¹⁰ Kë woli badu'u ufettu, yaan iţo du kafëţ, andu'iń pyoban abile, aşë ji na iwi : “Nanoh ńogan moń kadun.” Wal mënţ, idëm ți kadun ki bańaań bti banţooń na iwi ți umeeşa.

¹¹ Hënk di uwooń, ńaań ankdëmanuń bkowul, baluń kawalana, kë ankwalanuń bkowul, baluń kadëmana. »

Naduun bajuuk pyoban

¹² Yetu akak aji na andu'uluń pyoban : « Woli idu bańaań pyoban këme pde kańah, wutan kadu banohu, bubuk şaaş, bayıtu këme bakıńtu bayok, Țiki bukal baluń kadu'u kak pyoban këme pde kańah, uwo baluk bi nu.

¹³ Kë woli ido ufettu, ţëpan ţëp idu bajuuk, banţakmuń, bankjiinkuń, na bakuul,

¹⁴ işë inuurandën, Țiki baankhilan pluku. Na manjoonan, iluń kaluka ți wal wi bańaań batool baknaţiń ți pkeţ. »

*Bampokuń pbi pyoban
(Maci 22.1-10)*

¹⁵ Wi aloń ți biki baduun pyoban atiinkuń uko wań aşë ji na Yetu : « Ankuń kaţo kade du *Pşih pi Naşibaţi anuurandën! »

¹⁶ Kë Yetu aşë ji na a : « ńiint aloń abi wo i pdo ufettu uweek aşë du bańaań batum.

17 Wi wal wi pde kañah ubanuñ kē ašë yil nalemparul aya aji na biki aduun: “Nabiini, kañah kabaa.”

18 « Kē bašë junna aloolan aloolan bukal bti pji amiir baka. Nateek aji na a : “Dba nug nug uťeeh, dwo i kaya pten wa, dkooťu kooť miiraan.”

19 Kē alon aji na a : “Dba nug nug nngit iñeen njaari dya hēnk pten jibi ñaklempi, dkooťu kooť miiraan.”

20 Alon kē aji na a : “Dba niim niim hēnkuñ, ukaañ kē mēnhilan pbi.”

21 « Kē nalemparul aya akakalēs ajugul uko wi bateemuluñ. Ajug katoñ adeebať wal mēnt ašë ji na nalemparul : “Faraan iya du iyiti na igah yi ubeeka itijēn ři, bajuuk, banťakmuñ, bakuul na bankjiinkuñ.”

22 Kē nalemparul aya akak aji na a : “Naweek, ddo uko wi ijakuñ kē dko daantuma řum.”

23 Kē ajug katoñ ašë ji na a wal mēnt: “Yaan na igah yi nťeeh ido kaťaš ibiig, idabēr bañaañ, katoñ naan kahilna kařum.”

24 Dřupan, nin alon ři bateek biki nduun aankñem kañah naan. »

Pduk iko bti kaťaš Yetu
(Maci 10.37-38)

25 Bañaañ bařum bawo ři ppoš na Yetu ; kē ašë kok aji na baka :

26 « Woli ñaañ abi ři nji bē aanřalēn maakan apelan ašin, anin, aharul, babukul, baťa'ul na baweekul na uleeful kak, aanhil pwo naťašaraan. »

27 Anwoon aankuñ kruť ki nul kadinan phaj ji nji udole wo ři pkeť, kapoš ři kafet ki naan, aanhil pwo naťašaraan. »

28 « Ahoñ ři an ajaañ aňal pniw katoñ kaweeek bē aanji dun kaťo kašal bnuura katen itaka yi anumiin, kame me ahilan pniw ka kaba?

29 Woli aando hañ, ajun pniw bē aambi hilan pbaañēs, bankwinuñ ka babera

30 kaji : “Ñaañ i ajunuñ pniw bē aanhilan pbaañēs!”

31 « Kē naših ahoñ ajaañ wonťi aya pgut na naših alon aanji dun kašal

katen me ahilan na bangoli iñeen-week nyaaš iñeen week (10.000) pgut na anwoon na bangoli iñeen-week nyaaš iñeen-week nťēb ba (20.000)?

32 Woli aanhilani, ayil du naših undu wi ahumuñ nlowi, kakooťa baťiinkar.

33 Kē hēnk di uwoon, woli alon ři an aanduk bka bi nul bti aanhil pwo naťašaraan. »

Pnam panyašun
(Maci 5.13; Markut 9.50)

34 Yetu akak aji na baka : « Pnam pawo uko unuura, pašale kak ayaš, bakakanaan kataabare ki pa na we ba?

35 Nin paankak anuura pa mboš, kēme pa umēñan ; paji pafel.

« Ankaañ ibať itiinkni, atiinkan. »

15

Uhoñ wi unkaneel umpoťi unneemuñ akuť awinana
(Maci 18.12-14)

1 *Bakobraar daaša na bado buťaan bti baji baňog Yetu, katiinka.

2 *Bafaritay na *bajukan Bgah bašë kahoopaťer kaji : « Ñiint i aji naakiir na bado buťaan, kabot kade na baka. »

3 Kē Yetu ašë hoñ na baka aji :

4 « Ahoñ ři an ajaañ aka nťe ñkaneel iñeen-week ašë neemandēn uloolan, aanji duk nundu du pšaar, kaya pla unneemuñ, te wi awinañ wa?

5 Wal wi awinuñ wa, aji lilan maakan, kalap wa,

6 kaya katoñ, kadu banohul na bak-inťul, kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwin unkaneel wi naan unneemuñ.”

7 Kē hēnk di uwohañ, mnlilan mn-week manwo du baťi pa nado buťaan aloolan anťelšun ubida kapel bañaañ bařum* banwoon baťool, banwoon baannuma pťelēs řbida. »

Uhoñ wi baluk banneemuñ akuť awinana

8 « Kē ñaať ahoñ ajaañ wonťi aka baluk bi nnuur iñeen, ašë neemandēn baluk bi unuur uloolan, aanji tehan

* 15:7 Bapiit ři ulibra aji bañaañ iñeen kañeen kalon na kañeen kalon (99).

unkaniya, kawet dko bnuura, te wi awinun baluk mēnt i?

⁹ Wal wi awinun ba, aji du banohul na bakintul kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwin baluk bi mbiin aneemandēn.”

¹⁰ Hēnk di mnlilan manjaan manwo ti nwanjut ni Naşibaţi pa nado buţaan aloolan antēşun ubida. »

Uhoñ wi napoţ anneemuñ akuţ awinana

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ńiint alon abi ka bapoţ batēb.

¹² Anwoon nabaasha kē aşē ji na aşin : “Paap, wulaan kafah ki naan ti bka bi nu.” Kē aşin afaaş baka bka bi nul.

¹³ Wi nabaasha adolon nnuur nntiisu aşē ũonkrēn bka bi nul bti, atool aya du uţaak ulon unlowun atok tokan bka bi nul ti unoh.

¹⁴ « Wi atokun bka bi nul bti, kē ubon wi katēr ilēmēnt uşē mara mara ajot ti uţaak mēnt, kē ajun pwo ti kanuma.

¹⁵ Wi wi ayaan aneej ulemp du Ńiint alon i uţaak mēnt, kē un mēnt aţu'a pyen nknkuma.

¹⁶ Ado ji nal pde ilēfa yi nknkuma katumanaan kayin bē nin alon aanji ţena ya.

¹⁷ Wal mēnt kē aşē şalntēn aji : “Balemp hum bawoon du uko paapa, aji bade kayok kado dukşēn, kē nji nşē wo ti aket ubon!

¹⁸ Dkak du paapa kaji na a : ‘Paap djuban ti kadun ki Baţi abot ajuban ti kadunu ;

¹⁹ mēnkak ataaj na pdu'ana abuku, jejaan ji alon ti balemp biki nu.”

²⁰ Kē hēnk di atoolun pkak du aşin. « Ahum nlowi, kē aşin aşē wina, abot aņagi'a ; aţiira, ajotna, amooka bnuura.

²¹ Kē abukul aşē ji na a : “Paap, djuban ti kadun ki Baţi abot ajuban ti kadun ki nu, mēnkak ataaj na pdu'ana abuku.”

²² Kē aşin aşē ji na balemp biki nul : “Nataraan, naţijan kamişa kanuurnaaniin, nawoharēna, naţu'ana paneel ti pkoñ, nabot naţu'a işapat ti ihoţ.

²³ Nayaaran uwit ummagnun ti batani nafiñ, ũde, ũnoha,

²⁴ abuk naan annaţun i abi keţ aşē kak ti umundu, abi neem, aşē winana!” Kē başē wo ti unoh.

²⁵ « Bajeen Ńiint awo wal mēntan du uţeeh. Wi akbiin, aņog katoh aşē tiink kē bakkob abot aki.

²⁶ Adu wal mēnt nalemp i aşin alon ahepara uko umba'i duk awo wo.

²⁷ Kē un ateema aji : “Aţa'u abiin, kē şaaş afiñ uwit ummagnun ũiki akak najoob.”

²⁸ Kē bajeen aşē deebaţ, apok pneej katoh. Kē aşin aşē pēn akooţa.

²⁹ Kē aşē teema aji : “Ddo nşubal ũtum, alemparu, mēmbaan kapoka nin pdo uko wi ijakun, kē iimbaan kaţenarēn upi umpoţi nnohnaana na batēnt naan ;

³⁰ kē abuku i aşaan akak, ul anyaan ade bka bi nu na baaş bawuţaan aba, kē işē do kē bafiñ uwit ummagnun!”

³¹ « Kē aşin aşē ji na a : “Abuk naan, iwi, iji kwo na nji na nnuur nuur, uko wi nkaaj bti uwo wi tu.

³² Kē nşē wo i kanoha kabot kawo ti mnlilan, ũiki aţa'u i abi keţ, aşē kak ti umundu ; abi neem aşē winana !” »

16

Namali natit

¹ Yetu abot aji na baţaşarul : « Ńiint alon nayok abi ka namali, kē başē keeşara du a aji atoka bka.

² Kē ado kē badu namali aşē ji na a : “We wi mbaaj atiink kē baktup ti iwi ba? Yuujaan jibi idolon na bka bi naan, hēnkun mēnkak aņal iwo namali i naan.”

³ Kē namali aşē şal aji : “Dbaa do we, wi ajug katoh apēnanaanun ti ulemp? Pya kajaar? Mēnhinan ka. Bņehan? Dkowa ba.

⁴ Yoow! Dme uko wi nji kadolon wi bakpēnanaanun ti ulemp, pa baņaan bahilna bayeenkēn du itoh yi baka.”

⁵ « Kē hēnk di di adoon kē badu banteetun ajug katoh kē bakbiina aloolan aloolan, aji na nateek : “Hum di di iţeetun ajug katoh ba?”

6 Kë ñiint ajaka : “Iniibi* iñeen-week yi ukëra” kë aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ɕoon itaran ipiit iniibi iñeen-kañeen.”

7 Akak aji na alon: “Kë iwi, hum di di iɕeeɕun ajug katoɕ ba?” Kë ateema aji : “Iniibi iweek iñeen-week yi maaj” kë aji na a : “Nje kakaarta ki nu, ipiit iniibi iweek iñeen bakrenj.”

8 Kë ajug katoɕ aɕë maɕ namali naguuru un jibi adolon mntit hënk. Hënk di uwoon, bañaan banjalun umundu wi batit ɕi mnwo mi baka na batënt baka apel biki bjeehi bi Naɕibaɕi. »

Pɕijan itaka bnuura

9 Yetu akak aji : « Dɕupan : nalaan banoh na itaka yi umundu wi buɕaan wi, nahilna unuur wi iko yi umundu wi ikbaan, bayeenkan du itoh yi baɕi inwoon yi mnɕo.

10 Anwoon naɕool ɕi uko umpoɕi wi bawululun aji wo naɕool ɕi utum, kë anwoon aanwo naɕool ɕi umpoɕi aanji wo naɕool ɕi utum.

11 Woli naanwo baɕool ɕi pyok pi umundu wi buɕaan wi, in aklun kawulan pyok pi manjoonan?

12 Kë woli naanwo baɕool na bka bi ñaan nampaɕi, naɕal aji Naɕibaɕi alun kawulan banwoon bi nan i?

13 « Nin ñaan aanhil kalempar baɕih batëb : apok alon kaɕal undu, këme amëban alon, kaɕë beeh undu. Naanhilan kalempar Naɕibaɕi kabot kalempar itaka. »

Nɕup nlon kak ɕi Yetu

(Maci 11.12-13; 5.31-32; Markut 10.11-12)

14 *Bafaritay banjaan banjal itaka batiink iko mënt bti aɕë bej Yetu.

15 Kë aɕë ji na baka : « An nawo bañaan banjaan badaar kawo baɕool ɕi kadun ki bañaan kë Naɕibaɕi aɕë me nɕal ɕi nan. Uko wi bañaan badëmanun uji uwo unwuɕun maakan ɕi kadun ki Naɕibaɕi.

16 « Ji *Yowan Nabattaar abi ado kabi, *Bgah bi Moyit na *baɕupar

Naɕibaɕi bawoon ; du wal wi abiinun kë baɕë ɕupan *Uɕup Ulil Unuura wi Pɕih pi Naɕibaɕi, kë bañaan bti bataman ado na pneej ɕi pa.

17 Baɕi na mboɕ manyojnun pɕok apel uko uloolan umpoɕëɕaanun ɕi *Bgah bi Moyit.

18 « Ñaan andookun aharul akuɕ aniim alon ajuban pɕuban pi piint, kë anniimun ñaaɕ i ayinul adookun ajuban pɕuban pi piint. »

Ñiint nayok na Lataar najuuk

19 Yetu akak aji : « Ubi ka ñiint alon nayok, anjaki ñëga kabot kade bnuura, kawo ɕi unoh na ɕnuur.

20 Kë baɕë fël ɕi plëman pi kato-hul ñiint alon najuuk i bajaan bado Lataar† i uleef unniinkun ɕjad.

21 Ado ji ɕal ɕal pɕejënt ituk injotnun ɕi umeeɕa wi nayok. Nbuɕ ɕadon aji ɕalaj ɕjad ɕi nul.

22 Kë najuuk un abi keɕ, kë ɕwanjut ɕaya na a kë aɕo akab du *Abraham. Kë nayok abi keɕ kak, kë bamoya.

23 « Wi nayok awoon du mnkeɕ, ahaj maakan, aɕë kat keɕ awin Abraham du kalowan, kë Lataar aɕo aɕoga.

24 Wi wi ahuuranun adu'a aji : “Abraham Paapa, ñagi'aan, iyil Lataar atoop pkoñ ɕi meel abi ñowanaan pndemënt, dhaj maakan ɕi bdoo bi.”

25 Kë Abraham aɕë teema aji : “Abuk naan, leɕan kë iwin bnuura wal wi iwoon du mboɕ, kë Lataar ul, aɕë wo ɕi mnhaj. Hënkun awo ɕi atuumara, iwi kë iɕë haj.

26 Tenan kak : bwal bweek bakak apaɕëɕun na an, banjalun pɕëp bahilna bawo baankɕëp, ñaan aanhil pmuur bwal bi kabi du un.”

27 « Kë nayok aɕë ji na a wal mënt: “Keeri Paap, dkooɕu kooɕ, yilan Lataar du katoɕ ki paapa,

28 dka babak paapa kañeen ; aya aɕup baka uko wi awinun, bawutna kabi kak ɕi dko di mnhaj di.”

29 Kë Abraham aɕë ji na a : “Bawo na ɕlibra ɕi *Moyit na ɕi *baɕupar

* 16:6 Kaniibi kandoli kawo ɕlitru iñeen ɕwajanɕ na paaj na ulon. † 16:20 Lataar dawoon Naɕibaɕi aji ɕënk.

Naşibaŋi, batiinkan uko wi baŋupun ŋi ŋa.”

³⁰ Kë ŋiintŋ nayok unŋ aji na a : “Uunkkëşa kës baka, bē woli ŋaan anwoonunŋ du mnkeŋ aya ŋup baka, bawut pjuban, kaŋëlëş ŋbida.”

³¹ Kë Abraham ašë ji na a : “Wi bawoonŋ baanji batiink *Moyit na baŋupar Naşibaŋi, woli ŋaan adoo naŋa ŋi pkeŋ abi aŋup baka, baankteha te.” »

17

Pjuban na pmiirad

¹ Kë Yetu ašë ji na baŋaşarul : « iko inhinanunŋ kado baŋaanŋ bado buŋaan iinhinan kawaanŋana, kē ŋaan anŋaanŋ ŋij ya ašë wuŋan!

² Uhokan pa a batana plaak pweek bawata du bdëk, kē di pwuta ado alonŋ ŋi bapoŋ biki* Naşibaŋi ajot ŋi pjuban.

³ Naŋafaraan!

« Woli atēntu ajubanu, ŋiiniin na a, woli awut pjuban, kmiira.

⁴ Kë woli ajubanu ŋyaaş paaj na ulonŋ ŋi unuur, akuŋ abi ŋyaaş paaj na ulonŋ aji na iwi : “Miiraan” kmiira. »

Pfiyaar pi nalempar Naşibaŋi (Maci 17.19-20)

⁵ *Banjaŋan baji na Ajugun : « Hoŋalëşan pfiyaar panwoonŋ ŋi un. »

⁶ Kë aji na baka : « Woli naka lah pfiyaar panliŋunŋ na pbuk pi maaj, najile na pnŋeen pi : “Dëtadiiran iya ijab du bdëk,” patiinkan! »

Plempar Naşibaŋi na byompan

⁷ « Ahonŋ ŋi an ajaanŋ aji na nalemparul najaar kēme nayafan woli awoona uŋeeh : “Taraan, biin iŋo ide?”

⁸ Aambaa ŋëp ŋëp kaji na a : “Juŋaan kaŋah, ibot iŋëlëş iko ibi iyişën, te ndo nde mbot ndaan, ibale kbaa de kabot kadaan.”

⁹ Aanka na pwula nin uko ulonŋ, ŋiki ado uko wi ajakulunŋ.

¹⁰ Kë hēnk di uwoonŋ pa an : wal wi nadoli uko bti wi Naşibaŋi ajakananŋ nado, najakan : “Nwo balemp ŋaŋ, ŋdo uko wi ŋwoonŋ biki kado.” »

Biintŋ iŋeen bamaak bdoo

¹¹ Wi Yetu atoolunŋ pya Yerutalem, ašë ŋëpna ŋmbanŋ ŋi ŋŋaak ŋi *Tamariya na *Galilay.

¹² Wi akneejunŋ ŋi untanka ulonŋ, kē biintŋ iŋeen bammaakunŋ bdoo başë bi pyit na a, ašë naŋ alow,

¹³ ahuuran aji : « Yetu, najukan, ŋagi'un. »

¹⁴ Wi Yetu awinunŋ baka ašë ji : « Nayaan nawinana du baŋenŋan biki Naşibaŋi. » Wi bakyaanŋ na bgah, ašë mara mara ajeb.

¹⁵ Kë alonŋ ŋi baka, wi awinunŋ kē ajebi, ašë wuŋşa, awo ŋi phuuran, adēman Naşibaŋi.

¹⁶ Abi, ajot ŋi ihoŋ yi Yetu ašë beeba. ŋiintŋ mēntŋ, awo i utaak wi Tamariya.

¹⁷ Kë Yetu ašë hepar aji : « Biintŋ iŋeen bti baanŋebi i? Kë biki kaŋeen kalonŋ bandukiinŋ bawo ŋunŋ ba?

¹⁸ Alonŋ ŋi baka aankak ado bi kabi kadēman Naşibaŋi, ŋiintŋ i anwoonŋ aanwo *nayuday akakunŋ ŋaŋ abi adēmana! »

¹⁹ Wi wi Yetu ašaanŋ aji na a : « Naŋiin iya, pfiyaar pi nu pabuuranu. »

Ubi wi Pşih pi Naşibaŋi (Maci 24.23-28,36-41)

²⁰ *Bafaritay bahepar unuur ulonŋ Yetu lum di *Pşih pi Naşibaŋi pakbiinŋ, kē ateem baka aji : « Ubi wi Pşih pi Naşibaŋi uunkwinana,

²¹ kē ŋaanŋ aankdo kaji : “Tenan : pawo ŋi! Kēme : pawo monŋ.” Pşih pi Naşibaŋi pawo ŋi ptoofan. »

²² Yetu akak aji na baŋaşarul : « Nnuur ŋlonŋ ŋabi, ŋi naklunŋ kaŋal pwin *Abuk ŋiintŋ unuur uloolan ŋaŋ, bē naankwina.

²³ Balunŋ kajakan : “Awi monŋ!” “Awii wi!” Nakya da, nakŋiir da.

²⁴ Jibi kaliik liik kajaanŋ kawoona kabanŋ kalonŋ ki baŋi, kajeehan baŋi bti, hēnk di di Abuk ŋiintŋ akulunŋ kawo ŋi unuur wi nul.

²⁵ Kë ašë wo i kahaj maakan duna, kawuunŋ ki kabot kapoka.

²⁶ « Uko umbiinŋ awo ŋi wal wi Nowe ukaanŋ awo ŋi ŋwal ŋi Abuk ŋiintŋ.

* 17:2 Bapoŋ biki : Yetu aŋiiniyaan ŋi banfiyaarunŋ, bukal bakakunŋ ji bapoŋ.

27 Bañaan bawo wal mēnt̄ ʔi kande na udaan, aniiim, awul babuk baka iniim, te unuur wi Nowe aneejun ʔi upuur wi meel uweek, kē uʃubal uweek uʃē jot, atuman idēk, kē bay-oorā bukal bti.✧

28 « Kē hēnk di uwohan ʔi wal wi Lot : bañaan bawo ʔi kande na udaan, anug, awaap, atepi, aniw ;

29 Kē unuur wi Lot apēnuj ʔi Fodom, Naʃibaʔi kē aʃē do uʃubal wi bdoō, na pdēpalēn panktēraduŋ kē papēnna baʔi, afiŋ baka bukal bti.✧

30 Kē hēnk di di ukluŋ kawo, ʔi unuur wi Abuk Ńiint̄ akluŋ kawinana.

31 « ʔi unuur mēnt̄, Ńaan anwoon ʔi uʃaala, awutan kaneejar iko yi nul. Kē hēnk di ukwohan pa Ńaan anyaan uʔeeh, awutan kawuŋʃa pʔiiʃ.

32 Naleʃan uko undoluŋ ahar Lot✧!

33 Ankdoon na pbuuran ubida wi nul aluŋ kawaan wa, kē anwaaŋuŋ ubida wi nul aluŋ kabuuran wa.

34 Dʔupan : na utejan mēnt̄, bañaan batēb bapiint̄ ʔi kaliʃa kaloolan : alon ajejana, alon aduka.

35 Baat̄ batēb bawo ʔi pʃon : alon ajejana, alon aduka. [

36 Biint̄ batēb bawo du uʔeeh : alon ajejana, alon aduka.] »

37 Kē baʔaʃ Yetu baʃē hepara aji : « Ajugun, ʔuŋ di di iko mēnt̄ ikluŋ kaʔēpna? » Kē ateem baka aji : « Dko di untaam ukeʔnuŋ, dul di di njuŋude ŋakluŋ kayitiir. »

18

Uhoñ wi nawayēs na Ńaaʔ nayoʔ

1 Yetu akak ahoñ na baʔaʃarul adiimanaan baka kē bawo biki kado kañehan Naʃibaʔi ŋwal bti, kawut kawutandēr.

2 Aji na baka : « Ubi ka ʔi ubeeka ulon, nawayēs bʔup aññoomuŋ Naʃibaʔi abot awo aanji tiink nin Ńaan.

3 ʔi ubeeka mēnt̄ kak, Ńaaʔ nayoʔ alon awo da anʔaali pbi du a bawayēʃa. Aji ji na a : “Wayēʃaan na naʃoorad naan.”

4 « Nawayēs ajon kapok aʃē bi ban ʔuŋ aji : “Na manjoonan, mēnji kaʔi Naʃibaʔi abot awo mēnji kaʔiink nin Ńaan ;

5 kē jibi Ńaaʔ i aknooranaanuŋ, dwayēʃa. Woli abi'a bi ʔi, abi baañʃaan pdo kayewlēnēn.” »

6 Ajugun kē aʃē kak aji na baka : « Natiinkan uko wi nawayēs nawuʔaan i ajakuŋ!

7 Kē Naʃibaʔi, aankbi kaʔēnk biki nul, kawayēs baka i, wi bakhuuranuluŋ añehan ŋwal bti? Ajon uʔēnk baka i?

8 Dʔupan na manjoonan, awayēs baka kaʔaran taran. Kē *Abuk Ńiint̄, aluŋle bi, aʔēnkaara ʔi umundu bañaan banfiyaaruŋ i? »

Uhoñ wi Nafaritay na nakobraar daaʃa

9 Yetu akak ahoñ pa bañaan banʃaluŋ aji bawo batool aʃē beeh bandukiin, aji :

10 « Biint̄ batēb babi ya pñehan Naʃibaʔi du Katohul Kaweek ; alon awo *nafaritay kē alon awo *nako-braar daaʃa.

11 Nafaritay anaʔ aʃē ñehan Naʃibaʔi ʔi uʃalul aji : “Iwi Naʃibaʔi, dbeebu ʔi uko wi mpaʔuŋ na bañaan bandukiin, bakiij, bado buʔaan, bajuban pjuban pi piint̄ ; dbeebu kak wi nwoon mēnnaam na nakobraar daaʃa i.

12 Dji kayiman ŋnuur ŋtēb ʔi kanēm kabot kafaas uko wi nyeenkun bti kado ifah iñeen, kajej kalon kawulu.”

13 Nakobraar daaʃa ul kē aʃē naʔ alow, aandoo ñoom pkat kēʃ katen baʔi, aʃē kuŋa iñen*, aji : “Iwi Naʃibaʔi, ñagi'aan, nji nwoon nado buʔaan.” »

14 Yetu aji na baka : « Dʔupan : Uŋ mēnt̄an wi aʔiiʃuŋ, Naʃibaʔi adinan kē awo natool ʔi kadun ki nul, kē uʃē wo uunwo han pa nafaritay. Hēnk di uwoon, ankdēmanuŋ bkowul, baluŋ kawalana, kē anwalanuŋ bkowul, baluŋ kadeeŋa. »

✧ 17:27 Ujuni 6.9; 7.24. ✧ 17:29 Ujuni 18.20; 19.25. ✧ 17:32 Ujuni 19.26. * 18:13 ʔi ugrek bapiit aji : Akob iñen ʔi bjēnt̄, hēnk di bayuday bajaan bado woli bawo ʔi pwuʔan.

Yetu awul bapoŕ bampoŕi bnuura bi Naŕibaŕi

(Maci 19.13-15; Markuŕ 10.13-16)

15 Bañaan balon baŕij Yetu bapoŕ bampoŕi pa aban baka, kē baŕaŕarul bawin uko mēnŕ aŕē noman na baka.

16 Kē Yetu aŕē do kē baňogan bapoŕ aŕē ji : « Nawutan bapoŕ babi ŕi nji! Nakneenan baka, ŕiki *Pŕih pi Naŕibaŕi pawo pi banwoon ji baka.

17 Dŕupan na manjoonan : anŕalun pneej ŕi Pŕih pi Naŕibaŕi awo kanaam na napoŕ. »

Ñiinŕ nayok

(Maci 19.16-30; Markuŕ 10.17-31)

18 Kē ñiinŕ alon antiinkaniin aŕē hepar Yetu aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon kado kayeenkna ubida wi mnŕo ba? »

19 Yetu kē aŕē ji na a : « Imeha kē Naŕibaŕi ŕaň anuuriin, ukaan kē ikdu'ēn nanuura i?

20 Ime uko wi *Bgah bi Moyit bajakuŕ: “Iinkpiinŕ na ahar ñaan kēme ayin ñaan, iinkfiň ñaan, iinkkiij, wutan katapar ñaan uko wi awoon aando, mēbaan ŕaaŕ na naan bnuura.” »

21 Kē ñiinŕ ateema aji : « ddo iko mēnŕ bti wi nwoon napoŕ te hēnkuŕ. »

22 Wi Yetu atiinkuŕ uko waŕ aŕē ji na a : « Iduka uko ulon kak : waapan iko yi ikaan bti, ijej itaka iŕen bajuuk, woli ido haŕ kŕē ka pyok du baŕi. Wal mēnŕ, kŕē bi, kaŕaŕēn. »

23 Wi ñiinŕ atiinkuŕ uko waŕ, aŕē jooŕan, ŕiki ayok maakan.

24 Yetu awin kē ajooŕanii aŕē ji : « Utam maakan pa nayok aneej du *Pŕih pi Naŕibaŕi!

25 Aa, uyoj apel pa untaam uweek wi pnkunkaali uneej ŕi bhēr bi kaguja kē di nayok aneej du Pŕih pi Naŕibaŕi. »

26 Banktiinkuluŕ kē baŕē ji : « Kē in ahilanuŕ keeri kabuur? »

27 Yetu kē ateem baka aji : « Bañaan bajēn baanhilan pbuuran nleef nji baka, kē Naŕibaŕi aŕē hil pbuuran baka. »

28 Timon Piyeer kē aŕē ji na a wal mēnŕ: « Tenan, nduk iko yi nkaan bti pa pŕaŕu. »

29 Yetu kē aŕē ji na baka : « Dŕupan, manjoonan ma : ñaan ankdukuŕ katohul, aharul, babak aŕin, na bajugul na babakul pa Pŕih pi Naŕibaŕi,

30 ayeenk kapelan maakan ŕi umundu wi uko wi abiin aka, kabot kayeenk ŕi umundu unkmbiin ubida wi mnŕo. »

Yetu akak aŕup kē aluŕ kakeŕ kabot kanaŕa ŕi pa

(Maci 20.17-19; Markuŕ 10.32-34)

31 Yetu adu *banjaňan iňeen na batēb mpaŕ aŕē ji na baka : « Hēnkuŕ, nŕool ppaya du Yerutaalem. Iko bti yi *baŕupar Naŕibaŕi bapiituŕ ŕi *Abuk Ñiinŕ idolana.

32 Abuk Ñiinŕ aluŕ kawulana du banwoon baanwo *bayuday, baluŕ kabeŕa, kakara, katēfjēra ;

33 kakoba na itintēl kaŕē kafiŕa, unuur uwajanŕēn aŕē naŕa ŕi pkeŕ. »

34 Kē banjaňan iňeen na batēb baŕē tiink aŕē wo baante uko wi ajakuŕ. Uŕup mēnŕan uŕēp baka kē baamme uko wi Yetu anŕaluŕ pji na baka.

Yetu ajeban nakuul alon du nmban nji Yeriko

(Maci 20.29-34; Markuŕ 10.46-52)

35 Kē wi Yetu akňoguŕ ubeeka wi Yeriko, nakuul alon aŕo bňehan ŕi kaban ki bgah.

36 Wi atiinkuŕ bañaan batum kē baktēp, kē aŕē hepar uko unwoon,

37 kē baŕupa aji : « Yetu i *Naŕaret akŕēpuŕ. »

38 Wi wi aŕaan ahuuran aji : « Yetu *Abuk Dayiŕ, ñagi'aan! »

39 Banwoon ŕi kadun banoman na a ayomp, kē abaa huuranaara huuran maakan aji : « Abuk Dayiŕ, ñagi'aan! »

40 Kē Yetu aŕē naŕ ado kē baŕija a. Wi nakuul aňoguŕ kē aŕē hepara :

41 « we wi inaluŕ ndolu ba? » Kē ateem aji : « Ajugun, dolaan ndo kawin kak! »

42 Yetu kē aji na a : « Doon kawin, pfiyaar pi nu pajebanu. »

43 ŕi dko mēnŕ kē akak awin abot aŕaŕ Yetu, aŕē dēman Naŕibaŕi. Kē bañaan bti bakak ayeeh mndēm mi Naŕibaŕi wi bawinuŕ uko unŕēpuŕ.

19

Fake

¹ Yetu aneej ti Yeriko awo ti pmuur ubeeka,

² kë ñiint alon anwoon katim ki Fake aşë wo da, awo naweek i *bakobraar daaşa abot ayok maakan.

³ Ado na pwin ñaan anwoon Yetu aşë wo aanhinani tiki bañaan batumi, kë abot awo ñaan nañamñaan.

⁴ Añi wal mēnt ajot kadun aşë paya ti bko blon kahilna kawin Yetu, anktēpnun da.

⁵ Wi Yetu abanun du dko di apayiin aşë kat kēs aji na a : « Fake, taraan iwala, dwo i kawala du katohu nta. »

⁶ Kë ataran awala ayeenka na mnlilan.

⁷ Wi bañaan bti bawinun uko wan, aşë ñur ñuran aji : « Aya awala du uko ñiint nado buñaan! »

⁸ Kë Fake aşë naña anañ, aji na Ajugun : « Ajugun, tenan, dfaaş bka bi naan ti ptoof kañen bajuuk, akak awo woli dguur ñaan bka bi nul kakakana nyaaş nbaakēr uko wi nyeenkulun. »

⁹ Yetu kë aşë ji na a : « Naşibañi abuuran nta bañaan biki katoh ki, iwi kak iwo abuk *Abraham.

¹⁰ Hēnk di uwoon, *Abuk Ñiint abi bi pla kabot kabuuran banneemun. »

Uhoñ wi itaka (Maci 25.14-30)

¹¹ Wi bañaan bawoon ti ptiink Yetu, kë aşë hoñ na baka tiki aňog Yerutalem, kë başë şal aji *Pşih pi Naşibañi pawinana wal mēnt.

¹² Aji na baka : « Ñiint alon i kabuka kaweeek abi ya du utaak unlowun pya kayeenk pşih pi utaak wi nul, kaşë kawugşa.

¹³ Adu balemparul iñeen, awul baka andoli baluk bi kli kwajanñ aşë ji na baka : “Nalempan na itaka yi te ubi'ēn.”

¹⁴ « Bañaan biki utaakul kë başë şoora, ayil bañaan balon kë baya du naşih najeenkal aji na a : “Ñēnñal ñaan i aşıhun.”

¹⁵ « Wi bayaan añoorana du pşih, kë aşë wugşa. Wi abanun, aşë do kë badu balemparul biki abiiñ awul

itaka, katen jibi andoli ti baka aduki alemp.

¹⁶ Nateek abi ajaka : “Naşih, itaka yi iwulnun yii yi, dduk aka uko wi iwulnun nyaaş iñeen.”

¹⁷ Kë aji na a : “Ido bnuura, iwo nalemp nanuura ; jibi iwoon nanuura ti uko umpoñi wi nwuliin, iwo nantunja i nbeeka iñeen.”

¹⁸ « Natēbantēn kë abii, aji na a : “Naşih, itaka yi iwulnun yii yi, dduk aka uko wi iwulnun nyaaş kañeen.”

¹⁹ Kë akak aji na un mēntan : “Iwo nantunja i nbeeka kañeen.”

²⁰ « Undu kak kë abii aji : “Naşih, itaka yi nu yii yi, dtan ya ti blaañ ahank.

²¹ Dñi'u, iwi inwoon ñiint najooñ, anjaan ayeenk uko wi awoon aanhankani, kabot kakit uko wi awoon aantepi.”

²² Kë naşih un aşë ji na a : “Iwi nalemp nawuñaan, dwayēşu na nñup ñi iñupun iwi ti uleefu. Ime aji dwo ñaan najooñ anjaan ayeenk uko wi awoon aanhankani, kabot kakit wi awoon aantepi.

²³ Kë we ukañ keeri kë iinnej itaka yi nwuliin ahankan du nañeñan ba? Işaan kabuk uko ulon, woli dyaarad ya.”

²⁴ « Wi wi aşaan aji na bañaan banñoon da : “Nayeenkana itaka yi nul, nabot nawul ya andukiin aka nyaaş iñeen uko wi nwululun.”

²⁵ Kë bateema aji : “Adobi ka ka itaka itum!”

²⁶ Kë akak aji na baka : “Dñupan, ñaan ankaan, balun kañena kak, bē anwoon aanka, bado yeenka wi akaan.

²⁷ Kë başoorad naan, banwoon baambi ñal nşih baka, nañijan baka ti, nafaal ti kadun naan.” »

Yetu aneej ti Yerutalem ji naşih (Maci 21.1-9; Markuñ 11.1-10; natanen ti Yowan 12.12-16)

²⁸ Wi Yetu añiiniñ han aba, aşë tool pya Yerutalem, apoş ti kadun ki pntuk.

²⁹ Wi aňogun nñfēñ ñi Betfage na Betani, kañog pnkun pi bajaan bado

« Pnkuṅ pi Mnoliwera* » ašë yil baṭašarul batëb aji na baka :

³⁰ « Nayaan du ufët unwoon ṭi kadunan wuṅ, woli naneej da, naṭënk ubuuru umpoṭi untanuṅ, wi nin ñaaṅ awoon aambaan kadapi'aara ; nafënëšan wa naṭij.

³¹ Woli alon ahepar uko unkaan kē nakfënëš wa, najaka Ajugun anumiin wa. »

³² Wi bayili bayaan, baya ṭënk kē uko uwo jibi Yetu ajakuṅ na baka.

³³ Wi bawoon ṭi pfënëš ubuuru umpoṭi wuṅ, bajug wa kē bašë ji : « we ukaan kē nakfënëš ubuuru ba? »

³⁴ Kē bašë teem aji : « Ajugun anuma wa. »

³⁵ Wi wi bajejuṅ wa aṭij Yetu, ašë pënan iyeti yi baka agur wa, ašë dola kē apayaa.

³⁶ Wi akyaan, kē bañaan bašë pënan iyeti yi baka ašëef ṭi bgah.

³⁷ Wi Yetu abanuṅ du bgah bankwalnaaniin Pnkuṅ pi Mnoliwera atool pya Yerutalem, kē pntuk pi baṭašarul bti pašë lilan maakan, ahuuran maakan awo ṭi pdëman Našibaṭi pa mlagre mi bawinuṅ bti.

³⁸ Baji : « Bnuura nuura ṭi naših ankmbiin ṭi katimul! ✧ Mnjeeh du baṭi na mndëm du baṭi duuṭ ! »

³⁹ *Bafaritay balon banwoon ṭi pntuk kē bašë aji na Yetu : « Najukan, ṇomaan na baṭašaru baṭañan. »

⁴⁰ Kē ašë teem baka aji : « Dṭupan, woli bayompi, mnlaak mi manhuuran. »

Yetu akak aṭëgara Yerutalem

⁴¹ Wi Yetu aṅogun, awin ubeeka wi Yerutalem, ašë ṭëgara wa,

⁴² aji : « Dṅal lah iwi kak iyikrën iko inkṭijiin ṇṭa di mnjeeh, kē iko mënṭ išë mena, kēš ki nu kaanhilan pwin ya.

⁴³ Nnuur ṇlon ṇabi ṇi bašooradu bakdolun uniw wi mboš kakoolṇṭënu, kagut na iwi.

⁴⁴ Baluṅ katoku, iwi na babuku. Baankwut nin katoḥ kalon kanaṭ, ṭiki

iinyikrën wal wi Našibaṭi abiin pbuuranu. »

Yetu adook bawaap du Katoḥ Kaweek ki Našibaṭi

(Maci 21.12-17; Markuṭ 11.15-19; natenan ṭi Yowan 2.13-22)

⁴⁵ Yetu aneej wal mënṭ du *Katoḥ Kaweek ki Našibaṭi ašë jun pdook bawaap,

⁴⁶ aji na baka : « Našibaṭi aṭup ṭi Ulibra wi Uṭup wi nul aji : “Katoḥ naan kawo kañehanaani.” ✧ Kē an našë kakan ka dko dmennaani di bakij ✧! »

Yetu ajukan du Katoḥ Kaweek ki Našibaṭi

⁴⁷ Unuur unjinti, Yetu aji jukan du *Katoḥ Kaweek ki Našibaṭi. Kē *baṭënan baweek na *bajukan Bgah na baweek biki *bayuday bašë la pfiṅa,

⁴⁸ ašë wo baamme jibi bakdoli, ṭiki bañaan bti bawat ibaṭ atiinka bnuura.

20

Bayuday bahepar Yetu ñaan anṭu'ulun pdo iko yi akdolun

(Maci 21.23-27; Markuṭ 11.27-33)

¹ Yetu awo unuur ulon ṭi pjukan du *Katoḥ Kaweek ki Našibaṭi abot aṭup *Uṭup Ulil Unuura, kē *baṭënan baweek na *bajukan Bgah bašë wuj na bantohi

² ahepara aji : « ṭupun, mnhina mnhoṅ mi mi ikdolnuṅ iko yi ba? In ajakiin kē ihilan kado ya? »

³ Kē ašë teem baka aji : « Nji kak dṅal kaheparan uko ulon. Naṭupaan,

⁴ in ayiluṅ *Yowan pbattaar ba? Našibaṭi a kēme bañaan baka? »

⁵ Kē bašë wo ṭi plaṭar ṭi ptoof pi baka aji : « Woli ṇteem aji Našibaṭi ayiluluṅ, aheparun kaji, we ukaan kē ṇënfiyaara? »

⁶ Kē woli ṇji bañaan bayiluluṅ, bañaan bti batapun mnlaak, ṭiki bafiyaar aji awo *Naṭupar Našibaṭi. »

⁷ Bateem aji baamme anyiluluṅ.

* **19:29** Pnkuṅ pi Mnoliwera : Dawoon katim ki pnkuṅ pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” ✧ **19:38** Kañaam 118.26. ✧ **19:46** Itayi 56.7. ✧ **19:46** Yeremiya 7.11.

8 Yetu kë aşë ji na baka : « Nji kak, mënktupan na mnhina mnhoj mi nji kadolnuj iko yi. »

*Uhoñ wi balemp biki Uwoorta
(Maci 21.33-46; Markut 12.1-12)*

9 Wi wi Yetu aşaañ ahoñ na bañaan aji : « Ñiint alonj abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, aşë wul wa bañaan balonj pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, aşë ya bayaaş bi awo i kaya kajon.

10 Wal wi umar ubanuñ, kë aşë yil nalemparul alonj du baka pa bawula kafah ki nul ; kë başë koba, adook kë akak iñen ijinj.

11 Kë ñiint ajug uťeeh akak ayil nalemparul alonj ; kë bakak akob uñ mënťan, akowandëna, aşë dooka kë akak iñen ijinj.

12 Kë akak ayil nawajantën ; kë bakoba añaakan afëla bdig.

13 « Kë ajug uťeeh aşë ji wal mënť : “Dbaa do do hum ba? Dyil da abuk naan i njalunj maakan, ulome ul, baya kakali'a.”

14 Wi bañaan biki awulunj uwoorta bawinunj abuk ñiint uñ aşë şal aji : “I akdukiin na iko yi aşin ; nawulan nfiña, njeenkna phiij.”

15 Kë hënk di bamobulunj apul pulan apënan du uwoorta aşë fiña. We wi ajug uťeeh akeeri bi kado bañaan mënť?

16 Alunj kabi kafin baka kawul uwoorta bañaan balonj. »

Wi bañaan batiinkunj uko wanj aşë ji : « Naşibaťi aankdinan nin uko wanj uwo! »

17 Wi wi Yetu aşaañ ajaban baka kęş aşë ji na baka : « Natenan uko wi bapiitunj ři Ulibra wi Naşibaťi :

“Pnduba pi baniw bapokun,
pakakun amëban katoñ.”*

We wi uko umpiitunj wi ukdiimanunj :

18 ñaañ ankjotunj ři pnduba mënť akita, kë ñaañ i pakjotnunj, panantëla. »

19 *Bajukan Bgah na *baťenjan baweek bayikrën wal mënť, na manjoonan kë bukal bakaan kë ahoñ

hanj. Bala wal mënť pmoba, aşë ři bañaan.

*Pluk Fëtar daaşa
(Maci 22.15-22; Markut 12.13-17)*

20 *Bajukan Bgah na *baťenjan baweek bamena wal mënť aşë yil bañaan balonj bandaaruñ aji bawo baťool bado katen me Yetu ajub ři uťup ulonj, kahilna kamoba, kañooť du pşih pi nantuña naromenj.

21 Wi wi başaañ aji na a : « Najukan, nme kë iji kťup kabot kajukan bnura, abot awo iinji kpaťşër, na manjoonan, bgah bi Naşibaťi bi bi ijaan kjukan.

22 Njwo i kaluk Fëtar* naşih najeenkal daaşa, këme nënwo kaluka da? »

23 Kë Yetu ammeenj nşal nji kalagare nji baka aşë ji :

24 « Nadiimanaan pataka. Kaara di in na katim ki in iwoonj ři pa? » Kë bateem aji : «*Fëtar a. »

25 Kë aşë ji na baka wal mënť : « Nakeerin nakakan Fëtar uko unwoonj wi Fëtar, naşë nakakan Naşibaťi uko unwoonj wi Naşibaťi. »

26 Kë baanhinan amob Yetu ři nťup nji aťupunj ři kadun ki bañaan, bañonar jibi ateemunj, aşë yomp.

*Pnaťa ři pkeť
(Maci 22.23-33; Markut 12.18-27)*

27 *Bataduk balonj babi aňog ři Yetu, bukal bajaan baji pnaťa ři pkeť paanwo, bahepara aji :

28 « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ñaañ aka abuk aşin anniimunj aşë keť bë aanduk napoť, ayeenkan ahar abuk aşin mënť ahilna abukara bapoť.”

29 Ubi ka biintj paaj na alonj bantaaruñ. Nateek aniim ñaať aşë waaña bë aambuki.

30 Natëbantën kë ayeenk ñaať akeť kak bë aambuki,

31 nawajantën kak kë ayeenk ñaať akak akeť bë aambuki. Kë biintj paaj na alonj bukunj bti bado hanj, akeť bë baanduk napoť.

32 Kë ñaať akak abaañşaan aneem.

* 20:17 Kañaam 118.22. * 20:22 Fëtar awoonj naşih najeenkal.

33 Kë hênkuṅ woli bañaan baluṅ anaṭa ṭi pkeṭ, in akwoon ayin ñaaṭ mënṭ, wi bukal paaj na alon bti bani-mulun? »

34 Kë Yetu aṣë ji na baka : « Biinṭ na baaṭ biki umundu wi baji baniimar ;

35 kë biki Naṣibaṭi aklun kaji kë bataan na pnaṭa ṭi pkeṭ kabot kawo ṭi ubida unkmbiin, baankak alun kado kaniimar wal mënṭ.

36 Hênk di di bawoon kak baankak akeṭ, banaam na ṅwanjuṭ abot awo babak Naṣibaṭi, wi banaṭiin ṭi pkeṭ.

37 Kë Moyit aṭup bnuura aji bañaan baluṅ kanaṭa ṭi pkeṭ. Ṭi dko di Ulibra wi Naṣibaṭi dankṭiiniyaanun uko wi bgof bankyikuṅ, adu Ajugun aji, “Naṣibaṭi i *Abraham, i *Itaak, na i Yakob.” »

38 Yetu akak aji « Naṣibaṭi awo i bañaan bajeb, aanwo i bankeṭun, ṭiki biinṭ bawajantṭ bukuṅ bti bawo bajeb pa ul. »

39 *Bajukan Bgah balon bajej bṭup wal mënṭ aṣë ji na a : « Najukan, iṭiini bnuura. »

40 Kë baankak aṅoom phepara uko ulon.

Krittu awo Abuk Dayiṭ abot awo Ajug Dayiṭ

(Maci 22.41-46; Markuṭ 12.35-37)

41 Yetu aji kak na baka : « Hum di di ñaan ahilanun kaji *Krittu awo *Abuk Dayiṭ?

42 Dayiṭ ṭi uleeful aṭup ṭi uko wi Krittu ṭi Ulibra wi pñaamarën aji :

“Naṣibaṭi Ajugun aji na Ajugun :

Ṭoon ṭi kañen naan kadeenu

43 *te ndoo ndo baṣooradu,*

ido kapafna baka ihoṭ.”✧

44 Dayiṭ aji du'a kaji “Ajugun” hum di di Krittu ahinanun keeri kawo abuk Dayiṭ? »

Nalipariin bajukan Bgah

(Maci 23.1,5-7,14; Markuṭ 12.37-40)

45 Jibi bañaan bawoon ṭi ptiinka, kë Yetu aṣë ji na baṭaṣarul :

46 « Nalipariin *bajukan Bgah banaan baṅal pñaay na imiṣa iyul, kaṅal

banohntën baka ṭi dko di bañaan, kaṅal pṭo kadun ṭi itoh iñehanaani, na ṭi iṭij inuura ṭi ṅfettu.

47 Baji bade bka bti bi baaṭ bayoṭ, kadaar kajon ṭi pñehan Naṣibaṭi pa pwinana. Naṣibaṭi alun kakob baka kakob kandëmnun maakan! »

21

Uṭen wi ñaaṭ nayoṭ najuuk
(Markuṭ 12.41-44)

1 Yetu akat këṣ aṣë win bayok kë bakwat itaka du dko di bajaan bawatna itaka ṭi *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi.

2 Abot awin ñaaṭ nayoṭ alon najuuk kë aṭu da ktaka ktëb ṭañ.

3 Kë aṣë ji : « Na manjoonan, dṭupan, ñaaṭ nayoṭ najuuk i awul apelan bañaan bti.

4 Banwulun bukuṅ bti bawul itaka yi bawoon baannuma, kë ul ṭi bwaan bi nul aṣë wul itaka bti yi anumiin pa pde. »

Iko inkyuujun kë uba umundu uṅogi
(Maci 24.1-2; Markuṭ 13.1-2)

5 Jibi bañaan balon bawoon ṭi pmaṭ *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aji kanuura, kul na induba inuura inniwnun ka, na iko inuura yi bajaan baṭen pa pñegna ka, kë aṣë ji :

6 « Iko yi naktenuṅ yun, ṅnuur ṅaluṅ kabi, kë nin plaak paankduka kapaf ṭi pṭenṭ pa : iko mënṭ bti ijot. »

7 Kë baṣë hepara aji : « Najukan, lum di di uko waṅ ukwoon, kë we ukyuujun un kë uko waṅ uban ṭi pbi? »

8 Yetu kë ateam baka aji : « Nawutan kadinan baguuran, bañaan baṭum baluṅ kabi na katim ki naan, kaji bawoon *Krittu kabot kaji unuur wi nul uṅogi! Nawutan kaṭaṣ baka.

9 Woli nalun atiink ṅgut na pgarandër, nawutan kalën. Iko mënṭ iwo yi kawo ji umundu ubi udo kaba. Kë umundu uṣë wo uunwo kaba wal mënṭ. »

10 Aji na baka wal mēnt: « Utaak unaṭa ugut na utaak ulon, p̄sih pagut na plon.

11 Mboṣ manṣinṭar maakan, mmaak mwuṭaan na ubon ṅawo ṭi ṅmbaṅ ṅlon, iko iyibanaan iwo, iko inkwoonun baṭi iwinana.

12 « Kē ji iko yaṅ bti ibi ido kadolana, bamoban kahajanan, kaṅooṭan *uruha du itoh iñehanaani, kawatan ukalabuṣ, kaṅooṭan uruha du kadun ki baṣih na bantuṅa ṭiki nafiyaarēn.

13 Iko yaṅ bti ikdolun naṭup baka uko wi nameen ṭi nji.

14 Nameen kē naannuma pla uko wi nakyaan kaṭup kayeṅanaan ṅleefan :

15 dlun kawulan uṭup unṭuṅa wi baṣooradan bakwoon baankhil ppok kēme kalaṭ.

16 Baṣinan na baninan, babak baṣinan, bayiṭan na banohan, badoolun kakeeṣaaran, bafiṅ baṭum ṭi an.

17 Bañaan bti baṣooran ṭiki nafiyaarēn.

18 Kē bkow nin baanklun kade'u.

19 Natamaan maakan, hēnk di naklun kakaana ubida wi manjooan.

Uṭoka Yerutalem

(Maci 24.15-22; Markut 13.14-20)

20 « Woli nalun awin kē bangoli bafooy Yerutalem, nameen kē daban ṭi p̄tokana.

21 Banwoon ṭi utaak wi *Yuda wal mēnt baṭiin bamena du inkun iweek, banwoon ṭi Yerutalem meet baṭiin bapēn, banwoon du ṅteeh wal mēnt bawutan kaneej ubeeka,

22 ṭiki ṅnuur mēnt ṅawo ṅi Naṣibaṭi akkobun bañaan biki nul banjubanulun, ṅnuur ṅi iko impiitaniin bti ikdolaniin.

23 ṅnuur mēnt, baat bankwoon na iyin, na bankbootanun bawuṭan! Pjuuk pweek pawo ṭi utaak wi, udeeb wi Naṣibaṭi ubot uwala ṭi bañaan.

24 Bafiṅ baka na ikej, kamob baka kaya katuh du ṅtaak bti, banwoon baamme Naṣibaṭi balun kapoṣ

Yerutalem katok tokan da te wi ṅwal ṅi baka ṅakbaan.

Yetu aṭup jibi Abuk ṅiint aklun kabi ṭi umundu

(Maci 24.29-31; Markut 13.24-27)

25 « Iko inkyuujun kē *Abuk ṅiint abi iwinana ṭi unuur, ṭi pli, na ṭi ṅjah. Kē ṭi mboṣ, bañaan balun ka-haajala, kayewla phomp pi bdēk na pi ṅmaaron.

26 Bañaan balun kakeṭ palēnk, wi bakṣalun iko inklun kajotna umundu wi bañaan bafēṭun, iko yi baṭi ilun kaṣinṭar.

27 Wal mēnt wi wi bakwinun Abuk ṅiint awuj na mnhina na mndēm mn-week ṭi kanfēlun.

28 Woli iko mēnt ijun pwinana, nahet kakat kēs, ṭiki mbuur mi nan maññogi. »

Uhoñ wi bjaak

(Maci 24.32-35; Markut 13.28-32)

29 Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan bjaak na mnko bti.

30 Woli manjuna jun p̄teēñ, naji wonṭi naten ma nabi me me kē pti pañogi.

31 Kē hēnk woli nalun awin iko yaṅ kē ibani, nameen kē *P̄sih pi Naṣibaṭi paban ṭi pbi.

32 Na manjooan, dṭupan, kawuun ki kaankṭep bē iko mēnt bti iinwinanaa.

33 Baṭi na mboṣ ṅaba, kē ṅṭup ṅi naan ṅaṣē wo ṅaankba. »

Nawoon bten

(Maci 24.36-51; Markut 13.33-37)

34 Yetu akak aji : « Nalipariin, nakwut ṅhaaṣ ṅi nan ṅaduka ṭi unoh uweek, na ukuj, na manṭaaf mi umundu, nado kaṭi unuur mēnt ukur kur ugotni'an

35 ji bridiya, ṭiki unuur mēnt uban ṭi bañaan bti biki umundu.

36 Nawoon bten keeri, nado kañehan Naṣibaṭi wal undoli, nahilna nabuur ṭi iko inwoon yi pbi bti, nabot nahilna nanaṭ ṭi kadun ki *Abuk ṅiint. »

ṅnuur ṅbaañṣaani ṅi Yetu

³⁷ Na pnak, Yetu aji wo du *Katoh Kaweek ki Naşibaţi kajukan, na utejan aşë ya kafër du pnkuņ pi bajaan bado « Pnkuņ pi Mnoliwera. »

³⁸ Wal wi nfa mambanan ban, bañaan bti kaşë bi du Katoh Kaweek ki Naşibaţi pa ptiinka.

22

Baţenan baweek na bajukan Bgah batiinkar pa pfiņ Yetu

(Maci 26.1-5,14-16; Markut 14.1-2,10-11)

¹ Ufettu wi ipoom indaţ wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uņog wal mënţ.

² *Baţenan baweek na *bajukan Bgah baņal pfiņ Yetu, aşë  i uko wi bañaan bakbiin kado, ukaan k  bakla jibi bakdoli kadoo kafina.

³ K  uşal wi *Fatana uş  neej  i Yudaţ, i bajaan bado Itkariyot, anwoon alon  i *banjaņan iņeen na bat b.

⁴ Aya du baţenan baweek na baweek biki bangoli bayen *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, atiinkar na baka jibi akwuli baka Yetu.

⁵ Balilan fuţ aş  dinan pwula itaka.

⁶ K  ul, aş  la wal wi akwulun baka'a, b  pntuk pi bañaan paankmaar.

Yetu abomand r na banjaņan pa ufettu wi Mnjeeh

(Maci 26.17-25; Markut 14.12-21; natenan  i Yowan 13.21-30)

⁷  i wal wi *ufettu wi ipoom indaţ, unuur wi bajaan bafin  kaneel pţenanaan *ufettu wi mnjeeh ubani.

⁸ K  Yetu aş  yil Timon Piyeer na *Yowan aji na baka : « Nayaan najun un kaņah ki ufettu. »

⁹ K  baş  hepar a aji : «  un di di iņaluņ njuņnu ka? »

¹⁰ K  aş  teem baka aji : « Nate-nan, woli naneej  i ubeeka, nayit na  iint  lon ankuņiin pdunk pi meel. Naţaşana, du katoh ki akyaan kaneej,

¹¹ naji na ajug katoh : "Najukan aji :  un di meet  i akdeenun pde pi ufettu na baţaşarul dawoon?"

¹² Ayuujan du bko duuţ, meet dhaan danwoon na iko yi naknumiin bti. Dul di di nakyaan kabomanun  hilna  de pde pi ufettu. »

¹³ K  bayaa, aya awin iko bti jibi Yetu ajakuņ na baka, aş  jun pde.

Kaņah kabaaņsaani

(Maci 26.20,26-29; Markut 14.17,22-25; 1 Korint 11.23-26)

¹⁴ Wi wal wi pde ubanuņ, k  Yetu aş   o  i umeeşa na *banjaņanul.

¹⁵ Wi wi aşaan aji na baka : « Dņal maakan kade pde pi ufettu* wi na an ji ndo kaneej  i mnhaj.

¹⁶ D upan, m nkak ade pa te wal wi uko wi pde pi pakţenanun ukdolaniin du *Pşih pi Naşibaţi. »

¹⁷ Ajej pnkalame plon, abeeb Naşibaţi aş  ji : « Nayeenkan pa, nafaashiir ;

¹⁸ d upan, m nkak adaan poot te wal wi *Pşih pi Naşibaţi pakbiin. »

¹⁹ Wi abaan, aş  jej kapoom, abeeb Naşibaţi, akit ş ka awul baka aş  ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniin pa an. Naluņiin nado kado h nk, uwo mnleşan mi naan. »

²⁰ Wi babaan pde, akak ado haņ na pnkalame aji : « Poot pi pawoon p aak pi naan pantulun pa an, pi Naşibaţi aţenanaanun bhonar bhalu. »

Yetu aţup aji alon  i banjaņanul ak-waapulun

(Maci 26.21-25; Markut 14.18-21)

²¹ « Natenan,  naan anwoon i kawaap n a o na nji  i umeeşa wi.

²² Na manjoonan, *Abuk  iint awo kakeţ jibi Naşibaţi ajakuņ, k   naan anşaan awaapa aş  wuţan! »

²³ Wal m nţ, k  *banjaņan baş  wo  i pla  naan ahon  i baka akdolon uko wan.

In awoonun naweek?

(Maci 20.24-28; 19.28; Markut 10.41-45)

²⁴ Blaţar bap n  i *banjaņan k  baņal kame i bahilanun kaji awoonun naweek  i baka.

* 22:15 Pde m nţ paji paleşan wal wi Naşibaţi abuuranuņ bayuday pjuuk du Ejiptu.

25 Kë Yetu aşë ji na baka : « Başih biki n̄taak baji baŋotna biki başihun, kë başihun bado kë baji badu baka "bado bnuura" »

26 Kë uşë paţ pa an, anwoonun naweek ti an awo kaţep ţep kawo ji anwoonun nampoţi, kë ankwulun uworda awo kaţep ţep kawo ji ankdolun uko wi uworda ujakun.

27 In adëmnun ba? Anţoon ti umeeşa këme ankyişulun pde? Mënt anţoon ti umeeşa a i? Nji kë nşë wo ti ptoofan, ji anklemparun bañaan! »

*Uko wi Yetu ahoŋun banjañan
(Maci 19.28)*

28 « An nawo na nji wal wi nwoon ti mnhaj bti,

29 kë jibi Paapa awulun pşih, hënk di di nkaan awulan pa.

30 Nalun kade kabot kadaan na nji du pşih pi naan, kabot kaţo ti itij yi pşih, kawayëş kntaali iñeen na ktëb ki *Itrayel. »

Yetu aţup aji Fimon Piyeer alun kapok pme'a

(Maci 26.31-35; Markut 14.27-31; natenan ti Yowan 13.36-38)

31 Kë Yetu akak aji : « Fimon, Fimon, *Fatana añehan pa phil kaşint şintanan ji n̄deey ti kajeţ.

32 Kë nji, nşë ñehan Naşibaţi pa iwi, ihilna inaţ iliint ti pfiyaar. Woli ilun akak ti nji, ktëntën batëntu. »

33 Kë Fimon Piyeer aşë ji na a : « Ajugun, woli uwo pya ukalabuş këme woli udoo wo pkeţ na iwi, nji wi. »

34 Kë Yetu aji na a : « Fimon Piyeer, dţupu, ji uguk udo kahaan n̄ta di, ipok pme'en n̄yaaş n̄wajanţ. »

Umbootu, umañ na kej

35 Kë Yetu aşë hepar *banjañan aji : « Wi mbiin ayilan bē naantij nin umbootu, nin umañ, nin işapaat, nawaan uko ulon i? » Kë bateem aji : « Nin ukoolan. »

36 Wi wi aşaan aji na baka : « Kë hënkun, ankaan umbootu awo kajej wa, na ankaan umañ, kë anwoon aanka kej, awo kawaap umanta wi nul, kanug ka.

37 Dţupan, uko wi Ulibra wi Naşibaţi uţupun uwo kadolana ti nji : « Baţu'a na bado buţaan. » »

38 Baţaşarul bajaka wal mënt : « Ajugun, ikej itëb yii yi. » Kë ateem baka aji : « Ukëşi. »

Yetu añehan Naşibaţi du pnkun pi mnoliwera

(Maci 26.36-46; Markut 14.32-42)

39 Yetu apën aya du Pnkun pi Mno-liwera jibi ajonun kado. Baţaşarul kë baya na a.

40 Wi abanun du dko mënt aşë ji na baka : « Nadoon kañehan Naşibaţi nawutna kajot ti kaguuru. »

41 Wi wi aşaan aduk baka btişu aşë n̄up añehan Naşibaţi

42 aji : « Paap, woli in̄ali, klowanaan mnhaj mi. Kë mënt unjal wi naan uşaan awo kadolana, wi nu wa. »

43 [Wal mënt, kë *uwanjut wi Naşibaţi ulon uşë pën ti kadunul pa ptëntëna.

44 Yetu ahaajala maakan, aşë ñehan Naşibaţi maakan. Uyikaj wi nul udoo kak ji pñaak ajat.]

45 Wi Yetu añehanun Naşibaţi aba, aşë naţa, akak du baţaşarul, aţënk baka kë baknoyënt, banoor maakan tiki bajooţani.

46 Kë aşë ji na baka : « we ukaan kë naknoyënt ba? Nanañin nañehan Naşibaţi, nawutna kajot ti kaguuru. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Markut 14.43-49; natenan ti Yowan 18.3-11)

47 Yetu ahum kaţiini, kë pntuk pi bañaan paşë wuj. Yudaţ, alon ti *banjañan iñeen na batëb kë awo ti kadun ki baka. Abi aňog Yetu pa pmooka.

48 Kë Yetu aşë ji na a : « Yudaţ, imook mook *Abuk Ñiint kawulna'a! »

49 Wi banwoon na Yetu bawinun uko unkbomandërun aşë ji na a : « Ajugun, ntib baka na ikej? »

50 Kë alon ti baka apënan kej atib afal kabaţ kadeenu ki nalempar *naşih i baţëjan.

⁵¹ Kë Yetu ašë ŋiini na baka aji : « Naŋaŋaan. » Wi wi ašaan aban kabaŋ ki ŋiintŋ uŋ ajeban ka.

⁵² Yetu aŋiini wal mēntŋ na *baŋeŋan baweek, na baweek biki bayeŋ *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi na bantohi bambiintŋ pmoba aji : « Dwo nado buŋaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk?

⁵³ Dji kawo na an ŋnuur bti du Katoh ki Naŋibaŋi, kē naando na pmobēn. Kē wal wi ušë wo wi nan, wi baŋaan biki utejan bajaŋan banaŋa. »

Fimonŋ Piyeer apok aji aamme Yetu (Maci 26.57-58,69-75; Markut 14.53-54,66-72; natenan ŋi Yowan 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Bamob Yetu wal mēntŋ ašë ŋooŋa aneejan du katoh ki *naŋih i baŋeŋan. Fimonŋ Piyeer kē ašë low du kafet aŋaŋa.

⁵⁵ Batehan bdoo ŋi ptoof pi blay kē baŋaan baŋo afooy ba atēma, kē Fimonŋ Piyeer akak aŋo da.

⁵⁶ Ŋaaŋ nalemp alon awina kē aŋo aŋog bdoo ; kē ašë tena bnuura ašë ji : « Ŋiintŋ i kak awo na a! »

⁵⁷ Kē Fimonŋ Piyeer ašë laŋa aji : « Ŋaaŋu, mēmme'a »

⁵⁸ Baŋo btiŋu, kē ŋiintŋ alon akak awina, aji : « Iwi kak iwo alon ŋi baka! »

Kē Fimonŋ Piyeer ateema aji : « A-a, mēnwō na baka. »

⁵⁹ Baŋo uko ji uwoori, kē alon akak aŋup aji : « Natenan, manjoonan ma, ŋiintŋ i awo na a, adoo wo i *Galilay. »

⁶⁰ Kē Fimonŋ Piyeer ateem aji : « Iwi, mēmme uko wi ikjakunŋ. » ŋi dko mēntŋ, wi akŋiiniintŋ, kē uguk ušë haan.

⁶¹ Kē Ajugun ašë kok aten Fimonŋ Piyeer. Wi wi ašaan aleŋ uŋup wi Ajugun abiiŋ aŋupa : « Fimonŋ Piyeer, dŋupu, ji uguk udo kahaan ŋŋa di, ipok pme'en ŋyaaŋ ŋwajanŋ. »

⁶² Wi wi Fimonŋ Piyeer ašaan apēn bdiŋ, awooni maakan.

Bakob Yetu abot akara (Maci 26.67-68; Markut 14.65)

⁶³ Bankyeŋunŋ Yetu bawo ŋi pbeŋa, abot akoba.

⁶⁴ Baji bawuna kēŋ kašë hepara kaji : « In akobiintŋ? Iwi *Naŋupar Naŋibaŋi, ŋupan ŋaan ankobiintŋ! »

⁶⁵ Bakak akara, ikar itum ilon kak.

Baŋooŋ Yetu uruha wi bayuday

⁶⁶ Wi unuur ujintŋunŋ, bantohi *bayuday, *baŋeŋan baweek na *bajukan Bgah kē bašë yitiir. Bado kē baŋij Yetu ŋi kadun ki baka,

⁶⁷ ašë ji na a : « Woli iwo Krittū, kŋupun. »

Kē ateem baka aji : « Woli dŋupan, naankfiyaar,

⁶⁸ kē woli dheparan uko ulonŋ, naankteemēn.

⁶⁹ Kē hēnkunŋ *Abuk Ŋiintŋ ašë ŋo du kaŋen kadeenu ki Naŋibaŋi anhiniintŋ iko bti! »

⁷⁰ Wal mēntŋ, kē bukal bti bašë ji : « Iwoonŋ Abuk Naŋibaŋi keeri? »

Kē ateem baka aji : « Naŋupi, dwo a. »

⁷¹ Kē bašë ji : « Ŋkak anuma alon aŋupun i? Un ŋi ibaŋun ŋtiinkna wa ŋi mntumul! »

23

Baŋooŋ Yetu du Pilat (Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; natenan ŋi Yowan 18.28-38)

¹ Wi wi baŋaanŋ bti banŋoonŋ *uruha wi *bayuday baŋaanŋ anaŋa, aŋooŋ Yetu du kadun ki *Pilat.

² Bajun pŋapara aji : « Ŋŋenk ŋiintŋ i kē awo ŋi pyewlēn baŋaanŋ biki utaak ; aji ji na baka bawut pluk *Fetar naŋih najeenkal daaŋa, abot aji ul ŋi uleeful awoonŋ *Krittū, naŋih. »

³ Kē Pilat ašë hepar Yetu aji : « Iwi, iwoonŋ naŋih i bayuday i? » Kē Yetu ateema aji : « Iwi, Ijakunŋ hanŋ. »

⁴ Kē Pilat ašë ji na *baŋeŋan baweek, na pntuk pi baŋaanŋ : « Mēnwīn uko ulonŋ unkaanŋ nji ŋiintŋ i aduknaanaa. »

⁵ Kē bašë taman maakan aji na a : Awuuk baŋaanŋ bapataŋa na pjukan pi nul, ajunna du *Galilay, aŋēpna Yuda, ašë bi hēnkunŋ te ŋi.

⁶ Wi Pilat atiinkunŋ uko wanŋ ašë hepar aji : « Ŋiintŋ i awo i Galilay i? »

7 Kê wi ameenj kê awo i utaak wi *Herod aşihun, kê aşë do kê bañoota Herod anwoonj ti Yerutalem tunj nnuur mënğan nuj.

Bañoot Yetu du kadun ki Herod

8 Wi *Herod awinunj Yetu aşë lilan maakan, aņal undiimaan pwin Yetu, tiki atiink kê baktiiniyaan iko yi adolun, abot aņal kawina ado mlagre mlonj.

9 Herod awo ti phepar Yetu iko itum, kê apok pteema.

10 Wal mënğj kê *baņenjan baweek na *bajukan Bgah başë huuran iko yi baktaparulunj.

11 Wi wi Herod na bangoli biki nul bajununj pbeņ Yetu akowandëna, aşë woharëna kamişa ki naşih. Bakakana du Pilat.

12 Herod na *Pilat bambiinj aşoorad, kê bakak unuur mënğj banoh.

Baņaanj baji na Pilat awutan Barabaat

13 *Pilat ado kê badu *baņenjan baweek, baweek biki *bayuday na baņaanj bti,

14 aşë ji na baka : « Naņijën ñiinğj i, aji awo ti pyewlën utaak, kê nhepara ti kadunan, awo mënwin nin uko ulonj ti iko yi nataparulunj.

15 *Herod kak aanwin nin uko ulonj wi adoonj, wi akakanunj nja a. Nawini, ñiinğj i aando do nin uko ulonj unkëşunj akeğ.

16 Ddo bakoba başë bawutana. »

17 [Ufettu undoli *Pilat aji wo i pwutan pa baka nakalabuş alonj.]

18 Kê başë huuran bukal bti aji afin Yetu aşë wutan Barabaat!

19 Barabaat awo wal mënğj ukalabuş tiki ayewlën ubeeka abot afin ñaaņ.

20 Kê Pilat anņalunj pwutan Yetu akak aņini na baka.

21 Kê bakhuuranaara huuran aji : « Paņana! Paņana! »

22 Kê akak aņini na baka uyaaş uwanğj aji : « we wi ñiinğj i adolunj uwuğan ba? Mënwin nin uko ulonj

unkëşunj bafiņa, ddo bakoba kaşë kawutana. »

23 Kê bukal başë huuranaara huuran maakan ahepar bapaņa, kê pņaat paktëma dëm

24 te kê Pilat adoo dinan baka uko wi baheparunj.

25 Awutan ñiinğj i bakheparulunj, i bawatunj ukalabuş tiki ayewlën utaak abot afin ñaaņ. Wi wi așaaņ awutar baka Yetu badola uko wi baņalunj.

Yetu awo ti bgah bi mnhaj

26 Wi bakyaan na Yetu, bamob ñiinğj alonj i katim ki Fimonj, i ubeeka wi Kuren anwooni uğeeh, aņu'a pkuņa kruğ ti kafeg ki Yetu.

27 Pntuk pweek pağaşa, na baat balonj bankunjin inen abot ağëga.

28 Kê Yetu aşë kok aji na baka : « An baat biki Yerutalem, nawutan kawooni pa nji! Nadoon kawooni pa nğlefan na babukan!

29 Nnuur nabi ni baklunj kado kaji : “Banuurandëni, baat banwoonj baanhil pbuk, na iyin inwoonj iimbuki, na mnwil manwoonj maambootani!”

30 Wal mënğj baņaanj bado *kaji na inkunj iweek ijotna baka, kaji na inkunj impoği imoy baka!*✧

31 Woli bado bmul bñow hënk, hum di di baklunj kado na bkay*? »

32 Baņij kak bado buğan batëb pa pya kafin na Yetu.

Yetu apananaa

33 Wi babanunj du dko di bajaan bado « Kaheem ki bkow » aşë paņ Yetu da, ul na bado buğan batëb bukunj, alonj ti kañenul kadeenu, alonj ti kamayu.

34 [Kê Yetu aşë ji : « Paap, miirën baka : baamme uko wi bakdolunj. » Bangoli bafaashiir imişa yi nul wi badolunj kanunj na mlaak katenna uko wi andoli akyitanaanunj.]

Babenj Yetu abot akara wi awoonj ti kruğ

35 Baņaanj babi anağ bten. Kê baweek biki baka, başë beņa aji :

✧ 23:30 Hotey 10.8. * 23:31 Başal aji Yetu awoonj bmul bñow, kê banwoonj ti pjuban bawoonj bmul bkay.

« Abuuran balon, abuuraa uleeful, woli awo *Krittu i Naşibaţi adatuŋ! »

³⁶ Bangoli kak babeŋa : baji baŋoga kawula poot ptaaktaan,

³⁷ kaşë ji na a : « Woli iwo naşih i *bayuday, buuraa uleefu! »

³⁸ Bapiit ti bkowul duuŋ ti krut aji : « I, AWOON NAŞIH I BAYUDAY. »

³⁹ Alon ti bado buŋaan i bapaŋuŋ ti krut awo ti pkar Yetu aji na a : « Iinwo Krittu i? Buuraa uleefu ikuŋ ibuurun. »

⁴⁰ Kë natëbantën aşë ŋoman na atëntul un aji na a : « Iindo ji kti Naşibaţi, te bawo ti pdolu uko unnaamuŋ na wi bakdolulun! »

⁴¹ Uliŋ liŋ pa un, ŋwo ti pluk buŋaan bi ŋdoluŋ ; kë ul aşë wo aando nin buŋaan blon. »

⁴² Wi wi aşaan aji : « Yetu, luŋi ileşën, woli ilun abi na pşih pi nu. »

⁴³ Kë Yetu aşë teema aji : « Na manjoonan, dŋupu, nŋa di, iwo na nji du baţi. »

Pkeŋ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Markut 15.33-41; natenan ti Yowan 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ti udiin unuur, unuur umara mara awunana, kë bdëm bawala ti umundu bti, ado ŋwoori ŋwajanŋ. Wi wi blaañ bkëm maakan banjaan baneenan baŋaan pneej du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Naşibaţi batowiin ti ptoof.

⁴⁶ Kë Yetu aşë do pdiim pweek aji : « Paap, dkakan uhaaş wi naan ti iŋen yi nu. » Wi ajakuŋ han, aşë jëmşä.

⁴⁷ Naşih i bangoli iŋeen-week baromeŋ awin uko unŋepuŋ aşë dëman Naşibaţi aji : « Na manjoonan, ŋiint i awo natool! »

⁴⁸ Wi Baŋaan batum bambiin pten bawinuŋ uko unŋepuŋ, baŋiis, aşë kuŋa iŋen.

⁴⁹ Banoh Yetu bti na baaŋ ban-gakandëranuŋ na a du *Galilay banaŋ alow aten.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; natenan ti Yowan 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ ŋiint alon i katim kawoon *Yotef, anwoon i ubeeka wi *bayuday wi bajaan bado Arimati, awo da wal mënt, awo ŋaan najoob bkow, natool. Awo ti pyoonk ubi wi Pşih pi Naşibaţi. Awo ti baŋaan banjaan baŋo kawayëş du *uruha wi bayuday aşë wo aandinan ti uko wi bawayëş bandukiin badinanuŋ abot ado.

⁵² Yotef aya du Pilat, ahepara puum pi Yetu.

⁵³ Awal puum ti krut, abooŋan pa na blaañ bi ifaal aşë neejan pa ti bhër blon bi bajipuŋ ti kaban ki plaak, bhër bi bawoon baambaan kamoya nin ŋaan.

⁵⁴ Unuur wi pbomandër wa, ŋiki *unuur wi pnoorfën wi bayuday uŋogi.

⁵⁵ Kë baaŋ banwoonuŋ *Galilay na Yetu başë ŋaş Yotef, baya, aten bhër, awin jibi babëkani puum.

⁵⁶ Wi wi bakakuŋ ubeeka pboman ukëra na ukëra ujuŋ ulil pŋekëñ wi bayuday bajaan bakër ti puum. Ti *unuur wi pnoorfën wi bayuday, kë banoorfëni, ŋiki hënk di bgah bajakuŋ.

24

Yetu anaŋa ti pkeŋ

(Maci 28.1-10; Markut 16.1-8; natenan ti Yowan 20.1-10)

¹ Na nfa kub, ti unuur unŋaşuŋ *unuur wi pnoorfën, baaŋ baya du bhër, aŋi ukëra wi babomanuŋ na ukëra ujuŋ ulil pŋekëñ.

² Baŋenk kë plaak pweek maakan pandëtnuŋ plëman pi bhër kë pakëlanaa, awo ti kaban.

³ Baneej, aşë wo baantënk puum pi Yetu Ajugun da.

⁴ Baŋoŋar, baamme uko wi bakdolun, kë biint batëb banwohariin imişa inknuuruŋ başë pën awinana ti kadun ki baka.

⁵ Balënk maakan, aşë juŋ, kë biint bukuŋ başë ji na baka : « Nabaa la we ŋaan najeb ti bankeŋuŋ ba? »

⁶ [Aanwo ti, Naşibaţi anaŋana ti pkeŋ.] Naleşan uko wi abiin ajakan wi ahumuŋ du *Galilay.

7 Aṭiini na an aji *Abuk Ñiint̄ awo i kawulana du bado butaan, kapaṇana ṭi krut, kaṣe kanaṭa ṭi pkeṭ unuur uwanjanṭen. »

8 Kē baṣe leṣ nṭup ṇi Yetu.

Banjañan bapok pfiyaar uko wi baaṭ baṭupun baka

9 Wi baaṭ bawoonun bhër, bakakalēs iko mēnt̄ bti *banjañan iñeen na aloṇ na bandukiin bti.

10 Baaṭ mēnt̄ bawoon *Mariya i ubeeka wi Magdala, Yowana, na Mariya anin Jakob. Baaṭ ban-gakanderun na baka bakak aṭup wa banjañan ;

11 kē bukal baṣe nun kē babura ṭupa ṭup, baanfiyaar baka.

12 [Kē Fimonṇ Piyeer aṣe naṭa wal mēnt̄ aṭi te du bhër. Ajiṇ aten, aṣe winaara ilaañ ṭañ, wi wi akakuṇ ka-tohul aṇoṇar ṭi uko unṭepun.]

Baṭaṣar Yetu batēb bankyaan un-tanka wi Emayut

(Markut 16.12-13)

13 ṭi unuur mēnt̄an, baṭaṣar Yetu batēb baṭool pya untanka wi Emayut unlowiirun na Yerutalem uko ji ṇwoori nṭēb ṇi poṣ.

14 Bawo ṭi pṭiiniyaan iko inṭepun.

15 Wi bakṭiiniin, alaṭar, kē Yetu ṭi uleeful aṣe ṇog baka agakandër na baka,

16 kē uko uloṇ uṣe neenan baka pyikrēna.

17 Yetu kē aṣe ji na baka : « we wi nabaan aṭiiniyaan hēnk wi nakpoṣun ba? »

Kē banaṭ, ajooṭan.

18 Aloṇ ṭi baka anwoon katim ki Kleyofat kē aṣe ṭiini na a aji : « Unaam iwoha aloolan, anwoon ṭi Yerutalem anwoon aamme uko unṭepun ṭi ṇnuur ṇi! »

19 Kē atēem baka aji : « We ula ba? » Kē baji na a : « Uko wi Yetu i ubeeka wi *Naṭaret! Abi wo *Naṭupar Naṣibaṭi anhiniin, ṭi udo na uṭup ṭi kadun ki Naṣibaṭi na ki bañaan bti.

20 *Baṭeṇan baweek biki nun, na baweek biki nun bawula kē baṭu'a pkeṭ, apana ṭi krut.

21 ṇbi haṭ aji ul awoon i kabuuran *Itrayel, kē iko yaṇ bti iṣe do hēnkun ṇnuur ṇwajanṭ ṇi iṭēpi.

22 Baaṭ baloṇ banwoon na un, kē baṣe ṇoṇarēnun maakan na manjoonan. Baya na nfa kub du bhër,

23 kē wi bawoon baanwin puum pi nul, aṣe wugṣa. Bajakun aji ṇwanjuṭ ṇado pēn awinana ṭi kadun ki baka aji awo najeb.

24 Baloṇ ṭi un baya du bhër, aṭēnk kē bawo jibi baaṭ baṭupun baka ; kē ul, baṣe wo baanwina! »

25 Wal mēnt̄ kē Yetu aṣe ji na baka : « An bawaan ṇṣal, naji nanoom ṭi pfiyaar iko bti yi baṭupar Naṣibaṭi bajakuṇ!

26 *Kritt̄u aanwo i lah kahaj hēnk i, ji abi ado kaneej du mndēm? »

27 Wi wi aṣaan ajunna ṭi uko wi *Moyit apiitun, aṭiiniyaan uko wi Baṭupar Naṣibaṭi bti, aṭēpna ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi apiban baka uko wi baṭupun ṭi a.

28 Wi baṇoṇun ufēṭ wi bawoon i pya, kē Yetu aṣe awo ji ṇaan ankyaan na bgahul.

29 Kē baṣe dabëra aji na a : « Ṭoon na un, unuur uyobi, utejan udobi ban ban. » Kē aneej aṭo na baka.

30 Wi wi aṣaan aṭo ṭi umeeṣa na baka, ajej kapoom, abeeb Naṣibaṭi, aṣe kitēs ka awul baka.

31 Wal mēnt̄ kē kēs kaṣe haabṣa na baka kē bayikrēna, wi wi aṣaan ayon ṭi kadun ki baka.

32 Kē baṣe ṭiini bukal bukal aji : « Nēnt̄iink lah mnlilan ṭi iṭēbun i, wi akṭiiniin na un du bgah abot apibanun Ulibra wi Naṣibaṭi? »

33 Banaṭa ṭi dko mēnt̄ akak Yerutalem. Baya ṭēnk da *banjañan iñeen na aloṇ banwoyi da na batēnt̄ baka,

34 kē bakṭiini aji : « Ajugun anaṭa ṭi pkeṭ na manjoonan, apēn awinana ṭi kadun ki Fimonṇ! »

35 Kē bukal baṣe kakalēs uko unṭepun ṭi bgah na jibi bayikrēnun Yetu wal wi akitēsun kapoom.

Yetu apën awinana ti kadun ki banjañan

(Maci 28.16-20; Markut 16.14-18; natenan ti Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

³⁶ Bahum kañiini, kë Yetu ti uleeful ašë pën ti ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an. »

³⁷ Balënk maakan, tiki başal aji bawin ujurte.

³⁸ Kë Yetu ašë ji na baka : « we ukaañ kë nayewlaa ba? We ukaañ kë nawo na nşal ntëb ti itëb yi nan ba? »

³⁹ Natenan iñen na ihoť yi naan : Nji a na manjoonan! Nabanaan, naten, ujurte uunji uka uleef utënt wi, upať na nji, jibi nahilanuñ kawin. »

⁴⁰ [Añiini hañ ašë diiman baka iñen na ihoť yi nul.]

⁴¹ Kë jibi bawoon ti mnlilan abot añañar, ukaañ kë baanhilan afiyaar, kë ašë hepar baka aji : « Nawo na uko ude ti i? »

⁴² Kë bawula uťëb wi baťoowuñ.

⁴³ Ajej wa, ade ti kadun ki baka.

⁴⁴ Wi wi ašaañ aji na baka : « Wi nhumuñ na an, nťup ñi, ñi ñi nťupanañ; Uko wi Ulibra wi Naşibaťi ujañuñ ti ñji ti dko di *Moyit apiitun, na di *baťupar Naşibaťi bapiitun, na ti Iyeeh yi pñaamarën Naşibaťi, iko mënt bti iwo yi kadolana. »

⁴⁵ Wal mënt kë ašë haabëş baka nşal bahilna bayikrën uťup wi Ulibra wi Naşibaťi.

⁴⁶ Aji na baka : « Uko wi bapiitun wii wi : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaťa ti pkeť unuur uwajañtën.

⁴⁷ Bañaañ bawo kaťup ti katim ki nul ti bañaañ biki nťaak bti, kajunna ti Yerutalem, kaji na baka bawut pjuban, baťëlëş ñbida, Naşibaťi ahilna amiir baka ipekadu.

⁴⁸ Nawo bamaar biki iko mënt bti.

⁴⁹ Kë ñji ti uleef naan, nşë luñ kawulan uko wi Paapa ahoñuñ. An, nadukiin ti ubeeka te wal wi naktumuñ na phina panwoonuñ baťi. »

Yetu apaya baťi

(Markut 16.19-20; natenan ti Ulemp wi Banjañan 1.9-11)

⁵⁰ Wi wi Yetu ašaañ aya na baťaşarul te ufëť wi Betani, ašë tar iñen, añehan Naşibaťi awul baka bnuura bi nul.

⁵¹ Wi akdolun hañ, ašë duk baka, adeeñana du baťi.

⁵² Bukal, kë başë dëmana, ašë kak Yerutalem, atum na mnlilan.

⁵³ Baji babi duka duka kadëman Naşibaťi du katoh kaweeke ki nul.

Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Aṭup ṭi ulibra wi uko wi Yetu adolun ṭi mboṣ na uko wi ajukanun bañaan, na pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko itum maakan iñoṅarënaan ṭi kadun ki bañaan. Ulibra wi Yowan apiitun uunaam maakan na ṅi bi Maci, Markuṭ na Luk. Yowan aṣal kë bañaan biki apiitun ulibra wi bame ṅlibra mënṭ na iko yi Yetu aṭupun da na iko yi adolun. Uko mënṭ ukaan kë aampiit iko yi bi Maci, Markuṭ na Luk bapiitun.

Yowan aṭup ṭi ujuni wi ulibra wi nul ñaan i Yetu awoon. Aṭup aji Uṭup wi Naṣibaṭi ubiin ṭi umundu wi akak ñaan najën. Yetu ado iko iñoṅarënaan itum bañaan bahilna bayikrën kë ul awoon Naṣih i Naṣibaṭi aṭarun adat aji ul akbuuranun bañaan. Uko unkaan kë Uṭup Ulil Unuura wi Yowan upaṭ na ṅi bandukiin wii wi : « Yowan akakalëṣ iko ilon yi Yetu aṭupun inkdi-imanun kë awo i Naṣibaṭi : Yetu aṭup aji ul awoon bjeehi bi umundu, pde panjaan pawul ubida, meel manjaan manwul ubida, plëman pi ṅkaneel ṅmpoṭi ṅakṭëpnun, nayafan nanuura, bko bdolni ubiñu. Aji kak ul awoon bgah, manjoonan na ubida, kë aji naṭan bañaan ṭi pkeṭ kawul baka ubida.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pdëman Uṭup (1.1-18)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko un-klun kabi (1.19-34)
3. Yetu adat baṭaṣarul bateek (1.35-51)
4. Yetu ado nyaṣ paaj na ulon iko iññoṅarënun bañaan (2.1-12.50)

5. Kanëm kabaañsaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayëṣ pi bawayëṣulun na pkeṭul (12.1-19.42)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (20.1-10)
7. Yetu apën awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (20.11-21.25)

1 Du ujuni anwoon Uṭup ado bi wo'a wo, awo du Naṣibaṭi abot awo Naṣibaṭi.

2 Anwoon Uṭup awo na Naṣibaṭi du ujuni.

3 Naṣibaṭi aṭëpna ṭi a aṭak iko bti ; ṭi iko bti inṭakaniin nin kalon kaanṭakana bë kaanṭëpna ṭi a.

4 Ṭi ul di di ubida upënnun, kë ubida mënṭ uwo bjeehi pa bañaan.

5 Bjeehi bajeehan du bdëm, kë bdëm baanwun* ba.

6 Ubi ka ñiinṭ alon i Naṣibaṭi ayilun ; katimul kawo Yowan†.

7 Abi kaṭup uko wi ameen bti ṭi bjeehi, bañaan bti baṭëpna ṭi a bafiyaar.

8 Mënṭ Yowan ṭi uleeful awoon bjeehi ; abi bi ṭañ kaṭup uko wi ameen ṭi bjeehi.

9 Bjeehi mënṭ bawoon na manjoonan bjeehi bambiin ṭi mboṣ kajeehan bañaan bti.

10 Anwoon Uṭup adobi wo'a wo ṭi mboṣ, kë Naṣibaṭi abot aṭëpna ṭi a aṭak ma, kë bañaan biki mboṣ baṣë wo'a wo baamme'a.

11 Abi ṭi katoḥ ki nul, kë bañaan biki nul baṣë wo baandi'a.

12 Kë bañaan bti banṣaan adi'a, afiyaara, aṭen baka kë bahinan pwo babak Naṣibaṭi.

13 Mënṭ ṭi pñaak këme ṭi ñiinṭ na ñaṭ këme ṭi uko wi ñiinṭ aṅalun wi wi bawoonun babak Naṣibaṭi. Naṣibaṭi ul ṭi uleeful adolun kë bawo babakul.

14 Anwoon Uṭup akak ñaan najën abi afëṭ na nja, kë ṅṣë win mndëm mi nul, aṭum na bnuura abot aṭum manjoonan. Aṣin awululun mndëm mënṭ ul anwohan aloolan i abukun ṭañ.

* 1:5 Kë bdëm baanwun ba : Balon baṣal aji kë dko di daji : kë bdëm baandi ba, këme kë bdëm baanyikrën ba. † 1:6 Yowan : Baṭiiniyaan ṭi Yowan Nabattaar.

15 Yowan aṭiiniyaan uko wi nul aji : « Ul i i nji njakuṅ aji : “Ankmbiin ṭi kafet naan, ajotën kadun ṭiki, ji mbi ndo kawo, ado bi wo'a wo.” »

16 Na manjoonan nja bti nji njeenka yeenk ṭi bnuura btum banwoon ṭi a.

17 Njeenkna bgah ṭi *Moyit, kë bnuura na manjoonan manşë biina ṭi Yetu Krittu.

18 Nin ñaan aambaan kawina Naşibaṭi. Abukul i akaan anwoon Naşibaṭi, ankabuṅ ṭi Aşin, ameeṭanuluṅ.

Uko wi Yowan nabattaar aṭupuṅ ṭi bkowul

(Maci 3.1-12; Markut 1.1-8; Luk 3.1-18)

19 Uko wi Yowan ajakuṅ wii wi, wi baweeek biki bayuday banwoon Yeruṭalem bayiluṅ baṭenan Naşibaṭi na bañaan balon banjaan balemp du *Katoh Kaweeek ki Naşibaṭi kë baya hepara ñaan i awo i.

20 Aampok pteem baka, abi ṭup ṭup baka ajinṭan aji : « Mënt nji dwoon Krittu. »

21 Kë bateema aji : « Iwo in keeri? Iwo *Eli i? »

Kë aji na baka : « Mënwo Eli. »

Kë bakak ajaka : « Iwoon *Naṭupar Naşibaṭi i? »

Kë aji : « A-a. »

22 Kë başë ji na a : « Ṭupun keeri ñaan i iwoon ṅhilna ṅya ṅṭup banyiluṅ un. We wi wi iṭṭupuṅ ṭi iwi? »

23 Kë ateem na ṅṭup ṅi *Itayi Naṭupar Naşibaṭi aji : « Nji, dwoon: *pdiim pankhuuranuṅ du *pndiiş aji : “Nadolan bgah bi Ajugun bawo bṭool.”* »[☆]

24 Bayili bukuṅ bawo *bafaritay.

25 Bakak ahepar Yowan kak aji : « Kë we ukaan kë ikbattaar wi iwoon iinwo Krittu, iinwo Eli, iinkak awo Naṭupar Naşibaṭi? »

26 Kë ateem baka aji : « Nji dbattaar na meel, kë alon aşë wo ṭi ptoofan i nawoon naammee,

27 ankmbiin ṭi kafet naan, i nji ndoon awo mēññoom kaṅup pfēnşa işapaat. »

28 Uko mēnt ṭeṭpna du Betani du plut pi bdëk bi Yordan, dul di Yowan akbattaaraanuṅ.

Uko wi Yowan Nabattaar aṭupuṅ ṭi Yetu
(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

29 Wi unuur ujintuṅ, Yowan awin Yetu kë akbi, kë aşë ji : « Anwoon unkaneel wi bṭenan wi Naşibaṭi un-kmpēnanuṅ pekadu di umundu awi.

30 Uko wi nul wi wi nji kaṭiiniyaanuṅ wi njakuṅ: “Ñiint ankmbiin ṭi kafet naan ajotën kadun, ṭiki, ji mbi ndo kawo, adobi woho wo.”

31 Nji ṭi uleef naan, mëmbi me'a, kë pdola ameeṭana ṭi bañaan biki Itrayel, pakaan kë mbi abattar na meel. »

32 Yowan aṭup ji ñaan namaar aji : « Dwin *Uhaaş wi Naşibaṭi kë uwala ṭi a awo ji ubalab ufaatal abi aṭo ṭi a.

33 Mëmbi me'a, kë anşaan ayilën aji mbattaar na meel aşë jakën aji : “Ñaan i ikwinuṅ Uhaaş wi naan uwala ṭi a ubot uṭo ṭi a, uṅ mēntan akbattaaruṅ na Uhaaş wi naan.”

34 Kë nji nşë win abot aṭup kë i mēnt awo Abuk Naşibaṭi. »

Baṭaşar Yetu bateek

35 Wi unuur ujintuṅ, Yowan akak awo da na batëb ṭi baṭaşarul.

36 Awin kë Yetu akṭep kë aşë ji : « Anwoon unkaneel wi bṭenan wi Naşibaṭi i i. »

37 Baṭaşarul batëb bukuṅ batiink uko wi ajakuṅ aşë ṭaş Yetu.

38 Yetu akok awin kë bakṭaşa aşë ji na baka : « We wi naklaan ba? »

Kë bateem aji : « Rabi, ṭuṅ di di iwoon ba? » Rabi dawoon najukan.

39 Kë aji na baka : « Nabiin naşë nawin. » Kë baya ame dko di awoon, aṭo na a unuur mēnt. Nwoori ṅbaakër ṅi utaakal ṅakyaan pban wal mēnt.

40 Andre aṭa Timon Piyeer awo alon ṭi batëb bantiinkuṅ uko wi Yowan ajakuṅ aşë ṭaş Yetu.

41 Adun awin Timon naweeekul aji na a : « Nwin Meşuwa. » Meşuwa dawoon Krittu.

☆ 1:23 Itayi 40.3.

⁴² Añooṭa du Yetu. Yetu ajobana kēs ašē ji : « Iwoonṭ Fimonṭ abuk Yowan, hēnkuṅ ido kadu'ana Kefat. » Kefat dawoonṭ Piyeer‡.

⁴³ Wi unuur ujintuṅ, Yetu aṭu na pya utaak wi *Galilay. Aya awin da Filip aji na a : « Ṭaṣaan! »

⁴⁴ Filip awo i Bettayida, ubeeka wi bi Andre na Piyeer.

⁴⁵ Kē Filip aya awin Natanayel aji na a : « Nwin ṅaaṅ i Moyit aṭiiniyaanunṭ ṭi Ulibra wi Bgah, i baṭupar Naṣibaṭi bandukiinṭ bakaṅ aṭiiniyaan! Yetu i Nataret a, abuk Yotef. »

⁴⁶ Kē Natanayel ašē hepara aji : « Uko ulonṭ unuura uhil kapēna du Nataret i? »

Kē Filip ateema aji : « Biini, iwin. »

⁴⁷ Yetu awin kē Natanayel akbi ṭi a, ašē ji : « Abuk Itrayel na manjoonan akbiinṭ hēnk, aamme kalagare. »

⁴⁸ Natanayel kē ašē hepara aji : « Ṭuṅ di imeennuṅ ba? »

Kē Yetu ateema aji : « Ji Filip abi ado kadu'u, wi iwoonṭ du bfig uṭeeh, dwinu. »

⁴⁹ Kē Natanayel ašē ji na a : « Rabi, iwo Abuk Naṣibaṭi, iwo naṣih i *Itrayel. »

⁵⁰ Kē Yetu ateema aji : « Ifiyaar ṭiki djaku dwinu wi iwoonṭ du bko uṭeeh. Iluṅ kawin iko indēmṭ apel yi iwinuṅ ṅa. »

⁵¹ Wi wi aṣaanṭ aji : « Na manjoonan, dṭupan, nalunṭ kawin baṭi bahaabēša, ṅwanjuṭ ṅabot ṅado kapaya, kawala ṭi *Abuk Ṇiint. »

2

Bniim du Kana

¹ Unuur uwajantēn bniim blonṭ bawo du ubeeka wi Kana du *Galilay, kē anin Yetu awo da.

² Yetu kak awo ṭi biki baduunṭ babi bniim, ul na baṭaṣarul.

³ Poot pabaa, kē anin Yetu ašē bi aji na a : « Baankak aka poot. »

⁴ Kē ašē ji na a : « Abuk ṅaaṭ, we ukaṅ kē ikṭupēn uko waṅ? Unuur wi naan uundobi ban. »

⁵ Kē anin ašē ji na balemp : « Uko wi akjakarananṭ, nadolan wa. »

⁶ Kdunk paaj ki mnlak kawo da ki bayuday bajaanṭ baṭuuna meel mi bajaanṭ badolna baṅow. Pdunk paji pado uko ji ṅlitru iṅeen-week.

⁷ Kē Yetu aji na balemp : « Natumaan idunk yi na meel. » Kē baṭuman ya.

⁸ Wi babaṅ kē ašē ji na baka : « Naliikan hēnkuṅ nañooṭ najaṅan iko. » Kē baliik añooṭ.

⁹ Ankjaṅanunṭ aṅemi, kē ušē wo ubiṅu. Aamme dko di uwoonunṭ, kē balemp bašē me, bukal banliikuṅ meel. Adu naniim,

¹⁰ aji na a : « Ṇaanṭ aji dun kawul poot panlilnuṅ, wal wi baṅaanṭ bakujuṅ, kē baa pēnan panwoonṭ paanlil maakan. Iwi, kē iṣē hank plil te hēnkuṅ! »

¹¹ Uko waṅ uwoonṭ ujuni wi iko iṅonṅarēnaan yi Yetu ajaṅṅ ado baṅaanṭ bahilna bame uko wi awoonṭ. Ado wa du Kana di Galilay, adiiman mndēm mi nul kē baṭaṣarul bafiyaara.

¹² Wi abaanṭ, ašē ya ubeeka wi Kapernawum, ul, na anin na babak aṣin na baṭaṣarul, ado da ṅnuur ṅntiinku.

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi

(Maci 21.12-13; Markuṭ 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uṅogi, kē Yetu ašē ya Yeruṭalem.

¹⁴ Aṭēnk du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi bawaap ṅgit na ṅkaneel na ṅbalab ; batorkaar itaka bakak aṭoo da.

¹⁵ Ajeṅ wal mēntṭ ital aboman btintēl ašē dook baka bṭi ṭi Katoh ki Naṣibaṭi bukal na ṅkaneel na ṅgit ; afēl itaka yi batorkaar abot awat ṅmeeša ṅi baka.

¹⁶ Aji na bawaap ṅbalab : « Napēnaan ṅko ṅi ṭi. Nawutan kakakan katoh ki Paapa dko dwaapi. »

¹⁷ Baṭaṣarul baleṣ wal mēntṭ uko umpiitaniinṭ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi : *Uṅal uweek wi nkaṅ pa Katohu ukfiṅnuṅ.*☆

‡ 1:42 Kefat, Piyeer : Ṭi uṭup wi baramayenṭ Kefat dawoonṭ plaak ; ṭi uṭup wi bagrek Piyeer dawoonṭ kak plaak. ☆ 2:17 Kaṅaam 69.10.

18 Wal mēnt, kē baweek biki bayu-day bašē ji na a : « Dolan uko ulon unkyuujun kē ihilan kado kado uko wi ikdolun hēnk. »

19 Kē Yetu ateem baka aji : « Nafomle Katoh ki Našibaṭi ki, kanaṭan ka ṭi ṅnuur ṅwajanṭ. »

20 Kē bašē ji na a : « Bado ṅṣubal iṅeen ṅbaakēr na ṅṣubal paaj pa pniw katoh ki mēnt, kē iwi iṣē ji iniw ka ṭi ṅnuur ṅwajanṭ? »

21 Kē Yetu wal mēnt ašē ṭiiniyaan ṭiiniyaan uleeful.

22 Kē hēnk, wi abiiṅ anaṭa ṭi pkeṭ, baṭaṣarul baleṣ kē abi ji haṅ, ašē fiyaar uko umpiitun ṭi Ulibra wi Našibaṭi na uṭup wi Yetu abiiṅ aṭup.

23 Jibi Yetu awoon du Yerutalem ṭi wal wi Ufettu wi Mbuur, baṅaan baṭum bafiyaara wi bawinun iko iṅonārēnaan yi akdolun.

24 Kē ul ašē wo aanfiyaar baka, ṭiki ame baṅaan bti,

25 abot awo aannuma ṅaan aṭupa jibi ṅaan awoori ṭiki ul ṭi bkowul ame uko unwoon ṭi uhaaṣ wi ṅaan.

3

Yetu na Nikodem

1 Uka ṭfa ṭi *bafaritay ṅiint alon i kamtim kawoon Nikodem. Awo ṭi baweek biki bayuday.

2 Aya du Yetu na utejan aji na a : « Najukan, ṅme kē iwo najukan i Našibaṭi ayilun, ṭiki nin ṅaan alon aanhil pdo iko iṅonārēnaan yi ikdolun woli Našibaṭi aanwo na a. »

3 Kē Yetu ašē teema aji : « Na manjoonan dṭupu, nin ṅaan aanhilan kawin *Pṣih pi Našibaṭi bē aankak abuka buka*. »

4 Kē ašē ji na a : « Hum di di ṅaan ahiniṅ kabuka kak wi adoon abi ṭaf? Ahinan kakak du kayiṅ ki anin kabuka kak i? »

5 Kē ateema aji : « Na manjoonan dṭupu, ṅaan anwoon aankak abuka ṭi meel na Uhaaṣ wi Našibaṭi aanhil kaneej du Pṣih pi Našibaṭi.

6 Uleef uji ubuk uleef, kē uhaaṣ uji ubuk uhaaṣ.

7 Wutan kaṅonjar woli djaku, nawo kabuka kak.

8 Uyook uji ufuuṭ dko di unjali. Iji ktiink wa ufuuṭ bē iinji kēme dko di uwoonun kēme dko di ukyaan. Kē hēnk di uwoon kak pa baṅaan bam-bukiin ṭi Uhaaṣ wi Našibaṭi. »

9 Kē Nikodem ašē ji na a : « Hum di di uko mēnt uhilun kadolana? »

10 Kē ateema aji : « Hum di ihilun kawo najukan ṭi Iṭrayel ašē wo iimme iko yan? »

11 Dṭupu na manjoonan, ṅji ṅṭiiniyaan uko wi ṅmeen kabot kaṭup wi ṅwinun, kē an naṣē wo naanji nadinan pfiyaar uko wi ṅjakun.

12 Woli naanfiyaar wi ṅji kaṭiiniyaanun iko yi mboṣ, hum di di naklun kafiyaar woli dlun aṭiiniyaan iko yi baṭi ba?

13 Nin ṅaan alon aampaya baṭi *Abuk ṅiint ṭaṅ [anwoon du baṭi] awaliṅ.

14 Kē jibi *Moyit adeenun upula unṭak du *pndiis[☆], hēnk di Abuk ṅiint akdeenaniṅ,

15 ṅaan anfiyaarulun ahilna aka ubida wi mnṭo.

16 « Našibaṭi aṅal baṅaan maakan adoo wul Abukul aloolan ṭaṅ i akaan, ṅaan anfiyaarulun awutna kakeṭ, ašē ka ubida wi mnṭo.

17 Našibaṭi aanyil yil Abukul abi aji na baṅaan kē baduknaana awo i pkeṭ, ayila yil baṅaan baṭēpna ṭi a babuur.

18 ṅaan anfiyaarulun aankduknaana, anwoon aanfiyaara ado bi duknaana duknaana, ṭiki aanfiyaar ṭi Abuk Našibaṭi aloolan ṭaṅ i akaan.

19 Kē uko wi, ukṭuun baji baduknaana : bjeehi babi ṭi umundu kē baṅaan bašē magan bdēm apel bjeehi ṭiki iko yi baṅaan bakdolun iwuṭ maakan.

20 ṅaan ankdolun buṭaan apok bjeehi ; un mēntan aankya du bjeehi, kaṭi iko iwuṭaan yi adolon iwinana.

* 3:3 Bē aankak abuka buka : Baṭiiniyaan ṭi kak pbuknaana baṭi. ☆ 3:14 Natenan ṭi Mnṫēn 21.19.

21 Kë ñaañ anjaan aṭaṣ manjoonan aji ya du bjeehi, kahilna kadiiman kë iko yi akdolun iwoona du Naṣibaṭi. »

Yetu na Yowan Nabattaar

22 Wi iko yañ iṭepun, Yetu aya na baṭaṣarul du utaak wi Yuda, aṭo da na baka abattaar.

23 Yowan kak awo ṭi pbattear du Aenon kañog Falim ṭiki meel mantum da, kë bañaañ babot abi'abi ṭi a pyeenk batitmu.

24 Baandobi wata wal mēnt ukalabuṣ.

25 Unuur ulonj kë bṭup baṣe pēn ṭi baṭaṣar Yowan na nayuday alonj ṭi uko wi bañow.

26 Babi ṭi Yowan aji na a : « Najukan, ñaañ ambiin awo na iwi du plut pi Yordan, i ibiin aṭiiniyaan uko wi nul awun du abattaar kë bañaañ bti bakya du a. »

27 Kë Yowan ateem baka aji : « Nin ñaañ aanhil kayeenk uko ulonj bē unwoona du baṭi.

28 An ṭi uleefan namaar kë nṭiini aji : “Mēnwo Krittū kë baṣe yilēn ṭi kadunul.”

29 Naniim akaan naniima, kë nanoh naniim anwoon da aji lilan woli atiink pdiim pi naniim. Mnlilan mi, manwoon mi taan mandēm maakan keeri.

30 Ul awo kado kadēm, nji nṣe ndo kawala.

31 « Anwoonun baṭi apel bañaañ bti ; anwoon i mboṣ, awo i mboṣ abot aji ṭup iko yi mboṣ. Anwoonun baṭi [apel bañaañ bti]

32 aji ṭup uko wi awinun akut atiink kë nin alonj aṣe wo aanji di ptiink uṭup wi nul.

33 Anfiyaarun uṭup wi nul adiiman kë adinan kë uko wi Naṣibaṭi ajakun uwo manjoonan ;

34 Naṣibaṭi aji wul ñaañ i ayilun Uhaaṣul kakēṣan aṣe kaṭup uṭup wi Naṣibaṭi.

35 Naṣibaṭi Aṣin aṅal Abukul, akut awula iko bti.

36 Anfiyaarun Abukul aka ubida wi mṅto ; anwoon aandi ptiinka aankka ubida mēnt ; udeeb wi Naṣibaṭi uji uwo ṭi a. »

4

Yetu na ñaaṭ i utaak wi Famariya

1 Bafaritay batiink kë baji baṭaṣar Yetu batum adoo pel biki Yowan kë abot aji battaar bañaañ bampelun biki Yowan akbattaarun.

2 Yetu ul ṭi uleeful aanji battaar, baṭaṣarul bajaan babattaar.

3 Wi atiinkun uko mēnt, apēn du Yuda akak Galilay.

4 Awo i kamuur utaak wi *Famariya.

5 Kë hēnk di ayaan aban du ubeeka ulonj wi Famariya wi bajaan badu Fikar kañog uṭeēh wi *Yakob abiin aṣen *Yotef abukul.

6 ṭi dko mēnt di di pliiik pi Yakob pawoon. Yetu apoṣ anoor aṣe ya aṭo du kañog pliiik mēnt. Unuur udiin wal mēnt.

7 Kë ñaaṭ alonj i Famariya aṣe bi pliiik. Kë Yetu aṣe ji na a : « Ṭenaan meel ddaan. »

8 Baṭaṣarul baya wal mēnt ubeeka pla uko ude.

9 Kë ñaaṭ aji na a : « Hum di iwi, inwoon nayuday ihilun kañehanaan meel, nji nwoon i Famariya? » (Bayuday baanji banaakiir na bañaañ biki Famariya.)

10 Kë ateema aji : « Woli ime lah uko wi Naṣibaṭi ajaan aṣen abot ame ñaañ anjakiin iṭena adaan, iwi ṭi uleefu ikñehanulun aṣe ṭenu meel manjaan manwul bañaañ ubida. »

11 Kë aṣe ji na a : « Naweeek, iinwo na nin ukoolan uliikni kë pliiik pabaa diil maakan. Ṭun di di ibaan aliikna meel manjaan manwul bañaañ ubida ba?

12 Idēm apel Yakob ateem nja anwulun nja pliiik pi i? Ul andaanun ṭi pa abot awul babukul na ṅntaam nji nul kë ṅadaani? »

13 Kë Yetu aṣe teema aji : « Ñaañ andaanun meel mi, udaan ukak aṭija ;

14 kë ñaañ anṣaan adaan meel mi nji kalun kawula nin udaan uunkak aṭija, meel mi nji kawululun mankak ukumpēṣ unkwulun ubida wi mṅto. »

15 Kë ñaaṭ aṣe ji na a : « Naweeek, ṭenaan meel mēnt, udaan uwutna

kakak kaṭijën ndoo nwo i pbi pliik ṭi.
»

16 Kë aji na a : « Yaan idu ayinu işë ikak na a ṭi. »

17 Kë ateema aji : « Mëniimaa. »

Kë Yetu aşë ji na a : « İṭup manjoo- nan wi ijakuṅ iinniimaa,

18 ṭiki ibi niima ṅyaaş kañeen, kë i iwoonaanuṅ hënkunṅ aanwo ayinu. İfanṅ ṭi waṅ. »

19 Kë ñaaṭ kë aşë ji na a : « Naweeek, dwin kë iwo *Naṭupar Naşibaṭi na manjooanan.

20 Bateemun badëman Naşibaṭi ṭi pnkunṅ pi, kë an bayuday naşë ji du Yerutalem di di bañaanṅ bawoonṅ i kado kadëmana. »

21 Kë aşë ji na a : « Abuk ñaaṭ, fiyaarën, wal ulonṅ ubi wi mënṭ ṭi pnkunṅ pi këme du Yerutalem ṭaṅ di bakdoonṅ kadëmanaan Naşibaṭi Aşin nja.

22 An, naji nadëman uko wi nawoonṅ naamme. Un ṅji ṅdëman uko wi ṅmeenṅ ṭiki ṭi bayuday di di Naşibaṭi aṭepnuṅ abuuran bañaanṅ.

23 Kë wal uşë bi, wii wi, udo bi ban ban, wi banjaanṅ badëman Naşibaṭi Aşin nja bakme'ulunṅ na manjooanan kado kadëmana na uhaaş ; bukal bawoonṅ banjaanṅ badëman Naşibaṭi Aşin nja, bukal biki aklaanṅ.

24 Naşibaṭi awo uhaaş kë banjaanṅ badëmana bawo i kame'a na manjooanan kadëmana na uhaaş. »

25 Kë ñaaṭ aşë ji na a : « Dme kë Ñaanṅ i Naşibaṭi adatuṅ, i bajaanṅ bado *Krittü abi. Woli alunṅ abi, aṭup nja iko bti jibi iwoori. »

26 Kë Yetu aji na a : « Nji nkaṭiiniinṅ na iwi, dwoonṅ an mënṭ. »

27 Wal wi aṭiiniinṅ hanṅ kë baṭaşarul başë wuj, aşë ñoṅar wi bawinulunṅ kë akṭiini na ñaaṭ. Kë nin alonṅ ṭi baka aşë wo aanhepara uko wi aklaanṅ këme uko wi akṭiiniinṅ na ñaaṭ.

28 Wal mënṭ ñaaṭ aduk pdunk pi nul, aya du ubeeka aji na bañaanṅ:

29 « Nabiin nawin ñiintṅ alonṅ anṭupnuṅ iko yi ndolonṅ bti. Woon Krittü a i? »

30 Bapën ṭi ubeeka aya du a.

31 Wal mënṭ baṭaşarul bawo ṭi pkooṭa aji na a : « Najukan, deeni. »

32 Kë aşë teem baka aji : « Dka pde pi nawoonṅ naamme. »

33 Baṭaşarul bawo ṭi pşal aji me alonṅ aṭija ṭij uko ude.

34 Kë Yetu aşë ji na baka : « Pde pi naan pawoonṅ pdo uko wi anyilnuṅ ajaknuṅ ndo na pbaañëş ulempul.

35 Jëm naji naji : “uduka kli kbaakër kakit kaşë kabi” i? Dṭupan, nakatan këş naten ṅṭeeh, ṅado bi kay kay pa kakit.

36 Kë nakit ado bi jun jun pyeenk baluk bi nul abot akit ṅdeey pa ubida wi mṅṭo, najaar na nakit bahilna balilan bukal batëb bti.

37 Ṭi uko mënṭ, uko wi bajakuṅ uwo manjooanan : Alonṅ aji jaar, alonṅ kakit.

38 Nji dyilan naya nakit uko wi nawoonṅ naanjaari. Balonṅ bado ulemp untamnuṅ, kë an naşë yeenk ulemp wi ujënk wi baka. »

39 Ṭi ubeeka wi mënṭ bañaanṅ biki Tamariya batum bafiyaar Yetu wi batiinkunṅ uko wi ñaaṭ aṭupunṅ ṭi a aji : « Aṭupën iko yi ndolonṅ bti. »

40 Hënk, wi bañaanṅ babiinṅ du a, bakooṭa aji aṭo na baka ; kë aṭo da ṅnuur ṅṭëb.

41 Nṭup ṅi nul ṅado kë bañaanṅ batum maakan kak bafiyaara ;

42 baji na ñaaṭ: « Mënṭ uko wi iṭupunṅ ṭaṅ ukaanṅ kë ṅfiyaara ; un ṭi ṅleefun ṅṭiinka abot ame kë ul na manjooanan awoonṅ Nabuuran bañaanṅ bti. »

43 Wi Yetu aṭoonṅ ṅnuur ṅṭëb du Tamariya, aşë pën da aya *Galilay.

44 Abi ṭup aji kë *Naṭupar Naşibaṭi aanji tiinkana du utaak wi nul.

45 Kë wi aşaanṅ aban du Galilay, bañaanṅ bamëbana bnuura ṭiki wi bayaanṅ *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem bawin iko bti yi adolonṅ da.

Pjeban pi abuk nalempar naşih

46 Yetu akak ubeeka wi Kana du *Galilay di abiinṅ akakanaan meel ubiñu. Kë wal mënṭ alonṅ ṭi balempar naşih baweeek alonṅ i abukul amaakuṅ aşë wo du Kapernawum.

⁴⁷ Wi atiinkunj kë Yetu awoona Yuda aban ti Galilay, aya du a, akooṭa aya ajeban abukul tiki amaak aṅogan pkeṭ.

⁴⁸ Kë Yetu aṣe ji na a : « Woli naanwin mlagre na iko iṅoṅarēnaan naanji nafiyaarēn. »

⁴⁹ Kë nalempar naṣih aṣe ji na a : « Naweeek, biin ji abuk naan abi akeṭ. »

⁵⁰ Kë aji na a : « Yaani, abuku awo najeb. »

Kë ñiintṅ aṣiyaar uko wi Yetu ajakulunj, atool pya katohul.

⁵¹ Ahum nwo ti bgah, kë balemparul baṣe bi ayit na a aji na a abukul ajebi.

⁵² Ahepar baka wal wi amatrēnuṅ. Kë baji na a : « Takal da, uko ji uwoori uloolan wi pnak wi wi uleef ukakunṅ ajoobēṭ na a. »

⁵³ Aṣin napoṭ aleṣ kë wal mēntṅ wi wi Yetu ajakulunj : « Abuku awo najeb. » Wi wi aṣaanṅ aṣiyaar Yetu ul na biki katohul bti.

⁵⁴ Uko waṅ uwoonṅ uko uṅoṅarēnaan utēbantēn wi Yetu adolonṅ ti Galilay. Ado wa wi apēnnunṅ Yuda.

5

Pjeb pi naṭakmaan du Bettata

¹ Wi iko yanṅ iṭepunṅ, ufettu ulonṅ wi bayuday uwoo, kë Yetu aṣe ya Yerutalem.

² Kë du Yerutalem ti kaṅog « plēman pi ṅkaneel » uṣe ka, dko dlonṅ dñownaani danwoonṅ na irakan kaṅeen di bajaanṅ bado ti uṭup uhebēre Bettata*.

³ Ṭunṅ irakan mēntṅ, bamaakal batum maakan : bakuul, banknjiinkunṅ, na bambiinkniinṅ, baji bapiintṅ da kayoonk meel manṣinṭar ;

⁴ uwanjuṭ ulonṅ wi Ajugun uji ubanle ṭunṅ ubi kawala da, meel manṣe kaṣinṭar ; anneejuṅ uteek wi meel manṣinṭarunṅ pmaak pi akahanṅ paji pabi jeb jeb.

⁵ Uka da wal mēntṅ ñiintṅ alonṅ andoli ṅṣubal iṅeen-ṅwajanṅ na bakreṅ ṅi aṭakmi.

⁶ Yetu awina kë apiintṅ da abot ame kë ujon wi aṭakmi aanhinan poṣ aṣe ji na a : « Injal kajeb i? »

⁷ Kë ñiintṅ naṭakmaan ateema aji : « Naweeek, mēnka nin alonṅ anhilunṅ kaṭēnkēn nwala du dko dñownaani woli meel manṣinṭar, kë ji mbi ndo kaban, alonṅ aji do bi banēn da uteek. »

⁸ Kë aṣe ji na a : « Naṭiin, jejan iko yi ipiintṅunṅ ipoṣ. »

⁹ Ṭi dko mēntṅ, kë ñiintṅ abi jeb jeb ajej iko yi apiintṅunṅ apoṣ.

Kë unuur mēntṅ uṣe wo *unuur wi pnoorfēn wi bayuday.

¹⁰ Baweek biki bayuday baji na ñiintṅ i babaanṅ ajeban jeban : « Unuur wi pnoorfēn uwo nṭa, bgah bi nja baneenan ikuṅa. »

¹¹ Kë ateem baka aji : « Anjebanaanunṅ ajakēn : “Jegan iko yi ipiintṅunṅ ipoṣ.” »

¹² Kë baṣe hepar aji : « Ñaanṅ ahonṅ ajakiinṅ jejan iko yi ipiintṅunṅ ipoṣ ba? »

¹³ Kë i bajebanunṅ aṣe wo aamme ñaanṅ mēntan, kë Yetu abot aneem ti pntuk.

¹⁴ Wi uko waṅ uṭepunṅ, Yetu ayit na ñiintṅ i ajebanunṅ du *Katoh Kaweeek ki Naṣibaṭi aṣe ji na a : « Hēnkunṅ ijebi, ṭaṭaanunṅ pjuban ji uko untamunṅ apel umbiinṅ adolu umobu. »

¹⁵ Ñiintṅ aya wal mēntṅ aṭup baweek biki bayuday aji Yetu ajebanulunṅ.

¹⁶ Kë baweek biki bayuday baṣe jun phajan Yetu, tiki aji do iko mēntṅ ti unuur wi pnoorfēn.

¹⁷ Kë aṣe ji na baka : « Paapa aji lempa lemp ṅnuur bti, kë nji kak mbot alemp. »

¹⁸ Uko waṅ ukaanṅ kë baweek biki bayuday batamanaara taman ala pfiṅa ; baji baji mēntṅ uko wi bgah baneenanunṅ ti unuur wi pnoorfēn ṭaṅ wi wi ajaanṅ ado, abot aji ji Naṣibaṭi awoonṅ aṣin kaliṅan uleeful na Naṣibaṭi.

Mnhina mi Abuk Naṣibaṭi

* 5:2 Bettata : Balonṅ bapiit Betetda.

19 Yetu akak ayeenk bɔup aji na baka : « Na manjoonan dɔupan, Abuk Naşibaŋi aanhil pdo nin uko ulon bdidi'ul bē aanwin Aşin kē ado wa. Uko wi Aşin adolon, Abukul akak aji do wa.

20 Naşibaŋi aŋal Abukul abot aji di-imana iko yi ajaan ado ; alon kadimana iko indēmun apel yi, inkɔun naŋonar.

21 Kē jibi Naşibaŋi ajaan anaŋan baŋaan ŋi pkeŋ kabot kawul baka ubida, hēnk kak di di Abukul ajaan awul ŋaan i adaton ubida.

22 Hēnk kak, Naşibaŋi aankwayēş nin ŋaan alon, awutar uko mēnt bti Abukul,

23 baŋaan bti bahilna badēman Abukul jibi bajaan badēmana. ŋaan anwoon aanji dēman Abukul, aanji dēman Naşibaŋi anyilulun.

24 Na manjoonan dɔupan, ŋaan anktiinkun ŋɔup ni naan abot afiyaar Naşibaŋi anyilnun, aka ubida wi mnɔ. ŋaan mēnt aankduknaana, apēna du pkeŋ abi ŋi ubida.

25 « Na manjoonan dɔupan, wal ubi, hēnkun da, wi banwoon du pkeŋ baktiinkun pdiim pi Abuk Naşibaŋi, bankntiinkun pa abi du a, baka ubida.

26 Jibi Naşibaŋi awoon anjaan awul ubida, hēnk kak di di aŋenun Abukul ado kawul ubida.

27 Akak awula mnhina mi pwayēş ŋiki awo *Abuk ŋiint.

28 Nawutan kaŋonar ŋi uko mēnt ŋiki wal ubi wi banwoon du ihēr meet baktiinkun pdiimul.

29 Bandolon bnuura bapēn kayeenk ubida, bandolon buŋaan başē bapēn pa Naşibaŋi aji baduknaana awo i pkeŋ.

30 Nji ŋi uleef naan, mēnhil pdo nin uko ulon, pwayēş pi naan paji pawo ptool, ŋiki ŋi uleef naan, mēnji kado uko wi nji nŋalon, dji kawayēş jibi anyilnun ajaknun. »

Uko wi baɔupun ŋi Yetu

31 Yetu akak aji : « Woli nji taŋ kaɔuparun bkow naan uhinan kawo uunkwo manjoonan ŋi an.

32 Kē alon aşē aɔup ŋi uko wi naan, dme kē uko wi akɔupun ŋi nji uwo manjoonan.

33 Nayil baŋaan du *Yowan, kē aɔupan uko unwoon manjoonan ŋi uko wi naan.

34 Kē nşē wo mēnuma ŋaan aɔuparaan, dɔup ɔup haŋ nahilna nabuur.

35 « Yowan abi wo unkaniya unktērun ajeehan dko, kē nadat ŋwal ŋlon pwo ŋi bjeehi na mnlilan wi naktiinkun uko wi aɔupanan.

36 Nji, dka uko unkyuujun uko wi nwoon apel wi Yowan aɔupanan: iko yi Paapa aɔu'ēnun pdo, yi nji kadolon, idiiman kē Paapa ayilnun.

37 Kē Paapa anyilnun ul ŋi uleeful aɔup ŋi uko wi naan. Naambaan katiinka pdiimul, kēme kame jibi anaami.

38 Kē jibi nawoon naanfiyaar i ayilun, nadiiman kē naambaan kamēbanaara uɔup wi nul.

39 Naji najuk Ulibra wi Naşibaŋi bnuura, ŋiki naşal kē ŋi wa di di nakkaanun ubida wi mnɔ. Kē Ulibra wi Naşibaŋi mēnt uɔupun uko wi taan.

40 Kē an naşē wo naanŋal pbi ŋi nji kakaana ubida.

41 « Mēnkyeenkna mndēm ŋi baŋaan.

42 Dme an, naanŋal Naşibaŋi na manjoonan.

43 Dbi ŋi katim ki Paapa, kē naanyeenkēn ; alon abile bdidi'ul, nayeenka.

44 Hum di di nahilun kafiyaarēn, an nanjaan nadēman ŋleefan kaşē wo naanji nala mndēm mi Naşibaŋi anwoon aloolan?

45 Nawutan kaşal kaji dlun kakeşaarun du Paapa. Moyit i nahaɔun akkeşaaranaŋ.

46 Woli nafiyaar lah *Moyit, nakak kafiyaarēn, ŋiki apiit piit uko wi naan.

47 Bē woli naanfiyaar uko wi apiitun, hum di di nakfiyaarun uko wi nji kaɔupun? »

6

*Pntuk pweek pi Yetu ade de'anun
(Maci 14.13-21; Markut 6.30-44;*

Luk 9.10-17)

¹ Wi iko yan itëpun, Yetu amuur *bdëk bi Galilay (bul bi bajaan bado kak bdëk bi Tiberiyad).

² Bañaan batum bawo ti ptaşa wi bawinun iko iñonarënaan yi akdolon ti bamaakal.

³ Aya apaya du pnkun ašo da na başaşarul.

⁴ Ufettu wi bayuday wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mënş.

⁵ Yetu akat keş, awin bañaan batum kë bakbi du a, aşe ji na Filip : « Tun di di nkyaan kanugna ipoom kawul bañaan biki bti bade? »

⁶ Aşup han katenna Filip, tiki ul ti uleeful ame uko wi akdolon.

⁷ Filip ateema aji : « Baluk bi kli bakren baandoo keş pa ñaan andoli ayeenk bndun. »

⁸ Andre, naşaşarul alon anwoon abuk aşin Fimon Piyeer aji na a :

⁹ « Napoş alon awo ti na ipoom* kañeen na nteb nteb ; iko mënş ikëş uko ulon pa bañaan biki bti i? »

¹⁰ Kë Yetu aşe ji na baka : « Nadolan bañaan bašo bnuura. » Pjaagal patum ti dko mënş, kë bañaan bašo. Biinş bawo uko ji iñeen-week nyaaş iñeen-kañeen (5000).

¹¹ Yetu ajej ipoom, abeeb Naşibaşi aşe faaş ya bañaan abot ado han kak na nteb. Ñaan andoli aji yeenk uko wi akdeen.

¹² Wi badeen bti ayok, kë aşe ji na başaşarul : « Naşonkaan iko indukiin, nin uko ulon uwut katoka. »

¹³ Başonkan iko bti indukiin, kë itum kkaar iñeen na kteb. Iko mënş bti ipenna ti ipoom kañeen yun.

¹⁴ Wi bañaan bawinun uko uñonarënaan wi adolon, aşe ji : « Na manjoonan i awoon *Naşupar Naşibaşi anwoon i pbi ti mboş. »

¹⁵ Wal mënş kë Yetu aşe yikren kë banal kamoba kadola awo naşih, aşe ti aya agaag du pnkun.

*Yetu apoş ti bdëk
(Maci 14.13; Markut 6.45-52)*

¹⁶ Wi utaakal ubanun, başaşar Yetu baya bdëk,

¹⁷ bapaya ti bteem, atool pya du plut du Kapernawum. Unuur udo bi yob yob, kë Yetu akak awo aando bi du baka.

¹⁸ Baya aban tun kë ukëk uşe unaşa, kë bdëk başuunki.

¹⁹ Wi bapaatun uko ji nkilometër kañeen këme paaj, aşe win Yetu kë akpoş ti meel duuş abi du bteem bi bawoon, balenk wal mënş.

²⁰ Kë aşe ji na baka : « Nji a, nawutan kalenk. »

²¹ Banal pdo apaya ti bteem, aşe kur aban du pkay.

*Yetu, pde panjaan pawul ubida
(Natenan ti Maci 14.34-36; Markut 6.53-56)*

²² Na nfa, pntuk pi bañaan panwoon du bdëk umban wundu paleş kë bteem bloolan bawohan da takal abot ame kë Yetu aampaya ti bteem na başaşarul, bukal tañ bayaan.

²³ Kë wal mënş kak, iteem ilon kë işe bi du dko di bañaan babin adeena ipoom wi Yetu Ajugun abeebun Naşibaşi.

²⁴ Wi bañaan bawinun kë Yetu aanwo da, başaşarul kak kë baanwo da, bapaya ti iteem aya praba du Kapernawum.

²⁵ Wi bayaan awina du plut aşe ji na a : « Najukan, lum di di ibanun ti ba? »

²⁶ Kë Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan dtupan, mënş pdo na pyikren iko iñonarënaan yi nawinun pakaan kë nakla'en, nala'en la tiki nade ipoom ayok.

²⁷ Nawutan kado kalemp pa pde pankmbaan, nadoon kalemp pa pde panjaan pawul ubida wi mnto, pi *Abuk Niinş aklun kawulan. Naşibaşi Aşin adiimanan bnuura kë ul awoona du a. »

²⁸ Wal mënş kë başe hepara aji : « we wi nwoon kado kado, kahilna kawo ti uko wi Naşibaşi anşalon? »

* 6:9 Ipoom mënş bado ya na uko unnaamun na maaj ; yul iyojnun preeş ti ipoom bti.

29 Kë Yetu ateem baka aji : « Pdo uko wi Naşibaţi aŋaluŋ pawo pfiyaar ñaan i ayiluŋ. »

30 Wi wi başaaŋ aji na a : « Dolan uko unkyuuluŋ kë ŋwo i kafiyaaru. We wi ibaaŋ ado? »

31 Bateem nja bade uko wi ba-jaan bado “Mana” du *pndiiş, jibi upiitaniin ŋi Ulibra wi Naşibaţi aji : “Awul baka kë bade pde panwoonuŋ baţi.”[✧] »

32 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Na manjoonan dŋupan, *Moyit aanwulan pde panwoonuŋ baţi, Paapa akwulananaŋ pde panwoonuŋ baţi na manjoonan. »

33 Pde pi Naşibaţi pawo anwalnaaniin baţi abot awul umundu ubida. »

34 Kë başë ji na a : « Naweeek, wulun pde mēnt unuor unwoon. »

35 Kë aji na baka : « Nji, dwoon pde panjaan pawul ubida. Ñaan ankm- biin ŋi nji, nin ubon uunkak ade'a, kë ñaan anfiyaarnuŋ, nin udaan uunkak aŋja. »

36 Kë nşë ŋupan, nawinēn aşë wo naanfiyaarēn. »

37 Kë bañaan bti biki Paapa akwulun ŋ baluŋ kabi ŋi nji, kë ñaan ankm- biin ŋi nji, nin mēnkdooka. »

38 Mēnwalnaana du baţi pa pdo uko unlilnuŋ, dbi bi pdo uko wi anyilnuŋ aŋaluŋ ndo. »

39 Kë uko wi anyilnuŋ aŋaluŋ, uwo nwut kaneemandēn nin alon ŋi biki awulnuŋ, nşë naŋan baka ŋi pkeŋ ŋi unuor ubaañşani. »

40 Uko wi Paapa aŋaluŋ wii wi : ñaan andekuŋ kēş ŋi nji Abukul abot afiyaaraan aka ubida wi mnto, nşë naŋana ŋi unuor ubaañşani. »

41 Wi ajakuŋ haŋ, kë bayuday balon banwoon da başë ŋur ŋuran ŋiki aji ul awoon pde panwoonuŋ baţi. »

42 Bawo ŋi ptiini aji : « I mēnt, aanwo Yetu abuk Yotef i? Nme aşin na anin bnuura. Hum di ahiniin hēnkuŋ kaji awoona baţi ba? »

43 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Nañaan pdo kaŋur ŋuran. »

44 Nin alon aanhilar pbi ŋi nji bē mēnt Paapa anyilnuŋ aŋjuluŋ, kë nji nşë luŋ kanaŋana ŋi unuor ubaañşani. »

45 *Naŋupar Naşibaţi apiit aji : “Naşibaţi aluŋ kajukan baka buk al bti.”[✧] Ñaan anktiinkuŋ Paapa abot amēban pjukan pi nul, abi du nji. »

46 Nin ñaan aambaan kawin Naşibaţi Paapa bē mēnt anwoonuŋ du a ; ul ŋaŋ awinuŋ Aşin. »

47 Dŋupan na manjoonan, ñaan anfiyaarnuŋ aka ubida wi mnto. »

48 Nji dwoon pde panjaan pawul ubida. »

49 Başinan bade pde pi bajaan bado Mana du pndiiş abaa keŋa keŋ. »

50 Kë pde panwoonuŋ baţi, pi ñaan akdeen kaşë kawo aankkeŋ paşë wo pii pi. »

51 Nji dwoon pde panwoon na ubida, panwalnaaniin baţi. Woli ñaan ade pde mēnt, aka ubida wi mnto. Pde mēnt pawoon uleef naan wi nji kaluŋ kawul, umundu ukaana ubida. »

52 Bayuday balon bawo wal mēnt ŋi plaŋar aji : « Hum di di ahiluŋ kawulun uleeful ŋde? »

53 Kë Yetu aşë ji na baka : « Na manjoonan dŋupan, woli naande uleef wi *Abuk Ŋiint akuŋ awo naandaan pñaakul, naankwo na ubida. »

54 Ñaan ankdeen uleef naan kakuŋ kadaan pñaak pi naan aka ubida wi mnto, nşë naŋana ŋi pkeŋ ŋi unuor ubaañşani. »

55 Uleef naan uwo pde na manjoonan, kë pñaak pi naan pawo poot na manjoonan. »

56 Ñaan ankdeen uleef naan kakuŋ kadaan pñaak pi naan amēbandēr na nji mbot nwo na a. »

57 Paapa anwoon ukumpēş wi ubida ayilnuŋ kë mbot akaana ubida ŋi a. Hēnk di di ñaan ankde'ēnuŋ aktēpnuŋ ŋi nji kaka ubida. »

58 Pde panwoonuŋ baţi pii pi ; paanwo ji pi başinan babiin ade abaa »

keṭa keṭ. Ñaan ankndeen pde pi alun kaka ubida wi mnṭo. »

⁵⁹ Yetu aṭup uko waṅ wi akjukanun du *katoḥ kañehanaani du Kaper-nawum.

⁶⁰ Baṭaṣar Yetu batum, wi batiinkun uṭup waṅ, aṣe ji : « Uṭup wi udiṭi! Ñaan aanhilan ptiink wa? »

⁶¹ Yetu, ame ṭi uleeful ke baṭaṣarul bawo ṭi pṅur ṅuran ṭi uko wi aṭupun aṣe ji na baka : « Uko waṅ udolan naṭaṅan pfiyaar i? »

⁶² Ke woli naluṅ awin *Abuk Ñiintṅ ke akpaya pkak du baṭi bi awoonun, nabaa do hum?

⁶³ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uwul ubida, ñaan najen aanwo nin ukoolan. Nṭup ṅi ṅi nṭupanaṅ ṅado Uhaaṣ wi Naṣibaṭi na ubida ṅabi ṭi an.

⁶⁴ Ke uṣe ka ṭi an bañaan baloṅ banwoon baanfiyaaren. » Yetu ado bi meha me du ujuni banwoon baankfiyaara abot ame anklun kawaapa.

⁶⁵ Aji na baka kak : « Uko waṅ ukaan ke njakan nin ñaan aanhil kabi du ṅi be menṭ Paapa aṅenulun uko menṭ. »

⁶⁶ Ṭi wal menṭ ke baṭaṣar Yetu batum baṣe deka kafet, baankak aṭaṣa.

⁶⁷ Ke aṣe ji na baṭaṣarul iñeen na batëb : « An kak naya kadukën i? »

⁶⁸ Fimonṅ Piyeer ateema aji na a : « Ajugun kabaa kaya du in ba? Iwoon na nṭup ṅanjaan ṅawul ubida wi mnṭo.

⁶⁹ Nfiyaaru abot ame ke iwi iwoon ñaan nayimanaan i Naṣibaṭi ayilun. »

⁷⁰ Ke Yetu aṣe ji na baka : « Menṭ ṅi ddatanaṅ an baṭaṣar naan iñeen na batëb i? Ke aloṅ ṭi an aṣe wo untaayi. »

⁷¹ Aṭiiniyaan wal menṭ Yuda abuk Fimonṅ Itkariyot, anwoon aloṅ ṭi baṭaṣarul iñeen na batëb, aṣe luṅ kawaapa.

7

Yetu du Ufettu wi iloona

¹ Wi iko yaṅ iṭepun, Yetu awo ṭi pñaay na utaak wi Galilay, aanṅal pdo kañaay na utaak wi Yuda ṭiki bala pfiṅa.

² Ufettu wi *bayuday wi bajaan bado *ufettu wi iloona uñog wal menṭ.

³ Ke baṭa'ul baṣe ji na a : « Wutan kaduka ṭi, yaan Yuda baṭaṣaru bahilna kak bawin iko yi ijaan kdo.

⁴ Ñaan aanji mena woli aṅal iko yi akdolun iwinana. Jibi ikdolun iko yaṅ, pënan iwinana ṭi bañaan. »

⁵ Baṭiini hanṅ ṭiki baanfiyaara.

⁶ Ke Yetu aṣe ji na baka : « Wal wi naan uundo bi ban, ke ṅwal bti ṅaṣe nuura pa an, nado uko wi naṅalun.

⁷ Bañaan biki umundu baanhilan ppokan, ke ṅi baṣe pokën ṭiki dji kaṭup kaji iko yi bakdolun iwuṭi.

⁸ An, nayaan ufettu, ṅi menkya, ṭiki wal wi naan uundo bi ban. »

⁹ Wi ajakun hanṅ aṣe duka du Galilay.

¹⁰ Ke wi baṭa'ul bayaan du ufettu, ke aṣe naṭa aya da be nin ñaan aammee.

¹¹ Baweek biki bayuday bawo ṭi pla'a ṭi wal wi ufettu aṣe ji : « Awo ṭun ba? »

¹² Ṭi pntuk pi bañaan pambiin ufettu bhoopaṭer batum maakan ṭi uko wi nul. Baloṅ baji baji awo ñaan nado bnuura, baloṅ kaji aji fël bañaan.

¹³ Ke nin aloṅ kakṣa aṣe wo aantiniyaan uko wi nul ke bañaan batee, ṭiki baṭi baweek biki baka.

¹⁴ Bañaan baya ado ban ṭi ptoof pi kanem ki ufettu, ke Yetu aṣe ya du *Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi awo ṭi pjukan.

¹⁵ Bayuday bañoṅar aṣe hepar aji : « Hum di di ameen iko yi be aanjuki? »

¹⁶ Ke Yetu aṣe teem baka aji : « Pjukan pi naan paampenna ṭi ṅi, pawoona du anyilnun.

¹⁷ Woli ñaan aṅal pdo uko wi Naṣibaṭi aṅalun, ayikrën me pjukan pi naan pawoona du a, keme uko wi ṅi kaṭupun uwoona ṭi ṅi ṭaṅ.

¹⁸ Woli uwoona ṭi ṅi nawin ke dla la mndem mi uleef naan, ke woli dla mndem mi anyilnun, kawo ñaan i manjoonan, anwoon natool.

¹⁹ *Moyit aanwulan *Bgah i? Ke nin aloṅ ṭi an aṣe wo aanji do uko bti wi bajakun. We ukaan ke nakdo na pfiṅen ba? »

20 Kë bañaan başë teema aji : « Iwo na untaayi. In aklaan pfiñu ba? »

21 Kë Yetu ateem baka aji : « Ddola mlagre mlolan, kë naşë ñoñar.

22 Moyit ațu'an pwala katëmp kë paşë wo paanwoona du a, pawoona du bateem nja, kë naşë ji nawalan ñaan katëmp ți unuur wi pnoorfën.

23 Hënkun, naji nawalan ñaan katëmp ți unuur wi pnoorfën kë uunwo uko wi Bgah bi Moyit baneenanun. Kë hum di di nahilanun kadeebațëraan țiki djeban ñaan bti ți unuur wi pnoorfën?

24 Nawutan kado kawayëş jibi nawinarun uko, nadoon kawayëş na manjoonan. »

Yetu awoha Krittü i?

25 Wal mënt bañaan balon biki Yerutalem bawo ți phepar aji : « Mënt i i baklaan pfiñ i?

26 Kë aşë wo awi, ațup ți kadun ki bañaan, baanjaka nin uko ulon. Om baweeek biki nja başal aji awo *Krittü na manjoonan?

27 Kë un nşë me dko di ñaan i awoonun ; woli Krittü abi, nin alon aankme dko di awoonun. »

28 Kë Yetu, anhumun du *Katoh Kaweeek ki Naşibați aşë huuran aji : « Naji name'en abot ame dko di nwoonun. Nji mëmbi bi bdidi naan, anwoon manjoonan ayilnun. Naamme'a,

29 kë nji nşë me'a țiki dwoona du a, kë ul ayilnun. »

30 Bado na pmoba wal mënt, kë nin alon aşë wo aambana ban țiki wal wi nul uundobi ban.

31 Kë ți bañaan banwoon da, batum bafiyaar Yetu aşë țiini aji : « Woli *Krittü alun abi, adola iko iññoñarënuñ impeli yi i akdolun i? »

32 Bafaritay batiink kë bañaan bakñur ñuran uko mënt ți Yetu, kë bațenjan baweeek na bafaritay başë yil bayen bamoba.

33 Kë Yetu aşë ji : « Dwo na an ñwal ñntiinku kak, kaşë kakak du anyilnun.

34 Nalun kado kala'en bë naankwinën ; kë dko di nji kawoon, naankhil pbi da. »

35 Bayuday bahepar ți ptoof pi baka aji : « Țun di di akyaan kë njenkwina? Aya du bayiț nja banwayşërun du banwoon baanwo bayuday kaşë kajan banwoon baanwo bayuday i?

36 We wi añalun pțup hënk wi ajakun: “Nalun kado kala'en bë naankwinën ; kë dko di nji kawoon naankhil pbi da.” »

Meel manjaan manwul ubida

37 Ți unuur ubaañşani unwoon unuur uweek wi ufettu, Yetu anaț aşë huuran aji : « Woli udaan uțij ñaan, abiin ți nji, ñaan anfiyaarnun,

38 adaanan. *Ulibra wi Naşibați uji : “Meel mntum manjaan manwul ubida manlun kado kapëna ți a ji ukumpëş.” »

39 Yetu aținiyaan țiiniyaan wal mënt Uhaaş wi Naşibați wi banfiyaarulun bawoon biki kabi kayeenk. Naşibați aandobi wul Uhaaşul wal mënt țiki aando bi dëman Yetu.

Blațar ți uko wi Yetu

40 Bañaan balon ți pntuk, wi batiinkun uko wi Yetu ajakun aşë ji : « Na manjoonan ñaan i awoon *Națupar Naşibați! »

41 Balon baji : « Awo *Krittü! » Kë balon bakji : « Krittü awo i kapëna *Galilay i?

42 Baampiit ți *Ulibra wi Naşibați aji Krittü awo i pntaali pi *Dayiț kapëna Betleyem ubeeka wi Dayiț i? »

43 Wal mënt kë bañaan başë wo ți plațar ți uko wi Yetu.

44 Balon ți baka bañal pmoba, kë nin alon aşë wo aampafa paf kañen.

45 Bayen bakak du bațenjan baweeek na bafaritay, kë bukun başë hepar baka uko unkayi kë baantij Yetu.

46 Kë bateem baka aji : « Nin ñaan aambaan kaținiyaara ji a. »

47 Kë bafaritay başë ji na baka : « Nañal kaji aguuran an kak?

48 Alon ți baweeek biki nja këme ți bafaritay afiyaara i?

49 Kë pntuk pi bañaan panktaşulun paşë wo paamme *Bgah bi Moyit, pafëpanaa. »

50 Wal mënŋ kë alon ƚi bafaritay i katim kawoon Nikodem ambiin aya du Yetu aşë ji na baka :

51 « Bgah bi nja badinan baji ñaan aduknaana bë baandun atiinka kame uko wi adolon i? »

52 Kë bateema aji : « Iwi kak iwo i Galilay i? Tenan bnuura, iwin kë mënŋ du Galilay di di *Naŋupar Naşibaŋi akpënnun. » [

53 Kë başë ƚiiş andoli du katohul.]

8

Yetu na ñaaŋ anjubanun pjuban pi piinŋ

[1 Kë Yetu aşë ya du Pnkun pi Mno-liwera*.

2 Na nfa kub kë aşë kak du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, kë bañaan bti bakbi'a bi du a. Aŋo, aşë jun pjukan baka.

3 Kë *bajukan Bgah na *bafaritay başë ƚija ñaaŋ alon i bamobun kë akpiinŋ na ñiinŋ anwoon aanwo ayinul. Babi anaŋana ƚi ptoof pi bañaan,

4 aşë ji na Yetu : « Najukan, bamob ñaaŋ i kë akpiinŋ na ñiinŋ anwoon aanwo ayinul.

5 Kë *Moyit aşë ji na nja ƚi *Bgah aji baat mënŋ bawo katap baka mnlak badoo bakeŋ. Kë iwi, we wi işalon ƚi uko mënŋ? »

6 Baŋiini ƚiini haŋ kaŋaawanaana, kahilna kaka uko wi baktaparuli bŋup.

Kë Yetu aşë juŋ apiit ƚi mboş na pkoñ.

7 Jibi bakheparaarulun hepar, kë Yetu aşë heŋ aji na baka : « Anwoon aambaan kajubanaara ƚi an, atapana plaak uteek. »

8 Wi ajakun haŋ aşë kak ajuŋ apiit ƚi mboş.

9 Wi bañaan bukun batiinkun uŋup waŋ bajun abuyëşana aloolan aloolan, ajunna bantohi. Yetu kë

aduka aloolan na ñaaŋ ƚaŋ, kë anaŋ ƚi kadunul.

10 Yetu ahet wal mënŋ aşë ji na a : « Baŋiini ƚi bawo ƚun ba? Nin alon aanji iwo i kakeŋ? »

11 Kë atem aji : « Nin alon Naweek. »

Kë Yetu akak aji na a : « Nji kak, mënki kë iwo i kakeŋ. Yaan na bgahu, işë iŋaŋan pjuban. »]

Yetu bjeehi bi umundu

12 Yetu akak aŋiini na bañaan aji na baka : « Nji, dwoon bjeehi bi umundu, ñaan anktaşnun, aankdo kapoş ƚi bdëm, aka bjeehi banjaan bawul ubida. »

13 Kë bafaritay başë ji na a : « Iwi, iji kŋupar uleefu, ŋënhinan kadinan kë uko wi iŋupun uwo manjoonan. »

14 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddoo ƚupar uleef naan, uko wi nji kaŋupun ujoonani, nji dme dko di nwoonun abot ame di nji kayaan, kë an naşë wo naamme dko di nwoonun na di nji kayaan.

15 An, naji nawayëş ji bañaan bajën, nji, mënji kawayëş nin ñaan.

16 Kë woli dbi wo i kawayëş, pwayëş pi naan paji pajoonan, ƚiki mënŋ nji ƚaŋ nji kawayëşun, Paapa anyilnun awo na nji.

17 « Bapiit ƚi *Ulibra wi Bgah bi nan aji banuma bañaan batëb kadi-imanaan kë uko unŋupun ujoonani.

18 Nji dŋupar uleef naan, kë Paapa anyilnun abot aji ƚuparaan. »

19 Bahepara wal mënŋ aji : « Şaaş awo ƚun ba? »

Kë atem baka aji : « Naamme'en abot awo naamme Paapa! Woli name'en lah, name kak Paapa. »

20 Yetu aŋiini haŋ wi akjukanun bañaan du dko di *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi di bajaan bawatna itaka. Kë nin alon aammoba, ƚiki wal wi nul uundobi ban.

21 Yetu akak aji na baka : « Dya, kë naşë lun kado kala'en, nalun kakeŋ na ipekadu yi nan. Naanhil pya dko di nji kayaan. »

* 8:1 Pnkun pi Mno-liwera : "Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives."

22 Kë başë ji wal mën̄t: « Wom aṅal ṅal kafin̄ uleeful wi ajakuṅ dko di akyaan̄ ṅenhil kaya da. »

23 Kë Yetu aşë ji na baka : « An nawo biki mboş, kë n̄ji nşë wo i baṭi. Nawo biki umundu wi, n̄ji kë nşë wo mën̄wo i wa. »

24 Uko waṅ ukaan̄ kë n̄ji na an, nakeṭ na ipekadu yi nan. Dṭupan, woli naanfiyaar kë n̄ji dwoon̄, Anwoon̄[☆], nakeṭ na ipekadu yi nan. »

25 Kë başë hepara aji : « Iwo in ba? »

Kë atem baka aji : « Dwo ṅaan̄ i n̄ji kajakanan̄ undiimaan aji dwoo[†]. »

26 Dka iko itum yi pṭup ṭi an inkṭuun̄ n̄ji naduknaanaa. Uko wi n̄jaan̄ kaṭup baṅaan̄ d̄tiinkna wa du anyilnuṅ, ul anwoon̄ ṅaan̄ i manjoonan. »

27 Baanyikrën wal mën̄t kë aṭiiniyaan ṭiiniyaan Aşin.

28 Akak aji na baka : « Woli nalun̄ adeen̄ *Abuk N̄iint̄, naşë me kë n̄ji dwoon̄ anwoon̄ abot awo mën̄ji kado nin uko ulon̄ bdidi naan, d̄ji kaṭup uko wi Paapa ajukanaanun̄. »

29 Kë anyilnuṅ abot awo na n̄ji, aanwutën kë nwo aloolan. D̄ji kado uko wi aṅaluṅ unuur un̄jinti. »

30 Wi Yetu akṭupun̄ haṅ kë baṅaan̄ baṭum başë fiyaara.

Banwoon̄ babak Abraham na manjoonan

31 Yetu aji na *bayuday banjakun̄ bafiyaara : « Woli namëban uko wi nṭupanan̄ bnuura, nawo baṭaşar naan na manjoonan. »

32 Naluṅ kame manjoonan, manjoonan mën̄t manklun̄ kabuuranan. »

33 Kë bateema aji : « N̄wo biki pntaali pi *Abraham, kë nin ṅaan̄ aambaan̄ kajuuknṭënun. Hum di di ihilun̄ kaji ṅluṅ kabuur? »

34 Kë aşë teem baka aji : « Dṭupan na manjoonan, ṅaan̄ anjaan̄ ado buṭaan, pekadu daji dakakana awo nalempar da kabot kajuuknṭëna. »

35 Nalemp aan̄ji wo ṭi katoḥ te mnṭo, abuk ka ajaan̄ awo da te mnṭo.

36 Woli Abuk Naşibaṭi abuuranan, nabuur na manjoonan.

37 Dme kë nawo biki pntaali pi *Abraham, kë naşë la pfiṅën, ṭiki ṅṭup ṅi naan ṅaanhil pban du iṭëban.

38 D̄ji kaṭup uko wi nwinun̄ du Paapa, kë an nakdo uko wi natiinknuṅ du aşinan. »

39 Kë başë teema aji : « Abraham awoon̄ aşinun. »

Kë aji na baka : « Woli nawo lah babak Abraham, nado kado iko yi ajaan̄ ado. »

40 Hënkuṅ kë naşë ṅal pfiṅën n̄ji nwoon̄ ṅaan̄ ankṭupanan̄ manjoonan mi n̄tiinknuṅ du Naşibaṭi, Abraham aando haṅ.

41 Kë an, naşë ji nado iko yi aşinan akdolun̄. »

Kë baji na a : « Un, aninun aanwo naṭuunk, aşinun awoha aloolan : Naşibaṭi a. »

42 Kë atem aji : « Woli Naşibaṭi awoon̄ lah aşinan, naṅalën ṭiki dwoona du a abi, mëm̄bi bi bdidi naan, ul ayilnuṅ. »

43 We ukaan̄ kë naan̄ji nate ṅṭup ṅi naan ba? Naanhil hil p̄tiink uko wi nṭupanan̄. »

44 Nawo babak *Untaayi Uweek kë iko yi aşinan aṅaluṅ yi yi najaan̄ naṅal kado kado. Du ujuni adobi woho wo nafiṅ baṅaan̄, nin aan̄ji ṭup manjoonan, ṭiki manjoonan maanwo ṭi a. Woli aṭilan aji do uko wi awoon̄, ṭiki awo naṭilan abot awo aşin baṭilan. »

45 N̄ji d̄ji kaṭupan manjoonan ukaan̄ naanfiyaarën.

46 Ahon̄ ṭi an ahilanun̄ hilan kadi-iman kë d̄jubani? Kë woli dṭup manjoonan, we ukaan̄ kë naanfiyarën ba?

47 ṅaan̄ anwoon̄ i Naşibaṭi aji tiink ṅṭup ṅi nul ; naan̄ji natiink ṅa, ṭiki naanwo biki Naşibaṭi. »

48 Kë *bayuday başë teem Yetu aji : « N̄ënfaṅun̄ i, wi ṅjakun̄ aji iwo i utaak wi *Tamariya akuṭ aji iwo na untaayi i? »

☆ 8:24 Natenan ṭi Ppën 3.14-15. † 8:25 Balon̄ bapiit aji : « We ukaan̄ kë nwo i kado kaṭiini na an. »

49 Kë ateem baka aji : « Mënwo na untaayi, dji kadëman Paapa, kë an naşë la pkowandënën.

50 Mënkla mndëm pa uleef naan, alon aklaan ma pa nji, ul aklun kayuuj uko wi ñaan andoli awoon na manjoonan.

51 Dɔpan na manjoonan, woli ñaan amëban uɔup wi naan nin aankkeɔ. »

52 Kë *bayuday başë ji na a : « Nyikrën hënkun na manjoonan kë iwo na untaayi. *Abraham akeɔ, kë *baɔupar Naşibaɔi bakak akeɔ, kë işë ji : “Woli ñaan amëban uɔup wi naan, aankkeɔ nin.”

53 Idëm apel Abraham aşin nja ankeɔun i na baɔupar Naşibaɔi bankaan akeɔ? Işal aji iwo in ba? »

54 Kë Yetu aşë teem baka aji : « Woli ddëman dëman lah bkow naan nji ɔi uleef naan, mndëm mi naan maankwo nin ukoolan. Paapa akdëmanaanun, ul i najaan naɔiiniyaan kaji awo Naşibaɔi inan,

55 aşë wo naamme'a. Nji, kë nşë me'a. Woli dji lah mëmme'a kawo naɔilan ji an. Kë nşë me'a abot amëban uɔup wi nul.

56 Abraham aşinan alilan maakan wi aşalun kë alun kawin unuur wi naan. Awin wa aşë wo ɔi mnlilan. »

57 Kë bayuday başë ji na a wal mënt; « Iindo ka ka nşubal iñeen kañeen aşë ji iwi iwinun Abraham! »

58 Kë aji na baka : « Dɔpan na manjoonan, ji Abraham abi ado kawo, nji dwoo. »

59 Bajej wal mënt mnlak katapa, kë aşë mena apën ɔi *Katoh Kaweek ki Naşibaɔi.

9

Pjeb pi nakuul i kabuka

1 Yetu awo ɔi bgah aşë win ñiint alon ambukiin awo nakuul.

2 Kë baɔaşarul başë hepara aji : « Najukan, we ukaan kë ñiint i abuka awo nakuul ba? In ajubanun ba? Ul a këme bajugul? »

3 Kë Yetu ateem aji : « Mënt pjuban pi nul pa këme pi bajugul, uko mënt

uwo wo, iko inuura yi Naşibaɔi ajaan ado ihilna iwinana ɔi a.

4 Wi unuur uhmun, nwo i kado ulemp wi anyilnun, utejan ubi wi nin ñaan awoon aankhil ulemp.

5 Jibi nhumun ɔi umundu, dwo bjeehi bi wa. »

6 Wi Yetu ajakun han, aşë tëfjër mboş anag akër ɔi kës ki nakuul,

7 aşë ji na a : « Yaan iñowa du dko di meel di badolun du Filowe. » (Filowe dawoon nayili.) Kë nakuul ayaa, aya añowa, aşë wugşa, abi kawin win bnuura.

8 Bakinɔul na bañaan banjonun kawina kë aji ñehan baji wal mënt; « Mënt i ajaan aɔo bñehan du i? »

9 Balon baji : « Ul a. »

Kë balon baji : « Mënt ul a, anaama naam. »

Ul kë aşë ji : « Nji a. »

10 Kë başë hepara aji : « Ido do hum adoo kak awin ba? »

11 Kë ateem aji : « Ñiint i bajaan bado Yetu añowanun mboş na işuuj akërën ɔi kës aşë ji na nji nya nñowa du Filowe, kë nya añowa, aşë bi kawin win. »

12 Kë başë ji na a : « Ñiint mënt awo ɔun? »

Kë ateem aji : « Mëmmee. »

13 Bajej wal mënt ñiint añooɔ du *bafaritay.

14 Kë unuur wi Yetu aşaan añowan mboş na işuuj ajebanaan nakuul kë uşë wo *unuur wi pnoorfën wi bayuday.

15 Uko wan ukaan kë bafaritay bafepar ñiint uko wi adolun adoo win hënkun. Kë ateem aji : « Akërën mboş ɔi kës, kë nya añowa abi kawin win. »

16 Bafaritay balon kë başë ji : « Ñaan andolun uko wi aanwo i Naşibaɔi ɔiki aanji ɔaş uko wi bgah bajakun ɔi uko wi unuur wi pnoorfën. »

Kë balon baji : « Hum di di ñaan nado buɔaan ahilanun kado iko iñonarënaan mënt. » Baankak atiinkar wal mënt.

17 Wi wi başaan aji kak na nakuul i bajebanun; « Kë iwi, we wi işalun aji awoo, wi adolun kë ikak awin? »

Kë aji na baka : « Awo *Naṣibaṭi. »

¹⁸ Baanfiyaar kë abi wo nakuul ašë win hënkuṅ. Uko waṅ ukaaṅ kë badu bajugul.

¹⁹ Bahepar baka aji : « I awo abukan i? Ujoonan kë abuka buka awo nakuul i? Hum di di ahilanuṅ keeri awin? »

²⁰ Kë bajugul bateem aji : « Nme kë awo abukun, akuṭ ame kë abuka buka awo nakuul.

²¹ Kë jibi adoli ado win hënkuṅ, na anjebanuluṅ, nḗmmee. Naheparëna, awo naweek, aṭupan bdidi'ul. »

²² Bajugul baṭiini haṅ ṭiki baṭi baweek biki baka, bantiinkaruṅ aji badook ñaaṅ ankjakuṅ kaji Yetu awoon *Krittu, ṭi *katoḥ kañehanaani.

²³ Uko waṅ ukaaṅ kë bajugul baji : « Awo naweek, naheparëna. »

²⁴ Bafaritay bakak adu ñiint am-biin awo nakuul aji na a : « Dëmaan Naṣibaṭi, iṭup manjoonan! Un, nme kë ñiint mēnt awo nado buṭaan. »

²⁵ Kë ašë teem baka aji : « Mëmme me awo nado buṭaan, dmeha uko uloolan : dbi wo nakuul, ašë win hënkuṅ. »

²⁶ Kë bašë hepara aji : « we wi adoliin? Hum di di adoluṅ kë ido kak awin? »

²⁷ Kë ateem baka aji : « Ddo bi ṭupan kë naandi ptiinkën. We ukaaṅ kë nakak aṅal katiink? Wom nakak aṅal kakak baṭaṣarul? »

²⁸ Kë bašë jun pkara aji : « Iwi iwoon naṭaṣar ñiint mēnt ; un, nwo baṭaṣar *Moyit.

²⁹ Un nme kë Naṣibaṭi aṭiini na Moyit ; kë i, nḗmme dko di awoonuṅ. »

³⁰ Kë ateem baka aji : « Uko waṅ uñoṅarëni : naamme dko di awoonuṅ, kë ašë dolën kë nkak awin!

³¹ Nme kë Naṣibaṭi aanji tiink bado buṭaan, kë woli ñaaṅ aji dëmana abot ado uko wi aṅaluṅ aji tiink uṅ mēntan.

³² Nin ñaaṅ aambaṅ katiinka kë baji ñaaṅ alon ajeban nakuul i kabuka.

³³ Woli ñiint mēnt aanwo lah i Naṣibaṭi, aankhil pdo nin uko ulon. »

³⁴ Kë bafaritay bašë ji na a : « Ibuka abi wo wo bti ṭi buṭaan ašë ji ijukanun. » Wi wi bašaṅ adooka kë apën ṭi katoḥ kañehanaani.

³⁵ Yetu atiink kë badooka. Aya awina ašë hepara aji : « Ifiyaar *Abuk Ñiint i? »

³⁶ Kë ateema aji : « Naweek, in awoon Abuk Ñiint nhilna nfiyaara? »

³⁷ Kë aji na a : « Iwina, ul aktiiniin na iwi hēnk. »

³⁸ Wal mēnt kë ñiint ašë ji : « Aju-gun, dfiyaari » ašë nḗp adëmana.

³⁹ Yetu akak aji : « Nji dbi bi ṭi mboṣ pa pwayëṣ, banwoon baankwin bahilna bado kawin, bankwinuṅ bakak bakuul. »

⁴⁰ Bafaritay balon banwoon na a batiink uko wi aṭupuṅ ašë hepara aji : « Un kak, nwo bakuul i? »

⁴¹ Kë ateem baka aji : « Woli nawo lah bakuul, baankji naduknaanaa ; kë jibi najakuṅ aji nawin, nakeer nhum nduknaana. »

10

Uhoñ wi Nayafan na batani bi nul

¹ Yetu akak aṭiini aji : « Na manjoonan dṭupan, ñaaṅ anwoon aaneejna plëman pi kampen ašë lutna umbaṅ ulon awo nakiij, natal.

² Anneejnuṅ plëman kë ašë wo nayafan i nkaneel.

³ Nayeṅ aji haabëša plëman, nkaneel nḗbot katiinka, aji du undoli ṭi katim ki wa kapënan bdig.

⁴ Woli apënan nkaneel bti nḗnwoon ni nul, aji jot nḗ kadun, nḗ ašë kaṭaša ṭiki nḗyikrën pdiim pi nul.

⁵ Nkaneel mēnt nḗankṭaṣ nin ñaaṅ nampaṭi, nḗji nḗṭep ṭep kaṭi'a ṭiki nḗanyikrën pdiimul. »

⁶ Yetu ahoñ na baka haṅ kë bašë wo baamme uko wi aṅaluṅ pṭup baka.

⁷ Wi wi akaṅ aṭiini na baka aji : « Na manjoonan, dṭupan nji dwoon plëman pi nkaneel nḗktëpnuṅ.

⁸ Banjotnuṅ kadun bti bawo bakiiṅ, na balat, kë nkaneel nḗanktiink baka.

⁹ Nji dwo plëman. Woli ñaaṅ aṭëpna ṭi nji aluṅ kabuur, aluṅ kado kaneej kakak kapën kašë kaka uko ude.

10 Nakiij abi bi ɕaɲ pa pkiij, kafaal, kabot katok tokan. Nji dbi pa baɲaan baka ubida, bakak batum na wa.

11 « Nji dwo nayafan nanuura, anjaan awul ubida wi nul pa ɲkaneel ɲi tul.

12 Ñaan i balukun luk kɛ abi byafan, anwoon aanwo ajug ɲkaneel, awinle uɲiin aji ɕi kaduk ɲa, uɲiin kamob ɲlon kawayɛɕ batani.

13 Aji do han ɕiki awo ñaan i balukun luk pa abi alemp, aanji ɕaaf ɲkaneel.

14 Nji dwo nayafan nanuura, ame ɲkaneel ɲi naan, kɛ ɲabot ame'en

15 jibi Paapa ame'enun kɛ mbot ame'a. Dwul ubida wi naan pa ɲkaneel ɲi naan.

16 Dka ɲkaneel ɲlon ɲanwoon ɲaanwo ɕi kampen ki. Naɲ mɛntɕ kak dwo i kaɕij ɲa, ɲaluɲ katiink pdiim pi naan. Batani baɕɛ bawo bloolan, nayafan abot awo aloolan.

17 Paapa aɲalɛn ɕiki dwul ubida wi naan ; aɕɛ luɲ kayeenk wa.

18 Nin ñaan aanji yeenkɛn ubida, ɲji ɕi uleef naan djaan kawul wa. Dka mnhina mi pwul wa, kakuɕ kayeenk wa. Uko wan wi wi Paapa aɕu'enun pdo. »

19 Nɕup ɲi Yetu aɕupun ɲaɕu kɛ bayuday baankak atiinkar.

20 Baɕum baji : « Awo na untaayi, ayilaa. We ukaan kɛ naktiinka ba? »

21 Kɛ balon baji : « Nɕup ɲi ɲaanwo ɲi ñaan anwoon na untaayi. Kɛ untaayi, uhil kahaabɛɕ bakuul kɛɕ i? »

Ñaan i Yetu awoon na manjoonan

22 Ufettu unjaan uleɕan unuur wi *Katoh Kaweek ki Naɕibaɕi kakaan akak ayiman uwo wal mɛntɕ du Yerutalem. Uwo ɕi wal wi ujonɕ.

23 Yetu aɲaay na Katoh Kaweek ki Naɕibaɕi du dko di bajaan bado Uɕaala wi *Falomon.

24 Bayuday babi afooya aɕɛ ji na a : « Ibaa do kanooranun te lum ba? Woli iwo *Krittu, kɕupun baɲaan bti kame. »

25 Kɛ Yetu ateem baka aji : « Dɕupan kɛ naanfiyaarɛn. Iko yi ɲji kadolon pa Paapa iyuuɲ kɛ dwo a ;

26 kɛ an naɕɛ wo naanfiyaarɛn ɕiki naanwo ɲkaneel ɲi naan.

27 ɲkaneel ɲi naan ɲaji ɲatiink pdiim pi naan ; dme ɲa kɛ ɲabot aji ɲaɕaɕɛn.

28 Dwul ɲa ubida wi mnɕo, ɲaankketɕ nin kɛ nin alon aanktehen ɲa.

29 Paapa anɕennun iko mɛntɕ adɛm apel iko bti. Nin alon aanhil kateh uko ulon ɕi iɲen yi nul.

30 Nji na Paapa ɲwo ñaan aloolan. »

31 Wal mɛntɕ kɛ bayuday baɕɛ kak aɕij mnlaak ptapa.

32 Kɛ aɕɛ ji na baka : « Ddo iko inuura itum kɛ nawini, iko mɛntɕ iwoona du Paapa, kahoɲ ɕi ya kakaan kɛ naɲal ptapɛn mnlaak ba? »

33 Kɛ baɕɛ teema aji : « Mɛntɕ uko unuura ukaan kɛ ɲktapu mnlaak, ikar kar Naɕibaɕi ukaan, iwo ñaan najɛn ɕaɲ aɕɛ jej bkowu aɕu Naɕibaɕi. »

34 Kɛ Yetu aɕɛ teem baka aji : « Jɛm Naɕibaɕi aji ɕi ulibra wi nul : “Dji : Nawo baɕibaɕi?”[☆]

35 ɲme kɛ ñaan aanhil plaɕ uko umpiitanin ɕi Ulibra wi Naɕibaɕi. Kɛ wi aduun biki uɕup wi nul ukɕiiniyaanun aji baɕibaɕi,

36 we ukaan kɛ naji dkar Naɕibaɕi Paapa wi njakuɲ aji dwo Abukul, ɲji i adatuɲ ayil ɕi umundu.

37 Woli mɛnkdo iko yi Paapa ajaan ado, nawutan kafiyaarɛn.

38 Kɛ woli ddo ya, woli naando fiyaarɛn, nafiyaaran iko yi njaan kado, nahilna nayikrɛn uloolan kɛ Paapa awo ɕi ɲji, kɛ ɲji mbot awo ɕi Paapa. »

39 Bakak ado na pmob Yetu, kɛ aɕɛ buur baka.

40 Akak aya du plut pi bdɛk bi Yordan, du dko di *Yowan abiin abattaaraan, aɕo da.

41 Baɲaan baɕum babi du a aji : « Yowan aandiiman nin uko ulon uɲonarɛnaan, kɛ uko bti wi aɕupun ɕi ñiinɕ i uɕɛ joonan. »

☆ 10:34 Kaɲaam 82.6.

42 Bañaan batum bafiyaara ti dko di awoon mēnt.

11

Pkeṭ pi Lataar

1 Ubi ka ñiinṭ alon ammaakuṅ i katim kawoon Lataar. Abi wo du ufēṭ wi Betani ul na Mariya na Marta baweeṭul baat.

2 Mariya abiiṅ ajeṣ ukēra ulil pṭēkēñ ṭi ihoṭ yi Ajugun abot awent ya na uwel wi nul. Lataar aṭa Mariya mēnt amaakuṅ hēnk.

3 Baat batēb banṭaarunṅ bukuṅ bayil alon du Yetu, kē aya ji na a : « Naweeṭ, nanohu i imaganunṅ amaaki. »

4 Wi Yetu atiinkunṅ uko mēnt aṣē ji : « Pmaak pi Lataar paankfiṅa, amaak maak bañaanṅ bahilna bawinṅ mndēm mi Naṣibaṭi, na mi Abukul. »

5 Yetu amagan bi Marta, Mariya, na Lataar aṭa baka.

6 Kē wi aṣaanṅ atiink pmaak pi Lataar, aṭo dko di awoon ṅnuur ṅtēb kak,

7 abaa ji na baṭaṣarul : « Najoh ṅkak uṭaak wi Yuda. »

8 Kē baṣē teema aji : « Najukan, du ṅnuur ṅanṭepunṅ, bayuday banal katapu mnlaak kafin, kē iṣē ṅal pkak da. »

9 Kē aṣē ji na baka : « Kapēna nfa te utaakal ṅwoori ṅaanwo iñeen na ṅtēb i? Ankpoṣunṅ na pnak aanji hubta ṭi uko ulonṅ ṭiki aji winṅ bjeehi bi umundu wi. »

10 Kē anṣaanṅ aji poṣ na utejan, aji hubta ṭiki bjeehi baanwo ṭi a. »

11 Wi Yetu aṭupunṅ baka uko wunṅ aṣē kak aji : « Lataar nanohunṅ aṅoyēnti, kē nṣē ya kahuma. »

12 Baṭaṣarul kē bateema aji : « Ajugun, jibi akṅoyēntunṅ ṅoyēntṅ ṭañ, akeer ajeb. »

13 Yetu aṭiiniyaan uko wi pkeṭ pi Lataar kē baṣē nunṅ kē aji Lataar aṅoyēntṅ ṅoyēntṅ.

14 Kē aṣē jinṭelēṣ baka bṭup aji na baka « Lataar akeṭi. »

15 Dliṅan pa an, wi nwoonṅ mēmmaar pkeṭ pi nul, nahilna nafiyaarēn. Nabiinṅ nya du a. »

16 Kē Toma, i bajaanṅ badu kbet, aṣē ji na baṭaṣar Yetu bandukiinṅ : « Nabiin

kak nya, ṅhilna ṅkeṭ na najukan i nja. »

Yetu awoon pnaṭa ṭi pkeṭ

17 Wi Yetu abanunṅ, aṭēnk kē udo bi do ṅnuur ṅbaakēr wi bamoyunṅ Lataar.

18 Ufēṭ wi Betani uunlowiir na Yerutalem, uya pban ṅkilometēr ṅwajanṅ ;

19 kē bayuday batum baṣē bi pwin bi Marta na Mariya na puum pi aṭa baka kabot katēṅṭēn baka.

20 Wi Marta atiinkunṅ kē Yetu aṅogi, aṣē naṭa kaya kayit na a, kē Mariya aṣē duka aṭo du katoh.

21 Marta aji na Yetu : « Ajugun, woli iwo lah ṭi, aṭa naan aankkeṭ!

22 Kē nṣē me kē ṭi dko di ṅwoonṅ di hēnkunṅ, uko bṭi wi ikñehanunṅ Naṣibaṭi, awulu wa. »

23 Kē aji na a : « Aṭa'u anaṭa ṭi pkeṭ. »

24 Kē akak aji na a : « Dme kē ṭi uba umundu, wal wi bañaanṅ bṭi baknaṭiinṅ ṭi pkeṭ, ul kak anaṭa ṭi pa. »

25 Kē akak aji na a : « Nji dwoonṅ pnaṭa ṭi pkeṭ, nji kak dwoonṅ ubida. Anfiyaarnunṅ, woli adoo keṭ, alunṅ kaka ubida. »

26 Kē ñaanṅ ankaanṅ ubida abot aṭiiaarēn nin aankkeṭ. Ifiyaar uko wanṅ i? »

27 Kē aṭeema aji : « Aa Ajugun, dṭiiaar kē iwoonṅ *Krittu Abuk Naṣibaṭi, anwoonṅ i pbi ṭi umundu wi. »

Nwooni ṅi Yetu

28 Wi Marta aṭiiniinṅ hanṅ, aṣē ya du Mariya i baṭaarunṅ ahoopaṭa aji : « Najukan abii, adu'u. »

29 Wi Mariya atiinkunṅ uko wanṅ aṣē naṭa ataran apēn aya du Yetu.

30 Kē Yetu aṣē wo aandobi neej du ufēṭ ahum du dko di ayitiiraanunṅ na Marta.

31 Wi bambiinṅ awo ṭi katoh na Mariya atēṅṭēna bawinulunṅ kē ataran apēn, baṭaṣa anunṅ kē aya ṅwooni du bhēr.

32 Wi Mariya abanunṅ du dko di Yetu awoonṅ, awina, aṣē jot ṭi ihoṭul aji na a : « Ajugun, woli iwo lah ṭi, aṭa naan aankkeṭ. »

33 Yetu awina kë akwooni ul na bañaan bangakandërun na a kë uko mënŋ uşë de'a maakan.

34 Ahepar baka dko di bamoyun Lataar, kë baji na a : « Ajugun ʒaşun, nya kayuuju da. »

35 Kë Yetu aşë wooni.

36 Bañaan balon kë başë ji : « Nate-nan jibi aŋaluli. »

37 Balon ʒi baka kë başë ji : « Ul anje-banun nakuul, aanhil lah kaneenan Lataar akeʒ i? »

Pnaʒa ʒi pkeʒ pi Lataar

38 Uko mënŋ ukak ade Yetu maakan kë aşë ya du bhër, bajël jël bhër mënŋ ʒi pnkun, kë plaak padëtnun ba.

39 Yetu aji : « Napënaan plaak. »

Marta naweek Lataar kë aşë ji na a : « Ajugun, ajun pʒëkëñ, udobi do ŋnuur ŋbaakër ŋi amoynaani. »

40 Kë ateema aji : « Mënjaku aji woli ifiyaari kwin mindëm mi Naşibaʒi i? »

41 Bapënan plaak, kë Yetu aşë kat këş du baʒi aji : « Paap, dbeebu wi itiinknun. »

42 Dme kë ŋnuur bti iji ktiinkën, kë nşë ʒiini han pa bañaan banfooynun bahil bafiyaar kë iwi iyilnun. »

43 Wi aʒiiniin han aşë huuran maakan aji : « Lataar, pënan! »

44 Kë ankeʒun apën kë ihoʒ na iñen itaayana na ilëmënt, kë bkow babooʒan na blaañ. Yetu aji na baka : « Nataayëşana, naşë nawuta aya. »

45 Bayuday batum bambiin du uko Mariya abot awin uko wi Yetu adolun, bafiyaara.

46 Balon kë başë ya du *bafaritay pʒup baka uko wi adolun.

47 Kë Baʒenjan baweek na bafaritay başë duur du uruha wi baka aşë ji : « we wi ŋbaan ado ba? Ñiinŋ i aji do iko iñonarënaan itum. »

48 Woli ŋwuta kë akdo iko yi akdolun yi, bañaan bti kafiyaara, baromen babi tok dko dyimanaan di nun na utaak wi nja. »

49 Alon ʒi baka i katim kawoon Kayif anwoon uşubal mënŋ naşih i

baʒenjan aji na baka : « Naamme nin uko ulon!

50 Naanwin kë uko mënŋ uwo un-uura pa an i? Ñaan aloolan akeʒar bañaan bti. Hënk başë bawut pʒok utaak bti. »

51 Uko wi Kayif akʒupun uumpëna ʒi a ; kë jibi awoon uşubal mënŋ naşih i baʒenjan, aʒup ji Naʒupar Naşibaʒi kë Yetu akeʒar bayuday bti.

52 Mënŋ pa bukal ʒañ baka, ma py-itrën babak Naşibaʒi bti banwayşërun bawo baloolan.

53 Unuur mënŋ wi wi baweek biki bayuday bajunun pla pfin Yetu.

54 Ukaan kë aʒañan pdo kaya kabi ʒi pʒoof pi bayuday. Aya du utaak ulon uñnogun *pndiiş du ubeeka wi Efrayim, aʒo da na baʒaşarul.

55 *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi kë bañaan batum başë woona ŋfëʒ ŋi baka abi ʒi Yerutalem kado bañow ji ufettu ubi uban.

56 Bala Yetu, kë wi bawoon du *Katoh Kaweek ki Naşibaʒi andoli aji hepar atëntul me aşal kë abi ʒi ufettu.

57 Kë *baʒenjan baweek na *bafaritay başë ji ñaan awinle Yetu awo i kaʒup baka bahilna bamoba.

12

Du Betani

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9)

1 Wi *Ufettu wi Mbuur udukiin ŋnuur paaj, Yetu aban Betani, di Lataar i abiin anaʒan ʒi pkeʒ afëʒun.

2 Badu da Yetu pyoban, Marta awo ʒi ulemp, kë Lataar ʒi uleeful aʒo na Yetu.

3 Mariya ajeʒ pʒoof pi ulitru wi ukëra ulon ulil pʒëkëñ untamun maakan*, akër ihoʒ yi Yetu abot awent ya na uwel wi nul. Kë pʒëkëñ plil pun panin-ink katoh.

4 Kë Yuda Itkariyot, anwoon alon ʒi baʒaşar Yetu, ankbiin kawaapa, aşë ji :

5 « we ukaan kë baanjej ukëra utam maakan wi awaap, unwoon itaka itum†, awul ya bajuuk ba? »

* 12:3 *Ukëra ulon*: Baji badu ukëra mënŋ nardu, uwo ukëra ulil maakan wi bapënananun ʒi bko blon.

† 12:5 *Itaka itum* : Ilin na baluk bi uşubal.

6 Aanktiini tiini haŋ ŋiki aŋal ba-juuk, aŋiini tiini ŋiki awo nakiiŋ. Kē jibi awoon nahank itaka yi bi Yetu na baŋaŋarul, aŋaal pdo kajeŋ itaka yi baŋu'u luŋ phank kalempaŋaana.

7 Yetu kē aŋe ji na a : « Wutana : ado do haŋ pa unuur wi bakluŋ kaŋu'ēn du bhēr.

8 Bajuuk bawo na an ŋnuur bti, kē nji kē nŋe wo mēnkwo na an ŋnuur bti. »

9 Wal mēntŋ baŋaŋ baŋum babi, wi batiinkuŋ kē Yetu awo da. Baambi ŋaŋ pa pwin Yetu, bakak aŋal kawin Lataar i anaŋanuŋ ŋi pkeŋ.

10 Kē *baŋeŋan baweek baŋe tiinkar aji bafiŋ Lataar kak,

11 ul akaŋ kē bayuday baŋum bakak aŋiŋaŋ Yetu aduk baŋeŋan baweek.

*Uneeŋ wi Yetu du Yerutalem ji naŋiŋ
(Maci 21.1-9; Markut 11.7-10; Luk 19.35-38)*

12 Wi unuur uŋiŋuŋ, baŋaŋ baŋum maakan bambiiŋ *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem batiink kē baji Yetu abi ufettu.

13 Bajej ikēn yi mnjaak aŋe pēn abi pkita, ahuuran aji :

« *Hotana!*

Bnuura nuura ŋi ankmbiiŋ ŋi katim ki Ajugun,

naŋiŋ i Itrayel*. »

14 Yetu awin ubuuru umpoŋi aŋe dapa wa, jibi upiitaniŋ aji :

15 « *Nawutan kalēn, an babuk *Fiyon:*

Tenan, naŋiŋ i nan abi awi,

adapa ubuuru umpoŋi. »*

16 Uko mēntŋ baŋaŋarul baanyikrēn wa wal mēntŋ. Kē wal wi mndēm mi Yetu bambiiŋ awinana kē baŋe leŋ kē iko mēntŋ bti ipiitana ŋi a ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi kē babot adola ya.

17 Baŋaŋ bambiiŋ awo na Yetu wi abiiŋ adu Lataar du bhēr anaŋana ŋi pkeŋ bawo ŋi pkakalēŋ uko wi bawinuŋ.

18 Baŋaŋ baŋum batiink uko uŋoŋarēnaŋ wi adoluŋ, ukaŋ kē babi pwina.

19 *Bafariŋay bawo ŋi phoopatēr wal mēntŋ aji : « Nawin kē ŋēnhilan da nin uko ulonŋ; baŋaŋ bti bawo ŋi pŋaŋa. »

Bagrek banŋaluŋ pwin Yetu

20 Banwoon baanwo bayuday‡ balon bawo wal mēntŋ ŋi bambiiŋ pdēman Naŋibaŋi ŋi wal wi *ufettu wi mnjeeh.

21 Baya du Filip anwoon i ubeeka wi Bettayida du uŋaak wi Galilay aŋe ji na a : « Naweeŋ, ŋŋal kawin Yetu. »

22 Filip aya aŋup Andre, kē bukal batēb baya aŋup Yetu.

23 Kē Yetu aŋe ji : « Wal ubani, wi bakluŋ kawin mndēm mi *Abuk ŋiŋiŋ.

24 Na manjoonan, dŋupan, woli pbuk pi maaj panjotuŋ ŋi mboŋ paankeŋi, paŋo ploolan ; bē woli pakeŋi paji pawul mbuk mntum.

25 ŋaŋ anŋaluŋ ubida wi nul awaŋ wa, kē anwoon aankdēman ubida wi nul ŋi mboŋ aluŋ kaka ubida unwoon uunkba.

26 Woli ŋaŋ aŋal plemparaan, awo i kaŋaŋen ; hēnk, dko di nji kawoon, ul kak aluŋ kawo da. Woli ŋaŋ alemparaan, Paapa kadēmana.

27 « Hēnkuŋ uhaaŋ wi naan uŋela ŋela, kē we wi nji kakuŋ? Dwo i kaji na Paapa abuuranaŋ ŋi wal wi i? A-a, uko waŋ ukaŋ kē mbii.

28 Paap, dolan baŋaŋ bawin kē katimu kadēmi! »

Kē pdiim paŋe pēna baŋi aji : « Ddo bi dēman ka akak aluŋ kadēman ka. »

29 ŋi baŋaŋ baŋum banwoon da atiink pdiim, balon baji batiink kamparantant, kē balon baji uwanjut uŋiŋiŋ na Yetu.

30 Kē Yetu aŋe kak aŋiŋi na baka aji : « Mēntŋ nji dkaŋ kē pdiim paŋ patiinkanaa, an baka.

31 Hēnkuŋ wal wi Naŋibaŋi akyu-ujun umundu wi kē uduknaanaa

* 12:13 Kaŋaam 118.25-26. * 12:15 Fakariya 9.9. ‡ 12:20 Banwoon baanwo bayuday : Baŋaŋ biki bakŋiŋiŋaŋuŋ ŋi bawo bagrek. § 12:32 Wal wi nji kadeeŋaniŋ uwoon : Wal wi nji kadeeŋaniŋ ŋi Krut. Natenan kak ŋi Yowan 3.14-15.

ubani, hēnkun̄ bawalan *Fatana, naṣih i umundu wi afēla bdig.

32 Kē nji, wal wi nji kadeenaniin̄Ṣ, dpul bañaan̄ bti babi ṭi nji. »

33 Yetu aṭup ṭup wal mēnt̄ jibi akbiin̄ kakeṭ.

34 Bañaan̄ bateema aji : « Njuk ṭi Uli-bra wi Naṣibaṭi kē *Krittu aṭo te mnt̄o. Hum di di ihilanun̄ kaji *Abuk Ñiint̄ awo i kadeenana? In awoon̄ Abuk Ñiint̄ ba? »

35 Kē Yetu aji na baka : « Bjeehi bahum nwo na an ṅwal ṅntiinku. Nadoon kapoṣ wi nahumun̄ nwo na bjeehi, kaṭi bdēm babi bawunan : Ankpoṣun̄ ṭi bdēm aanji me dko di akyaan̄.

36 Wi nahumun̄ nwo na bjeehi, nafiyaarēn ba nahilna nawo bañaan̄ biki bjeehi. » Hēnk di di Yetu aṭiiniin̄ aṣē ya na bgahul, aya amena baka.

Ppok pfiyaar Yetu

37 Yetu ado iko itum iñoṅarēnaan ṭi kadun ki bañaan̄, kē bawoha wo baanfiyaara.

38 Kē hēnk di uko wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi ajakun̄ udolaniin̄, aṭiini aji : « *Ajugun, in afiyaarun̄ uṭup wi nun?*

In i Ajugun adiimanun̄ mn̄hina mi nul? »*

39 Itayi akak aṭup uko unkayi kē bañaan̄ mēnt̄ baanhil pfiyaar. Aji :

40 « *Naṣibaṭi adēt baka kēs*

adēnētan baka ṅhaaṣ

kēs ki baka kahilna kawo kaankwin,

ṅhaaṣ ṅi baka ṅawut kayikrēn.

Hēnk baankkak ṭi nji njeban baka. »*

41 Itayi aṭup haṅ ṭiki awin mndēm mi Yetu abot aṭiiniyaan uko wi nul.

42 Kē ṭi wal mēnt̄ kak batum ṭi baweek biki bayuday bafiyaar Yetu, kē bafaritay baṣaan̄ aka kē baanyuuj wa, bawutna kadook baka du *katoh kañehanaani.

43 Bahokan pwinana bnuura ṭi bañaan̄ apel pwinana bnuura du Naṣibaṭi.

44 Yetu ahuuran aji : « Ñaan̄ anfiyaarnun̄, mēnt̄ nji ṭi uleef naan̄ ṭaṅ i i afiyaarun̄, afiyaar kak anyilnun̄.

45 Kē ñaan̄ anwinnun̄ awin anyilnun̄.

46 Dbi ṭi umundu ji bjeehi, ñaan̄ anfiyaarnun̄ awutna kaduka du bdēm.

47 « Woli ñaan̄ atiink ṅṭup ṅi naan aṣē wo aammēban ṅa, mēnt̄ nji ka-jakun̄ aduknaanaa. Mēmbi bi pwayēṣ umundu kaji uduknaanaa, dbi bi pbuuran wa.

48 Kē ñaan̄ ampoknun̄ awo aandi ptiink ṅṭup ṅi naan aṣē duknaana : ṅṭup ṅi nji ṅṭupun̄ ṅalun̄ kadiiman kē aduknaanaa ṭi unuur ubaañṣaani.

49 Mēnt̄ nji ṭi uleef naan̄ dṭupun̄, Paapa anyilnun̄ aṭupnun̄ uko wi nwoon̄ kaṭup na jibi nwoon̄ kaṭup wa.

50 Dme kē uko wi aṭuun̄ pdo uji uñooṭ ñaan̄ du ubida wi mnt̄o. Hēnk, uko wi nji kaṭiiniyaanun̄, dji kaṭup wa jibi Paapa ajaknun̄ ṅṭiiniyaan wa. »

13

Yetu añow ihoṭ yi baṭaṣarul

1 *Ufettu wi Mbuur uñogi, kē Yetu ame kē wal wi pduk umundu wi kakak du Naṣibaṭi Aṣin ubani. Kē jibi aṅalun̄ baṭaṣarul banwoon̄ ṭi umundu, hēnk di aṅalaṅ baka te wal ubaañṣaani.

2 Yetu na baṭaṣarul bawo ṭi pde kañah, kē Untaayi Uweek uṣē do bi neej ṭi *Yuda, abuk Fimon̄ Itkariyot, kē akten jibi akdolun̄ kadoo kawaap Yetu.

3 Yetu ame kē Aṣin aṭu iko bti ṭi iñen yi nul, abot ame kē awoona du Naṣibaṭi akut̄ akak du a.

4 Wi wi aṣaan̄ anaṭa, awohēs kamiṣa, atan blaañ ṭi blank,

5 ajeṅ meel aṭu ṭi ubaaldu aṣē jun pñow ihoṭ yi baṭaṣarul awent ya na blaañ bi atanun̄ ṭi blank.

6 Abi aban ṭi Fimon̄ Piyeer, kē un̄ aṣē jaka aji : « *Ajugun, iwi, kañowēn ihoṭ?* »

7 Kē ateema aji : « Uko wi nji kadolun̄ hēnk, iimme wa, ilun̄ kame wa. »

8 Kē ateema aji : « Nin iinkñowēn ihoṭ! »

* 12:38 Itayi 53.1. ✧ 12:40 Itayi 6.9-10.

Kë aji na a : « Woli mēññowu ihoṭ, iinkwo ṭi banwoonṭ biki naan. »

⁹ Kë aṣē ji na a : « Ajugun, kwut kañowēn ihoṭ ṭañ, ñowaan kak iñen na bkow! »

¹⁰ Kë aṭeema aji : « Aññowiinṭ aankak anuma kañowa ; awo najinṭ bti. Ihoṭ ṭañ yi yi awoonṭ kañow. An kak nawo bajinṭ, aṣē wo mēntṭ an bti baka. »

¹¹ Na manjoonan Yetu ame ankm-biinṭ kawaapa, ukaañ kë aji mēntṭ bukal bti bajinṭunṭ.

¹² Wi abaañ pñow baka ihoṭ, akak awohara kamiṣa aṭo aṣē ji na baka : « Name uko wi ndolanañ hēnk i? »

¹³ Naji nadu'ēn kaji Najukan kaji Ajugun ; nafañi, dwo a.

¹⁴ Woli nji Ajugan na Najukan dñowan ihoṭ, an kak nawo i kado kañowar ihoṭ.

¹⁵ Ddo do hañ adiimanaanan, an kak nado kado jibi ndolanañ.

¹⁶ Na manjoonan, dṭupan, nalemp aambañ kapel i aklemparunṭ, kë nayili aampel anyilulunṭ.

¹⁷ Name hēnkuñ iko yañ, woli nado ya, nawo ṭi mnlilan.

¹⁸ Mēntṭ an bti biki nji kaṭiiniyaanunṭ. Dme biki nji ndatunṭ bnuura, kë uko umpiitaniinṭ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi uṣē wo i kadolana :

Ñaañ anṭoonṭ na nji ade akak aṣoorēn. ☆

¹⁹ « Dṭupan hēnkuñ ji uko mēntṭ ubi udolana, nahilna woli uko mēntṭ ulunṭ adolana name kë nji *dwoonṭ anwoonṭ.

²⁰ Na manjoonan, dṭupan, anyeenkuñ ñaañ i nji nyilunṭ, ayeenkēn ; kë anyeenknunṭ, ayeenk anyilnunṭ. »

Pneej pi Fatana ṭi Yudat

(Maci 26.20-25; Markut 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Wi Yetu aṭiiniinṭ hañ aba, uṣalul uṭēla ṭēla maakan kë aṣē ji : « Dṭupan, na manjoonan, alonṭ ṭi an alunṭ kawaapēn. »

²² Baṭaṣarul bawo ṭi ptenar ṭiki baamme ahonṭ ṭi baka i i ajakuñ.

²³ Alonṭ ṭi baṭaṣarul, i amaganunṭ aṭo akab ṭi a.

²⁴ Timonṭ Piyeer ado na kañen aji na a ahepara ñaañ mēntṭ.

²⁵ Kë unṭ ajuṭ ṭi Yetu aṣē hepara aji : « Ajugun, in ul a ba? »

²⁶ Kë aṭeem aji : « I nji kawulunṭ kapoom ki nji katoopunṭ ṭi pot a. » Ajej wal mēntṭ kapoom atoop ṭi pot awul *Yudat, abuk Timonṭ Itkariyot.

²⁷ Wi ayeenkuñ ka, kë *Fatana aṣē neej ṭi a. Wi wi Yetu aṣaañ aji na a : « Uko wi iwoonṭ i pdo, taraan ido wa. »

²⁸ Kë nin alonṭ ṭi banwoonṭ da aṣē wo aamme uko unkayi kë ajaka hañ.

²⁹ Jibi Yudat awoonṭ anjaañ ahank itaka, baṭum baṣal aji aji ji na a aya anug iko yi banumiinṭ pa ufettu, këme awul bajuuk uko ulonṭ.

³⁰ Wi ayeenkuñ kapoom kuñ aṣē pēn ; utejan uban wal mēntṭ.

Uko uhalu wi pdo

³¹ Wi Yudat apēnunṭ kë Yetu aṣē ji : « Hēnkuñ mndēm mi *Abuk Ñiinṭ manwinana, kë mndēm mi Naṣibaṭi mankak awinana ṭi a.

³² [Kë woli mndēm mi Naṣibaṭi manwinana ṭi a,] Naṣibaṭi akak adiiman ul ṭi uleeful mndēm mi Abukul, ado uko mēntṭ hēnkuñ. »

³³ An babak naan, dwo na an ṅwal ṅntiinku ṭañ. Nalunṭ kado kala'ēn, kë nṣē ṭupan uko wi nṭupunṭ bayuday bandukiinṭ: naanhil pya dko di nji kayaanṭ.

³⁴ Dṭupan uko uhalu wi nawoonṭ i kado kado : Nañaladan, aa, jibi nji nñalanañ, nañaladan hañ.

³⁵ Woli nañaladi, bañaañ bti bayikrēn wal mēntṭ kë nawo baṭaṣaraan. »

³⁶ Timonṭ Piyeer aji na a wal mēntṭ: « Ajugun, iya ṭunṭ ba? »

Kë aṭeema aji : « Dko di nji kayaanṭ, iinhil kaṭaṣēn da hēnkuñ, ilunṭ kabi da. »

³⁷ Kë aṣē ji na a : « Ajugun, we ukaañ kë mēnhil pṭaṣu da hēnkuñ ba? Woli udoo wo nkeṭ pa uko wi nu, nji wi! »

☆ 13:18 Kañaañ 41.9.

³⁸ Kë ateema aji : « Kë iji iluŋ kakeŋ pa uko wi naan? Dɔpu na manjoo-nan : Ji uguk udo kahaan nɔa, ipok nyaaŋ nɔwanɔŋ kaji iimme'en. »

14

Yetu : Bgah banjaan baɔij du Aŋin

¹ Yetu akak aji na baɔaŋarul : « Nawutan kahaajala. Nafiyaarën Naŋibaɔi nakuɔ nafiyaarën.

² Du katoh ki Paapa, dko dawo da adëm. Dya kabomanan dko da. Woli uunjoonan lah, mënktupan wa.

³ Kë woli dbi ya abomanan da dko, kaŋë kakaran kaɔijan naŋogën nahilna, dko di nwoon, nawo da kak.

⁴ Kë dko di nji kayaan, name bgah byaani da. »

⁵ Kë Tooma aŋë ji na a : « Naweeek, wi nwoon nëmme dko di ikyaan, hum di di nkmeen bgah byaani da ba? »

⁶ Kë Yetu ateema aji : « Nji, dwoon bgah, manjooanan na ubida. Nin ñaan aankya du Naŋibaɔi Paapa bë aantëpna ɔi nji.

⁷ Woli name'en, nalun kame Naŋibaɔi Paapa kak ; nado me'a hënkuɔ akuɔ awina. »

⁸ Kë Filip aŋë ji na a : « Ajugun, diimanun Naŋibaɔi Aŋin nja, uko mënɔ ukëŋun. »

⁹ Kë aji na a : « Filip, djon na an ɔi maakan, kë iŋë wo iimme'en te hënkuɔ. Ñaan anwinnun, awin Naŋibaɔi Paapa. Hum di di ihilun kaji : "Diimanun Naŋibaɔi Aŋin nja?"

¹⁰ Iinfiyaar kë dwo ɔi Paapa, kë abot awo ɔi nji i? Nɔup ni nji kaɔupun nwanwoona ɔi nji, Paapa anwoon ɔi nji akdolun ulemp wi nul.

¹¹ Nafiyaaraan woli dɔupan aji : "Dwo ɔi Paapa kë Paapa akuɔ awo ɔi nji." Këme nafiyaaraan ɔiki nawin iko yi nji kadolun.

¹² Na manjooanan dɔupan, ñaan anfiyaarnun, alun kado kak iko yi nji kadolun. Adoo lun kado indëmun apel ya ɔiki dya du Paapa.

¹³ Kë uko wi naklun kañehan ɔi katim ki naan, ddo wa. Hënɔ ɔi iko yi

Abukul akdolun mndëm mi Naŋibaɔi Paapa manhilna manwinana.

¹⁴ Woli nañehan uko ulon ɔi katim ki naan, kalun kado wa. »

Kahon ki ubi wi Uhaaŋ wi Naŋibaɔi

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nañalën, nalun kamëban iko yi njakanan nado kado.

¹⁶ Nji nŋë lun ñehan Paapa awulan Naɔënkar alon ahilna awo na an te mɔto :

¹⁷ an mënɔan awoon Uhaaŋ wi Manjooanan wi umundu uwoon uunhil pyeenk ɔiki uunwin wa abot awo uunykren wa. An, name wa ɔiki uñogan akuɔ alun kawo ɔi an.

¹⁸ « Mënkdukan bajinɔ, dlun kabi du an.

¹⁹ Uduka ntiinku, umundu uŋë uwo uunkak awinën. Kë an naŋë lun kawinën. Dka ubida, ukaan kë an kak naklun kaka wa.

²⁰ Unuur mënɔ, nayikren kë dwo ɔi Paapa, kë an nawo ɔi nji, kë nkuɔ awo ɔi an.

²¹ Ñaan ammëbanun iko yi njakuɔ abot ado ya, un mënɔan anjalun. Kë anŋaan anjalën, Paapa alun kaɔala ; nji kak mbot nɔala, nŋë ndo ame'en. »

²² Yudaɔ kë aŋë ji na a (mënɔ Yudaɔ Itkariyot akɔiiniin ɔi) : « Naweeek, we ukaan kë ikdo un ɔañ nme'u, kë umundu uŋë wo uunkme'u? »

²³ Kë Yetu ateema aji : « Woli ñaan anjalën, amëban nɔup ni naan, Paapa akak kaɔala, nŋë bi du a, kakuɔ kaɔo du a.

²⁴ Ñaan anwoon aanjalën, aankmëban nɔup ni naan ; kë uɔup wi naan uŋë wo uunwoona du nji, uwoona du Paapa anyilun.

²⁵ Dɔupan uko wi, wi nhumun na an.

²⁶ Kë Naɔënkar, *Uhaaŋ wi Naŋibaɔi wi akluɔ kayil ɔi katim ki naan, ulun kajukanan iko bti kabot kaleŋanan iko yi nɔupan bti.

²⁷ Ddukaran bnuura, bnuura bi naan bi bi nji kawulanan. Bnuura bi njaan kawul baanknaam na bi umundu ujaan uwul. Uhaaŋ wi nan uwutan kahaajala këme kalënɔ.

28 « Natiink uko wi njakanan: dya, dlun kakak ti an. Woli nanjalèn, nalun kalilan ti pya pi naan du Paapa, tiki Paapa adèm apelèn.

29 Dɔpan uko mēnt hēnkun ji ubi udo kaban, nahilna woli ubii nafiyaar.

30 Mēnkak aṭiini iko itum na an, tiki *naṣih i umundu wi abi. Aanhilanaan nin uko ulon,

31 kē umundu uṣē wo i kame kē djal Paapa abot aji kado jibi Paapa ajaknuṅ ndo kado. Nanaṭiin, nawulan nya na bgah bi nja. »

15

Bko banjaan badolna ubiṅu

1 Yetu akak aji : « Nji dwoon bko bi mbuk manjaan mandolna ubiṅu na manjoonan, kē Paapa ajaan alemp ti uwoorta.

2 Kanah kanwoon ti nji aṣē wo kaambuki, aji fal ka, kē kambukun, aji heent ka bnuura kahilna kabuk kak maakan.

3 Uṭup wi nji nṭupanan udo bi jinṭanan jinṭan ji kanah ki baheentun.

4 Namēbanaan jibi mmēbananan. Jibi kanah kajaan kawo kaanji kahil pbuk woli kaanwo ti bko, hēnk di di nawoon kak naanhilan kawul mbuk woli naammēbanaan.

5 « Nji dwoon bko banjaan badolna ubiṅu ; an kē naṣē wo inah. ṅaan ammēbanaanun, kē mbot amēbana, an mēntan aji wul mbuk mntum. Nalowēnle naankhinan pdo nin uko ulon.

6 Woli ṅaan aanwo na nji, aji fēlana ji kanah, kaji kakay. Inah itēnt kun mēnt baji bajej ya kafēl du bdoo, iyik.

7 « Woli namēbanaan abot amēban nṭup ni naan nahil kahepar uko wi nanjalun kaka wa.

8 Woli nawul mbuk mntum, nawo baṭaṣaraan na manjoonan, uko mēnt uyuuj mndēm mi Paapa.

9 « Jibi Paapa aṅalanun, hēnk di di nkaan aṅalan. Nadukiin ṅnuur bti ti unjal wi naan.

10 Woli nado iko yi njakanan nado, nawo ti unjal wi naan, jibi nji ndolun

iko yi Paapa ajaknuṅ awo ti unjal wi nul.

11 Dɔpan uko wi, mnlilan mi naan manhilna manwo ti an, hēnk mnlilan mi nan manwo mnweek maakan.

12 Uko wi nji kajakanan nado wii wi : Nanjaladan jibi nji nṅalan.

13 Unjal undēmnuṅ uwo pwul ubida wi ṅaan pa banohul.

14 Nawo banoh naan woli nado uko wi njakanan nado.

15 « Mēnkak ado kadolan balem-par naan, nalemp aanji me uko wi ajugul ajaan ado. Kē nṣē du'an banoh naan ukaan kē nji kaṭupan uko bti wi ntiinknuṅ du Paapa.

16 Mēnt an nadatnuṅ ; nji ddatanan abot aṭu'an ulemp wi pya pṭup Uṭup Ulil Unuura kabot kawul mbuk mntum, mbuk mēnt mambot manṭo. Wal mēnt, uko wi naklun kahepar Paapa ti katim naan, awulan wa.

17 Uko wi nji kaṭu'anan pdo uwo nanjalad. »

Pṣoor pi umundu uṣoorun Yetu na baṭaṣarul

18 Yetu akak aji na baṭaṣarul : « Woli umundu uṣooran, nameen kē uṣoorēn ji ubi udo kaṣooran.

19 Woli nawo lah biki umundu, unalan tiki nawo biki wa ; kē naṣē wo naanwo biki umundu tiki ddatanan apēnan ti wa, ukaan kē umundu uṣooran.

20 Naleṣan uko wi mbiin aṭupan : “Nalemp aambaan kapela i aklem-parun.” Woli bahajanaan, an kak balun kahajanan ; woli batiink uṭup wi naan, bakak katiink uṭup wi nan.

21 « Iko mēnt bti nji kaṭuun badolan ya, tiki baamme anyilnuṅ.

22 Woli mēmbi lah, awo mēntiini na baka, baankduknaana, kē baṣē wo hēnkun baanka uko uṭup ti pekadu di baka.

23 ṅaan anṣoorun akak aṣoor Paapa.

24 Woli mēndo lah ti ptoof pi baka iko yi nin ṅaan awoon aambaan kado, baankduknaana ; kē hēnkun baṣē win akuṭ aṣoorun nji na Paapa.

²⁵ Kë hënk di uko umpiitaniin ʒi Uli-bra wi Naʒibaʒi udolaniin: “*Babubara aʒoorën.*”[☆]

²⁶ « Dluŋ kayil Naʒënkar alon, anwoon Uhaaʒ wi manjoonan unwoon du Naʒibaʒi Paapa. Woli ubii, uluŋ kaʒup uko wi umeen ʒi nji.

²⁷ An kak, nalun kaʒup uko wi nameen ʒi nji ʒiki du ujuni di di nwoon na nji. »

16

¹ Yetu akak aji : « Dʒupan iko yan ʒi bti nawutna kaʒaŋan pfiyaar.

² Balun kadookan du itoh iñehanaani ; wal uluŋ kaban wi bafiŋan bakdoon kaji baʒal kaji bado do uko wi Naʒibaʒi aŋaluŋ.

³ Balun kado iko yan ʒiki baamme Paapa abot awo baamme'ën.

⁴ Kë nʒë ʒupan uko waŋ nahilna woli wal ubani naleʒ kë dʒupan wa. Mënʒupan wa du kateeku ʒiki dhum nwo na an.

Uko wi Uhaaʒ wi Naʒibaʒi uklun kado

⁵ Yetu akak aʒiini na baka aji : « Kë nʒë kak hënkun du anyilnuŋ, kë nin alon ʒi an aanheparaan dko di nji kayaan.

⁶ Dwin bnuura kë uko wi nʒupanan ukaan kë najooŋan maakan hënk.

⁷ Kë nʒë ʒupan manjoonan, uwo bnuura pa an nji nya. Woli mënயaa, Anwoon i Kaʒënkan aankbi ʒi an, nʒale ya kayila ʒi an.

⁸ Wi aklun kabi, ayuuj kë baŋaan biki umundu baneem ʒi uko wi pekadu, ʒi uko wi pwo natool na ʒi uko wi pwayëʒ.

⁹ Umundu uneem ʒi uko wi pekadu ʒiki na manjoonan pekadu dawoon ppok pfiyaarën ;

¹⁰ uneem ʒi uko wi ptool ʒiki bawin kë dya du Paapa kë naankak awinën ;

¹¹ aneem ʒi uko wi pwayëʒ ʒiki bawayëʒ *Fatana naʒih i umundu wi kaji aduknaanaa.

¹² « Dka iko itum kak yi nwoon i pʒupan, kë iʒë wo iinhil kajinʒ ʒi ikowan hënkun.

¹³ Woli alun abi, ul anwoon Uhaaʒ wi Manjoonan, aʒonan kado name manjoonan bti. Aankluŋ kaʒiiniyaan uleeful, uko wi atiinkun ʒaŋ wi wi akdoon kaʒup kabot kapibanan iko inklun kabi.

¹⁴ Ul alun kadëmanaan, alun kayeenk ʒi nji uko unwoon wi naan kadolan name wa.

¹⁵ Uko bti wi Paapa akaan uwo wi naan, ukaan kë nji ayeenk ʒi uko unwoon wi naan kadolan name wa.

¹⁶ « Uduka ntiinku naankak awinën, naʒole ntiinku nakak kawinën. »

¹⁷ Baʒaʒarul bahoopaʒër aji : « We wi akjakun hënk ba wi ajakun uduka ntiinku nʒënkak awina nʒkale ʒo ntiinku nʒkak kawina? We ukaan kë abot aji aya du Aʒin? »

¹⁸ Bawo ʒi pʒiini aji : « we wi aŋaluŋ pʒup wi ajakun “ntiinku”? Nʒenyikrën uʒup wi akʒupun. »

¹⁹ Yetu ame kë baŋal kahepara uko wi akʒiiniyaanun aʒë ji na baka : « Nawo ʒi phepar uko wi njakun: “Uduka ntiinku naankak awinën, nakale ʒo ntiinku nakak kawinën.”

²⁰ « Na manjoonan dʒupan, nalun kawooni, kabot kaʒëga, baŋaan biki umundu baʒë balilan. Naluŋ ka-jooŋan, kë pjoonan mënʒ paʒë luŋ kakak mnlilan.

²¹ Woli ñaaʒ aya kabuk, uleef uji ude'a ʒiki wal wi mnhaj mi nul ubani ; aʒale buk aankak aji leʒ mnhaj, aji lilan uko wi aʒiun napoʒ ʒi umundu.

²² Kë hënk di uwoon pa an : najooŋan hënkun, kë nʒë luŋ kawinan kak naʒë nawo na mnlilan ʒi nʒaaʒ, mnlilan mënʒ nin ñaan alon aankhil ppënanan ma.

²³ Unuur mënʒ, naankheparaan nin uko ulon.

« Na manjoonan dʒupan uko wi nakluŋ kañehan Paapa ʒi katim ki naan alun kawulan wa.

²⁴ Te hënkun naanñehan nin uko ulon ʒi katim ki naan. Nañehaan, nalun kayeenk, mnlilan mi nan manʒë mandëm maakan.

[☆] 15:25 Kañam 35.19; 69.4.

25 « Dhoñ hoñ aţupnan iko mēnt bti. Kē wal uşē bi wi nwoon mēnkak ado kahoñ, dţupan uko wi Paapa na nţup njint piş.

26 Unuur mēnt nalun kañehan Paapa ũi katim ki naan, kē nşē wo mēnkto kañehandēran a,

27 Naşibaũi Paapa ũi uleeful aňalan, ũiki naňalēn akuţ aũiyaar kē dwoona du a.

28 Dwoona du Paapa abi ũi umundu wi, hēnkun dduk umundu wi kaya du Paapa. »

29 Kē baţaşarul başē ji na a : « Iwini, iinkak ahoñ, iţup hēnkun na nţup njint piş!

30 Nme hēnkun kē ime iko bti abot aji kēme iko yi ũaň aňaluň pheparu. Uko mēnt ukaň kē nũiyaar kē iwoona du Naşibaũi. »

31 Kē Yetu ateem baka aji : « Nafiyaar hēnkun?

32 Kē wal uşē ubi, udo bi ban ban wi nakwayşeruň an bti, kaji andoli aya na bgahul, nadukēn aloolan. Kē nşē wo mēnwo aloolan, Paapa awo na nji.

33 Dţupan iko yi, ũhaaş ũi nan ũahilna ũaţooro wi nawoon baloolan na nji. Umundu uluň kanooran an, natamaan, dwat wa. »

17

Yetu añehandēr baţaşarul

1 Wi Yetu aũiiniň haň aşē kat kēş du baũi aji : « Paap, wal ubani. Diimaan mndēm mi Abuku, ahilna adiiman mndēm mi nu.

2 Iwula mnhina mi aşih baňaň bti ahilna awul biki iwululuň bti ubida wi mnũo.

3 Pka ubida wi mnũo, pawo pme'u iwi inwoon Naşibaũi na manjoonan, abot awo aloolan ũaň, na pme'ēn nji Yetu Krittũ i iyiluň.

4 Ddiiman mndēm mi nu ũi mboş wi ndoluň ulemp bti wi iţuunuň.

5 Kē hēnkun Paap, du dko di iwoon, dēmanaan ũi kadunu, wulaan mndēm mi mbiň aka wi nwoon na iwi ji umundu ubi udo kapaşana.

6 « Ddo baňaň biki idatuň ũi umundu awulēn, kē bame'u. Babi wo

biki nu kē işē wulēn baka ; bamēban uţup wi nu.

7 Hēnkun bayikrēn kē iko bti yi iwulunuň ipēna du iwi.

8 Dwul baka nţup ũi iwulunuň, kē bayeenk ũa, ayikrēn kē dpēna du iwi na manjoonan, aũiyaar kē iwi iyilnuň.

9 Bukal biki nji kañehandēruň. Mēnt umundu wi nji kañehandēruň, biki iwulunuň baka ũiki bawo biki nu.

10 Uko bti unwoon wi naan uwo wi nu, jibi uko bti unwoon wi nu uwoon wi naan. Mndēm mi naan manwinana ũi baka.

11 Hēnkun dbi du iwi, mēnkak awo ũi umundu, kē bukal başē woha wo ũi umundu. Paap iwi inyimanuň, mēbaan baka na mnhina mi katimu ki iwulunuň bahilna bakak ũaň aloolan jibi nji na iwi ũwoon.

12 Wi nwoon na baka dmēban baka ũi katim ki iwulunuň abot ayeň baka kē nin alon ũi baka aanneemi, woli mēnt anwoon i kaneem a. Hēnk di uko umpiitaniň ũi Ulibra wi Naşibaũi ukdolaniň.

13 Hēnkun dbi du iwi, aşē ũup nţup ũi ũi umundu bahilna bawo na mnlilan mnweek maakan mi nwoonaanuň.

14 Dwul baka uţup wi nu kē umundu uşē şoor baka, ũiki baanwo biki umundu jibi nwoon mēnwo i umundu.

15 Mēnkñehanu ipēnan baka ũi umundu, dñehanu ñehan ido kayeň baka, *Ajug Buţaan awut kaban baka.

16 Baanwo biki umundu jibi nwoon mēnwo i umundu.

17 Uţup wi nu uwo manjoonan, keer iţēpna ũi manjoonan ido baka bawulu ikow yi baka.

18 Jibi iyilnuň ũi umundu, dyil baka kak ũi umundu.

19 Dwulu bkow naan bti pa baka, bukal bahilna baţēpna ũi manjoonan bawulu ikow yi baka.

20 « Mēnt bukal biki nji kañehandēruň ũaň, dñehandēr kak biki nţup ũi baka ũakdoluň bafiyaarēn.

21 Hēnk bukal bti bahil kawo ji ũaň aloolan. Jibi iwi Paapa iwoon ũi nji kē mbot awo ũi iwi, bukal

kak bamëbandëran na nja, umundu uhilna ufiyaar kë iyilnuḡ.

²² Dwul baka mndëm mi iwulnuḡ, bahilna bawo ji ñaaḡ aloolan jibi ḡwoon ñaaḡ aloolan.

²³ Nji dmëbandër na baka, kë iwi imëbandër na nji. Hënk bahil kawo ji ñaaḡ aloolan na manjoonan, umundu ubot ume kë iyilnuḡ abot aḡal baka jibi iḡalnuḡ.

²⁴ Paap, dḡal dko bti di nwohaḡ, biki iwulnuḡ bawo da na nji. Hënk bawin mndëm mi naan. Mndëm mëntḡ iwulën ma ḡiki iḡalën ji umundu ubi udo kapaḡana.

²⁵ Paap, iwi inwoon natool, umundu uumme'u, kë nji nḡë me'u kë biki babot ayikrën kë iyilnuḡ.

²⁶ Ddo baka kë bame'u abot aluḡ kado bame'u kak, bahilna bado kaḡal jibi iḡalnuḡ, nji ḡi uleef naan mbot nwo ḡi baka. »

18

Yetu amobanaa

¹ Wi Yetu abaaḡ pñehan, aya na baḡaḡarul, kë bamuur katant ki Fedroḡ. Uwoorta uloḡ uwo du plut, kë du wa di di ayaḡ aneej na baḡaḡarul.

² Kë Yuda, ankwaapulun aḡë me dko mëntḡ, ḡiki Yetu ajon kayit da na baḡaḡarul.

³ Aya du uwoorta mëntḡ aḡij pntuk pi bangoli na bayeḡ biki *baḡeḡan baweek na *bafaritay bawululun ; bawo na ḡkaniya na ifiḡi akuḡ awo na ikej.

⁴ Yetu, ammeenḡ uko unwoon i pdola bti, apën aḡë hepar baka aji : « In i naklaaḡ ba? »

⁵ Kë bateem aji : « Yetu i Nataret. »

Kë aji na baka : « Nji a » Kë Yuda ankwaapulun aḡë naḡ na baka.

⁶ Wi Yetu ajakuḡ na baka : « Nji a. » Kë baḡë kak ufeḡ, ajot ḡi mboḡ.

⁷ Kë akak ahepar baka aji : « Naji in i naklaaḡ ba? »

Kë bateem aji : « Yetu i Nataret. »

* **18:13** Anat abiḡ awo naḡih i baḡeḡan, kë wi baromeḡ bayeenkuḡ utaak aḡë do kë Kayif ayeenkḡa ; kë bayuday batum baḡë ḡu'a ḡu kë Anat awoon naḡih i baḡeḡan.

⁸ Kë aji na baka : « Djakan aji nji a. Woli nji i naklaaḡ, nawutan biki baya. »

⁹ Hënk di di uko wi abiḡ aji na Naḡibaḡi wi akñehanulun udolaniḡḡ : « Mënneemandën nin aloḡ ḡi biki iwulnuḡ. »

¹⁰ Wal mëntḡ, kë Fimoḡ Piyeer anwoon na kakej aḡë toot ka, atuh nalempar *naḡih i baḡeḡan afala kabaḡ kadeenu. Katim ki nalemp mëntḡ kawo Malkut.

¹¹ Kë Yetu aḡë ji na Piyeer : « Kakaan kakej ki nu ḡi kabeel! Iḡal aji mënkdaan pnkalame pi Paapa awulnuḡ, panwoon pi mnhaḡ? »

Bañoḡ Yetu du kadun ki Anat naḡih i baḡeḡan

(Maci 26.57-58; Markut 14.53-54; Luk 22.54)

¹² Wal mëntḡ kë bangoli na naweek i baka na bayeḡ biki baweek biki bayuday kë baḡë mob Yetu atan.

¹³ Bañoḡa duna du Anat*, aḡin ahar Kayif. Kayif awoon naḡih i baḡeḡan ḡi uḡubal mëntḡ.

¹⁴ Ul abiḡ awul bayuday uḡal aji : « Uhokan ñaaḡ aloolan akeḡ pa bañaḡ bti. »

Ppok pi Piyeer

(Maci 26.69-70; Markut 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Fimoḡ Piyeer na naḡaḡar Yetu aloḡ bawo ḡi pḡaḡ Yetu. Naḡih i baḡeḡan ame naḡaḡarul anwoon na Piyeer. Kë naḡaḡarul mëntḡ aḡë neej na Yetu du blay bi *naḡih i baḡeḡan.

¹⁶ Kë Piyeer aḡë naḡ du bdig aḡog plëman. Naḡaḡar Yetu i naḡih i baḡeḡan ameenḡ, apën aḡiini na ñaaḡ ankyeḡun plëman, ado Piyeer kë aneeji.

¹⁷ Ñaaḡ nayeḡ plëman aji na Piyeer wal mëntḡ : « Iwi iinwo kak aloḡ ḡi baḡaḡar ñiintḡ i i? »

Kë aji na a : « Mënwo a. »

¹⁸ Balemp na bayeḡ batehan bdoo afooy ba atëma ḡiki ujoḡ uwoo. Piyeer awo da kak na baka atëma.

Naših i baŕejan na Yetu
(Maci 26.59-66; Markut 14.55-64;
Luk 22.66-71)

¹⁹ Naših i baŕejan ahepar Yetu ti uko wi baŕaŕarul na ti iko yi akjukanuŕ.

²⁰ Kë Yetu ateema aji : « Na pnak di di ntiiniŕ na baŕaan bti. Djon kajukan du *itoh iŕehanaani na du *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi, di bayuday bti bajaan bayitna. Mëmbaan kamena uko ulonŕ.

²¹ We ukaan kë ikheparaan ba? Heparan bantiinkuŕ uko wi njukanuŕ baka ; bukal bame uko wi nji nŕupuŕ. »

²² Wi ateemuŕ haŕ, kë alon ti bayeŕ annaŕuŕ da aŕë koba kaŕen ti kajeem aji na a : « Hënk di di ikteemuŕ Naŕih i baŕejan? »

²³ Kë Yetu aŕë ji na a : « Woli dŕup buŕaan, kdiiman jibi nŕupi buŕaan ; bë woli dŕup bnuura, we ukaan kë ikobën? »

²⁴ Kë Anat aŕë do kë baŕooŕa du Kayif Naŕih i baŕejan. Iŕenul itanana wal mëntŕ.

²⁵ Kë Piyeer aŕë wo du blay atëma, baji na a : « Iwi kak, jëm iwo alon ti baŕaŕar ŕiintŕ i i? »

Kë apok aji : « A-a, mënw a. »

²⁶ Wal mëntŕ, nalempar Naŕih i baŕejan alon, ayiŕ i Piyeer abiinŕ afal kabaŕ aji na a : « Mënwinu laŕ du uwoorta na a i? »

²⁷ Kë Piyeer akak apok. Ti dko mëntŕ kë uguk uŕë haan.

Yetu du kadun ki Pilat
(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5;
Luk 23.1-5)

²⁸ Bapëna wal mëntŕ du uko Kayif, ajeŕ Yetu ayaanaan du katoh kaweek ki *Pilat nantuŕa anwoonŕ i Rom. Nfa mamban wal mëntŕ. Kë bayuday baŕë wo baanneeŕ du katoh, baŕal kawo bajintŕ kahilna kade pde pi *Ufettu wi Mbuur.

²⁹ Waŕ ukaan kë Pilat apën du bdig abi du baka aŕë hepar baka aji : « we wi ŕiintŕ i adolonŕ ba? »

³⁰ Kë bateema aji : « Woli aanwo laŕ nado buŕaan, ŕënkŕiju a. »

³¹ Kë Pilat aji na baka : « Najejana nawayëŕ bdidi'an jibi bgah bi nan bajakuŕ. »

Kë bateema aji : « An baromeŕ naandinan ŕji ŕfiŕ ŕnaaŕ. »

³² Hënk di di uŕup wi Yetu abiinŕ aŕup jibi akkeŕari udolaniinŕ.

³³ Pilat aneeŕ wal mëntŕ du katoh aŕë du Yetu aji na a : « Iwi, iwo naŕih i bayuday i? »

³⁴ Kë ateema aji : « Iwi ti uleefu ijakuŕ uko waŕ këme balonŕ baŕupuŕ haŕ ti nji? »

³⁵ Kë aji na a : « Nji, dwo nayuday i? Biki utaaku, *baŕih biki baŕejan baŕijiinŕ ti nji. We wi idolonŕ ba? »

³⁶ Kë ateema aji : « Pŕih pi naan paanwo pi umundu wi. Woli pawo laŕ pi umundu wi, balempar naan bagutan kaneenan bayuday pmobën. Kë pŕih pi naan paŕë wo paanwo pi mboŕ. »

³⁷ Kë Pilat aŕë ji na a : « Ikeer awo naŕih? »

Kë ateema aji : « Ijakuŕ haŕ: dwo naŕih. Dbuka abot abi ti umundu pa pdiiman uko unwoonŕ manjoonan. Naan anwoonŕ i manjoonan aji tiink pdiim pi naan. »

³⁸ Pilat aji na a : « we uwoonŕ manjoonan? »

Wi ajakuŕ haŕ, aŕë kak apën aya du bayuday aji na baka : « Mënwinu ti a nin uko ulonŕ unkaanŕ nji aduknaanaa.

³⁹ Kë jibi njaanŕ kawutanan nakalabuŕ alonŕ ti wal wi Ufettu wi Mbuur, naŕal nwutanan "Naŕih i Bayuday" i? »

⁴⁰ Kë baŕë huuran aji : « A-a, mëntŕ ul a. Barabaat i i ŕŕaluŕ iwutan. » Kë Barabaat mëntŕ aŕë wo nalaŕ naweek.

19

¹ *Pilat ajeŕ wal mëntŕ Yetu ado kë bakoba na itintël.

² Bangoli baŕiir iyiw ado ukël afuutana, akak ajeŕ kamiŕa kajeenkal awoharana.

³ Baji babi kaŕoga kaŕë ji na a : « Nwulu mboŕ, iwi naŕih i bayuday! » Wi bajakuŕ haŕ, baŕë koba ti kaara.

4 Pilat akak apên aji na bayuday : « Natenan, dtija ti an ti, kaɕupan k  m nwin nin uko ulonj unkkaaŋ nji aduknaanaa. »

5 Wi Yetu ap nuŋ awo na iyiw ti bkow na kamiŝa kajeenkal, k  aŝ  ji na baka : «  naan m ntj awi. »

6 Wi baɕenjan baweek na bayeŋ biki baka bawinaarulunj win aŝ  huuran aji : « Paŋana ti krut! Paŋana! »

K  Pilat aji na baka : « An najejana naya napaŋ. Nji m nwin nin uko ulonj unkkaaŋ nji aduknaanaa. »

7 K  baŝ  teema aji : «  ka bgah, k  ti bgah m ntj awo i pkeɕ ti ki aji awo Abuk Naŝibaɕi. »

8 Wi Pilat atiinkunj uko m ntj aŝ  l nk kak maakan.

9 Aya aneej du katoh aŝ  hepar Yetu aji : « Iwoona ɕunj ba? » K  Yetu aanteema.

10 Pilat aji na a wal m ntj: « Iinjal pteem n? Iimme k  dka mnhina mi pwutanu na mi ppaŋu i? »

11 K  ateema aji : « Woli iinyeenkna lah mnhina m ntj du baɕi iinkhinanaan nin uko ulonj ; ukaaŋ k  anɕijnunj ti iwi aka pekadu dand munj apel di nu. »

12 K  dul di Pilat ajunnunj pla jibi akdoli kadoo kawutan Yetu. K  bayuday baŝ  huuran aji : « Woli iwutana, iinwo nanoh *Fetar.  naan anjakunj aji awo naŝih aanwo naŝoorad Fetar naŝih najeenkal i? »

13 Wi Pilat atiinkunj uko waŋ aŝ  p nan Yetu bdig aŝ  ɕo du pɕij pi ajaan away ŝaan du dko di bajaanj bado « Gabata » ti uɕup uheb r , uwoonj blay bi babomanunj na mnlaak.

14 Unuur wi bakbomand runj pa *Ufettu wi Mbuur wa, ti mndiin unuur, k  Pilat aŝ  ji na bayuday : « Naŝih i nan awi. »

15 K  bukal baŝ  huuran aji : « Fiŋana! Fiŋana! Paŋana ti krut. »

K  Pilat aji na baka : « K  nwo i kapaŋ naŝih i nan? »

K  baɕenjan baweek bateema aji : «  kaha naŝih aloolan, Fetar a. »

16 Wal m ntj k  Pilat aŝ  awutar baka Yetu baya bapaŋ. K  bangoli bajeja ayaanaan.

Pkeɕ pi Yetu ti krut
(Maci 27.32-44; Markut 15.21-32; Luk 23.26-43)

17 Bado Yetu k  ap n akuŋa krut ul ti uleeful aya du dko di bajaanj bado Golgota na uɕup uheb r  uwoonj kaheem ki bkow.

18 Bapaŋa da na biinɕ bat b balonj, alonj ti kaŋen kamayu, alonj ti kadeenu.

19 *Pilat ado k  baboman kampi nu kalonj apaŋ ti krut duuɕ. Bapiit ti ka aji : « Yetu i Nataret naŝih i bayuday. »

20 Uko m ntj bayuday baɕum baleyiir wa ti ki dko di bapaŋnulunj daŋog ubeeka k  uko m ntj ubot apiitana ti uɕup uheb r , uromenj na ugrek.

21 K  *baɕenjan baweek baŝ  ya aji na *Pilat : « Kpiit kaji naŝih i bayuday, piitan iji  iinɕ i aji awoonj naŝih i bayuday. »

22 K  Pilat ateem baka aji : « Uko wi mpiitunj, dpiit wa. »

23 Wi bangoli bapaŋunj Yetu du krut, bajej imiŝa yi awohariinj ado ifah ibaak r, bangoli baji andoli ayeenk kalonj. K  kamiŝa kameeɕ kaŝ  wo kaanwo na ul tna, kaɕijna kaɕuɕ te uɕeeh, ukaaŋ k 

24 balaɕar aji : «  wut katow ka. Nabiin  do kanunj na mnlaak  nten ankyeenkunj ka. » H nk, k  uko umpiitunj ti Ulibra wi Naŝibaɕi udolanaa, upiitana aji :

« Bafaaŝiir imiŝa yi naan

akuɕ ado kanunj na mnlaak

katen ankjejun kamiŝa naan. »*

Uko waŋ wi wi bangoli badolonj.

25 Anin Yetu na aɕa anin, na Mariya ahar Klopat na Mariya i utaak wi Magdala banaɕ aŋog krut.

26 Yetu awin anin, akak awin naɕaŝarul i amaganunj k  anaɕ aŋog ti a aŝ  ji na anin : « Abuk  naaɕ, abuku awunj. »

27 Akak aji na naɕaŝarul : « Naan awunj. » Kap nna unuur m ntj k 

* 19:24 Kaŋaam 22.18.

naṭaṣarul unj aṣe jej Mariya du kato-
hul.

²⁸ Wi uko waṅ utēpuṅ, Yetu ame ke uko uba bti hēnkuṅ aṣe ji : « Udaan utjjen. » Hēnk di uko umpiitaniin ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi udolaniin.

²⁹ Pduṅk ploṅ pawo da wal mēnt pantumi poot ptaakṭaan, hēnk ke bajej kalēmēt kalon atan ṭi pmul atoop ṭi pa aṣe ṅoor ṭi mntum mi Yetu.

³⁰ Wi aṅemuṅ poot ptaakṭaan puṅ aṣe ji : « Uko mēnt ubaa. » Wi wi aṣaan ayoont bkow aṣe jēmṣa.

³¹ Uwo ṭi unuur wi bakbo-
mandēruṅ pa *unuur wi pnoorfēn wi bayuday ; unuur wi pnoorfēn mēnt uwo unuur unyimanī maakan, ke baweek biki bayuday baṣe wo baanjal muum manwo ṭi ikruṭ unuur mēnt. Baṅehan Pilat aji : « Dolan bakit baka ihoṭ* baṭarna bakteṭ baṣe bawalan muum! »

³² Bangoli babi aṅog biintṭ biki bapaṅuṅ na Yetu, akit ihoṭ yi nateek, akak akit yi natēbantēn.

³³ Wi babanuṅ ṭi Yetu aṣe ṭenk ke ado bi keṭ, ke hēnk di di bawoon baankita ihoṭ.

³⁴ Ke Nangoli alon aṣe ajej bjan alofa ṭi kantaagan. ṭi dko mēnt, ke pṅaak na meel iṣe pēn.

³⁵ ṅaan anṭupanan uko wi awo na-
maar, ke uko wi akṭupuṅ ubot awo manjoonan. Ame ke uko wi akṭupuṅ ujoonani, aṭup iko yaṅ an kak nahilna nafiyaar.

³⁶ Hēnk di uko wi Ulibra wi Naṣibaṭi ujakuṅ udolaniin, upiit aji : « *Nin kamoh kalon ki nul kaankluṅ kakita.* »

³⁷ Ukak apiitana ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Baluṅ kado katen ṅaan i baluṅanuṅ kantaagan.* »

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Yotef i uṭaak wi Arimati awo naṭaṣar Yetu aṣe wo aandiiman wa ṭiki aṭi baweek biki bayuday. Wi Yetu

akeṭuṅ, aya ahepar *Pilāt me ahil kay-
eenk puum kaya kamoy. Ke Pilāt adi-
nani. Yotef abi ajej puum ayaanaan.

³⁹ Nikodem kak awo na a. Ul abiin aya du Yetu na utejan. Aṭij bko blil pṭēkēn bi bajaṅ bamoyna. Bko mēnt baṅog ṅkil iṅeen ṅwajanṭ.

⁴⁰ Bajej puum ataay na ilaaṅ na bko buṅ jibi bayuday bajaṅ bado.

⁴¹ Du dko di bapaṅuṅ Yetu uwoorta ulon uwo da, ke bhēr bloṅ bhalu banwoyi baambi moynaara ṅaan ke bawo da.

⁴² Uwo ṭi unuur wi bayuday bakbo-
mandēruṅ pa unuur wi pnoorfēn ke bhēr babot awo baanlowi, ukaṅ ke bamoy Yetu da.

20

Bhēr bawo bjint

(Maci 28.1-8; Markut 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ ṭi unuur unṭaṣuṅ *unuur wi pnoorfēn*, bdēm bahumi ke Mariya i ubeeka wi Magdala aṣe ya du dko di bhēr. Aṭenk ke plaak pweek maakan pandētnuṅ plēman pi bhēr ke papēni.

² Aṭi wal mēnt aya du bi Fimoṅ Piyeer na naṭaṣar Yetu undu, i Yetu amaganuṅ, aṣe ji na baka : « Bapēnan Ajuṅgun du bhēr, ke ṅēmme dko di baṭu'u li. »

³ Ke Piyeer apēn na naṭaṣar Yetu undu, ke bakya du dko di bhēr.

⁴ Baṭi bti batēb ; ke naṭaṣarul undu aṣe tar apel Piyeer, ajota kadun, abana uteek du bhēr.

⁵ Ajuunknaa awin ilaaṅ yi babin ataayna puum, aṣe wo aanneeji.

⁶ Wal mēnt, ke Fimoṅ Piyeer aṣe ban ; aneej du bhēr, aten ilaaṅ.

⁷ Akak aten blaaṅ bambootānaanun bkow ke babēkan bnuura awo mpaṭ.

⁸ Wi wi naṭaṣarul undu ambanuṅ uteek abaan aneej. Awin akuṭ aṭiyaar.

⁹ Na manjoonan te wal mēnt baando bi me ke jibi bapiitun ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi, Yetu awo i kanaṭa ṭi pkeṭ.

* 19:31 Baji bakit biki bapaṅuṅ ihoṭ baṭarna bakteṭ ṭiki baji banaṭna ṭi ya kahilna kahefēnt. ✧ 19:36 Ppēn 12.46; Mnfēn 9.12; Kaṅaam 34.20. ✧ 19:37 Fakariya 12.10. * 20:1 Unuur unṭaṣuṅ unuur wi pnoorfēn : “dimanche, Sunday, domingo.”

10 Bařaşarul bakak wal mēnt du ka-toh ki baka.

Pwinana pi Yetu ři kadun ki Mariya i Magdala

11 Mariya anař du kařog bhēr du bdig, awooni. Wi akwooniin, ařē juř aten du bhēr meet.

12 Awin řwanjuř řtēb řanwohi imiřa ifaatal kē řařo ři dko di puum pi Yetu pabiin abēkan, uloř du bkow, uloř du ihoř.

13 Nřwanjuř řuř řaji na a : « Abuk řnaař, we wi ikwooniin ba? »

Kē aji na řa : « Dwooni řiki bapēnan Ajug naan, kē mēmme dko di bařu'uli. »

14 Wi ajakuř hař ařē kok, awin Yetu kē anař, kē ařē wo aamme kē ul a.

15 Kē Yetu ařē ji na a : « Abuk řnaař, we wi ikwooniin ba? In i iklaař ba? »

Mariya aji me nalemp i uwoorta a, ařē ji na a : « Naweeek, woli iwi iyaan na a, křupēn dko di iřu'uli, dya kajeja. »

16 Kē aji na a : « Mariya! »

Kē ařē kok aji na a ři uřup uhebērē : « Rabuni! » uwooř najukan.

17 Kē aji na a : « Kmēbanaan, mēndo bi paya du Paapa. Yaan iwin bayiř naan iji na baka dpaya du Paapa, anwooř kak Ařin baka, du Nařibaři, anwooř kak Nařibaři i baka. »

18 Kē Mariya i ubeeka wi Magdala ařē ya aji na bařaşar Yetu : « Dwin Ajugun. » Kē hēnk di di akakalēřun baka uko wi ajakuloř.

Yetu apēn awinana ři kadun ki bařaşarul

19 ři utaakal wi unuur unřařun unuur wi pnoorfēn bařaşar Yetu bayiř du katoh kaloř anigan ilēman bři řiki baři baweeek biki bayuday, kē Yetu ařē bi anař ři ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an! »

20 Wi ajakuř hař, ařē diiman baka iřen na kantaagan. Bařaşarul balilan maakan wi bawinoř Ajugun.

21 Akak aji na baka : « Bnuura bawo na an. Jibi Paapa ayilnoř, hēnk di di nkaař ayilan. »

22 Wi ajakuř hař, ařē fuuř ři baka aji : « Nayeenkan Uhaař wi Nařibaři.

23 Bařaař biki nakmiiroř ipekadu, Nařibaři amiir baka ya ; kē biki nawooř naankmiir ya, Nařibaři aankmiir baka ya. »

24 Kē Tooma, aloř ři bařaşar Yetu iřen na batēb i bajaan bado kbet ařē wo aanwo da wi Yetu abiin du baka.

25 Kē bařaşar Yetu bandukiin bařē bi aji na a : « Nřwin Ajugun! »

Kē ařē ji na baka : « Woli mēnwin ři iřen yi nul dko di bapařun ireegu, kē woli mēntu pkoř pi naan ři da, woli mēntu kařen ři kantaagan ki nul, nin mēnkfiyaar. »

26 Wi kanēm kařepuř, bařaşar Yetu bakak ayitiir du meet, kē Tooma awo na baka. Ilēman iniigani kē Yetu ařē pēn, abi anař ři ptoof pi baka ařē ji : « Bnuura bawo na an. »

27 Wi wi ařaař aji na Tooma : « Iřen yi naan yii yi, řuun pkoř ři ; řuun kařen ři kantaagan ki naan. Wutan katam bkow, fiyaarēn. »

28 Kē ařē ji : « Ajugun, Nařibaři i naan! »

29 Kē aji na a : « Iwinēn ukaař kē ifiyaari. Banwooř baanwin ařē fiyaar banuurandēni. »

30 Yetu akak ado ři kadun ki bařaşarul iko iřořarēnaan itum inwooř iimpiitana ři ulibra wi.

31 Iko impiitaniin ři, ipiitana piitana, nahilna nafiyaar kē Yetu awooř *Krittū, Abuk Nařibaři, nakuř nahilna naka ubida ři a woli nafiyaari.

21

Pwinana pi Yetu du bdēk bi Tiberiyad

1 Wi uko wař uřepuř, Yetu akak apēn awinana ři kadun ki bařaşarul du kabař ki bdēk bi Tiberiyad. Hēnk di di apēnoř awinana ři kadun ki baka.

2 Fimoř Piyeer, na Tooma i bajaan bado kbet na Natanayel anwooř i ubeeka wi Kana du Galilay na babuk Tebede na bařaşar Yetu baloř batēb bawooř da.

3 Kē Fimoř Piyeer ařē ji na baka : « Dya btuh. »

Kë baji na a : « N̄bi na iwi. » Bap̄en, apaya ʒi b̄teem, kë utejan m̄ent̄ baam-mob nin ut̄eb.

⁴ Wi nfa mambanuŋ, Yetu anaŋ du kaban̄ ki bd̄ek ; kë baŋaŋarul baamme kë ul a.

⁵ Kë aŋe ʒi na baka : « Babuk naan, namob n̄t̄eb i? »

Kë bateema aji : « A-a. »

⁶ Kë aŋe ʒi na baka : « Naf̄elan bridiya ʒi kañenan kadeenu, namob. » Baf̄el bridiya aŋe wo baankak ahinan ba ppul ʒiki batum n̄t̄eb.

⁷ Kë naŋaŋar Yetu i amaganuŋ aŋe ʒi na Piyeer : « Ajugun a! » Wi Fimoŋ Piyeer atiinkuŋ uko waŋ aŋe woh imiŋa yi nul ʒiki aanwoharaa, aŋe t̄efa du meel.

⁸ Baŋaŋarul bandukiin̄ ʒi b̄teem bapul bridiya ap̄enan, baanlow pkay, bawo uko ʒi n̄met̄er iñeen-week di pa.

⁹ Wi bawaliin̄ du pkay, bawin bdoos kë batehan da, kë n̄t̄eb n̄paf ʒi ba duuŋ, Kapoom kab̄ekan da.

¹⁰ Kë Yetu aŋe ʒi na baka : « Naŋijan n̄t̄eb n̄i nabaan̄ amob mob n̄uŋ. »

¹¹ Wal m̄ent̄ kë Fimoŋ Piyeer aŋe paya ʒi b̄teem kë bapul bridiya moŋ pkay. Batum n̄t̄eb n̄week : n̄awo iñeen week na iñeen kañeen na n̄wajan̄t̄ (153), kë bridiya baŋe wo baammara mar.

¹² Kë Yetu aŋe ʒi na baka : « Nabiin nade. » Nin alon̄ ʒi baŋaŋarul aaññoom kahepara ñaan̄ i awo'i. Bame kë Ajugun a.

¹³ Wal m̄ent̄ abi, ajej kapoom awul baka, aŋu na n̄t̄eb.

¹⁴ Waŋ uwoon̄ uyaas uwajan̄t̄en wi Yetu ap̄enuŋ awinana ʒi kadun ki baŋaŋarul wi anaŋiin̄ ʒi pkeŋ.

Yetu na Fimoŋ Piyeer

¹⁵ Wi badeen̄ aba, kë Yetu aŋe ʒi na Fimoŋ Piyeer : « Fimoŋ abuk Yowan, iñal̄en apel biki i? »

Kë ateema aji : « Ajugun, aa, ime kë d̄ŋalu. »

Kë aji na a : « Doon kayen̄ batani bi naan. »

¹⁶ Akak ahepara uyaas ut̄ebant̄en aji na a : « Fimoŋ abuk Yowan, iñal̄en i? »

Kë ateem aji : « Ajugun, aa, ime kë d̄ŋalu. »

Kë aji na a : « Doon kayafan batani bi naan. »

¹⁷ Akak ahepara uyaas uwajan̄t̄en aji na a : « Fimoŋ abuk Yowan, iñal̄en i? »

Piyeer ajooŋan wal m̄ent̄ ʒi uko wi akheparuŋ uyaas uwajan̄t̄en me aŋalaara aŋe ʒi na a : « Ajugun, ime iko b̄ti, ime bnuura kë d̄ŋalu. »

Kë aji na a : « Doon kayen̄ batani bi naan. »

¹⁸ Na manjoonan d̄t̄upu : wi ihojuŋ, iji ktan kat̄elu bd̄idi'u, kaya dko di iñaluŋ. Kë wi ikluŋ kaŋaf, iluŋ kadeen̄ iñen, alon̄ atanu kat̄el, aŋooŋu dko di iwoon̄ iin̄ŋali. »

¹⁹ Aŋup ŋup haŋ pkeŋ pi Piyeer akluŋ kakeŋ kad̄emanaan Naŋibaŋi. Wi ajakuŋ haŋ aŋe ʒi na a : « ŋaŋaan. »

²⁰ Piyeer akok aŋe win naŋaŋar Yetu i amaganuŋ kë akŋaŋ baka ; ul awoon̄ ambiin̄ ajuŋ ʒi bj̄ent̄ bi Yetu wi bakdeen̄ ahepara ankwaapulun̄.

²¹ Piyeer awina aŋe ʒi na Yetu : « Ajugun, kë i? »

²² Kë ateema : « Woli d̄ŋal aŋo te ubi'̄en, utenu i? Iwi, ŋaŋaan. »

²³ Banfiyaaruŋ Yetu banaŋa wal m̄ent̄ aŋup aji baji naŋaŋarul m̄ent̄ aankkeŋ. Kë Yetu aŋe wo aanji aankkeŋ, aji : « Woli d̄ŋal aŋo te ubi'̄en, utenu i? »

²⁴ Naŋaŋarul m̄ent̄ ʒi uleeful amaaruŋ iko m̄ent̄ b̄ti akuŋ apiit̄ ya, kë n̄bot ame kë uko wi aŋupuŋ ujoonani.

²⁵ Uka iko ilon̄ itum kak yi Yetu adoluŋ. Woli ñaan̄ aŋal p̄piit̄ ya b̄ti, d̄ŋal aji umundu b̄ti uunkkeŋ p̄tuuna n̄libra n̄ankpiitun̄.

Ulibra wi Ulemp wi Banjañan

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoonj unkkakalēṣun iko yi banjañan biki Yetu badolun. Uwoonj utēbantēn wi Luk apiitun pa Teofil nanohul. Luk ul ṭi uleeful awo nakuraar. Kē aṣē ji bi kagakandēr na Pawulu na dko pṭup Uṭup Ulil Unuura. Ṭi ulibra wi, Luk aṭup iko yi baṭaṣar Yetu badolun na jibi baniinkani Uṭup Ulil Unuura ṭi umundu bṭi. Ñaan ahinan kawin ṭi ulibra wi, ulemp wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi udolun. Uwala ṭi banjañan, awul baka mnhina mi pṭup Uṭup Ulil Unuura. Bañaanj baṭum bakak aṣiyaar ajunna Yerutalem aya Yuda na Famariya na ṅmban ṅtum ṭi umundu. Iko iṭēp jibi Yetu abiin aṭup aji ilun kawo ṭi Ulibra wi 1.8: « kē naṣē lun kayeenk phina woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwala ṭi an. Nalun kawo bamaar biki naan ṭi Yerutalem na ṭi utaak wi Yuda bṭi, na ṭi utaak wi Famariya te kaban kabanj ki umundu. » Ulibra wi uṭup jibi bhoṅar bi Naṣibaṭi adolun na bañaanj babanun du bañaanj bṭi biki mboṣ. Du Itrayel, baṭaṣar Yetu badonna aṭup bayuday Uṭup Ulil Unuura abaa ya du ṅtaak ṅi banwoonj baanwo bayuday, na du bañaanj bṭi. Du dko bṭi di baṭupun Uṭup Ulil Unuura bañaanj balonj bafiyaari kē balonj baanfiyaar wa. Bañaanj baṭum babi ṣoor banjañan, kē bukal baṣē tamanaara aṭup baka iko itum bahilna baliint ṭi pfiyaar.

¹ Teofil, ṭi ulibra wi naan uteek, dṭiiniyaan iko bṭi yi Yetu adolun abot ajukan du ujuni,

² te unuun wi adeenaniin du baṭi. Ji abi ado kadeenana du baṭi, aṭēpna ṭi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi aṭup *banjañan biki adatuṅ, uko wi pdo.

³ Wi akeṭun, ṭi kadun ki baka di di akaan apēn awinana najeb. Ado iko

itum ṭi ṅnuur iñeen na ṅbaakēr, adi-
iman baka kē awo najeb na manjoon-
nan, aji pēn kawinana ṭi kadun ki
baka kabot kaṭup baka uko wi *Pṣih pi
Naṣibaṭi.

⁴ Unuun ulonj wi akdeen na baka,
aṣē ji na baka bawut kapēn ṭi
Yerutalem, baṭo da bayoonk kahonj ki
Aṣin, ki batiinknuṅ ṭi mntum mi nul :

⁵ «*Yowan *abattaar an na meel, kē
an, ṭi ṅnuur ṅankmbiin ṅi nalun kay-
eenk *batitmu bi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

Yetu apaya baṭi

⁶ Wi wi *banjañan bayitiirun, aṣē
hepar Yetu aji : « Ajugun! Woon
hēnkuṅ di di ikkakanun *Itrayel pṣih i?
»

⁷ Kē aṣē teem baka aji : « Naanka
na pme unuun kēme wal wi Aṣinun
adatuṅ ṭi mnhina mi nul,

⁸ kē naṣē lun kayeenk phina woli
*Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwala ṭi an. Nalun
kawo bamaar biki naan ṭi Yerutalem
na ṭi utaak wi *Yuda bṭi, na ṭi utaak wi
*Famariya te kaban kabanj ki umundu.
»

⁹ Wi Yetu ajakuṅ hanj, aṣē deenana
du baṭi, kē baktana. Wi wi kanfēlunj
kaṣaanj abi awuna, baankak awina.

¹⁰ Jibi bahumuṅ katen baṭi bi
apayiin, kē biinṭ batēb, banwohariin
imiṣa ifaatal baṣē mara mara aw-
inana.

¹¹ Baji na baka : « An biinṭ biki
*Galilay, nabaa naṭ we aten baṭi ba?
Yetu i, ampayiin baṭi ṭi kadunan,
alun kabiha, jibi nawinulun hēnk, kē
apaya baṭi. »

Bahoṅan Matiyat ṭi Banjañan

¹² *Banjañan bapēnna wal mēnṭ
du Pnkuṅ pi Mnoliwera* aṣē kak
Yerutalem danwoonj daanlowiir
maakan na pnkuṅ mēnṭan, datool pdo
ukilometēr.

¹³ Wi bakakuṅ, baya aneej ṭi ka-
toḥ, du meeṭ di bko duuṭ, di bi Fimonj
Piyeer, na Yowan, na *Yakob na An-
dre na Filip na Tooma, Bartelemi
na Maci, Yakob abuk Alfe, Fimonj

* 1:12 Pnkuṅ pi Mnoliwera : Dawoonj katim ki pnkuṅ pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.”

nagutar utoak, na *Yudat abuk Yakob bajonun kayitiiraan.

14 Batiinkar bukal bti na baat balon na *Mariya anin Yetu, na baata Yetu, aňehan Naşibaŋi.

15 Ŧi ŋnuur mēntan banfiyaarun Yetu, baya pban iñeen-week na iñeen ŋtēb, kē Fimon Piyeer ašē naŋa Ŧi ptoof aji na baka :

16 « An bayiŋ naan uko wi *Uhaaš wi Naşibaŋi ubiin aŋēpna Ŧi mntum mi *Dayiŋ, aŋup Ŧi Ulibra wi Naşibaŋi Ŧi uko wi nawo Yudat, ambiin aŋij bammobun Yetu, uwo wo wi kabi kadolana. »

17 Abi wo alon Ŧi un, ayeenk kafah ki ulemp ji un.

18 Kē ŋiint mēntan ašē bi nug uŋeeh na ktaka ki buŋaan bi adolon bun: Ajot afēta amay, kē ipēš itadiiri.

19 Uŋup waŋ uniink Yerutalem bti, ukaaŋ kē bakak ado uŋeeh mēntan aji « HAKELDAMA » uwoon Ŧi uŋup wi baka « uŋeeh wi pñaaak. »

20 Fimon Piyeer akak aji na baka : « Kē bašē piit Ŧi Ulibra wi Pñamarēn Naşibaŋi Ŧi uko wi Yudat aji :

*“Katohul kaduka kajinŋ,
nin alon aankwo da.”*✧

Akak aji :

“Alon ayeenk ulemp wi nul.”✧

21-22 Piyeer aji kak : « Kē bañaan balon bašē jon nwo na un, undi-imaan, wi Yetu Ajugun awoon na nja aneej apēn, du unuur wi *Yowan abattaarulun te unuur wi abiin adeeŋana du baŋi Ŧi kadun un. Keeri alon Ŧi baka awo i kabi na un, kayuuj kē bawin Yetu wi anaŋiin Ŧi pkeŋ. »

23 Wi wi bašaan aŋij batēb Ŧi baka, *Yotef anŋu'aniin katim ki Bartabaat, kē bašē duuna ki Yuttut, na alon anwoon katim ki Matiyat.

24 Kē bašē ŋehan Naşibaŋi aji : « Iwi Ajugun, inmeen ŋaan na uŋalul, yuujun i idatun Ŧi batēb biki,

25 awo nanjañanu, ayeenk ulemp wi Yudat adukun, aya di awoon i kaya. »

26 Bado kanun na mnlaak, kē Matiyat adatanaa, ahoŋan Ŧi banjañan iñeen na alon bukun.

2

Uhaaš wi Naşibaŋi uwala Ŧi banfiyaarun Yetu

1 Bayitiir bti Ŧi unuur wi *Pentakot.

2 Ŧi dko mēnt, kē bašē tiink pñaat panwoonun baŋi anaam na ukēk kē pabi aneej Ŧi katoh ki bawoon atum ka.

3 Kē bašē win iko ilon ji indemēnt yi bdoo. Iko mēnt igarandēri, aji kandoli kaya kaŋo Ŧi alon.

4 *Uhaaš wi Naşibaŋi uneej atum Ŧi baka bti, kē bakak aŋup ŋŋup ŋyaanŋ, andoli jibi Uhaaš wi Naşibaŋi uŋu'uli pŋup.

5 Ŧi wal mēntan kē *bayuday balon banjaan badēman Naşibaŋi banwoonun ŋtaak bti ŋi umundu, bašē wo Ŧi Yerutalem.

6 Wi batiinkun pñaat, pntuk payitiir ašē ŋoŋar maakan Ŧiki andoli aji tiink baŋup uŋup wi tul.

7 Bañoŋar adiwša, ašē ji : « Bañaan bankŋiiniin hēnk baanwo biki *Galilay i?

8 Kē hum di di andoli Ŧi un, ajaki tiink bakŋup Ŧi uŋup wi nul?

9 Nwoona Part, na Med na Elamit, na Metopotamiya, na Yuda, na Kapadoŋiya, na Pont na Atiya.

10 Balon bawoona Frigiya na Pamfli, na Ejiptu na ŋfēt ŋi Libiya ŋanñoŋun Kuren, balon kē bawoona Rom.

11 Balon kē bawo bayuday biki kabuka aŋu na bankakun baka, biki Kret, na Barab. Kē andoli Ŧi un ašē ji tiinka baka baŋup Ŧi uŋup wi nul iko inuura yi Naşibaŋi adolon. »

12 Bañaan bañoŋar fuŋ, baamme uko wi pdo, andoli kaŋi na atēntul : « We uwoon uko wi? »

13 Kē balon bašē beŋ baka, aji : « Biki baka pdaan poot. »

Fimon Piyeer aŋiini na bañaan

14 Kë Fimonj Piyeer aşë naşa na *banjañan iñeen na alonj bukunj aşë huuran ateem baka aji : « An *bayuday na an bti nanfëtuñ ti Yerutaalem, an bti nawatan ibať natiink nabot nate uko wi nji kaťupanañ.

15 Nin, bañaan biki baankuji, jibi naşaluñ. Nhum ti nfa mpoťi.

16 Uko wi *Naťupar Naşibaťi i bañaan bado Yowel abiin aťup uťëpuñ řëp adolana hënk.

17 Naşibaťi aji :

“*Ŧi űnuur űbaañşani, dbi kawalan Uhaaş wi naan ři bañaan bti.*

Babukan biinť na baat baluñ kawo baťupar biki naan,

bapoť na bantohi biki nan baluñ kado kaťaafi iko inkwoonun du nji,

kawin iko inwoonun yi pbi.

18 *Enhën, dluñ kawalan ři űnuur mënť Uhaaş wi naan ři balempar naan biinť na baat,*

başë bawo baťupar biki naan.

19 *Dluñ kado iko iñoñarënaan du baťi duuť*

kakak kadiiman iko iweek ři mboş.

Pñaak, bdoo, na udu iluñ kawo.

20 *Unuur uluñ kakak bdëm,*

pli pakak ji pñaak,

ji unuur uweek unuura wi Ajugun ubi udo kaban.

21 *Hënk, ñaan anklunjin kahať ři katim ki Ajugun abuur.”* ✧ »

22 Fimonj Piyeer akak aji na baka : « An bañaan biki *Itrayel natiinkan bnuura uko wi nji kaťupuñ: Naşibaťi ayil Yetu i *Nataret ayuujna ři a mlagre na iko iñoñarënaan itum, indiimanun phina pi nul jibi nameen wa an ři űleefan.

23 Ñiinť an, bawulan a, jibi Naşibaťi adoon abi me wa akak anjal uwo, nafiña, wi nadoluñ kë banwoon baanfiyaari bapaña.

24 Kë Naşibaťi aşë naşana ři pkeť, aburana mnhaj mi pkeť, pkeť paanhilan amëbana.

25 *Dayiť aťiiniyaana aji :

“*Wal undoli dji kawin Ajugun ři kadun ki naan,*

iñoğën ukaanj kë nnať aliint.

26 *Ukaanj kë nnilan maakan akuť ayeeh mnilan mi naan.*

Kë uleef ubi wo wo ři mnhať

27 *řiki iinkwutan uhaaş wi naan uya ufëť du mnkeť,*

akak awo iinkwutën, nji ñaan nalemparu naweek mpuť.

28 *Iyuujën bgah bankťijun du ubida,*

iluñ kaťumanaan na mnilan řiki iñoğën.” ✧

29 « An bayiť naan, dhilan kaťupan uko wi na mntëñ: Atemun Dayiť akeťi, amoya, kë bhër bi nul bawoha ři utak wi nun.

30 Abi wo Naťupar Naşibaťi aşë me kë Naşibaťi abi hoña uko ulonj, amehna ři kadunul,

“*aji aluñ kaťu alonj i pşini pi nul ři pşih.”* ✧

31 « Kë wi wi Dayiť ataruñ awin kë *Krittu aluñ kanaşa ři pkeť, aşë řiiniyaan wa aji : “Naşibaťi aanwuta kë aťo du mnkeť kë uleeful ukak awo uumpuťi.” ✧

32 Yetu mënťan, Naşibaťi anaşana ři pkeť, kë űwo bti bamaar.

33 Naşibaťi adeeña ři kadeenu ki nul, kë ayeenk du Aşin nja *Uhaaş wi Naşibaťi, wi ahonuluñ řfa, aniinkan wa ři bañaan, jibi nakwinun akuť atiink hënk.

34 řiki Dayiť ul, andoon awo aampaya baťi aťiini aji :

“*Naşibaťi Ajugun aji na Ajugun :*

Ŧoon ři kañen naan kadeenu

35 *te ndo nťooran başooradu,*

ido kapafna baka ihoť.” ✧

36 Fimonj Piyeer abaañëş bťup aji : « Bañaan biki *Itrayel bti, nameen bnuura keeri : Yetu i napañun ři krut, Naşibaťi adola kë awo Ajugun akuť awo Krittu. »

Bateek banfiyaaruñ

37 Wi bañaan batiinkunj uťup wañ aşë řëla řëla, ahepar Fimonj Piyeer na *banjañan bukundi aji : « Bayiťun, kë űbaa do do hum ba? »

38 Fimoŋ Piyeer atees baka aji « Nawutan pjuban, naŋelēš ŋbida, andoli ŋi an aji yeenk *batitmu ŋi katim ki Yetu Krittū, Naŋibaŋi ahilna amiran ipekadu. Naŋibaŋi aluŋ kawulan Uhaaŋ wi nul.

39 Kahonŋ ki nul kawo ki nan, na babukan, na banlowuŋ bti, na biki Naŋibaŋi Ajugun akluŋ kadu'ara. »

40 Fimoŋ Piyeer akak aŋiini na baka pa bate abot akooŋ baka aji : « Nalowan baŋaŋ bawuŋaan biki nahilna nabuuran ŋleef ŋi nan. »

41 Bandinanuŋ uŋup wuŋ, bado batitmu, kē baŋaŋ banŋogun iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen ŋwajanŋ (3000), bahoŋana unuur mēnŋan ŋi pntuk pi banfiyaaruŋ Yetu.

Pntuk pteek pi banfiyaaruŋ

42 Baŋaŋ bakak amēban bnuura pjukan pi *banjaŋan, amēban ŋi uŋok na bboofar, ŋi pfaaŋiir kapoom* na pŋehan Naŋibaŋi.

43 Baŋaŋ bti bawo na palēnk ŋi ŋleef ŋi baka, ŋiki banjaŋan baji bado mlagre na iko iŋoŋarēnaan itum.

44 Banfiyaaruŋ Yetu bti bakak aŋok iko yi bakaŋ bti.

45 Baji bawaap itoh na bka bi baka, kafaŋiir, andoli ayeenk kaliŋan na kanuma ki nul.

46 Unuur unjinti baji bayitiir du *Katoh Kawee ki Naŋibaŋi, kafaŋŋer ipoom ŋi itoh yi baka, kade na mnlilan na uhaaŋ ujintŋ.

47 Baji badēman Naŋibaŋi, kē baŋaŋ bti babot amagan baka. Ajugun, kē aŋē ji do unuur unjinti, ahoŋan ŋi pntuk puŋ biki abuuranuŋ.

3

Fimoŋ Piyeer na Yowan bajeban ŋiintŋ anŋakmuŋ

1 Fimoŋ Piyeer na *Yowan baya unuur ulon du *Katoh Kawee ki Naŋibaŋi wi ŋwoori ŋwajanŋ ŋi utaakal ŋakobuŋ, ŋiki uwoon uwoori wi pŋehan Naŋibaŋi.

2 Kē baŋaŋ balon baŋē ŋi da ŋiintŋ alon anŋakmi ŋi kabuka. Unuur unwoon, baji baŋija kaŋooran ŋi plēman pi Katoh ki Naŋibaŋi pi bajaŋ badu Plēman Pnuura. Aji ŋo da pŋehan baŋaŋ banjaŋan babi pneej ŋi Katoh ki Naŋibaŋi.

3 Wi awinuŋ Fimoŋ Piyeer na Yowan kē bakbi pneej, kē aŋē ŋehan baka itaka.

4 Kē Fimoŋ Piyeer na Yowan baŋē tena bnuura, wi wi Fimoŋ Piyeer aŋaŋ aji na a : « Tenun »

5 ŋiintŋ ajaban baka kēŋ anuŋ aji bawula ukoolan.

6 Kē Fimoŋ Piyeer aŋē ji na a : « Mēnwo na untaam, mēnwo na uwooru, aŋē wulu uko wi nwoonaanuŋ: ŋi katim ki Yetu *Krittū i *Nataret, poŋan! »

7 Fimoŋ Piyeer aŋijana wal mēntŋ ŋi kaŋen kadeenu aŋē dola kē anaŋaa. ŋi dko mēntŋ, ŋiintŋ atiink ihoŋ kē iliintŋ na a.

8 Kē abi lut lut anaŋ abi kapoŋ poŋ. Aneej na baka ŋi Katoh ki Naŋibaŋi, apoŋ, alut, aŋē beeb Naŋibaŋi.

9 Baŋaŋ bti bawina kē akpoŋ aŋē beeb Naŋibaŋi.

10 Bayikrēna aŋē ji : « ŋiintŋ i, mēntŋ ul ajaŋ aŋo bŋehan du Plēman Pnuura i? » Kē baŋaŋ baŋē ŋoŋar fuŋ akuŋ alēnk ŋi uko unŋepuŋ.

Fimoŋ Piyeer aŋiini na baŋaŋ

11 ŋiintŋ unŋ aankak adi pwutan bi Fimoŋ Piyeer na Yowan, kē baŋaŋ bti baŋē ŋoŋar, aŋi aya du baka, du uŋaala wi bajaŋ bado Uŋaala wi *Falomon*.

12 Wi Fimoŋ Piyeer awinuŋ baŋaŋ bukuŋ, aŋē ŋiini na baka aji : « An baŋaŋ biki *Itrayel ; nabaa ŋoŋar we ŋi uko unŋepuŋ ba? Nabaa tenun hum hēnk ba? Naŋal aji phina pi nun na pdēman pi ŋjaŋ ŋdēman Naŋibaŋi pakaŋ kē ŋiintŋ i apoŋi i? »

13 Yetu i nawuluŋ baŋih biki nan, i napokuŋ ŋi kadun ki *Pilāt andoon abi ŋal pwutana, Naŋibaŋi i *Abraham,

* 2:42 Banfiyaaruŋ Yetu baji woli bade baji bafaŋiir kapoom kaleŋna kaŋah kabaaŋŋaani ki badeen na a. * 3:11 Uŋaala wi Falomon: Dko mēntŋ dapaŋŋaŋuŋ dko di banwoonŋ baanwo bayuday bahiluŋ kanaŋ na dko di bayuday ŋaŋ bahiluŋ kanaŋ.

i *Itaak na i *Yakob na i başınun adi-
iman pdëm pi Yetu nalemparul mënţ.

14 Ñiint, anwoon najint natool, ul i
i napokun aşë ñehan bawutan nafiñ
bañaan.

15 Hënk, kë nafiñ napaş ubida. Kë
Naşibaţi aşë naţana ţi pkeţ, kë ņwo ba-
maar.

16 Pfiyaar ţi katim ki Yetu pakaan
kë ñiint naţakmaan, i nakwinun abot
ame'a i ajebi. Ënhën, pfiyaar ţi
Yetu pajebanulun bnuura hënk jibi
nakwinun an bti.

17 « An bayiţ naan kë nşë me kë uko
wi nadolun, an na başihan, nado do
wa na kapaam.

18 Naşibaţi ul, adobi ţupa ţup undi-
imaan ţi mntum mi baţuparul bti aji
*Krittu alun kahaj kakeţ, kë wañ wi
adolun.

19 Keeri nawutan pjuban, nakak du
Naşibaţi ipekadu yi nan ihilna ipën.

20 Ajugun alun kawulun ņwal ņi
mnjeeh, kabot kayil Yetu Krittu, i
adatur undiimaan pa an.

21 Yetu mënţ, awo i kaţo baţi te wal
wi iko bti ikkakun ihalu, jibi Naşibaţi
abiin aţup ţi mntum mi baţuparul bay-
imanaan biki ţfa.

22 Na manjoonan *Moyit aţup aji :
*Naşibaţi Ajugun alun kayil naţuparul ji
nji, pa an, anwoon i pntaali pi nan.
Nawo i katiink iko bti yi aklun kaţupan.*

23 *Ñaan anwoon aantiinka alun kapën
ţi pntaali pi Naşibaţi, kaşë kakeţ.*✧

24 Kë *baţupar Naşibaţi bti, ajunna
ţi Famiyel na bambiin abi ţi kafetul,
baţiiniyaan andoli iko yi ņkwinun ņta
yi.

25 Uko wi Naşibaţi aţupun aţëpna
ţi baţuparul uwo wi nan. Ënhën,
*bhonjar bi Naşibaţi adolun na başinan
bawo kak pa an, wi ajakun ţfa na
Abraham aji : *Dbi kaţëpna ţi kabuka ki
nu kawulna umundu bti bnuura.*✧

26 Ukaan kë Naşibaţi apënan Yetu kë
awo nalemparul aşë yila ţi an duna,
kahilna kawulan bnuura bi nul, wi
akpënananun ţi buţaan bi nakdolun. »

4

Baţij Fimon Piyeer na Yowan uruha uweek

1 Fimon Piyeer awo na *Yowan,
ahum kaţiini na bañaan, kë baţejan
balon, na naweek i bayen biki *Katoh
Kaweek ki Naşibaţi, na *bataduk balon
başë bi, aňog baka.

2 Badeebaţ ţiki *banjañan batëb
bukun bajukan bañaan aji Yetu anaţa
ţi pkeţ, kë wañ ukyuuj kë bankeţun
bahilan kanaţa ţi pa.

3 Hënk, kë bado kë bamob baka
awat ukalabuş ayoonkna mnjint, ţiki
unuur udobi yob yob wal mënţ.

4 Kë bañaan batum ţi banktiinkun
uţup wi banjañan, bafiyaar ţi Yetu.
Wal mënţ banfiyaarun bti baňogan
iñeen-week ņyaaş iñeen kañeen (5000).

5 Wi unuur ujintun kë baweek biki
*bayuday, bantohi na *bajukan Bgah
bi Moyit başë yitiir du Yerutalem.

6 Baţo na Anat, *naţejan naweek,
anwoon na Kayif na *Yowan na
Alektandër na biki mnşini mi *baţejan
baweek bti, ayitiir.

7 Baţij Fimon Piyeer na *Yowan ţi
kadun ki baka aşë jun phepar baka
aji : « Ţi phina këme ţi katim ki in ki
ki najebanun ñiint anţakmun? »

8 Fimon Piyeer, i *Uhaaş wi Naşibaţi
uneejun akëş, kë aşë teem baka aji : «
An baweek biki nun na bantohi,

9 nadu'un ņta *uruha ţiki ņdo ñaan
anţakmun bnuura, aşë heparun jibi
ņhili hil ado jeban ñiint i.

10 Nawoon bame, an bti, na bañaan
bti biki *Itrayel bandukiin kë ţi katim
ki Yetu i *Nataret ki ki ñiint annaţun un
ajebnun. Yetu i napañun, kë Naşibaţi
aşë naţana ţi pkeţ, ul akaan kë ñiint i
akak najeb ahil anaţ ţi kadunan.

11 Kë ul Yetu i i Ulibra wi Naşibaţi
ujakun aji :

*“Awoon pnduba pi an baniw napokun,
pnduba mënţan puñ pakakun
amëban katoh.”*✧

12 Ul ƚań ahılanuń pbuuran bańaań. Ęnhen, ƚi umundu bti Naşıbaƚi aanwul wul nin ńaań alon kak anhılanuń pbuuranun. »

13 Banƚoon uruha bańonar wi bawinun ƚimon ƚiyeer na *Yowan banwoon baando juk juk, jibi baktupi ke nin baantep ado lenk lenk. Bayikren wal ment ke biki ment babi wo bagakander na Yetu.

14 Wi bakaan awin ńiint anjebun un ke anaƚ akab ƚi baka ke başe waan uƚup.

15 Henk, ke bado ke bapenan baka ƚi dko di uruha, aşe jun pƚiini bukal bukal, katen jibi bakdoli.

16 Bahepar aji : « Nbaa do do hum na bańaań biki ba? Babaań ado mlagre mnjint piş mii mi, ke bańaań bti banfetuń ƚi Yerutaem bamee, njenhilanun kapok wa.

17 Ke nşe wo kado uko uwut kameetana kapel henk. Nbeg baka keeri bańaan pƚiini na nin ńaań alon henkun ƚi katim ki Yetu. »

18 Wi wi banƚoon ƚi uruha başaań adu baka ke bakak ƚi wa, aşe beg baka maakan bańańna pƚiiniyaan na pjukan ƚi katim ki Yetu.

19 Ke ƚimon ƚiyeer na Yowan başe teem baka aji : « we unuurnaaniin ƚi kadun ki Naşıbaƚi ba? Ptiinka keme ptiinkan? Uduka ƚi an!

20 Un daan njenhilanun kayomp na uko wi njwinun akuƚ atiink. »

21 Bakak abeg baka bnuura, aşe wutan baka ke bayaa. Baanka uko unooranaan baka wi bańaań bti bawoon ƚi pdeman Naşıbaƚi ƚi mlagre mi bawinun.

22 Niiint anjebnun na mlagre un, adobi pel pel nşubal ińeen nbaaker.

Banfyaarun bańehan Naşıbaƚi, wi bawo i ƚi mnhaj

23 Wi bawutanaarun wutan ƚimon ƚiyeer na *Yowan, ke başe wugşa, akak du batent baka aya kakales iko bti yi *bańenan baweek na bantohi bajakun na baka.

24 Bańaań batiink baka aşe ńehan Naşıbaƚi ƚi pdiim ploolan aji : « Ajugun, iwi ipaşun baƚi, mboş, na bdek na iko bti inwoon da!

25 Iwi itepnan ƚi Uhaaşu aƚup ƚi mntum mi *Dayit ateemun nalemparu wi ajakun aji :

“We ukaan ke bańaań biki ntaak babubara şintar ke bańaań bti babubara ańaat anooran nleef?”

26 *We ukaan ke başih biki mboş bakbo- mander ugut, ke baweek batiinkar aji bagut na *Yawe Nawat Kabuka na Krittu i akeruń?”*

27 Aa wo! Herod na Pont *Pil- lat bayitiir ƚi ubeeka wi, na banwoon baanwo bayuday, na *bayu- day, anaƚara Yetu nalemparu nayi- manaan, i idatun aji awo Krittu.

28 Bado henk iko yi bti ƚi mnhina mi nu na jibi ijakun ilun kadolana.

29 Ajugun, henkun, watan kabaƚ ƚi kabegare ki baka işe itenun un balem- paru, ndo kaƚup Uƚup wi nu na mnteh mnweek.

30 Taran kańen ki nu ijeban bańaań, ido mlagre na iko ińonarėnaan ƚi ka- tim ki Yetu, Nalemparu Nayimanaan. »

31 Wi bańehanun Naşıbaƚi aba, ke dko di bawoon daşe şintar ke *Uhaaş wi Naşıbaƚi uşe neej ƚi baka bti ke baktup Uƚup wi Naşıbaƚi na mnteh.

Banfyaarun baƚok iko yi bakaan bti

32 Banfyaarun bti bakak henkun awo uşal na uhaaş uloolan. Ke nin alon aanji şal şal, kaji nji aloolan dkaan wi, keme wundu. Baji ba- naakren bka bi baka bti.

33 Phina pweek pawinanaa, wi *banjańan baktiiniyaanun pnaƚa ƚi pkeƚ pi Yetu Ajugun, ke bnuura bweek bi Naşıbaƚi batum ƚi bukal bti.

34 Nin alon ƚi baka aanwinana winana bwaan. Bankaan mboş keme itoh baji bawaap ya kaƚij itaka yun

35 kabi wul banjańan. Baji bafaş itaka andoli ayeenk kafah kanliun na kanuma ki nul.

36-37 Kë hënk di Yotef, ñiint alonj i pşini pi Lewi, anwoonun unjiw wi Kiprut, i banjañan bajaan bado Barnabat (uwoon ñaan anjaan atëñtën) kë aşë ka tfa uţeeh ulonj. Awaap wa aţij itaka abi awul banjañan.

5

Ananiyat na Tafira

1 Kë ñiint alonj i bajaan bado Ananiyat na Tafira aharul başë waap mboş mnlonj, atiinkar,

2 amen itaka ilonj, aşë tji indukiin, awul *banjañan.

3 Kë Fimonj Piyeer aşë hepara aji : « Ananiyat, we ukaanj kë *Fatana aneeju uhaaş, kë ido la pguur *Uhaaş wi Naşibaţi, ajej itaka ilonj tji yi iwaapnun mboş, amen?

4 Ihilan lah, kawut pwaap mboş mënţ, këme kajej itaka yi iwaapnun ma bti, kadolna uko wi inumiin? Hum di di uşal wañ udoli do, adoo neej tji iwi ba? Mënţ bañaan biki ikdoon na pguur hënk, Naşibaţi a. »

5 Wi Ananiyat atiinkanj tiink uko wañ, aşë jot tji dko mënţ, abi keţ keţ, kë bañaan bantiinkunj uko wañ bti balënk maakan.

6 Baţaşa babi, abooţan puum apënan aya amoy.

7 Uko jii nwoori nwanjanţ uţëpi, ahar Ananiyat kë aşë bi aneej bë aamme uko unţëpunj.

8 Kë Fimonj Piyeer aşë du'a aji na a : « Tupaan! Preeş pi, pi pi nawaaparun mboş i? » Kë ateema aji : « Aa, preeş pañ pa. »

9 Kë Fimonj Piyeer aşë kak aji na a : « Nabaa şal şal hum adoo jii naguur Uhaaş wi Naşibaţi ba? Tenan, banyaan amoy ayinu banaţun tji plëman hënk, bakak ańooţu, kaya kamoy. »

10 Tji dko mënţ, kë abi jot jot tji ihoţ yi Fimonj Piyeer aşë ba. Wi baţaşa banejunj, baţënka kë akeţi akak ańooţa pya kamoy du kańog ayinul.

11 Palënk pweek paneej banfiyaarun bti, aţu na bañaan bti bantiinkunj uko unţëpunj.

Banjañan bajeban bañaan batum

12 *Banjañan bado wal mënţ mlaagre na iko ińonjarënaan itum tji ptoof pi bañaan. Banfiyaarun baji bayitiir bti du uşala wi bajaan bado Uşala wi *Falomonj.

13 Nin alonj aanji ñoom pnaakiir na baka, aşë maganaara baka.

14 Kë pntuk pankdëmunj dëm pya pi biinţ na baat pafiyaar Ajugun abot abi ahoţana tji baka.

15 Bado kak kak aji bapënan bamaakal tji igah, kaţu baka tji ilişa këme ijiiñ, Fimonj Piyeer wal wi aktëpunj ulimënţ wi nul uban alonj tji baka.

16 Pntuk pi bañaan paji paţiina kak nbeeka njanńogun Yerutalem, kaţij bamaakal na biki ntaayi nakyewlënuj, kë bukal bti bajebi.

Bahajan Banjañan

17 Kë *naşih i baţënan na batëntul – bukal biki bajaan bado pntuk pi *bataduk – başë kuj *banjañan maakan, anaţara baka

18 Bado kë bamob baka, awat ukalabuş.

19 Kë na utejan mënţan, *uwanjut wi Ajugun uşë bi, ahaabëş ilëman yi ukalabuş apënan baka aşë jii na baka :

20 « Nayaan *Katoh Kaweek ki Naşibaţi nado kaţup uţup wi ubida uhalu. »

21 Banjañan batiink uwanjut wunj, kë wi unuur ujintan jint, kë başë ya Katoh ki Naşibaţi, aţo ajukan. Naşih i baţënan na batëntul bado kë badu *uruha uweek wi biki *Itrayel, wi bajaan bado Pntuk pi bawayëş bţup *bayuday aşë yil baya baţij banjañan banwoon du ukalabuş.

22 Wi bayili biki naţënan naweek bayaan aban, baantënk banjañan du ukalabuş, aşë kak du uruha aya kakalëş aji :

23 « Wal wi nyaan du ukalabuş, nţënk kë udët bnuura, kë bayen banaţ tji plëman. Kë wi nhabëşunj bgah, aşë tşënk dko kë dawo djint. »

24 Wi naweek i bayen biki Katoh Kaweek ki Naşibaţi na baţënan

baweek batiinkun uko wan, bañonar, ašë la na nšal uko unțëpun.

²⁵ Wal mënț, kē ñiint alon ašë bi aji na baka : « Natenan! Biint biki nawatun ukalabuș, buk bukundi, ajukan bañaan du Katoh ki Nașibați. »

²⁶ Kē naweek i bayen biki Katoh ki Nașibați ašë tool, na bangoli biki nul ayaarad banjañan. Baando btam na baka, țiki bați pntuk pi bañaan pun, pabi patap baka mnlak.

²⁷ Kē bațij baka, aneejan du uruha. Nașih i bațen kē ašë hepar baka aji :

²⁸ « Nënneenan neenan pjukan katim kan i? Kē Yerutalem bti dașë bi kak kak ți bgah bi nan, nañal kataparun pkeț pi ñiint i. »

²⁹ Kē Fimon Piyeer na banjañan bandukiin bașë teem aji : « Nwo i kațaș Nașibați, mënț bañaan biki nwoon kațaș. »

³⁰ Nașibați i bașinun apënan ți pkeț Yetu i nadolon kē bafin, wi na-panulun ți krut.

³¹ Ul i i Nașibați adëmanun ți kadeenu ki nul, awoona Nașih akuț awo *Naburan Bañaan, bayuday bahilna bațelëș n̄bida, ipekadu ibot ipën ți baka.

³² Nwoon bankțupun uko unțëpun, un, na *Uhaaș wi Nașibați, unwoon uko wi Nașibați awulun banknțașulun. »

³³ Wi banțoon *uruha batiinkun uko wan, badeebaț maakan, ašë ji bado bafin banjañan.

³⁴ Kē ñiint alon i bajaan bado Gamaliyel ašë nața ți uruha. Awo *nafaritay *najukan Bgah, i bañaan bamaganun bnuura. Aji na baka bapënan banjañan bdig btiinku,

³⁵ ašë țup na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel nalipariin ți uko wi nañalun pdo bañaan biki. »

³⁶ Du nnuur nundu, n̄wina win, kē Tewdat awuji, ahomp na dko aji awo ñaan naweek, kē bañaan banñoganun iñeen-week n̄yaaș n̄baakër (400) bațașa. Ul ți uleeful kē bafin, kē banknțașulun bawayșeri, nin ukoolan uunduka.

³⁷ Kē nawo *Yudat i *Galilay akak abi, ți wal wi mnfën mi bañaan akuja pntuk ; ul kak akeți, kē bațașarul bti bawayșeri.

³⁸ Ukaan kē njakan napënan iñen ți bañaan biki, nawut baka baya! Woli ulemp wi baka na nšal n̄i baka n̄awo n̄i bañaan bajën n̄alun kaba'aara bddi n̄a ;

³⁹ n̄așale wo n̄i Nașibați, naanklun kahilan pneenan n̄a. Națaafaraan kala pgut na Nașibați de. »

⁴⁰ Banțoon uruha, kē batiink uțup wi Gamaliyel. Bado kē badu banjañan, ado kē bakob baka itintël, ašë ji na baka bațañna ptiiniyaan katim ki Yetu, abaa wutan baka kē bayaa.

⁴¹ Banjañan bapën ți uruha, ašë lilan maakan jibi Nașibați awinun aji bataan na phaj ți katim ki Yetu.

⁴² Unuur unjinți, du Katoh Kaweek ki Nașibați kēme du itoh yi bañaan, baji bajukanaara jukan, kakuț kațup *Uțup Ulil Unuura unyuujun kē Yetu awoon Kritt.

6

Banfiyaaruñ badat bañaan paaj na alon bado kațenk banjañan

¹ Wal mënțan bañaan banfiyaaruñ Yetu batuma tum pya. *Bayuday banjaan bațiini *ugrek, banața pñom na banjaan bațiini uțup uhebërë, țiki baji bațilma unuur undoli baăț bankețandënuñ bayin baka ți wal wi pfah uko ude.

² Kē *banjañan iñeen na batëb bașë du banfiyaaruñ bti aji na baka : « Un n̄enwo i kaduk ulemp wi pjukan Uțup wi Nașibați, kabi pfaaș uko ude. »

³ An bayitun, nadatan ți an bañaan paaj na alon banwoon bațool ți kēș ki an bti, bantumuñ na *Uhaaș wi Nașibați na ușal untuñ, n̄țu baka ți ulemp mënțan.

⁴ Un n̄șë n̄bi n̄duka duka ți pñehan Nașibați, na ulemp wi pjukan Uțup wi nul. »

⁵ Banfiyaaruñ bti badinan uko wi banjañan bajakun: Kē badat Tefan anfiyaari Ajugun maakan akuț atum na Uhaaș wi Nașibați, na Filip, na

Prokoor, na Nikanoor, na Timon, na Parmenat, na Nikola (ankakuñ nayuday, awo i ubeeka wi Antiyoka)

⁶ Bañij baka ti kadun ki banjañan, kë bañehandër baka Naşibañi abot apaf baka iñen ti ikow.

⁷ Uşup wi Naşibañi umeetana meetana pya, banfiyaaruñ ti Yerutaalem kë baktuma tum pya, kë batum ti bañenan badoo kak añaş bgah bi Yetu.

Bamob Fefan

⁸ Fefan antumi na bnuura bi Naşibañi na mnhina mi Naşibañi aji do iko iñoñarënaan na mlagre mnweek ti bañaan.

⁹ Kë ti wal mënñ bañaan balon biki *katoñ kañehanaani ki bayuday ki bajaan badoo ki « Bajuuk ti Ulemp biki Bawutanun » baneej blañar na Fefan. Ti bañaan bakan mënñan balon bawo biki Kuren, kë balon bawo biki Alektandriya, balon kë bawo biki Filitiya kë balon bawo biki Atiya.

¹⁰ Ti blañar bi baka baanhilan apënan uşup ujint uşool wi Fefan, ðiki añiini na uşal untuña wi *Uhaaş wi Naşibañi uwululun.

¹¹ Ukaan kë baluk bañaan balon, kë baji : « Nñiink nñiint i, kë aktup uko uwuñaan ti *Bgah bi Moyit na ti Naşibañi. »

¹² Baya awuuk bañaan bti, na bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit, kë badëpa ti Fefan amob ayaanaan du *uruha.

¹³ Bañij bañaan balon, kë badaar aji bawoon bamaar, aşë ji : « Nñiint annañun i aji ðupa ðup buñaan ti uko wi *dko dyimanaan di, na ti Bgah bi Moyit.

¹⁴ Nñiinka kë aji Yetu i *Nataret i alun kafom dko di, kabot kañët udolade wi *Moyit awulun un. »

¹⁵ Bañaan bti banwoon ti uruha babañana këş, aşë win kaara di nul kë dajeeh ji di *uwanjut.

7

Fefan añiini ti kadun ki uruha

¹ Kë *naşih i bañenan aşë hepar Fefan aji : « Uko wi bañupuñ ti iwi uwoha manjoonan i? »

² Kë Fefan aşë teem aji : « An batënt naan na başin naan, natiinkan. *Abraham ateemun awo ðfa du utaak wi Metopotamiya, ji abi ado kafët du ubeeka wi Haran. Naşibañi i mndëm apën awinana da ti kadunul,

³ aji na a : “*Dukan utaak wi nu, na biki katoñu, iya utaak wi nji kalun kayuuju.*”^{*}

⁴ Wi wi Abraham apënuñ du utaak wi bakaldeyen, aya afët du Haran. Kë dul di Naşibañi adolnulun, wal wi aşin aneemuñ, kë apën abi ti utaak wi nafëtun nña wi.

⁵ Aanwula nin ufët, nin dko dpaf kahoñ du utaak mënñ, aşë hona aji alun kawo ajug utaak mënñ ul na pntaali pi nul. Wal wi Naşibañi akdoon kahon mënñ, Abraham ahum aandobi buk.

⁶ Kë hënk di di Naşibañi añiiniñ aji : “*Pntaali pi nul palun kaya pyaanñ, balun kajuuknñen pa ti ulemp, kahajan pa nşubal iñeen week nbaakër (400).*”

⁷ Kë nji Naşibañi nşë lun kawayëş bubuk utaak unñuñ baka ti pjuuk, ti buñaan bi badoon. *Wañ uşëple, bapën da kabi kadëmanaan ti utaak wi nhoñiñ wi.*^{*}

⁸ Wal mënñan wi wi adolon *bhonar bi na Abraham, añenanaan ba pwala *katëmp, ukaan kë wi abukuñ *Itaak, kë awalana katëmp wi akaan nnuur bakren. Kë hënk di di *Itaak adolan wi abiñ abuk *Yakob, kë Yakob adola han na bubukul banwoon bateemun iñeen na batëb bammeetaniñ*.

⁹ « Bateemun bammeetaniñ bakuj *Yotef aña baka wal mënñ aşë waapa, kë bannugulun baya na a Ejiptu. Kë Naşibañi aşë wo na a.

¹⁰ Apënana ti unoor wi nul bti, aşë ðena kë awo na uşal untuña, abot adola kë atiinkana du Farawuna naşih i Ejiptu. Farawuna adola kë awo

^{*} 7:3 Ujuni 12.1. ^{*} 7:7 Ujuni 15.13-14. ^{*} 7:8 Bawoon bubuk Yakob iñeen na batëb, bampaşun kşini ki Itrayel.

nantuŋa i Ejiptu bti na i katoh ki nul bti.

11 Wal mēntan, kē ubon uweek uşē wo ʔi Ejiptu bti na ʔi utaak wi *Kanaan ; baŋaan kē banoor maakan, kē bateemun baankak aka uko ude.

12 Wi Yakob atiinkuŋ kē baji uko ude uwo du Ejiptu, aşē yil da uyaaş uteek, bateemun.

13 Uyaaş utēbantēn, wi bakakuŋ, kē *Yotef abi meeʔana ʔi babuk aşin. Hēnk, kē Farawuna aşē me kabuka ki Yotef.

14 Wi wi Yotef aşaan ado kē bayaarad Yakob aşin na bayiʔul bti. Bukal bti bawo iŋeen paaj na ulon na kaŋeen (75).

15 Kē hēnk di Yakob ayaan du Ejiptu, kē dul di di ayaan akeʔna ul na bateemun bammeetaniin.

16 Bajej baka wal mēnt aŋooʔ du ubeeka wi Fikem, aya moy du dko dlon di Abraham abiin anug na itaka ʔi babuk Emor du Fikem.

17 « Kē wal wi uko wi Naşibaʔi ahonuŋ Abraham ubanuŋ ʔi pdolana, pntaali pi nun patumi, aşē tuma tum pya ʔi Ejiptu.

18 Hēnk di naşih alon abiin aneejan pşih, anwoon aantēnkber atiink kē baʔiniyaan uko wi Yotef.

19 Naşih mēnt aʔu mntit mi nul bti ʔi phajan pntaali pi nun, kadoo ʔu baka bafēl bapoʔ bambaan abuka buka bakaʔna.

20 Wal mēntan wi wi *Moyit abukiin, kē Naşibaʔi aşē ŋala. About kli kwajanʔ du katoh baka.

21 Wi başaan aŋooʔa afēl, abuk Farawuna ŋaaʔ kē aşē jeja, akuş ji abukul

22 Moyit ajuk bnuura pme pi baŋaan biki Ejiptu, abot awo ŋaan naweek ʔi uko wi ajaan ado na wi ajaan aʔup.

23 « Wi Moyit akaan ŋşubal iŋeen ŋbaakēr, kē uşal wi pya pwin bayiʔul baitrayel kē uşē bi ʔi a.

24 Wi akyaan, awin ŋiint alon i utaak wi Ejiptu kē akhajan ayiʔul,

kē ayeenkara, afin ŋiint i Ejiptu, alukandēra.

25 Aşal kē bayiʔul bame kē Naşibaʔi aʔēpna ʔi a, aʔij baka mbuur, kē başē wo baammee.

26 Wi unuur ujintuŋ, awin baitrayel batēb kē bakgut aşē neej pwayēş ado na pkakan baka ʔi ploolan aji na baka : “An biki, nabootuŋ abaa ŋom we ba?”

27 Kē anwoon ʔi phajan atēntul uŋ aşē wuuk Moyit aji na a : “In aʔu'iin pwo naşih na nawayēş ʔi un ba?”

28 Om injal kafinēn jibi ifinun ŋiint i Ejiptu takal?”

29 Wal wi Moyit atiinkuŋ uko wan, aşē ʔi, aya pyaanʔ du utaak wi Madiyan, di abiin akaana bapoʔ biint batēb.

30 « Wi aʔoon da, ado ŋşubal iŋeen ŋbaakēr, kē *uwanjut, uşē pēn awinana ʔi bdoo blon bankyiki ʔi bgof du bnkan banŋogun pnkuŋ pi Finayi.

31 Moyit aŋonar ʔi uko wi awinun aşē ŋog pten bnuura, kē pdiim pi Ajugun paşē tiinkana aji :

32 “Nji dwoon Naşibaʔi i bateemu, Naşibaʔi i Abraham, i Itaak na i Yakob.” Moyit alēnk wal mēnt akat kat aankak aŋoom pten.

33 Kē Ajugun aşē jaka : “Wohşēn işapaat, dko di inaʔuŋ duŋ dayimani.

34 Aa, dwin mnhaj mi pntaali pi naan du Ejiptu, atiink mntēg mi baka, aşē wala pbuuran baka. Hēnkun biini, dŋal kayilu du Ejiptu.”*

35 « Moyit mēnt i baitrayel babin apok aji na a : “In aʔu'iin pwo naşih na nawayēş? Ul i Naşibaʔi akaan ayil awo naşih na nabuuran i baka. Naşibaʔi aʔēpna ʔi uwanjut wi awinun ʔi bgof bankyikuŋ ayilna a.

36 Kē ul akaan apēnan baka du Ejiptu. Ado mlagre mweek na iko iŋonarēnaan du utaak mēnt, na wi bakmuuruŋ *bdēk bjeenkala na du bnkan, ŋşubal iŋeen ŋbaakēr.

37 Ul Moyit ajakuŋ na baitrayel aji : “Naşibaʔi aluŋ kapēnan ʔi bayiʔan naʔuparal alon ji nji pa an.”

* 7:34 Ppēn 3.1-10.

38 Wi bateemun bayitun du bnkan ul kak abananun baka utup wi uwanjut utiini na a du pnkun pi Finayi. Aa, ul ayeenkun ntuun ni ubida, awulun.

39 « Kë bateemun başë bi wo baandi ptiinka, apoka, aşë njal pkak du utaak wi Ejiptu.

40 Baji na *Aaron : “*Ťakun başibaţi bankdoon kapos ŧi kadunun, Moyit i ampënanun un du Ejiptu, ñaañ aamme jibi aţëpi.*”

41 Ťun nnuur mënţ, kë başë ŧak ubay, ado pa wa pgur, aşë lilandër ulemp wi iñen yi baka maakan.

42 Kë Naşibaţi aşë dek baka feţ awut baka kë bakdëman njah ni baţi, jibi *baţupar Naşibaţi bajakun:

“*An bañaan biki *Itrayel, nji i i nafiñarun abot ado bţeñan bi pntuni pi nntaam nşubal iñeen nbaakër du *pndiis i?*”

43 *Kadun ki Molok naşibaţi i nan ki nakunin ka, na ptu pi Refan naşibaţi i nan anaamun ujah yul yi naţakun abot akak adëman. Ukaan kë nji kadolan naya pjuuk dko dlow danţëpun utaak wi Babilon.*”

44 « Hënkun ŧi uko wi *kaloona kanna kadiiman kë Naşibaţi awo da, kul ki bateemun bammeetaniin babin awoonaan du bnkan : Moyit ado kë baboman ka jibi Naşibaţi ajakulun, aji na a ado ka kanaam ji ki awinun.

45 Wi babak baka bayeenkun ka, aşë ya na ka aneejan du ntaak ni bayeenkun wal wi Yotuwa awoon ŧi pşih, wi Naşibaţi adookun bañaan biki ntaak mënţ ŧi kadun ki baka. Kë kaloona mënţ kawo da te wal wi *Dayit abiin aneejan pşih.

46 Dayit aňalana ŧi kadun ki Naşibaţi, aşë ñehan aji aňal pdo baniwa katoh pa a, ul Naşibaţi i Yakob.

47 Kë *Falomon aşaan abi niwa katoh mënţ.

48 « *Andëmun Maakan kë aşaan awo aanji feţ ŧi itoh yi iñen yi bañaan

bajën ibomanun. Jibi *Naţupar Naşibaţi ajakun:

49 “*Baţi bawoon pbuuşin pi naan Kë mboş manwo di mnpafni ihoţ yi naan*

Ajugun aji : Katoh kanaam hum ki ki nakniwnun ba, kë ŧun dakwoon dko dnoorfënaani di naan ba?

50 *Mënţ kañen ki naan kapaşun iko yi bti i?”* »

51 Tefan akak aji na baka : « An batam ikow, badënëţ nħaaş, nadënëmi,† akuţ apok *Uhaaş wi Naşibaţi, nawoha ji bateeman.

52 Ahon ŧi baţupar Naşibaţi i i bateeman bawoon baanhajani ba? Badoo fin bambiin aţup ubi wi Ñaan Natool. An nawul Ñaan Natool mënţ kë bafin.

53 An nanyeenkun Bgah bi Naşibaţi banţëpnun ŧi nwanjut, napok ptaş ba. »

Batap Tefan mnlaak afin

54 Wi bañaan biki *uruha batiinkun han, aşë deebaţër Tefan bnuura ado dumrën iñiin.

55 Kë Tefan ul, i *Uhaaş wi Naşibaţi uneejun, atum, aşë jaban keş du baţi, awin pdëm pweek pi Naşibaţi, kë Yetu anaţ ŧi kañen kadeenu ki Naşibaţi.

56 Kë aji : « Natenan dwin baţi, kë bawo bhaab, kë *Abuk Ñiint aşë naţ ŧi kadeenu ki Naşibaţi. »

57 Wal mënţ kë başë huuran maakan anëţ ibaţ yi baka. Wi wi başaan adëpa ŧi a bukal bti,

58 apul pulan apënan ŧi ubeeka, ajun ptapa mnlaak. Bankntapulun mnlaak mënţan bahankan imişa yi baka naţaş aloon anwoon katim ki Fawul.

59 Wi baktapulun mnlaak hënk, kë Tefan aşë ñehan Naşibaţi aji : « Yetu Ajugun, yeenkan uhaaş wi naan. »

60 Wi wi aşaan anup aşë huuh maakan aji : « Ajugun, kţo kafën baka pjuban pi badolun pi. » Wi akjakun han aşë jëmşa.

† 7:51 Bapiit aji bañaan « baanwalan nħaaş na ibaţ katëmp » bawo ji banwoon baanfyaari, baanji batiink Naşibaţi.

8

¹ Kë *Fawul adinan ti uko wi bafinun Tefan.

Uyaaş uteek wi bahajanun banfiyaarun

Unuur mēntan, bajun phajan maakan banfētun Yerutalem afiyaar Yetu, kë bukal bti bawayşer ti ntaak ni *Yuda na *Famariya kë *banjañan tañ badukiin.

² Bañaan balon banjaan badēman Naşibați kë bamoy Tefan, aşē tēga ti pkeţul.

³ Kë *Fawul ul, aşē wo ti phajan maakan pntuk pi banfiyaarun bti, aji neej ti itoh, kamob biint na baat kawat ukalabuş.

⁴ Kë banwayşerun bukuş başē ñaay na utaak, aţup Uţup Ulil Unuura.

Filip aţup Uţup Ulil Unuura du Famariya

⁵ Kë Filip, aya du ubeeka ulon, ti utaak wi *Famariya, aşē jun pţup bañaan uko wi *Krittu.

⁶ Wi bañaan bti batiinkun iko iñoñarēnaan yi Filip adolon abot awin ya, bamēban uko wi aktupun.

⁷ Kë hēnk di di ntaayi ntum napēnun ti bañaan biki nanejun, awuuh maakan, banţakmun na bankjiinkun batum kë bajebi.

⁸ Ti ubeeka mēnt bañaan balilan maakan.

⁹ Ńiint alon i bajaan bado Fimon anjonun ti ubeeka mēnt awo da. Ulempul uwo pdo kado dayaamu, aji do bañaan kañoar maakan. Ahomp aji awo ñaan naweek,

¹⁰ kë bañaan batum baktiinka, bam-poţi na baweek. Baji baji : « Ńiint i awo mnhina mi Naşibați, mi bajaan bado mnweek. »

¹¹ Bañaan batiinka, ţiki ajon kañoarēn baka na dayaamu di ajaan ado.

¹² Kë hēnkun bañaan başē fiyaar Filip anjaan aţup *Uţup Ulil Unuura wi *Pşih pi Naşibați na wi Yetu Krittu. Banfiyaarun bti, biint na baat, badolan *batitmu.

¹³ Kë Fimon ul ti uleeful akak afiyaar, adolan batitmu abot abi duka duka ti ptaş Filip. Wi awinun iko iñoñarēnaan na iko yi mnhina inkdolaniin, añoari.

¹⁴ Wi *banjañan du Yerutalem batiinkun kë baji bañaan biki Famariya bayeenk Uţup wi Naşibați, bayil da *Yowan na Fimon Piyeer.

¹⁵ Wi babanun, bañehan Naşibați pa banfiyaarun, *Uhaaş wi Naşibați uhilna uwala ti baka,

¹⁶ ţiki uundobi wala ti nin alon ti baka. Badolan tañ batitmu ti katim ki Yetu Ajugun.

¹⁷ Wi wi Fimon Piyeer na Yowan başaan apaf baka iñen ti ikow, kë Uhaaş wi Naşibați uwala ti batamari.

¹⁸ Wi Fimon aşaan awin kë Naşibați awul Uhaaş wi nul bañaan wi banjañan bapafun baka iñen, aţij itaka aşē ji na baka :

¹⁹ « Naţenaan nji kak phina mēnt nkak nhilna ñaan i nji mpafun iñen, ayeenk Uhaaş wi Naşibați. »

²⁰ Kë Fimon Piyeer aşē teema aji : « Ţēpan iya ikeţ du, iwi na itaka yi nu, wi işalun aji ihilan kanug na itaka uko wi Naşibați ajaan aţen Ţen.

²¹ Iinka nin kafah ti uko unktēpun ti, uhaaş wi nu uunjint ti kadun ki Naşibați.

²² Ţañaan mnnot mi nu, iñehan Ajugun : Ahinan kalun kamiiru uşal uwuţaan umbiin ti iwi wun.

²³ Dwin kë iwo na bkujar na uhaaş wi buţaan akuţ ahot ti pekadu! »

²⁴ Kë Fimon aşē ji na bi Fimon Piyeer na Yowan : « Nañehandēraan Ajugun an ti nleefan, iko yi najakun yan iwutna kabanēn. »

²⁵ Wi Fimon Piyeer na Yowan baţupun uko wi bameen ti Ajugun, wi baktupun uţup wi nul, aşē kak Yerutalem. Ti bgah, baţup Uţup Ulil Unuura ti nřēt ntum ni Famariya.

Filip na namali i naşih ñaaţ i Itiyopiya

²⁶ *Uwanjut wi Naşibați uţiini na Filip, aji na a : « Yaan umban

wi btammañu, du bgah banjaan bawoona Yerutalem kawala Gata, nin alon aanwo ti ba »

²⁷ Kë Filip aşë tool. Wi wi ayitun na ñiint alon i Itiyopiya anwoon namali i Kandaki naşih ñaañ i utaak mënñ*. Ni-int mënñ awoona Yerutalem di ayaan pyaanñ pi pdëman Naşibañi,

²⁸ añiñ. Año ti ukaaru wi nul wi ñmpëlëññ ñakpuluñ aşë leyiir uko wi İtai *Naşupar Naşibañi apiitun.

²⁹ *Uhaaş wi Naşibañi kë uşë ji na Filip : « Yaan imob ukaaru wundu. »

³⁰ Kë Filip añi, añog wa, aşë tiink namali kë akleyiir uko wi İtai Naşupar Naşibañi apiitun, aşë hepara : « Imeha uko wi ikleyiirun hënk i? »

³¹ Kë aşë teema aji : « Dbaa do do hum kado kame, woli baampibanaan wa. » Wi wi aşaan ado kë Filip apaya ti ukaaru aña, añoga.

³² Dko di Ulibra wi Naşibañi di akleyiirun dii di, daji :

*« Ji unkaneel wi bakñooñun pya kafin
Ji unkaneel umpoñi ti kadun ki napuunk wa,†
Hënk di di ajaan ayompan mntum.*

³³ *Baneenana unwoon wi nul, ti pwalan bkowul.*

*Ubida wi nul upën ti umundu wi
In akluñ kakakalëş pntaali pi nul?*

³⁴ Kë namali aşë hepar Filip aji : « Dkooñu kooñ ñupaan ñaan i Naşupar Naşibañi añiiniyaanun hënk? Ul ti uleeful a këme alon? »

³⁵ Kë Filip aşë ñëpna ti umpiitun wun, aña *Uşup Ulil Unuura wi Yetu.

³⁶ Wi bakyaan na bgah, aşë ban ti dko di meel, kë namali aşë ji na a : « Meel mii mi, we uneenanun ndolan *batitmu ba? » [

³⁷ Filip aji : « Woli ifiyaar na uhaaş wi nu bti, ihilan kayeenk batitmu. » Kë namali aşë teem aji : « Aa, dfiyaar kë Yetu *Krittu awo abuk Naşibañi. »]

³⁸ Namali ado kë banañan ukaaru, kë bawala bukal batëb bti ti meel, kë Filip adola batitmu.

³⁹ Wi bapënuñ ti meel, kë Uhaaş wi Ajugun uşë jej Filip, kë namali aankak awina. Namali aya na bgahul alilan maakan.

⁴⁰ Kë ul Filip, aşë winana du ubeeka wi Atoñ aşë şup Uşup Ulil Unuura ti ñbeeka bti ñi añëpnuñ te adoo ban wi Kaytaraya.

9

Fawul afiyaar hënkun Yetu Krittu

¹ Wal mënñan, kë *Fawul aşë bi duka duka ti pbëg bañaşar Yetu, abot ala pfin baka.

² Aya ahepar *naşih i bañënan kë awula uworda umpiitun pa baweeek biki *katoñ kañehanaani du Damat. Fawul aña kaya kañënk bañaş bgah bi Yetu du Damat, biint këme bañ, kamob baka kañooñ Yerutalem.

³ Wi akyaan ti bgah ado ten Damat, ti dko mënñ bjeehi bweek banwoonun bañi kë başë mara mara agura, ajeehana.

⁴ Kë aşë jot ti mboş aşë tiink pdiim plon kë pakjaka aji : « Fawul, Fawul, we ukaan kë ikhajanaan ba? »

⁵ Fawul kë aşë hepar aji : « Iwi in ula ba, Ajugun? » Kë aşë teema aji : « Nji Yetu a, ikhajanun.

⁶ Kë nşë ji inaña, ineej ubeeka baya kaşupu uko wi iwoon kado. »

⁷ Bangakandërun bayaaş na a banañ, baanhilan bşup ñiki balënk maakan : baji batiink pdiim, bë baanji bawin nin ñaan alon.

⁸ Fawul anaña ti mboş ahaabëş këş aşë wo aankak awin nin ukoolan, batëññul bañjana ñijan aneejanaan Damat,

⁹ kë aña da ñnuur ñwajanñ aandee, aandaani akuñ aduka nakuul.

¹⁰ Kë uşë ka ñiint alon nañaşar Yetu i bajaan bado Ananiyat anwoon du Damat. Aka mnwin, awin Ajugun, kë aji na a : « Ananiyat! » kë ahepni'a aji :

¹¹ « Ajugun, nji wi. » Kë Ajugun aşë ji na a « Yaan du bgah bi katim ki Bgah Btool, ihepar du katoñ ki Yudat,

* **8:27** Ti ugrek awo ñaan i bakaşun, baji bakaş wal mënñ banjaan balempar naşih ñaañ. Ankaşaniin aanhil pkak ti bgah bi bayuday. † **8:32** Baji bapuunk ñkaneel, kajej pfaal kaşirna ilaañ.

ñaan i bajaan bado Fawul, awo i utaak wi Tartut. Awo da añehan Naşibaţi,

12 aşë ka mnwin awin, ñaan alon i katim ki Ananiyat, ambiyi apafa iñen akakna ado kawin. »

13 Ananiyat ateema aji : « Ajugun, dtiink kë bañaan batum baktiiniyaan buţaan bi adolon bañaan banfiyaarun du Yerutalem.

14 Kë ti Damat ti, *baţenjan baweek bawula du Yerutalem uworda umpiitun, wi ahilni kamob bañaan bti bankdëmanun uko wi tu. »

15 Kë Ajugun aşë jaka : « Yaani, ddat ñiint mënţan un, pa adolën mmeetana ti banwoon baanwo bayuday, ti başih biki baka, na ti *bayuday.

16 Dluţ kadiimana bdidi naan mn-haj mi awoon i kahaj bti pa nji. »

17 Kë Ananiyat aşë ya wal mënţ, aneej du katoh, apafa iñen aşë ji : « Fawul ayiţ naan, Ajugun Yetu, ampënuţ ti kadunu du bgah bi iktëpnun, ayilnuţ, ikakna ido kawin, ikuţ itum na *Uhaaş wi Naşibaţi. »

18 Ti dko mënţ iko ji ipepat ikanşa ti kës ki nul ajot, kë akak awin bnuura. Wi wi anaţiin ayeenk *batitmu.

19 Wi adeen, kë uleef ukak na a.

Fawul aţup Uţup Ulil Unuura du Damat

*Fawul aţo na baţaşar Yetu biki Damat nnuur nlon.

20 Aandoo kak ayoonk aşë neej ti *katoh kañehanaani ki bayuday aţup aji Yetu awoon Abuk Naşibaţi.

21 Bañaan bti banktiinkulun bañoar aşë ji : « Mënţ ul ti uleeful awoon du Yerutalem ado na bañaan bti bankdëmanun Yetu mënţ i? Aambi bi pmob baka kañooţ du *baţenjan baweek i? »

22 Kë Fawul aşë tamanaara taman ti pdiiman *bayuday biki Damat banwoon baanhilana pnët, kë Yetu awoon Krittu.

23 Wi nnuur nlon ntaţepun, kë bayuday balon başë tiinkar pa pfin Fawul.

24 Kë aşë me uko unkbomanderun. Badoo kak kak aji bayen ilëman

yi ubeeka, pnak na utejan kahilna kafija.

25 Unuur ulon na utejan baţaşar Yetu kë baţu'a ti pkaar pweek*, aţëpana ti bhër blon banwoon ti uniw, awalana uniw unfooyun ubeeka. Wi wi aşaan atool pya Yerutalem.

Fawul akak Yerutalem

26 Wi *Fawul abanun Yerutalem, ado na pnaakiir na baţaşar Yetu kë bañaan mënţ başë ti a, ţiki baanfiyaar aji akak aţaş Yetu na manjoonan.

27 Kë Barnabat aşë yeenka wal mënţ, adiimana *banjaan. Wi wi abaan akakalëş baka jibi Fawul ayiti na Ajugun ti bgah, kë aţiini na a, na jibi aţupun na mntëţ uţup wi Yetu du Damat.

28 Wal mënţ kë aşë bi duka duka ti pñaay na baka ti Yerutalem aţup na mntëţ uţup wi Ajugun.

29 Aji ţiini na *bayuday banjaan baţup *ugrek, kateţ na baka, kë bukun başë do na pba na a.

30 Wi baţaşar Yetu bameen uko waş aşë ñooţa ubeeka wi Kaytaraya, kë dul di di bayaan adolna kë aya ubeeka wi Tartut.

31 Pntuk pi banfiyaarun Yetu pawo wal mënţ ti bnuura ti utaak wi *Yuda bti, ti *Galilay na ti *Famariya. Payaha ya kadun ti ptiink Ajugun. *Uhaaş wi Naşibaţi utëñţen banfiyaarun Yetu, kë baktiink Ajugun, abot atuma tum na nnuur nuur.

Fimon Piyeer ajeban Ayne du ufët wi Luda

32 Kë wal mënţ, Fimon Piyeer, jibi ajaan añaay na bañaan, aşë wala du banfiyaarun Yetu banfëtun du Luda.

33 Aţenk da ñiint alon i bajaan bado Ayne anţakmi awo ti kalişa nşubal bakren.

34 Kë Fimon Piyeer aşë jaka : « Ayne, Yetu ajebanu, naţiin iboman kalişa ki nu bdidi'u! » kë anaţa ti dko mënţ.

35 Bañaan bti biki Luda na biki ufët wi Faron wi bawinulun, aşë fiyaar Ajugun.

* 9:25 Pkaar pawo kakah kaweeek.

Fimonj Piyeer anaŋan Tabita ŋi pkeŋ du ubeeka wi Yope

³⁶ Ŋaaŋ alon naŋaŋar Yetu i bajaan bado Tabita (katim kaŋ kawoon ŋi uŋup *ugrek Dorkat: dawoon ubata) awo du ubeeka wi Yope. Awo ŋaaŋ anjoobi bkow, aji ŋenka ŋenk bajuuk, kado bnuura.

³⁷ Amaak ŋi ŋnuur mēntŋ akeŋ. Wi baŋowuŋ puum aŋe jej pa apayan du meeŋ di bko duuŋ†.

³⁸ Jibi Luda daŋogun na Yope, baŋaŋar Yetu kē batiink kē Fimonj Piyeer awo da, aŋe yil da biintŋ batēb aji na baka baya baji na a abi hēnkun.

³⁹ Anaŋa ŋi dko mēntŋ aya na baka. Wi abanuŋ, badola kē apaya bko duuŋ. Baatŋ bayoŋ bti banaŋ ŋi kadunul awooni abot ayuuŋ imiŋa yi Tabita abiiŋ alēt wi ahojun na baka.

⁴⁰ Fimonj Piyeer ado kē bapēnan baŋaan bti, aŋe ŋup aŋehan Naŋibaŋi. Wi awuŋŋiŋ aŋaan na puum aŋe ji : « Tabita naŋiin. » Ahaabēŋ kēŋ, kē wi awinuŋ Fimonj Piyeer, aŋe naŋa aŋo.

⁴¹ Fimonj Piyeer kē aŋe wula kaŋen aŋenka pnaŋa, aŋe du baatŋ bayoŋ, na banfiyaaruŋ bandukiŋ adiiman baka kē awo najeb.

⁴² Baŋaan bti ŋi Yope batiink uko unŋepun, kē batum bakak aŋiyaar Aju-gun Yetu.

⁴³ Fimonj Piyeer afēt du Yope ajon du uko ŋiintŋ alon nalemp injan anwoon katim ki Fimonj.

10

Korneliyut awin uwanjut du Kaytaraya

¹ Ŋiintŋ alon i bajaan bado Korneliyut, awo ŋfa du ubeeka wi Kaytaraya, awo naweek i bangoli iŋeen-week du pntuk pandu'aniŋ Itali.

² Ŋiintŋ aŋ aji dēman akuŋ aŋiyaar Naŋibaŋi ul na biki katohul bti. Aji ŋenk bajuuk *bayuday abot aji ŋehan Naŋibaŋi unuur undoli.

³ Unuur ulon na pnak, kaya ŋwoori ŋwajanŋ, Naŋibaŋi ahaabŋa kēŋ kē awin

bnuura *uwanjut wi Naŋibaŋi ulon kē ubi aneej du katohul aŋe ji na a : « Korneliyut! »

⁴ Kē Korneliyut aŋe jaban uwanjut kēŋ, alēnk aŋe teem wa aji : « Ajugun we wa ba? » Kē uwanjut uŋe teema aji : « Naŋibaŋi atiink pŋehan pi nu akuŋ awin bnuura bi ijaan kdo bajuuk, aanŋilmi'u.

⁵ Hēnkun yilan biintŋ balon du Yope ido ŋiintŋ anwoon Fimonj andu'aniŋ Piyeer, abi.

⁶ Awo nayaantŋ i ŋiintŋ alon anwoon Fimonj kak aŋe wo nalemp injan, anŋeŋun du kakab bdēk. »

⁷ Wi uwanjut unŋiiniŋ na a uyahan ya, kē aŋe du balemp batēb biki katohul na nangoli alon ŋi biki aŋihuŋ anfiyaaruŋ Naŋibaŋi maakan, abot aji lemp du uko Korneliyut.

⁸ Aŋup baka uko unŋepun bti aŋe yil baka kē baya Yope.

⁹ Wi unuur ujintŋun, kē bayili bakya na bgah, adoo ŋog Yope. Fimonj Piyeer apaya wal mēntŋ ŋi uŋaŋ* aŋehan Naŋibaŋi, wal mēntŋan unuur udiŋi.

¹⁰ Kē ubon uŋe de a kē aŋal pde. Wi bawoon ŋi pjuŋa, Naŋibaŋi ahaabēŋa kēŋ kē aŋe mara mara awin

¹¹ baŋi kē bawo bhaab, kē uko ulon uŋe wala ŋi mboŋ, unnaami kaloona kaweeek kantananiŋ ŋi imbi-int ibaakēr.

¹² Ŋntaam ŋi katoh na ŋi uŋeeh bti, ŋankpuliŋ na ŋankyiŋun, ŋawo ŋi ka meeŋ.

¹³ Kē aŋe tiink pdiim plon kē pakjaka aji : « Fimonj Piyeer, naŋiin, fiŋan ŋa, ide. »

¹⁴ Kē aŋe teem aji : « Ajugun, nin! Wi mbuknaaniŋ, mēmbaan kadaha uko wi *Bgah baneenanun kēme uko uŋop ulon. »

¹⁵ Kē pdiim pakak ajaka : « Uko wi Naŋibaŋi adinanun ŋaan ade, mēntŋ iwi iwoon kaji uŋopi. »

¹⁶ Pdiim paŋiini na a haŋ ŋyaaŋ ŋwajanŋ, kē kako kaŋe pula, akak baŋi.

† 9:37 Wal mēntŋan, baji baniw itoh, kapaf, imeeŋ ilon kawo bko duuŋ. * 10:9 Itoh iji iwo na dko dlon du bko duuŋ, dandaanun, di ŋaan ahiniŋ kaŋo, kēme kapintŋ.

17 Ahum kaşal uko wi Naşibaţi aŋaluŋ kaţupa, k  bayili biki Korneliyut bankrabuŋ uko Fimoŋ nalemp injan baş  wuj  i pl man.

18 Bahuuran kameena me Fimoŋ andu'aniin Piyeer awoha nayaan  i katoh m nt.

19 Fimoŋ Piyeer ahum kaşal uko wi awinuŋ, k  *Uhaaş wi Naşibaţi uş  ji na a : « Biin  bawajan  buk bukuŋ ala'u. »

20 Waliin h nkuŋ igakand r na baka naya, iş  iwut ka aaf nin ukoolan,  iki nji dyiluŋ baka.

21 K  Fimoŋ Piyeer awala ayit na ba aan m n an. Aji na baka : « Nji wi. Dwoon  aan i naklaan. We u jjanan? »

22 Bateema aji : « Naweeek i bangoli, Korneliyut,  aan natool, anfiyaaruŋ Naşibaţi, k  bayuday b i bamagana, ayiluŋ un. Uwanjut wi Naşibaţi ulon ujakuŋ na a aji awo kadu'u du katohul katiinku i upa uko wi iwoon ka upa. »

23 Fimoŋ Piyeer aneejan baka  i katohul, ado baka k  bawo bayaan  biki nul.

Wi nfa mambanuŋ, k  Fimoŋ Piyeer aş  gakand r na baka, ul na ba aan balon biki Yope banfiyaaruŋ Yetu.

24 Aban Kaytaraya na baka  i unuur ut bant n. Korneliyut adu bayi ul na banohul biki ka  b, k  ba o pyoonk baka.

25 Wi Fimoŋ Piyeer abanuŋ  i katoh, Korneliyut k  aş  na a  i dko m nt aya ayit na a, ajot  i iho ul, ad mana.

26 Fimoŋ Piyeer ajaka : « Na iin » aş   enka k  ana aa, abaa ji na a : « Nji dwo  aan naj n ji iwi. »

27 A iini na a, aş  neej, awin ba aan ba um ban oon aş  ji na baka :

28 « Name k  pnaakiir na banwoon baanwo bayuday, k me p o na baka paneenan  i nja bayuday. » K  Naşibaţi aş  dol n nji  i uleef wi naan, k  nyikr n k  pnaakiir na  aan anwoon aanwo nayuday paanwu i.

29 Ukaan k  wi idu' nuŋ, k  mbi kabi bi, b  m n aaf  aaf nin ukoolan. D al h nkuŋ kame uko wi iduurni.

30 Korneliyut k  aş  teema aji : « Udo  nuur  wajan , ji woori wi nji ka upuŋ na iwi h nk, ka og  woori  wajan   i pnak, d o a ehan Naşibaţi du katoh ki naan. K   aan alon anknuruŋ aş  mara mara ap n  i kadun ki naan

31 ajak n : « Korneliyut, Naşibaţi atiinku aku  alesh jibi ijaan k n k bajuuk.

32 Yilan keeri du Yope baya bado  iin  anwoon Fimoŋ andu'aniin Piyeer abi  i. Awo nayaan  i katoh ki Fimoŋ nalemp injan anf tuŋ du kakab b  k. »

33  i dko m nt, k  nyil k  badu'u, k  idinan abi a  nkun  i. H nkuŋ   o  i kadun ki Naşibaţi un b i, katiink iko b i yi Ajugun ajakuŋ ibi i upun. »

Fimoŋ Piyeer a up Korneliyut na bayi ul U up Ulil Unuura

34 K  Fimoŋ Piyeer aş   iini na ba aan aji : « Dbaan ayikr n k  Naşibaţi aanji pa  r.

35 K   i utaak undoli woli  aan afiyaara aku  a aş bgahul aji wo na a.

36 Awul u up wi nul ba aan biki *Itrayel : *U up Ulil Unuura wi mnjeeh  i Yetu *Krittu, ul anwoon Ajug ba aan b i.

37 Name iko in puŋ b i  i *Yuda ; ijunna *Galilay, wi *Yowan a iiniyaanuŋ *batitmu aba.

38 Name Yetu m nt amp nnuŋ *Nataret, nawin jibi Naşibaţi adatuluŋ awula *Uhaaş wi nul na phina. Name kak k  a aay na dko b i ado bnuura, ajeban ba aan biki *Untaayi Uweek uknooranuŋ,  iki Naşibaţi awo na a.

39 K  nja  wo bamaar biki uko wi adoluŋ b i  i Yerutalem na utaak wi *bayuday b i. Ul, i bafinuŋ wi bapanuluŋ  i pmul.

40 Ul, Naşibaţi ana ana  i pke   i unuur uwajan n aş  diimana ba aan.

41 M nt ba aan b i bawinuluŋ, un  a  biki Naşibaţi ajonuŋ ndati, aji  wo bamaar, un  ndaanuŋ aku  ade na a, wi ana iin  i pke .

42 K  aş  ji na un   up ba aan uko wi  maaruŋ: Ul kak i i Naşibaţi adatuŋ

aji awo nawayëş bŕup i bañaan bajeb na bankeŕun.

⁴³ Ul kak Yetu i i *baŕupar Naşibaŕi bŕi bakŕiiniyaanun wi bajakun: Ńaan anfiyaarulun, ŕi mnhina mi Yetu mënŕ ipekadu yi nul iji ipën bŕi. »

Uhaaş wi Naşibaŕi uwala ŕi banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Fimonŕ Piyeer ahum kakakalëş iko yun, kē *Uhaaş wi Naşibaŕi uşë wala ŕi bañaan bŕi bankŕiinkun uŕup wi nul.

⁴⁵ *Bayuday banfiyaarun baññootanulun bañoŕar maakan, wi bawinun kē Naşibaŕi adoo ŕen banwoon baanwo bayuday Uhaaş wi nul, ŕiki

⁴⁶ batiink baka, kē baktup nŕup nmpaŕi akuŕ adëman Naşibaŕi. Fimonŕ Piyeer akak aŕiini na baka aji :

⁴⁷ « Ńaan alon akak ahinan kaneenan bado bañaan biki *batitmu i? Bukal banyeenkun Uhaaş wi Naşibaŕi ji nja. »

⁴⁸ Piyeer ado kē bado baka batitmu ŕi katim ki Yetu, kē bañaan bakak aňehana aji aŕo da nnuur nlon.

11

Fimonŕ Piyeer akakalëş biki Yerutalem uko wi awinun

¹ *Banjañan na banfiyaarun Yetu bŕi banwoon ŕi *Yuda batiink kē banwoon baanwo bayuday badoo kak afiyaar Uŕup wi Naşibaŕi.

² Wi Fimonŕ Piyeer akakun ubeeka wi Yerutalem, *bayuday banfiyaarun kē başë noman na a aji :

³ « Ibaa do do hum adoo neej ŕi itoh yi banwoon baanwo bayuday, ade na baka ba? »

⁴ Kē Fimonŕ Piyeer aşë jun pkakalëş baka bnuura iko jibi iŕëparun du ujuni.

⁵ « Dbi wo du ubeeka wi Yope aňehan Naşibaŕi, kē aşë haabşaan kēş kē nwin uko ulon kē uwalnaana baŕi, uwo wo ji kaloona kawëek kantaniinŕ ŕi imbiint ibaakër, kē kabi awala aban ŕi nji.

⁶ Djaban ka kēş, aşë win ŕi ka meëŕ nŕtaam nŕi katoh na nŕi uŕëeh bŕi, njanjaan nŕapula na njanjaan nŕayiŕ,

⁷ aşë tiink pdiim plon kē pakji na nŕi : “Fimonŕ Piyeer, naŕiin, fiñan nŕa, ide!”

⁸ Kē nteem pa aji : “Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, uko wi bgah baneenanun kēme uko uŕop ulon uumbaan kaneelarën mntum.”

⁹ Kē pdiim pakak apënna baŕi aji : “Uko wi Naşibaŕi adinanun pde, mënŕ iwi iwoon kaji uŕopi.”

¹⁰ Udo hañ nŕyaaş nŕwajanŕ, kē iko bŕi işë kak baŕi.

¹¹ ŕi dko mënŕ, kē biinŕ bawañanŕ balon biki bayilnun ubeeka wi Kayŕaraya başë ban ŕi katoh ki nwoon.

¹² *Uhaaş wi Naşibaŕi kē uşë jakën wutan kaŕaaf nin ukoolan, yaan na baka. Bañaan banfiyaarun paaj kē bagakandër na nŕi kē nŕya du uko Korneliyut.

¹³ Kē aşë kakalëşun jibi awinari *uwanjut kē ubi aneej du katohul aşë ji na a : “Yilan ñaan alon du Yope ido Fimonŕ andu'aniin Piyeer abi ŕi,

¹⁴ alun kaŕupu nŕup nankun kabuuranu iwi na biki katohu.”

¹⁵ Djaka jak djun bŕup, kē Uhaaş wi Naşibaŕi uşë wala ŕi baka jibi ubiin awala ŕi un du kateeku.

¹⁶ Kē nşë leş wal mënŕ uŕup wi Ajugun, wi abiin aŕup aji : “Yowan abattaar na meel, kē an, naşë lun kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaŕi.”

¹⁷ Woli Naşibaŕi aŕen bañaan biki aliñan na un wi nŕkakun ŕfa afiyaar Yetu *Krittu Ajugun, woon nŕi nandayanaan i, dhilanun kaneenan Naşibaŕi ado uko wi aşalun? »

¹⁸ Wi batiinkun hañ aşë walan nŕhaaş, adëman Naşibaŕi aji : « Manjoonan ma keeri, banwoon baanwo bayuday bahil kakak du Naşibaŕi kakuŕ kaka ubida wi manjoonan, Naşibaŕi aŕenun baka wa. »

Kabuka ki pntuk pi banfiyaarun du Antiyoka

¹⁹ Wi Tefan akeŕun kē başë kak ahan banfiyaarun, kē bawayşëri. Balon baya ado ban utaak wi Feniti, kē balon baya te unjiw wi Kiprut, kē balon baya kak te ubeeka wi Antiyoka, aşë

jukanaara *bayuday ɕaɲ *Uɕup Ulil Unuura.

²⁰ Kë banfiyaaruɲ baloɲ banwoonuɲ Kipruɕ na Kuren başë ya Antiyoka aɕup banwoonɲ baanwo bayuday kak Uɕup Ulil Unuura.

²¹ Mnhina mi Ajugun mantënk baka kë baɲaaɲ baɕum bafiyaar akuɕ akak du Ajugun.

²² Wal wi biki pntuk pi banfiyaaruɲ pi Yerutalem batiinkuɲ iko yaɲ, kë başë do Barnabaɕ kë aya Antiyoka.

²³ Wi abanuɲ, alilan maakan ɕiki awin bnuura bi Naşibaɕi ɕi baɲaaɲ biki ubeeka mënɕ aşë ji na baka bataman ɕi pfiyaar Ajugun ɕi iɕëb yi baka.

²⁴ Barnabat awo ɲaaɲ najoob bkow anɕumuɲ na *Uhaaş wi Naşibaɕi, akuɕ afiyaar Ajugun, kë baɲaaɲ baɕum bafiyaar akuɕ akak ɕi Ajugun.

²⁵ Barnabat aya wal mënɕ Tartuɕ pla Fawul.

²⁶ Wal wi awinuluɲ aşë kak na a ɕi Antiyoka. Wi wi başaaɲ aɕo ɕi pntuk pi banfiyaaruɲ mënɕan puɲ uşubal upëb bukal batëb ajukan baɲaaɲ baɕum. Kë ɕi Antiyoka mënɕ di di bajunnuɲ pdu baɕaşar Yetu aji « barittonɲ. »

²⁷ ɕi ɲnuur mënɕan ɲuɲ, kë *baɕupar Naşibaɕi baloɲ bawoona Yerutalem aya Antiyoka.

²⁸ Aloɲ ɕi baka i katim ki Agabuɕ, i Uhaaş wi Naşibaɕi uneejuɲ kë aşë naɕa, aɕup baka aji ubon uweek uluɲ kawo ɕi umundu bti (kë wul ubiin awoha ɕi wal wi pşih pi Klodiyuɕ).

²⁹ Wal mënɕan kë baɕaşar Yetu biki Antiyoka başë tiinkar aji andoluɲ awul uko wi ahilanuɲ kaɕënkna banfiyaaruɲ biki utaak wi Yuda.

³⁰ Kë hënk di di badoluɲ, Barnabat na *Fawul kë baya wul baweeɕ biki pntuk pi banfiyaaruɲ itaka yi bajuntuɲ.

12

Herod Naşih ahajan banfiyaaruɲ Yetu

¹ Wal mënɕ *Herod naşih akak ɕi phajan banfiyaaruɲ Yetu baloɲ.

² Ado kë bafinɲ *Yakob naweeɕ *Yowan na kakej.

³ Wi awinuɲ kë waɲ ulil *bayuday aşë taman, ado kë bamob Fimoɲ Piyeer (uwo ɕi wal wi *ufettu wi ipoom indaɕ).

⁴ Wi amobuɲ Fimoɲ Piyeer, ado kë bawata ukalabuş aşë ɕu bangoli, kë baji baluɕsar babaakër babaakër pyeɲa. Anjal karuhnaana Fimoɲ Piyeer ɕi kadun ki baɲaaɲ bti woli *ufettu wi mnjeeh uɕëpi.

⁵ Hënk, kë batuh Fimoɲ Piyeer ayeɲa bnuura. Wal mënɕ kë banfiyaaruɲ başë ɲehan maakan Naşibaɕi pa a.

⁶ ɕi utejan unɕaanuɲ unuur wi Herod aɕuuɲ pluɲ kado *uruha wi Fimoɲ Piyeer, kë awo ɕi ptoof pi bangoli batëb anoyëɕ. Batana na mnkorentu, kë bayeɲ baloɲ bakak anaɕ ɕi plëman pi ukalabuş.

⁷ ɕi dko mënɕ, kë *uwanjuɕ wi Ajugun uşë bi, kë ukalabuş ukak ajeeh maakan. Uwanjuɕ ukob koban Fimoɲ Piyeer ɕi kantaagan ahuma aşë ji na a : « Faraan inaɕa! » ɕi wal mënɕ, kë mnkorentu manşë pënna ɕi iɲen yi Fimoɲ Piyeer ajot.

⁸ Uwanjuɕ kë uşë ji na a : « Naɕiin ibomandër! » kë Fimoɲ Piyeer ado jibi ujakuɲ. Kë uwanjuɕ ukak ajaka : « Jejan bayeti bi nu, iɕaşën. »

⁹ Bapën ɕi ukalabuş kë Fimoɲ Piyeer akɕaş uwanjuɕ aamme aji uko unɕɕepuɲ hënk, uwo manjoonan, aşal aji aɕaafi ɕaafi.

¹⁰ Hënk kë baɕëp bayeɲ bateek, aɕëp batëbantën, aşë ban du plëman pweek pntak panwujuɲ du ubeeka. Plëman pahaabşa bdidi pa, ɕi kadun ki baka. Bapën aɕëp na bgah bloɲ ; ɕi dko mënɕ, kë uwanjuɕ uşë neem.

¹¹ Wal mënɕ, kë uhaaş uşë kak na Fimoɲ Piyeer kë aşë ji : « Dbaan ayikrën hënkunɲ, manjoonan ma. Ajugun ayil uwanjuɕ wi nul, abuuranaan ɕi phina pi Herod, na ɕi iko iwuɕaan bti yi bayuday başaluɲ pdolën. »

¹² Wi Fimoɲ Piyeer aşalnɕënuɲ uko mënɕ, aşë tool aya du uko *Mariya anin Yowan andu'aniin Markuɕ. Baɲaaɲ baɕum bayit da añehan Naşibaɕi.

13 Akob ti plëman, kë nalemp ñaaŋ alon andu'aniin Rode ašë ñog, ahepar ñaaŋ ankobun.

14 Ayikrën pdiim pi Fimon Piyeer ašë lilan maakan, aando haabëš plëman, aŋi akak meet aji na bañaan: « Fimon Piyeer a! Awoon du plëman, du bdig. »

15 Kë bašë teema aji : « Iwi iyilaa » kë ul ašë mëbana ti uŋup wi nul, kë bašë kak ajaka : « Om uwanjut wi nul wa? »

16 Wal waŋ bti, Fimon Piyeer awo ti pkob ti plëman. Banfiyaaruŋ Yetu bahaabëš, awina ašë ñoŋar maakan bukal bti.

17 Anëŋ baka kañen bayompna, ašë kakalëš baka jibi Ajugun adolon te kë adoo pën du ukalabuš. Ašë ji na baka « Nayaan naŋup uko mënt Yakob, na banfiyaaruŋ bukundu. » Wi abaan, ašë kak aya dko dmpaŋi.

18 Wal wi unuur ujintun, bangoli bañoŋar maakan ašë hepar dko di Fimon Piyeer abaan aya ya?

19 Herod aŋu bañaan pla'a, kë nin alon aanwina win. Wi aheparun bayen, ašë do kë bafin baka. Wi uko waŋ uŋepun, kë Herod ašë pën du utaak wi *Yuda aya ado ŋnuur ŋlon du ubeeka wi Kaytaraya.

Pkeŋ pi Herod Naših

20 *Herod adeebaŋer bnuura wal mënt bañaan biki ŋbeeka ŋi Tir na Tidon, kë bašë tiinkar aji baya kawina. Bajunna aŋiini na Blattut, nalempar Herod alon i ahaŋun, awat ti ploolan na a. Wi babaan ašë ya du Herod, akooŋa aba na udeeb, bateer. Uko ude wi baka uji uwoona du utaak wi Herod Naših.

21 Ti unuur wi Herod adatuŋ, ul ti uleeful, awohara imiŋa yi pših aŋo ti pŋij pi pših, ašë ŋiini na bañaan, jibi ajonun kado.

22 Bañaan kë bašë maagatëna maakan aji : « Mënt ñaaŋ najën akŋiiniin hënk, našibaŋi nampoŋi a! »

23 Ti dko mënt kë *uwanjut wi Ajugun ušë koba, ŋiki aandëman Našibaŋi. Nkut ŋajota kayin, kë akeŋi.

24 Kë bañaan banfiyaaruŋ Uŋup wi Našibaŋi akuŋ atiink wa bašë tuma tum pya.

25 Wi bi Barnabat na *Fawul, babaan ulemp wi babiin pdo ti ubeeka wi Yerutalem, bapën da, ašë ya na *Yowan andu'aniin Markut.

13

Barnabat na Fawul baya kayili

1 Du Antiyoka, uka ŋfa ti pntuk pi banfiyaaruŋ, *baŋupar Našibaŋi na *bajukan Bgah : Barnabat, Fimeyon andu'aniin najënal, Lutiyut i Kuren, Manayeen nanoh i kpoŋ i *Herod Naših i *Galilay, na *Fawul.

2 Unuur ulon wi bawoon ti pdëman Našibaŋi abot ayiman, *Uhaaš wi Našibaŋi kë ušë ji na baka : « Nadatan Barnabat na Fawul babi bawo wo ti ulemp ŋaŋ unkaan kë ndu baka. »

3 Wi bayimanun akuŋ aŋehan Našibaŋi, ašë paf baka iñen ti ikow, awutan baka kë bayaa.

Barnabat na Fawul baŋup Uŋup Ulil Unuura du unjiw wi Kiprut

4 Jibi *Uhaaš wi Našibaŋi uyilun baka hënk, Barnabat na *Fawul baya du ubeeka undu'anin Teluka, dul di di bajejnun ulantu, aya unjiw wi Kiprut.

5 Wi babanun ubeeka wi Talamina ašë jun pjukan Uŋup wi Našibaŋi ti *itoh iñehanaani yi bayuday. Bawo na *Yowan Markut, kë aktënk baka.

6 Kë wi bamuurun unjiw bti, adoo ban ubeeka wi Pafot, ašë yit da na ñaaŋ nayaamu i bajaan bado Bar-Yetu, awo nayuday ašë ji homp kaji ul awo *Naŋupar Našibaŋi.

7 Ñiint mëntan un awo du uko Fergiyut Pawulut nantuŋa i unjiw anwoon ñaaŋ natit. Nantuŋa un ado kë badu Barnabat na Fawul ŋiki anjal ptiink Uŋup wi Našibaŋi.

8 Kë Elimaat nayaamu (hënk dawoon katimul ti *ugrek) ašë pok uko mënt wun, aanjal nantuŋa awugëš ušal.

9 Kë Uhaaš wi Našibaŋi ušë neej wal mënt atum ti Fawul – i bakaan aji bado

*Pawulu ; – ajaban Elimaat kēs, ašē jaka :

¹⁰ « Iwi, iwo ñaan antumun kaguuru na mnlafren, abuk *Untaayi Uweek! Anwoon aanjal ptep ti bgah, lum di di ibaan añaan ñaan pdo kapenan bañaan ti bgah btool bi Ajugun ba?

¹¹ Tenan hēnkun Ajugun ašaan akobu, ikak nakuul, iinkak awin bnuur te nnuur nlon nadoo natep. » Ti dko mēnt, kēs kafel na Elimaat, kē akfooy na dko ala ñaan nañoofa.

¹² Nantuña i unjiw afiyaar Yetu wi awinun uko untepun, akak añaar maakan ti pjukan pi uko wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat bajukan Utup Ulil Unuura du Antiyoka di Pitidi

¹³ *Pawulu na batēntul bajej ulantu du ubeeka wi Pafot, pya ubeeka wi Perga unwoon du utaak wi Pamfili. *Yowan Markut aduk baka da awugša akak Yerutalem.

¹⁴ Kē bukal bašē juța ti bgah bi baka. Bamuur Perga aya aban ubeeka wi Antiyoka du utaak wi Pitidi. Ti *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, kē bašē neej du *katoh kañehanaani afo.

¹⁵ Wi baleyiirun nlibra ni *Bgah bi Moyit, na ntu ni *batupar Našibați, kē baweeek biki katoh kañehanaani bašē do kē bahepar baka aji : « Batēnt naan, nakale uko utup unhilanun katēntēn bañaan biki bti, nañog katiinkana. »

¹⁶ Pawulu kē ašē nața, anēt baka kañen, ašē ji : « An bañaan biki *Itrayel na an bti nandēmanun Našibați, natiinkan.

¹⁷ Našibați i pntaali pi nun, pi Itrayel, adat bašinun, adēman pntaali pi baka, wi bawoon bayaan du utaak wi Ejiptu. Apēnan pa du Ejiptu kak ti mnhina mi nul.

¹⁸ Awo na bašinun du *pndiis nsubal iñeen nbaakēr, alemp na baka.

¹⁹ Awet nraaša paaj na ulon ti utaak wi Kanaan, ajej mboš awul babukul biki Itrayel,

²⁰ uko wan udo nsubal iñeen-week nyaaš nbaakēr na iñeen kañeen (450).

« Wi wan utepun, kē ašē wul baka baweeek te wal wi Famiyel Națupar Našibați abiiñ abi.

²¹ Wi wi bašaan ahepar Famiyel pka naših, kē Našibați awul baka *Fawul abuk Kit i pšini pi Benyamin, kē aših baka nsubal iñeen nbaakēr.

²² Wi abiiñ apēnan Fawul, ašē tu *Dayit ti pših. Ul Dayit mēnt, hēnk di di Našibați ašiniin uko wi nul, aji :

“Dwin ti Dayit abuk Yete, ñaan i uhaaš naan unalun, dme kē ahil kalun kado unal wi naan bti.”

²³ Ti pšini pi nul pi pi Našibați awulun Itrayel Yetu, *Nabuuran Bañaan, jibi abiiñ ahon tfa.

²⁴ Yowan, ambiin Yetu uteek, ajukan ti Itrayel bti pwut pjuban na pyeenk *batitmu.

²⁵ Yowan ji abi ado kaba ulemp wi nul, aji na baka : “Našal aji dwo in ba? Nji mēnwo ñaan i našalun aji dwo, natenan, alon alun kabi ti kafet ki naan, i mpoțun maakan nup kafēnēša ișapaat.”

²⁶ « An batēnt naan, an biki pntaali pi *Abraham na an bti, nandēmanun Našibați : nja biki Našibați awulun utup wi mbuur.

²⁷ Bañaan banfetun du Yerutalem na baweeek biki baka, baamme kē Yetu awoon Nabuuran Bañaan. Kē baankak ate ntu ni batupar Našibați ni bajaan bapiban baka ti unuur undoli wi pnoorfēn, ašē baañaan pdo jibi ujakun wi bațuun pbi kafin Yetu.

²⁸ Baanka uko utapara ašē ji na *Pilal ado bafiña.

²⁹ Wi bațēpanun iko bti impiitaniin ti a, bawalana ti krut, ahētana du bhēr.

³⁰ Kē Našibați ašē națana ti pkeț.

³¹ Yetu ado nnuur ntu ni ajaki pēn kawinana ti bañaan bangakandērun na a undiimaan, du utaak wi *Galilay te du ubeeka wi Yerutalem ; kē bukun mēntan bawoon hēnkun bamaar biki nul ti bañaan biki Itrayel.

³²⁻³³ Kē un nșē bi bi ptiñan *Utup Ulil Unuura : uko wi Našibați abiiñ ahon bašinun tfa ado wa hēnkun pa nja, nwoon babuk baka, wi anațanun

Yetu ti pkeṭ. Hēnk di di bapiitun ti ulibra wi pñaamarēn, aṭup ti kañaam katēbantēn aji :

“Iwi iwoon Abuk naan ;

Nṭa di, dkak Ṣaaṣ.”✧

³⁴ Naṣibaṭi atar aṭup kē alun kanaṭana ti pkeṭ, nin aanklun kawuta apuṭ. Aṭup aji hēnk :

“Dlun kawulan na manjoonan iko in-uura inyimanun, yi nhoṅun Dayiṭ.”✧

³⁵ Ukaan kē bapiit kak aji :

“Iinklun kawut ṅaan nayimanaan i nu apuṭ.”✧

³⁶ Dayiṭ ul ti wal wi nul, wi adolun unal wi Naṣibaṭi aṣē piint akeṭ, kē bamoya na baṣin kē apuṭi.

³⁷ Bē i Naṣibaṭi anaṭanun ti pkeṭ, aampuṭi.

³⁸ An bayiṭ naan ṅbi bi pṭupan name kē Yetu akaan kē ipekadu ihil kapēn. Ti katim ki Yetu ki ki baṭupanan pbuur ti ipekadu ;

³⁹ ti katim ki nul ki ki ṅaan anhaṭun akbuurnun ti ipekadu bti yi *Bgah bi Moyit bawoon baanhilan aburanaan.

⁴⁰ Nalipariin, uko wi baṭupar Naṣibaṭi bajakun ulun udolan, baji :

⁴¹ *“Natenan an babeeh iko, naṅoṅarēn, naṣoṣa, naba.*

Ṭiki, ti ṅnuur ṅi nawoon ṅi, dlun kado uko uweek

wi nameen woli baṭup ṭup ṅaan wa, aankfiyaar.” ✧

⁴² Wi Pawulu na Barnabat bakpēnun ti katoh kañehanaani, bañaan bukun bakoot baka balun bakak, ti unuur wi pnoorfēn unkm-biin baṭiiniyaan kak uko wi baṭupun.

⁴³ Wi bañaan bawayṣerun, baṭum ti baka, bayuday na balon bankakun ti Bgah bi Moyit, baṭaṣ Pawulu na Barnabat. Kē bukal baṣē ṭiini na baka atēṅṅēn pa bajuṭa ti bnuura bi Naṣibaṭi.

Pawulu na Barnabat bajukan banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Wi *unuur wi pnoorfēn ukaan aban, ubeeka bti ubi ayit atiink uṭup wi Ajugun.

⁴⁵ *Bayuday bakuj baka wi baw-inun pntuk pi bañaan pun, aṣē laṭ uko wi *Pawulu akjakun, akak akara.

⁴⁶ Pawulu na Barnabat kē baṣē taman maakan ajukan na mntēn aji : « An biki bañaan bawoon lah kajukan Uṭup wi Naṣibaṭi duna. Kē wi naṣaan apok wa, aṣal aji naantaan na pka ubida wi mnṭo, ṅwutan ṭun kaya du banwoon baanwo bayuday.

⁴⁷ Uko wan wi wi Ajugun jakun ṅwo i kado :

“Ddolu kē iwo bjeehi bi banwoon baanwo bayuday, ihilna iṭij umundu bti du mbuur.”

»✧

⁴⁸ Wi banwoon baanwo bayuday, batiinkun uko mēnt, balilani, abot adēman uṭup wi Ajugun. Kē biki Naṣibaṭi adatun bti pa ubida wi mnṭo, bafiyaari.

⁴⁹ Uṭup wi Ajugun umeṭana ti utaak wun bti.

⁵⁰ Bayuday kē baṣē wuuk wal mēnt baṭ bayok balon bandēmanun Naṣibaṭi, na bantohi biki ubeeka, kē baklaṭ Pawulu na Barnabat. Kē bawuuk bañaan kē bakak ahajan baka, adoo dook baka ti utaak.

⁵¹ Kē Pawulu na Barnabat baṣē dan danan pdēpalēn ti ihoṭ yi baka adi-imanaan udeeb wi baka, aṣē tool aya ubeeka wi Ikoniom.

⁵² Banfiyaarun biki Antiyoka kē baṣē tum wal mēnt na mnlilan na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi.

14

Pawulu na Barnabat baṭup bañaan biki Ikoniom Uṭup Ulil Unuura

¹ Du ubeeka wi Ikoniom kak bi *Pawulu na Barnabat baya, aneej du *katoh kañehanaani ki bayuday aṭiiniyaan uṭup wi Naṣibaṭi bnuura, jibi babin ado ; kē bañaan baṭum, *bayuday na banwoon baanwo bayuday, bafiyaari.

² Bayuday bampokun pfiyaar Yetu kē baṣē kak awuuk banwoon baanwo bayuday kē babot aṣoor banfiyaarun.

✧ 13:32-33 Kañaam 2.7. ✧ 13:34 Itayi 55.3. ✧ 13:35 Kañaam 16.10. ✧ 13:41 Habakuk 1.5. ✧ 13:47 Itayi 49.6.

³ Uko mēnt̄ uunneenan bi Pawulu na Barnabat̄ baṭo da ṅnuur ṅtum bado kaṭup uko wi Ajugun na mnt̄ej̄ mi awulun̄ baka, kē ul akak adiiman kē uṭup wi baka unṭaan̄un̄ na bnuura bi nul ujoonani, wi awulun̄ baka phina pi pdo iko iñon̄arēnaan na mlagre.

⁴ Bañaan̄ biki ubeeka bti bakak apaṭ, balon̄ bawo na bayuday kē balon̄ bawo na *banjañan.

⁵ Kē banwoon̄ baanwo bayuday na bayuday, na baweeek biki baka baṣē tiinkar aji bahajan banjañan katap baka mnlak kafin̄.

⁶ Wi banjañan bameen̄ uṣal wi baka, baṭi aya Littra na Derbe, ṅbeeka ṅi utaak wi bajaan̄ bado Likanoya, na ṅfēt̄ ṅanñogun̄ da,

⁷ aya aṭupa ṭup da *Uṭup Ulil Unuura.

Pawulu na Barnabat̄ baṭup Uṭup Ulil Unuura du Littra na Derbe

⁸ Niint̄ alon̄ awo ṭfa du Littra anṭakmi ihoṭ, aji bi wo wo ṭi dko dloolan, aambaan̄ kapoṣa, ṭiki abuka buka han̄ ;

⁹ aṭo atiink̄ *Pawulu. Kē Pawulu aṣē jabana kēs, awin kē aṭiyaar pfiyaar panhinanun̄ kajebana.

¹⁰ Wi wi adolon̄ pdiim pweek adu'a aji na a : « Naṭiin̄ inaṭ̄ iliint̄ ṭi ihoṭ! » Kē ṅiint̄ alut anaṭ̄: abi kapoṣ poṣ.

¹¹ Wi bañaan̄ bawinun̄ uko wi Pawulu adolon̄, kē baṣē huuran na uṭup wi baka wi Likanoya aji : « Baṣibaṭi biki nun̄ bakak bañaan̄ bajen̄, awala ṭi un »

¹² Wal mēnt̄, kē baṣē ṭu Barnabat̄ katim ki Diya, aṣē ṭu Pawulu ki Hermet* ṭiki ul ajaan̄ aṭupar Barnabat̄.

¹³ Natul i Diya, awoon̄ alon̄ ṭi baṣibaṭi biki baka, i kadun̄ kawoon̄ ṭi uneej̄ ubeeka, aya aṭij̄ ṅgit ṅanñēgun̄ na itoh. Ul na pntuk pi bañaan̄ pun̄ baṅal pdo *banjañan pgur.

¹⁴ Wi bi Barnabat̄ na Pawulu baṭiinkun̄ uko wi baṅalun̄ kado, batow imiṣa yi baka adiimanaan̄ kē baandii, aṣē ṭi aneej̄ ṭi ptoof pi bañaan̄ ahuuran aji :

¹⁵ « Babuk biint̄ we ukaan̄ kē nakdo hēnk ba? ṅwo bañaan̄ bajen̄ ji an! ṅbi bi ṭi, pṭupan̄ *Uṭup Ulil Unuura, napēna ṭi iko inaaṭ yi nakdolon̄ yun̄, naṣē nakak du Naṣibaṭi najeb, anṭakun̄ baṭi, aṭak mboṣ, na bdēk, na iko bti inwoon̄ da.

¹⁶ Du kateeku, awut bañaan̄, andoli kē aji ṭaṣ bgah bi anṅalun̄.

¹⁷ Kē aṣē wo anṭañan̄ pdiiman baka kē awoha da, na iko inuura yi akdolon̄: awulan̄ uṣubal unwoonun̄ baṭi na ṅdeey ṅtum ṭi wal wi kanjalēn, awulan̄ uko ude, aṭu mnlilan̄ mntum ṭi ṅhaaṣ ṅi nan. »

¹⁸ Baṭup anoor abaa bi hilan aneenan̄ pgur mēnt̄.

¹⁹ *Bayuday balon̄ banwoonun̄ Antiyoka di Pitidi, na Ikoniyyom kē baṣē bi bi, abot ado bañaan̄ kē bakak du baka, atap Pawulu mnlak, apula, afēl du bdig bi ubeeka ṭiki baṣal aji akeṭi.

²⁰ Kē wi banfiyaarun̄ baṣaan̄ afooya, kē aṣē naṭa akak du ubeeka. Unuur utēbantēn̄ ul na Barnabat̄ kē baṣē ya Derbe.

Pawulu na Barnabat̄ bakak Antiyoka di Firi

²¹ *Pawulu na Barnabat̄ baṭup *Uṭup Ulil Unuura du ubeeka wi Derbe, kē bañaan̄ baṭum baṭaṣ baka aṭiyaar Ajugun. Kē baṣē kak wal mēnt̄ Littra, aṭēpna Ikoniyyom, abaa ya Antiyoka di Pitidi.

²² Batēntēn̄ banfiyaarun̄, aṭu ṭi ṅṣal ṅi baka kē bawo kataman ṭi pfiyaar, abot aji na baka : « ṅwo kahaj̄ bnuura bnuura kabaa kaneej̄ du *Pṣih pi Naṣibaṭi. »

²³ ṭi pntuk pi banfiyaarun̄ pandoli, baji badat bantohi, kañehan̄ Naṣibaṭi kayiman̄ kaṣē duk baka ṭi iñen̄ yi Ajugun, i bafiyaarun̄.

²⁴ Bamuur utaak wi Pitidi aṣē ban Pamfili.

²⁵ Baṭup Uṭup Ulil Unuura du Perga abaa ban du ubeeka wi Ataliya.

* **14:12** Diya na Hermet bawoon̄ balon̄ ṭi baṣibaṭi bampoti biki bañaan̄ bukun̄. Diya awoon̄ naweeek kē Hermet aṣē ji ṭupar a.

26 Dul di di bajejnuŋ ulantu pkak Antiyoka di Firi, dko di babiin awutanaan baka ti iŋen yi Naŋibaŋi, aji baya pdo ulemp wi badolun nŋa hēnk.

27 Wi babanuŋ Antiyoka aŋe yitrēn banfiyaaruŋ bti. Baŋup baka jibi Naŋibaŋi alempuŋ na baka, akuŋ aŋup baka jibi ayuuji banwoon baanwo bayuday bgah bfiyaaraanuli.

28 Pawulu na Barnabaat baŋo da ajon na banfiyaaruŋ Yetu.

15

Pŋom padēm du Antiyoka ti uko wi pwala katēmp

1 Baŋaan balon bawoona utaak wi *Yuda, abi aban Antiyoka, aŋe wo ti pjukan banfiyaaruŋ aji : « Naanhi-lan kabuur, woli naanya *katēmp jibi *Bgah bi Moyit bajakuŋ. »

2 *Pawulu na Barnabat balaŋ baka, kē pŋom pweek paŋe wo. Baŋaan kē baŋe tiinkar aji na Pawulu na Barnabat, na baŋaan balon biki Antiyoka, baya Yerutalem, baŋiiniyaan uko mēnt na *banjaŋan na bantohi.

3 Kē banfiyaaruŋ baŋe ŋenk baka ti uko uyaani bayaaŋ, kē bamuur Feniti na *Famariya, aŋup jibi banwoon baanwo bayuday bakakuŋ du Ajugun, uŋup uhalu waŋ, uŋu banfiyaaruŋ bti ti mnlilan mweek.

4 Wi babanuŋ Yerutalem, banfiyaaruŋ, na banjaŋan na bantohi, babi akit baka, kē baŋe kakalēŋ baka jibi Naŋibaŋi aŋepnuŋ ti baka, ado iko itum.

5 Kē balon ti pntuk pi *bafaritay banfiyaaruŋ Yetu baŋe teem aji : « Bawo biki kawalan katēmp banfiyaaruŋ banwoon baanwo bayuday, kabot kaji na baka baŋaŋ Bgah bi Moyit. »

Fimoŋ Piyeer aŋiini na baŋaan

6 *Banjaŋan na bantohi, kē baŋe yi-tiir pŋiiniyaan uko mēnt.

7 Wi baŋelŋeruŋ ajon, kē Fimoŋ Piyeer aŋe naŋa aji na baka : « An bayiŋ naan, name kē Naŋibaŋi adatnuŋ undiimaan ti an, aji nŋup banwoon

baanwo bayuday *Uŋup Ulil Unuura, batiinkna, babot bafiyaar.

8 Kē Naŋibaŋi ammeen nŋal ŋi baŋaan, aŋe diimanun kē aŋal banwoon baanwo bayuday, wal wi akaan awul baka *Uhaaŋ wi nul jibi awuluŋ un.

9 Aampaŋeŋun nin na baka, apēnan baka ipekadu, ŋiki bafiyaari.

10 Kē we uŋaan awo hēnkun pla Naŋibaŋi bŋup paŋ ba? Wal wi naŋaluŋ pkuŋan baŋaan baŋaŋ bgah bdaaj bi nja na bateem nja bajon bti, ŋwoon ŋēmbi hinan akuŋa?

11 Nbaa ŋep ŋep aŋi yaar aji bnuura bi Ajugun Yetu, babuuranun ji baka. »

12 Kē baŋaan bti bayomp atiink Barnabat na Pawulu, kē bakkakalēŋ iko iŋonarēnaan na mlagre yi Naŋibaŋi aŋepnuŋ ti baka ado du ŋtaak ŋi banwoon baanwo bayuday.

13 Wi baŋiiniŋ adoo ba, kē *Yakob aŋe yeenk, aji : « An bayiŋ naan, natiinkaan.

14 Fimeyoŋ akakalēŋ jibi Naŋibaŋi aya i ŋfa du banwoon baanwo bayuday, adatna ti baka baŋaan bankwoon biki nul.

15 Kē nŋup ŋi *baŋupar Naŋibaŋi ŋakak aŋaan na uŋup waŋ, bapiit uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ aji :

16 *“Dluŋ kakak woli iko yaŋ bti iŋepi, pnaŋan katoh ki *Dayiŋ kambiiŋ ajot;*

dluŋ kanaŋan ka

kabot kaboman ka.

17 *Hēnk, baŋaan bti bandukiin, baluŋ kado kala Ajugun, ēnhēŋ, ŋtaak bti, ŋi ŋji ndatuŋ aji ŋawo ŋi naan.*

Hēnk di di Ajugun ajakuŋ.

18 *Ul anŋupuŋ undiimaan, uko wi akluŋ kado.”* »*

19 Yakob akak ahoŋalēŋ aji :

« Ukaan kē nŋal ti uleef naan aji ŋenwo kanooran banwoon baanwo bayuday, bankakuŋ aŋi yaar Naŋibaŋi.

20 Kē nawulēn ŋpiit baka, ŋji na baka bawut kado kade uyemaŋ unneenanuŋ, ji wi mngur ; bawut pjuban pi piint ; bawut pde uyemaŋ

wi n̄ntaam n̄ankeṭuŋ k̄e p̄ñaak paan-
tula.

²¹ Bañaan bajukan undiimaan
*Bgah bi Moyit ṭi n̄beeka bti akak
aleyir ba ṭi itoh iñehanaani yi bayu-
day, *n̄nuur n̄i pnoorf̄en bti. »

Uko umpiitun pa banwoon baanwo bayuday

²² Ukaan k̄e *banjañan, na baweek
na banfiyaaruŋ bti, baṣe wat ṭi
ploodan, adat balon ṭi baka, k̄e
bagakand̄er na *Pawulu na Barn-
abat, aya kayili du Antiyoka. Badat
*Yudaṭ, andu'aniin Bartabaat, na Filat,
biinṭ bantiinkaniin ṭi banfiyaaruŋ.

²³ Bawul baka uko umpiitun aji :

« Un, banjañan, na bantohi, na
bat̄enṭan bti banwoon ṭi, n̄wulan mboṣ,
an banfiyaaruŋ nanwoon naanwo
bayuday, nanf̄eṭuŋ ṭi ubeeka wi An-
tiyoka, ṭi n̄taak n̄i Firi na Filitiya.

²⁴ N̄tiink k̄e baji bañaan balon biki
nun babi du an, ayewl̄enan akuṭ
atokan n̄ṣal na n̄ṭup n̄i baka. Bañaan
m̄enṭ, un n̄enyil baka.

²⁵ Ukaan k̄e nyitiir awat ṭi ploodan,
adat bañaan balon babi du an.
Bañoṭan Barnabat na Pawulu ban-
woon bañaan biki n̄maganuŋ maakan,

²⁶ biinṭ banṭuun ubida wi baka bti ṭi
ulemp wi Yetu *Krittu Ajugun.

²⁷ Ukaan k̄e n̄do Yudaṭ na Filat, babi
baṭupan bdidi baka uko wi n̄piitanan
wi.

²⁸ Un na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, n̄ji
n̄enk̄to kanooranan na nin bkuŋ bloŋ,
woli uunwo uko wi bgah bajakuŋ:

²⁹ Nawutan kade uyemaṭ wi mn-
gur, nawutan kade n̄ntaam n̄ankeṭuŋ
k̄e p̄ñaak paantulaa. Nawutan p̄juban
pi piinṭ. Nadole haŋ nado bnuura.
N̄beeban. »

³⁰ Bado Yudaṭ na Filat, k̄e baya An-
tiyoka, k̄e baya yitr̄en banfiyaaruŋ,
aṣe wul baka uko umpiitun.

³¹ Wi bañaan bukuŋ baleyiiruŋ wa,
balilani, ṭiki uhoṭan baka mnt̄eŋ.

³² Yuda na Filat, bankaŋ awo
*baṭupar Naṣibaṭi baṭiini na ban-
fiyaaruŋ ajon, ahoṭan baka mnt̄eŋ
maakan.

³³ Wi baṭoon da n̄nuur n̄lon, k̄e ban-
fiyaaruŋ baṣe ñehand̄er baka bayaaṣ
bnuura, aṣe wutan baka k̄e bakak du
banyiluŋ baka. [

³⁴ K̄e Filat aṣe ji aduka da.]

³⁵ Pawulu na Barnabat k̄e baṣe
duka n̄nuur n̄lon du Antiyoka, awo na
bañaan baṭum ajukan abot aṭup baka
Uṭup wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat banjom agar

³⁶ Wi n̄nuur n̄lon n̄aṭeṭuŋ, k̄e
*Pawulu aṣe ji na Barnabat: « Wulan
n̄kak pwin banfiyaaruŋ biki n̄beeka bti
n̄i n̄ṭeṭuŋ aṭup Uṭup wi Ajugun, n̄ten
jibi baduki ado. »

³⁷ Barnabat aŋal baya na *Yowan
andu'aniin Markuṭ,

³⁸ k̄e Pawulu aṣe pok, aji baanwo
kaṭija, ṭiki ado bi duk baka uyaaṣ ulon
du utaak wi Pamfili, k̄e aanyoonk
babaañeṣ uko wi bakdolun.

³⁹ K̄e baṣe n̄om wal m̄enṭ bnuura,
adoo gar. Barnabat aya na Markuṭ,
k̄e bajej ulantu aya unjiw wi Kipruṭ,

⁴⁰ k̄e Pawulu aṣe dat Filat. Wi ban-
fiyaaruŋ bawutanuŋ baka ṭi bnuura
bi Ajugun, k̄e baṣe ya.

⁴¹ Pawulu añaay na n̄taak n̄i Firi na
Filitiya, at̄enṭen banfiyaaruŋ.

16

Pawulu na Filat baya na Timote

¹ *Pawulu aban ubeeka wi Derbe
akak aya Littra ; di naṭaṣar Yetu alon
i bajaan bado Timote af̄eṭuŋ. Anin
awo *nayuday ankakuŋ afiyyaar Yetu,
k̄e aṣin aṣe wo nagrek.

² Banfiyaaruŋ banwoon Littra na
Ikoniyyom, baṭiiniyaan uko unuura ṭi
katimul.

³ Pawulu, k̄e aṣe n̄al agakand̄er na
a, aṣe do k̄e bawalana *kat̄emp, ṭiki
bayuday banf̄eṭuŋ da, bame k̄e aṣin
awo nagrek*.

* 16:3 Bagrek baanji baya kat̄emp, ṭi bayuday woli iinya kat̄emp baji baji injinṭi, iinkhil pwo na baka.

⁴ Wi bakyaan, baɕup na nbeeka abot aji na banfiyaaruŋ bado kado uko wi *banjañan na bantohi du Yerutaalem bajakuŋ.

⁵ Ukaan kē banfiyaaruŋ, bakya'a ya kadun ɕi pfiyaar, abot aɕuma tum pya na nnuur.

Pawulu adu'ana du Matedoniya

⁶ *Uhaaŝ wi Naŝibaɕi uneenan *Pawulu na biki agakandēraanuŋ pɕup Uɕup wi Naŝibaɕi du utaak wi Aɕiya, ukaan kē bamuur aya nɕaak ni Frigiya na Galatiya.

⁷ Wi bañogun utaak wi Mitiya, aŝe do na pneej Bitiniya, kē Uhaaŝ wi Yetu uŝe wo uundinan baka.

⁸ Wi wi bamuuruŋ Mitiya, aya aban pkēŋ pi Trowat.

⁹ Na utejan, Naŝibaɕi ahaabēŝa kēŝ kē awin niinɕ alon i Matedoniya, kē anaɕi, aŝe ji na a : « Biin Matedoniya, ɕenkun! »

¹⁰ Wi uko wan uɕepaŋ ɕep, kē nŝe bi bomandēr bomandēr pya, ɕiki nŝal aji Naŝibaɕi adu'un du, nya nɕup biki Matedoniya *Uɕup Ulil Unuura.

Du ubeeka wi Filip, Liidi aɕiyaar hēnkuŋ Yetu

¹¹ Kē nijinaana ulantu ɕi Trowat, abi ya ya utool du unjiw wi Tamotrat. Wi nfa mambanuŋ, kē nŝe ya aban ubeeka wi Newopolit.

¹² Dul di di npeñnuŋ aya ubeeka ulon ɕi utaak uteek wi Matedoniya unwoon katim ki Filip. Ubeeka mēnt uwo ɕi pŝih pi Rom†. Nɕo da nnuur nlon.

¹³ ɕi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, kē nŝe pēn aya umbaŋ wi kabaŋ ki katant, di nŝaluŋ aji, nya kawin da dko dñehanaani Naŝibati. Nɕo da aɕiini na baaɕ banyituŋ da.

¹⁴ Alon ɕi baka, katimul kawo Liidi ; awo ñaaf andēmanuŋ Naŝibaɕi, i ubeeka wi Fiyatira, aji waap ilaañ ijeenkal intamuŋ. Awo ɕi ptiinkun, kē Ajugun aŝe haabēŝa uhaaŝ, aɕiyaaraan uko wi *Pawulu aɕupun.

¹⁵ Ñaaf an ayeenk *batitmu, ul na biki katohul, wi abaan, aŝe ñehanun

aji : « Woli naŝal aji dfiyaar hēnkuŋ Ajugun na manjoonan, nabi kawala ɕi katoh ki naan. » Akooɕun, kē ndinani.

Bawat bi Pawulu na Filat ukalabuŝ

¹⁶ Unuur ulon, wi nkyaan dko dñehanaani Naŝibaɕi, aŝe yit na poonu alon najuuk anwoon na untaayi unjaan udola aɕup uko unklun kabi. Aji ɕij banka'ulun itaka itum, ɕi mnɕoori mi ajaan ado.

¹⁷ Poonu mēnt awo ɕi pɕaŝ *Pawulu na un, aŝe huuran aji : « Bañaan biki bawo balempar Naŝibaɕi ampeluŋ bañaan bti, badiimanan bgah bankñooɕanaŋ du mbuur. »

¹⁸ Wi wi awoon ɕi pdo haŋ nnuur nɕum, kē Pawulu adobi deebaɕ, akok aji na untaayi, « ɕi katim ki Yetu Krittu, dji ipēn ɕi a! » ɕi dko mēnt, kē untaayi ubi pēn pēn ɕi poonu.

¹⁹ Wi banknjuukntēnuŋ poonu un bawinuŋ kē uko udeeni wi baka utokaa, kē baŝe mob bi Pawulu na Filat, apul pulan, añooɕ du ufeeru, baya bado baka *uruha.

²⁰ Baɕij baka du bawayēŝ bɕup baromeŋ, aji na baka : « Bañaan biki, bawo ɕi pyewlēn ubeeka wi nun, bawo *bayuday,

²¹ aŝe wo ɕi pjukan bgah bhalu, kē un baromeŋ nŝe wo nēnwo kadinan ba kēme kaɕaŝ ba. »

²² Kē pntuk pi bañaan pajun pkob bi Pawulu na Filat. Bawayēŝ bɕup baromeŋ bado kē bawohēŝ baka, afud itintēl.

²³ Wi bakobuŋ baka bnuura, aŝe wat baka ukalabuŝ, aji na bayeŋ bado katen baka bnuura.

²⁴ Wi bajakaŋ jak haŋ na nayeŋ, kē aŝe bi jej jej baka atuh du meet dbaañsaani di ukalabuŝ, akiin.

²⁵ Wi utejan mnjel uñogun, kē bi Pawulu na Filat baŝe wo ɕi pñehan akuɕ ayeeh, adēman Naŝibaɕi. Bakalabuŝ bandukiin, kē baktiink baka.

²⁶ ɕi dko mēnt, kē mboŝ manŝe ŝinɕar maakan, kē nniw ni ukalabuŝ naktlēk. ɕi dko mēnt kak, kē ilēman yi

† 16:12 Bañaan banfēɕun ɕi Filip baliŋ liŋ na baromeŋ.

ukalabuş bti işe haabşa, mnkorentu
kë manfënşa ti bakalabuş.

²⁷ Nayeñ i ukalabuş anaṭaa, awin
kë ilëman yi ukalabuş iwo bhaab, aşë
toot kej, aṅal pfiñ uleeful, ṭiki aşal kë
bakalabuş babuuri.

²⁸ Pawulu kë aşë ṅajar maakan aji
na a : « Kfiñ uleefu! Nwo ṭi un bti. »

²⁹ Nayeñ ado kë batehan bdoo, alënk
akat kat aşë ṭi ajot ṭi ihoṭ yi bi Pawulu
na Filat.

³⁰ Wi abaañ, aşë pënan baka bdig,
ahepar baka aji : « Baweek, we wi
nhiniñ kado, kaburna? »

³¹ Kë başë teema aji : « fiyaarën
Ajugun Yetu, iluñ kabuur, iwi na biki
katohu. »

³² Wi wi başaañ aṭup baka, ul na biki
katohul bti, Uṭup wi Ajugun.

³³ Wal mënṭan wuñ, na utejan mnjel,
kë nayeñ aya na baka, aṅow baka
ijën. Kë ṭi dko mënṭ, kë nayeñ adolan
*batiṭmu ul na biki katohul bti.

³⁴ Aneejan baka katohul, awul
baka pde, nayeñ aṭañ ul na biki
katohul bti, ṭiki bafiyaar hënkun
Naşibaṭi.

³⁵ Wi nfa mambanuñ, kë bawayëş
bṭup baromeñ başë yil bangoli baya
baji na nayeñ awutan bi Pawulu na
Filat.

³⁶ Kë nayeñ aşë ji na Pawulu : «
Bawayëş bṭup baji ṅwutanan iwi na
Filat, nayaan na bnuura. »

³⁷ Pawulu kë aşë ji na bangoli
: « We? Bakobun ṭi kadun ki
bañaan, un ṅnwoon bañaan banliñuñ
na baromeñ, bë baandolun *uruha,
ajejun awat ukalabuş aşë ṅal bṭup
baba hënk, na byompan? Nin! Babiin
bdidi baka bapënanun »

³⁸ Kë bangoli bakak, aya akakalëş
bawayëş bṭup baromeñ, kë başë haa-
jala, wi bameeñ kë Pawulu na Filat
bawo bañaan banliñuñ na baromeñ.

³⁹ Wi wi bayaan akooṭ baka bamiir
baka, apënan baka ṭi ukalabuş, aşë
ñehan baka bapën ṭi ubeeka.

⁴⁰ Pawulu na Filat bapën du ukal-
abuş aşë ya du uko Liidi. Wi bayaan
awin banfiyaaruñ, atëñṭën baka aşë
tool aya.

17

Bahajan bi Pawulu na Filat du Tetalonika

¹ Bi *Pawulu na Filat baṭëpna ṅbeeka
ṅi Anfipolit, na Apoloniya, aşë ban
du ubeeka wi Tetalonika. *Katoh
kañehanaani ki bayuday kalon kawo
da.

² Pawulu aya aneej da, jibi ajonuñ
kado. Ado inëm iwajañṭ yi ajaki ya
du katoh kañehanaani, ṭi *unuur wi
pnoorfën kaṭëlşër na baka. Aji ṭëpna
ṭi Ulibra wi Naşibaṭi,

³ kajukan baka kakuṭ kadiiman kë
: *Krittu awo i kahaj, kabot kanaṭa
ṭi pkeṭ. Pawulu akak aji na baka : «
Kë Krittu, awoon Yetu i ṅji kaṭupanañ
hënk. »

⁴ Bayuday balon badinan uko wi
baktupun aşë ṭaş bi Pawulu na Filat.
Kë bagrek batum banjaan badëman
Naşibaṭi, baṭaş baka aṭu na baaṭ bam-
meeṭaniñ batum.

⁵ Kë bayuday balon başë kuj baka
maakan. Wi wi bayaan, ayitrën
bawaan udooni balon banwoon ṭi
igah yi ubeeka, kë banaakiir ado
pntuk, ayewlën ubeeka. Baya aneej
du uko Yaton, ado na pmob bi Pawulu
na Filat kaṭij mon pntuk, du bdig.

⁶ Wi bayaan awo baanwin baka
aşë mob Yaton na banfiyaaruñ balon,
apul pulan, aṅooṭ du bawayëş bṭup
aşë huuran aji : « Bañaan biki
bayewlën umundu bti, aşë ban
hënkun ṭi,

⁷ awo bayaanṭ biki Yaton. Bawo ṭi
plaṭ bgah bi naşih najeenkal, aji naşih
alon awoon, anwoyi katim ki Yetu. »

⁸ Wi baṭupun hañ, kë pntuk na
bawayëş bṭup başë yewla.

⁹ Bawayëş bṭup baṭu Yaton na baka
pluk, abaa wutan baka.

Pawulu na Filat baya Bereya

¹⁰ Wi utejan ubanañ ban, kë ban-
fiyaaruñ başë do bi *Pawulu na
Filat kë baya ubeeka wi Bereya.
Wi babanuñ da, aşë ya du *katoh
kañehanaani ki bayuday.

¹¹ Bañaan biki Bereya bajoob ikow
apel biki Tetalonika, ṭiki baji batiink

Uṭup wi Naşibaṭi bnuura, kakak kak Ulibra wi Naşibaṭi unuur undoli, katenna me uko wi Pawulu aṭupun ujoonani.

¹² Baṭum ṭi baka, na ṭi bagrek, baaṭ bammeṭaniin na biinṭ, bafiyaar hēnkuṅ.

¹³ Wi *bayuday biki Tetalonika batiinkuṅ kē baji Pawulu awo ṭi pjukan Uṭup wi Naşibaṭi du Bereya, kē bakak aya da, ajun pyewlēn abot awuuk pntuk.

¹⁴ Ṭi dko mēnṭ, banfiyaaruṅ bado Pawulu kē aya umban wi bdēk bweek, bi Filat na Timote kē başē duka Bereya.

¹⁵ Baññoṭanuṅ Pawulu, baya na a te Atenay, aşē kak na kakuran ki Filat na Timote bataran baya baṭēnka du Atenay.

Pawulu aṭiini na bañaan biki Atenay

¹⁶ Wi *Pawulu awoon ṭi pyoonk bi Filat na Timote du Atenay, anoor ṭi kēş, ṭiki awin jibi ubeeka utumuṅ iduun.

¹⁷ Ukaan kē aji teṅ du *katoh kañehanaani na *bayuday biki kabuka, na bankakuṅ bayuday bandēmanuṅ Naşibaṭi, akak aji teṅ bṭup na bañaan bankṭēpnuṅ du ufeeru ṅnuur bti.

¹⁸ Kē pntuk pi bame baweeek baloṅ biki bajaan bado bapikureyeṅ* na battoyik† başē neej blaṭar na a. Baloṅ kē baji : « We wi nahomp i akdoluṅ na pṭup ba? » Kē baloṅ baji : « Awo wo ji aṭiiniyaan ṅntoṅ ṅyaanṭ. » Baṭup haṅ ṭiki batiinka kē akṭiiniyaan Yetu, na pnaṭa ṭi pkeṭ.

¹⁹ Ukaan kē baṭij Pawulu, aṅooṭ du dko di bajaan bado « Ayeropagut‡ » di bawayēş bṭup baweeek bawoon, aşē ji na a : « Ṇhinan kame pjukan phalu pi ikṭiiniyaanuṅ paṅ i? »

²⁰ Iko iloṅ yi ikjukanuṅ iwo iyaanṭ ṭi un, kē ṅjal kame iko yi ijakuṅ. »

* **17:18** Bapikureyeṅ baanfiyaar başibaṭi bampoṭi, başal aji bnuura bi ṅaan bawoona ṭi pmēban uleef, kawo ṅaan anwoon aantum unoh. Bañaan bakak hēnkuṅ ṭi kapaam, aṭu baṅal unoh na pjuban pi piinṭ, katim ki Bapikureyeṅ. † **17:18** Battoyik bukal, başal aji mbuur mi ṅaan, manwoona ṭi uşal, unjaan uṭoṅ umundu, ukaan kē bawo bañaan banlowuṅ iko itum intaanuṅ na unoh kēme iko inaaf. ‡ **17:19** *Aeropagut*: Dawoon bayiti bweek, bi bawayēş bṭup baweeek bajaan baṭo, kateṅ, kakut kajukan bgah.

§ **17:23** *Umeeşa wi mngur*: Baji bafinṅa unṭaam wi pṅur ṭi umeeşa.

²¹ Bañaan biki Atenay na bayaanṭ banfēṭuṅ da, babi wo wo ṭañ ṭi pkakalēş na ptiink uko uhalu unwoon.

Pawulu aṭiini na bañaan du uruha uweek

²² *Pawulu anaṭa anaṭ ṭi kadun ki bawayēş bṭup, aşē ji na baka : « An bañaan biki Atenay! Dyikrēn kē nawo bañaan banfiyaaruṅ bnuura, başibaṭi baṭum.

²³ Wi nji kapoşuṅ na ubeeka, dten bnuura iko yi najaan nadēman, adoo win *umeeşa wi mngur§ wi badoluṅ aji wi naşibaṭi anwoon aammeṭanaa, i nadēmanuṅ aşē wo naamme'a, ul i i nji kaṭupanaṅ.

²⁴ Naşibaṭi anṭakuṅ umundu na iko bti inwoon ṭi wa, awoon Ajug baṭi na mboş, aanji fēṭ ṭi iduun yi ṅaan najēn abomanuṅ.

²⁵ Akak awo aanji yeenk nin uko uloṅ unwoonuṅ ṭi ṅaan najēn, kawo ji anuma numa wa, ṭiki ul ajaan awul bañaan bti ubida, uhefēnṭ, na iko bti.

²⁶ Aṭēpna ṭi ṅaan aloolan, aṭak bañaan biki ṅraaşa bti, aji bafēṭ umundu. Awul andoli ṅnuurul, na dko di akluṅi kafēṭ.

²⁷ Naşibaṭi ado haṅ, bañaan bado kalaana'a, ulome bawina woli bamap mapan, babana bahilan kabi kawina. Kē aşē woha awii wi aanlow low nin aloṅ.

²⁸ “Ṭi ul i i ṅyeenknun uhefēnṭ, apoş, awo.” Ṇwo biki pntaali pi nul jibi bayeeh biki nan bajakuṅ.

²⁹ Kē wi ṅşaan awo biki pntaali pi Naşibaṭi, ṅēnwo kaşal kē Naşibaṭi anaam ji ptu pi uwuuru, kēme unṭaam, kēme plaak, iko yi ṅaan apaşuṅ ṭi uşal wi nul.

³⁰ Naşibaṭi aanṭo aten iko yi badoluṅ ṭfa ṭi kapaam, aşē ji hēnkuṅ,

bañaan bti, dko di bawohan, bawut pjuban.

³¹ Tiki adat unuur ulon, wi ak-lun kado ñiint i adaton, abi awayes umundu, pwayes panjintun piş. Adi-imanun ke wan uwo manjoonan wi anañanulun ti pket. »

³² Wi batiinkun ke ainiyaan uko wi pnaña ti pket, balon babeña, ke bandukiin bahepar plun katiinka byaas blon aji na a « Njal kalun katiinku ti utup wan, byaas blon. »

³³ Henk di Pawulu apenuñ ti *uruha uweek.

³⁴ Bañaan balon bañaşa, akak afiyaara. Diyonitiyut, alon ti bawayes btup, awo ti bakan menñan, na ñaaf alon kak i bajaan bado Damarit, na bañaan balon kak.

18

Pawulu atup Utup Ulil Unuura du ubeeka wi Korint

¹ Wi uko wan utepun, ke *Pawulu ase pen du Atenay, aya ubeeka wi Korint.

² Aya atenk da ñiint alon *nayuday i bajaan bado *Akila. Awo abuk utaak wi Pont, ase baa wona wona Itali, ul na Pritiliya aharul, tiki Klodiyut naşih najeenkal aji bayuday bti bapen du Rom. Pawulu aya, awin baka,

³ jibi awoon naboman iloona ji baka, afet na baka ke baji balemp.

⁴ *Unuur wi pnoorfen bti, aji tleser na bañaan du *katoh kañehanaani ki bayuday, kado na pdo bayuday na bagrek, bafiyaar Yetu.

⁵ Wi Filat na Timote bawoonun Matedoniya, ke Pawulu ase bi duka duka ti pjukan Utup wi Naşibañi, adiman bayuday ke Yetu awoon *Krittu na manjoonan.

⁶ Wi bayuday bajunun plaña abot akara, ke Pawulu ase wentara, ase ji na baka : « Dba na an, nakdukiin kame, nji dwo najint piş, henkun dya du banwoon baanwo bayuday. »

⁷ Wal menñan, ke Pawulu ase pen da, aya du uko ñiint alon anjaan ademan Naşibañi, i bajaan bado Titiyut Yuttut. Katohul kañog katoh kañehanaani ki bayuday.

⁸ Naweeke i katoh menñ, i katim kawoon Kritput, afiyaar henkun Ajugun ul na biki katohul. Bañaan biki Korint batum, banktiinkun Pawulu, bafiyaar henkun abot adolan *batitmu.

⁹ Unuur ulon, na utejan, Ajugun ahaabes Pawulu kes ke awina ke aji na a : « Wutan kalenk, doon katiini, kyomp,

¹⁰ nji dwo na iwi, nin alon aankdolu do buñaan, bañaan batum biki ubeeka wi bawo biki naan. »

¹¹ Pawulu ato da usubal na kli paaj ajukan bañaan Utup wi Naşibañi.

Bayuday batij Pawulu uruha

¹² Wi Galiyon awoon nantuna i utaak wi Akayi, ke *bayuday ase wat ti ppoolan, anañara *Pawulu, añaot *uruha,

¹³ ase ji : « Niint i, ado na pkakan bañaan ti pdeman Naşibañi pampañun na bgah bi nun. »

¹⁴ Pawulu aji ahaab kateem, ke Galiyon ase ji na bayuday : « Woli an bayuday, nabi bi lah, akeşaar pa buñaan blon keme kalat ki niint i adolon, kaka na pto katiinkan.

¹⁵ Ke wi uşaan akak wi blañar, na ntup, na itim, na bgah bi nan, nameen. Nji, kawayes iko yan, menkdo wa. »

¹⁶ Wi wi aşaan ado ke bapenan baka du uruha.

¹⁷ Ke ase kak wal menñ bukal bti, adepa ti Foten, naweeke i *katoh kañehanaani, akoba ti kadun ki uruha. Ke Galiyon añaña ñun ayompan mntumul.

Pawulu akak Antiyoka

¹⁸ *Pawulu ato du Korint ajon, abaa duk banfiyaarun, agakander na *Pritiliya na Akila, ke bajej ulantu aya utaak wi Firi. Ado ke bapuunka

* **18:18** Woli ñaan aneej bhoñar na Naşibañi, iji kmehna, kayiman iko ilon kabot kawo iinkpuunka te ibale ba pyiman. Pawulu abi neej bhoñar bi plempar Naşibañi, uwoon ke aampuunka wal menñ bti, ase ba henkun ahinan kapuunka.

bkow du pkëj pi Kenëray, tiki abi hon amehna tfa*, ji abi ado kajej ulantu.

¹⁹ Bawala du ubeeka wi Efet, kë dul di Pawulu aduknuj Pritiliya na Akaliyat, aya du *katoh kañehanaani ki bayuday, atëlsër na baka.

²⁰ Balonj bañehana afo da ajon, kë aandinani.

²¹ Kë wi ašaan aya, ašë ji na baka : « Ulille Našibați, kaluñ kabi ti an ti, byaaş blonj. » Wi wi ašaan ajeş ulantu du Efet.

²² Aya awala du Kaytaraya, aya Yeruŕalem, awul pntuk pi banfiyaaruñ mboş abaa ya Antiyoka.

²³ Wi afoonj da nnuur nlonj, ašë tool, añaay na utaak wi Galatiya, abaa ya wi Frigiya, atëñtën banfiyaaruñ bti ti ntaak mënčan.

Apolot ajukan Uşup wi Našibați du Efet na Korint

²⁴ Wal mënčan, kë *nayuday alonj i bajaan bado Apolot abuk ubeeka wi Alektandriya ašë bi, aban ti Efet. Awo ñiinť anjaki tiini bnuura, ameenj bnuura Ulibra wi Našibați.

²⁵ Bajukana ptaş bgah bi Ajugun bnuura. Aji ŕup na kačëb ki nul bti kabot kajukan uko wi Yetu unjintuñ abot atool, ašë meha *batitmu bi *Yowan tañ.

²⁶ Ajun pŕup na mntëñ ti *katoh kañehanaani ki bayuday, kë wi bi *Pritiliya na Akila batiinkuluñ, ašë du'a du katoh ki baka, ajukana bgah bi Našibați, ajintana ba bnuura.

²⁷ Wi Apolot abiiñ aňal pya Akayi, banfiyaaruñ batëñtëna, ašë piit baťaş bgah, aji na baka baťijana bnuura. Wi abanuñ da, alemp maakan na bankakuñ ti bnuura bi Našibați, afiyaar.

²⁸ Hënk, aji lať bayuday bnuura ti kadun ki bañaan, aji tępna ti Ulibra wi Našibați kadiiman kë Yetu awoonj Krittu.

19

Pawulu ajukan Uşup Ulil Unuura du Efet

¹ Wi Apolot awoonj ubeeka wi Korint, *Pawulu ašępna bgah bi inkunj duuť, aban Efet. Aťënk da banfiyaaruñ balonj

² ašë hepar baka aji : « Nayeenaara *Uhaaş wi Našibați i wal wi nafiyaaruñ? » Kë bašë teema aji : « Aa, nęndo me me aji Uhaaş wi Našibați ulonj uwoo. »

³ Kë Pawulu ašë hepar baka aji : « Kë *batitmu bhonj bi bi nayeenuñ ba? » Kë bateema aji : « Batitmu bi *Yowan. »

⁴ Kë Pawulu ašë ji : « Batitmu bi Yowan, bawo bi banjalunj pwut pjuban na pťëlëş ubida. Aji na bañaan bafiyaar alonj anklunj kabi ti kafetul, awoonj Yetu. »

⁵ Wi batiinkunj uko wañ, banfiyaaruñ bayeenk batitmu ti katim ki Yetu Ajugun.

⁶ Wi Pawulu apafunj baka iñen ti ikow kë Uhaaş wi Našibați ušë wala ti baka. Kë bukuñ mënť bajun pťiini nŕup njanwoonj njaammeetanaa abot aŕup nŕup nji Našibați ajakuñ.

⁷ Bañaan mënčan baban iñeen na batëb.

Kabuka ki Pntuk pi banfiyaaruñ pi Efet

⁸ *Pawulu ado kli kwajanť ki ajaan aya kaneej du *katoh kañehanaani ki bayuday, kaŕup na mntëñ uko wi *Pŕih pi Našibați. Ado na pyuuj banktiinkuluñ kë manjoonan mi mi aktupuñ.

⁹ Kë balonj ti baka bašë tam ikow, apok pfiyaar abot abenj bgah bi Yetu, ti kadun ki bañaan. Ukaanj kë Pawulu awut baka, ašë du banfiyaaruñ mpať, aji tëlšër na baka nnuur bti du Fkoola di ñiinť alonj i katim ki Tiranuť.

¹⁰ Ado hañ, ajukan nşubal nťëb, ukaanj kë bañaan bti biki utaak wi Atiya, *bayuday na bagrek, bahil atiink uşup wi Ajugun.

Babuk Fëkewa

¹¹ Našibați ašępna ti *Pawulu ado mlagre mnweek.

¹² Udoo kak kak aji woli bajej ilëmënt këme ilaañ yi abanuñ, aňooť

abanan bamaakal, baji babi jeb jeb, n̄ntaayi n̄tatota ʒi baka.

13 *Bayuday balon̄ baji bañaay na dko, kapēnan bamaakal n̄ntaayi, ašē do na pdo uko mēnt̄ ʒi katim ki Yetu Ajugun. Baji baji : « ʒi katim ki Yetu, i Pawulu akt̄upun̄ dji napēn! Napēnan! »

14 Naʒen̄an naweek alon̄ nayuday, i katim kawoon̄ Fēkewa aka babukul paaj na alon̄ banjayi bado haʒ.

15 [Unuur ulon̄], kē untaayi ušē teem baka aji : « Dme Yetu abot ame Pawulu, kē an, nawo bahon̄ ba? »

16 Wal mēnt̄an, kē n̄iin̄t̄ anneejiin̄ untaayi ašē rēta ʒi baka, awat. Akob baka, kē bamatkabaari, aʒi apēn ʒi ka-toh byiʒu.

17 Wi bayuday na bagrek banfēt̄un̄ du Efet batiinkun̄ uko waʒ, ašē lēnk maakan, abot adēman katim ki Yetu Ajugun.

18 Bañaan̄ batum bafiyaar, abi apeet̄ buʒaan bi badolon̄ ʒi kadun ki bañaan̄.

19 Kē batum bambiin̄ ado dayaamu, baʒij n̄libra n̄i baka aʒonkrēn, atēr ʒi kadun ki bañaan̄. Wi batenuʒ preeʒ pi n̄libra mēnt̄, kē pawo itaka itum itum.

20 Kē hēnk di di, ʒi mn̄hina mi Ajugun, Uʒup wi Naʒibaʒi kē ukmeēt̄ana meeʒana pya kē banfiyaaruʒ babot atum tum.

P̄nom pweek panwoon̄ du Efet

21 Wi iko yaʒ iʒēpun̄, kē *Pawulu ašē ʒal aʒu na pya Yerutalem, kaʒēpna Matedoniya na Akayi. Ašē ʒal aji : « Woli dlun̄ aya, aban Yerutalem, kawo kaya ubeeka wi Rom. »

22 Wi wi aʒaan̄ ayil du utaak wi Matedoniya, batēb ʒi banjaan̄ baʒēnka, Timote na Erattut̄, kē ul ašē duka kak n̄nuur n̄lon̄ ʒi utaak wi Atiya.

23 Wal mēnt̄an wi wi bgah bi Yetu baʒiun̄ p̄nom pweek.

24 Kē n̄iin̄t̄ alon̄ naʒak i katim ki Demetriyut̄, ašē wo wal mēnt̄ da, aji ʒak iduun̄ impot̄i yi untaam, innaamuʒ ptu pi naʒibaʒi n̄aaʒ anwoon̄ Artemit. N̄iin̄t̄ mēnt̄ aji wul baʒak batum ulemp kē baji badeena bnuura.

25 Demetriyut̄ adu baka bti, na bañaan̄ balon̄ banklempun̄ ulemp utēnt̄ wi nul, ašē ʒi : « Babuk biin̄t̄, name kē ulemp wi n̄jaan̄ n̄do wi, uwoon̄ pyok pi nun.

26 Kē našē win abot atiink uko unkt̄ēpun̄, Pawulu un̄ aji baʒibaʒi banʒaknaaniin̄ iñen yi bañaan̄ baanwo baʒibaʒi na manjoonan. Ahinan akakan ʒi udolade wi nul pntuk pi bañaan̄, mēnt̄ ʒi Efet ʒi ʒaʒn̄ da, ma ʒi kaya pba utaak wi Atiya bti.

27 Ahinan katokun ulemp, kabot kapoʒan kadun̄ ki naʒibaʒi n̄aaʒ naweek, katiinkt̄ēn pdēm pi nul. Ul i bañaan̄ bti biki Atiya na biki umundu bti bajaan̄ badēman. »

28 Wi bañaan̄ bukuʒ batiinkun̄ uko waʒ, ašē deebaʒ aʒun phuuran aji : « Artemit i nja biki Efet adēmi. »

29 Uundo jon, kē ubeeka bti ušē wo p̄naat n̄aat. Kē badēpa ʒi bi Gayut̄ na Arittarkut̄, bamatedoniya bankyaan̄un̄ na Pawulu, aʒooʒ du bayiti bweek bi utaak.

30 Pawulu aʒal pneej kaʒiini na baka, kē banfiyaaruʒ Yetu bašē neenana.

31 Banoh Pawulu balon̄, balempar naʒih baweek du Atiya, bado yil yil aji bajaka awut kado na pwinana du bayiti.

32 Wal mēnt̄ bañaan̄ bti du bayiti bayewlaa, kē p̄naat patumi. Balon̄ bahuuran wi, kē balon̄ bakhuuran ulon̄. Kē batum, baando me me uko unʒiun̄ baka.

33 *Bayuday kē bašē wuukar n̄iin̄t̄ alon̄, i katim ki Alektandēr, kadun, kē balon̄ baʒupa uko wi akyaan̄ kakakalēʒ. Alektandēr ado kē bañaan̄ bayompi, ahilna aʒup.

34 Bañaan̄ bayikrēn kē awo nayuday, ašē huuran bti aji : « Artemit i nja biki Efet, adēmi. » Bahuuran haʒ ado n̄woori n̄tēb.

35 Nant̄uʒa i ubeeka ado bañaan̄ wal mēnt̄ kē bayompi, ašē ʒi na baka : « An bañaan̄ biki Efet, jēm umundu bti ume kē ubeeka wi Efet ujaan̄ uyeʒ kadun̄ ki Artemit naweek na ptu pi nul panwoonun̄ baʒi i? »

36 Kë wi nameeņ kē ñaaņ aanhi-nanuņ plaț uko waņ, nawo kațooro, kașal bnuura ji nabi nado kado ukoolan.

37 Națij biinț biki, bē baambaan kakiijan du kaduņ, kēme akar nașibați ñaaț i nun.

38 Hēnkuņ, woli Demetriyuț na bațak batēnțul baka ka uko wi bak-keesaari, *uruha wii wi, kē bawayēs bțup biki biki. Bayaan bakeesaar baka.

39 Woli nanuma pkeeșaar uko uloņ kak, uruha uweek uwo da, unjaan ujințan bțup.

40 Name'aara kē bahinan nța di kat- aparun na manjoonan, kaji nřpatațaa, kabot kafan ți uko unțepuņ nța di i? Nēnhinanuņ kațup uko unkayi kē nja nyit bti hēnk. » Wi nantuņa ațiiiniņ aba, așe do bañaan kē bawayșeri.

20

Pawulu aya Matedoniya na Gret

1 Wi pņaat pațaañuņ, kē *Pawulu așe do kē bayitrēn banfiyaaruņ ți Yetu, atēnțen baka. Wi wi așaan aduk baka, așe tool pya, ajej bgah bi Matedoniya.

2 Amuur uțaak mēnț, atēnțen banfiyaaruņ, abot ațiiini na baka ajon abaa bi ban Gret.

3 Pawulu ațo du Gret kli kwajaņ. Wi atooluņ pjej ulantu, kaya uțaak wi Firi, kē bașe țupa aji *bayuday babo-mandēr pdola buțaan. Kē așe guban, akakna Matedoniya.

4 Pawulu agakandēr na Fopater, abuk Piruț i ubeeka wi Bereya, na Arittarkuț na Tekunduț biki ubeeka wi Tetalonika, Gayuț i ubeeka wi Derbe, na Timote, na Tihik, na Trofim biki uțaak wi Atiya.

5 Biinț bukuņ mēnțan, bajotun kadun, ayoonkun du Trowaț.

6 Kē un, nșe jej ulantu du pkēņ pi ubeeka wi Filip, wi *ufettu wi ipoom indaț uțepuņ. Wi nnuur kañeen nățepuņ, kē nja țenk baka du Trowaț ațo da kanēm kapēb.

Pawulu anațan ñaaņ ankețuņ du Trowaț

☆ 20:7 Natenan ți Ulemp 2.42.

7 Unuur uteek wi kanēm, kē nșe yi-tiir pa pfaașiiir kapoom☆. Kē *Pawulu așe țup na bañaan, te mnjel țiki ațu na pya na nfa.

8 Nkaniya nțum natehan wal mēnț du meeț di bko duuț, di nyitiiraanuņ.

9 Kē nduba aloņ așe wo da, i bajaan bado Ewutikuț, anțoon ți ujaneel uloņ atiink Pawulu. Kē Pawulu așe țiini, ajon maakan ți bțup, kē nduba adobi yințet. Wi aņoyēnțuņ, adoo ronț, așe buurna du ușoobra uwajaņțen ajot. Wi bawaliin atena, ado na pnațana, așe țenk kē adobi keț.

10 Kē Pawulu așe wala, aņup ți napoț, amooka așe ji na bañaan: « Nawutan kalēnk, awo najeb. »

11 Wi wi akakuņ bko duuț, afaașiiir ipoom na baka, kē badee. Wi ațiiiniņ te mnjinț, așe ya.

12 Kē bañaan bașe țiiș na nduba najeb uņ, alilan bnuura.

Pawulu awoona Trowaț aya Milet

13 Wi wi nșaan ajot kadun, ajej ulantu, pya Atot, di nwoon i pya kajjna *Pawulu, țiki apoș poș aya da. 14 Wi nyituņ du Atot, așe jija ți ulantu, atool pya ubeeka wi Mitilena.

15 Wi nbanuņ da, akak ațep na ulantu, kē wi unuur ujintuņ kē nșe ñog unjiw wi Hiyot, aban unjiw wi Tamot ți unuur utēbanțen, ți uwa-jaņțen kē nban ubeeka wi Milet.

16 Pawulu aji ațep țep Efet aankpant țiki aanjal pjon ți uțaak wi Atiya. Ataran pban Yerutalem woli ahinani ji unuur wi ufettu wi *Pentakot udo kaban.

Pawulu ațiiini uyaani na bantohi biki banfiyaaruņ biki Efet

17 *Pawulu awo ți Milet, așe yil, kē badu bantohi biki pntuk pi banfiyaaruņ pi Efet.

18 Wi babanuņ, kē așe ji na baka : « Nawin jibi nțo'i na an du unuur uteek wi ntapnuņ kahoț ți uțaak wi Atiya.

19 Dlempar Ajugun, awalan uleef naan awooni, ahaj țiki *bayuday baloņ babomandēr pdolēn buțaan.

20 Mëmmanan nin ukoolan, uko wi nawoon i pme bti, dɔup abot ajukanan wa, ɕi kadun ki bañaan na du itohan.

21 Dɔup bayuday na banwoon baanwo bayuday aji bawut pjuban, bakak ɕi Naşibaɕi, bafiyaar Yetu Ajugun.

22 Kë *Uhaaş wi Naşibaɕi uşë wuukën hënkun pya Yerutalem, bë mëmme, uko wi nji kayaan kaɕënk da.

23 Dbubara me kë ubeeka wi nji kayahan, Uhaaş wi Naşibaɕi uji uleşanarën, kë ukalabuş na mhaj mawo da ayoonkën.

24 Kë nşë şal aji mnwo mi naan, manwo mndaayanaan, bubara ndo ulemp bti wi Yetu Ajugun ajakuş ndo te uba, unwoon pɕup *Uɕup Ulil Unuura wi bnuura bi Naşibaɕi.

25 « Dbi ɕi an ɕi, aɕiiniyaan *Pşih pi Naşibaɕi, aşë me kë naankak aluş kawin kęş ki naan.

26 Ukaan kë nɕupan nɕa hënk : Ddo wi nhilanuş bti pa an, woli naanduk ate pjukan pi naan faan, dwent iñen yi naan.

27 Dɕupan iko bti yi Naşibaɕi ajakuş mbi nɕupan bë mënduk duk nin ulon.

28 Nalipariin nleefan, na batani bti bi Uhaaş wi Naşibaɕi uwulanan, aji nado kayen. Namëbaan banfiyaaruş Naşibaɕi biki bnuura. Yetu atul pñaakul, pbuuranaan pntuk pi nul.

29 Dme kë woli dyaa bañaan banjooɕun ji nwuɕ baluş kabi pdo batani buñaan.

30 Balon ɕi an badoo luş kawo ɕi nɕilan, kado kawuuk banfiyaaruş Yetu balon baɕaş baka.

31 Nakeerin nawo bten! Nakak naleş uko wi : Ddo nşubal nɕwajanɕ, aji kaleşanan pnak na utejan, kadoo kawooni.

32 « Hënkun ddukan ɕi iñen yi Naşibaɕi, uɕup wi bnuura wi nul ubot uwo na an. Uɕup mënt uhinan kaɕijan pntuk pi banfiyaaruş. ɕi uɕup mënt kak, Naşibaɕi ahinan kawul iko inuura yi ahankun pa banwoon biki nul.

33 Wi nwoon ɕi, mëññebar untaam wi ñaan alon, këme uwuuru, këme

imişa.

34 Name bnuura, dlemp lemp na iñen yi naan, kë nklempaşaana nji na biki ngakandëraanuş.

35 Ddiimanan na njuur bti na dko bti : Hënk di di ñaan ajaan alemp, kaɕënkna bajuuk. Kë nakak awo i kaleş uko wi Ajugun Yetu ajakuş ul ɕi uleeful : “Mnlilan manwoona ɕi pɕen, apel ɕi pyeenk.” »

36 Wi Pawulu aɕiiniin aba, aşë nɕup na baka, añehan Naşibaɕi.

37 Kë bañaan bti başë wooni, amook Pawulu ɕi pwayşër na a.

38 Uko unkaan kë bajooɕan maakan, uwoon wi ajakuş na baka : « Naankak aluş kawin kęş ki naan. » Wi wi başaan ańooɕana te du ulantu.

21

Pawulu aya Yerutalem

1 Wi nɕukuş bantohi biki Efet ɕun, aşë ya utool na ulantu, te unjiw wi Kot. Unuur utëbantën, kë nban pkëş pi Rodet, awoona da, aya ubeeka wi Patara.

2 Wi nbanuş da, nɕënk ulantu undeke na utaak wi Feniti, kë njeş wa aya.

3 Nya adoo ten unjiw wi Kiprut, aşë duk wa ɕi kañen kamayu ki nun aya umban wi utaak wi Tiri. Nwala du pkëş pi Tir, ɕiki dul di di ulantu ukjişaanuş iko yi ujijuş.

4 Du Tir nya ɕënk banfiyaaruş Yetu, aɕo na baka kanëm kapëb. *Uhaaş wi Naşibaɕi uwuuk baka, kë başë ji na *Pawulu : « Kya Yerutalem. »

5 Wi nɕëpanuş kanëm, aşë tool na bgahun. Bañaan bti kë bańooɕanun, aɕu na baat na bapot, aɕëpan ubeeka. Wi wi nşaan anup ɕi kaban ki bdëk bweek añehan Naşibaɕi.

6 Wi nbaan, aşë wayşër na baka, apaya ɕi ulantu, kë banfiyaaruş Yetu bukuş bakak itoh yi baka.

7 Nbaañşaan pyaanɕ pi nun na ulantu wi nwoonuş ubeeka wi Tir, aban ubeeka wi Ptolemayit. Wi nbanuş da, nya wul banfiyaaruş Yetu mboş, aɕo unuur upëb na baka.

8 Wal wi unuur ujintuŋ, kē nşē tool aya, aban ubeeka wi Kaytaraya. Nya wala du uko Filip, naŋup *Uŋup Ulil Unuura. Filip mēnt awo alon ŋi biki babiin adat du Yerutalem, bado kaŋēnk *banjañan*.

9 Awo na beegani babaakēr, banwoon baaniimaa, banjaki *baŋupar Naşibaŋi.

10 Wi ŋwoon da ado ŋnuur, kē Naŋupar Naşibaŋi alon andu'aniin Agabut aşē woona Yuda, aban da.

11 Agabut mēnt abi awinun, aşē jej katēl ki Pawulu, atan ihoŋul na iñenul na ka, aşē ji : « Uko wi Uhaaş wi Naşibaŋi ujakuŋ wii wi : Hēnk di di *bayuday du Yerutalem bakluŋ katan ajug katēl ki. Baluŋ kawula banwoon baanwo bayuday. »

12 Wi ŋtiinkuŋ uko waŋ, un na banfiyaaruŋ biki Kaytaraya, ŋkooŋ Pawulu awut kaya Yerutalem.

13 Kē Pawulu aşē teemun aji : « we wi nabaan awooni ba, atokēn uşal? Nji, katim ki Yetu Ajugun kakēş nwut batanēn bafin du Yerutalem. »

14 Wi ŋwoon ŋenhilan pneenana, aşē wuta, aji : « Uwoon jibi Ajugun ajakuŋ! »

15 Wal wi ŋŋēpanuŋ ŋnuur ŋlon, aşē bomandēr, atool pya Yerutalem.

16 Banfiyaaruŋ Yetu balon biki ubeeka wi Kaytaraya kē bañooŋanun. Bañooŋanun du uko ñiinŋ alon anjoni nfiyaar Yetu, i katim ki Mnatoŋ, anwoon i unjiw wi Kiprut. Kē du katohul di di ŋfērnuŋ.

Pawulu ayit na bantohi biki Yerutalem

17 Wi ŋbanuŋ Yerutalem, banfiyaaruŋ babi akitun na mnlilan.

18 Unuur utēbantēn, kē *Pawulu aşē bi na un, kē nya uko Yakob. Dul di di bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŋ bti bayituŋ.

19 Pawulu awul baka mboş, aşē ŋup baka bnuura iko bti yi Naşibaŋi aŋēpnuŋ ŋi a ado du banwoon baanwo bayuday.

20 Wi bantohi batiinkuŋ uko waŋ, badēman Naşibaŋi aşē ji na Pawulu : « Ayiŋun iwini, *bayuday batum batum bafiyaar hēnkuŋ Yetu Ajugun, akuŋ aŋaş bti *Bgah bi Moyit bnuura.

21 Kē wi baktupun baka ŋi iwi wii wi : baji iwi iji kjukan bayuday bti banwoon du ŋtaak ŋmpaŋi aji bawut pŋaş Bgah bi Moyit. Baji iji kji na baka, bawut pwalan bapoŋ *katēmp, bawut pŋaş bgah bi bayuday.

22 Kē ŋbaa do do hum ba? Bamehaara me kē iwo ŋi.

23 Dolan uko wi ŋēkjakiin: Nwo ŋi na biinŋ babaakēr banhoŋuŋ amehna*.

24 Yaan na baka, iya idolan bañow, ilukar baka, başē bahilan bapuunk ikow. Hēnk bañaan bti bameena kē iko yi baktupun ŋi iwi bti iinwo manjoonan, başē bawin kē iwi kak iji kŋaş *Bgah bi Moyit.

25 Kē banwoon baanwo bayuday aşē fiyaar hēnkuŋ Yetu, ŋpiit baka uko wi ŋdinanuŋ: Nawutan kade uyemaŋ wi mngur, ŋntaam ŋankeŋuŋ kē pñaa paantulaa. Nawutan pjuban pi piinŋ. »

26 Unuur utēbantēn Pawulu kē aşē ya na biinŋ babaakēr bukuŋ, ajun bañow na baka. Aşē ya du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi. Aŋup unuur wi bakluŋ kayit kaji andoli kado bŋenan bi nul, woli bañow baŋēpi.

Bañaan biki Rom bamob Pawulu du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi

27 Wi ŋnuur paaj na ulon ŋi bañow ŋañoganuŋ pba, kē *bayuday balon biki uŋaak wi Atiya başē win *Pawulu du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, aşē naakrēna na pntuk pi bañaan bti, kē bamoba.

28 Wi bamobuluŋ aşē huuran aji : « An bañaan biki *Itrayel naŋēnkun! Ñiinŋ anjaan aŋup wi nja uwuŋaan ŋi bañaan na dko, ŋi *Bgah bi Moyit na ŋi Katoh ki Naşibaŋi ki, awi. Adoo beeh beeh aŋij balon banwoon baanwo bayuday ŋi katoh ki, aŋopan dko dyimanaan di. »

* 21:8 Ulemp 6.5; 8.5-40. * 21:23 Woli ñaan amehna, iji khoŋ Naşibaŋi uko ulon, hēnk di di bajaan baheb ŋfa Naşibaŋi kēme woli ñaan anjal pñehan Naşibaŋi uko ulon, iji kdo han kak.

29 Baṭup haṅ ṭiki bawin Trofim i Efet, kē agakandēr na Pawulu ṭi ubeeka, aṣē ṣal aji Pawulu aneej na a du Katoh ki Naṣibaṭi.

30 Kē phomp paniink ubeeka bti, bañaan kē babi pntuk, abi añaṅ Pawulu, apul pulan apēnana bdig aṣē dēt ilēman.

31 Kē baloṅ baṅal pfiṅa. Wal mēnt kē baṣē yil du naṣih i bangoli† biki Rom, aji na a ubeeka wi Yerutalem bti uyewlaa.

32 Ṭi dko mēnt, kē naṣih adu bangoli baloṅ baweeek na baloṅ ṭuṅ, aṣē mintar pntuk mēnt. Wi bañaan bawinuluṅ na bangoli, aṣē ṭaṅan pkoba.

33 Kē naṣih i bangoli aṣē bi ṭi Pawulu, amēbana, aṣē do kē batana na ktal ktēb ki mnkorentu aliintan. Wi wi aṣaan ahepar aji : « Niint i awo ahon ba? Abaa do do we ba? »

34 Baloṅ ṭi pntuk baji bahuuran wi, bukundi kahuuran wi moṅ. Bañaan baṅaat pṅaat paṅ kē naṣih i bangoli aanhilan ame uko unṭepuṅ na manjoonan, aṣē ji baṭija du katoh kaweeek kambiguṅ na pmboṣ pkēm.

35 Bado na ppayan Pawulu ajeja jej ahilna abuur pntuk pankṣookuluṅ.

36 Bañaan bti bataṣa aṣē huuran aji : « Nfiṅa! »

Pawulu aṭup bañaan aji aanjubani

37 Wi bangoli bakṅooṭuṅ *Pawulu du pṣih, kē aṣē hepar naṣih i baka, aji : « Dhil kaṭupu uko uloṅ i? » Kē ateema aji : « Mbeeh! Ite uṭup *ugrek i? »

38 Mēnt iwi keeri iwoon ṅiint i Ejiptu ampataṭiṅ ṭi ṅnuur ṅloṅ ṭuṅ, aṭēp du *pndiiṣ na balat iṅeen week ṅyaaṣ iṅeen ṅbaakēr (4000). »

39 Kē Pawulu aṣē teema aji « Nji dwo *nayuday abuk ubeeka wi Tartuṭ, du utaak wi Filitiya. Dwo abuk ubeeka ummeṭaniṅ. Dkooṭu kooṭ, ṭenaan nṭiini na bañaan. »

40 Wi naṣih i bangoli adinanuṅ, kē Pawulu aṣē naṭ du bko duuṭ atar baka kaṅen. Wi bañaan bayompun bti, kē aṣē ṭiini na baka na uṭup *uhebērē aji :

22

1 « An batēnt naan na baṣin naan, natiinkan uko wi nji kaṭupuṅ pa pyeṅan uleef naan. »

2 Wi batiinkuṅ kē aṭiini na baka na uṭup *uhebērē, kē baṣē yomp juk, atiinka. Kē *Pawulu aṣē ji :

3 « Nji, dwo *nayuday, ambuknaaniṅ ubeeka wi Tartuṭ, du utaak wi Filitiya, aṣē kuṣnaana ṭi ubeeka wi. Gamaliyel ajukanaanuṅ bnuura bgah bi baṣinun, ajintan. Dbi wo ṅaan aṅaluṅ maakan uko wi Naṣibaṭi ji an bti nṭa hēnk.

4 Dbi ji kahajan banjaan baṭaṣ bgah bi Yetu, te kadoo fiṅ, kamob biint na baat kawat ukalabuṣ

5 kē *naṣih i baṭeṅan na biki pntuk pi bantohi bawo bamaar. Ddoo yeenkna yeenkna du baka, uworda umpiitun pa bayuday biki Damat, kaya da kamob banfiyaaruṅ Yetu, kaṭij ṭi *uruha ṭi Yerutalem ṭi, pa bakob baka. »

Pawulu akakalēs jibi akakuṅ ṭi bgah bi Yetu

6 « Unuur uloṅ, kaya mndiin unuur, wi nji kayaan adoo ṅog Damat, ṭi dko mēnt, kē bjeehi bloṅ bweek banwoonuṅ baṭi baṣē bi agurēn, ajeehanaan.

7 Kē njot ṭi mboṣ aṣē tiink pdiim ploṅ kē pakji na nji : “*Tawul! Tawul! we ukaan kē ikhajanaan ba?”

8 Kē nṣē teem aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kē pdiim pateem aji : “Dwo Yetu i *Nataret, i ikhajanuṅ.”

9 Bañaan biki ṅkyaanṭuṅ bawin bjeehi bnuura, aṣē wo baantiink pdiim pankṭiiniṅ na nji.

10 Kē nṣē hepara aji : “Ajugun, kē we wi nṣaan awo i kado ba?” Ajugun kē aji : “Naṭiin ineej Damat, baya kaṭupu da uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ ido.”

11 Batēnt naan bamēbanaan mēban ṭi kaṅen, aneejanaan Damat, ṭiki bjeehi bweek batokēn kēs. »

12 « Niint aloṅ anwoon Ananiyat kē aṣē wo da. Awo ṅaan anjaan aṭaṣ

† 21:31 Naṣih mēnt aṣih bangoli iṅeen week ṅyaaṣ iṅeen (1000).

Naşibaŋi na bgah bnuura, i *bayuday bti banfetuŋ da bamaganuŋ.

13 Ananiyat abi pwinen, aŋe ji : “Fawul ayiŋ naan kakan ido kawin.” Ťi dko mēnt, kē nkak awin, abot awina.

14 Kē Ananiyat aŋe ji na nji : “Naşibaŋi i başinun, adobi datu dat pa ime kanuma ki nul, iwin Ŋaan Naŋool, ibot itiink uŋup umpēnnuŋ ŋi mntumul.

15 Iwi ikwoon namaar i nul ŋi kadun ki baŋaan bti ŋi uko wi iwinuŋ abot atiink.

16 Ibaa yoonk we hēnkuŋ ba? Naŋiin iyeenk *batitmu, ipekadu yi nu ipēna woli itimana.”

Naşibaŋi ayil Pawulu du banwoon baanwo bayuday

17 « Wi nkakuŋ Yerutalem, awo du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi aŋehana, kē Naşibaŋi aŋe haabēşaan kēş

18 kē nwin Ajugun, kē akji na nji : “Taraan! Pēnan ŋi Yerutalem hēnkuŋ, ŋiki baankdi ptiink uko wi imaaruŋ abot awin unŋaanuŋ na nji.”

19 Kē nşē teema aji : “Ajugun, baŋaan biki bame bnuura kē dji kaŋaay na *itoh iŋehanaani, kawat baŋaan banfiyaaruŋ Yetu ukalabuş, kabot kado bakob baka.

20 Kē wi pŋaak pi Tefan ankeŋariin patuliin kē nji mmaar da adinan wa abot ayen imiŋa yi banfiŋuluŋ.”

21 Wi wi Ajugun aŋaan ajakēn : “Yaani, dyilu dko dlow, du banwoon baanwo bayuday.” »

Pawulu na naşih i bangoli

22 Wi *bayuday baŋiinkuŋ *Pawulu kē adoo ŋup uko waŋ, kē başē huuran maakan aji : « Nabiin ŋfiŋ ŋaan i, aanwo i kawo ŋi dko. »

23 Wi bakhuuranuŋ, afēl iyeti yi baka bko duuŋ* abot akuyēş pdēpalēn,

24 kē naşih i bangoli aŋe do kē baŋooŋa du katoh kaweek kambiguŋ na pmboş pkēm. Aji bakoba na it-intēl, aŋupna uko unkayi kē baŋaan bakhuura hēnk.

* 22:23 Ťi bayuday pfēl bayeti kēme kamiŋa bko duuŋ pajaan payuuj kē unwoon kēme uko ulon wi ŋaan adolon uŋep uŋup. * 23:3 Pawulu ahoŋ ajaka « iwi uniw ufaaŋŋaan wuŋ » uwo wo ji aŋal kadiimanaan baŋaan kē Ananiyat aji daar kala pwo nanuura ŋi bdiŋ aŋe wuŋ du kaŋēb meet, awo kataaki.

25 Wi bapiinŋanuŋ Pawulu kakob, kē aŋe ji na naweek i bangoli iŋeen-week annaŋuŋ da : « Naşal aji pmob ŋaan anliŋuŋ na baromeŋ kakob na itintēl bē aandobi dolan uruha uwo ŋi bgah i? »

26 Wi naweek i bangoli atiinkuŋ uko waŋ aŋe ya du naşih i bangoli, akakalēşa wa. Aŋe jaka aji : « Iwin uko wi iŋaluŋ lah pdo? Ŋiint ŋi aliŋ na baromeŋ. »

27 Kē naşih i bangoli aŋe ya du Pawulu, ahepara aji : « Ťupan, iwi iliŋ na baromeŋ i? » Kē ateema aji : « Hēnk da na manjoonan. » Naşih i bangoli kē aŋe jaka :

28 « Nji, dluk luk itaka itum, abaa hil aliŋ na baromeŋ. » Kē Pawulu ateema aji : « Kē nji, nşē buka buka aliŋ na baromeŋ. »

29 Banwoon biki pkoba pa aŋiini balowa ŋi dko mēnt, kē naşih i bangoli aŋe lēnk wi ameeŋ kē Pawulu i atanuŋ hēnk, aliŋ na baromeŋ.

Baŋij Pawulu du uruha uweek

30 Wi nfa mambanuŋ, kē naşih i bangoli aŋe do kē bafēnēş *Pawulu aŋe du *baŋeŋan baweek na pntuk pi bawayēş bŋup *bayuday, ŋiki aŋal kame na manjoonan uko wi baŋaan baktaparuluŋ. Wi wi aŋaan adola kē abi anaŋ ŋi kadun ki baka.

23

1 Wi wi *Pawulu aŋaan ajaban bawayēş bŋup *bayuday kēş aŋe ji : « An bayiŋ naan, uhaaş uwo ujint na nji ŋi mnwo mi naan ŋi kadun ki Naşibaŋi te nŋa di. »

2 Kē *naşih i baŋeŋan anwoon ka-tim ki Ananiyat aŋe ji na bannaŋuŋ ŋi kadunul bakoba ŋi mntum.

3 Kē Pawulu aŋe ji na a : « Iwi nataaki i*, Naşibaŋi aluŋ kakobu na manjoonan. Iŋo ŋuŋ aji iwayēş jibi Bgah bajakuŋ, abaa kak aji na baka bakobēn. »

4 Biint̄ bannaṭuṅ aṅog Pawulu kē baṣē jaka : « Ikar kar naṣih i baṭeṅan Naṣibaṭi! »

5 Kē Pawulu aṣē teem aji : « Babuk biint̄ mēmme aji awoon̄ naṣih i baṭeṅan. Baṭup ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji : “*N̄aan̄ aanwo kaṭiiniyaan uko wi naṣih i utaak wi nul buṭaan.*” »

6 Wi Pawulu awinuṅ kē baloṅ ṭi pntuk pi bawayēṣ baweek bawo *bataduk, kē baloṅ bawo *bafaritay, kē aṣē huuh aji : « An bayit̄ naan! Dwo nafaritay, abuk bafaritay. Baṭijēn̄ *uruha ṭi, ṭiki dhaṭ aji bankeṭuṅ baluṅ kanaṭa ṭi pkeṭ. »

7 Wi ajakan̄ jak haṅ, kē bafaritay na bataduk baṣē jun pṅom, abot apaṭṣēr.

8 (Bataduk baṣal aji bankeṭuṅ baan-klun̄ kanaṭa ṭi pkeṭ, kē ṅwanjut̄ na ṅtoṅ ṅaanwoo, kē bafaritay baṣal aji iko mēnt̄ iwoo.)

9 Pṅaat kē pabi dēma dēm, kē *bajukan Bgah bafaritay baloṅ banaṭa aṅoman aji : « N̄enka nin uko utapar ṅiint̄ i. Om untoṅ kēme *uwanjut̄ udoo ṭiini na a. »

10 Pṅom padēm pdēm paṅ, kē naṣih i bangoli adoo ṭi babi bakit kitan Pawulu, aṣē ji na bangoli bawala baya bapēnana ṭi ptoof pi baka, baṭija katoh kaweeek kanyeṅaniṅ.

11 Utejan mēnt̄, kē Ajugun aṣē naṭ ṭi kadun ki Pawulu aji na a : « Mēbaan iliint̄! Iṭiiniyaan katim ki naan ṭi Yerutalem ṭi aṣē wo kak i kado haṅ du Rom. »

Bayuday baṅal pfiṅ Pawulu

12 Wi unuur ujint̄uṅ, kē *bayuday baloṅ baṣē tiinkar. Bahoṅ amehna aji baankde baankdaan bē baanfiṅ *Pawulu.

13 Bantiinkaruṅ haṅ bapel iṅeen ṅbaakēr.

14 Wi wi baṣaan̄ aya du *baṭeṅan baweek na bantohi aji na baka : « Nhoṅ amehna aji ṅēnkde nin ukoolan te wi ṅkfiṅaṅ Pawulu.

15 Hēnkuṅ an ṭi katim ki pntuk pi bawayēṣ bṭup baweek, nayilan du naṣih i bangoli naji na a aṭijan Pawulu, nadaar naji naṅal kame bnuura uko

wi adoluṅ. Kē un, ṅdobi bomandēr bomandēr pa pfiṅa ji abi ado kaban ṭi. »

16 Wi naṭaṣa aloṅ ayimi Pawulu atiinkuṅ uko waṅ, aṣē ya du katoh kaweeek kambiguṅ na pṅboṣ pkēm, aneej da aṭupa.

17 Wi wi Pawulu aṣaan̄ adu naweeek aloṅ i bangoli iṅeen-week, aji na a : « N̄ooṭan̄ naṭaṣa i du naṣih i bangoli, aka uko uloṅ wi pṭupa. »

18 Kē naweeek i bangoli aṅooṭ naṭaṣa du naṣih i baka, aṣē ji na a : « Pawulu nakalabuṣ adu'ēn̄ akooṭēn̄ aji nṭiju naṭaṣa i, aka uko uloṅ wi pṭupu. »

19 Kē naṣih i bangoli aṣē mēbana ṭi kaṅen apēn na a kē багаagi aṣē jaka : « We wi iṅaluṅ pṭupēn? »

20 Kē naṭaṣa aṣē jaka : « Bayu-day batiinkar aji babi pheparu iṭij Pawulu faan du pntuk pi bawayēṣ bṭup baweek, baji baṅal kadaar kaji baṅal kame uko wi adoluṅ.

21 Kdinan baka uko waṅ, ṭiki baṅaan̄ bampeluṅ iṅeen ṅbaakēr bamena dko dloṅ, ayoonka. Bahoṅ amehna aji baankde nin kadaan bē baanfiṅ Pawulu. Babomandēr hēnkuṅ aba, ayoonk yoonk idinan. »

22 Kē naṣih i bangoli aṣē jaka awut kaṭup nin aloṅ kaji aṭupa uko mēnt̄, aṣē wutan naṭaṣa kē ayaa.

Baṅooṭ Pawulu du ubeeka wi Kayṭaraya

23 Wi wi naṣih i bangoli aṣaan̄ adu baweek batēb biki bangoli iṅeen-week aji na baka : « Nabomandēran na bangoli iṅeen-week ṅyaaṣ ṅtēb (200), na bajug ṅmpēlēt̄ iṅeen paaj na uloṅ (70), na bangoli iṅeen-week ṅyaaṣ ṅtēb (200) biki ijan, naya Kayṭaraya nṭa di woli ṅwoori kaṅeen kaloṅ ṅi utaakal ṅakobi. »

24 Nabomaan̄ ṅmpēlēt̄ naṅooṭna *Pawulu, ahilna aban najeb du Felit nantuṅa.

25 Hēnk kē naṣih i bangoli aṣē piit Felit aji :

26 « Iwi Felit nantuṅa naweeek, nji, Klodiyut Litiyat dpiit̄uṅ awulu mboṣ.

27 *Bayuday bamob ñiint i aṅal pfiṅa, kē nšē bi na bangoli naan abuurana, ṭiki baṭupēn aji aliṅ na baromeṅ.

28 Wi nṅaluṅ pme uko wi ajubanun ašē ñooṭa pntuk pi bawayēš bṭup baweek pi baka.

29 Wi wi ṅṣaan ayikrēn kē uko wi baktaparulun utaṅ na bgah bi baka, bē baanka ka nin uko ulon utapara unkeṣun bafiṅa kēme batuha.

30 Wi mmeen kē balon baṭiinkar pfiṅa, kē nšē yil ṭi dko mēnt aji baṭiju a. Dkak ado bantaparulun bṭup babi ṭi iwi baṭup uko wi adolon baka. »

31 Na utejan, bangoli bado uko wi naṣih i baka ajakun, aje Pawulu, aya na a te ubeeka wi Antipatrit.

32 Wi unuur ujintun kē bangoli bukun bašē kak du katoḥ kaweeḥ, awut bajug ṅmpēlēnt kē baya na Pawulu.

33 Wi babanun Kayṭaraya ašē wul Felit nantuṅa uko wi Klodiyut apiitun, ašē dukara Pawulu.

34 Wi nantuṅa aleyiirun uko umpiitun ašē hepar Pawulu utaak wi awoonun. Wi ameen kē awo i utaak wi Filitiya†,

35 ašē ji na a : « Dluṅ katiinku woli bantapariin bṭup babani. » Kē ašē do kē bahank Pawulu du katoḥ ki pṣih ki *Herod abiin aniw, ayeṅa.

24

Bayuday bakeṣaar Pawulu du Felit

1 Wi ṅnuur kañeen ṅaṭēpuṅ, kē Ananiyat *naṣih i baṭeṅan ašē ya na balon ṭi bantohi na naṭupar bañaan, i katim ki Tertulot du Kayṭaraya. Babi ṭi kadun ki Felit nantuṅa, akeṣaar *Pawulu.

2-3 Wi baduun Pawulu, kē Tertulot ašē jun pṭapara iko aji : « Iwi Felit nantuṅa naweeḥ, ṅjon nṭo ṭi awo bnuura ṭi pṣih pi nu, kē mntit mi nu mankak aṭij iko inuura ihalu ṭi utaak. Kē ṅji ṅlilandēru maakan, kabot kataṅaru, ṅnuur bṭi na dko bṭi.

4 Nēnkṭo kanooranu na bṭup bṭum, ašē ṅal itiinkun bṭiiṣu.

5 Ñiint i awo ñaan anwuṭun maakan, anwoon ṭi pyewlēn *bayuday ṭi dko bṭi, abot awo i pntuk pi banatareṅ.

6 Adoo do do na pṭopan *Katoḥ Kaweeḥ ki Naṣibaṭi, ukaṅ kē ṅmoba. [Nṅal pwayēṣa bṭup jibi bgah bi nun bajakun

7 kē Litiyat naṣih i bangoli ašē bi na kmēni atehun a ṭi iñen,

8 ado bantaparun Pawulu bṭup babi ṭi iwi.] Woli ihepara bnuura, atiinka, kēme bdidi'u iko yi ṅktaparulun. »

9 Kē bayuday baṭok na a, ṭi uko wi ataparulun aji ujoonani.

Pawulu aṭup ṭi kadun ki Felit nantuṅa

10 Wi Felit nantuṅa adekun *Pawulu kañen aji aṭeem, kē ašē yeenk bṭup aji : « Dme kē ido ṅṣubal ṅtum, aji kwayēš ṭi utaak wi, ukaṅ kē nṅilan maakan kabi kaṭupu kayeṅan uleef naan.

11 Ihinan kahepar bnuura baṭupu kē uundo pel ṅnuur iñeen na ṅṭēb wi nyan Yerutalem pdēman Naṣibaṭi.

12 Bambiin akeṣaarēn baantēnkēn kē ṅji kaṅom na nin ñaan alon du *Katoḥ Kaweeḥ ki Naṣibaṭi kēme anaṭan pntuk pi bañaan ṭi itoh iñehanaani, kēme ṭi ubeeka.

13 Baankak ahinan kadiiman kē uko wi baktaparaanun hēnkun uwo manjoonan.

14 Kē nšē dinan ṭi kadunu aji dji kadēman Naṣibaṭi i baṣinun, wi njaan kaṭaṣ Bgah bi bukal bajakun aji bawo bwuṭaan. Dfiyaar iko bṭi intaanun na Bgah, na yi *baṭupar Naṣibaṭi bapiitun,

15 abot ahaṭ pnaṭa ṭi pkeṭ pi batool na bado buṭaan ji bañaan biki bantaparaanun bṭup.

16 Ukaṅ kē ṅji kadoonaan ṅnuur bṭi pwo na uhaaṣ ujintun ṭi kadun ki Naṣibaṭi, na ki bañaan. »

17 « Kē wal wi ndolon ṅṣubal du bdig, ašē kak ṭi Yerutalem aṭij itaka pṭēnkna bañaan bajuuk biki pntaali pi naan, kabot kado iṅeṅan yi Naṣibaṭi.

† 23:34 Felit awoon ṭi pwayēš Pawulu ṭiki Pawulu awoona Filitiya danwoon ṭi pṣih pi nul.

18 Wi wi başaan aţenk n du Katoh ki Naşibaţi k  nji kabaa n ş b enjan bjintan uhaaş. M nwo na nin pntuk ploŋ abot awo m ntij nin p aat.

19 K  *bayuday baloŋ biki Aţiya bawoon lah kabi kanaţ  i ka up uko wi bakaan na nji,

20 k me banwoon  i ba up uko wi bawinun uwu aan  i nji wi nna un  i kadun ki baka du pntuk pi baway ş b up baweek pi bayuday.

21 K me uwohan kak uko wi nhuuranun  i kadun ki baka aji : “U up wi pna a  i pke , ukaan k  mbi n a baway şaan  i kadunan?” »

22 K  Felit nantun a, ammeen bnuura uko wi bgah bi Ajugun, a   lutan pway ş te unuur uloŋ, aji na baka : « Dluŋ kaway ş uko wi nan woli Litiyat na ih i bangoli abii. »

23 Wal m nt   k  a   ji na naweek i bangoli i een-week aloŋ, ahank Pawulu du ukalabu , bawut kado kanoorana babot bawut bayi ul bado ka enka.

Pawulu a ini na nantun a na aharul

24 Wi  nuur  loŋ  a epun, k  Felit a   bi na aharul anwoon *nayuday i katim ki Drutiliya. Felit ado k  badu *Pawulu, a   tiinka k  ak iiniyaan pfiyaar Yetu Kritt .

25 K  jibi Pawulu ak upun adoo jun pban  i iko yi pwo  naan natool, yi p ijan uleef, na yi unuur wi Naşibaţi aklun kaway ş ba aan, k  Felit a   yewla, aji na a : «  a aan ba h nk n a, ihinan kaya, woli dbi jeeh kayil pdu'u. »

26 Aha  wal m nt aji Pawulu awula itaka, ukaan k  aji du'ara du, ka iini na a.

27 Wi  şubal  t b  a epun, k  Portiyut Fettut a   yeenk ş Felit  i pntun a, anwutun Pawulu du ukalabu , pdolna bayuday balilan.

25

Ba ij Pawulu uruha  i kadun ki Fettut nantun a

1 Wi Fettut abanun  i utaak ado  nuur  wajan , a   p nna Kaytaraya, aya Yerutalem.

2 *Ba enan baweek na bantohi baweek *bayuday k  ba   bi ana   i kadunul, ake aar *Pawulu.

3 K  ba    nehan Fettut a enk  enk baka, ado Pawulu aya Yerutalem,  iki babop ayoonka  i bgah, kahilna kaba na a.

4 K  Fettut a   teem baka aji : « Pawulu awo ukalabu  du Kaytaraya, k  nji  i uleef naan, nkak awo i kaya da  i  nuur  i.

5 Nadolan baweek biki nan, balun babi na nji, woli  iint  n m ntan ado bu aan bloŋ baya kee aara. »

6 Fettut ado du Yerutalem  nuur bakren kaya i een  a  na baka, a   ya Kaytaraya. Wi unuur ujin un, k  a    o du uruha, ado k  ba ij Pawulu  i kadunul.

7 Wal wi Pawulu abiin, k  bayuday banwoonun Yerutalem, ba   bi ana  afooya, atapara iko itum iwu aan maakan, yi bawoon baanhinan adiman k  ijoonanii.

8 K  Pawulu a   yenan uleeful aji : « M ndo do nin ukoolan unwu un  i bgah bi bayuday, k me  i *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, k me a up bu aan  i *Fetar na ih najeenkal i Rom. »

9 K  Fettut, an aan a al bayuday baliland ra, k  a   hepara aji : « Iin al kabi Yerutalem, nya nway  u  i uko wi batapariin i? »

10 K  Pawulu a   teema aji : « Dwo  i uruha wi Fetar  i, awo i kaway şaan  i. M ndo bayuday nin ukoolan, k  iwo name iwi  i uleefu.

11 B  woli djuban na manjoonan, woli ddo uko uloŋ uwu aan unk  un nke , m nkpok pa. A   wo kak a woli iko yi bataparaanun iinjoonani, nin aloŋ aanka na pwul n du bayuday. Dnuma Fetar away şaan! »

12 Wi Fettut awinarun na balem-parul ba  nogulun, a   teema aji : « Inuma pway   pi Fetar, ikeer aya du kadun ki Fetar. »

Fettut a ini na Agripa na ih

13 Wi  nuur  loŋ  a epun, k  Agripa na ih na Berenit a a'ul  naa  ba   bi  i Kaytaraya, pwul Fettut mbo .

14 Jibi bawoon biki pdo da nnuur nlon, kë Fettut aşë tiini na Agripa naşih ti uko wi *Pawulu aji na a : « Ńiint alon awo ti, i Felit awutuŋ du ukalabuş.

15 Wi nwoon du Yerutalem, kë *baŋejan baweek na bantohi biki *bayuday başë bi atapar Ńiint i bŋup aşë ņehanaan, aji nji aduknaanaa.

16 Kë nşë teem baka aji baromeŋ baanŋaal pmob ņaan katuh bë aannaŋ ti kadun ki bantaparulun bŋup ayeŋan uleeful.

17 Wi wi başaan abi na nji ti, kë mendo ŋo ajon, aşë ŋo du uruha wi unuur ujintuŋ, aşë do kë baŋij Ńiint mēnt.

18 Kë wi baŋijun bankeesaarulun ti kadunul, baanŋup ŋup nin uko ulon ti iko iwuŋaan yi nji nşaluŋ aji ul adoo.

19 Pŋom pi bakaan na a pawoona ŋaŋ ti bgah banwoon bi baka, na ti ņaan alon ankeŋuŋ i bajaan bado Yetu, i Pawulu akjakuŋ awo najeb.

20 Kë nşë yewla, mēme hum di nji kawayeşuŋ iko yaŋ, aşë hepara me aŋal kaya Yerutalem baya bawayeşana ti iko mēnt.

21 Kë wi Pawulu aşaan hepar aji aŋal pwayeş pi *Fetar naşih najeenkal, kë ndo kë badēta, te wal wi nji kaluŋ kado baŋooŋa du Fetar. »

22 Kë Agripa aşë teem Fettut aji : « Nji kak dŋal katiink Ńiint mēntan. » Kë aji na a : « Iluŋ katiinka faan. »

Baŋij Pawulu ti kadun ki Agripa na Berenit

23 Wi nfa mambanuŋ, kë Agripa na Berenit, başë bi na pkēpaŋer pweek, aneej du dko di uruha, kë başih bangoli na bantohi baweek biki ubeeka kë bafooy baka. Wi wi Fettut adoluŋ wal mēnt kë baŋij *Pawulu.

24 Aşë tiini na baŋaan aji : « Iwi Agripa naşih na an bti nanwoon ti na un, nawin Ńiint i. Ul akaan kë *bayuday bti babi du nji, du Yerutalem na ti, aŋoman maakan aşë huur aji, aantaan na pwo najeb.

25 Kë nji kë nşë win nji ti uleef naan, kë aando nin uko ulon unkēşuŋ akeŋ. Wi aşaan aŋehan aji aŋal pya du

naşih najeenkal aya awayeşa, kë nşë jidola aya du a.

26 Aşë wo mēnka nin uko ulon unkēşuŋ ppiit naşih najeenkal ti Ńiint i. Ukaan kë nŋija ti kadun ki nan na ki iwi Agripa naşih ti uleefu. Hēnk, woli nahepara, kaşë ka uko upiit naşih najeenkal.

27 Ńaan aanhilanuŋ kabubara kaŋooŋ nakalabuş du naşih najeenkal bë iintuŋ uko wi adoluŋ. »

26

Pawulu aŋiini ti kadun ki Agripa naşih

1 Hēnk, kë Agripa aşë jii na *Pawulu : « Ihinan kaŋup, kayeŋan uleefu. » Pawulu adeeŋ kaŋen, aşë yeŋan uleeful aji :

2 « Iwi Agripa naşih, dlilan nŋa, wi nnaŋuŋ ti kadunu, kateem ti iko yi bayit naan *bayuday bataparaanuŋ bti.

3 Dkak alilan maakan, ŋiki ime udolade wi baka bnuura akak ame bnuura iko yi bajaan baŋomna. Ukaan kë nji kakooŋu kooŋ itinkēn bnuura.

4 « Bayuday bti bame jibi nŋoori ti kpoŋ. Bame kak bti jibi ti kateeku nŋoori du utaak wi naan, na du Yerutalem.

5 Bame'ēn undiimaan, ahilan kaŋup woli baŋali kë dji kaŋaş bgah bi pntuk pi *bafaritay bantamnuŋ ti bgah bi nun.

6 Kë hēnkuŋ, uko unkaan kë bakwayşaan ti, uwoon kë: Dhaŋ uko wi Naşibaŋi abiiŋ ahon başinun.

7 Kë kşini iŋeen na ktēb ki pntaali pi nun, kahoŋ mēntan ki ki kahaŋuŋ pyeenk, wi kadēmanuŋ Naşibaŋi na ŋhaaş ŋi baka nfa na utaakal. Iwi Agripa naşih, mnhaŋ maŋ mankaŋaŋ kë bayuday baŋijēn uruha.

8 We ukaan kë an bayuday naşal aji ŋēnhinan kafiyaar kë Naşibaŋi aji naŋan baŋaan ti pkeŋ ba? »

9 « Kë nji ti uleef naan hēnk, kë ndun aşal aji dwo kado uko wi nhinanuŋ bti katokna katim ki Yetu i *Nataret.

10 Kë hënk di di ndolan du Yerutalem, amob banfiyaaruñ Yetu batum awat ukalabuş. *Baŕejan baweek badinanaan pdo hañ, aji wonŕi baŕu baka pkeŕ dji kawo ŕi bandinanuñ.

11 Dji kañaay na itoh iñehanaani bti, kahajan banfiyaaruñ Yetu, kawuuk baka pkar katim ki nul. Ddeebaŕer baka maakan, adoo ji kaya ñbeeka ñmpaŕi prab baka kahajan.

Pawulu akak akakalëş jibi aŕepuñ adoo fiyaar Yetu

12 « Kë hënk di ntooluñ unuur ulon pya ubeeka wi Damat, pdo ulemp mënŕ awo na uworda wi *baŕejan baweek.

13 Kaya pban mndiin unuur, djaku iwi, naŕih, kë nşë wo ŕi bgah, aşë win bjeehi blon banwoonuñ baŕi aşë jeehan apel unuur, kë babi agurën nji na bankyaanŕuñ na nji.

14 Hënk, kë ñpën bti ajot ŕi mboş. Kë nşë tiink pdiim ploñ kë pakŕiini na nji na uŕup *uheberë aji : “*Fawul, Fawul, we ukaañ kë ikhajanaan ba? Ibaa noor we atootar ji upatar wi ajug wa akwuukuñ na pfeeru pjul.”

15 Kë nşë hepar aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kë Ajugun aşë teem aji : “Nji Yetu a, ikhajanuñ.

16 Naŕiin iwo bnaŕ, dpën awinana ŕi kadunu, kakakanaanu nalempar naan. Iwo kaŕup bandukiin uko wi iwinuñ nŕa ŕi nji, na wi nji kaluñ kadimanu.

17 Dluñ kayeñu, ŕi *bayuday na banwoon baanwo bayuday biki nji kayiliin iya.

18 Iwoyi kahaabëş baka këş, kapënan baka ŕi bdëm, kaŕij moñ bjeehi, kapënan baka ŕi mnhina mi uweek wi ñntaayi, kaŕij du Naŕibaŕi. Hënk bahilna woli bafiyaarën, bapënan baka ipekadu bahil kawo ŕi biki Naŕibaŕi adatuñ aji bawo pntaali pi nul.”

Pawulu aŕup jibi alemparuñ Yetu

19 « Ukaañ, Agripa naŕih, kë nŕaş uko wi Naŕibaŕi aŕupnuñ wi ahaabëşaanuñ këş.

20 Djunna Damat na Yerutalem, abaañşaan ñfët ñi *Yuda bti na ñi banwoon baanwo bayuday. Aŕup baka aji bawut pjuban bakak du Naŕibaŕi, bado kado iko inkyuujun kë bawut pjuban.

21 Uko wañ ukaañ kë *bayuday bamobën wi nwoon du *Katoñ Kaweek ki Naŕibaŕi añañ pfiñën.

22 Kë Naŕibaŕi aşë wo na nji te unuur wi nŕa wi, kë ndoo naŕ ŕi kadun ki bañaañ bti, bampoŕi na baweek aŕup uko wi mmaaruñ. Uko wi nji kaŕupuñ uunwo wo ulon umpaŕi na wi *baŕupar Naŕibaŕi na *Moyit bajakuñ ŕfa aji ubi kadolana,

23 *Krittu aluñ kahaj kaşë kawo nateek anknaŕiin ŕi pkeŕ kaŕup bayuday na banwoon baanwo bayuday, bjeehi bi mbuur. »

Pawulu ado na pkakan Agripa naŕih ŕi bgah bi Yetu

24 Wi *Pawulu akyejanuñ uleeful hañ, kë Fettut aşë huuh aji : « Iwi iyilaa! Pjuk pweek pi ijukuñ pajun pfooyanu bkow! »

25 Kë Pawulu aşë teema aji : « Iwi Naweek maakan, mënyilaa, uko wi nji kaŕupuñ ujoonan akuŕ aŕep ŕi bgah.

26 Agripa naŕih, dñoom kaŕup na a na mntën ŕiki dme kë aampaam iko mënŕ bti, iindolana du bñot, dme kë ame ya bti aba.

27 Iwi Agripa naŕih, ifiyaar uko wi *baŕupar Naŕibaŕi bajakuñ i? Dme kë ifiyaar wa. »

28 Kë Agripa aşë teem Pawulu aji : « Injañ kakakanaan naritton ubaa kaŕo'un ŕi! »

29 Kë Pawulu akak ateem aji : « Mëmme me utar këme ujon, uko wi nji kañehanun Naŕibaŕi uwoon iwi na banktiinkuñ bti nŕa di, nakak nawo ji nji, aşë wo mëñjal natana mnkorentu ji nji. »

30 Hënk kë naŕih, na nantuña i utaak, na Berenit, na bañaañ bti banwoon na baka başë naŕa.

31 Wi bapënuñ aşë ŕiini bukal bukal aji : « Ñiint ŕi aando do uko ulon unkëşuñ akeŕ këme aya ukalabuş. »

32 Kë Agripa aşë ji na Fettut: « Nhinan lah kawutana, kë aşaan ahepar pwayëşana du naşih na-jeenkala. »

27

Batool pñooş Pawulu du Rom

1 Wi ukakuş wi pjej ulantu kaya Itali, kë başë wul *Pawulu na bakal-abuş baloş Yuliyut, anwoon naweeki bangoli iñeen-week baromeş du pntuk pi bangoli pi bajaan bado Pntuk pi Naşih najeenkala.

2 Kë njej ulantu du pkëş pi Adramitiyum unwoon wi pya Aşiya, atool pya. Aritarkut i Tetalonika du Matedoniya kë abi na un.

3 Wi unuur ujintuş kë nşë ban Fidoş. Yuliyut awo na Pawulu bnuura, awuta kë aji ya kawin banohul, başena iko yi anumiinş.

4 Nwoona du Fidoş, kë jibi uyook ukkobuş adek na un, kë nfooy na umbaş wi unjiw wi Kiprut wi uwoon uunkkob.

5 Kë wi wi nmuuruş bdëk bañnoguş nşatak ni Filitiya, na Pamfili aban Mire du uşatak wi Likiya.

6 Wi nbanuş da, kë naweeki i bangoli aşë win ulantu uloş unwoonuş Alektandriya, atool pya Itali, aşë dolun kë njej wa.

7 Ndo nnuur nşum aya ya btiişu, şiki uyook uwoo, nşaj maakan abaa ban kaşog ubeeka wi Kënidut. Uyook un-eeenanun pya na btool, kë nşuk ubeeka wi Falmome şiki kaşen kadeenu, afooy unjiw wi Kret.

8 Nşaş şaş ukab, ahaj maakan abaa ban dko di bajaan bado Ikëş Inuura, dañnoguş ubeeka wi Lataya.

9 Nşo du Lataya ajon, kë pya kadun pado kak anooran, şiki unuur wi pyiman wi *bayuday* udobi şëp, kë pya na bdëk wal mënş pahil kapënan unguun. Hënk, kë Pawulu aşë şup uko wi aşaluş aji na baka :

10 « Babuk biinş, dwın kë bgah bi nun bi baya kawuş, ulantu utoka dko

dweek na iko yi ujijuş bti, bañaan badoo hilan kakeş da. »

11 Kë naweeki i bangoli aşë mëban şiki wi naweeki i başon ulantu na ajug wa bajakuş, apok ptiink Pawulu.

12 Pkëş paannuura pşëpanaan nnuur ni ujonş na ukëk uweek, kë batum şiki baka başal nşeeş şiki bdëk, nşdoonan pban pkëş pi Fonika woli nşinani. Pkëş pi Fonika pawo du unjiw wi Kret, pataaş na kayoba ajej şiki btammaşu na btamşanka, kë bahilan kaşëpan da nnuur ni ujonş na ukëk.

Ukëk unaşta du ptoof pi bdëk bweek

13 Uyook umpoş unaşnaana btammaşu ajun pyook, kë bañaan başal aji bahinan kado uko wi başaluş, afëneş ulantu, atool akab kab na kabaş ki unjiw wi Kret.

14 Uundo jon, kë ukëk uweek unwoon katim ki btamşanka umayar unuur uşë naşnaana unjiw akëk.

15 Ukëk wuş ubi akob şiki ulantu, kë nşenkak ahilan wa pşijan, aşë wut kë uyook ukya na un.

16 Wi nşëpnuş btammaşu bi unjiw umpoş unwoon katim ki Kawuda, aşë şu kamenkla uyook btiişu. Ndoonan te adoo kakan bşëem bmpoş bbuurni bantanuş şiki kafëş ki ulantu.

17 Hënk, kë balemp biki ulantu bajej ital atanrën wa uwutna katoka. Baş wal mënş uyook ufël baka şiki pyiw pwuşan pi bdëk bweek du Libiya. Wi wi başaan aşuj iloona, aşë wut uyook kë ukya na baka.

18 Unuur utëbantën, kë ukëk ukkëka këk maakan, kë bajej iko injijuş afël du bdëk.

19 Unuur uwajantën, bajej iloona na iko yi ulantu afël du bdëk na iñen yi baka.

20 Ndo nnuur nşum, nşenwin bnuur këme njah, kë uyook ukkoba kob maakan, kë nbi ji ji wi nun ubaa.

21 Ndo nnuur, nşende de nin ukoolan, kë *Pawulu aşë naşta, aji na bañaan: « Babuk biinş, nawo i lah katiink uko

* 27:9 Ulibra wi Bgah 16.29 upiit aji : Şiki pli ppajantën na plonş, şiki unuur uñeenantën, nayiman, naankdo nin ulemp ulonş, an babak uşatak na bayaantş bti.

wi njakanan, kawut kapën du Kret, nanşaan kabuur ptoka toka pi.

22 Kë nşë kooṭan kooṭ hënkuṅ, namëbaan naliint! Nin alon ṭi an aankkeṭ, ulantu ṭañ uktokiinṅ.

23 Takal na utejan, *uwanjut wi Naşibaṭi anka'ënuṅ, i njaan kadëman ubi ṭi nji,

24 ajakën : “Pawulu, klënk! Iwo i kawayëşa ṭi kadun ki naşih na-jeenkal, kë Naşibaṭi ṭi bnuura bi nul, akdo bañaan bti bankyaanṭuṅ na iwi babuur.”

25 Babuk biintṅ, natëṅṭënën, ṭiki dhaṭ ṭi Naşibaṭi ame kë uwo jibi ajakaarunṅ.

26 Kë uyook uşë ya kafëluṅ du unjiw ulonṅ. »

27 Nḍobi wo wo ṭi utejan unṭënknun iñeen na nbaakër ṭi meel, kë ukëk uhuma kaya na un ṭi bdëk bi katim ki Adiriyatik. Kaban mnjel, kë balemp biki ulantu başë njuur aji nñog pkay.

28 Wi wi batanunṅ pko ploṅ na ptal awalan katenna kadiilade, awin kë kawo nmetër iñeen nwanjanṅ na paaj na ulonṅ, akak aban ṭuṅ aten, awin kë kawo nmetër iñeen nṭëb na bakreṅ.

29 Baṭi wal mënṭ uyook ufëluṅ du mnlaak, atan klaar kdiṭ kbaakër du kafetṅ ki ulantu awalan ṭi meel kahilna kamëban wa, aşë bi kataran taran un-uur ujintṅ.

30 Balemp biki ulantu bado wal mënṭ na ppën ṭi wa kabuur. Bawalan bṭeem bbuurni aşë daar aji banal ptan ilaar idiṭ ilonṅ ṭi kadun ki ulantu.

31 Kë Pawulu aşë ji na naweek i bangoli na bangoli bandukiinṅ aji : « Woli balemp biki ulantu biki baanṭo ṭi wa, naankhilan kabuur. »

32 Ukaanṅ kë bangoli bafal ital inṭijanaanunṅ bṭeem bbuurni, awutan ba, kë bakyaak.

33 Wi bakyoonkunṅ mnjintṅ unuur, kë Pawulu aşë ji na baka bade aji na baka : « Naṭo njuur iñeen na nbaakër kë nhaaş njawo bnaṭ na an, naande nin ukoolan.

34 Nabiin nade, nanuma pde kahilna kawo bajeb, nin kawel kalon kaankjot ṭi nnaan. »

35 Wi wi aşaan ajej ipoom abeeb Naşibaṭi akitëş ya, aşë jun pde.

36 Kë wi wi bañaan bti bakakanunṅ nhaaş, ade ntiinku.

37 Nwo wal mënṭ bañaan iñeen-week nyaaş nṭëb na iñeen paaj na ulonṅ na paaj (276) ṭi ulantu.

38 Wi bañaan bti badeen ayok, kë başë fël nḍeey njanwoonṅ ṭi ulantu du bdëk awiışanaan wa.

Ulanṭu ujiiri

39 Wi unuur ujintṅ, baṭonṅ ulantu baanyikrën pkay pi bakwinunṅ, aşë win pkay ploṅ panwoonṅ na pyiw, aji baya kakaban ulantu ṭi pa woli bahi-nani.

40 Kë wi wi bafaluṅ ital intannunṅ ilaar idiṭ inṭijanunṅ ulantu aşë wutan ya kë iya bdëk. Wi wi başaan afënëş ital yi batannunṅ npaat njanjaan nṭonṅ na ulantu, atan kaloona ṭi kadun ki wa, uyook uhilna uwuukar wa kadun, aşë tool pya pkay.

41 Kë uşë ya wal mënṭ abiṅa ṭi pyiw pwuṭaan pi bdëk, kë kadun ki wa kajiiri, uunkak ahilan pya, kafetṅ kë kaşë rumpadiir fuṭ ṭiki nmaaronṅ njakob bnuura.

42 Bangoli kë başë njal wal mënṭ kafinṅ bakalabuş, bawutna kalam kabuur.

43 Kë naweek i bangoli aşë njal *Pawulu abuur pkeṭ, aşë ji na baka bawut kafinṅ bakalabuş. Abaa ṭëp ṭëp aji na baka, banhilunṅ plam bti badunna bajot bdëk balam baban pkay,

44 bandukiinṅ baji nnaanṅ andolonṅ alanka ṭi kampiñu kayaakna pya këme iko ilonṅ ṭi inkitiinṅ ṭi ulantu, kaṭaşna bukundu. Kë hënk di di badolonṅ, aban bti pkay abuur.

28

Pawulu aban unjiw wi Malita

1 Wi njuurunṅ bti, aşë baa me kë unjiw uwo katim ki Malita.

2 Bañaanṅ banfëṭunṅ da baṭijan un bnuura. Batehan bdoo, adu'un kë nṭo atëma ṭiki uşubal ujun pşub, kë ujonṅ uwoo.

3 *Pawulu ajej wal mēnt imul ikay afēl du bdoo, kē upula ulon uşē pēn ti ya, aṭi bdoo bunj. Ulut alabari'a ti kañen.

4 Wi bañaan banfētun ti unjiw baw-inun upula ti kañen ki Pawulu, aşē hoopāṭer aji : « Niiṅ i aka pwo nafiñ bañaan, ṭiki ajaka jak abuur pkeṭ du bdēk, kē naşibaṭi alon andu'aniin « naşibaṭi anjaan aluk » aşē wo aandi-nan awo najeḅ. »

5 Kē Pawulu ul, aşē lēt upula awat du bdoo, nin ukoolan uundola do.

6 Kē bañaan banun aji ajun pwur kēme kajot kakeṭ ti dko mēnt. Wal wi bayoonkun ajon baanwin ukoolan, aşē wugēş ṅşal aji awo alon ti başibaṭi.

7 Ufēt wi naweek i unjiw anwoon katim ki Publiyut uñog da. Aṭijanun kē ṅwo bayaanṭ biki nul ṅnuur ṅwajanṭ, ji banohul.

8 Aşin Publiyut amaak wal mēnt awo na ptool kē uleef ubot ayik na a. Pawulu aya awina, aşē ñehan Naşibaṭi, apafa iñen ti bkow, ajebana.

9 Kē wi wi bamaakal biki unjiw bandukiin bti babiin ti Pawulu, kē ajeban baka.

10 Bañaan bamaganun maakan, wi ṅkyaan, kē başē pēnan iko yi ṅkyaan kanuma bti du bgah byaanṭaani awulun.

Pawulu na batēnṭul bawoona Malita atool pya Rom

11 Wal wi ṅdolun kli kwajanṭ, aşē jija ti ulanṭu ulon wi ubeeka wi Alektandriya, unṭēpanun wal wi ujonṭ ti unjiw unwoon katim ki kbet*.

12 Nya awala du Firakuta, ado da ṅnuur ṅwajanṭ.

13 Wi ṅwoonun da, aşē ṭaş kaban ki bdēk, adoo ban ubeeka wi Regiyum. Na mnjinṭ, kē uyook unwoonun btammaṅu uşē jun pkob, kē ṅdo ṅnuur ṅṭēb, aşē ban pkēṅ pi Putewoli.

14 Wal wi ṅbanun ubeeka mēnt, ṅṭēnk da balon banfiyaarun, kē bamēbanun kē ṅṭo da kanēm kapēb. Wi wi ṅşaan aban Rom.

15 Banfiyaarun biki Rom batiink kē baji ṅwo ti bgah, aşē bi te Ufeeru wi Apiyut na du dko di bajaan bado Itoh yi Bayaanṭ Iwajanṭ pkitun. Wi *Pawulu awinun baka, abeeb Naşibaṭi, aşē kak atēṅ maakan.

Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura du Rom

16 Wi ṅbanun Rom, badinan *Pawulu kē agaag ufēt wi nul aşē do nangoli alon kē akyeṅa.

17 Wal wi aṭoon ṅnuur ṅwajanṭ, aşē du bantohi *bayuday babi bayit na a. Wi babiin ayit, kē aşē ji na baka : « An bayiṭ naan, ṅji, nwoon mēndo bañaan biki pntaali pi nun ukoolan, kēme ti udolade wi başinun, bamobēn du Yerutalem awul baromeṅ.

18 Baheparaan bnuura uko unṭēpun, aşal pwutanaan ṭiki baanwin win nin ukoolan ti ṅji unkēşun bafiñen.

19 Kē wi bayuday başaan apok uko mēnt, kē nwoyi kahepar pwayēş pi naşih najeenkal, ahepar pa. Aşē wo kakşa mēnka nin uko ulon utapar pntaali pi naan.

20 Waṅ ukaan kē ndu'an, kawinan, kaṭiini na an, ṭiki batanēn na mnkorentu mi ti katim ki ṅnaan i biki *Iṭrayel bahaṭun. »

21 Wi wi bateemulun aji : « Nēnyeenk nin uko ulon umpiitun ti iwi unwoonun *Yuda kē bayiṭun banwoon da baambi ti aṭup ukoolan uwuṭaan ti iwi.

22 Kē ṅşē ṅala katiink uşalu, ṭiki bañaan ti dko bti balaṭ pntuk pi iwoon. »

23 Hēnk, kē bamēban unuur na Pawulu, kē bañaan baṭum ti baka balun abi du dko di Pawulu awaliin. Aṭiini na baka nfa te utaakal uṭup wi *Pşih pi Naşibaṭi. Ado na pdo baka bayikrēn uko wi Yetu, aṭēpna ti *Bgah bi Moyit, na uko wi *baṭupar Naşibaṭi bapiitun.

24 Balon ti baka bafiyaar uko wi aṭupun, kē balon baanfiyaari.

* 28:11 Kēme Kattor na Polut: Bawo ti unjon wi bagrek başibaṭi bampoti banwoon kbet, aşē meeṭana bnuura ṭiki baya bdēk biki ṭfa bafiyaar aji kbet kun kaji kayen baṭon ṅlantu.

25 Wi bawoon biki pwayşer bahu-
maara baantiinkari. Kê Pawulu aşë ji
na baka ƚań: « Ni! *Uhaaş wi Naşibaŋi
unŋiini bnuura, wi uŋepnuŋ ƚi mntum
mi *Itayi, Naŋupar Naşibaŋi.

26 Aŋiini aji :

*“Yaan du bańaaŋ mēnŋan, iji na baka :
Woli nadoo wat wat ibaŋ atiink oo,
naankteha te.*

*Woli nadoo haabēş haabēş kēş
bnuura oo, naankwina win.*

27 ƚiki ŋhaaş ŋakak adēnēt na bańaaŋ
biki,
*banēt ibaŋ yi baka,
adēt kēş ki baka,
Kahilna kawo baankwin na kēş ki
baka,
Kabot kawo baanktiink na ibaŋ yi
baka,*

*Nşal ŋi baka ŋawutna kate,
bahilna bawut pkak du ŋi.*

Nhilna nwut kajeban baka.”✧ »

28 Kê Pawulu aşë baańēş bŋup aji
na baka « Nawo i kame keeri, kê
Naşibaŋi, banwoon baanwo bayuday
biki awuluŋ Uŋup wi mbuur. Bukal
baluŋ katiink wa! » [

29 Wi Pawulu aŋupuŋ haŋ kê bayu-
day başē ya, aŋom.]

30 Pawulu aŋo da ŋşubal ŋtēb du ka-
toh kalon ki aklukuŋ luk bdidi'ul, aji
yeenk banjaan babi bti pwina.

31 Aŋo da aŋup uko wi Pşih pi
Naşibaŋi, abot ajukan uko wi Yetu
Ajugun na mntēŋ abot awo najeeh.

✧ 28:27 Itayi 6.9-10.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du uṭaak wi Rom

Uṭup ujuni

Pawulu ampiitun kakaarta ki awo nayuday. Abuknaana Firi, du un-tanka wi bajaan badu Tartut. Kē asē kuṣnaana du ubeeka wi Yerutalem, dul di di ajuknuṅ. Pawulu abi me udolade wi bayuday bnuura. Abi wo ṅaan anhajanun maakan baṅaan bateek banfiyaarun Krittū. Kē Yetu Krittū aṣē bi pēn awinana ṭi kadunul adu'a awo namaar ṭi kadun ki ban-woon baanwo bayuday. Aṭup Uṭup Ulil Unuura du dko bti di pṣih pi Rom. Wi Pawulu apiitun uṭup wi awo du ubeeka wi Korint du ṅsubal ṅṭenk iṅeen kaṅeen na paaj na ulon (57) wi Krittū abukiin kaya ṅsubal iṅeen kaṅeen na bakreṅ (58). Abi ṅal pya Yerutalem akak aṅal kaya pṣih pi Rom. Apiit kakaarta ki baṅaan banfētun du Rom kaṭup baka kē aṅal kaya du baka kajukan baka Uṭup wi Naṣibaṭi katēṅṭēnaan baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura (1.1-17)
2. Baṅaan bajen bti bajubanun (1.18-3.20)
3. Hum di di Naṣibaṭi ajakun aji baṅaan bajen bawo baṭool ṭi kēs ki nul (3.21-4.25)
4. Baṅaan biki Naṣibaṭi balun kaka ubida uhalu (5.1-8.39)
5. Naṣibaṭi awutan Itrayel kē uṣē wo uunwo wi mnṭo (9.1-11.36)
6. Ubida uhalu unwoon na unal (12.1-15.13)
7. Uko wi Pawulu ajakun aji ado na pwul mboṣ (15.14-16.27)

¹ Nji Pawulu nalempar Yetu *Krittū dpiitun. Naṣibaṭi adu'ēn pwo *nan-jaṅan, adatēn aṭu'ēn pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi nul

² Uṭup mēnt, Naṣibaṭi aṭēpna undi-imaan ṭi *baṭuparal ahon wa ṭi Ulibra wi nul.

³ Uṭup mēnt uṭiiniyaan uko wi Abukul, ampēnnun ṭi kabuka ki *Dayiṭ naṣih.

⁴ Kē *Uhaaṣ Uyimanaan wi Naṣibaṭi uṣē diiman na mnhina mnweek kē awo Abuk Naṣibaṭi, wi anaṭiin ṭi pkeṭ. Ul awo Yetu Krittū Ajugun.

⁵ ṭi ul i i Naṣibaṭi aṭēpnun awulēn bnuura ado kē nwo nanjaṅan. Hēnk, katim ki nul kameeṭana, nhilna ndo baṅaan biki ṅṭaak bti bafiyaara bakuṭ bado katiinka.

⁶ An kak nawo ṭi bakan mēntan, an biki Naṣibaṭi aduun pa nawo biki Yetu Krittū.

⁷ An bti nanwoon du Rom, biki Naṣibaṭi aṅalun abot adu'an nawo baṅaan biki nul, dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Ajugun Yetu Krittū bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Pṅal pya pwin baṅaan biki Rom

⁸ Dṅal duna kaṭēpna ṭi Yetu Krittū kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nan bti ṭiki baṅaan biki umundu bti batiink kē nafiyaar Krittū.

⁹ Naṣibaṭi i njaan kadēman na uhaaṣ wi naan bti wi njaan kaṭup *Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan Abukul ame kē dṭup manjoonan wi njakun aji dji kaṣalan wal undoli

¹⁰ wi njaan kaṅehan Naṣibaṭi. Dji kaṅehana woli uwo uko wi aṅalun, adolēn nhilan mbi du an.

¹¹ Dṅal maakan pwinan, kahilna kafaasēr na an uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭennun pa uṭēṅṭēnan.

¹² Dṅal kawo ṭi ptoofan, pfiyaar pi nan, na pfiyaar pi naan patēṅṭēn nja bti.

¹³ Bayiṭ naan, dṅal name kē djon ṅal phi du an, kē Naṣibaṭi aṣē wo aandinanaan te hēnkun. Dṅal kalemp ṭi ptoofan kawin ulemp mēnt uwul uko unuura, jibi udoon abi wo du ṅṭaak ṅlon.

¹⁴ Dwo i pya du baṅaan biki ṅbeeka na du biki ṅṭeeh, du banjukun na du banwoon baanjuki.

15 Uko mēnt̄ ukaañ kē n̄jal p̄tupan an kak nanfētun̄ du Rom *Uṭup Ulil Unuura.

16 Mēnji kakowa p̄tup *Uṭup Ulil Unuura : uwo na manjoonan mnhina mi Naṣibaṭi pa mbuur mi bañaañ b̄ti banfiyaaruñ, kajunna duna du bayuday te du banwoon̄ baanwo bayuday.

17 Uṭup ulil unuura mēnt̄ uyuuñ n̄ja jibi Naṣibaṭi ajaañ ado n̄ja n̄wo batool ṭi kēṣul. ṭi p̄fiyaar ṭañ di di pwo natool pawoonun̄. Ulibra wi Naṣibaṭi uji : “ṭi p̄fiyaar pi pi ñaañ natool ajaañ akaana ubida.”✧

Bañaañ b̄ti bajubanuñ

18 Naṣibaṭi aji diimanaan du baṭi udeeb wi nul ṭi bañaañ b̄ti ṭiki baanji badēmana abot aji bado iko inwoon̄ iinwo itool kamenna manjoonan.

19 Kē uko wi ñaañ ahilun̄ p̄me ṭi Naṣibaṭi uṣē wo ujint̄ piṣ pa bañaañ b̄ti : Naṣibaṭi ṭi uleeful adiiman wa baka.

20 Nin ñaañ aambaañ kawina Naṣibaṭi, kē du wal wi apaṣun̄ umundu te hēnkuñ, woli bañaañ baten iko yi apaṣun̄, bawin mndēm mi nul manwoon̄ maankba kabot kame kē awoon̄ Naṣibaṭi na manjoonan. Bañaañ bajēn baanhilan kafan̄ ṭiki baankdēman Naṣibaṭi abot ado iko inwoon̄ iinwo itool.

21 Bame Naṣibaṭi bnuura aṣē wo baanji badēmana ji Naṣibaṭi abot awo baanji babeeba jibi bawoon̄ i kado kabeeba. Babaa ṭēp ṭēp awo na n̄ṣal n̄pēn kē n̄ṣal n̄i baka n̄dah n̄yaya du bdēm.

22 Baṣal aji batiti aṣē wo bayila :

23 bapok mndēm mi Naṣibaṭi anwoon̄ aankkeṭ akak ṭi pdēman itu yi ñaañ najēn ankkeṭun̄, yi n̄kaṭ, yi n̄ntaam na yi n̄ko n̄i uṭeēh.

24 Uko mēnt̄ ukaañ kē Naṣibaṭi awut baka kē bawo ṭi iko iṭop jibi n̄haaṣ n̄i baka n̄aṅaluñ ya, kē bakṭopan n̄leef n̄i baka.

25 Bajej manjoonan mi Naṣibaṭi aṭēt̄ na n̄ṭilan, apok pdēman napaṣ iko i bawoon̄ i pdēman te mnt̄o, awo ṭi pdēman uko umpaṣaniin̄. Uwo hañ.

26 Uko mēnt̄ ukaañ kē Naṣibaṭi awut baka ṭi iko injaañ ipotañ ñaañ: bahar baka baankak aji bapiint̄ na biint̄ awo ṭi p̄piint̄ na baaṭ batēnt̄ baka.

27 Kē biint̄ bakak aduk p̄piint̄ na baaṭ ayenar biint̄ batēnt̄ baka, baji bado iko ikowandēnaan na biint̄ batēnt̄ baka, hēnk bayeenk bukal ṭi n̄leef n̄i baka kakob kantaanun̄ na pneem pi baneemun̄.

28 Baṣal aji baanwo i kame Naṣibaṭi, ukaañ kē awut baka ṭi n̄ṣal n̄i baka n̄dah, kē hēnk, bakdo iko yi bawoon̄ baanwo i kado.

29 Batum na iko b̄ti inwoon̄ iinwo itool, buṭaan, p̄ñeebar iko, na m̄not. Batum na bkujar, bfiṅar, p̄nom, kaguuru, babi duka duka ṭi iko iwuṭaan. Baji batapar bañaañ b̄tup na n̄ṭilan,

30 abot akuutar, awo baṣoorad Naṣibaṭi, bakarad, bapiitar, bahomp. Baji babi ṭu ṭu n̄haaṣ ṭi pla iko iwuṭaan ihalu, baanji batiink bajug baka.

31 Baantiti, baanji bado uko wi bajakuñ aji bado, bajēn n̄haaṣ abot awo baanji bañaga batēnt̄ baka.

32 Bame bnuura pwayēṣ pi Naṣibaṭi ṭi iko mēnt̄: banjaañ bado hañ bataan̄ na pkeṭ. Kē baṣē duki'aara duka ṭi iko mēnt̄, badoo beeh beeh aji bamagan banjaañ bado iko mēnt̄.

2

Pwayēṣ p̄tool pi Naṣibaṭi

1 Iwi, ñaañ i iwohan̄, iinfañi woli iji kṣal kē bañaañ balon̄ baduknaanaa. Na manjoonan woli iji baduknaanaa aṣē do ji baka, iji kdiiman iwi ṭi uleefu kē iduknaanaa.

2 Kē n̄ṣē me kē woli Naṣibaṭi awayēṣ bañaañ banjaañ bado iko yañ, awayēṣ na manjoonan.

3 Iṣal aji iwi inkjakun̄ kē balon̄ baduknaanaa aṣē do iko yi bakdolun̄ ilun̄ kabuur kakob ki Naṣibaṭi i?

4 Kēme ibeeh bnuura bweek bi Naṣibaṭi, kamiir ki nul, pjoob bkwon̄ pi nul? Imme me kē bnuura mēnt̄ bawo kadolu iwut pjuban ibot iṭēlēṣ mnwo mi nu i?

✧ 1:17 Habakuk 2.4.

5 Kë işë wo iinji kñal kate, iindi pwut pjuban ukaañ kē iji kla kakob kaweeek wal wi Naşibaţi akdiimanuñ udeeb uweek wi nul na pwayeş ptool pi nul.

6 Aluñ kawayeş andoli ti uko wi adoluñ.

7 Bañaan bantamanuñ ti pdo bnuura, banklaañ pdēm na mndēm na iko inwoon iinktoka yi Naşibaţi ajaañ awul, awul baka ubida wi mñto.

8 Kē bañaan bampokuluñ ado uko unliluñ baka tañ, bampokuñ ptaş manjoonan abot ataş iko inwoon iinwo itool, aluñ kadiiman baka udeeb uweek wi nul.

9 Kē pwuţan na phaajala ŋaşe kob bañaan bti bankdoluñ buţaan, bayuday, na banwoon baanwo bayuday kak.

10 Kē Naşibaţi aşe luñ kawul bankdoluñ bnuura pdēm na mndēm, kajoobtēn baka ŋhaaş, bayuday na banwoon baanwo bayuday kak.

11 Na manjoonan, Naşibaţi aanji paţşer.

12 Bañaan banjaan bajuban baluñ kaya bti infernu, badole wo baamme *bgah bi Moyit ; kē banşaan ajuban bti aşe me bgah bi Moyit, aţēpna ti bgah mēnt kawayeş baka.

13 Na manjoonan, mēnt bañaan banjaan balin ti ptiink uko wi bgah bi Moyit bajakuñ bawoon batool ti kadun ki Naşibaţi, banjaan bado uko wi bajakuñ bakluñ kawo batool ti kēş ki nul.

14 Na manjoonan, woli banwoon baanwo bayuday, banwoon baamme bgah bi Moyit, bado uko wi bgah bajakuñ bdidi baka, baji badiiman kē bawo na bgah mēnt ti ŋhaaş ŋi baka.

15 Baji badiiman hēnk kē uko wi bgah bi Moyit bajakuñ upiitana ti baka meet, ŋhaaş ŋi baka ŋaji ŋaţup baka me uko wi badoluñ uwuţi kēme uwo unuura. Nşal ŋi baka kak ŋaji ŋaţup baka uko me uwuţi kēme unuura.

16 Hēnk, uko mēnt uluñ kapēn wal wi Naşibaţi aktēpnun ti Yetu Krittı jibi nţupun ti *Uţup Ulil Unuura, kawayeş bañaan bti ti iko yi ameeruñ baka.

Bayuday na Bgah bi Moyit

17 Kē iwi, injakuñ aji iwo nayuday, anahna *bgah bi Moyit, ahompna Naşibaţi,

18 iji ime uko wi aŋaluñ, apaţeş bnuura na buţaan ŋiki bgah bi Moyit bayuuju wa.

19 Ifiyaar kē iwoon kado kaţon nakuul abot awo unkaniya pa bañaan banwoon ti bdēm.

20 Işal aji ime apel bandukiin, iwo kajukan baka, ŋiki işal kē ti bgah ime iko bti, ime manjoonan.

21 Kē wi işaan ajukan bandukiin, we ukaañ kē iinkjukan uleefu ba? Iji kji na bukundi bawut kakiiş aşe ji kkiij!

22 Iji kneenan pjuban pi piint aşe ji kjuban pjuban pi piint! Ipok bado kadēman itu aşe ji kya du dko di iwoon kajej da btijar!

23 Iji knahna bgah aşe ji kwalan Naşibaţi wal ijaañ kwo iinji ktaş ba!

24 Na manjoonan Ulibra wi Naşibaţi uji : *“Naji nado banwoon baanwo bayuday bakar katim ki Naşibaţi.”**

25 Woli ido uko wi *bgah bi Moyit bajakuñ, pwala katēmp pi nu paka udooni. Kē woli iinkdo uko wi bgah bajakuñ, iwo ti kēş ki Naşibaţi ji anwoon aanwala katēmp anwoon aanwo nayuday*.

26 Kē woli banwoon baanwala katēmp bataş uko wi bgah bajakuñ, bawo ji banwaliin katēmp ti kēş ki Naşibaţi.

27 Anwoon aanya katēmp aşe do uko wi bgah bajakuñ aluñ kadiiman kē iduknaanaa, iwi inwoon iinji ktaş bgah mēnt wi badoon apiit ba awulu kē ibot awala katēmp.

28 Mēnt pwala katēmp pakkaañ ŋaan awo nayuday na manjoonan, kē katēmp kaanwo uko unkwinaniin ti kaara.

* 2:24 Natenan ti İtayı 52.5. * 2:25 Pwala katēmp pajaan padiiman kē ŋaan awo nayuday.

²⁹ A-a, nayuday na manjoonan awo ñaañ i uhaaş wi nul uwoon ƚi Naşibaƚi. K  pwala kat mp na manjoonan paanwo pfal kantomnt n jibi bapiitun ƚi bgah pawo p t l ş uhaaş pi Uhaaş wi Naşibaƚi ujaan udo.  naaŋ anwoon haŋ aji yeenkna kabeeb du Naşibaƚi, m nt ƚi ba naaŋ biki ajaan ayeenkna ka.

3

Pjuban pi ba naaŋ bti

¹ K   un keeri di di nayuday apel-nun bandukiin? Pwala kat mp paka udooni i?

² Pwo nayuday panuura maakan ; bukal biki Naşibaƚi ahankanun iko yi a upun.

³ K  h nkuŋ? Woli balon ƚi baka baanfiyaara, uko m nt kado Naşibaƚi awo aankdo uko wi ajakuŋ i?

⁴ Nin, ba naaŋ bti bawo i kame k  Naşibaƚi aji do uko unjoonanun, k   naaŋ naj n andoli awo na n tilan. H n di di *Dayi  a iiniin na Naşibaƚi aji : « *Imee ana pwo natool ƚi iko yi iktupun kafan na woli bla ar bawoo.* »

⁵ K  woli bu aan di  dolun dayuuj bnuura k  Naşibaƚi awo natool, we uwoon wi p up ba? Woli Naşibaƚi adiiiman nja udeebul, aankp n ƚi pwo natool i? K  n saan a iini jibi  naaŋ naj n ajaan a al.

⁶ Name k  m nt h nk da! Woli aanwo natool, hum di akhılanun keeri kaway ş umundu?

⁷ K  wi n tilan naan  kaaŋ k  manjoonan mi Naşibaƚi manwinanaa abot adiiiman mnd m mi nul, we ukaan keeri k  nduknaanaa wi njubanun?

⁸ Keeri we ukaan k  n nhil kaji : « Nawulan  do bu aan, bnuura ba   babi? » Aa, ba naaŋ balon badiih n aji nji djukanun uko m nt. Bakaŋ m ntan balun kakoba kakob ki bataaŋjanaanun.

Nin alon aanwo natool

⁹ K  we wa keeri? Nja bayuday  pel bandukiin i? Nin! Na manjoonan, ddo bi diiman k  ba naaŋ bti, bayuday

na banwoon baanwo bayuday, bawo bti ba naaŋ banjaan bajuban.

¹⁰ Upiitana ƚi Ulibra wi Naşibaƚi aji : « *Nin  naaŋ natool aanwoo, nin alon.*

¹¹ *Nin  naaŋ alon aanwo na u al, nin  naaŋ alon aankla Naşibaƚi.*

¹² *Ba naaŋ bti badek Naşibaƚi kaf , bagakand r aneem.*

Nin alon ƚi aanji do bnuura aandoo wo wo aloolan.

¹³ *Ka un ki baka kawo ji btuur bi ba-haab  un, pndem nt pi baka patum na kagu-uru,*

bawo na bnunk bi upula ƚi iduuj.

¹⁴ *Mntum mi baka mantum na bkarad na n up  joo *

¹⁵ *ba ar ƚi pfiŋ  naaŋ.*

¹⁶ *Baji batok kabot kaduk pwu an dko di ba  paŋ.*

¹⁷ *Baamme jibi bakdoli kawoona ƚi btiinkar.*

¹⁸ *Ba oom Naşibaƚi bnuura »*

¹⁹ K  n   me bnuura uko bti wi bgah* bajakuŋ, ba up na banwoon i ka aş ba, ba naaŋ bti bahilna bayomp ba   bayikr n k  baduknaana bti ƚi kadun ki Naşibaƚi.

²⁰ Ukaan k  nin  naaŋ aanhil kawo natool ƚi kadun ki Naşibaƚi ƚi p aş bgah  aŋ: na manjoonan, bgah bado  aŋ  naaŋ ame k  aji juban.

Pkak natool ƚi k ş ki Naşibaƚi

²¹ K  h nkuŋ Naşibaƚi a   diiman nja jibi akdolun nja  wo batool ƚi kadun ki nul, b  aank pna ƚi *bgah bi Moyi  ; ahon nja uko waŋ undiimaan ƚi  libra  i bgah na  i ba uparul.

²² Naşibaƚi aji do ba naaŋ bawo batool ƚi kadunul wi bafiyaarun Yetu *Krittu. Aji do haŋ pa ba naaŋ bti banfiyaarun Krittu bawo baloolan ƚi kadunul.

²³ Na manjoonan, ba naaŋ bti bajubani, alow Naşibaƚi awaan mnd m mi nul.

²⁴ Naşibaƚi awul ba naaŋ bnuura wi akakanun baka batool ƚi kadunul b  baanluki. A  pna ƚi Yetu Krittu abuuran baka ƚi pekadu.

  3:4 Ka aam 51.6.   3:18 Natenan ƚi Ka aam 36.2.

* 3:19 Bgah : Bgah ƚi ba iiniyaan iko bti inwoon ƚi kafah kajan ki Ulibra wi Naşibaƚi.

25-26 Ayil Yetu kë atul pñaakul ayeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. Hënk, Naşibaţi adiiman bañaan bti kë awo natool wi amiirun, awo aankob bambiin ajuban tfa. Akak adiiman bañaan bti pwayeş ptool pi nul hënkun wi awoon natool abot ado kë bafiyaarun Yetu bti bawo batool.

27 Nwo keeri kado kahomp hënkun i? Nin! we ukaan? Ŧiki mënţ ptaş bgah pakaan kë nbuuri, pfiyaar pi nfiyaarun *Krittu pa.

28 Hënk nwin kë ñaan aji wo natool Ŧi kadun ki Naşibaţi woli afiyaari, mënţ ptaş bgah pakaan.

29 Kë nşë hepar, Naşibaţi awo Naşibaţi i bayuday Ŧań i? Aanwo kak Naşibaţi i banwoon baanwo bayuday i? Aa, awo kak Naşibaţi i banwoon baanwo bayuday.

30 Naşibaţi awoha aloolan, kë uko uloolan Ŧań uwoon wi pdo kawoona natool Ŧi kadunul. Bañaan baji bawo batool Ŧi kadunul woli bafiyaari, bawole bayuday këme woli baanwo bayuday.

31 Kë hënkun, woli ndiiman kë pfiyaar pawoonun, nwo biki kaŦilma *bgah bi Moyit i? Nin! Woli nfiyaar na manjoonan, wi wi njaan ntaş bgah na manjoonan.

4

Pfiyaar pi Abraham afiyaarun

1 Kë hënkun, we wi nkjakun keeri Ŧi *Abraham i nwoonun Ŧi kabuka? We wi Naşibaţi ayuujulun Ŧi pwo natool pi nul?

2 Woli iko yi Abraham adolon ikaan lah kë awo natool Ŧi kęş ki Naşibaţi, ahinan kahomp. Kë uşë wo uunwo han.

3 Na manjoonan *Ulibra wi Naşibaţi upiit aji : « *Abraham ahaţ Ŧi Naşibaţi ukaan kë Naşibaţi aji awo natool Ŧi kadunul.* »

4 Ñaan alemp, baluk bi ajaan ayeenk baanwo wo uţen : alemp lemp ayeenkna baluk mënţ.

5 Kë ñaan aşë wo aanhinan kado Naşibaţi aji awo natool Ŧiki alemp uko

ulon Ŧań. Naşibaţi aji dinan kë bañaan bambiin apoka bawo batool wal wi bafiyaarulun Ŧań.

6 *Dayit kak aŦiiniyaanun mnlilan mi ñaan i Naşibaţi ajakun aji awo natool Ŧi kadunul bë aanten iko yi adolon, aji :

7 « *Banuurandëni biki Naşibaţi amiirun pjuban pi baka, apënan ipekadu yi baka.*

8 *Anuurandëni, ñaan i Naşibaţi awoon aanten pekadu di adolon.* »*

9 Kë pnuurandën mënţ, pawo pa banwaliin katëmp këme pawo kak pa banwoon baanwala ka? Jëm nbaa ji ji Ŧi kë *Abraham ahaţ Naşibaţi ukaan kë Naşibaţi aji awo natool Ŧi kadunul.

10 Kë lum di di Naşibaţi ajakun aji awo natool Ŧi kadunul ba? Wi awaliin katëmp wa, këme ji abi ado kawala katëmp? Ji abi ado kawala katëmp Naşibaţi aji awo natool.

11 Ayeenk pwala katëmp kë pawo uko ulon unkyuujun kë Naşibaţi adobi dolaara do kë awo natool Ŧi kadunul wi afiyaarulun. Kë hënk di akakun aşin bañaan bti banwoon baanya katëmp aşë fiyaar Naşibaţi, Naşibaţi aji bawo batool Ŧi kadunul.

12 Awo kak aşin banwaliin katëmp, banwoon baanlin Ŧi pwala katëmp Ŧań bakak ataş pfiyaar pi Abraham aşin nja afiyaarun ji abi ado kawala katëmp.

13 Naşibaţi ahon Ŧfa *Abraham na pntaali pi nul aji balun kayeenk umundu. Mënţ ptaş *bgah pakaan kë Naşibaţi ahon, pfiyaar pi afiyaarulun pakaan kë adinan aji awo natool Ŧi kęş ki nul.

14 Woli ptaş bgah Ŧań paktuun ñaan ayeenk iko inuura yi Naşibaţi ahonun, pfiyaar pawaan keeri udooni, kahon ki Naşibaţi kakuţ kawaan udooni.

15 Kë uşë wo uunwo han, bgah baji bado Naşibaţi adeebaţër ñaan jibi awoon aantaş ba, kë bgah başale wo baanwo, pjuban paankak aji pawo.

16 Hënk, Ŧi pfiyaar di di ñaan ajaan ayeenkna kahon ki Naşibaţi. Kahon mënţ kawo uţen unkwon pa bampënnun Ŧi *Abraham bti, mënţ pa

* 4:8 Kañaam 32.1-2.

banktaşuŋ *bgah tañ, uwo pa banfiyaaruŋ bti jibi Abraham afiyaaruŋ. Abraham awo ašin nja bti.

17 Naşibaŋi aji na Abraham ŋi Ulibra wi nul : « *Ddolu iwo ašin kntaali ki ŋtaak ŋtum*✠. » Awo ašin nja ŋi kadun ki Naşibaŋi i afiyaaruŋ, Naşibaŋi anjaan awul bankeŋuŋ ubida, kado uko unwoon uunwoo, uwo.

18 Abraham ahaŋ wal wi mnhaŋ manwoon maankak awo, afiyaar ašë kak ašin kntaali ktum jibi Naşibaŋi abiiŋ aŋupa aji : « *Jibi ŋjah ŋatumuŋ, hënk di babuku bakluŋ katum*✠. »

19 Aya pka ŋşubal iñeen-week ašë fiyaaraara fiyaar Naşibaŋi bë aanwutan nin wi atenuŋ uleeful undoon abi kaya ya pkeŋ akuŋ aten Faara aharul anwoon aankak ahil kabuk ;

20 amëban ŋi uko wi Naşibaŋi ahonuluŋ, aanwo na ŋşal ŋtëb ; abaa tęp tęp afiyaara maakan, adëmana.

21 Afiyaar na manjoonan kë uko wi Naşibaŋi ahonun bti, aka mnhina mi pdo wa.

22 Uko mënt ukaan kë *Naşibaŋi aji awo natool ŋi kadunul*.

23 Kë woli *Ulibra wi Naşibaŋi uji Naşibaŋi aji awo natool, mënt pa ul aloolan a tañ ;

24 ŋŋup mënt ŋawo pa nja kak, ŋnfiyaaruŋ kë Naşibaŋi anaŋanuŋ Yetu ŋi pkeŋ ukaan kë aji ŋwo batool ŋi kës ki nul.

25 Yetu mënt awulaniin pa ipekadu yi nja, anaŋa ŋi pkeŋ ŋhilna ŋwo batool.

5

Mnjeeh na mnlilan

1 Kë hënk keeri, wi pfiyaar pi nja padoluŋ kë ŋwo batool ŋi kadun ki Naşibaŋi, ŋtëpna ŋi Ajugun Yetu *Krittu awo ŋi mnjeeh na Naşibaŋi.

2 Nfiyaar Yetu Krittu ukaan kë Naşibaŋi awul nja bnuura bi nul bi ŋmëbanuŋ aliint. Nlilan ŋiki ŋme kë ŋyeenk kafah ŋi mndëm mi Naşibaŋi.

3 Ndoon ji ŋlilan woli ŋwo ŋi unoor ŋiki ŋme kë unoor uji uŋij kamiir,

4 kamiir mënt kaji kaŋij pmëban kaliintan ŋi unoor, kë pmëban mëntan paji paŋij mnhaŋ.

5 Mnhaŋ maanji manguur ñaan nin. Naşibaŋi aŋëpna ŋi Uhaaş wi nul wi awuluŋ nja, aŋuman uŋalul ŋi ŋhaaş ŋi nja.

6 Na manjoonan, wi ŋwoon ŋëndobi hinan pbuuran ŋleef ŋi nja, wi wi *Krittu akeŋaruŋ nja ŋmpokuŋ Naşibaŋi, ŋi wal wi Naşibaŋi adatuŋ.

7 Utam maakan pkeŋar ñaan, adole wo natool. Kë ñaan ašë hinan katëŋ pkeŋar ñaan anwoon nanuura na manjoonan.

8 Uko unkyuujun kë Naşibaŋi aŋal nja maakan uwoon kë wi ŋhumuŋ ŋi pekadu, Krittu akeŋ pa nja.

9 Krittu atul pñaak pi nul pa nja ukaan kë Naşibaŋi aji ŋwo batool ŋi kës ki nul, abaa do do hum kado kawo aankluŋ kalowan nja udeeb wi Naşibaŋi?

10 Woli wi ŋbiin awo başoorad Naşibaŋi, akak ŋi plooman na nja wi Abukul akeŋuŋ pa nja, hum di di akwoon aankbuuran nja wi anaŋiŋ ŋi pkeŋ.

11 Kë ušë wo unlin ŋi waŋ, Naşibaŋi ado nja kë ŋlilani ŋiki Ajugun Yetu Krittu ado nja kë ŋwo hënkun ŋi plooman na Naşibaŋi.

Adam na Yetu Krittu

12 Name kë pjuban pi ñaan aloolan, *Adam, paŋij pekadu ŋi umundu, kë pekadu mënt daŋij pkeŋ. Hënkun bañaan bti bajubani, awo i kakeŋ bukal bti.

13 Pjuban pawo ŋi umundu ji *bgah bi Moyit babi bado kawo. Kë jibi bawoon baando bi wo, Naşibaŋi aanji mëban pjuban.

14 Kë du wal wi Adam te wal wi *Moyit, pkeŋ papeli, padoo diiman mnhina mi pa ŋi banwoon baanjuban ji Adam ampokuŋ pdo uko wi Naşibaŋi ajakuluŋ.

*Adam awo wo ji anwoon i pbi, Yetu.

15 Kë pjuban pi Adam pašë wo paanhilan kanaamntën na uŋen wi

Naşibaŋi aŋenuŋ. Na manjoonan pjuban pi ŋaaŋ aloolan paŋu kē baŋaaŋ batum bakeŋi ; kē bnuura bi Naşibaŋi başē dēm apel uko mēnt, Uŋen wi aŋēpnunŋ ŋi ŋaaŋ aloolan, Yetu *Krittu aŋen baŋaaŋ udēm apel.

¹⁶ Pjuban pi Adam papaŋ maakan na uŋen wi Naşibaŋi. Naşibaŋi awayēş pekadu dlolan, kē pwayēş mēnt paşē ŋij kakob. Kē uŋen wi Naşibaŋi uşē do kē amiir ipekadu itum.

¹⁷ Pjuban pi ŋaaŋ aloolan pado kē mnhina mi pkeŋ manwinanaa, na manjoonan ŋaaŋ aloolan mēnt unŋ akaaŋ. Kē ŋi Yetu Krittu aloolan kak nşē yeenk apelan : baŋaaŋ bti banyeenkunŋ bnuura bweek maakan bi Naşibaŋi ado baka kē bawo baŋool. Krittu ado baka kē bawat pkeŋ kakaana ubida wi mnŋo.

¹⁸ Hēnk, pjuban ploolan pi Adam pado kē baŋaaŋ bti baduknaanaa ; kē hēnk kak di di udo utool uloolan wi Krittu adolonŋ uŋijunŋ baŋaaŋ ubida, kē bawo baŋool.

¹⁹ ŋi ppok ptiink pi ŋaaŋ aloolan, baŋaaŋ batum banej ŋi pekadu ; kē ŋi ptiink Naşibaŋi pi ŋaaŋ aloolan, baŋaaŋ batum bakak baŋool ŋi kadun ki Naşibaŋi.

²⁰ *Bgah babii, hēnk kē pekadu daşē tuma tum, kē dko di pekadu datumunŋ, bnuura babi atum apel.

²¹ Hēnk, jibi pjuban padiimanunŋ mnhina mi pkeŋ, hēnk kak di di Naşibaŋi aŋēpnunŋ ŋi Yetu Krittu Ajugun awul nja bnuura bi nul, ŋhilna ŋwo baŋool ŋi kadunul, ŋwat pekadu ŋkaana ubida wi mnŋo.

6

Ubida na Krittu

¹ Kē we wi ŋkjakunŋ keeri? ŋwo kaduka ŋi pjuban kayeenkna bnuura btum bi Naşibaŋi i?

² Nin! ŋkeŋ pa pjuban pi nja, hum di di ŋhinanunŋ keeri kaduka ŋi pjuban?

³ Naamme kē nja bti ŋnyeenknunŋ batitmu ŋi Yetu *Krittu, ŋyeenk yeenk batitmu ŋi pkeŋ pi nul i?

⁴ Wi ŋyeenkunŋ batitmu, ŋkeŋ amoya na a kahilna jibi anaŋiinŋ ŋi pkeŋ ŋi mndēm mi Aşin, ŋwo ŋi ubida uhalu.

⁵ Kē wi ŋkakunŋ baloolan na Yetu ŋi pkeŋ pi nul, ŋluŋ kakak baloolan na a kak ŋi pnaŋa ŋi pkeŋ pi nul.

⁶ ŋme kē ŋaaŋ i ŋbiinŋ awo apaŋana na a, uleef unwoonŋ ŋi mnhina mi pekadu uhilna utoka, hēnk ŋwutna kawo ŋi mnhina mēnt.

⁷ ŋme kē ŋaaŋ ankeŋunŋ abuur pekadu.

⁸ Wi ŋkeŋunŋ na *Krittu, ŋme bnuura kē ŋluŋ kaka ubida na a.

⁹ ŋme kē Krittu annaŋiinŋ ŋi pkeŋ, aankak akeŋ, pkeŋ paankak ahinana.

¹⁰ Wi Krittu akeŋunŋ, akeŋ kapēnanaan pekadu byaaş bloolan ; kē hēnkunŋ wi awoonŋ najeb, aka ubida pa Naşibaŋi.

¹¹ Kē an kak hēnk di nawoonŋ kaşal kaji nakeŋi, kē pekadu daankak aŋonŋan, naŋēpna ŋi Yetu Krittu aka ubida pa Naşibaŋi.

¹² Nakwut keeri pekadu daŋonŋ uleefan, uleef unwoonŋ i kalunŋ kakeŋ ; nawutan kado kaŋaş iko iwuŋaan yi uleefan unŋaluŋ.

¹³ Nakwut nin dko dlonŋ ŋi uleefan dawo ŋi pekadu, dado kado iko inwoonŋ iinwo itool. Wi nanaŋiinŋ ŋi pkeŋ aka ubida, naŋēpēn ŋēp nawul Naşibaŋi ŋleefan. Nadolan uleefan bti udo kado uko unwoonŋ utool ŋi kadun ki Naşibaŋi.

¹⁴ Na manjoonan, pekadu daankak ahinan nin uko ulonŋ ŋi an : naankak awo ŋi mnhina mi *bgah bi Moyit, nawo ŋi bnuura bi Naşibaŋi.

Pdo uko unwoonŋ utool

¹⁵ Kē we wi ŋwoonŋ kado ba? Wi ŋwoonŋ ŋēnwō ŋi mnhina mi *bgah bi Moyit awo ŋi bnuura bi Naşibaŋi, ŋwo kaduka ŋi pekadu i? Nin, mēnt hēnk da.

¹⁶ Naamme kē woli nawutar uleefan ŋaaŋ alonŋ kē awo naşih i nan, naji nawo ŋi mnhina mi nul i? Woli pekadu di di nawutarunŋ uleef, daji daŋij pkeŋ, woli Naşibaŋi a, naji nawo baŋool.

¹⁷ Nawulēn ŋbeeb Naşibaŋi : An nambiinŋ awo ŋi mnhina mi pekadu, nakak

hënkun aʃaş na ɲhaaşan bti pjukan pi nayeenkun.

¹⁸ Hënkun nabuur ʃi pekadu akak aji nado iko inwoon itool.

¹⁹ Mënkhoñ na an ʃiki naando bi hil pyikrën. Nawo ʃfa bañaan banʃuun ɲhaaş ɲi baka bti ʃi iko iʃop na pjuban, hënk naji nabi pok pok pʃaş Naşibaʃi ; kë hënk kak di di nawoon hënkun kaʃu ɲhaaşan bti ʃi pdo kado iko inwoon itool kakaana ubida uyimanaan.

²⁰ Wi nabiiɲ awo ʃi mnhina mi pekadu, naando ji naşal kaji nawo kado iko itool.

²¹ We wi nakaan wi nadolon iko yi, yi nakkowariin hënkun ba? Iko mënt iʃij pkeʃ.

²² Hënkun wi nabuurun pekadu akak alempar Naşibaʃi na ɲhaaşan bti, uko wi nakkaan uwo ubida uyimanaan na pka ʃi ubaañsaani ubida wi mnʃo.

²³ Aa, pjuban paji paʃij pkeʃ, kë uko wi Naşibaʃi aşaan aji ʃen uşë wo ubida wi mnʃo ʃi Yetu Krittü Ajugun.

7

Plempar Naşibaʃi phalu

¹ An bayiʃ naan, dme kë name *bgah bi Moyit bnuura, name keeri kë bgah bawo pa ñaan ado kaʃaş ba wal wi awoon aando bi keʃ.

² Nawulën nten ʃi uko wi bniim : bgah baji ñaaʃ awo kawo na ayinul te ukeʃul. Wal wi akkeʃun, awo najeeh,

³ ahilan kaniimar na ñiintʃ alon. Aşale ya na ñiintʃ alon nampaʃi wal wi ayinul ahumuɲ najeb, aanwo ʃi bgah.

⁴ An bayiʃ naan, hënk di uwoon pa an kak. Nawo hënkun biki *Krittü, pkeʃ pi nul pabuuranan ʃi mnhina mi *bgah. Nawo bajeer hënkun ahinan kawo biki Krittü, annaʃiin ʃi pkeʃ, kahilna kalil Naşibaʃi.

⁵ Wi ɲbiin aʃaş iko yi ɲleef ɲi nja ɲaɲaluɲ ʃañ, pekadu daji daʃëpna ʃi bgah kado nja ɲɲal pdo iko iwuʃaan itum injaan iʃij pkeʃ.

⁶ Kë nşë wo ɲënkak awo hënkun ʃi mnhina mi bgah. Nwo ji bañaan

bankeʃun, kë bgah baankak aka mnhina ʃi nja. Uhaaş wi Naşibaʃi udo kë ɲhinan plempara ʃi udolade uhalu ; awo ɲënkak awo ʃi mnhina mi *bgah bi Moyit ji ʃfa.

Pgut na pekadu

⁷ Kë we wi ɲwoon keeri kaji? *Bgah bi Moyit ʃi uleef wi ba bawo pekadu i? Nin! Mëntʃ hënk da. Kë uşë wo woli mëntʃ *bgah ba lah, mënkme uko unwoon pekadu. Woli mëntʃ bgah bajakuɲ lah *wutan kañeebar bka bi ñaan*[☆], mënkme uko unwoon pñeebar uko wi ñaan.

⁸ Pekadu daʃëpna ʃi uko wi bgah baʃuun pdo adolën kë nji kañeebar iko itum impaʃi. Woli bgah baanwoo, pekadu dakeʃi.

⁹ Ji mbi ndo kame bgah, dwo najeb kë wi mmehaɲ me uko wi bgah bajakuɲ, kë pekadu daşë buka,

¹⁰ kë nşë keʃ. Hënk, bgah banwoon i kawulën ubida babaa ʃëp ʃëp aʃijën pkeʃ.

¹¹ Pekadu daʃëpna ʃi uko wi bgah baʃuun pdo aguurnën, kë uko mëntʃ ukaan kë nkeʃi.

¹² Kë hënk di bgah bayimanun, iko bti yi bgah bajakuɲ kë iwo itool akuʃ anuura.

¹³ Kë uko unnuuriin mëntʃ, ukak hënkun uko unjaan ufin pa nji i? Nin! Mëntʃ hënk da, pekadu daʃëpnuɲ ʃi uko unuura afiñën kahilna kadiiman uko unwoon pekadu. Pekadu daʃëpna ʃi uko wi bgah baʃuun pdo adiiman pyiban pi da.

¹⁴ Nme kë *bgah bawoona du Naşibaʃi, kë nji nşë wo ñaan najën awaapana kawo ʃi mnhina mi pekadu

¹⁵ Na manjoonan, mënji kame uko unkaan kë nji kado iko yi njaan kado. Mënji kado iko yi njaaluɲ pdo, dji kado yi mpokun.

¹⁶ Kë woli mënnjal pdo iko yi nji kadolon, udiiman kë dyikrën kë bgah banuura.

[☆] 7:7 Natenan ʃi Ppën 20.17; na ʃi Pleşan 5.21.

17 Aşë wo mënŋ nji ƚi uleef naan djaan kado han, pekadu danwoon ƚi nji meet da.

18 Dme kē bnuura baanwo ƚi nji, baanwo ƚi ñaan najēn i nwoon. Dji kaŋal pdo bnuura kaşë wo mēnji kahan.

19 Mēnji kado bnuura bi nŋaluŋ kabaa ƚēp ƚēp kado buŋaan di nwoon mēnŋali.

20 Kē hēnk, woli mēnŋal pdo iko yi nji kadoluŋ, udiiman kē mēnŋ nji dwoon ankduoluŋ ya, pekadu danwoon ƚi nji meet da.

21 Nji nŋaluŋ pdo bnuura bi *bgah bajakuŋ, dwin uko wi : buŋaan bi bi njaan kado.

22 Ddinan na uhaaş wi naan bti ƚi uko wi bgah bi Naşibaŋi bajakuŋ,

23 aşë wo ƚi uleef naan meet na uko ulon unjaan ugut na bgah bi mmeen aji bawo bnuura, kadolēn nkak nakalabuş i pekadu danjaan daŋonēn.

24 Ni nji nwuŋēni! In akluŋ kabuuranaan ƚi uleef wi, unwoon wi pkeŋ?

25 Dbēeb Naşibaŋi! Aŋēpna ƚi Yetu *Krittu abuuranaan.

Hēnk na uhaaş wi naan bti dji kaŋaş bgah bi Naşibaŋi, kē ƚi uleef wi naan nşë wo ƚi pŋaş pekadu.

8

Ubida wi Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan uwul

1 Woli iwo ƚi ploolan na Yetu *Krittu, Naşibaŋi aankluŋ kaji keeri kē iduknaanaa.

2 Hēnkun iŋaş *Uhaaş wi Naşibaŋi unjaan uŋēpna ƚi Yetu Krittu kawulu ubida, ubuuraniin pekadu na pkeŋ*.

3 *Bgah bi Moyit baanhil pdo han, ƚiki iko yi uleef wi nja unaluŋ ido kē bgah baanka mnhina man. Kē Naşibaŋi aşë buuran nja wi ayiluŋ Abukul abi ji ñaan najēn abot awo bŋeŋan pa pyeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja.

4 Naşibaŋi ado uko wan, uko wi bgah bajakuŋ uhilna udolana kadiimanaan kē Naşibaŋi awo natool. Uko mēnŋ uwo pa nja nēnkŋaşun Uhaaş wi nul awo nēnkŋaş iko yi uleef wi nja unaluŋ.

5 Baŋaan banjaan baŋaş iko yi nleef ni baka nŋaluŋ baji başal ikow yi baka ŋañ. Kē baŋaan banjaan baŋaş *Uhaaş wi Naşibaŋi başë ji başal iko inwoon yi wa.

6 Woli nşal ni nja nŋaş iko yi nleef ni nja nŋaluŋ, nluŋ kakeŋ. Kē nşal ni nja nşale ŋaş Uhaaş wi Naşibaŋi, nwo na ubida nhaaş ni nja nŋabot kaŋoora.

7 Pŋaş iko yi nleef ni nja nŋaluŋ pawo pgut na Naşibaŋi ; uleef wi nja uunji uŋaş bgah bi Naşibaŋi abot awo uundo hilan pŋaş ba.

8 Woli ñaan aŋaş iko yi uleeful unaluŋ aanhilan kalil Naşibaŋi.

9 Hēnkun naankak aŋaş iko yi nleefan nŋaluŋ, naŋaş *Uhaaş wi Naşibaŋi, unwoon ƚi an. Baŋaan banwoon baanwo na Uhaaş wi Yetu *Krittu, baanwo biki nul.

10 Kē Krittu aşë wo ƚi an. Hēnk, wi nleefan nŋadoon awo ni pkeŋ ƚiki najubani, Uhaaş wi Naşibaŋi uwulan ubida ƚiki nawo baŋool ƚi kēş ki Naşibaŋi.

11 Kē woli uhaaş wi anaŋanaanun Yetu ƚi pkeŋ uwo ƚi an, annaŋaanun Yetu ƚi pkeŋ aluŋ kaŋēpna ƚi uhaaşul unwoon ƚi an kawul nleefan nŋanwoon ni pkeŋ ubida.

12 An bayiŋ naan, nēnwo keeri kado kaŋaş iko yi nleefun nŋaluŋ, nwo kado kaŋaş uko wi *Uhaaş wi Naşibaŋi ujakuŋ.

13 Woli naŋaş iko yi nleefan nŋaluŋ nalun kakeŋ. Kē woli Uhaaş wi Naşibaŋi uŋēnkan kē napok pdo iko yi nleefan nŋaluŋ nalun kaka ubida.

14 Baŋaan biki Uhaaş wi Naşibaŋi ukŋonun ŋañ bawoon babukul.

15 Uhaaş wi nayeenkun uunkdolan nawo bajuuk bankŋi'uluŋ. Udolan kē

* 8:2 Naŋaş Uhaaş wi Naşibaŋi unjaan uŋēpna ƚi Yetu Krittu kawulan ubida, ubuuranaanun pkeŋ; ƚi nlibra nlon bapiit aji dŋaş Uhaaş wi Naşibaŋi unjaan uŋēpna ƚi Yetu Krittu kawulēn ubida, ubuuranaanun pkeŋ.

† 8:15 Abba :ƚi uŋup uaramayik dawoon Paap.

nawo babak Naşibaţi banjaan bahuuran kaji na a : « Abba†! Paap! »

¹⁶ Uhaaş wi Naşibaţi uţup nja  i njaaş  i nja k   wo babakul.

¹⁷ Wi  woon   babak Naşibaţi, žlu   kayeenk uko wi aho u. Woli  haj na Krittu, žlu   kayeenk na a uko wi Naşibaţi aho u, kawo  i mnd m na a.

Mnd m manklun kabi

¹⁸ Dwin k  mnhaj mi  khajun h nkun maanhilan kalin na mnd m mi Naşibaţi aklun kayuuj  i nja.

¹⁹ Iko yi Naşibaţi apaşun iwo  i pyoonk maakan wal wi Naşibaţi akdiimanun banwoon babakul.

²⁰ Umundu utaran atool pya katoka b  m nt wul unalun  al wa, Naşibaţi adolun han aş  wul wa mnhaţ

²¹ k  ulun kabuur ptoka, kaneej  i mnjeeh mi babakul baklun kaka  iki bawo  i mnd m.

²² Nme k  te h nkun iko yi Naşibaţi apaşun bti iwooni awo  i mnhaj ji  naat ankyaan kabuk.

²³ M nt umundu  a  ukhajun, nja kak  nwoon na *Uhaaş wi Naşibaţi k  uwo u en uteek wi nul,  wooni  i njaaş  i nja meet wi  woon maakan  i pyoonk Naşibaţi adiiman k   wo babakul abot abuuran  leef  i nja.

²⁴ Mnhaţ mi  woonaanun mando k   me k   buuri. K  woli  do bi win uko wi  ha un, m nt mnhaţ ma. In akha un uko wi adoon abi win?

²⁵ K   şale wo   nwin uko wi  ha un  taman  i pyoonk wa.

²⁶ Jibi  biişniin, *Uhaaş wi Naşibaţi uji u enk nja ; wi  woon   mme uko wi  k nehanun Naşibaţi, Uhaaş uji u ehan pa nja kaş  wo uunji u  pna  i   up.

²⁷ Naşibaţi ammeen uko unwoon  i njaaş  i nja bti, adinan  i uko wi uhaaş wi nul ujakun  iki ujaan u ehand r ba aan biki Naşibaţi jibi Naşibaţi anjalun.

²⁸ Nme k  Naşibaţi aji lemp  i uko undoli pa bnuura bi ba aan bti ban alulun, bawo biki adaturun pa uko wi anjalun pdo.

²⁹ Ba aan m nt ado bi dat dat baka, adinan pdo baka bawo ji Abukul, h nk, abukul aş  wo bajeen i babakul batum.

³⁰ Naşibaţi adu keeri ba aan biki adoon abi dinan dinan aji adati ; biki aduun ado k  bawo batool  i k ş ki nul ; biki adolun k  bawo batool ad man baka.

Pd m pi unal wi Naşibaţi

³¹ K  we wi  woon ka up  i uko m nt bti? Woli Naşibaţi awo na nja, alon ahinan kaşoor nja i?

³² Ul anwoon aanneenan Abukul toot ş, aş  wula pa nja bti. Wal wi Naşibaţi adoon ado han, hum di awoon aank en nja kak  i bnuura bi nul iko bti.

³³ K  in aktaparun b up biki Naşibaţi adaturun? Nin  naan alon na manjoonan aanhili. Naşibaţi ajakun bawo batool,

³⁴ in ahilun keeri kaji baduknaanaa? Nin alon! *Krittu akeţ k  Naşibaţi ana ana  i pkeţ, k  awo h nkun  i ka en kadeenu ki Naşibaţi a upar nja.

³⁵ K  we ukp nanun nja unal wi Krittu anjalun nja? Phaajala, mnhaj, unoor, k me ubon, bwaan, k me iko injaan ido bu aan k me b  nar?

³⁶ H nk di upiitaniin  i Ulibra wi Naşibaţi aji :

« Iwi ikaan k   ji   og pkeţ nfa na utaakal.

Nwo ji  kaneel  i bak oo un pya kafin. »✧

³⁷ K   ş  wat iko m nt bti  iki *Krittu anjal nja.

³⁸ Dwin k  nin uko ulon uunhil kap nan nja  i unal wi Naşibaţi anjalun nja : m nt pkeţ pa k me ubida,  wanjut, k me  ntaayi, m nt n a da k me faan, k me bank ihun,

³⁹ m nt iko yi bko duu  ya k me yi mboş u eek. Nin uko ulon umpa aniin uunhil kap nan nja  i unal wi Naşibaţi an  pnun  i Yetu Krittu Ajugun anjal nja.

9

Pdat pi Naşibaţi adaturu İtrayel

1 *Krittü ame kë uko wi nji kabiin pşup uwo manjoonan ; mënktılan, kë *Uhaaş wi Naşibaţi unwoon şi nji udiiman kë uko wi nji kajakuş uwo manjoonan :

2 uhaaş wi naan ujootan maakan kë mbot ahaj maakan.

3 Ddoo hokan hokan Naşibaţi afepën nji şi uleef wi naan mbot nlow Krittü pa bnuura bi bayiş naan, biki pntaali pi naan.

4 Bawo biki pntaali pi *İtrayel, akuş awo biki Naşibaţi adaturu bawo babukul. Naşibaţi adiiman baka mndëm mi nul. Ado *bhoşar na baka abot awul baka bgah bi nul na idolade yi pdëmanaan Naşibaţi na iko bti yi ahoşuş.

5 Bawo biki pntaali pi bateem nja bammeeşaniinş. Kë şi pntaali mënş pi pi Yetu apënnuş, ul ampeluş iko bti, awo Naşibaţi, awo na bnuura te mnşol! Uwo haş.

6 Uko undoluş pntaali pi İtrayel kakşa uunwo kë Naşibaţi aando uko wi ahoşuş. Uko unwoon uwo kë mënş bañaanş biki İtrayel bti bawoonş biki pntaali pi Naşibaţi.

7 Bañaanş bti biki pntaali pi *Abraham baanwo babukul na manjoonan. Hënk di di Naşibaţi ajakuş na Abraham aji : « *Bankpënnuş şi İtaak şaşı bakwoonş pntaali pi nu.* »*

8 Mënş bampënnuş şi Abraham bti keeri bawoonş babuk Naşibaţi, biki Naşibaţi ahoşuş aji bawo pntaali pi nul bawoonş babukul.

9 Uko wi ahoşuş Abraham wii wi, aji : « *Dluş kabi şi pkili şi wal wi ; uşënk wal mënş Faara aharu abuk napoş şiinş.* »*

10 Kë uşë wo uumbaanş hënk. Naşalan *Rebeka : babukul batëb biki akaanş na İtaak ateem nja bawo kbet.

11-12 Ji babi bado kabuka, ji babi bado kado uko unuura këme uwuşaan, Naşibaţi aji na Rebeka aji

: « *Pntaali pi naweek pabi kado kalempar pi nampoşı.*» Naşibaţi aşup haş kadiimanaan kë ul adaturu jibi aşaluş, uunwo wo uko wi alonş şi baka adoluş.

13 Kë hënk kak di di Naşibaţi aşıiniinş şi Ulibra wi nul aji : « *Dşal Jakob aşë pok Etawu* »*

14 Nşal keeri kaji Naşibaţi aanwo natool i?

15 Nin! Aşup Moyiş aji : « *Dmiir şaşaş i nşaluş pmiir; kaşaga i nşaluş kaşaga* »*

16 Uko mënş udiiman kë woli Naşibaţi adat şaşaş, aanji ten şi uko wi şaşaş mënş këme wi ahiluş kado, mşaga mi nul mankaanş kë aji data.

17 Şi Ulibra wi Naşibaţi, aji na *Farawuna naşih i Ejiptu : « *Kë uko unkaanş kë nşu'u şi pşih uwo kë dşal kaşëpna şi iwi kayuuş mnşina mi naan, katim naan kahilna kameeşana şi umundu bti.* »*

18 Iko bti iwoona şi uko wi Naşibaţi aşaluş pdo, ahinan kaşaga bañaanş këme kado baka batam ikow.

Udeeb na mşaga mi Naşibaţi

19 Şaşaş alonş ahinan keeri kahepar kaji : « *Hum di di Naşibaţi ahinanuş kadeebaşër nja wi ajaanş ado nja şdo jibi aşaluş şdo?* »

20 Kë nşë heparan an bayiş naan, naşal aji nawo bahonş kado kahepar Naşibaţi uko wi akdoluş ba? *Pşukar paji pahepar ambomanuş pa uko unkayi kë aboman pa na jibi abomanderuş pa i*?

21 Ambomanuş pa ahinan kaboman pşukar pnuura na pşukar pwuşaan şi ufuuş uloolan wi awoonaanuş.

22 Kë hënk kak di di Naşibaţi abiinş aşal pdiiman udeeb wi nul kabot kadiiman mnşina mi nul bañaanş bti bantaanuş na pyeenk kakob. Aşë baa şëp şëp amiir baka.

23 Ado haş wi adiimanuş jibi adëmuş maakan wi aşagiinş bañaanş biki adaturu pa bawo şi mndëm mi nul.

* 9:7 Ujuni 21.12. * 9:9 Natenan şi Ujuni 18.10. * 9:11-12 Ujuni 25.23. * 9:13 Natenan şi Malaki 1.2-3. * 9:15 Natenan şi Etekiyel 33.19. * 9:17 Natenan şi Ppën 9.16. * 9:20 Natenan şi İşayi 29.16.

24 Nja nwoon biki Naşibaţi adatur
mënt, n̄enwo bayuday tañ, banwoon
baanwo bayuday bawo ʒi bakaan
mëntan.

25 H̄enk di di Naşibaţi ajakun na
Hotea ʒi ulibra wi nul :

« *Bañaan banwoon baambi wo biki pntaali pi naan
k̄e n̄ş̄e do baka bawo biki pntaali
pi naan.*

*Bañaan biki nwoon m̄embaan kaŋala
k̄e n̄ş̄e ŋal baka maakan. »**

26 Akak aji na a :

« *Dji na baka,
naanwo biki pntaali pi naan
k̄e baş̄e luŋ kadu'an
babuk Naşibaţi ajug ubida. »**

27 K̄e h̄enk di di *Itayi *Naşupar
Naşibaţi ajakun na babak Itrayel :

« *Babuk Itrayel batum ji pyiw panwoon
du kaban ki bd̄ek,
k̄e bantiinku ʒi baka tañ bakdukiin
kabuur.*

28 *Ajugun aluŋ kataran taran kado ʒi
umundu
uko bti wi abiin aţup aji ado. »**

29 Itayi akak aţiini aji :
« *Woli Ajugun *Anhiniin iko bti
aandukar nja lah bañaan balon
biki pntaali pi nja
ŋwoha ji biki ubeeka wi Fodom
kaba fuţ jibi babaan biki ubeeka
wi Gomora. »**

30 K̄e we wi nwoon kate ʒi uko wanʒ?
Wii wi : bañaan banwoon baanwo
bayuday banwoon baankla ʒfa pwo
batool ʒi kadun ki Naşibaţi, bakak
batool ʒi kadunul ʒiki bafiyaara.

31 K̄e biki Itrayel banklaan pwo
batool ʒi kadun ki Naşibaţi aţ̄epna ʒi
bgah bi Moyit baş̄e wo baanhili.

32 K̄e we ukaan ba? Başal aji
pţaş bgah pakţuun bawo batool ʒi k̄eş
ki Naşibaţi, baanyikr̄en k̄e bawo i
kafiyaara. Bajot ʒi plaak panjaan
pado bañaan bahubta,

33 H̄enk di di upiitaniin ʒi Ulibra wi
Naşibaţi aji :

« *Tenan! Dţu plaak plon du *Fiyon.†*

*Plaak pa pdo bañaan bahubta
babot bajot.*

*K̄e banfiyaaruŋ plaak m̄ent
baş̄e wo baankkowa nin. »*

10

1 An bayiţ naan, uko wi nji nŋaluŋ
maakan ʒi uhaaş naan, uko wi nji
kañhand̄eruŋ bayuday Naşibaţi, uwo
babuur.

2 Dme k̄e baŋala maakan, k̄e uŋal wi
baŋaluluŋ uş̄e wo uunwo na kame,

3 baanyikr̄en jibi ajaan ado ñaan
awo natool ʒi kadunul. Balaana pwo
batool ʒi kadunul na iko yi başaluŋ
bukal ʒi ŋleef ŋi baka. H̄enk, bapok
udolade wi nul wi ajaan aţ̄epna kado
bañaan bawo batool ʒi kadunul.

4 Na manjoonan *bgah bi Moyit
badolun h̄enkuŋ k̄e ŋban du *Krittu,
banfiyaaruŋ bti bawoona batool ʒi
kadun ki Naşibaţi.

5 *Moyit ʒi uleeful adiiman ʒi ŋpiit ŋi
nul jibi ñaan ajaan aţ̄epna ʒi pţaş bgah
kawo natool aji : « *Ñaan anktaşuŋ iko
bti yi bajakuŋ, aka ubida unkwoonuŋ ʒi
ba. »**

6 K̄e uţup wi Naşibaţi aţupun ʒi pwo
natool panwoonuŋ du pfiyaar uş̄e ji :
Kdo kaji ʒi uşalu : « *In aklun kapaya
baţi? »* Krittu aando bi wala wala ʒi ba
i?

7 Kdo kaji kak : « *In aklun kawala du
bnjiir? »* Krittu aando bi naţa naţa ʒi
pkeţ i?

8 K̄e we wi ujakun keeri? *Uţup
wu wuŋ aŋogu, uwo ʒi mntumu, awo
ʒi uhaaşu. »** Uţup m̄ent uwoon uţup
wi ŋktupuŋ unjakun aji ñaan awo i
kafiyaar.

9 Woli iţup na mntumu aji Yetu
awoon Ajugun abot afiyaar ʒi uhaaşu
k̄e Naşibaţi anaţana ʒi pkeţ, klun
kabuur.

10 Na manjoonan, pfiyaar du uhaaş
meeţ pajaan paţij pwo natool, pţup na
mntum kaji Yetu awoon Ajugun paji
paţij mbuur.

* 9:25 Hotey 2.25. * 9:26 Hotey 2.1. * 9:28 Itayi 22.23. * 9:29 Natenan ʒi Ujuni 19.24-35. † 9:33 Fiyon: Dawo katim kalon ki Yerutalem. * 10:5 Bgah 18.5. * 10:8 Pleşan 30.12-14. * 10:11 Natenan ʒi Itayi 28.16.

11 Hënk di di *Ulibra wi Naşibaţi ujakun: « *Bañaaŋ bti banfiyaarulun baankkowa*». »

12 Hënk, uunka nayuday kème anwoon aanwo nayuday : bukal bti baka Ajug baka aloolan, anjaan atuum bnuura bañaaŋ bti banţuun mnhaţ mi baka ţi a.

13 Na manjoonan *anţuun mnhaţ mi nul ţi Ajugun alun kabuur*». »

14 Kë hum di di baktuun mnhaţ mi baka ţi Ajugun, wi bawoon baanfiyaara? Hum di baktiinkun, wi bawoon baambaan katiinka uko wi nul? Hum di baktiinkun uko wi nul, wi nin alon awoon aanţup baka wa?

15 Kë hum di di ñaaŋ aktupun baka wi bawoon baanyil nin alon? Kë hënk di di Ulibra wi Naşibaţi ujakun: « *Natenan jibi unuuri pwin bañaaŋ bankţijun Uţup Ulil Unuura!* »»

16 Kë mënţ bayuday bti başaaŋ aţaş *Uţup Ulil Unuura. Hënk, *İtayi *Naţupar Naşibaţi ahepar aji : « *Ajugun, in afiyaarun uţup wi nţupun*»? »

17 Pfiyaar paji pawoona ţi uko wi ñaaŋ atiinkun, kë uko wi ñaaŋ atiinkun uwoona du uţup wi *Krittu.

18 Kë nşë hepar keeri, bayuday baantiink tiink i? Na manjoonan batiinki. Upiitana ţi *Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Pdiim patiinkana ţi umundu bti, nţup naban du kaban ki umundu.* »»

19 Kë nkak ahepar, biki *İtrayel baantee i? *Moyit ateem ţi uko waŋ wi ajakun aji Naşibaţi aji :

« *Ddolan nakuj bañaaŋ banwoon baanwo pntaali pi naan, ddolan nadeebaţër bañaaŋ banwoon baamme nin uko ulon ţi nji.* »»

20 *İtayi Naţupar Naşibaţi adoo ñoom aji Naşibaţi aji :

« *Banwoon baankla'en bawinën, dwinana du banwoon baanheparaan.* »»

21 Kë ţi uko wi İtrayel aşë ji : « *Nwal bti, ddek kañen bañaaŋ banwoon baantiinkën abot atam ikow.* »»

11

Mñaga mi Naşibaţi añagiin pntaali pi nul

1 Dhepar keeri : Naşibaţi apok pntaali pi nul i? Nin! Nji ţi uleef naan dwo nayuday, i pntaali pi *Abraham, i pşini pi *Benyamin.

2 Naşibaţi aampok pntaali pi nul pi adoon abi dat dat. Jëm name uko wi *Ulibra wi Naşibaţi upiitun ţi dko di *Eli anomanun du Naşibaţi ţi uko wi İtrayel?

3 Aji na a : « *Ajugun, bafin *baţuparu akuţ atok iliit yi mngur yi nu. Nji aloolan ddukiin kë bakak anjal kafinën.* »

4 Kë Naşibaţi aşë teema aji : « *Ddat baţaşar naan iñeen-week nyaaş iñeen paaj na ulon (7000) banwoon baandëman *Baal.* »»

5 Kë hënk di uwoon hënkun. Naşibaţi ţi mñaga mi nul adat balon bantiinku kë bawo biki nul.

6 Adat baka ţi mñaga mi nul, mënţ iko yi badolon ikaan ; woli hënk da lah, mñaga mi Naşibaţi maankwo mi manjoonan.

7 Kë we wi nwoon kamëban ţi uko waŋ? Pntaali pi İtrayel paanwin uko wi paklaan, biki Naşibaţi adaton ţaŋ bawinun wa. Kë bandukiin başë dënëţ nhaaş.

8 Hënk di di upiitaniin ţi *Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Te nţa Naşibaţi ado nhaaş ni baka kë nadenëţi keş ki baka kaankak awin, ibaţ yi baka iinktiink.* »»

9 Kë *Dayiţ naşih akak aji :

« *Pde pi baka pawoon bţaaw, bahilna bajot, bakoba kakob ki bataananaanun.*

10 Dolan keş ki baka kafël bado bakak bakuul dolan baka bado kajin nwal bti». »

✧ 10:13 Natenan ţi Yowel 3.5. ✧ 10:15 Natenan ţi İtayi 52.7. ✧ 10:16 Natenan ţi İtayi 53.1. ✧ 10:18 Kañaaŋ 19.5. ✧ 10:19 Natenan ţi Pleşan 32.21. ✧ 10:20 Natenan ţi İtayi 65.1. ✧ 10:21 Natenan ţi İtayi 65.2. ✧ 11:4 1 Başih 19.10,18. ✧ 11:8 Natenan ţi Pleşan 29.3. ✧ 11:10 Pleşan 29.3; İtayi 6.10; 29.10.

11 Kë nşë hepar keeri : biki Itrayel bajot pjot pi bawoon baančna nin i? Nin! Pjot pi baka pado bawoon baanwo bayuday bahilan babuur, kadoona bayuday bakuj baka.

12 Kë woli phubta pi bahubtiin pado kë bañaan bti biki umundu bayeenk bnuura bweek, kë pjot pi baka pado kë ntaak bti nayeenk bnuura bweek, wel wi pkak baka bti ti mbuur pawoon paanktij?

13 An nanwoon naanwo bayuday dtupan hënkun; nji dwoon *nanjañan i Naşibaţi ayilun du an, dji kalilan maakan pdo ulemp unwoon wi naan,

14 tiki dnal pdo bañaan biki pntaali pi naan bakujan, balon ti baka bahilna babuur.

15 Wi Naşibaţi apokun biki *Itrayel, bandukiin bahilan akak du a. Hënk, woli Naşibaţi akak atiinkar na biki Itrayel, uwo wo ji pwul ubida bankeţun keţ.

16 Woli bawul Naşibaţi pde pteek, pde pandukiin bti payimani. Woli intaañ yi bko iyimani, bko bti bayiman kak.

17 Itrayel dawo ji bko bi mnoliwera bi batepiin bi Naşibaţi afalun inah ilon; aşë tu iwi inwoon iinwo nayuday ti dko di bafalnun ya, ihilna iyeenk pñaak pankwoonun du kantaañ ki bko.

18 Kë işë wo i kawut kaşal kaji ipel inah infalaniin yun. Leşan tañ kë mënţ iwi itjanun intaañ yi bko mënţ, yul itjaniin.

19 Dme kë iji inah mënţ ifalana falana ihilna iyeenk dko di yul ibiin awo.

20 Hënk da. Inah ifalana falana tiki yaanfiyaari, kë iwi işë wo dko di iwoon tiki ifiyaari. Wutan keeri kado kahomp, ţëpan ţëp ido kalipara.

21 Woli Naşibaţi apënan inah inwoon yi nul, hum di awoon aanhil pdo hañ kak na iwi ba?

22 Hënkun iwin jibi Naşibaţi ahiini kawul ñaan bnuura na jibi ahiini kakob ñaan. Aweţan banjotun aşë wulu bnuura. Ado kawulaaru wul

bnuura woli itaman amëban bnuura bi nul. Woli iindo hañ, apënanu ti dko di iwoon.

23 Kë bukal, woli baanduka ti ppok pfiyaar bakak du di babin awo tfa, tiki Naşibaţi aka mnhina mi pkakan baka da.

24 Iwi, iwo kanah ki bko bpaajal ki Naşibaţi afalun abi tu ti bko bi nul bi atepiin. Kë bayuday, bawoon inah yi bko bi batepiin tepi bun. Naşibaţi ahilan keeri kakakan baka du bko banwoon bi baka.

Mbuur mi Itrayel

25 An bayiţ naan, mënjal an nawoon naanwo bayuday nado kahomp. Hënk, dtupan uko ummeniin unwoon ti uko undolon pntaali pi *Itrayel : balon ti baka bakak atam ikow, abot alun kaduka hañ te wal wi an nanwoon naanwo bayuday biki Naşibaţi adatuñ bti nakbuurun.

26 Hënk, biki Itrayel babuur, hënk di di Naşibaţi ajakun ti ulibra wi nul :

« *Aloñ alun kawoona *Fiyon pbuuran baka wal mënţ biki pntaali pi Yakob başë bañaan ppokën.*

27 *Uko mënţ wi wi nhoñun aji ddo, wal wi nkapënanun pekadu di baka, ti bhoñar bi nji kalun kado na baka.* »[☆]

28 Woli ñaan aten jibi bapokun ptaş *Uţup Ulil Unuura, bawo başoorad Naşibaţi, nahilna natiink wa. Kë başë woha biki Naşibaţi adatuñ, añal baka tiki aten ti bhoñar bi abiin ado na bateem baka.

29 Aanji teh uko wi adoon abi ten ten, aanji tılma bañaan biki adoon abi dat dat.

30 An nanwoon naanwo bayuday nabi pok ptaş Naşibaţi, kë aşë bi miiran wi bayuday babin apok ptaşa.

31 Kë kamiir ki amiiranañ, kado kë ahil kak kamiir bayuday bampokun ptaşa.

32 Hënk, Naşibaţi ado kë bañaan bti baduka ti ppok ptiinka awo wo ji

☆ 11:27 Natenan ti İtayı 59.20; na ti Kañaam 14.7.

badëtaa. Ado do hañ kahilna kamiir bañaan bti.

33 In ahilanuñ kaniib pyok pi Naşibaţi na uşal untuña wi nul na iko yi ameen? In ahilun kame uşal wi nul, in ahilun kapiban uko wi akdolun?

34 Hënk di di upiitaniin ći *Ulibra wi Naşibaţi, aji :

« *In ahilanun kame uşal wi Ajugun?*

In ahilun kawula uşal? »

35 « *In aţeeţanulun kadoo kayoonk baluk? »*✧

36 Hënk di uwoon, iko bti iwoona du a, iko bti itëpna ći a, iko bti iwo pa a. Mndëm manwo ći Naşibaţi te mnţo! Uwo hañ.

12

Ubida uhalu ći Krittü

1 An bayiţ naan, Naşibaţi adimanun nja kamiir ki nul, ukaan kë nji kakootan koot keeri, nawul nleefan nawa bţenjan bjeb banwoon bi Naşibaţi abot alila. Wañ ukwoon pdëman pi nakdoon kadëmana ći nhaaşan.

2 Nawutan pdo uko wi bañaan biki umundu wi bajaan bado, naţëpan ţëp nawut Naşibaţi aţëlşan nhaaş abot awulan nşal nhalu. Wal mënt, nahilan kayikrën uko wi Naşibaţi analuñ: uko unwoon unuura, uko unlilun, unwoon ujint piş.

3 Naşibaţi awulën bnuura, ukaan kë nji kaţupan an bti : « Nawutan kala pdëman nleefan. Andoli ći an aţëpnën ći pfiyaar pi afiyaarun Naşibaţi adolna uko wi aţu'ulun pdo.

4 Nwo na uleef uloolan, untumi na iko impaţi, kë iko mënt bti işë paţ iko yi ijaan ilemp.

5 Kë hënk di uwoon pa nja : nţum maakan kë nja nwoon biki *Krittü nşë wo uleef uloolan, andoli awo i bandukiin.

6 Naşibaţi ći bnuura bi nul aţen ñaan andoli iko impaţi na yi atëntul yi awo i kado kalempna. Woli nwo i pdo kaţupar Naşibaţi, ndo wa na pfiyaar pi Naşibaţi aţenun nja.

7 Woli nwo i plempar batent nja, nlempar baka. Woli nwo i pjukan batent nja, ndo hañ.

8 Woli nwo i ptëntën batent nja, ndo hañ. Woli nwo i pţen, nţen bë nënkoonk nin uko ulon. Woli Naşibaţi aţu nja ći pşih, nwo kataman. Woli iwo i pţenk najuuk, ţënkana na mnlilan.

9 Nañaladan na batëntan na manjoonan. Nalowan iko bti inwoon iwuţaan, namëbaan bnuura uko unwoon unuura.

10 Nañaladan na batëntan jibi nañaladun du katoh, andoli ji taman ći pdëman atëntul.

11 Nawutan nin kawalan iñen. Naţuun kabaţ ći plempar Ajugun na uhaaş wi nan bti.

12 Nalilaan ći mnhaţ mi nahaţun, namiiran ći mnhaj, nawut kaţañan nin pñehan Naşibaţi.

13 Nadoon kaţënk bañaan biki Naşibaţi banwoon ći kanuma nabot nado kayeenk bayaan du itohan.

14 Nañehaan Naşibaţi awul bnuura bañaan bankhajananañ ; nañehaana awul baka bnuura, awut kafëp baka.

15 Nalilaan na banwoon ći mnlilan, nawooni na banwoon ći nwooni.

16 Natiinkaran. Nakdo kala mndëm, naţëpën ţëp nawalan ikowan. Nawutan kaşal kaji natit apel bandukiin.

17 Nawutan kalukan ñaan andolanañ buţaan. Natamaan nado kado uko unuuriin ći këş ki bañaan bti.

18 Natamaan nado jibi nahilun nawo bnuura na bañaan bti.

19 An bayiţ naan biki nñaluñ, naklukan nin, nawutan Naşibaţi awayëş. Hënk di di Ajugun ajakuñ ći ulibra wi nul : « *Nji dluñ kalukanan, nji dklun katuuman* »✧

20 Akak aji :

« *Woli ubon ude başooradu,*

wulan baka bade.

Kë woli udaan uţij baka,

wulan baka badaan.

Woli ido hañ,

ikuñan baka mnkow. »✧

²¹ Nakwut buṭaan dawatan, naṭēpan ṭēp nawat da na bnuura bi najaan nado.

13

Pdo katiink baweek biki p̄shih

¹ Ñaañ andoli adoon katiink baweek banwoon ṭi p̄shih, ṭiki p̄shih bti pa-woona du Naṣibaṭi kē banwoon ṭi p̄shih, Naṣibaṭi aṭuun baka ṭi pa.

² Hēnk, ñaañ ampokun p̄tiink banwoon ṭi p̄shih apok p̄ṭaṣ uko wi Naṣibaṭi aṭuun pdo. Bukun mēnṭan Naṣibaṭi akob baka.

³ Na manjoonan banwoon baando buṭaan baanwo kado kalēnk baṣih, bandolun buṭaan bawoon kado kalēnk baka. Kē woli iinṭal keeri pdo kalēnk banwoon ṭi p̄shih, dolan bnuura ṭaṅ, bataañaru ṭi uko waṅ.

⁴ Na manjoonan bawo balempar Naṣibaṭi biki aṭuun ṭi p̄shih pa bnuura bi nu. Kē iṣale do buṭaan, iwo kado kalēnk baka ṭiki baka mn̄hina mi pweṭan. Balempar lempar Naṣibaṭi kadiiman udeeb wi nul bankdolun buṭaan.

⁵ Iwo keeri kado katiink baka ṭiki ime kē uwo uko wi iwoon kado kado ; iinwo kado wa ṭiki iṭi udeeb wi Naṣibaṭi ṭaṅ.

⁶ Ukañ kak kē iwo kado kaluk daaṣa. Na manjoonan bakobraar daaṣa baji balempar lempar Naṣibaṭi wi bakdolun haṅ.

⁷ Lukan ñaañ andoli uko wi iwoon i pluka. Iwole kaluk daaṣa, lukan da ; uko wi iwohan pluk p̄shih, lukan wa. Kē hēnk kak, iwole p̄tiink ñaañ, tiinkana bnuura ; iwole pdēman ñaañ, dēmaana.

Bṅalad bi ṅṅaladun

⁸ Nawutan kaṭeet nin ñaañ alon. Baṭeet bi nan bi ṅnuur bti bawoon ṭaṅ bṅalad bi naṅaladun; ñaañ anṅalun atēnṭul ado uko wi *bgah bi Moyit bajakun bti.

⁹ Bgah baji : « Iinkpiinṭ na ahar ñaañ », « Iinkfiṅ ñaañ », « Iinkkiij », « Iinkñeebar bka bi atēnṭu »* na iko ilon

kak. Kē uṭup uloolan uṣē ṭonkrēn iko mēnṭ bti yi bgah bajakun, uwoon: « *Nalan atēnṭu jibi iṅalun uleefu.* »*

¹⁰ Pṅal atēnṭul paanji paṭija nin buṭaan dlon ; pṅal atēnṭul pawoon keeri pdo uko bti wi bgah bajakun.

Pbomandēr pa ubi wi Krittū

¹¹ Name wal wi ṅwoon hēnkun; wal wi pnaṭa ṭi bṅoy ubani. Unuur wi mbuur uṅog nja hēnkun apel wal wi ṅbaañ ajun jun pfiyaar.

¹² Utejan ulowi, nfa maṅogi. Nawulēn ṅduk keeri iko injaañ idol-ana du bdēm, njej iṅaanan yi pnak.

¹³ Nawulēn ṅdo kado iko inwoon itool jibi ñaañ ajaañ ado na pnak. Nawulēn ṅwut kande kaweeek, na ukuj na pjuban pi piinṭ na ubida uṭop na pṅom na bkujar.

¹⁴ Natamaan nanaam na Yetu *Krittū Ajugun ṭi mnwo mi nan, naṭaṅan pdo kaṭaṣ iko yi ṅleefan ṅaṅalun kado kado.

14

Pwut kado kabeeh batēnṭ nja

¹ Nayeekan ṭi ptoofan anwoon aando bi liinṭ ṭi pfiyaar nawut kado kaṅom na a ṭi iko yi aṣalun.

² Alon aṣiyaar kē iko bti ihinan kade'ana ; kē alon anwoon aando bi liinṭ ṭi pfiyaar aṣiyaar kē aanwo kade nin uyemaṭ ulon.

³ Anjaañ ade uyemaṭ awutan kabeeh anwoon aanji de wa ; kē anwoon aanji de wa awutan kado kaji atēnṭul mēnṭ aduknaanaa, un mēnṭan awo kak i Naṣibaṭi.

⁴ Iwo in ado ji nalempar ñaañ alon alemp bnuura kēme buṭaan? Woli alemp bnuura kēme alemp buṭaan uten anṭu'ulun ulemp. Kē aṣē lun kalemp bnuura ṭiki Ajugun aka mn̄hina mi pṭēnka.

⁵ Alon aji dēman unuur ulon kapel ṅandukiin, kē balon baji baji ṅnuur bti ṅalinun. Andoli aji wo i kamēban ṭi uko wi aṣiyaarun.

* 13:9 Ppēn 20.13-17; Pleṣan 5.17-21; Maci 19.18.

* 13:9 Bgah 19.18.

⁶ Andëmanuñ nnuur nlon, aji do han pa Ajugun. Kë hënk di di anjaan ade iko bti, ajaan ade ya pa Ajugun, kabot kabeeba ; kë anwoon aanji de iko bti aji do han pa Ajugun kabot kabeeba.

⁷ Na manjoonan, woli nka ubida këme akeṭ, mënṭ nja nwoon bajug ubida wi nja.

⁸ Woli nka ubida, nka wa pa Ajugun, kë woli nkeṭi, nkeṭ pa Ajugun ; hënk, woli nwo bajeb këme akeṭ, nwo biki Ajugun.

⁹ Na manjoonan, Krittu akeṭ keṭ aṣë naṭa ahilna awo Ajug bankeṭuñ na Ajug banwoon bajeb.

¹⁰ Iwi, we ukaan kë ikji atëntu aduknaana ba? Kë iwi, we ukaan kë ibeeh atëntu ba? Nja bti Naṣibaṭi aluñ kawayëṣ nja.

¹¹ Upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi
« *Nji Ajugan anwoon najeb dṭupan :
bañaan bti baluñ kaṇup ṭi kadun naan,
bukal bti badëmanaan kadinan kë
nji dwoon Naṣibaṭi* »✧

¹² Hënk, andoli ṭi nja aluñ kahepna ṭi kadun ki Naṣibaṭi pa uleeful.

Pwut pdo atënt nja ajuban

¹³ Nawulën nṭaṅan pdo kaji batënt nja baduknaana. Nabiin nṭëp ṭëp nṭu nṣal ṭi pwo nënkdo uko unṭijun pjuban pi atënt nja.

¹⁴ Pfiyaar pi nfiyaaruñ Yetu Ajugun padolën kë mmee, akuṭ ayikrën bnuura kë nin uko ulon uunwo wo uṭop ; uji uwo uṭop ṭi ñaan anṣaluñ aji uwo uṭop.

¹⁵ Woli ide uko ulon kë uṭu atëntu kë ajooṭan pa iwi, iinkak aṅala. Ṭaafaraan uko wi ikdeen utok uhaaṣ wi ñaan i *Krittu akeṭaruñ.

¹⁶ Kwut keeri uko unwoon unuura pa iwi ukak uko unkdoluñ bado kaṭiiniyaan buṭaan ṭi iwi.

¹⁷ Na manjoonan, *pṣih pi Naṣibaṭi paanwo uko wi kande këme pdaan, pawo pi pwo natool, btiinkar na mnlilan mi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uwul.

¹⁸ Ñaan anklemparuñ Krittu hënk, aji lil Naṣibaṭi, bañaan babot kaṅala.

✧ 14:11 Iṭayi 49.18; 45.23. ✧ 15:3 Kañaam 69.9.

¹⁹ Nawulën keeri nṭo kala pdo uko unjaan uṭij btiinkar na bṭënkari ṭi pfiyaar.

²⁰ Kdo uko wi pde utok uko wi Naṣibaṭi adoluñ. Na manjoonan nin iko ide ilon iinwo wo iṭop, aṣë ji ikak iko iṭop woli ñaan ade ya aṣë do atëntul kë ajot ṭi pekadu.

²¹ Uko unuuriin uwo pwut kade uyemaṭ, pdaan poot kawut pdo uko bti unṭuuñ atëntu ajuban.

²² Uko wi ikṣaluñ ṭi uko mënṭ han-kan wa pa iwi na Naṣibaṭi. Ñaan anwoon aanṣal aji ajuban ṭi uko wi afiyaaruñ, anuurandëni.

²³ Kë anṣaan aji wo na nṣal nṭëb woli ade këme adaan uko ulon, Naṣibaṭi aji ji aduknaana, ṭiki uko wi adoluñ uunwoona ṭi pfiyaar pi nul. Uko bti unwoon uunwoona ṭi pfiyaar uwo pekadu.

15

Pdo batënt nja bnuura

¹ Nja nfiyaaruñ aliint ṭi *Krittu nwo i kado kamiir banwoon baanka mn-hina mënṭ, kawut kado uko wi nja nṅaluñ ṭaṅ.

² Ñaan andoli awo i kado kala plil atëntul pa bnuura bi uñ mënṭan, kadolna'a ado kayaha ya kadun ṭi pfiyaar pi nul.

³ Krittu ṭi uleeful aanla la uko unliluluñ, udoo piitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Ikar yi bankariin ibi ṭi nji.* »✧

⁴ Iko bti inwoon ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi ipiitana piitana nṅhilna nme nṅbot nṭëpna ṭi kamiir na mntëñ mi nṅpiit mënṭ nṅakwuluñ nkaana mnhaṭ.

⁵ Dñehan Naṣibaṭi anwoon ukumpëṣ wi kamiir na mntëñ aṅenan natiinkar nado kado ji Yetu *Krittu.

⁶ Hënk, an bti nawo ṭi ploolan kadëman Naṣibaṭi Aṣin Ajugun Yetu Krittu.

Pyeenk batëntul

⁷ Nawo keeri kado kayeenk batëntan jibi *Krittu ayeenkanan,

mndëm mi Naşibaţi manhilna manwinana  i mnwo mi nan.

⁸Na manjoonan d upan, Kritt u akak nalempar bayuday kadolna uko wi Naşibaţi aho u  bateem baka kabot kayuuj k  Naşibaţi aji do uko wi ajaku .

⁹Ado ha  banwoon  aanwo bayuday bahilna kak bado kad man Naşibaţi  iki a aga baka. H nk di di upiitaniin  i *Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Ukaa  k  nji kalu  kad manu  i ptoof pi ba aa  biki  taak bti, dlu  kado kayeehu iyeeh yi p aamar n.* »[ ]

¹⁰Ukak apiitana aji :

« *An  taak bti nawoon  i mnlilan na pntaali pi Ajugun.* »[ ]

¹¹Ukak apiitana aji :

« *An  taak bti nadoon kad man Ajugun, an kntaali bti nadoon kayeeh mnd m mi nul.* »[ ]

¹²*Itayi *Na upar Naşibaţi akak a iini  i uko m nt  aji :

« *Alo  amp nnu   i pntaali pi Yete* alu  kabi,*

ul akna i  ka ih  taak bti ;

 a u mna  mi  a  i a. »[ ]

¹³D ehan Naşibaţi anwoon ukump   wi mna  a umanan mnlilan na mnjeeh wi nafiyaarul . H nk, *Uhaa  wi Naşibaţi uwulan mnhina, mna  mahilna mant m  i an.

P up uko wi Pawulu aklempu 

¹⁴An bayi  naan, dme  i bkow naan na manjoonan k  bnuura ba um  i an, k  nawo ba aa  bammeen  ku  ahil kado kajukand r.

¹⁵K  n    upan   up  tam  i  mba   lo   i kakaarta ki kale anan iko yi nadoon abi juk. Ddo ha   iki Naşibaţi  i bnuura bi nul

¹⁶adol n k  nji kalempar Yetu *Kritt u  i kadun ki banwoon  aanwo bayuday. Dji kado ulemp uyimanaan wi p up *U up Ulil Unuura wi Naşibaţi, ba aa  biki  taak bti bahilna bawo

u en unlilu  Naşibaţi wi *uhaa  wi nul udolu  k  uyimani.

¹⁷Ukaa  k  wi nkaku  i Yetu *Kritt u, dhinan kalilan maakan  i uko wi nji kalemparu  Naşibaţi.

¹⁸D oom kado ka up na mnt    i uko wi Kritt u  a , wi adolu  k  ndo banwoon  aanwo bayuday k  bak a  Naşibaţi. Kritt u ado ha  a  pna  i   up na udo wi naan,

¹⁹ i mnhina mi mlagre na iko i o ar naan  i mnhina mi *Uhaa  wi Naşibaţi. K  h nk di mp nnu  Yeru alem ayaan  te du utaak wi Iliriya a up *U up Ulil Unuura wi Kritt u aba.

²⁰K  n   bi  u  u uhaa  naan bti  i p up U up Ulil Unuura du  taak  anwoon  aamba  katiinka uko wi Kritt u kawutna kaniw du dko di alo  adoon abi jun jun.

²¹H nk di njaan kado uko umpiitaniin  i *Ulibra wi Naşibaţi :

« *Biki bawoon  aan up uko wi nul balu  kawina,*

banwoon  aantiink k  ba iiniyaan uko wi nul balu  kate. »[ ]

Pawulu a al pya Rom

²²Uko wa  uneenanaanu   yaa    tum pbi du an.

²³K  h nku  wi mbaan ulemp wi naan du  taak m nt  abot ado   subal   tum  i n ali pbi du an,

²⁴d al kanu  ar na an. D al woli dlu  aya E pa a kapant kawinan na   na  nk n nhilna mban utaak m nt .

²⁵K  n   tool h nku  pya Yeru alem p  nk ba aa  biki Naşibaţi banwoon da.

²⁶Banfiyaaru  biki  taak  i Matedoniya na Akayi badinan p  nk ba aa  bawaan m nt .

²⁷Aa, badinan pdo ha , a   wo na manjoonan biki p  nk baka. Jibi bayuday banfiyaaru  Kritt u ba oku  iko inuura inwoonu  du ba i yi bayeenku  na banwoon  aanwo bayuday, h nk kak di di bukal kak bawoon

  ^{15:9} Natenan  i 2 Famiyel 22.50; na  i Ka aam 18.50.   ^{15:10} Ple an 32.43.   ^{15:11} Ka aam 117.1.

* ^{15:12} Yete awoon a in Dayi  na ih.   ^{15:12} Itayi 11.10.   ^{15:21} Natenan  i Itayi 52.15.

kaɔok na bayuday iko yi umundu yi bakaan.

²⁸ Wal wi nji kalun kado kakuran mēnt̄ kaba, awul baka iko bti yi baɔenuɔ baka, d̄t̄epna du an kaɔool pya Etpaɔna.

²⁹ Dme kē woli dbi du an Krittu kalilan maakan.

³⁰ An bayiɔ naan, kē nšē kooɔan ɔi katim ki Yetu *Krittu Ajugun na uɔal wi *Uhaaɔ wi Naɔibaɔi ujaan uwul nja : nabiin nɔutan, n̄n̄ehan Naɔibaɔi pa nji.

³¹ Naɔehaan nhil mbuur bayuday banwoon baanfiyaar Krittu. Naɔehaan kak iko yi nji kaɔooɔun biki Naɔibaɔi banwoon du Yerutaalem iyeenkana bnuura.

³² Hēnk, nhilna woli ulil Naɔibaɔi kabi du an na mnlilan kanoorfēn nti-inku na an.

³³ D̄n̄ehan Naɔibaɔi anwoon ukumpēs wi mnjeeh awo na an bti! Uwo han.

16

Pwul mboɔ

¹ Dɔal nayeenk Febe ñaaɔ i nja anjaan alempar banfiyaarun biki Kenēray.

² Nayeenkana ɔi ptoofan jibi ñaan ajaan ayeenk baɔnaan biki Naɔibaɔi ɔi katim ki Ajugun, naɔēnkana ɔi iko bti yi akluɔ kanuma ɔiki ul ɔi uleeful aɔēnk baɔnaan baɔum aɔu na nji ɔi uleef naan.

³ Dwul mboɔ *Pritiliya na Akila banjaan bawo na nji ɔi plempar Yetu *Krittu,

⁴ bukalkambiin anaɔ naɔ kawul iɔuɔ yi baka abuuranaanēn pkeɔ. Dbeeb baka, mēnt̄ nji aloolan kabeebuɔ baka, banfiyaarun banwoon baanwo bayuday bti bakak abeeb baka.

⁵ Dkak awul mboɔ banfiyaarun banjaan bayit du katoɔ ki baka.

Dwul mboɔ Epenet i mmaganun anwoon nateek anfiyaarun *Krittu du uɔaak wi Atiya.

⁶ Dwul mboɔ Mariya anhaahun maakan na an.

⁷ Dwul mboɔ Andronika na Yuniya bayiɔ naan ɔi *Krittu bambiin awo na nji du ukalabuɔ. Bawo baɔnaan

bantiinkaniin ɔi banjaan abot aɔfiyaar *Krittu ji mbi ndo kafiyaara.

⁸ Dwul mboɔ Ampliyat i mmaganun bnuura ɔi katim ki Ajugun.

⁹ Dwul ma Urabanu anjaan alempar *Krittu na un, na Fitaku i mmaganun.

¹⁰ Dwul ma Apelet anyuujun kē amēban *Krittu.

Dwul mboɔ biki katoɔ ki Arittobulu.

¹¹ Dwul mboɔ Herodiyon ayiɔ naan.

Dwul ma biki katoɔ ki Nartitu, banwoon biki Ajugun.

¹² Dwul bi Trifena na Trifota mboɔ, bukalkambaahun maakan ɔi plempar Ajugun. Dwul mboɔ Peretida analanin abot ahaah bnuura pa Ajugun.

¹³ Dwul mboɔ Rufu i Ajugun adatuɔ na anin ankaan awo ni.

¹⁴ Dwul ma Atenkritu na Flegon na Hermet na Patroba na Hermat na bayiɔ baka banwoon na baka.

¹⁵ Dwul mboɔ Filologu na Yuliya na Nereyu na aɔa'ul ñaaɔ, na Olimpiya na baɔnaan biki Naɔibaɔi bti banwoon na baka.

¹⁶ Nawuladēn mboɔ an bti naboo-far bboofar banyimanun. Kntuk ki banfiyaarun *Krittu bti kawulan mboɔ.

Nɔup nlon nbaaɔnaani

¹⁷ An bayiɔ naan, dkooɔan kooɔ, nalipariin baɔnaan banjaan banaakrēn baɔnaan kakuɔ kaneemanan wi banjaan balaɔ pjukan pi bajukananan. Nalowan baka!

¹⁸ Baɔnaan ji bukuɔ mēnt̄an baanji balempar *Krittu Ajugun, iyiɔ yi baka yi yi bajaan balempar. Baji baguur na nɔup ntaab ni baka nɔum baɔnaan banwoon kabaɔ kaloolan.

¹⁹ Na manjoonan pfiyaar pi nafiyaarun Naɔibaɔi pameetana ɔi dko bti, ukaan kē uwo mnlilan mi naan. Kē nšē njal nawo na nɔsal nntuɔa, kadolna bnuura kašē kabi kalow low buɔaan.

²⁰ Naɔibaɔi anwoon ukumpēs wi mnjeeh awat hēnkun Fatana ɔi ihoɔan.

D̄n̄ehan bnuura bi Yetu Ajugun bawo ɔi an.

²¹ Timote anjaan alemp na nji awulan mboş, ul na Lutiyut na Yaton na Fotipater bayiṭ naan.

²² Nji Tertiyu mpiitaruṅ Pawulu kakaarta, dwulan mboş ṭi katim ki Ajugun.

²³ Gayut anyeeknuṅ du katohul awulan mboş. Du katohul di di banfiyaaruṅ bti bajaan bayitiiraan.

Erattut namali i ubeeka akak awulan mboş, na Kwartu ayiṭ nja.

²⁴ [Dñehan Yetu Krittu Ajugun awulan an bti bnuura. Uwo haṅ.]

Mndēm mi Naşibaṭi

²⁵ Nawulēn ṅdēman Naşibaṭi! Aka mnhina mi pdolan naliint ṭi pfiyaar. Uko waṅ wi wi nji njakuṅ wi nji kaṭupuṅ *Uṭup Ulil Unuura unṭiiniyaanuṅ uko wi Yetu *Krittu, kadiiman manjoonan mammenaniin undiimaan.

²⁶ Hēnkuṅ kakşa manjoonan mēnt manṭēpna ṭi uko wi *baṭupar Naşibaṭi bapiiṭuṅ, uko wi Naşibaṭi anwoon aankba ajakuṅ aji udolana, apēn awinana ṭi kadun ki ṅtaak bti ṅahilna ṅafiyaara ṅabot ṅado kaṭaşa.

²⁷ Nawulēn ṅdēman te mnṅo Naşibaṭi anwoon aloolan anwoon na uşal unṭuṅa ṭi katim ki Yetu Krittu. Uwo haṅ.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Korint

Uṭup ujuni

Korint dawo ulon ṭi ṇbeeka ṇandēmnuṇ ṇi utaak wi Akayi unwoon nṭa ṭi utaak wi Gret. Bañaan batum bambiin afēt ṭi ubeeka mēntṭ babi wo bañaan banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi abot awo bado iko iwuṭaan. Pawulu ado uṣubal na kli paaj pa pṭooran pntuk pi banfiyaarun. Wi Pawulu apiitun kakaarta ki, awo du Atiya du ubeeka wi Efet. Bañaan balon biki pntuk pi banfiyaarun du Korint bapiitulun kahepara uko ulon wi banalun pme. Ji ikaarta bti yi Pawulu, ado alon kē apiit akuṭ aṇooṭ kakaarta du biki apiitun ka. Kē ṇaan i Pawulu ayilun katimul kawo Foten. Foten awo ṇaan anfiyaarun Krittū kē bañaan baṣe wo baamme'a bnuura. Pawulu ado kakaarta ki apiitun ki ifah itēb. ṭi kateek ṇaan aji win kē banfiyaarun baṭup Pawulu iko itum inṭepun ṭi pntuk pi banfiyaarun mēntṭ. Kē Pawulu aṣe win iko iwajanṭ inkaan udooni : Bañaan baantiinkar ṭi pntuk pi banfiyaarun. Alon aya apiinṭ na ahar aṣin. Banfiyaarun baji baṇooṭ batēntṭ baka banfiyaarun du uruha wi banwoon baanwo bayuday. Uko mēntṭ ukaan kē Pawulu ahepar baka me iko ikowandēnaan yi aktiinkun ijoonanaari. ṭi kafah katēbantēn uṭup paaj na ulon te du uṭup iṇeen na paaj Pawulu ateem ṭi iko yi baheparulun. Aṭiiniyaan bniim. Aji na baka balow ṇnton. Aṭiiniyaan kak uko wi pyit pde panwoon paanji padēman Krittū. Aji na baka bala uṭen wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uṭēnk pntuk pi banfiyaarun. Aji na baka bado kala bṇalad du uṭup iṇeen na ṇtēb te iṇeen na ṇbaakēr. Akak aṭiiniyaan pnaṭa ṭi pkeṭ. ṭi uba kakaarta, Pawulu aṭup aji aṇal kaya pwin baka kayeenkna

iko yi baṭonkrēnuṇ kaṭēnkna bajuuk biki Yerutalem.

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aduun pa nwo nanjaṇan i Yetu *Krittū, ṭiki aṇalun uko mēntṭ, na Foten ayiṭ nja, ṇpiitanaṇ.

² ṇpiitan, an banfiyaarun Naṣibaṭi nanwoon du Korint, nankakuṇ ayiman wi nawoon ṭi plooman na Yetu Krittū, an nandu'aniinṭ pwo biki nul. ṇpiitun kak bañaan bti banjaan badēman katim ki Yetu Krittū Ajug nja, anwoon Ajugun akuṭ awo Ajug baka, du dko di bawohaṇ.

³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṇhaaṣ.

⁴ Naṣibaṭi awulan bnuura wi nawoon ṭi plooman na Yetu *Krittū ukaan kē nji kabeeba wal undoli ṭi uko wi nan.

⁵ ṭi pwo ṭi plooman na a pun, nawo bayok ṭi iko bti : ṭi uṭup undoli na ṭi pme bti.

⁶ Na manjoonan, namēban bnuura uko wi ṇṭupanaṇ ṭi Yetu Krittū, bado kē uneej ṭi an aṭoo aliint.

⁷ Hēnk, naankwaanṭ nin uṭen ulon, wi nawoon ṭi pyoonk Yetu Krittū Ajugun apēn awinana.

⁸ Ul akunṭ kadolan namēban naliint te ubaaṇṣaani nahilna nawo bañaan biki nin ṇaan awoon aanka uko uwuṭaan uṭup ṭi baka ṭi unuur wi akbiinṭ.

⁹ Naṣibaṭi aji do uko bti wi ahoṇun, ul andatanaṇ nawo ṭi plooman na Abukul Yetu Krittū Ajugun.

Uko wi bpulad ṭi ptoof pi banfiyaarun

¹⁰ An bayiṭ naan, dkooṭan ṭi katim ki Ajugun Yetu *Krittū nawo bti ṭi uṭup uloolan, bpulad baṭaṇ ṭi ptoofan, naṭēpēn ṭēp natiinkar nawo na uṣal uloolan na uṭup uloolan.

¹¹ An bayiṭ naan, uko unkaan kē nji kaṭiini hanṭ uwo kē bañaan biki ufēt wi Kēlowe baṭupēn aji bpulad bawo ṭi ptoofan.

¹² Dṇal kaji balon ṭi an baji baji : « Nji dwo na Pawulu, » alon kaji « Nji

dwo na Apolot, » alon kaji « Nji dwo na Kefat*. Alon kak kaji « Nji dwo na Krittu. »

¹³ Naşal aji Krittu afaaşiri i? Nji Pawulu i i bapanuŋ ʒi krut pa an i? Keme ʒi katim ki naan ki ki nayeeknuŋ batitmu i?

¹⁴ Dbeeb Naşibaţi ʒi uko wi nwoon mēmbattaar nin alon ʒi an bē mēnt Kriput na Gayut baka,

¹⁵ hēnk nin alon aankhil kaji nabattaar ʒi katim ki naan.

¹⁶ Yoow, dbaan aleş, dbattaar kak biki katoŋ ki Fefanaţ, aşē wo mēnkak aleş me mbattaar alon kak.

¹⁷ Krittu aanyilēn yil mbi pbattaar, ayilēn yil mbi nʒup *Uţup Ulil Unuura. Aanyilēn pʒup wa na nʒup ʒi mntit mi űaan najēn, pkeţ pi Krittu ʒi krut pawutna kawaan udooni.

Uşal unwoon unţuŋa na manjoonan

¹⁸ Uţup wi pkeţ pi *Krittu ʒi krut uwo nyila pa banneemuŋ aşē wo pa nja űmbuuruŋ mnhina mi Naşibaţi.

¹⁹ Hēnk, Naşibaţi aţiini ʒi *Ulibra wi nul aji : « *Dluŋ katok pntuŋa pi banwoon na nşal nntuŋa, katok mntit mi bantitun*». »

²⁰ In awoon na uşal unţuŋa ba? In awoon name? In awoon nalil mntum i umundu wi nţa wi? Naşibaţi adiiman kē uşal unţuŋa wi mboş uwo nyila.

²¹ Naşibaţi na uşal unţuŋa wi nul ado kē umundu uumme'a na uşal unţuŋa wi wa. Ulila kē aţēpna ʒi uţup wi nʒupun abuuran banfiyaaruŋ, uţup mēnt uwo wo ji nyila ʒi kēş ki baűaan bajēn.

²² Bayuday baűal kawin iko iűoűarēnaan kē banwoon baanwo bayuday bakla pwo na nşal nntuŋa,

²³ kē un nşē ʒup uko wi Krittu ampananiin. Bayuday baji uko mēnt uwo pkar Naşibaţi, kē banwoon baanwo bayuday baji uwo nyila.

²⁴ Kē ʒi baűaan biki Naşibaţi adatuŋ, bayuday na banwoon baanwo bayu-

day, Krittu ajaan adiiman mnhina na uşal unţuŋa wi Naşibaţi.

²⁵ Na manjoonan uko wi bajaan bado nyila ʒi Naşibaţi upel nşal nntuŋa ʒi baűaan bajēn, kē pbişna pi Naşibaţi papel mnhina mi baűaan bajēn.

²⁶ An bayiţ naan, natenan jibi nabiin awo wi Naşibaţi adu'anan: baűaan biki bajakuŋ aji bawo na nşal nntuŋa baantum ʒi an, kē baűaan banwoon na mnhina baantum ʒi an kak, kē baűaan baweeek baantum ʒi an.

²⁷ Baűaan biki bajakuŋ aji bawo bayila, Naşibaţi adat dat baka kakowandēnaan banwoon na nşal nntuŋa. Baűaan biki bajakuŋ aji baanwo na mnhina, Naşibaţi adat baka kakowandēnaan baűaan banwoon na ma.

²⁸ Baűaan bampoţi, baűaan biki babeehuŋ, ado baka ji baűaan bawaan udooni, Naşibaţi adat baka kadolna uko wi umundu uşaluŋ aji uka udooni uwaan udooni.

²⁹ Hēnk nin alon aankhil kado kahomp ʒi kadun ki Naşibaţi.

³⁰ Ul adoluŋ kē nawo ʒi ploolan na Yetu *Krittu, kē ul Krittu awoon űaan ankaan kē űme uşal unţuŋa wi Naşibaţi. Akaan kē űwo batool ʒi kēş ki Naşibaţi, ayiman ʒi kadunul, ul abuuranuŋ nja ʒi pekadu.

³¹ Hēnk di di upiitaniin ʒi *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Woli űaan alon aűal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adoluŋ.* »*

2

Uţup wi Krittu ampananiin ʒi krut

¹ An bayiţ naan, wi mbiin du an pʒupan iko yi Naşibaţi imbiin amena mēnkla la naji dwo űaan anliluŋ mntum kēme űaan anwoon na kame.

² Dbaa ʒēp ʒēp aji mēnkţiiniyaan nin uko ulon umpaţi na wi Yetu *Krittu, ul i bapanuŋ ʒi krut.

³ Dbi du an na pbişna na blal, alēnk akat kat.

⁴ Pjukan pi naan na nʒup ʒi nji kaţupanaŋ űaanwo nʒup űlil ʒi name,

* **1:12** Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer. ✧ **1:19** İtayı 29.14. ✧ **1:31** Yeremiya 9.24.

mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaţi manwinaniin ħenk,

⁵ kadolna pfiyaar pi nan pawut kanaţna  i uşal untuņa wi  naan naj n paş  panaţna  i mnhina mi Naşibaţi.

Uşal untuņa wi Naşibaţi

⁶ Ba naan banliintuņ  i pfiyaar kakşa,   up baka   up  i uşal untuņa, k  uş  wo uunwo wi umundu wi, wi başih biki wa, bandoon abi kaba ba.

⁷ Uko wi  k iiniyaanuņ uwo uşal untuņa wi Naşibaţi wi ba naan bawoon baamme, Naşibaţi adoluņ k  uwoo, wi awoon aando bi paş umundu, kad manaan nja.

⁸ Nin naşih alon i umundu wi aamme uşal untuņa m nt, woli bawo lah na wa, baankpaņ Ajugun anwoon na mnd m.

⁹ H nk di di upiitaniin  i Ulibra wi Naşibaţi aji :

« Uko wi nin pk ş pawoon paanwini, uko wi nin kabaţ kawoon kaantiinki, uko wi nin uşal uwoon uunşali, wi wi Naşibaţi ahankuņ pa ban aluluņ. »[ ]

¹⁰ Nja biki Naşibaţi a  pnuņ  i *Uhaaşul adiiman uko m nt. Uhaaşul ujaan ujeehan iko b i kado ban du uşal wi nul unlownuņ.

¹¹ In ameeņ uko unwoon  i uşal wi  naan naj n b  m nt uhaaş unwoon  i a wa? K  ħenk kak di di nin  naan awoon aamme uko wi Naşibaţi b  m nt *Uhaaşul wa.

¹² Uhaaş wi nyeekuņ uunwo uhaaş wi umundu wi, uwo Uhaaş wi Naşibaţi  hilna  me iko inuura yi a enuņ nja.

¹³ N nk iiniyaan uko m nt na   up  i  şal  ntuņa  i ba naan baj n,   iiniyaan wa na   up  i Uhaaş wi Naşibaţi ujukanuņ nja, a up iko yi wa ba naan banwoon na wa.

¹⁴ K   naan anwoon aanwo na Uhaaş wi Naşibaţi aanji hinan pyeenk iko yi wa,  iki iji iwo wo ji  yila  i a. Aanhinan kame ya,  iki  naan aji me ya woli Uhaaş wi Naşibaţi uwo  i a  a .

¹⁵  naan anwoon na Uhaaş wi Naşibaţi aji me iko b i, k  bandukiin baş  wo baanji bahil pme'a kadoo kahil ka up  i a.

¹⁶ Upiitana  i Ulibra wi Naşibaţi aji : « *In ameeņ uşal wi Ajugun kadoo kawuluņ m ntan uşal?* »[ ] K  nja  ş  me uşal wi *Krittu.

3

P om  i ptoof pi banfiyaaruņ

¹ K  an bayi  naan, m ntiini na an ji ba naan biki, banjaan ba aş *Uhaaş wi Naşibaţi, d iini na an ji ba naan biki banjaan ba aş iko yi  leef  i baka  a aluņ. Nahum nwo bapo  bampo i  i uko wi pfiyaar *Krittu.

² Ukaan k  nwulan mntow k  nadaani, m nwulan pde pantamuņ, naando bi hil pde pa. Te ħenkuņ naando bi hilan pde pa,

³  iki nahum nwo ba naan bank aşuņ iko yi  leef  i baka  a aluņ. Woli bkujar na p om pawo  i ptoofan, naanwo wo ba naan bank aşuņ iko yi  leef  i baka  a aluņ ado iko yi ba naan biki umundu bajaan bado i?

⁴ Woli alon aji : « Nji dwo na Pawulu, » k  alon kak aji : « Nji dwo na *Apolot, » naanwo wo b i ba naan biki umundu i?

⁵ In awoon Apolot? K  in awoon Pawulu? Nwo balempar Naşibaţi biki na  pnuņ afiyaar ; andoli  i un Ajugun a u'uluņ ulemp m nt.

⁶ Nji dtepiin bko, Apolot k  atulan ba, k  Naşibaţi a aan ana an ba.

⁷ H nk, antepiin na antulanuņ baanwo nin uko ulon, Naşibaţi anjaan ana an bko awoon uko ulon.

⁸ Antepiin na antulanuņ bawo baloolan, k  andoli  i baka a   luņ kayeenk baluk bi nul bankliuņ na ulemp wi adoluņ.

⁹ Nja  lemp lemp na Naşibaţi, k  an naş  wo u eeh wi nul, nawo katoh ki awoon  i pniw.

¹⁰  i bnuura bi Naşibaţi awulnuņ, ji naniw nanuura dt f itap yi katoh k  alon a   niw katoh.  naan andoli

[ ] 2:9 Itayi 64.4.   [ ] 2:16 Itayi 40.13.

atenan bnuura jibi akniwi ti itap yun duuŋ.

¹¹ Kë nin alon ašë wo aanhil kaŋu itap ilon impaŋi bē mēnt inwoon da ya ; itap mēnt iwoon Yetu *Krittu.

¹² Ŋaan ahil kaniw na uwuuru, untaam, mnlaak mnuura, imul, pjaagal.

¹³ Uko wi akjejaan pniwna, ulemp wi nul uluŋ kawinana ti unuur wi pwayeš. Unuur mēnt bdo bado upen uwinana, buŋ mēnt badiiman ulemp wi ŋaan andoli adoon.

¹⁴ Woli uko wi aniwuŋ unaŋ aliint, ayeenk katum ;

¹⁵ ušale yik, awaanandēn kašë buura buur ji ŋaan ambuuruŋ pyik.

¹⁶ Naamme kë nawo katoŋ ki Našibaŋi i, kë *uhaaš wi nul uwo ti an meet i?

¹⁷ Woli ŋaan alon atok katoŋ ki Našibaŋi, uŋ mēntan Našibaŋi atoka. Katoŋ ki Našibaŋi kayimani, katoŋ mēnt kawoon an.

¹⁸ Nin ŋaan awutan kaguur uleeful! Woli ŋaan alon ti an ašal aji awo na ušal untuŋa wi umundu wi, akakan nayila ahilna akak ŋaan anwoon na ušal untuŋa na manjoonan.

¹⁹ Ušal untuŋa wi umundu wi uwo nyila ti keš ki Našibaŋi. Hēnk di upiitaniin ti Ulibra wi Našibaŋi aji : « *Aji mob banjakuŋ aji bawo na ŋšal ŋntuŋa ti kaguuru ki baka.* »*

²⁰ Ukak apiitana aji : « *Ajugun ame ŋšal ŋi baŋaan bantuŋa, ame kë ŋawaan udooni.* »*

²¹ Ukaan kë ŋaan aanwo kado kahompna baŋaan bajen ; an nakaan iko bti na baŋaan bti :

²² uwole Pawulu, uwole Apolot, këme Kefat*, uwole umundu, uwole ubida, këme pkeŋ, këme uko wi nŋa na wi faan, an nakaan iko bti na baŋaan bti.

²³ Te an Krittu aka'anan, kë Krittu ul, Našibaŋi aka'uluŋ.

4

Balempar Krittu

¹ Kë un, nawo kajejun keeri ji balempar *Krittu, baŋaan banwoon bamali biki Našibaŋi aŋuun pdiiman baŋaan iko yi nul immeniin.

² Namali awo kado kalempar ajugul na uhaaš ujint.

³ Kë nji nšë wo mēnto aten me nawayešan këme uruha wi baŋaan bajen uwayešan, mēnka kak na pwayeš uleef naan.

⁴ Uhaaš wi naan uunjakēn aji djubani kë nšë wo kakša mēnji dwo natool ; Ajugun akwayešanun kaŋup.

⁵ Ukaan kë naanwo i kataran pwayeš: nayoontan unuur wi Ajugun akbiin. Ul aklun kado iko immeniin yi bdēm ipen iwinana, kadiiman iko inwoon ti ŋšal ŋi baŋaan. Wal mēnt Našibaŋi adēman ŋaan andoli kalinan na ulemp wi adoluŋ.

⁶ An bayiŋ naan nakaan kë nŋepna ti uko wi Apolot na wi naan nahilna najukna ti un pwut kado umpaŋi na uko wi bapiitun. Hēnk, nin alon ti an awutna kado kahomp kaji awo na imon këme na undu.

⁷ Iwi, in adoliin kë ipel bandukiin ba? We wi ikaan, bē iinyeenk yeenk wa ba? Kë wi iyeenkun wa, we uwoon pdo kahomp kawo ji baantenu ŋen wa ba?

⁸ Našal aji nado bi kaka uko wi nanumiin bti i? Našal aji nado bi wo wo bayok i? Kë nakak baših adukun kafet i? Na manjoonan, dñehan nakak baših, ŋhilna ŋših na an.

⁹ Našibaŋi awo wo ji aŋu un ŋnwoon banjaŋan du kafet ji baŋaan banjubanuŋ ataŋ na pkeŋ. Ŋkak bten bi umundu bti : ŋwanjut na baŋaan bajen.

¹⁰ *Krittu akaan kë ŋwo bayila, kë an našë šal aji Krittu akaan kë naji naji nawo na ušal untuŋa. Un ŋbiišnaa, kë an našë wo na mnhina. Badēmanan kë un bašë walanun.

¹¹ Te nŋa, ŋwo na ubon, udaan kë utijun, ŋwo byiŋu, ŋwo ti mnhaj, ŋwaan dko dfet, ŋwo ti pŋaay na dko,

* 3:19 Yob 5.13. * 3:20 Kaŋaam 94.11. * 3:22 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer.

12 ηnoor ti ulemp wi iñen yi nun. Woli ñaan akarun, ηji ηñehandëra bnuura ; ahajanun le, ηmiir ;

13 woli ñaan aɕup buɕaan ti un, ηji ηɕup bnuura ti a. Te nɕa ηwo uko unwuɕnuɕ ti mboɕ awo uko wi bañaan bti bagatuɕ.

14 Mëmpiitan piit hënk nakownaana, dpiitan piit ji babak naan biki nɕaluɕ maakan nahilna name.

15 Woli nado ka bañaan iñeen week ηyaaɕ iñeen week (10 000) bankjukanananɕ bgah bi *Krittu nakaha aɕinan aloolan : nakak babak naan ti Yetu Krittu wi nɕupananɕ *Uɕup Ulil Unuura.

16 Dkooɕan keeri, nadoonaan nado kado ji ηji.

17 Uko waɕ ukaan kë nyil du an Timote anwoon abuk naan ti Ajugun i nɕaluɕ maakan kë abot amëbanaan, aluɕ kaleɕanan mnwo mi naan wi nwoon ti plooman na Krittu Yetu mantaanuɕ na uko wi njaan kajukan banfiyaaruɕ bti ti dko bti.

18 Balon badeɕ iganan awo ti phomp aɕal aji mënkak du an.

19 Kë nɕë bi du an uunkjon woli ulil Ajugun katen bahomp mëntɕ. Woli dluɕ aban, mënkten ηɕup ηi baka ɕaɕ, dten me baka mnhina na manjoonan.

20 *Pɕih pi Naɕibaɕi paanwo ti ηɕup ɕaɕ, pawo ti mnhina.

21 We wi nahokanuɕ keeri? Naɕal mbi du an na pmul këme mbi du an na unal na pjoob bkow?

5

Mnwo mwuɕaan ti pntuk pi banfiyaaruɕ

1 Na manjoonan, baji baɕiiniyaan mnwo mnwuɕaan ti ptoof pi nan, mnwo mnwuɕaan mandoon awo maanwo du banwoon baanfiyaar Naɕibaɕi : ñiintɕ alon adoo ya apiintɕ na ahar aɕin.

2 Kë naɕë homp, nawo lah kawo ji bañaan banwoon na puum kado ñiintɕ mëntɕ apën ti ptoofan.

3 Nji kë nɕë wo mënwo da na an, uhaaɕ wi naan kë uɕë wo da, ddo bi wayëɕ wayëɕ ñiintɕ andoluɕ uko mëntɕ ji ñaan anwoon da, amaar.

4 Ddo uko mëntɕ ti katim ki Yetu Ajugun. Aa, wal wi nakluɕ kayit, nɕë wo ti ptoofan na uhaaɕ, mnhina mi Yetu Ajugun manwo da na nja,

5 naɕë nawutar ñiintɕ nawuɕaan mëntɕ *Fatana, uleef wi nul utoknaana. Hënk uhaaɕ wi nul uɕë uluɕ ubuur ti unuur wi Ajugun akwayëɕuɕ bañaanɕ.

6 Naanwo i kado kahomp nin! Naamme kë uko untiinku utajanaan pɕon ujaan unatan pɕon pɕum i?

7 Napënaan uko utajanaani pɕon ujon, nakakna pɕon phalu, bañaan bajintɕ ti këɕ ki Naɕibaɕi. Nado bi wo wo bajintɕ. *Krittu anwoon unkaneel wi *Ufettu wi Mbuur awul kaɕuɕul pa nja.

8 Nawulën keeri ηdo ufettu, ηwut kawo na mnɕot na ipekadu ji ipoom inwoon na uko utajanaani pɕon ujon, ηwo bañaan bajintɕ ti këɕ ki Naɕibaɕi, banjaan baɕup manjoonan, banwoon ji pɕon phalu.

9 Ti kakaarta kalon ki mpiitananɕ djakan aji nalow bañaan banwoon ti pjuban pi piintɕ.

10 Wi njakuɕ hanɕ, mëntɕ bajuban ti piintɕ bti biki ηji kaɕiiniyaanuɕ, këme bañeebar iko, këme baguuru, këme banjaan badëman ηntonɕ. Woli hënk di njakuɕ lah, napën ti umundu!

11 Uko wi nɕaluɕ lah kaɕupan uwo nawut kanaakiir na ñaan anjakuɕ aji awo i *Krittu aɕë wo ti pjuban pi piintɕ këme añeebar iko, këme adëman ηntonɕ, akuutar, akuj, këme awo naguuru. Naando wo wo kaɕok pde na ñaan mëntɕ.

12 Nji dkaan na pwayëɕ bañaan banwoon baanwo biki Krittu i? Nin! Mëntɕ banwoon biki Krittu biki ηwoon i kawayëɕ i?

13 Naɕibaɕi akluɕ kawayëɕ banwoon baanwo biki Krittu. Nadolan jibi *Ulibra wi Naɕibaɕi uɕu'ananɕ pdo : « *Napënaan ñaan nanot ti ptoofan.* »[☆]

☆ 5:13 Pleɕan 17.7.

6

Pɲom na uruha ɲi ptoof pi banfiyaaruɲ

¹ Woli alon ɲi an aka uhok na ayiɲul ɲi *Krittu, hum di di ajaan aɲoom kaɲooɲa pwayeɲ du banwoon baamme uko unwoon uɲool ɲi kadun ki Naɲibaɲi, kawo aanji ɲooɲa du banwoon biki Naɲibaɲi bawayeɲsa?

² Naamme kɛ baɲaaɲ biki Naɲibaɲi bakluɲ kawayeɲ umundu i? Kɛ woli nawoon i kawayeɲ umundu, nabiiɲna pwayeɲ iko impoɲi i?

³ Naamme kɛ ɲluɲ kawayeɲ ɲwanjut i? Kɛ hum di di ɲwoon ɲɛnhil kawayeɲ iko yi umundu wi ba?

⁴ An kɛ naɲɛ ji naka uhok ɲi iko yi umundu wi kaɲɛ ya du baɲaaɲ biki banfiyaaruɲ *Krittu baɲuun bawayeɲ bawaan udooni.

⁵ Dɲiini hɛnk nakownaana. Naanwo na ɲaaɲ alon ɲi an anwoon na uɲal unɲuɲa anhiluɲ kawayeɲ uhok ɲi ptoofan i?

⁶ Kɛ naɲɛ ji nado anfiyaaruɲ Krittu aya na ayiɲul ɲi Krittu uruha, kabaa beeh kaɲooɲa du kadun ki banwoon baanfiyaari.

⁷ Na manjoonan pdo kado uruha ɲi ptoofan pado bi diiman diiman kɛ najoti. We ukaan kɛ naambaa ɲɛp ɲɛp adinan badolan buɲaan ba? We ukaan kɛ naankwut bakiiɲan ba?

⁸ Kɛ naɲɛ ji nabaa ɲɛp ɲɛp kado buɲaan, kakiiɲ bandukiin, kadoo do haɲ na bayiɲan ɲi *Krittu.

⁹ Naamme kɛ banjaan bado buɲaan baankluɲ kawo du *Pɲih pi Naɲibaɲi i? Natiinkan bnuura : baɲaaɲ banjaan bajuban pjuban pi piinɲ, banjaan badɛman ɲnton, baɲupan, banjaan bapiinɲ na biinɲ ji baka, kɛme baat ji baka,

¹⁰ bakiiɲ, bajaan baɲeebar iko, bakuj, bakuutar na baguuru baankwo du Pɲih pi Naɲibaɲi.

¹¹ Kɛ hɛnk di balon ɲi an bapiin awo. Kɛ Naɲibaɲi i nja aɲɛ ɲɛpna ɲi Yetu Krittu Ajugun na *Uhaaɲ wi nul aɲow

✧ 6:16 Ujuni 2.24.

ipekadu yi nan, kɛ nakak ayiman, adolan kɛ nawo batool ɲi kɛɲ ki nul.

Pmɛban uleef ji dko di *Uhaaɲ wi Naɲibaɲi ufɛɲuɲ

¹² Balon baji baji : « Nji, dhinan kado iko bti, » kɛ iko bti iɲɛ wo iinuura pa ɲaaɲ. Aa, dhinan kado iko bti, kɛ nɲɛ wo mɛnkɲinan uko ulon udo kaɲonɛn.

¹³ Balon ɲi an baji baji : « Uko ude uwo wi kayiɲ, kɛ kayiɲ kawo ki uko ude, » kɛ Naɲibaɲi aɲɛ luɲ kaba na yul bti. Kɛ uleef uɲɛ wo uunwo wo pdo kajubanaan pjuban pi piinɲ, uwo wi Ajugun, ul amɛbanuɲ wa.

¹⁴ Kɛ Naɲibaɲi, annaɲanuɲ Ajugun ɲi pkeɲ, akak aluɲ kanaɲan nja ɲi pa na mnɲina mi nul.

¹⁵ Naamme kɛ uleef wi nan uwo kafah kalon ki uleef wi *Krittu i? Djeɲ keeri uleef wi Krittu kado uleef wi naɲuunk i?

¹⁶ Naamme kɛ ɲaaɲ anyaaɲ anaakiir na ɲaaɲ naɲuunk aji kak kawo ɲaaɲ aloolan na a i? Na manjoonan upiiɲana aji ɲi Ulibra wi Naɲibaɲi : « *Bukal batɛb bakak ɲaaɲ aloolan.* »✧

¹⁷ Kɛ hɛnk kak di di ɲaaɲ annakiirun na Ajugun, ajaan akak uhaaɲ uloolan na a.

¹⁸ Nadoon kaɲi keeri pjuban pi piinɲ. Pekadu dlon dmpaɲi di ɲaaɲ adoluɲ dawo du uleef bɲig, kɛ anɲaaɲ ajuban pjuban pi piinɲ aji juban uleeful.

¹⁹ Naamme me kɛ uleef wi nan uwoon dko dyimanaan di *Uhaaɲ wi Naɲibaɲi ufɛɲuɲ i? Uwo ɲi an, Naɲibaɲi awulanaɲ wa. Mɛnɲ an keeri nakaan uleefan.

²⁰ Naɲibaɲi anugan nug ɲi preeɲ pweek. Nadoon kadɛmana keeri na uleefan mɛnɲ.

7

Bniim

¹ Hɛnkun, dbi ɲi uko wi nabiiɲ ahɛp-araan aji me unuura ɲiinɲ aɲo bɛ aankwo na ɲaaɲ.

² Uko wi njakuɲ wi : jibi nameen kɛ ɲaaɲ ahinan kajot ɲi pjuban pi piinɲ,

dşal aji ñiint andoli aji wo kawo na aharul, ñaaŋ andoli kak awo na ayinul.

³ Ñiint adoon kado uko wi awoon j i kado kado na aharul, ñaaŋ kak ado wi awoon kado.

⁴ Mënt ñaaŋ akaan uleeful, ayinul a ; kë hënk kak di di ñiint awoon aanka uleeful, aharul akaan wa.

⁵ Nawutan keeri kaneenandër ñleefan bë naanŋo ŋo awat ŋi ploolan kalowiir ñwal ñlon, kahilna kawo ŋi pñehan Naşibaŋi. Woli nabaa, naşë kak, kaŋi *Tatana abi ado na pguuran ŋiki naanji nahil pmëban ñleefan.

⁶ Uko wi nŋupun wi, mënjukan aji uwoon uko wi pdo kado, dji nahil kado wa.

⁷ Kë nşë hokan bañaan bti bawo ji nji, bawut kaniim. Kë ñaaŋ andoli aşë ji yeenkna du Naşibaŋi uŋen umbaan kabi wo wo wi nul, alon aji yeenk wi bniim, undu kayeenk wi pduka nayoŋ.

⁸ Kë nşë ji na biint na baaŋ banwoon baanwo ŋi bniim, kë unuura baduka han ji nji.

⁹ Başale wo baanhil pmëban ñleef ñi baka, bawo kawo ŋi bniim. Uhokan ñaaŋ awo ŋi bniim kë di pkeŋ na uyen.

¹⁰ Kë banşaan awo ŋi bniim, uko wi nŋuun baka pdo wi, dbaa ji nji, uko wi Ajugun aŋuun pdo wii wi : ñaaŋ anniimiin aanwo kagar na ayinul.

¹¹ Kë woli agar na a, awo kaduka hënk këme kakak katiinkar na a. Kë hënk kak di di ñiint awoon aanwo kagar na aharul.

¹² Kë nşë ñal kaŋupan kak uko ulon, nji ŋi uleef naan djakuŋ, mënt Ajugun a : ñiint anfiyaaruŋ *Krittu awole na ñaaŋ kë awo anwoon aanfiyaara, kë ñaaŋ adinan pwo ŋi bniim, aanwo kagar na a.

¹³ Kë ñaaŋ anfiyaaruŋ Krittu awole na ñiint anwoon aanfiyaara, kë adinan pwo na a, aanwo kagar na a.

¹⁴ Ñiint anwoon aanfiyaari, aharul mënt aji dola akak najint ŋi këş ki Naşibaŋi, kë ñaaŋ anwoon aanfiyaari, ayinul mënt aji dola akak najint. Woli mënt hënk da lah, babukan kawo

baŋop ŋi këş ki Naşibaŋi, kë jibi uwoon hënk, bawo bajint.

¹⁵ Kë woli anwoon aanfiyaar Krittu aŋal pgar, agaran ; ñiint këme ñaaŋ anfiyaaruŋ aanwo katanana wal mënt. Na manjoonan Naşibaŋi adu'an nawo ŋi mnjeeh.

¹⁶ Iwi ñaaŋ, imehaara me ilun kabuuran ayinu i? Kë iwi ñiint imehaara me ilun kabuuran aharu i?

Pwo jibi Naşibaŋi ajakuŋ ñwo

¹⁷ Woli mënt uko wi nŋiiniyaanuŋ hënkun wa, ñaaŋ andoli awo kawo jibi Ajugun aŋenuluŋ kë awoo, jibi abiiŋ awo wi Naşibaŋi adu'uluŋ. Uko mënt wii wi njakuŋ na banfiyaaruŋ bti bado kaŋaş.

¹⁸ Woli ñaaŋ alon ŋi wal wi adu'aniin awala katëmp, adukiin han. Woli aanwala katëmp wal wi adu'aniin, awutan kado bawalana katëmp.

¹⁹ Pwala katëmp paanwo nin uko ulon, kë pwo iinwala katëmp paanwo nin uko ulon ; uko unkaan udooni, uwo pŋaş iko yi Naşibaŋi aŋuun pdo kado.

²⁰ Aa, ñaaŋ andoli adukiin jibi abiiŋ awo wal wi Naşibaŋi adu'uluŋ.

²¹ Woli iwo najuuk ŋi ulemp wal wi idu'aniin, kŋoo kaŋaaf uko ulon. Kë woli ihil kabuur, buuran.

²² Na manjoonan, ñaaŋ i bakjuukntënuŋ ŋi ulemp wi Ajugun adu'uluŋ, awo najeeh ŋi këş ki Ajugun, kë ñaaŋ anwoon najeeh wi adu'aniin awo najuuk ŋi ulemp i *Krittu.

²³ Naşibaŋi anugan nug ŋi preeş pweek, nawutan keeri kakak bajuuk ŋi ulemp biki bañaan bajën.

²⁴ An bayiŋ naan, dkak aŋupan : andoli ŋi an adukiin ŋi kadun ki Naşibaŋi jibi abiiŋ awo wal wi adu'aniin.

ŋi uko wi bañaan banwoon baando bi wo ŋi bniim

²⁵ ŋi uko wi bañaan banwoon baando bi wo ŋi bniim, Ajugun aantupën uko wi pŋu'an nado kado, kë nşë wulan uşal naan. Naşibaŋi awulun mñaga mi nul, ukaan kë nawo katiinkën.

²⁶ Jibi umundu utokiin hēnkuṅ uko wi nṣaluṅ aji unuura uwo ñaaṅ andoli aduka jibi awoon.

²⁷ Woli iniimi, wutan kala pgar na ñaaṅ. Woli iniimi, wutan kado kala bniim.

²⁸ Kē iṣale aniim, iinjubani ; woli neegani aniimaa, aanjubani ; kē bañaan bannimiin baṣe luṅ kahaj, ukaan kē nṅal kalowanan mnhaj mēnt.

²⁹ An bayiṅ naan, uko wi nṅaluṅ kajakan wii wi : uba umundu uñogi. Hēnkuṅ banwoon na baaṅ bawoon ji baanwo na baka,

³⁰ bankwooniin bawoon ji baankwooni wooni, banwoon ṭi mnlilan bawoon ji baanlilan lilan, banknuguṅ bawoon ji baanka ka,

³¹ banwoon ṭi iko yi umundu wi badoon ji banwoon baanwo ṭi ya. Umundu jibi uwoon hēnk uba hēnkuṅ.

³² Kē nṣe ṅal nawut kawo ṭi manṭaaṅ. Ñaan anwoon anniimi aji ṭaaṅ iko yi Ajugun, aji ṣal jibi akliluli.

³³ Kē anniimuṅ aṣe ji ṭaaṅ iko yi umundu, aji ṣal jibi aklili aharul,

³⁴ wal mēnt aji wo na nṣal ṅtēb. Kē hēnk kak di di ñaaṅ anwoon anniimaa, na ñaaṅ anwoon aando bi me ñiintṅ bajaan baṭaaṅ iko yi Ajugun, kahilna kawo ṭi kēṣ nul bajinṅ ṭi uleef na ṭi uhaaṣ. Kē anniimiin aṣe ji ṣal iko yi umundu, aji ṣal jibi aklili ayinul.

³⁵ Dṭup uko mēnt pa bnuura bi nan ; mēṅal ṅal pṭu'an pkuṅ pi nawoon naanhinani. Dṅal nado uko unwoon unuurnaaniin naṣe namēban ṭi Ajugun naliint, nalin ṭi ul ṭaañ.

³⁶ Hēnkuṅ, woli ñiintṅ ajok ñaaṅ, aṣe win kē aanhil pmēban uleeful, kē ñaaṅ akēṣ bniim, aniimana, mēntṅ pekadu da.

³⁷ Bē woli ñiintṅ aṣaluṅ bnuura du uhaaṣul meet, nin aloṅ aanwuuka wuuk, kē uwo uko wi aṅaluṅ, kē aji ayukana, aankpiintṅ na a, aankniima, uṅ mēntṅ ado bnuura.

³⁸ Hēnk, ñaan anniimuṅ ñaaṅ i ajokuṅ ado bnuura, kē anṣaan awo anniimi aṣe do bnuura kak apel.

³⁹ Ñaaṅ aji wo kawo na ayinul ṅwal bti wi awoon najeb, kē woli ayinul abi akeṭ ahina kaniimar na ñaan i aṅaluṅ, bubara awo i Ajugun.

⁴⁰ Kē nṣe ṣal aji woli aduka jibi awoon, anuurandēn kapel. Nji kak dṣal aji dwo na *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi.

8

Ṭi uko wi pde uyemaṅ wi mngur

¹ Hēnkuṅ, dbi ṭi uko wi uyemaṅ wi mngur. Nme kē nja bti ṅwo na kame ṭi uko mēnt. Kē kame kaṣe ji kado ñaan adeen iṅaṅan kahomp, uṅal kē uṣe ji udo bañaan baya kadun.

² Woli ñaan aṣal aji ame uko ulon, aando bi me jibi awoon i kame.

³ Kē ñaan aṣale ṅal Naṣibaṭi, uṅ mēntṅ Naṣibaṭi aji me a.

⁴ Ṭi uko wi pde uyemaṅ wi mngur keeri, ṅme kē iko yi bañaan bajaan badēman kawo wo ji iwo Naṣibaṭi iinwo nin uko ulon ṭi umundu, kē Naṣibaṭi awoha aloolan.

⁵ Na manjoonan udo ka iko itum du baṭi na ṭi mboṣ yi bañaan bajaan badu Naṣibaṭi na Ajugun,

⁶ kē nja nṣe fiyaar kē Naṣibaṭi awoha aloolan, Aṣin nja a ; iko bti iwoona du a, kē ul akaan kē ṅka ubida. Kē Ajugun aloolan awohan, Yetu *Krittu a, iko bti iṭēpna ṭi a, kē nja ṅkak aṭēpna ṭi a aka ubida.

⁷ Kē mēntṅ bañaan bti baṣaan ame uko mēnt. Banfiyaaruṅ balon banṭaalun ṭfa pdēman iko ilon yi bajaan badu Naṣibaṭi mēntṅ baji bade nyemaṅ mēntṅ kaṣe ṭu ṭi uṣal te hēnkuṅ kē bawo ṭi bṅeṅan. Hēnk, uṣal wi baka unwoon uunliinti uṣe kak kaṭop.

⁸ Mēntṅ uko ude ukdolon nja ṅhil ṅnaṅ ṭi kadun ki Naṣibaṭi : woli ṅēndee, ṅēnkwaan nin uko ulon ; woli ṅdee, ṅēnkka nin uko ulon.

⁹ Naṭaafaraan kakṣa uko wi badinananaṅ pdo wi nawoon banfiyaaruṅ udo bayiṅan ṭi *Krittu mēntṅ biki ṅṣal ṅawoon ṅaanliinti bajuban.

¹⁰ Woli ide du kadun ki iko yi bajaan badēman kadu Naṣibaṭi, iwi immeṅ kē ihil pdo wa, kē anfiyaaruṅ

Krittu aloŋ i uşal uwoon uunliinti aw-
inu, iinşal aji iteŋtëna ado kade nyemaŋ
ŋi mngur i?

¹¹ Hënk, ido na kame ki nu kë an-
woon aanliint uşal kë aneemi, ayiŋu
mënt i Krittu akeŋaruŋ.

¹² Wal wi najubanuŋ haŋ bayiŋan
ŋi Krittu, atok nşal ŋi baka ŋanwoon
ŋaanliinti, najuban juban Krittu.

¹³ Ukaaŋ kë woli uko ude ulon
ukaki kado ayiŋ naan ajot, kahokan
pwut kade wa kawutna kado ajot.

9

Uko wi nanjaŋan awoon i kado

¹ Jëm badinanaan pdo iko bti i?
Mënwo *nanjaŋan i? Mënwin Yetu Aju-
gun i? Mëntŋ nji dtijanaŋ ŋi bgah bi
Ajugun i?

² Woli mënwo nanjaŋan ŋi kës ki
balon, dwo kawo a ŋi kës ki nan
; na manjoonan an najaan nadi-
iman kë nji dwo nanjaŋan wi nawoon
baloolan na Ajugun.

³ Uko wi nji kateemuŋ banklaŋnuŋ
wii wi :

⁴ Njënka na pka uko ude na udaan ŋi
ulemp wi pŋup *Uŋup Ulil Unuura i?

⁵ Njënka na pjej ayiŋun ŋi *Krittu awo
aharun jibi banjaŋan bandukiin na
babuk aşin Ajugun na Kefat* i?

⁶ Nji na Barnabat ŋaŋ ŋwoon kado
kak ulemp wi iŋen yi nun kadeena i?

⁷ Nabi tiinka kë baji nangoli ak-
lukuŋ uko wi akdeen i? In ajaan ado
uŋeeh kaşë wo aanji deena wa? In
ajaan ado batani kaşë wo iinji kdaan
mntow mi batani mënt ba?

⁸ Dtiiiniyaan iko yi baŋaŋ bajën ba-
jaan bado nahilna nayikrën, kë *Bgah
bi Moyit bakak aŋiiniyaan uko mënt
kak.

⁹ Na manjoonan, upiitana ŋi Bgah
bi Moyit aji : « *Iinwo kaneenan uwit
unklempariin pfeer wal wi kakit ka-
banuŋ.* »* Naşibaŋi aji ŋaaf ŋgit i?

¹⁰ Mëntŋ nja ŋkaan kë aŋiini haŋ i?
Aa, nja ŋkaan kë uko mëntŋ upiitanaa.
Ŋaŋ anjaaruŋ na ankituŋ baji bahaŋ

kë baluŋ kayeenk kafah ki baka ŋi uko
wi bakitun.

¹¹ Kë un ntepiin iko inuura in-
woonuŋ du Naşibaŋi ŋi an, naşal aji
njënwo i pyeenk du an kapelan iko
inuura yi umundu wi yi ŋnumiin i?

¹² Woli baŋaŋ balon bampaŋi bay-
eenk iko mëntŋ ŋi an, un njënwo i kaŋep
ŋep kayeenk ya kapelan i?

Kë nşë wo njënŋo aten uko mëntŋ,
ŋbaa ŋep ŋep amiir iko bti kawutna ka-
neenan *Uŋup Ulil Unuura wi *Krittu
uya kadun.

¹³ Naamme kë baŋaŋ banjaan
balemp du *Katoŋ Kaweek ki
Naşibaŋi baka na pdeena da i? Aa,
bankŋejanuŋ du *umeeşa wi mngur
baka na pyeenk ŋi iko inŋejanuŋ da.

¹⁴ Kë hënk kak di di Ajugun ajakuŋ
na bankŋupuŋ Uŋup Ulil Unuura aji
bawo kadeena pdo kaŋup uŋup mëntŋ.

¹⁵ Kë nji ŋi uleef naan nşë wo
mënhepar iko mëntŋ bti. Mënkpiit piit
kayeenkna iko mëntŋ: na manjoonan,
dhokan kakeŋ! Uko wi nji kanahnuŋ,
nin ŋaŋ aanktok wa.

¹⁶ Mënwo kado kahomp kaji dtup
*Uŋup Ulil Unuura, uwo uko wi
Naşibaŋi aŋu'ënuŋ pdo. Woli mëntup
wa, kawuŋën.

¹⁷ Woli uwo lah uko wi nji ŋi uleef
naan njakuŋ aji ddo, kaka baluk ; kë
uşë wo uunwo haŋ, Naşibaŋi aŋu'ënuŋ
pdo wa.

¹⁸ Kë we uwoon baluk naan keeri?
Uwoon ndo kaŋup Uŋup Ulil Unuura
wi nji kaŋupuŋ, kawo mënklempaşaana
wa.

¹⁹ Nin aloŋ aanhil kaŋu'ën pdo
uko ulon, kë nşë ŋal ŋal kalempar
baŋaŋ bti, kahilna kaŋij baŋaŋ
baŋum maakan ŋi pfiyaar *Krittu.

²⁰ Woli dwo ŋi ptoof pi bayuday, dji
kawo ji nayuday, kahilna kaŋij baka
ŋi pfiyaar Krittu. Woli dwo ŋi ptoof pi
bankŋaşuŋ Bgah bi Moyit, dji kawo ji
ŋaŋ anŋaşuŋ ba kahilna kak kado
baka bafiyaar Krittu, nji ndoon awo
mënka na pŋaş ba.

* 9:5 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer. ✧ 9:9 Pleşan 25.4.

21 Woli dwo ti ptoof pi banwoon baanktaş Bgah bi Moyit, dji kawo ji ñaan anwoon aanktaş ba kahilna kado baka bafiyaar. Kë nşë wo mënwo ñaan anwoon aanji taş bgah bi Naşibați, wi njaan kataş bgah bi *Krittu.

22 Woli dwo ti ptoof pi banwoon baanliint ti pfiyaar, dwo ji banwoon baanliint ti pa. Dwo iko bti pa bañaan bti, kahilna kado jibi nhilanuñ, Krittu ahilna abuuran baloñ.

23 *Uțup Ulil Unuura ukaañ kë ndo iko mënț bti, kahilna kayeenk iko yi uhoñuñ.

24 Naamme kë ti pti, batum baji bați, alookan kaşë jot bandukiin kadun kayeenk katuum i? Națiin keeri nahilna nayeenk katuum.

25 Bampëtar baji bawut iko bti kahilna kabomandër. Kë başë ji bado hañ kahilna kayeenk katuum. Kë katuum mënț kaşë ji kaba. Nja kë nşë ji ndo hañ kahilna kayeenk katuum kanwoon kaankba.

26 Ukaañ kë mëm̄bubara ați, mënji kabubara kagutan, dji kabi taman taman.

27 Dji kamiir iko itum, kațijan uleef, kați pțup bañaan *Uțup Ulil Unuura kaşë kawo mënkyeenk katuum ki uhoñuñ.

10

Uko undoluñ bañaan biki *Itrayel du pndiiş

1 An bayiț naan, dñal naleş uko umbiin ado bateem nja. Wi bapënnuñ utaak wi *Ejiptu na *Moyit bawo bti ti kanfëluñ uțeeh, amuur *bdëk bjeenk*.

2 Uwo wo ji bukal bti babattaar ti kanfëluñ na bdëk kawoona baloolan na Moyit.

3 Bukal bti bade pde pi Naşibați awuluñ,

4 adaan meel mi Naşibați adoluñ kë mampëna ti plaak, kë plaak mënț pawoon *Krittu.

5 Kë batum maakan ti baka başë bi wo baanlil Naşibați, ukaañ kë bakteț kë muum manratan du *pndiiş.

6 Iko yañ, yi bateen nja badoluñ, idiiman nja kë ñwo i kawut kañal pdo iko iwuțaan ji baka.

7 Nawutan kado kadëman iko yi bajaan badu Naşibați ji baloñ ti baka. Hënk di di upiitaniin ti *Ulibra wi Naşibați aji : « *Bañaan bațo ade, adaan așë nața unoh* ». »

8 Nawulën ñwut pjuban pi piinț ji baloñ ti baka, pul pakaañ kë bañaan te iñeen itëb na ñwajanț, ñyaaş iñeen-week ñyaaş iñeen-week (23 000) bakteț ti unuur uloolan*.

9 Nawulën ñwut kado kadak *Krittu jibi baloñ ti baka babin adak Naşibați*, uko mënț ukaañ kë ñpula ñafin baka.

10 Nawutan kado kañur ñuran jibi baloñ ti baka babin ado, uko mënț ukaañ kë uwanjuț unjaañ ufin uba na baka.

11 Nja ññogon ti uba umundu, iko mënțan yuñ bti, yi bateem nja badoluñ, iwo wo ñhilna nten ti ya abot apiitana ñhilna ñlipara.

12 Hënk keeri woli ñaan așal aji anați, alipariin kajot.

13 Mn̄haj mi nahajan, baloñ bahaj ma. Kë Naşibați așë luñ kado uko wi ajakuñ, aankdinan iko mënț iwuukan nado buțaan bi nawoon naankhilan pbuur. Woli iko mënț iwuukan nado buțaan aji dolan nabuur kakuț kațijan kaliint.

Pwut kadëman iko yi bajaan badu Naşibați

14 Ukaañ keeri kë nji na an biki nñaluñ maakan nalowan iko yi bajaan bado Naşibați.

15 Nawo bañaan bankaañ ñşal, ukaañ kë nñal natiink bnuura uko wi nji kațupanañ.

16 Naşalan pnkalame pandaanun ti kañah kabaañsaani ki *Krittu pankaañ kë nji ñbeeb Naşibați : woli ñdaan ti pa, ñënji ñwo ti ppoolan na

✧ 10:1 Natenan ti Ppën 13.21-22. ✧ 10:7 Ppën 32.6. ✧ 10:8 Natenan ti Mn̄fën 25.1-18. ✧ 10:9 Natenan ti Mn̄fën 21.5,6.

Krittu ƚi pñaaƚ pi atuluƚ i? Hënk kak, kapoom ki njaan ƚpitëŝ kaanwo pwo baloolan na Krittu ƚi uleef wi nul wi awuluƚ i?

¹⁷ Nfaaŝiir nja bti kapoom kaloolan, uko mënƚ udiiman kë ƚtum aŝë woha uleef uloolan.

¹⁸ Natenan bañaan biki Itrayel : banjaan bade uyemaƚ unƚenanun du *umeeŝa wi mngur wi Naŝibaƚi, baanwo ƚi ploolan na Naŝibaƚi i?

¹⁹ Kë we wi nƚaluƚ kaƚupan hënk ba? Uyemaƚ unƚenanun iko yi bajaan bado Naŝibaƚi uka udooni i? Iko mënƚ yun ika udooni i?

²⁰ Nin! Dji uko wi baƚenanun, na manjoonan baƚenan wa ƚnton, mënƚ Naŝibaƚi i i baƚenanun wa. Mënƚal nawo ƚi ploolan na ƚnton.

²¹ Naanhilan kadaan ƚi pnkalame pi Ajugun kakuƚ kadaan ƚi pi ƚnton. Naanhilan kade du umeeŝa wi Ajugun kakuƚ kade du wi ƚnton.

²² Woli ƚdo han udeeb wi Ajugun uwala ƚi nja. Naŝal aji ƚhinan apela i?

Pdo iko bti pa pdëman Naŝibaƚi

²³ Dhinan kado iko bti, kë iko bti iŝë wo iinnuura pa ñaan. Aa, dhinan kado iko bti kë mënƚ iko bti iŝaan aji iƚu ñaan aya kadun ƚi pfiyaar.

²⁴ Nin ñaan awutan kado kaŝal uleeful ƚaƚ, adoon kaŝal atënƚul.

²⁵ Nahinan kade iko bti inkwaapun du ufeeru, kawut kaŝal uko ulon.

²⁶ Upiitana ƚi *Ulibra wi Naŝibaƚi aji : « *Ajugun akaan umundu na iko bti inwoon ƚi wa.* »*

²⁷ Woli ñaan anwoon aanfiyaar *Krittu adu'an pyoban kë naƚal pya da, nadeen iko bti yi akwulanan, nawut kaŝal uko ulon.

²⁸ Bë woli ajakan aji uyemaƚ uwo wi baƚenanaanun iko yi bajaan bado Naŝibaƚi, wutan kade ƚiki ibi katok uŝal.

²⁹ Wi njakuƚ uŝal, mënƚiiniyaan ƚiiniyaan uŝal wi nan, dƚiiniyaan wi

undu. We ukaan kë ñaan anwoon aanliint ƚi uŝal, awo kado kaƚup ƚi uko wi nji nwoon kado?

³⁰ Nji, woli dbaab Naŝibaƚi ƚi uko wi nji kadeen, we ukaan kë bakji ddo buƚaan ƚi uko wi mbeebun Naŝibaƚi ba? »

³¹ Hënk, woli nade këme adaan, këme uko wi nakdolarun, nadoon iko bti pa pdëman Naŝibaƚi.

³² Mnwo mi nan manwoon mnwo manwoon maankdo bayuday na banwoon baanwo bayuday na banfiyaarun Krittu bajot.

³³ Hënk di di njaan kado : dji kaƚal ƚi iko bti pdo uko unliluƚ bañaan bti. Mënƚi kaŝal uleef naan, dji kaŝal bandukiin, bahilna babuur.

11

¹ Nadoon kado ji nji, jibi njaan kado ji *Krittu.

Uko unyukuƚ pwohara pa ñiinƚ na ñaaƚ ƚi wal wi pñehan Naŝibaƚi

² Dbaaban ƚi uko wi najaan naleŝën ƚi iko bti abot amëban idolade yi nayeeknuƚ ƚi nji jibi njukananan ya.

³ Kë nŝë ƚal name uko wi : ñiinƚ andoli awoona ƚi *Krittu ; kë ñaaƚ awoona ƚi ñiinƚ ; kë Krittu awoona ƚi Naŝibaƚi*.

⁴ Ñiinƚ andoli ankñehanun Naŝibaƚi këme aƚupara aŝë gur bkow aji walan Krittu†;

⁵ kë ñaaƚ ankñehanun Naŝibaƚi këme aƚupara bë aangur bkow awalan ayinul‡: uwo wo ji awo ñaaƚ andoluƚ buƚaan kë bapuunka§.

⁶ Woli ñaaƚ aangur bkow, apuunkiin keeri. Kë wi ukowandënuƚ ñaaƚ amata këme apuunka, aguran bkow.

⁷ Ñiinƚ aanwo kaguur bkow, anaam na Naŝibaƚi abot aji yuuj mndëm mi nul ; ñaaƚ ul, ajaan ayuuj mndëm mi ñiinƚ.

* 10:26 Kañaam 24.1; 50.12; 89.12; Pleŝan 10.14.   † 11:3 Ñiinƚ andoli awoona ƚi Krittu ; kë ñaaƚ awoona ƚi ñiinƚ ; kë Krittu awoona ƚi Naŝibaƚi : balon baji Krittu awo naweek ñiinƚ ; kë ñiinƚ awo naweek ñaaƚ ; kë Naŝibaƚi awo naweek Krittu.   ‡ 11:4 Aji walan Krittu : Bapiit aji aji walan bkowul.   § 11:5 Aji awalan ayinul : Bapiit aji aji walan bkowul.   § 11:5 Bapuunka : ƚfa du Korint ppuunka ƚi ñaaƚ paji padiiman kë awo nawuƚaan, nado pekadu, najuban pjuban pi piinƚ.

8 Na manjoonan, mēnt̄ ñiint̄ apēnnuñ̄ ði ñaaṭ̄, ñaaṭ̄ apēnnuñ̄ ði ñiint̄.

9 Kē ñiint̄ awo aampaṣana pa ñaaṭ̄, ñaaṭ̄ apaṣaniin̄ pa ñiint̄.

10 Uko wi nji nṭupuñ̄, na ṅwanjut̄ ṅakaañ̄ kē ñaaṭ̄ awo kaṭu ði bkow uko unkdiiimanuñ̄ kē ahinan kañehan Naṣibaṭi.

11 Kē ði kēṣ ki Ajugun, ñaaṭ̄ anuma ñiint̄, kē ñiint̄ anuma ñaaṭ̄.

12 Na manjoonan, jibi ñaaṭ̄ apēnnuñ̄ ði ñiint̄, hēnk̄ di ñiint̄ abuknaaniin̄ ði ñaaṭ̄ ; kē bukal bti baṣē woona du Naṣibaṭi.

13 Dṅal naṣal ði ṅleefan. Unuura ñaaṭ̄ ado kañehan Naṣibaṭi bē aangur bkow i?

14 Jēm umundu ujukanan kē ukowandēn̄ ñiint̄ akujēnt̄ uwel i?

15 Kē ñaaṭ̄ aṣale kujēnt̄ uwel, mndēm mi nul ma. Uwel wi nul udo bi ñēga ñēg.

16 Kē woli ñaañ̄ aloñ̄ aji uko wi nṭupuñ̄ uunjoonani, dṅal kaṭupa uko wi ṭaṅ: ṅēnka udolade uloñ̄ umpaṭi, kē banfiyaaruñ̄ Naṣibaṭi bti kak baanka udolade uloñ̄.

Kañah ki Ajugun

17 Hēnkun̄ dṅal kaṭiiniyaan uko uloñ̄ wi najaañ̄ nado unwoon̄ uunlilēn̄ : woli nayit̄ pdēman̄ *Krittu, byit̄ mēnt̄ baanji baṭijan̄ bnuura, baji baṭēp̄ ṭēp̄ kaṭijan̄ buṭaan̄.

18 Djunna atiink̄ kē baji woli nayit̄, bpulad̄ baji bawo ði ptoofan̄ – kē nfiyaar uko mēnt̄ ði umbañ̄ uloñ̄.

19 Kē bpulad̄ baṣē wo kawo ði ptoofan̄, banjaañ̄ bamēban̄ kaliint̄ bahilna bawinana.

20 Woli nayit̄ keeri, mēnt̄ kañah ki Ajugun ki ki najaañ̄ nabi pde.

21 Na manjoonan, ði wal wi nakdeej̄ andoli aji taran̄ pde kayok, hēnk̄ aloñ̄ aji wo na ubon, aloñ̄ kakuj.

22 Naanka itoh̄ yi nakdeenuñ̄ kabot̄ kadaan̄ i? Kēme nabeeh̄ bañaañ̄ biki Naṣibaṭi? Nañal̄ pkowandēn̄ banwoon̄ baanka nin̄ uko uloñ̄ i? We wi nwoon̄ kajakan̄ ba? Dwo i kabeeban̄ i? Mēnhil̄ kabeeban̄ ði uko mēnt̄.

23 Na manjoonan, dyeenkna du Ajugun uko wi njukananan̄: Yetu Aju-gun, ði utejan̄ wi awoon̄ i kawulana, ajej kapoom,

24 abeeb Naṣibaṭi, apitēṣ ka awul baṭaṣarul̄ aṣē ji : « Uleef̄ naan̄ wii wi, unwulaniin̄ pa an. Naluñ̄iñ̄ nado kado hēnk̄ uwo pleṣan̄ pi naan. »

25 Wi babaañ̄ pde, ajej̄ pnkalame aji : « Poot̄ pi pawoon̄ pñaaṭ̄ pi naan pan-tuluñ̄ pa an, pi Naṣibaṭi aṭeñanaañ̄ bhoñar̄ bhalu. Naluñ̄iñ̄ nado kado hēnk̄ wal undoli wi nakdaañ̄ pa, uwo pleṣan̄ pi naan. »

26 Na manjoonan, wal undoli wi nadeej̄ kapoom mēnt̄ abot̄ adaan̄ poot̄ mēnt̄, naji naṭup̄ ṭup̄ pkeṭ̄ pi Ajugun kayoonkna ubi wi nul.

27 Ukaañ̄ kē ñaañ̄ adele kapoom ki Ajugun kēme adaan̄ poot̄ pi nul ði unoh, aluñ̄ kahepna ði uleef̄ wi Ajugun wi adeej̄ na pñaaṭ̄ kul pi adaañ̄.

28 Ñaañ̄ andoli awo katen̄ tenan̄ uleeful̄ keeri kabaa kade kapoom kakuṭ̄ kadaan̄ poot̄.

29 Woli ñaañ̄ ade kapoom, adaan̄ poot̄ bē aanṭu ði uṣal̄ kē uleef̄ wi Ajugun wa, adu kakob̄ ki Naṣibaṭi ði a.

30 Uko wañ̄ ukaañ̄ kē uṭum̄ ði ptoofan̄ bamaakal, banṭakmun̄, kē baṭum̄ badoo piint̄ akeṭ̄.

31 Woli ṅten̄ lah̄ ṅleef̄ ṅi nja, Naṣibaṭi aankkob̄ nja.

32 Kē Ajugun aṣē ji kob̄ nja kakuṭ̄ kaṭañ̄ nja ṅhilna ṅwut̄ kaduknaanā ji umundu.

33 Hēnk̄, an̄ bayit̄ naan, woli nayitiir̄ pde nayoönkarēn̄.

34 Woli ubon̄ ude ñaañ̄, adeen̄ du katoḥul, hēnk̄ Naṣibaṭi aankluñ̄ kakoban̄. Kē iko indukiin̄ ði yi naheparuñ̄, dluñ̄ kateeman̄ ði ya wal wi nji kaluñ̄ kaban̄ du an.

12

Iko yi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaañ̄ uṭen

1 An̄ bayit̄ naan̄ ði *Krittu, hēnkun̄ nabiin̄ ṅṭiiniyaan̄ iko yi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaañ̄ uṭen, mēnṅal̄ nawo ði kapaam̄ ði iko mēnt̄.

2 Name kë wi nawoon naando bi fiyaar Krittü, nabi dëman iko inwoon iinhil bɔup, kë ikɔŋan aneemanan.

3 Ukaan kë nji nɔal kaɔupan kë nin ñaan i Uhaaş wi Naşibaɔi ukɔŋun aanhil kaji : « Yetu afëpanaa! » Kë nin ñaan aanhil kaji : « Yetu awoon Ajugun » bë mënɔ Uhaaş wi Naşibaɔi ukɔŋulun.

4 Iko yi *Uhaaş wi Naşibaɔi ujaan uɔen ipaɔi, kë wul ɔañ uşaan aji uɔen ya bti.

5 Utum jibi ñaan ahili kalempar Ajugun, kë ul ɔañ i i nklemparun.

6 Iko iñonarënaan itum maakan, kë Naşibaɔi aşë woha aloolan anjaan aɔëpna ɔi nja bti kado iko mënɔ bti.

7 Uhaaş wi Naşibaɔi uji uwinana ɔi ñaan anfiyaarun andoli ahilna aɔënk banfiyaarun bti.

8 Uji uɔen alon uɔup unɔna, kawul alon uɔup wi kame ; kë wul ɔañ uşaan aji uɔen.

9 Uji uwul alon pfiyaar, kawul alon kak mnhina mi pjeban bamaakal ; kë wul ɔañ uşaan aji uɔen.

10 Uhaaş mënɔ uloolan ukaan aji uwul alon mnhina mi pdo mlagre, kawul alon mi pdo kaɔupar Naşibaɔi, kabi wul alon mnhina mi ppaɔëş uko unwoonun du wa na unwoon unwoona da, kawul alon mnhina mi pɔup nɔup nji baɔi, kawul alon kak mnhina mi pɔolanaar na.

11 Aa, Uhaaş wi Naşibaɔi ɔañ ujaan udo iko mënɔ bti, andoli uwulu jibi unalun.

Uleef uloolan untumi na iko impaɔi

12 Uleef uwo uloolan aşë wo na nmban nɔtum, jibi nmban nji uleef nɔatumun aşë woha ɔi uleef uloolan, hënk di *Krittü awoon kak aloolan kë nja nwoon nmban nɔtum nji nul.

13 Nja bti, bayuday na banwoon baanwo bayuday, balempar bañaan na baweek biki baka, nyeenk nja bti batitmu ɔi Uhaaş wi Naşibaɔi kawoona uleef uloolan ; nyeenk nja bti uhaaş mënɔ akëşan.

14 Hënk keeri, uleef uunwo umban uloolan, utum nmban.

15 Woli kahoɔ kaji lah : « Mënwo kañen, mënɔok keeri ɔi uleef » kankwoha wo ɔi uleef i?

16 Kë woli kabaɔ kaji lah : « Mënwo pkëş, mënɔok keeri ɔi uleef » kankwoha wo ɔi uleef i?

17 Woli uleef bti uwo lah pkëş këş, hum di di ukhilanun katiink? Kë woli uleef bti uwo lah kabaɔ baɔ, hum di ukhilun katiink pɔëkëñ?

18 Na manjoonan, Naşibaɔi aɔu umban wi uleef wi anjali ɔi dko di analun.

19 Woli nmban bti nawo lah uko uloolan, uleef uunkwo?

20 Kë nmban njaşë tum, uleef kë uwo uloolan.

21 Pkëş paanhinan kaji na kañen : « Mënkak anumi'u » kë bkow baankak ahil kaji na ihoɔ : « Mënkak anumi'an. »

22 Nmban nji uleef nanñeñënɔaanun nanumanaa ;

23 kë nmban nji nbeehnun, nanwoon njaanyuk pɔiiniyaan, nɔul nji njaan nboman bnuura ;

24 kë nanwoon njaanwo han, njaannuma pboman. Na manjoonan Naşibaɔi aboman uleef adëman nmban nanwoon njaandëmana.

25 Hënk uleef uunfaaşıiri, uwo wo uloolan, umban undoli uji uɔaaf nandukiin.

26 Woli umban ulon ɔi uleef ude, uleef bti ujaan uhaj na wa ; kë woli umban ulon ɔi uleef udëmana, nundu bti kak naji njadëmana.

27 Kë an, nawoon uleef wi *Krittü, naɔok ɔi wa, andoli awo umban ulon.

28 Kë Naşibaɔi aşë duna ɔu ɔi kadun ki banfiyaarun Krittü banjañan, kë batëbantën bawo baɔuparul, kë bawajantën bawo bajukan aşë ɔu na bankaun mnhina mi pdo mlagre, aɔu na bankaun mi pjeban bamaakal, mi pɔënk bañaan, mi pşih na mi pɔup nɔup nji baɔi.

29 Bañaan bti bawo banjañan i? Bañaan bti bawo baɔupar Naşibaɔi i? Bañaan bti bawo bajukan i?

30 Bañaan bti bayeenk mnhina mi pjeban bamaakal i? Bañaan bti bahil

pɔup nɔup ni baɔi i? Baɔnaan bti bahilun pɔolanaar na i?

³¹ Naɔalan uɔen undɛmnuɔ, wi *Uhaaɔ wi Naɔibaɔi ujaan uwul. Kɛ nɔɛ diimanan hɛnkuɔ bgah banuur-naaniin.

13

Uɔal

¹ Woli dɔiini nɔup ni baɔnaan bajɛn adoo ɔiini ni nwanjuɔ aɔɛ wo mɛnwɔ na uɔal, dwo wo ji untintan wi bakkobun kɛme untinu.

² Woli dyeenk uɔen wi pdo kaɔupar Naɔibaɔi, abot ayeenk wi pme iko immeniin bti na kame bti, woli ddoo fiyaar Naɔibaɔi adoo hum bɛ mɛnwɔ na uɔal, mɛnwɔ nin uko ulon.

³ Woli dɔen iko yi nkaan bti, woli ddoo wul uleef naan batɛr aɔɛ wo mɛnwɔ na uɔal, mɛnka nin udooni.

⁴ Nɔaan awo le na uɔal na manjooan, aji wo na kamiir, aji joob bkow, aanji kuj nɔaan, aanji homp, aanji deen igajan,

⁵ aanji do uko unwoon uunyuki, aanji ɔal uleeful ɔaɔn, aanji deebaɔ kɛme kahank nɔaan ɔi uhaaɔ.

⁶ Aanji lilandɛr uko unwoon uunwo utool, kaɔɛ lilandɛr manjooan ;

⁷ aji miir ɔi iko bti, aanji ɔaɔnan pfiyaar, aanji ɔaɔnan phaɔ ɔi Naɔibaɔi, kataman ɔi iko bti.

⁸ Uɔal uunji uba. Uɔen wi pɔupar Naɔibaɔi ulun kaba, wi pɔup nɔup ni baɔi kɛ uklun kaba, wi kame kɛ uklun kaba.

⁹ Na manjooan nɛndo bi me iko bti, nɛndo bi ɔup nɔup bti ni Naɔibaɔi,

¹⁰ kɛ wal wi iko ikkɛɔun kakuɔ kanuura bti uklun kabi, uko unwoon uunkɛɔ bti uba.

¹¹ Wi mbiin awo napoɔ, dji kaɔiini ji napoɔ kaɔal ji a, kawin iko ji a. Kɛ hɛnkuɔ wi nwoon naweek, dpɛnan ɔi uɔal naan iko bti yi kpoɔ.

¹² Hɛnkuɔ nji win ji nɔaan antenuɔ ɔi kawini kanfɛluɔ kɛ wal mɛnɔ nɔɛ luɔ kawin Naɔibaɔi bnuura katena ɔi kɛɔ, hɛnkuɔ nɛmme Naɔibaɔi bnuura,

kɛ wal mɛnɔ nɔɛ luɔ kame'a bnuura jibi ul ameen nja bnuura.

¹³ Kɛ iko iwajanɔ iɔaan awo nin iinkba : pfiyaar, mnhaɔ na uɔal ; kɛ uɔal uɔaan apel yun mɛnɔan bti.

14

Pɔupar Naɔibaɔi na pɔiini nɔup ni baɔi

¹ Natamaan keeri nawo na uɔal. Nadoon kala kak iko yi *Uhaaɔ wi Naɔibaɔi ujaan uɔen, kɛ ɔun yun mɛnɔan, wi pdo kaɔupar Naɔibaɔi wi wi nawoon kado kala maakan.

² Na manjooan nɔaan anjaan aɔup nɔup ni baɔi aanji ɔiini ɔiini na baɔnaan bajɛn, aji ɔiini na Naɔibaɔi ɔaɔn ; nin alon aanji te iko yi ajakuɔ, aji ɔup iko immeniin yi *Uhaaɔ wi Naɔibaɔi uwululun.

³ Kɛ anɔaan aɔupar Naɔibaɔi aɔɛ baa ɔɛp ɔɛp aɔiini na baɔnaan bajɛn ; nɔup ni nul naka mnhina mi pdo banfiyaarun baya kadun, kaɔan baka kabot ka-joobɔɛn baka nɔhaaɔ.

⁴ Anjaan aɔup nɔup ni baɔi, uleeful wi wi ajaan ado uya kadun, kɛ anjaan aɔupar Naɔibaɔi aɔɛ ji do pntuk pi banfiyaarun bti paya kadun.

⁵ Dɔal maakan nado kaɔup nɔup ni baɔi, aɔɛ hokan nado kaɔupar Naɔibaɔi. Anjaan aɔupar Naɔibaɔi apel ankaan mnhina mi pɔup nɔup ni baɔi. Woli anjaan aɔup nɔup ni baɔi aji tolanaar na kadolna pntuk pi banfiyaarun bti paya kadun, aji wo ji anktuparun Naɔibaɔi.

⁶ Kɛ hɛnkuɔ, an bayiɔ naan, dheparan : woli dbi lah du an aɔup nɔup ni baɔi ɔaɔn, awo mɛndiimanan iko yi Naɔibaɔi immeniin, awo mɛndolan kɛ nawo na kame, awo mɛnɔupar Naɔibaɔi akuɔ awo mɛnjukanan, udooni uhon wi wi nji kakaarun an ba?

⁷ Natenan kak, woli nɔaan alul kɛme akob kora, aɔɛ naakrɛn ikobare hum di di baɔnaan bakmeen uko wi akkobun?

⁸ Woli nangoli alul pduuna bangoli bandukiin baya ugut aɔɛ wo aanlul jibi bajaan balul, hum di di bakbo-mandɛrun pa pya ugut ba?

9 Kë hënk di di uwoon kak pa an : woli naɗup nɗup ni baɗi, nɗup njanwoon njaanteɗanaa, hum di di baɗaana bak-meen uko wi nakjakuɗ? Naɗiini ɗiini ɗi uyook.

10 Nɗup njanwoon ɗi umundu nɗumi, kë undoli uşë ji uteɗana ɗi bankɗupun wa.

11 Woli ñaana aɗiini uɗup wi nwoon mëntee, dji kawo ñaana nayaana ɗi kadunul, ul kakuɗ kawo nayaana ɗi kadun naan.

12 Ukaana kë wi naɗaluɗ na nɗaasaan bti *Uhaasa wi Naɗibaɗi uɗenan iko yi wa, nawo kabi kaɗu ɗu nɗaasa ɗi pyeenk iko itum inkdolun banfiyaaruɗ bti baya kadun.

13 Ukaana keeri kë anhilun pɗup nɗup ni baɗi awoon kado kañehan Naɗibaɗi aɗena ahil pdo katolanaar nja.

14 Woli dñehan na nɗup ni baɗi, uhaasa wi naan uji uwo ɗi pñehan, uşal kaşë wo uunji ulemp.

15 Kë we wi nwoon keeri kado? Dñehan Naɗibaɗi na uhaasa wi naan kabot kañehana na uşal wi naan, dyeehara na uhaasa wi naan kabot kayeehara na uşal naan.

16 Na manjoonan, wi ikdëmanun Naɗibaɗi ɗi nɗup ni baɗi, hum di ñaana anwoon aante nɗup mënt ahiniin kateem kaji uwo han bë aante uko wi itupun?

17 Uko wi ikɗupun udole wo unuura, ankntiinkiin aanji ɗëpna ɗi wa kaya kadun.

18 Dbëeb Naɗibaɗi ɗi uko wi njaana kaɗup nɗup ni baɗi, ddoo ɗup nja apel an,

19 kë nşë ji nwole ɗi ptoof pi pntuk pi banfiyaaruɗ kahokan kaɗiini kdiim kañeen ki bateen kahilna kajukan baka kë di kdiim iñeen-week nɗaasa iñeen-week (10 000) ki bawoon baankte.

20 An bayiɗ naan ɗi *Krittu, nawutan kawo bapoɗ ɗi uko wi uşal, nawoon baka ɗi uko wi buɗaan, naşë nawo bantohi ɗi uko wi najaana naşal.

21 Hënk di upiitaniin ɗi *Ulibra wi Naɗibaɗi aji :

« *Dɗëpna ɗi nɗup ni baɗaana bayaana,*
kaɗëpna ɗi mntum mi bayaana,

kaɗiiniyaan na biki pntaali pi naan
te baandoo di di wal mënt ɗi iinkën.
Hënk di *Yawe Nawat Kabuka ajakuɗ.

»✧

22 Hënk keeri woli Naɗibaɗi aɗëpna ɗi nɗup ni baɗaana bawoon baantee, uji uwo uko unjaana udiiman banwoon baanfiyaara kë adeebaɗër baka, uko mënt uunwo pa banfiyaaruɗ ; kë woli Naɗibaɗi aɗëpna ɗi *baɗuparul, aji ɗup ɗup na banfiyaaruɗ bahilna baya kadun, uko mënt uunwo pa banwoon baanfiyaara.

23 Natenan ten, woli banfiyaaruɗ *Krittu bti bayit aşë ɗiini bukal bti na nɗup ni baɗi, woli banwoon bayaana banwoon baando bi fiyaar Krittu baneen ɗi dko mënt, naşal aji baankji nayilaa i?

24 Kë baɗaana bti başale ɗupar Naɗibaɗi woli anwoon nayaana anwoon aando bi fiyaar aneen ɗi dko mënt, uko wi atiinkun bti uji udola ayikrën kë awo nado buɗaan, nɗup nɗup njaana nɗadola aşalan uleeful.

25 Wal mënt, iko inmeniin ɗi uşalul iji ipën kawinana, aşë jot kafëɗ kaara ɗi mboş kadëman Naɗibaɗi kaşë kaji : « Na manjoonan, Naɗibaɗi awo ɗi ptoofan! »

ɗi uko wi byit bi banfiyaaruɗ

26 An bayiɗ naan ɗi *Krittu, kë we wi nawoon kado? Woli nayitiir pñehan Naɗibaɗi, kë alon aka kayeeh, kë alon aka uko wi pjukan, alon kë aka uɗup unwoonun du Naɗibaɗi, alon kë aka uɗup wi baɗi wi pɗup, kë alon ahil pɗolanaar wa, iko mënt bti iwo kado baɗaana baya kadun.

27 Woli balon baɗal pɗup nɗup ni baɗi, nadoon batëb këme bawajana ɗi baɗup, andoli ji ɗup kayewan atënɗul, alon aşë tolanaar wa.

28 Woli natolanaar wa aanwoo, bayompan, baɗiini na Naɗibaɗi du nɗaasa ni baka meet.

29 Kë woli balon baɗal ɗupar Naɗibaɗi, batëb këme bawajana ɗi baka baɗiiniin bandukiin başë bado kaşal ɗi uko wi baɗupun.

³⁰ Woli alon awo ti p̄tup kē Naşibaţi aşē wul alon kak ti banwoon da uţup, nateek ayompan awuta adiiman wa.

³¹ Na manjoonan, an bti nahilan kaţupar Naşibaţi, aloolan aji ţup kayewan atēnţul, bañaan bti bahilna bajuk babot baţan baka.

³² Banjaan baţupar Naşibaţi baji bahil pmēban nleef ŋi baka.

³³ Naşibaţi aanwo i parēfa, ul ajaan aţij mnjeeh ; ti byit bti bi banfiyaaruŋ uko waŋ uwoon kado kadolana.

³⁴ Woli nayitiir pdēman Naşibaţi, baat baji bawo kawut pŋaat, baandinan baka bado kahoopaţer da. Jibi upiitaniin ti *Ulibra wi Bgah, bawo kado katiink tiink.

³⁵ Woli baŋal kame uko ulon, baheparan bayin baka du katoh. Unuura ŋaaţ ado kaŋaat woli pntuk pi banfiyaaruŋ payit pŋehan Naşibaţi.

³⁶ An biki Korint, naşal aji uţup wi Naşibaţi upēna du an i? An nawohan baloolan bantiinkuŋ wa i?

³⁷ Woli ŋaan aşal aji awo Naţupar Naşibaţi kēme ŋaan anwoon na *Uhaaş wi Naşibaţi, awo kayikrēn kē uko wi mpiitanaŋ uwo uko wi Ajugun aţuun pdō kado.

³⁸ Kē ŋaan aşale pok pyikrēn uko mēnt, Naşibaţi apoka ul kak.

³⁹ An bayiţ naan ti *Krittu, nadoon kala keeri p̄tupar Naşibaţi kaşē kawo naankneenan p̄tup ŋţup ŋi baţi.

⁴⁰ Iko mēnt bti idolaniin na uşal ujij ibot iţep ti bgah.

15

Pnaţa ti pkeţ pi Yetu

¹ An bayiţ naan, dnjal kaleşanan *Uţup Ulil Unuura wi nţupanaŋ, wi nayeenuŋ akuţ amēban ti wa aliint.

² Ti uţup mēnt wi wi Naşibaţi aţepnuŋ abuuranan, an nanjaan namēban wa jibi nţupanaŋ wa ; woli mēnt hēnk da, pfiyaar pi nan pawaan udooni.

³ Uko undēmnun ti iko yi nji kaţupanaŋ uwoon wi nyeenuŋ

nji kak unwoon kē *Krittu akeţ apēnanaan ipekadu yi nja, jibi upiitaniin ti *Ulibra wi Naşibaţi.

⁴ Amoyaa aşē naţa ti pkeţ ti unuur uwajanţen, hēnk kak di di upiitaniin ti Ulibra wi Naşibaţi.

⁵ Apēn awinana ti kadun ki Kefat*, aluŋ apēn awinana ti kadun ki banjaanul iŋeen na batēb.

⁶ Akak aluŋ apēn awinana ti byaaş bloolan ti kadun ki banfiyaaruŋ iŋeen-week ŋyaaş kaŋeen : bantumnuŋ ti baka bahum bajeb kē balon bakeţi.

⁷ Wi iko yaŋ iţepuŋ, akak apēn awinana ti kadun ki Yakob† na ki banjaan bti.

⁸ Abaaŋşaan apēn awinana ti kadun naan nji kak, kē nwo ji napoţ ambukiin bē wal wi kabuka ki nul uundo bi ban.

⁹ Nji dwoon ampoţēţaanuŋ ti banjaan biki nul ; na manjoonan mēndo taan taan na pdu'ana nanjaan ŋiki dbi hajan ŋfa bañaan biki Naşibaţi banfiyaaruŋ *Krittu.

¹⁰ Kē Naşibaţi aşē wulēn bnuura bi nul ado kē nwo ŋaan i nwoon ; bnuura bi awulnuŋ baanwaan udooni, dbaa ţep ţep alemp apel banjaan bandukiin. Mēnt nji a ti uleef naan dwoon anlempuŋ, Naşibaţi ajaan aţepna ti nji kalemp ti bnuura bi awulnuŋ.

¹¹ Hēnk keeri, uwole nji kēme banjaan bandukiin baktupuŋ, *Uţup Ulil Unuura wi wi ŋktupuŋ, uţup mēnt wi wi nafiyaaruŋ.

Pnaţa pi bañaan ti pkeţ

¹² Kē woli nţupan aji *Krittu anaţa ti pkeţ, hum di di balon ti an bahilanuŋ kaji bañaan baanknaţa ti pkeţ ba?

¹³ Woli bañaan baanknaţa ti pkeţ, Krittu aannaţa keeri ti pa.

¹⁴ Kē woli Krittu aannaţa ti pkeţ, uko wi nţupuŋ ukeer awaan udooni, kē pfiyaar pi nan pawaan udooni.

¹⁵ Woli na manjoonan bankeţuŋ baanknaţa ti pa, uwoon kē Naşibaţi aannaţan Krittu ti pa. Nkeer awo

* 15:5 *Kefat*: Kawo katim kalon ki Piyeer. † 15:7 *Yakob*: Yakob i awo abuk aşin Yetu akuţ awo naweek i pntuk pi banfiyaaruŋ pi Yerutalem.

bañilan ti uko wi Naşibaŋi, wi nŋupun aji anaŋan Krittun ti pkeŋ.

16 Aa, woli bankeŋun baannaŋa ti pa, Krittun kak aannaŋa ti pa.

17 Kẽ woli Krittun aannaŋaa, pfiyaar pi nan pawaan udooni, nahum nwo ti pekadu,

18 kẽ banfiyaarulun bankeŋun baankbuur.

19 Woli nhaŋ Krittun abuuran nja ti mboş ŋaŋ, nwoon banŋaganaanun.

20 Kẽ *Krittun na manjoonan aşẽ naŋa ti pkeŋ; ti bankeŋun, Krittun awoon nateek annaŋiin ti pa.

21 Nnaŋ aloolan aŋiun pkeŋ ti mboş hẽnk kak di di nnaŋ aloolan akdolun baŋaan banaŋa ti pkeŋ.

22 *Adam akaan kẽ baŋaan bti bakkeŋ, hẽnk kak Krittun akaan kẽ baŋaan bti banwoon na a baknaŋa ti pkeŋ.

23 Ti uko wi pnaŋa ti pkeŋ, Naşibaŋi ado bi ŋup ŋup jibi uko mẽnŋ uktepun: Krittun awoon nateek annaŋiin ti pkeŋ, woli alun abi, baŋaan biki nul babaa naŋa ti pa.

24 Woli uko waŋ utepi, uba umundu uşẽ bi, wal mẽnŋ atok başih bti, baweek bti na mnhina bti, kaşẽ kawul pşih Naşibaŋi anwoon Aşin.

25 Na manjoonan Krittun alun kaşih te wal wi Naşibaŋi akŋuun başooradul bti ti ihoŋul uŋeek.

26 Naşooradul nabaaŋşaan i aktokun awoon pkeŋ.

27 *Ulibra wi Naşibaŋi uji aŋu iko bti ti ihoŋ yi Krittun uŋeek; kẽ wi ujakun aji aŋu iko bti ti ihoŋ yi Krittun uŋeek, nme kẽ Naşibaŋi ti uleeful aanwo ti ihoŋul uŋeek, ul aŋuun iko bti ti ihoŋ yi Krittun uŋeek.

28 Wal wi Naşibaŋi akun kaŋu iko bti ti ihoŋ yi Krittun uŋeek, wi wi ul, Abuk Naşibaŋi, akwoon ti kafet ki nul, ul Naşibaŋi, ankun kaŋu iko bti ti ihoŋul uŋeek. Hẽnk Naşibaŋi alun kawo aloolan ŋaŋ anŋşihun, alun kaşih ti iko bti.

29 Naşalan kak biki babattaarun ti katim ki bankeŋun: we wi bahaŋun pyeenk ba? Woli ujoonan kẽ bankeŋun

baanknaŋa ti pa, we ukaan kẽ battaar ti katim ki baka ba?

30 Kẽ nja, we ukaan kẽ unuur undoli nji nwo ti mntum mi pkeŋ ba?

31 An bayit naan, na manjoonan dji kawo ti mntum mi pkeŋ unuur undoli, kẽ ulon uşẽ wo mnlilan mi naan uwoon wi nawoon ti ploolan na Yetu *Krittun Ajugun.

32 Woli uşal wi baŋaan bajen ŋaŋ ukaan kẽ ngutan na nko ni uŋeek du Efet, we wi nkaan da? Woli bankeŋun baanknaŋa ti pa, nabiin nde nbot ndaan; nkeŋ faan.

33 Naŋaafaraan: banoh bawuŋaan baji batok nnaŋ mnwo.

34 Naŋelşan nşal ni nan, naŋaŋan pjuban. Na manjoonan, balon ti an baamme Naşibaŋi; uwo mnkow pa an.

Uleef wi banknaŋiin ti pkeŋ

35 Kẽ alon aşẽ hilan kahepar kaji: « Hum di di bankeŋun baknaŋiin ti pa? Babi na uleef unaam hum ba? »

36 Iwi iwo nawaan uşal! Imme kẽ woli itepii, udeey ulon uunji uhil kabuk bẽ uunkeŋ keŋ duna i?

37 Kẽ uko wi itepiin uunwo uko umbukiiŋ: uwo pbuk ŋaŋ, pi maaj keme ndeey nlon.

38 Wal mẽnŋ, Naşibaŋi kaşẽ do wa ubuk bko bi anjalun, pbuk pandoli paji pabuk bko bi pawoon i kabuk.

39 Nleef bti nnaannaami, ulon uji uwo wi nnaŋ najen, ulon kawo wi nntaam, ulon kawo wi nkat, ulon kawo wi nŋeb.

40 Uka kak iko inwoon du baŋi, na inwoon ti mboş; kẽ kanuura ki iko yi baŋi kapaŋ na ki iko yi mboş.

41 Kanuura ki bnuur kapaŋ na ki pli, kẽ ki njah kapaŋi; ujah udoo ji upaŋ kanuura na ujah utenŋ wa.

42 Kẽ hẽnk di di uwoon ti uko wi pnaŋa ti pkeŋ. Uko wi bamoyun ti mboş ji utepi, uwo uleef unkpuŋun. Uşale naŋa ti pkeŋ, uunkak ahil kapuŋ.

43 Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwaanun udooni, kẽ woli unaŋa ti pkeŋ, uji utum na mndem. Uko wi bajaan bamoy uwo uleef unwoon

uunka mnhina, kë woli unaṭa ṭi pkeṭ, uji utum na mnhina

⁴⁴ Uleef wi bajaan bamoy uwo uleef wi ṅaaṅ najën, bë uṣale naṭa ṭi pkeṭ, *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uji uwul wa mnhina. Uka keeri uleef unwoon wi ṅaaṅ najën akuṭ aka uleef unjaan uyeenk Uhaaṣ wi Naṣibaṭi.

⁴⁵ Upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Ñiinṭ nateek, *Adam, awo ṅaaṅ najën i Naṣibaṭi awulun uhefënt.* » Kë Adam natëbantën anwoon Krittü, atum na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaan uwul ubida.

⁴⁶ Mënt ṅaaṅ anyeenkuṅ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ajaan abi uteek, ṅaaṅ najën a ; anyeenkuṅ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi abaa bi.

⁴⁷ Naṣibaṭi aboman ṅaaṅ nateek na ufuuṣ, awoona ṭi mboṣ ; kë natëbantën aṣë woona baṭi.

⁴⁸ Baṅaaṅ biki mboṣ bawo wo ji i Naṣibaṭi abomanaanuṅ ufuuṣ ; kë banwoon baṭi kë bawo ji anwoonuṅ baṭi.

⁴⁹ Njunna awo ji ṅaaṅ mënt anwoonuṅ ṭi mboṣ, aṣë luṅ kanaam anwoonuṅ baṭi.

⁵⁰ An bayiṭ naan ṭi *Krittü, uko wi nji nṅaluṅ kaṭupan uwoon kë ṅaaṅ najën aanhinan kaneej du *Pṣih pi Naṣibaṭi, kë uko unkpuṭuṅ uunhinan kaneej du dko di iko iwoon iinji ipuṭ.

⁵¹ Hënkunṅ dṅal kaṭupan uko ulon ummeniinṅ: mënt nja bti ṅklun kakeṭ, kë nja bti ṅṣë luṅ kaṭëlṣa.

⁵² Uko mënt utaran ṭaran, kawo ji ṅaaṅ akompëṣuṅ uyaaṣ uloolan, ṭi wal wi plul pbaañṣaani paklulunṅ. Paluṅ kalul, baṅaaṅ bankeṭuṅ baṣë banaṭa bawo baankak akeṭ, wal mënt nja bti ṅṭëlṣa.

⁵³ Na manjoonan, uko unkpuṭuṅ uwo kakak uko unwoon uunkpuṭ, kë uko unkkeṭuṅ uwo kayeenk ubida unwoon uunkba.

⁵⁴ Wal wi uko unkpuṭuṅ ukkakuṅ uko unwoon uunji upuṭ, kë uko unkkeṭuṅ uyeenk ubida wi mnṭo, wal mënt wi wi uṭup umbiinṅ apiitana ṭi

*Ulibra wi Naṣibaṭi ukdolaniinṅ: « Pkeṭ pawatanaa, pakobaa.

⁵⁵ Iwi pkeṭ, pwat pi nu pundu? Iwi pkeṭ, uko ufiṅi wi nu uwo ṭuṅ? »*

⁵⁶ Uko wi pkeṭ pajaan pafiṅna uwo pekadu, kë uko unjaan uwul pekadu mnhina uwo *Bgah bi Moyit.

⁵⁷ Nabiin keeri ṅbeeb Naṣibaṭi anjaan aṭëpna ṭi Ajugun Yetu *Krittü kado nja ṅwat.

⁵⁸ An bayiṭ naan ṭi *Krittü biki mmaganuṅ, namëbaan keeri naliinṅ. Nadoon kataman unuur undoli ṭi plempar Ajugun. Name kë plempara paanwaanṅ udooni.

16

Bajunt bṭënkni banfiyaaruṅ biki Yerutalem

¹ Hënkunṅ dṅal kaṭupan uko ulon ṭi uko wi bajunt bṭënkni baṅaaṅ biki Naṣibaṭi banwoon Yerutalem. Ddobi ṭup banfiyaaruṅ biki Galatiya uko wi bawoon i pdo. Dṅal an kak nado haṅ.

² ṭi unuur uteek wi kanëm, andoli ṭi an ajejan ktaka klonṅ jibi ahinanuṅ aka, ahank du katohul, kawutna kayoonk mbi nabaa naneej bajunt.

³ Wal wi nji kabiinṅ, dwul biki nadatuṅ ikaarta yi mpiituṅ baṅaaṅ biki Yerutalem bameena uko unṭijuṅ baka, dyil baka baṅooṭ baka uko wi najuntuṅ kaṭënkna baka.

⁴ Woli uyoṭanaan nya da nji ṭi uleef naan, bado bayaaṣ na nji.

Pyä bayaaṣ pi Pawulu

⁵ Dṅal pṭëpna utaak wi Matedoniya kabaa kabi pwinan.

⁶ Ulome ndo du an ṅnuur ṅlon këme ṅṭo da wal wi ujonṭ bti, hënk naṣë nawulën uko wi nnumiinṅ pa bayaaṣ.

⁷ Mëṅṅal ṭi byaaṣ bi kapant pant, dṅal pdo ṅnuur ṅlon na an woli ulil Ajugun.

⁸ Kë ṅṣë luṅ kaṭo du ubeeka wi Efet te ufettu wi *Pentakot,

⁹ ṭiki dwiin kë dhil kado da ulemp unuura wi ndoon abi jun pdo, kë baṣoorad nja baṣë tum da kakṣa.

10 Woli Timote abii, nadoonan kadola awo bnuura ƙi ptoofan. Awo na nji k  nji nlempar Ajugun,

11 nin alon awutan keeri kabeeha. Naƙenkana aka uko wi anumiin pa bayaaŝ abiina te du nji. Nwo ƙi pyoonka, nji na banfiyaaruŋ banwoon na nji.

12 K  *Apolot ayiƙ nja ƙi *Krittu, ddab ra abi pwinan ul na bayiƙ nja bandukiin, k  aŝe wo aando bi n al pbi h nkuŋ ; aluŋ kabi woli ahinani.

Iko ibaaŋŝaani yi pdo

13 Nawoon bten, nam ban naliint ƙi pfiyaar pi nan, nawoon baŋaŋ bat n, nanaŋan naliint.

14 Uko wi nakdolun bti, nadolan wa na unal.

15 An bayiƙ naan, dkak aƙupan uko ulon. Name k  Tefanat na biki katoh ki nul bawoon bateek bankakuŋ afiyaar *Krittu du uƙaak wi nan wi *Akayi, name k  baji balempar banfiyaaruŋ bandukiin.

16 Nadoon katiink keeri baŋaŋ ji bakaŋ m nŋan, na baŋaŋ bti bankdoonaanuŋ na baka.

17 Dlilan ƙi uko wi Tefanat na Fortunatuƙ na Akayut babin ƙi pwin n ; bat nk n wi nawoon naanwo da,

18 bat nŋt naan jibi bat nŋt nanaŋ. Najukan pyikr n bnuura bi baŋaŋ banwoon ji baka bajaŋ bado.

19 Banfiyaaruŋ *Krittu bti biki uƙaak wi Atiya bawulan mboŝ. *Akila na Pritiliya na banfiyaaruŋ banjaŋ bayit du katoh ki baka bawulan mboŝ ƙi katim ki Ajugun.

20 Banfiyaaruŋ bti banwoon ƙi na nji bawulan mboŝ. An kak nawu-land n mboŝ naboofar na uŝal uyi-manaan.

21 Nji Pawulu ƙi uleef naan dpiituŋ ƙi awulan mboŝ.

22 Woli n aŋ aan al Ajugun, af pana.

Maranata* - Ajugun biini!

23 D nehan Yetu Ajugun awulan bnuura.

24 Dnalan, an bti wi nwoon ƙi ploolan na Yetu *Krittu.

* 16:22 Maranata : Ƙi uheb r  dawoon Ajugun, biini! k me Ajugun abi.

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Korint

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Korint. Ƨi kakaarta ki nul kateek aṭup baka aji aṅal pya kawin baka. Abi ji na baka kak bajunt, bajunt mēntṭ baṭēnkna banfiyaarun biki Yerutaalem, kē ul Ƨi uleeful akyaan kayeenk bajunt mēntṭ. Kē aṣē bi wo aanya da. Hēnk di di awoon aanya da : Timote awo Ƨi bgah pya Korint, aṣē me Ƨi bgah iko yi banfiyaarun biki da bakdoli. Kē uko mēntṭ uunlila. Atiink kē bayuday balon baya Korint ajukan da iko impaṭi na Uṭup Ulil Unuura wi Pawulu abiiṅ ajukan da. Baji baji na baka kē Pawulu aanwo nanjañan i Krittun na manjoonan. Wi wi Timote aṣaan aṭiṣ aṣē Ƨup Pawulu, kē ajooṭan maakan. Uko mēntṭ ukaan kē apiit baka kaṭup uko wi aṣalun na uko ukayi kē aanya du baka.

Pawulu aṭup Ƨi kakaarta ki kē awo nanjañan i Krittun aṣē paṭ jibi aklempi na bandukiṅ bajaan bajukan bgah. Uko mēntṭ ukaan kē baṣoora. Pawulu akak aṭēga aji aṅal ul na biki Korint bawo Ƨi ploolan. Aji na baka bataman Ƨi bajunt baṭēnkna banfiyaarun biki Yerutaalem. Akak aṭup aji aṅal kaya kawin baka kahilna kaṭup bañaan banwoon baanwut pjuban manjoonan. Woli Pawulu amēban aliint aji awo nanjañan aṅal ṅal bañaan bame Uṭup Ulil Unuura bakuṭ bame kē Yetu awoon Ajugun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awul baka mboṣ akut abeeb Naṣibaṭi (1.1-11)
2. Ulemp wi nanjañan du banfiyaarun (1.12-2.17)

3. Pṅal ñaan jibi Krittun aṅalun nja (3.1-7.16)
4. Pṅen bajuuk (8.1-9.15)
5. Pawulu aṭup aji awo nanjañan na manjoonan (10.1-13.10)
6. Pwul mboṣ pbaañsaani (13.11-13)

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aduun pa nwo nanjañan i Yetu *Krittun, Ƨiki aṅalun wa, na Timote ayiṭ nja, ṅpiitanan an banfiyaarun Krittun biki ubeeka wi Korint na bañaan biki Naṣibaṭi bti banwoon Ƨi utaak wi Akayi* bti.

² Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Pawulu abeeb Naṣibaṭi

³ Nawulēn ṅbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittun Ajugun Ƨi uko wi aṅagiṅ nja abot atēṅṅēn nja.

⁴ Aji tēṅṅēn nja wal wi ṅjaan ṅwo Ƨi unoor undoli, kadolna nja ṅhil ṅdo katēṅṅēn bañaan banwoon Ƨi unoor undoli na ptēṅṅēn pi Naṣibaṭi atēṅṅēn nja.

⁵ Na manjoonan, Krittun akaan kē ṅkhaj maakan, kē hēnk di di akaan aji tēṅṅēn nja maakan.

⁶ Woli ṅwo Ƨi unoor, uwo wo pa ptēṅṅēnan kabot kaṭijan mbuur ; woli Naṣibaṭi atēṅṅēnun, uwo pa ptēṅṅēnan nahilna namiir mnhaj mi ṅhajun.

⁷ Uhaṭ wi ṅṭuun Ƨi an udēmi ; ṅme kē jibi nahajun ji un, hēnk kak di di Naṣibaṭi aktēṅṅēnanan ji un.

⁸ An bayiṭun, ṅṅal name kē mnhaj mi ṅhajun du utaak wi Atiya manṭēp uṭup†, kē ṅhaajala maakan adoo ṣal aji wi nun ubaa.

⁹ Na manjoonan ṅbi ji ji pkeṭ pi nun pabani, ukaan kē ṅēnkak ahaṭ ṅleef ṅi nun, ahaṭ Ƨi Naṣibaṭi anjaan anaṭan bañaan Ƨi pkeṭ.

¹⁰ Ul abuurun un pkeṭ mēntṭ, akak alun kabuurun. Aa, ṅṭu mnhaṭ mi nun Ƨi a, ame kē alun kabuurun kak.

* **1:1 Akayi** : Korint dawo Ƨi utaak wi Akayi, dawoon ubeeka unwoonun uweek da. † **1:8 Mnhaj** mi ṅhajun du utaak wi Atiya : Ñaan aamme mnhaj mi aktiiniyaanun Ƨi. Manka pwo mnhaj mandēmun mi aṭiiniyaanun Ƨi ulibra wi Ulemp wi Banjañan 19.23-40.

¹¹ An naŋok ɕi ulemp mēntɕ wi najaan nañehandērun ; hēnk, Naŋibaɕi atiink pñehan pi bañaan batum, kawulun bnuura, uko mēntɕ ukaan kē bañaan batum baji babeeba.

Uko unkaan kē Pawulu alutan bayaas bi nul du Korint

¹² Hēnkuŋ, uko wi uwoon mnlilan mi nun, uhaas wi nun udiimanuŋ un kē mnwo mi nun ɕi umundu wi na ɕi kadun ki nan manwo mnwo mntool akuɕ ajinɕ ɕi kadun ki Naŋibaɕi. Uko mēntɕ uwoona du Naŋibaɕi, mēntɕ uŋal untuŋa wi bañaan bajēn ubiŋ aŋonun, bnuura bi nul babiŋ aŋonun.

¹³ Na manjoonan, ɕi ikaarta yi ŋpiitanan, ŋēmpiitan nin uko ulon umpaɕi na wi nahiluŋ kaleyiir kakuɕ kate, kē nŋē me kē unuur ulon nalun kate.

¹⁴ Uka uko ulon wi nadoon abi yikrēn : ɕi unuur wi Ajugun Yetu akbiŋ, ŋwo mnlilan mi nan nakuɕ nawo mnlilan mi nun.

¹⁵⁻¹⁶ Dfiyaar uko mēntɕ, ukaan kē mbi ŋal kaɕēpna duna du an, kabaa kaya Matedoniya di nji kawoonuŋ kakak du an, kaŋē kayeenk uko wi nji kanumiŋ pyaana bayaas du *Yuda, hēnk nahilna nanuurandēn uyaas utēbantēn.

¹⁷ Wi njakuŋ aji ddo haŋ, dbeŋ beŋ i? Woli dji ddo uko, dji kawo na uŋal wi ñaan najēn anwoon aanji ɕijan ɕi uɕup uloolan i?

¹⁸ Na manjoonan, ɕi katim ki Naŋibaɕi, uɕup wi nun na an uunwo wi « aa » na « a-a. »

¹⁹ Uko wi Yetu *Krittu Abuk Naŋibaɕi, wi nji na Filat na Timote ŋɕupanan, uunwo wi « aa » na « a-a » ubaa ɕēp ɕēp awo wi « aa » ɕaŋ.

²⁰ Yetu Krittu awoon « aa » mēntɕ, iko bti yi Naŋibaɕi ahoŋuŋ idolana ɕi a. Kē ɕi ul i i ŋkɕēpnun kaji uwo haŋ, kadēmanaana.

²¹ Naŋibaɕi ajaan atēŋtēnun na an, ŋliint ɕi pfiyaar Krittu. Ul ɕi uleeful adatuŋ nja,

²² adiiman kē ŋwo biki nul wi aɕuun uhaas wi nul ɕi nja, wul uwoon uko

ujuni ɕi iko yi ahoŋuŋ aji alun kawul nja.

²³ Uko wi nji kaɕupuŋ uwo manjoonan, Naŋibaɕi amee ; woli dɕilani afiŋēn : mēnŋal ŋal pnooranan, ukaan kē mēnkak du Korint.

²⁴ Nēnŋal pwo baŋih bankɕu'anan uko wi nawoon i pfiyaar ; namēban aliint ɕi pfiyaar pi nan kē ŋŋē ŋal kaɕēnkan nawo na mnlilan.

2

¹ Dŋal keeri aji mēnkak pwinan, nawutna kawo kak ɕi pjooɕan.

² Woli ddolan kē najooɕani, nin alon aankhil pdolēn nlilan ɕiki an bti najooɕan.

³ Dpiit jibi mpiiɕuŋ, kawutna kaban na pjooɕan du bañaan banwoon kadolēn nlilan. Dme na manjoonan kē mnlilan mi naan manwo mnlilan mi an bti.

⁴ Aa, dpiitan awo na mnkuul, ajooɕan, kē uleef ubeew na nji. Kē nŋē wo mēmpiitan piit najooɕanaan, ddo haŋ nameena jibi nŋalanan maakan.

Pawulu amiir anjubanuluŋ

⁵ Ñaan andolnuŋ kē njooɕani, mēntɕ nji ɕaŋ i i adoluŋ kē njooɕani, an bti biki adoluŋ kē najooɕani. Dbaa ji an bti, batum ɕi an.

⁶ Uko wi bañaan batum badiimanuluŋ kē ajubani udo bi kēŋ kēŋ,

⁷ ukaan kē nawo i kamiira hēnkuŋ kabot katēŋtēna awut kawo na pjooɕan pampeluluŋ.

⁸ Dkooɕan keeri nadiimana kē naŋala.

⁹ Dbi piitan kak katenna me natiink uko bti wi nɕupanan.

¹⁰ Kē ñaan i naŋaan amiir, nji kak dji kamiira. Aa, woli dka uko ulon wi pmiir, dmiir miir pa an ɕi kadun ki *Krittu.

¹¹ Ddo haŋ *Fatana awutna kaguur nja ; ŋme bnuura iko yi ajaan aŋal pdo.

Pawulu ahaajala du Trowat

¹² Wi mbiŋ du ubeeka wi Trowat pɕup Uɕup Ulil Unuura wi *Krittu,

dwin kë Ajugun ațenën kë nhinan pdo uko mēnt bnuura.

¹³ Kë uhaaş uşë țela țela na nji țiki mēntēnk da Tit ayiț naan ți Krittū ; uko mēnt ukaaņ kë nduk baka aya utaak wi Matedoniya.

Mbuur manjaaņ manwoona ți Krittū

¹⁴ Nawulēn ņbeeb Naşibați. Adoluņ kë Krittū akob Tatana awat kë ņțok ți pwat pi awatuluņ. Aji țēpna ți nja kado *Krittū ameețana kaniink dko bti jibi ukēra ulil pțēkēñ ujaaņ uniink dko.

¹⁵ Na manjoonan, ņwo pa Naşibați pțēkēñ plil pi Krittū ți ptoof pi bañaan banwoon ți bgah bi mbuur na bañaan banwoon kak ți bgah bi pkeț.

¹⁶ Ukēra mēnt uji uwo ți banwoon ți bgah bi pkeț na pțēkēñ panjaaņ pațij pkeț, kawo ți bandukiin pțēkēñ panjaaņ pawul ubida. Kë in așaaņ ahil pdo ulemp mēnt?

¹⁷ Bañaan bațum baji bado na plaana pyok ți uțup wi Naşibați. Kë un ņşë ji ņțup uțup wi Naşibați na ņhaaş ņjinț jibi ațu'un pdo. Ți mnhina mi Krittū, nji ņțup wa kë Naşibați amee.

3

Mndēm mi bhoņar bhalu

¹ Naşal aji uko wi mbaaņ ațup țup uwoon kë ņhomp homp i? ņnuma ji baloņ pdiimanan ikaarta inkdiimanuņ kë Naşibați ayiluņ un kēme kaheparan ya i?

² An ți ņleefan nawoon kakaarta ki nun, kapiitana ți ņhaaş ņi nun, kë bañaan bti bame ka abot aleyiir ka.

³ Bañaan bame bnuura kë nawo kakaarta ki *Krittū apiitun ahankanun. Kakaarta mēnt kaampiitana na kañen ki ņaaņ najēn kapiitana na *Uhaaş wi Naşibați anwoon ukumpēş wi ubida, uko unwoon ți ka uumpiitana ți mnlaak*, upiitana ți ņhaaş ņi nan ņanwoon ņi bañaan bajēn.

⁴ Ți pwo ți ploolan na *Krittū ņhaț ți Naşibați, ukaaņ kë ņkțiini hēnk.

⁵ Na manjoonan, ņēññoom kaji un ņdoluņ ulemp mēnt bdidid'un ; Naşibați awuluņ un mnhina mi pdo wa.

⁶ Ul awuluņ un mnhina mi pwo banklempuņ ți uko wi *bhoņar bhalu, banwoon baanwo bi bgah bampiitaniin ți mnlaak* așë wo bi *Uhaaş wi Naşibați. Bgah bampiitaniin baji bațij pkeț, kë Uhaaş wi Naşibați uşë ji uțij ubida.

⁷ Nameen kë bgah mēnt bampiitaniin ți klaak, bajaan bațij pkeț așë wul *Moyit mndēm kakşa, mul mambiin anuur ți kaara di nul ado kë biki *Itrayel baambi hil ptena, mndēm mēnt kë manşë wo maanjon.

⁸ Kë ulemp wi *Uhaaş wi Naşibați uşë luņ kawul mndēm mampelnuņ.

⁹ Aa, wi ulemp wi bgah banjaan bado ņaaņ aduknaana, uwoon na mndēm, hum di di ulemp wi Uhaaş wi Naşibați unjaan udo ņaaņ awo natoool ți kēş ki nul uwoon uunkwo na mndēm mampelnuņ?

¹⁰ Hēnk, uko umbiin adēmana uunkak adēm, țiki mndēm mampelnuņ mambiin.

¹¹ Na manjoonan, woli uko unkmbaaņ uwo na mndēm, hum di di unwoon uunkba uwoon uunkwo na mndēm mampelnuņ ba?

¹² Hēnkun, wi ņhațuņ uko waņ, ņțum na mntēņ.

¹³ ņēndo ji *Moyit anjaan awun kaara kaneenanaan babak *Itrayel bawin mndēm manktooluņ pba.

¹⁴ Kë ņhaaş ņi biki Itrayel ņașë dēnēta dēnēț te hēnkun, woli baleyiir ți kadun ki bañaan ulibra wi *bgah bi Moyit, baanji bahil pwin mndēm ; pwo ți *Krittū țañ pakkaan bawin ma.

¹⁵ Te hēnkun, woli baleyiir ulibra wi bgah bi Moyit, ņhaaş ņi baka ņaji ņawunana.

¹⁶ Kë woli ņaaņ aji ațaş Ajugun, uko unneenanuluņ pwin uji upēn.

¹⁷ Kë Ajugun na *Uhaaş wi Naşibați bașë wo baloolan, kë dko di Uhaaş wi Ajugun uwoon, dul di di mbuur manwoon.

* **3:3** *Uumpiitana ți mnlaak* : Natenan ți Ppēn 34 – Naşibați ado kë Moyit afej mnlaak, apiit bgah bi nul ți ma. * **3:6** Natenan ți Ppēn 34.

18 Nja bti, n̄nhiluŋ h̄nkuŋ pwin mnd̄em mi Ajugun, mnd̄em m̄ent̄ manji manwinana ti nja ; uhaaŋ wi Ajugun uwo ti p̄t̄el̄eŋ nja k̄e n̄kak anaam na Ajugun, mnd̄em mi nja k̄e mankd̄ema d̄em pya.

4

Mnd̄em mammeniin

1 Naŋibaŋi ti m̄n̄aga mi nul awuluŋ un ulemp m̄ent̄, ukaaŋ k̄e n̄m̄eban aliint̄.

2 N̄pok iko yi bd̄em ikowand̄enaan, n̄en̄ji n̄wo ti kaguuru kaŋel̄eŋ uŋup wi Naŋibaŋi. N̄baa t̄ep t̄ep aji n̄diiman manjoonan, baŋaaŋ bti bawin k̄e n̄wo baŋool ti kadun ki Naŋibaŋi.

3 *Uŋup ulil unuura wi n̄k̄t̄upuŋ, woli udoo wunana ti baloŋ, uŋenk̄ t̄enk̄ k̄e bukuŋ m̄ent̄an bawo ti bgah bi p̄ket̄.

4 Baanfiyaar uŋup m̄ent̄ t̄iki Fatana naŋih i mboŋ atok baka uŋal, bawutna kawin bjeehi bi Uŋup Ulil Unuura banjaan badiiman mnd̄em mi *Krittu anjaan adiiman jibi Naŋibaŋi awoon̄.

5 Na manjoonan, m̄ent̄ uko wi nun ti n̄leefun wi wi n̄k̄t̄upanaŋ, uko wi Yetu Krittu Ajugun wi wi n̄k̄t̄upanaŋ, ul akaaŋ k̄e n̄klemparan.

6 Naŋibaŋi aŋiini t̄fa aji : bjeehi bajeehaan ti bd̄em. Ul akaaŋ ajeehan n̄haaŋ n̄i nja, n̄hilna n̄me bjeehi bi mnd̄em mi nul banjaan banuur ti kaara di Yetu Krittu.

7 Bjeehi m̄ent̄ bi Naŋibaŋi aŋuun̄ ti nja bawo wo ji uwuuru wi bajeuŋ ahank̄ ti uko undayanaan, ujin̄na ti k̄eŋ ki baŋaaŋ k̄e mn̄hina mn̄week mi n̄woonaanun̄ muŋ manwoona du Naŋibaŋi, maanwoona ti nja.

8 N̄wo ti unoor undoli aŋe woha bnaŋ, ahaajala aŋe haŋaara,

9 bahajanun, k̄e Naŋibaŋi aŋe wo aankwutanun nin, bakobun awat k̄e n̄ŋe doonaanaara.

10 Na n̄nuur, n̄ji tiink̄ ti n̄leefun mn̄haj mi Yetu ahajuŋ adoo keŋ, ubida wi nul uhilna uwinana ti un.

11 Na manjoonan, un n̄woon̄ bajeb, uko wi Yetu uji udo n̄wo ti mn̄tum mi p̄ket̄ unuun̄ undoli, ubida wi nul uhilna uwinana ti n̄leef n̄i nun n̄anwoon̄ n̄i kakeŋ.

12 H̄enk, n̄n̄og p̄ket̄ nahilna naka ubida.

13 Upiitana ti *Ulibra wi Naŋibaŋi aji : « *Dfiyaari, ukaaŋ k̄e n̄t̄upi.* »* Un kak, ti uhaaŋ wi p̄fiyaar m̄ent̄, n̄fiyaar Naŋibaŋi, ukaaŋ k̄e n̄k̄t̄up.

14 N̄me k̄e Naŋibaŋi annaŋanun̄ Yetu Ajugun ti p̄ket̄ aluŋ kanaŋanun na a, kadolon n̄winana na an ti kadunul.

15 Uko wi n̄khajuŋ bti uwo keeri pa an, h̄enk, bnuura bi Naŋibaŋi baji bawo ti baŋaaŋ banjaan batuma tum pya, baŋaaŋ batum babeeba abot ad̄emaanaara d̄eman maakan.

Phaŋ iko yi baŋi

16 Uko waŋ ukaaŋ k̄e n̄m̄eban aliint̄. Woli uleef wi nun udoo t̄afa t̄af pya na n̄nuur, uhaaŋun uji uwoha wo uhalu na n̄nuur.

17 Unoor n̄i n̄knooruŋ h̄nkuŋ unwoon̄ uunkjon uwo uko umpoti ti kadun ki mnd̄em mweek manwoon̄ maankba mi unoor m̄ent̄ ukbo-manun̄ un.

18 H̄enk, n̄en̄ji n̄tu n̄ŋal ti iko inkwinaniin̄, n̄ji n̄tu n̄a ti inwoon̄ iinwinanaa ; iko injaan̄ iwinana iin̄ji ijon, k̄e inwoon̄ iinwinanaa iŋe wo yi mn̄to.

5

1 N̄me na manjoonan k̄e uleef wi nja wi umundu wi uwo wo ji kaloona : wal wi kakjotuŋ, n̄ka du baŋi uleef uloŋ unwoon̄ ji katoh ki Naŋibaŋi aniwun̄ nja, kanwoon̄ kaankjot nin.

2 K̄e n̄ŋe wooni h̄nkuŋ ti n̄haaŋ n̄i nja meet̄, ti uleef wi nja wi umundu wi t̄iki n̄n̄al kawohara uleef wi nja wi baŋi ;

3 n̄wohara wal m̄ent̄, n̄enkwo byiŋu.

4 Aa, n̄leef n̄i nja n̄awo ji kaloona, n̄wooni ti n̄haaŋ n̄i nja meet̄ abot aŋega wi n̄woon̄ ti unoor h̄nkuŋ. N̄en̄n̄al n̄al p̄f̄el uleef wi nja wi umundu wi, uko wi n̄n̄aluŋ uwo pwohara uleef

* 4:13 kampiitaniin̄ ti ulibra ujon wi bagrek. Kaŋaam 116.10.

wi Naşibaţi akwulun nja, uleef wi nja unwoon wi pkeţ uhilna uţelëşa ukak uleef unwoon uunkkeţ.

⁵ Naşibaţi  i uleeful apaşun nja pa uko m ent, awul nja *Uhaaş wi nul adimanaanun k  alun kawul nja ubida wi mn o.

⁶ H nkuŋ keeri nji n t n maakan na n uur. Nme k  nwole du kaloona kanwoon uleef wi nja, nlow Ajugun.

⁷ Na manjoonan, npoşna pfiyaar, n nkpoşna k ş.

⁸ N t n maakan ahokan pduk uleef wi, kaya kawo na Ajugun.

⁹ H nk, nbi  u  u nşal  i plila nwole  i uleef m ent k me woli n p n  i wa.

¹⁰ Nja b i nwo i kanaţ  i kadun ki *Krittu, away ş nja wal m ent, andoli aluka uko wi alempun na uleeful wi awoon  i mboş.

Plemp ba aaŋ batiinkaraan na Naşibaţi

¹¹ Nme uko unwoon pdo ka i Ajugun a   do na pdo ba aaŋ bandukiin bado ka i a. Naşibaţi ame'un bnuura, k  nhaţ aji an name'un bnuura.

¹² N nkak aŋal kado nayikr nun, n al ka enan uko wi naknahni  i un, nahilna naka uko uteem banwoon baanknahna uko unwoon  i nhaaş n i ba aaŋ a   nahna iko inkwinaniin du bdig.

¹³ Na manjoonan, woli nwaan nşal, uwo wo pa Naşibaţi ; k  woli nwo na nşal uwo wo pa an.

¹⁴ Uŋal wi *Krittu aŋalun un uk onun un. Nyikr n bnuura k  n aaŋ aloolan ake arun ba aaŋ b i, ba aaŋ b i badobi ke  ke  keeri.

¹⁵ Ake ar ba aaŋ b i, nja nkaan ubida nwootna kaka wa pa nleef n i nja  a n, nka wa pa anke un aku  ana a  i pke  pa baka.

¹⁶ H nkuŋ keeri, n nkak aji nten n aaŋ jibi ba aaŋ baj n bajaan batena. H nk, woli n doo ten  fa *Krittu na k ş ki ba aaŋ baj n, h nkuŋ n nkak atena haŋ.

¹⁷ Woli n aaŋ awo  i ploolan na Krittu, aji bi kak kak n aaŋ nahalu : iko yi ubida ujon ibaa, k  ihalu ibii.

¹⁸ K  uko m ent b i u   woona du Naşibaţi an  pnun  i Krittu adolun k  n iinkar na a aku  awulun ulemp wi pdo ba aaŋ batiinkar na a.

¹⁹ Naşibaţi abiin awo  i Krittu ado ba aaŋ k  batiinkar na ul Naşibaţi, aan o aten bu aan bi badolun a    u'un p up u up wi b iinkar m ent.

²⁰ Krittu ayilun yil keeri p upara, k  uwo wo keeri ji Naşibaţi  i uleeful aji   pna  i un ka iini na an.  i katim ki Krittu njakan nawuta adolan natiinkar na a.

²¹ Krittu aambaan kadola pekadu, k  Naşibaţi adola k  akoba pa pekadu di nja, n hilna n kak batool  i k ş ki Naşibaţi wi nwoon  i ploolan na Krittu.

6

¹ H nk, un n klempun na Naşibaţi n koo an koo , nawutan kanohnaana bnuura bi nayeenknuŋ du a.

² A iini aji :

« *Wi unuur ubanun, d iink p nhan pi nu*
;
 i unuur wi mbuur, dbi abuuranu.

»[☆]

H nkuŋ unuur ubani, unuur wi mbuur uban h nkuŋ.

³ N n al kado uko ulon unkdolun n aaŋ alon a iib, ulemp wi nun uwutna katoka.

⁴ N baa   p   p adiiman  i iko b i k  nwo balempar Naşibaţi na manjoonan. Nji n tam kamiir  i mnhaj, unoor na phaajala.

⁵ Bakobun awat ukalabuş, ado ba aaŋ k  bana ari'un, a u'un nlemp n tam, aneeananun bn oy a anun pde.

⁶ K  n ş  diiman k  nwo balempar Naşibaţi  i pwo na uşal ujint,  i pme,  i kamiir,  i pjoob bkow,  i pwo na *Uhaaş wi Naşibaţi,  i n al na uŋal unjoonanun.

⁷ Nji n diiman k  nji nlempara  i p up manjoonan, k  mnhina mi nul manji mant nkun. Inaanan yi nun iyenanaan nleefun na igutni iwoon pdo kado uko unwoon utool  i k ş ki Naşibaţi.

☆ 6:2 Itayi 49.8.

8 Badëmanun, akak apoṭëtanun ; akarun akuṭ abeebun ; baṭu'un baṭilan te ḡwo bañaan bankṭupun manjoonan ;

9 baṭu'un bayaanṭ te ḡmeetana bnuura ; aṭu'un banḡoganun pkeṭ te ḡwo bajeb ; bakobun aṣë wo baanfiḡun ;

10 ḡji ḡwo ji ḡjooṭani kaṣë wo ṭi mnlilan ; ḡwo bawaan aṣë do bañaan baṭum kë bawo bayok ; ḡwo ji bañaan banwoon baanka ni uko ulon, aṣë ka iko bti.

11 An bayiṭun biki Korint, ḡṭiini na an na uhaaṣ ujint, aṭu'an ṭi ḡhaaṣ ḡi nun.

12 ḡdiimanan kaara kë an naṣaan adëṭ dinan.

13 Kë nṣë ṭiini na an ji babak naan : an kak naṭu'un ṭi ḡhaaṣ ḡi nan.

Pdat uko unnuurnaaniḡ

14 Nawutan kawo ṭi kahoṭ kaloolan na banwoon baanfiyaar *Krittu. Hum di di uko unwoon uṭool uhiniḡ kanaakiir na unwoon uunwo ṭi bgah? Hum di di bjeehi bahilun kanaakiir na bdëm?

15 Hum di di Krittu ahilun kaṭiinkar na *Tatana? We wi anfiyaarulun ahilun kaṭok na anwoon aanfiyaara?

16 Hum di di *Katoḡ ki Naṣibaṭi kahilun kawo na ḡnton? Na manjoonan nja ḡwo dko dyimanaan di *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi anwoon najeb ufëṭun. Hënk di di Naṣibaṭi aṭiiniḡ ṭi *Ulibra wi nul aji :

« *Dluḡ kafëṭ ṭi pṭoof pi baka kapoṣ na baka ;*

dwo Naṣibaṭi i baka, baṣë bawo pntaali pi naan.✧ »

17 Ukaan kë Ajugun akak aṭiini aji : « *Napënan ṭi pṭoof pi bañaan mënṭ, nalowan baka.*

Nawutan nin kaban uko unṭopun, ḡji nṣë nyeenkan du katoḡ naan.✧

18 *Ajugun anhiniḡ iko bti akak aṭiini aji :

« *Dwo ji aṣinan, an naṣë nawo ji babak naan, biint na baaṭ.✧ »*

7

1 An biki ḡjalun maakan, wi Naṣibaṭi ahoḡun nja iko mënṭ, nabiin keeri ḡpënan iko iṭop bti inwoon ṭi ḡleef ḡi nja na ḡhaaṣ ḡi nja, ḡdoonaan ḡwo bañaan bajint ṭi këṣ ki Naṣibaṭi, ḡbot ḡdo kaṭi'a.

Mnlilan mi Pawulu

2 Nawo kadiimanun kaara di nan. ḡëndo nin ḡnaan alon buṭaan, ḡnlempaṣaana ujënk wi nin ḡnaan.

3 Mënṭup ṭup kajina naduknaanaa, ddo bi ṭupan aji ḡṭu'an ṭi ḡhaaṣ ḡi nun ṭi ubida na ṭi pkeṭ.

4 Dhaṭ maakan ṭi an, alilan maakan ṭi uko wi nan. ṭi unoor wi nun bti dji kaṭum na mntëḡ kabot kalilan maakan.

5 Na manjoonan, wi ḡbanun du Matedoniya, ḡëndoo ṭëp anoorfën noorfën nin, awo ṭi unoor uweek : ugut du bdig, palënk moḡ meet.

6 Kë Naṣibaṭi anjaan atëḡṭën biki bapoṭënun aṣë tënṭënun na ubi wi *Tit.

7 Mënṭ pbi pi nul ṭaḡ paṭijun uko mënṭ, aṭupun jibi an ṭi ḡleefan natëḡṭënnulun. Aṭupun kak aji naḡal maakan kawinën, aṭup jibi najooṭani na jibi najaan nayeenkaraan. Uko mënṭ ukaan kë mnlilan mi naan mandëm apel.

8 Ukaan kë ṭi kakaarta ki mpiitanaḡ, woli ddo ṭupan uko umbiḡ adolan kë najooṭani, mëndug umeli. Na manjoonan dbi dug umeli du kateku wi nwinun kë uko mënṭ udolan kë najooṭan ḡwal ḡlon,

9 kë nṣë lilan hënkun, mënṭ ṭi uko wi najooṭanun wa : dlilan ṭi uko wi pjoṭan mënṭ padolanaḡ kë naṭëlëṣ mnwo mi nan. Pjoṭan mënṭ pawo jibi Naṣibaṭi aḡalun pawo, ḡëndolan keeri nin uko ulon uwuṭaan.

10 Na manjoonan, pjoṭan pi Naṣibaṭi ajaan aṭu ḡnaan paji pdola aṭëlëṣ mnwo mi nul, kadola abuur, aanji dug umeli. Kë pjoṭan pi uṣal wi iko yi umundu paṣë ḡi paṭij pkeṭ.

✧ 6:16 Bgah 26.12; Etekiyel 37.27. ✧ 6:17 Itayi 52.11; Etekiyel 20.34,41. ✧ 6:18 Natenan ṭi 2 Famiyel 7.14.

11 Natenan keeri uko wi pjooṭan pi Naṣibaṭi aṭu'anan padoluṅ ṭi an : natenan jibi najaan natar kanaṭ kaliint, jibi nañehanun aji Naṣibaṭi amiiran, jibi nakowiin, jibi nakṭiin Naṣibaṭi, jibi nanuhnun na manjoo-nan, jibi naṭuun ṅhaaṣ, jibi najaan naṅal pweṭan andoluṅ buṭaan. Nadi-man ṭi iko bṭi kē najint ṭi uko mēnt.

12 Woli dpiitan, mēnt anjubanuṅ akaan, kē mēnt i bajubanuṅ akaan: dṅal ṅal nadiiman ṭi kadun ki Naṣibaṭi jibi nanaṭi aliint ṭi uko wi nun.

13 Uko mēntan utēṅṅenuṅ un.

ṅkak alilan maakan ṭi uko wi Tit alilandēranan ; an bṭi najoobṭēna uhaaṣ.

14 Mēnkowa wi ṅji ndiimanuṅ ṭi kadunul kē dlilan ṭi uko wi nan ; kē jibi ṅjonuṅ kaṭupan manjoo-nan, uko wi ṅlilandēruṅ ṭi kadun ki nul uwo uko unjoo-nanuṅ.

15 Kē hēnk, uṅal wi aṅalanan uji udēma dēm pya woli aleṣ jibi an bṭi najaan natar ṭi pdo uko wi aṭu'anan pdo na jibi nayeenkuluṅ akuṭ aṭiinka bnuura.

16 Dlilan ṭi uko wi ṅhiluṅ kahaṭ ṭi an ṭi iko bṭi.

8

Pṭen na uhaaṣ ujint

1 An bayiṭun ṭi *Krittu, dṅal name jibi Naṣibaṭi awuli pntuk pi banfiyaaruṅ panwoon Matedoniya bnuura bi nul.

2 Bahaj maakan, kē mnlilan mi baka maṅṣē dēm maakan kē badoo ṭen na uhaaṣ ujint, wi badoon awo bawaan.

3 Dwo namaar, baṭen jibi bahi-nanuṅ adoo ṭep wi bahinanuṅ kē nin alon aanṭu ṭu baka pdo haṅ.

4 Bakooṭun maakan aji ṅdinan baka baṭēnk bañaan biki Naṣibaṭi banwoon du Yerutalem.

5 Uko wi bawuluṅ udoo ṭep uko wi ṅhaṭuṅ: badun awul Ajugun ṅhaaṣ ṅi baka akuṭ awulun ṅa, ado wal mēnt uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ.

6 Uko mēnt ukaan kē ṅkooṭ Tit abi du an abaañēṣ ulemp wi pṭonkrēn itaka yi bajunt jibi abiiṅ ajun wa.

7 Nawo na iko bṭi atuman inwoon: pfiyaar, uṭup unuura, pme, na pnaṭ kaliint maakan ṭi iko aṭu na uṅal wi naṅaluṅ un. Ukaan kē ṅṅal naṭu uṣal bnuura ṭi ulemp wi pṭēnk biki Yerutalem.

8 Mēnji nawo i kado uko mēnt. Dṭupan jibi bukundi banaṭuṅ aliint, nahilna nadiiman kē uṅal wi nan ujoonani.

9 Name jibi Ajugun Yetu *Krittu adolanan bnuura : ul ambiin awo nayok, an nakaan kē adinan akak nawaan, kahilna kadolan nayokna bwaan bi nul.

10 Hēnk, dṭupan uko wi ṅṣaluṅ ṭi uko mēnt: an, nanwoon bane bateek banjuntuṅ akuṭ aṅal ṅal bajunt mēnt, unuura nataman ṭi uko mēnt.

11 Hēnkun, jibi nabiiṅ aṭu uṣal ṭi pjun uko mēnt, nabaañēṣan ulemp mēnt keeri jibi nahinani.

12 Woli ṅaan aṭen na uhaaṣ ujint, Naṣibaṭi aji yeenk uko wi ṅaan mēnt aṭenuṅ, kaṣē katen ṭi uko wi akaan, kawo aanji ten ṭi wi awaanuṅ.

13 Uunwo wo pa pṭu'an ṭi bwaan kabomanaan bukundi, uwo wo pa pdo bañaan bṭi baliṅan liṅan.

14 ṭi wal wi ṅwoon wi, nawo bayok ahinan keeri kaṭēnk banwoon ṭi kanuma. Hēnk, woli naluṅ awo ṭi kanuma unuur ulon, uko wi bapelandēnuṅ uhil kaṭēnkan, naṣē liṅ wal mēnt.

15 Hēnk di di upiitaniin ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « Anjejēntuṅ atuman aanji pelan, kē anjejēntuṅ ntiinku aji keṣan* »

Bañaan biki Pawulu ayiluṅ du Kor-int

16 Nawulan ṅdēman Naṣibaṭi aṅtuun ṭi uhaaṣ wi Tit pnaṭ kaliint ṭi plem-paran ji un.

17 Adinan pdo uko wi ṅṭu'uluṅ pdo, ul ṭi uleeful adinanuṅ ataran taran aji aya du an.

* 8:15 Ppēn 16.18.

18 Ndo ayiṭ nja ṭi *Krittu kē agakandēr na a. Ayiṭun mēntṭ aji lempar *Uṭup Ulil Unuura bnuura, ukaaṅ kē kntuk bti ki banfiyaaruṅ bti kakedēmana.

19 Banfiyaaruṅ bakaṅ adata agakandēr na un nja nfaaṣ uko wi naṭenuṅ. Ndo ulemp unuura mēntṭ Ajugun ahilna adēmana kabot kadiiman jibi nṭuuṅ kabaṭ ṭi pdo wa.

20 Nēnṅal bañaṅ baṭiini buṭaan ṭi uko wi pjañan itaka itum injuntuṅ.

21 Nla pdo uko unnuuriinṅ, mēntṭ ṭi kēṣ ki Ajugun ṭañ, nṅal kak pdo uko unnuuriinṅ ṭi kēṣ ki bañaṅ bajēn.

22 Nyil na baka ayiṭ nja ṭi Krittu i njonuṅ nten ṭi iko itum, kē abot adiman byaaṣ bi kak jibi anaṭuṅ aliint. Hēnkuṅ, ahaṭan bnuura ukaṅ keeri kē aṅal maakan kado kalemparan

23 Kē ṭi uko wi *Tit, dṅal kajakan kaji ajaṅ awo na nji kabot kalemp na nji ṭi uko wi nan. Kē bayiṭ nja ṭi Krittu bangakandēruṅ na a bandukiinṅ, kntuk ki banfiyaaruṅ kayiluṅ baka, baji balemp Krittu kadēmanaana.

24 Nadiimaan baka keeri kē naṅal baka na manjoonan, banfiyaaruṅ bti bahilna bame kē nfaṅ wi nṅilandēranaṅ.

9

Bajunt pa banfiyaaruṅ biki Yeruṭalem

1 Hēnkuṅ, mēnkak anuma ppiitan uko uloṅ ṭi bajunt bi najuntuṅ kaṭēnkna bañaṅ biki Naṣibaṭi banwoṅ du Yeruṭalem.

2 Na manjoonan, dwin jibi naṭuuṅ nṣal ṭi bajunt mēntṭ, kē nji kanahna uko mēntṭ ṭi kadun ki biki Matedoniya kaji na baka kē an biki Akayi nado bi dinan dinan bane. Uhaaṣ wi naṭuuṅ utēntēnuṅ baṭum ṭi baka.

3 Kē nṣē yil bayiṭ nja ṭi *Krittu mēntṭ, nahilna nabomandēr bnuura jibi njakuṅ. Hēnk, mnlilan mi nṅilandēranaṅ manwutna kawaṅ udooni ṭi uko mēntṭ.

4 Mēnṅal woli biki Matedoniya bagakandēr na nji abi, baṭēnk kē naambomandēri. Uwole haṅ uwo mnkow mankwoṅ kak mi nan.

5 Dṣal keeri kē dwo kakoṭ bayiṭun ṭi Krittu mēntṭ bajotun kadun du an babi bajañan uṭen wi nahonṅ. Hēnk, woli nṅbani, nṅtēnk kē nabomandēri, uṭen mēntṭ uṣē uwinana ji uṭen unwoonuṅ du uhaaṣ meetṭ, uunkwo uṭen wi mpit.

6 Dṅal naleṣ uko wi : ñaaṅ antepiinṅ untiinku aji kit untiinku, kē antepiinṅ utum aji kit utum.

7 Ñaaṅ andoli ajaṅ aṭen jibi uhaaṣul uwululuṅ kawut kajooṭan kēme kaṣal kē baṭu'a ṭu pdo wa ; Naṣibaṭi aji nṅal ñaaṅ anjaṅ aṭen na uhaaṣ ujintṭ.

8 Kē aṣē wo na mnhina mi pwulan iko itum inuura indoli, nahilna naka iko bti nakēṣan nadoo naduka na uko udo kaṭēnkna bañaṅ.

9 Hēnk di di upiitaninṅ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « Ñaaṅ natoṭ aji ṭen bawaṅ iko utum ; awo natoṭ te mnṭo[☆]. »

10 Naṣibaṭi anjaṅ awul najaar btepi kabot kawul bañaṅ nṅdeey nji bajaṅ badeena, aluṅ kawulan iko itum keeri, katēmplēn ya, nahilna nawo baṭool ṭi kēṣ ki nul wi nakdoṅ kaṭen.

11 Hēnk, nawo bayok ṭi iko bti, kahilna kado kaṭēnk bañaṅ baṭum baṣē babeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi nawuluṅ un aji nṅwul baka.

12 Ulemp wi nakdolunṅ hēnk uunji ulinṅ ṭi pwul biki Naṣibaṭi uko wi bawaṅuṅ, uji udo kak bañaṅ baṭum babeeb Naṣibaṭi.

13 Bañaṅ baṭum bawin ṭi ulemp wi nakdolunṅ wuṅ kē nafiyaar abot atiink *Uṭup Ulil Unuura wi *Krittu aji naṭēnk baka bnuura kakuṭ kaṭēnk bañaṅ bti, wal mēntṭ badēman Naṣibaṭi.

14 Bnuura bweek bi Naṣibaṭi awulanaṅ akēṣan bado baluṅ bado kañehandēran babot baṅalan.

15 Nawulan nṅbeeb Naṣibaṭi bnuura pa uṭen uṭēp uṭup wi aṭenuṅ.

☆ 9:9 Kañaam 112.9.

10

Pawulu atees banktupun buwaan ti ulemp wi nul

1-2 Nji Pawulu i bajakun aji dji kawo nabooy woli dwo ti kadunan kaşë kañini na mntëñ woli dlowan apiitan, dkooñan ti katim ki *Krittü anjoobun bkow abot awo bnuura : nawutan kadolën ndo mñoonk na mntëñ wal wi nji kalun kakak du an jibi nşaluñ pdo ba na bañaan balon banşaluñ aji nji ntaş iko yi ñleef ñi nja ñañaluñ, ijaan iñonun.

3 Na manjoonan ñwo bañaan bajën aşë wo ñënji ñgutun ji bañaan bajën.

4 Injaanan yi ñjaan ñgutanaan iinwo yi bañaan bajën ; ñgutun na mnhina manwoonun du Naşibañi, manhiniin pwat ñniw ñankëmun. Nji ñtok nşal ñañjaan ñaneeman ñaan,

5 uko undoli unnañiin aji uneenan pme Naşibañi, ñji ñmob nşal bti kado ña ñado kataş Krittü.

6 Ti wal wi nakbiin kataş Krittü na ñhaaşan bti, ñbi kanañ nañ kaliint pa pkob ñaan anwoon aanji taşa.

7 Nahaabëşan kës naten iko bnuura! Woli ñaan añañ na manjoonan kës awo i *Krittü, ameen kës un kak ñwo biki Krittü ji ul.

8 Ajugun awulun un mnhina manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdolan natoka. Dnahna mnhina mënñ, mënkkowara ma.

9 Mënñal kawo wo ji dbëgan ti ikaarta yi mpiitanan.

10 Bañaan balon baji bañup kaji uko wi nji Pawulu ñjaan kañup ti ikaarta yi ñjaan kapiit ujoñ akuñ atam ptaş, nşale wo ti kadun ki bañaan dji kawo ñaan nañaat nawaan uforña anwoon aando hil bñup.

11 Ñaan anşaluñ han ameen kës uko wi ñwoon wi ñlowanan apiitan ikaarta, wi wi ñklun kawo ti udo wi nun wal wi ñklun kawo ti ptoofan.

12 Na manjoonan, ñënklun kañoom plinñir na ptenar na banşaluñ aji bawo

bañaan baweeek. Bawaan nşal wi baktenun ñleef ñi baka na kaniibi kanwoon ki baka.

13 Kës un nşë wo ñënkhompna uko wi Naşibañi awoon aanñu'un pdo, ñlinñ ti uko wi añu'un un pdo, unñuun kës ñbi aban te du an.

14 Woli ñëmbi lah adoo ban du an, ñënkka na phomp ti uko wi nan. Kës nşë wo bateek bambiin du an añjan *Uñup Ulil Unuura wi *Krittü.

15 Hënk, woli ñhomp ti uko wi nan, ñënkhomp kaji ñdo ulemp wi balon badolun ; ñbaa ñëp ñëp ahañ kës pñiyaar pi nan pado kadëm dëm pya nşë ñhil pdo ulemp unkdooñ kayaha ya kadun ti ptoofan, kaşë kaliñjaara ti uko wi Naşibañi añu'un un pdo.

16 Wal mënñ, ñhinan kañup Uñup Ulil Unuura du ññaak ñanwoon du kafëñ ki wi nan, kës di pya du dko di bañaan balon badoon abi lemp kawutna kahompna ulemp wi badolun.

17 Kës uşë piitana ti *Ulibra wi Naşibañi aji : « *Woli ñaan alon añal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adolun* »*

18 Na manjoonan, mënñ ñaan ankdëmanun uleeful ajaan awinana bnuura ti kadun ki Ajugun ; anjaan awinana bnuura awoon i Ajugun ti uleeful adëmanun.

11

Pawulu na banjakuñ aji bawo banjañan

1 Ni nji ññali nawutën ndo ñyila nti-inku! Aa, namiiraan!

2 Dkujan bkujar banwoonun du Naşibañi : djokaran ñiinñ aloolan pa bñim, kadolna an nanañ ti kadun ki *Krittü ji ññañ najinñ anwoon aando bi me ñiinñ.

3 Dñi mntit mi nan mantoka, ma- neenan ptaş Krittü na ñhaaşan bti jibi upula uguurun Ewa na mntit mi wa.

4 Na manjoonan woli alon abi añupan uko wi Yetu alon ampañun na i ññupanan, naji nadi wa. Woli alon añiinayaan uhaaş ulon umpañi na

* 10:17 Yeremiya 9.22; 1 Korint 1.31.

wi nayeenukunj naji nadi uko mēnt. Woli alonj abi aɕup *Uɕup Ulil Unuura umpati na wi nɕupanaɗ, naji nabi dinan dinan.

⁵ Kē nɕē fiyaar kē mēm̄poɕēt nin apel banjakunj haɗ aji bawo *banjañan baweek maakan.

⁶ Ulome mēnhil bɕup bnuura, aɕē me uko wi nji kaɕiiniyaanunj: nɕiimanan uko mēnt bnuura ɕi iko bti yi nɕkdolunj.

⁷ Wi nɕupanaɗ *Uɕup Ulil Unuura mēnhepar nin baluk, awalan bkow naan nahilna nadeeɗana. Ddo wal mēnt pekadu i?

⁸ Uwo wo ji dyeenk bka bi kntuk kloɗ ki banfiyaarunj, kē bawo baluk bi naan, ahilna alemparan.

⁹ Kē wi nwoonj du an, awo ɕi kanuma, mēnwo ɕi iñen yi nin ñaan, ɕiki bayiɕun ɕi *Krittu banwoonunj Matedoniya bawulēn uko wi nnumiin bti. Aa, ddoonaan awo mēnwo ɕi iñen yi nan, akak alunj kadoonaanaara kado haɗ.

¹⁰ Dmehna ɕi manjoonan mi Krittu manwoonj ɕi nji kē mēnkɕinan nin alonj du nɕtaak nji Akayi bti aneenanaan pdo haɗ. Pdo haɗ pawoonj mnlilan mi naan.

¹¹ We ukaanj kē nji kado haɗ ba? Naɕal kē mēnɗalan njal i? Naɕibaɕi ame kē dɗalan.

¹² Kē uko wi ndolunj, dkak alunj kado wa, kawutna kaɕen bankhompunj aji baliɗ liɗ na un uko uɕup.

¹³ Bañaanj mēntan baanwo nin *banjañan na manjoonan, bawo balemp baguuru, banjaan badaar kaji bawo banjañan biki *Krittu.

¹⁴ Kē uko waɗ uɕē wo uunñonjarēni : *Tatana ɕi uleeful aji adaar kaji awo uwanjuɕ wi bjeehi.

¹⁵ Uunñonjarēn keeri baɕaɕarul badaar kaji bawo balempar bgah. Kē baɕē luɗ kayeenk baluk bi ulemp wi baka.

Mnhaj mi Pawulu ɕi pwo nanjañan

¹⁶ Dkak aɕupan : nin ñaanj awutan kadolēn ji nayila, kē nɕē njal nadinanaan ndo nɕyila nhilna nhomp nti-inku.

¹⁷ Uko wi nji kabiin pɕup mēnkɕup ɕup wa jibi Ajugun aɗalunj, dɕup wa na nɕyila wi ukakunj wi pdo kahomp.

¹⁸ Wi baɕum bakhompunj ji bañaan bajēn, nji kak ddo kahomp.

¹⁹ An nanjakunj aji naka uɕal, naji natar ɕi pmiir bañaan banwoonj bayila!

²⁰ Naji nadinan badolan bajuuk ɕi ulemp, kadeenkna an, kateh bka bi nan bti, kabeehan, kadoo koban ɕi kaara!

²¹ Dkowa pɕup uko wi : nɕbiiɕnaa maakan, wi nwoonj nēndo haɗ.

Kakɕa, dko di balon bañoomunj kahomp – dɕiini ji nayila – nji kak dñoom kahomp da.

²² Jēm bawo bahebērē i? Nji kak. Jēm bawo biki *Itrayel i? Nji kak. Jēm bawo biki pntaali pi *Abraham i? Nji kak.

²³ Jēm bawo balempar *Krittu i? Dɕup ji nayila, nji dwo nalempar Krittu apel baka : ɕi ulemp utam, ɕi pya ukalabuɕ, ɕi kakob, ɕi pwo ɕi mntum mi pkeɕ nɕyaaɕ nɕtum.

²⁴ Nɕyaaɕ kañeen bayuday bakobēn kakob kandēmnunj, bafudēn itintēl nɕyaaɕ iñeen nɕwajanɕ na kañeen kalonj

²⁵ baromenj bakobēn na panduk nɕyaaɕ nɕwajanɕ, byaaɕ bloɗ kē batapēn mnlalak, kē njiir nɕyaaɕ nɕwajanɕ na ulantu, byaaɕ bloɗ dduka utejan na unuur upēb du meel.

²⁶ Dyaanɕ maakan apoɕ poɕ nɕyaaɕ nɕtum, amuur idēk, ayit na balat, ayit na bayiɕ naan bayuday banjalunj pdolēn buɕaan, ayit na banwoonj baanwo bayuday, ayit na iko iyibanaan du nbeeka, du *pndiiɕ, du bdēk, ayit na banjaan badaar kaji bawo bayiɕ naan ɕi Krittu.

²⁷ Ddo nlemp nɕtam, awo ɕi unoor, awaanj bnɔy nɕyaaɕ nɕtum, ubon kē ude'ēn, udaan uɕijēn, aɕo nɕnuur nɕtum awo mēndee, ujonɕ kē uneejēn kē nwo byiɕu.

²⁸ Uko wi nwoonj mēndo bi ɕiiniyaan uwo kē dji kabi ɕu uɕal nɕnuur bti ɕi kntuk ki banfiyaarunj bti.

²⁹ Woli ñaanj abiiɕnaa, nji kak dji kabiiɕna ; woli ñaanj apēn ɕi bgah, dji

kajootan maakan.

³⁰ Woli dwo i phomp keeri, kado kahompna pbiışna pi naan.

³¹ Naşıbați, Aşin Yetu Ajugun i bajaan badëman te mnto ame kë mënıilani.

³² Wi mbiin awo du ubeeka wi Damat, namali i Aretat naşih ado kë bakyen ubeeka kamobnën,

³³ kë başë tu'en ți pkaar pweek*, ațëpanaan ți bhër bloj banwoon ți uniw, adolën kë nwala uniw unfooyun ubeeka*.

12

Uko wi Naşıbați adiimanun Pawulu

¹ Dwo kado kahomp i? Na manjoonan pawaan udooni. Kë nşë bubara kațiiniyaan iko yi Ajugun adiimananun na iko yi adolnun kë mme.

² Dme ñaan alon i *Krittu, udo hënkuj nşubal iñeen na nbaakër, adeenana te du bați. Mëmme me adeenana deenana na manjoonan këme akaka mnwin, Naşıbați tañ ameen. Ñaan mënț adeenana te du bați duuț.

³⁻⁴ Aa, dme kë ñaan mënț adeenana du bați. Mëmme me adeenana deenana na manjoonan këme akaka mnwin, Naşıbați tañ ameen. Kë atiink nşup ni nin alon awoon aanhil pşup, kë Naşıbați aankak adinan nin ñaan alon akakalëş na.

⁵ Dhinan kahomp ți uko wi ñaan atënt un, aşë wo mënihil kahomp ți uko wi naan, uko wi nhilun pdo tañ uwo pdo kahompna iko inkdiimanun pbiışna pi naan.

⁶ Woli dnjal lah phomp, mënkwon ñaan nawaan uşal, kaşup şup manjoonan. Kë nşë pok phomp kați ñaan alon ațu'en du dko dampelun uko wi awinun ți ni këme wi atiinknun kë nşupi.

⁷ Naşıbați adiimanan iko ințepun uşup. Kë aşë tu'en uko ulon ți uleef unknooranaanun, uwanjut ulon wi

*Fatana unkkobnun, nwutna kado kadeen iganan.

⁸ Dñehan Ajugun nyaaş njwajant ajaka alowanaan wa,

⁹ kë aji na ni : « Bnuura bi njaan kawulu baji bakëş ; mnhina mi naan manji manwinana wal wi ibiışniin. Ukaan kë ni kaşep şep kahompna pbiışna pi naan, mnhina mi *Krittu manhilna manwo ți ni nnuur bti. »

¹⁰ Uko wan ukaan kë ni kalilan wal wi ptaş Krittu pajaan pado mbiışna, kë bakkarën, kë nwo ți unoor, ți mnhaj, ahaajala. Na manjoonan, wal wi mbiışniin wi ni njaan kawo na mnhina.

Phaajala pi Pawulu ți uko wi bañaan biki Korint

¹¹ Dtiini ni ñaan awoon nayila, kë an nakaan. An nadoon awo lah kaşup ñaan i nwoon ți ni mëmpoțët nin apel biki najakun aji bawo banjañan baweek, te mëndo wo wo nin uko ulon.

¹² Wi mbiin awo ți ptoofan, ddiiman na kamiir kawee kë dwo *nanjañan na manjoonan ți iko ni njaan kado, ți mlagre na iko iñonarenaan.

¹³ We ni ndolon du banfiyaarun bandukiin kë mëndo wa du an? Uko uloolan ni nwoon mëndoo, uwo kë mëndinan awo ți iñen ni nan! Namiiraan uko mënț.

¹⁴ Kë nşaan abomandër pbi du an uyaaş uwajantën aşë wo mënkdinan nin kawo ți iñen ni nan. Nhaaş ni nan ni ni ni numiin, mënț itaka ni nan ya. Mënț bapoş bajaan bawo i kala itaka kahankar bajug baka, bajug baka bakaan na pla itaka kahankar bapoş.

¹⁵ Kë ni nşë lun kalilan ți pwul bka bi naan bti kadoo kawul uleef naan nabuurna. Woli dnjal han, hum di di nahilun kapokën ba?

¹⁶ Name bnuura kë mënwo pkun pa an. Kë balon başë lun kațiini kaji dtit maakan, aguuran.

¹⁷ Dbi şepna ți alon ți biki nyilun du an aguuran i?

* 11:33 Natenan ți Ulemp 9.24-25. * 11:33 Natenan ți Ulemp 9.24-25.

18 Dkooṭ *Tit abi du an, ado kē agakandēr na ayiṭ nja ṭi *Krittu i nameeṅ. Tit abi guuraaran i? Nin! Nji na a, ṅwo na uṣal uloolan ado uko unwoon uloolan.

19 Om naṣal undiimaan aji ṅwo wo ṭi pyeṅaṅ ṅleefun ṭi kadunan undiimaan i? Ṭi kadun ki Naṣibaṭi ki ki ṅkṭiiniin, jibi *Krittu aṅaluṅ. An biki ṅṅaluṅ maakan ṅdo uko mēntṭ bṭi nahilna naya kadun.

20 Uko wi nji kaṭiiṅ uwoon pbi kaṭēnk naanwo jibi ṅṅaluṅ. Uko wi nji kaṭiiṅ uwoon woli dbi aban du an, kaṭēnkan nawo jibi nwoon mēṅali nabot naṭēnkēn nwo jibi nawoon naanṅali. Mēṅṅal pṅom, bkujar, udeeb, na kantenaruṅ, na bkarad na bkuutar, na phomp na parēfa iwo ṭi ptoofan.

21 Dṭi woli dluṅ abi du an, Naṣibaṭi i naan adolēn kakowari'an, nṭēga ṭi uko wi baṭum bahumuṅ ṭi pekadu ji ṭfa awo baampēn ṭi iko iṭop, ṭi pjuban pi piintṭ na iko ilon iwuṭaan.

13

Pṭaṅ pbaañṣaani

1 Uyaaṣ uwajantēn wii wi, wi nji kaluṅ kabi du an. *Ulibra wi Naṣibaṭi uji : « Uhok undoli bawo kawayēṣ wa ṭi kadun ki bamaar batēb kēme bampeluṅ batēb* ».

2 Ddo bi ṭupan uyaaṣ utēbantēn wi mbiin du an, kē hēnkuṅ wi nwoon mēndo wo na an, dkak aṭup bambiin awo ṭi pekadu na bandukiin bṭi : woli dluṅ abi pwinan, mēnkkali nin ṅaaṅ.

3 Naṅal kame me *Krittu aji ṭēpna ṭi mntum naan kaṭiini i? Name. Aambiiṣna ṭi kadunan, aṣē ji diiman mn-hina mi nul ṭi ptoof pi nan.

4 Na manjoonan, wi abiiṅ apaṅana ṭi kruṭ, abiiṣnaa ; kē mn-hina mi Naṣibaṭi manṣē wula hēnkuṅ ubida. Un kak, ṅbiiṣna na a, aṣē luṅ kaka ubida na a ṭi mn-hina mi Naṣibaṭi ak-wuluṅ un ṅhilna ṅdolan naya kadun.

5 Natenan ṅleefan nameena me nafiyaar *Krittu, naṣalaan bnuura iko

yi nakdoluṅ. Naanyikrēn kē Yetu Krittu awo ṭi an i? Kēme nawin kē naanfiyaari?

6 Kē nṣē haṭ aji nayikrēn kē ṅdiiman kē ṅfiyaari.

7 ṅwo ṭi pñehan Naṣibaṭi nawut kado nin uko ulon uwuṭaan. Nēṅṅal kadi-man kē ulemp wi nun ṭi ptoofan uwo unuura. Nin! Uko wi ṅṅaluṅ uwo nado bnuura, woli naando fiyaar kē ulemp wi nun unnuuraa.

8 Nēnhinan kalaṭ manjoonan, uko wi ṅhiniin pdo ṭaṅ uwo pṭaṣ ma.

9 Woli pbiṣna pi nun pakaṅ kē naka mn-hina, ṅji ṅlilan ṭi uko mēntṭ. Uko wi ṅjaaṅ ṅñehan Naṣibaṭi uwo nawo baṅaaṅ banjinṭuṅ ṭi kēṣ ki nul.

10 Uko unkaṅ kē mpiitan iko yi mpiitanaṅ bṭi wi nlowanaṅ wii wi : dṅal woli dluṅ abi du an kawut kajooṭ na an ṭi mn-hina mi Ajugun awulunṅ manwoon mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdo katokna.

11 An bayiṭ naan, hēnkuṅ nawoon ṭi mnlilan! Nadoon kala pwo baṅaaṅ bajinṭ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, naboofaran, naṭiinkaran, nawoon ṭi mnjeeh, hēnk di di Naṣibaṭi anjaṅ awul uṅal na mnjeeh akwoon na an.

12 Nawulandēn mboṣ, naboofar bboofar banyimanuṅ. Baṅaaṅ biki Naṣibaṭi bṭi banwoon ṭi bawulan mboṣ.

13 Dñehan Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura an bṭi, Naṣibaṭi adiimanan uṅal wi nul, *Uhaaṣ wi nul uṣē udo nakak baloolan!

☆ 13:1 Pleṣan 19.15; Maci 18.16.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Galatiya

Uṭup ujuni

Kakaarta ki kawo ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Galatiya. Abi ya da nyaas nteb kaṭup baka Uṭup Ulil Unuura kē Bayuday na banwoon baanwo Bayuday baji batiinka kakak kafiyar Yetu Krittū. Uko wi Pawulu ajukanun baka uwoon kē pfiyaar Yetu pahinan kado Naṣibaṭi aji bawo baṭool ṭi kadunul. Wi bayaan adoo jon kē Bayuday balon baṣē ya du Galatiya aji bantohi biki banfiyaarun biki Yerutalem badoo baka. Batok uko wi Pawulu ajukanun bti aji aanwo nanjañan na manjoonan, kē uko wi akjukanun uunwo manjoonan. Baji na baka kē jibi banwoon baanwo Bayuday bafiyaarun Yetu bawo kado kak uko wi bgah bi Moyit bajakun. Kē uko wi baṭijanun maakan uwo pwala katēmp. Baji pwala katēmp pahinanun kado Naṣibaṭi aji bawo baṭool ṭi kēs ki nul.

Biki Galatiya bakak ado hañ, kē Pawulu amee. Adeebaṭ maakan wal mēnt ṭiki mēnt pṭaṣ bgah bi Moyit pakdoon ñaan awo naṭool ṭi kēs ki Naṣibaṭi. Uko mēnt ukañ kē Pawulu apiit biki Galatiya kadiiman baka kē Naṣibaṭi aanji hañ. Pwala katēmp pi bajakun pawo kē uṣal wi ñaan uwo kawo ujint piṣ. Aṭup baka aji Naṣibaṭi ado Abraham kē awo naṭool ṭi kadunul ji abi do kawala katēmp. Pfiyaar ṭañ pajaan pado ñaan awo naṭool ṭi kēs ki Naṣibaṭi, kē pul pakaan ahil kado ñaan aka ubida unlilun Naṣibaṭi.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awo nanjañan na manjoonan, uko wi akjukanun kak ujoonani (1.1-10)
2. Naṣibaṭi adatun Pawulu pa awo nanjañan (1.11-24)

3. We wi Uṭup Ulil Unuura ujakun na manjoonan (2.1-21)
4. Pfiyaar ṭañ pahilanun kado ñaan abuur (3.1-4.31)
5. Nawulēn nṣalad, nṣwut Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭelēs nja ubida (5.1-6.10)
6. Pwul mboṣ pbaañsaani (6.11-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu *nanjañan i Yetu kapiitanan. Mēnt bañaan badu'ēnun pa nwo nanjañan. Kē pwo nanjañan pi naan paanṭepēn ṭepēn ṭi ñaan alon. Ṭi Yetu Krittū na Naṣibaṭi Aṣin annaṭanulun ṭi pkeṭ i i nwoonun nanjañan.

² Nji na bayitun ṭi Krittū bti banwoon na nji nṣwul banfiyaarun Yetu biki Galatiya bti mboṣ.

³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun ayuu an bnuura na mnjeeh.

⁴ Jibi Naṣibaṭi Aṣin nja aṣalun, Krittū awul ubida wi nul kapēnanaan ipekadu yi nja nṣhilna nṣbuur ṭi umundu wi nṭa wi, unṭumun mnṣot.

⁵ Naṣibaṭi i i nṣwoon kadēman te mnṭo. Uwo hañ.

Ukaha Uṭup Ulil Unuura uloolan ṭañ

⁶ Dñonar jibi natarun ṭi pkokan Naṣibaṭi kafet. Aṭepna ṭi bnuura bi Krittū adu an, kē naṣē wo ṭi pṭaṣ uṭup umpaṭi wi bajakanan aji uwo Uṭup Ulil Unuura.

⁷ Na manjoonan, uunka nin Uṭup Ulil Unuura ulon umpaṭi. Kē bañaan balon baṣē wo ṭi atokan nṣal, abot aṣal pṭelēs Uṭup Ulil Unuura wi Krittū.

⁸ Kē woli un ṭi nleefun lah, kēme uwanjut ulon umpēnnun baṭi, nṣiin aṭupan uṭup umpaṭi na wi njukanun, Naṣibaṭi kafēpun.

⁹ Nṣi ṭupan kē nkak akakalēs nṭa : woli alon aṭupan uṭup umpaṭun na wi nadoon abi yeenk, Naṣibaṭi kafēpa.

¹⁰ Hēnkun naṣal aji hum ba? Dla la pdēm ṭi bañaan oo kēme ṭi Naṣibaṭi? Dla la pṣalana ṭi bañaan i? Woli dla la lah pṣalana ṭi bañaan te hēnkun, mēnkwo nalempar Krittū.

Krittü aduun Pawulu pa awo nan- jañan

11 Dñal name, an bayiṭ naan, kē Uṭup Ulil Unuura wi nji kaṭupun uumpēna ṭi uṣal wi ñaan.

12 Nin mēnt ñaan awulunṭ wa kēme ajukanaanunṭ wa, Yetu Krittü ul ṭi uleeful adiimanaanunṭ wa.

13 Natiink bti jibi nwoon ṭfa wi nhu-
munṭ mēban bgah bi bayuday. Name
jibi ntamanunṭ maakan ṭi phajan ban-
fiyaarunṭ Yetu, banwoon pntaali pi
Naṣibaṭi. Dla pgar baka.

14 Dbi pel biki kawuunṭ naan batum
ṭi pṭaṣ bgah bi bayuday, abot amēban
udolade wi bateem naan maakan
apel baka.

15-16 Kē Naṣibaṭi, ṭi bnuura bi nul,
aṣē datēn apaṭēṣ ji mbi ndo kabuka,
adu'ēn aji nwo nalemparul. Kē wi
ulilulunṭ, adiimanaan Abukul pa
ndola ameeṭana ṭi banwoonṭ baanwo
bayuday. Wal mēnt, mēnwinar na nin
ñaan alonṭ.

17 Mēndoo ya ya Yerutalem du
banwo'ēnunṭ banjañan uteek, aṣē
baa ṭēp ṭēp aya ṭi dko mēntṭ utaak
wi Arabiya. Dul di mpēnnunṭ akak
ubeeka wi Damat.

18 Wi nṣubal nṭwajantṭ nṭaṭēpunṭ wi wi
mbaanṭ aya Yerutalem ameer na Piy-
eer, aṭo na a nṭnuur iñeen na kañeen.

19 Ṭi banjañan, ul ṭañ i i nji nwinanṭ,
mēnwīn bandukiinṭ. Dbot awin Yakob
aṭa Ajugun.

20 Naṣibaṭi ame kē mēnkṭilan wi nji
kapiitananṭ uko wi.

21 Wi mpēnnunṭ Yerutalem aṣē ya
nmbanṭ nji Firi na Filitiya.

22 Kē banfiyaarunṭ Krittü biki utaak
wi Yuda baṣē wo baambaanṭ kaw-
inarēn.

23 Batiinka tiink ṭañ kē bakṭup aji
: « Ñaan ambiinṭ ahajan un ṭfa akak
hēnkunṭ ajukan bgah bi abiinṭ ado na
ptok. »

24 Kē baṣē wo ṭi pdēman Naṣibaṭi ṭi
uko wi naan.

2

Pawulu ayit du Yerutalem na ban- jañan bandukiin

1 Wi nṣubal iñeen na nṭbaakēr
nṭaṭēpunṭ, kē nṣē kak Yerutalem,
agakandēr na Barnabat, kē nṭij Tit.

2 Dya bayaaṣ mēntṭ ṭiki Naṣibaṭi
ayuuṭjēn kē dwo i pya da. Dyita
ṭañ na baweek bantiinkaniinṭ biki
banfiyaarunṭ, aṣē yuuj baka Uṭup
Ulil Unuura wi nji kajukanunṭ ban-
woonṭ baanwo bayuday, ṭiki mēnṭal
ulemp wi naan unṭēpunṭ na unkmbiinṭ
uwaanṭ udooni.

3 Kē baando ṭu Tit i ngakandēraanunṭ
pwala katēmp ul anwoonṭ nagrek*,

4 te udoo ka bañaanṭ balonṭ ban-
daarunṭ aji bafiyaari banjaanṭ bamena
kaneej ṭi un nṭnfiyaarunṭ kañal pwalan
bañaanṭ katēmp. Bañaanṭ bakanṭ
mēnṭan babop aneej ṭi un pa pten
mṭjeeh mi nṭyeenkunṭ ṭi Yetu Krittü
kaṣē kakakanunṭ du pjuuk pi bgah bi
Moyit.

5 Nēndinan nin uyaaṣ uloolan uko
wi bakṭupunṭ, kahilna kamēban pa an
manjoonan, manwoonṭ Uṭup Ulil Un-
uura.

6 Kē ṭi uko wi baweek bam-
meeṭaniinṭ – uko wi babinṭ awo
uunṭjakēn nin uko ulonṭ ṭiki Naṣibaṭi
aanṭi paṭṣēr – bañaanṭ bammeeṭaniinṭ
mēnṭan baanhoṭan nin uko ulonṭ ṭi
pjukan pi naan.

7 Bado ṭēp ṭēp awin kē Naṣibaṭi
aṭu'ēn ṭi ulemp wi pjukan Uṭup Ulil
Unuura banwoonṭ baanwo bayuday†
jibi aṭuunṭ Piyeer ṭi ulemp wi pjukan
wa bayuday‡.

8 Naṣibaṭi andolonṭ Piyeer kē awo
nanjañan i bayuday adolonṭ kak kē
nwo nanjañan i banwoonṭ baanwo
bayuday.

9 Kē Yakob, Piyeer§ na Yowan
bantiinkaniinṭ maakan ṭi banfiyaarunṭ
baṣē yikrēn kē Naṣibaṭi awulunṭ
mnhina mi pdo ulemp mēntṭ ; ukaanṭ
kē bawulēn iñen nji na Barnabat

* 2:3 Aanwala katēmp wi awoonṭ napoṭ. Pwala katēmp pajaanṭ payuuj kē ñaanṭ awo nayuday. † 2:7
Ṭi ugrek bapiit aji : Banwoonṭ baanwala katēmp. ‡ 2:7 Ṭi ugrek bapiit aji banwaliinṭ katēmp. § 2:9
Piyeer dawoonṭ Kefat ṭi uaramayik, uwoonṭ plaak.

ayuuɗ kē baɗok na un : un, nya du banwoon baanwo bayuday, bukal du bayuday.

¹⁰ Baɗu'un ɗaɗ pleŝ bajuuk, kē nji kado wa na mnlilan.

Pawulu alaɗ Piyeer du Antiyoka

¹¹ Kē wal wi Piyeer* abiiɗ An-
tiyoka, dlaɗa ɗi kadun ki baɗaanaɗ bti,
ɗiki aanfaɗi.

¹² Uko wi adoli wii wi : ji baɗaanaɗ
balon biki Yakob ayilonɗ babi bado ka-
ban, aji bi kade na bayiɗun banwoon
baanwo bayuday, kē wi bayili mēntɗ
baŝaanaɗ aban, kē aŝe low banwoon
baanwo bayuday abot aɗaɗan pde na
baka. Aɗi wal mēntɗ bayuday ban-
jakuɗ aji banfiyaaruɗ bawo i kawala
katēmp.

¹³ Bayuday bankakuɗ afiyaar baɗaŝ
Piyeer ɗi kamena ki nul kē Barnabat
ɗi uleeful adoo wut kē baneejana ɗi
kamena mēntɗ.

¹⁴ Wi nwinuɗ kē baankpoŝ ataan na
manjoonan manwoon Uɗup Ulil Un-
uura, dji na Piyeer ɗi kadun ki baɗaanaɗ
bti : « Iwi inwoonɗ nayuday i kabuka,
ikdoonɗ ji banwoonɗ baanwo bayuday.
Iiɗaŝ bgah bi bayuday. Kē hum di
di iɗaluɗ pwuuk banwoonɗ baanwo
bayuday bakak bado kado ji bayu-
day?

¹⁵ Un nwo bayuday biki kabuka,
nēnwo ji baɗaanaɗ bandukiinɗ biki ba-
jaanɗ baji bado buɗaan.

¹⁶ Kē nŝe me kē ñaan awoona ɗaɗ
naɗool ɗi kēŝ ki Naŝibaɗi ɗi pfiyaar pi
nul ɗi Yetu Krittu, mēntɗ ɗi pɗaŝ bgah
bi *Moyit pa. Ukaanaɗ kē un nfiyaar
Yetu kahilna kawo baɗool ɗi kadun ki
Naŝibaɗi. Mēntɗ ɗi pɗaŝ bgah bi Moyit
di nɗhilnuɗ kawo haɗ, ēnhēn, nin alon
aankwo naɗool ɗi kēŝ ki Naŝibaɗi ɗi pɗaŝ
bgah.

¹⁷ Kē woli nla pɗēpna ɗi Yetu ka-
woona baɗool ɗi kadun ki Naŝibaɗi, nwo
wo ji biki bajaanaɗ baji bawo bado
buɗaan. Uko waɗ uyuuɗ kē Krittu
aɗu'un ɗi pdo pekadu i? Nin, mēntɗ hēnk
da.

¹⁸ Woli dkak ɗi bgah bi mbiinɗ aduk,
ddiiman wal mēntɗ kē djuban ɗi ba.

¹⁹ ɗi uko wi bgah bi Moyit, dkeɗi,
pkeɗ pampēnnuɗ ɗi bgah bi Moyit
ɗi uleef wi ba, pa nɗilna nwo pa
Naŝibaɗi. Dpaɗana na Krittu,

²⁰ kē hēnkunɗ mēntɗ nji dwoonɗ, Krittu
awoonɗ ɗi nji. Mnwo mi naan ji ñaanɗ
najēn manwo ɗi pfiyaar Abuk Naŝibaɗi
annaɗnuɗ adoo wul uleeful pa nji.

²¹ Hēnk, dpok pɗel bnuura bi ny-
eenknunɗ du Naŝibaɗi, hēnk di uwoonɗ,
woli pɗaŝ bgah pakɗuunɗ lah ñaanɗ awo
naɗool ɗi kēŝ ki Naŝibaɗi, pkeɗ pi Krittu
pakeer kawaaɗ udooni.

3

Pɗaŝ bgah kēme pfiyaar Yetu Krittu

¹ Mbeeh! An baɗaanaɗ biki Galatiya
nanwaaɗi nŝal, in abaanɗ aguuran ba?
An biki bayuunɗ pkeɗ pi Yetu Krittu ɗi
krut bnuura.

² Uko uloolan ɗaɗ wi wi nji ka-
heparanaɗ. Nayeenkna Uhaaŝ wi
Naŝibaɗi ɗi pɗaŝ bgah bi Moyit oo kēme
ɗi pfiyaar uɗup wi natiinkunɗ?

³ Hum di di nahilanuɗ kawo bapēn
hēnk? An nanjunuɗ na mnɗina
mi Uhaaŝ wi Naŝibaɗi, kaŝe kabi
kabaanaŝaanɗ ɗi udo wi uleefan.

⁴ Iko yi nawinuɗ bti ibi diiŝ diiŝ i?
Mēnfiyaar aji idiisi.

⁵ Woli Naŝibaɗi awulan Uhaaŝ wi
nul, abot ado mlagre ɗi ptoofan, aji do
do iko yaɗ bti ɗiki naɗaŝ bgah kēme
nafiyaar uɗup wi natiinkunɗ?

⁶ Natenan ɗi Abraham di, *awoona
ɗfa naɗool ɗi kēŝ ki Naŝibaɗi, wi afiyaaru-
luɗ*✧.

⁷ Nameen uko wi keeri : ban-
fiyaaruɗ bawoonɗ babuk Abraham.

⁸ Udobi piitana piitana ɗfa ɗi Ulibra
wi Naŝibaɗi, aji : pfiyaar pi banwoonɗ
baanwo bayuday pakkaanaɗ Naŝibaɗi
aɗu baka bawo baɗool ɗi kēŝ ki nul.
Hēnk di di Naŝibaɗi adoonɗ abi ɗupa ɗup
Abraham Uɗup Ulil Unuura wi aji : «
*Dɗēpna ɗi iwi kawulna nɗaak bti bnuura
bi naan.* »✧

* **2:11** Piyeer dawoonɗ Kefat ɗi uaramayik, uwoonɗ plaak. ✧ **3:6** Ujuni 15.16. ✧ **3:8** Ujuni 12.3; 18.18; 22.18.

9 Hënk, banfiyaarun bti bayeenk bnuura bi Naşibaţi ji Abraham ñiint anfiyaarun.

10 Bañaan bti banşaan ahaţ bgah bi Moyit bafëpana. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *Ñaan anwoon aanktaş nnuur bti uko bti umpiitun  i ulibra wi bgah bi Moyit afëpana.* »*

11 Umeetana bti k  nin alon aankt pna t p n  i bgah kadoo kawo natool  i k ş ki Naşibaţi. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *ubida wi natool uwoona  i pfiyaar.* »*

12 K  bgah bi Moyit baş  paţ na pfiyaar ; Ulibra wi Naşibaţi k  uş  ji « *ñaan anktaşun iko yi bgah bajakun akaana ubida  i iko m nt.* »*

13 Kritt  aluk luk abuuranaan un  i p f pa pi bgah, wi akunjiin p f pana panwoon i kajotna un. Ulibra wi Naşibaţi uji : « *ñaan i puum patananiin  i bmul af pa.* »*

14 Yetu Kritt  ado han banwoon baanwo bayuday bayeenkna bnuura bi Naşibaţi awulun Abraham, nbot nyeenk un bti  i pfiyaar, Uhaaş wi ahonun.

Kahon ki Naşibaţi na bgah bi Moyit

15 Bayiţ naan natenan  i udolade wi bañaan. Woli ñaan ado kahon  i kadun ki bañaan, nin ñaan alon nam-paţi aanhil kagar kahon m nt k me kahoţan uko ulon  i ka.

16 K  h nk di di uwoon kak pa Abraham, wi Naşibaţi adolulun kahon ul na p şini pi nul. Uumpiit aji : « Na bañaan biki p şini pi nul » ji a ini  iini uko wi bañaan batum, upiit aji : « *na ñaan anwoon i p şini pi nul,* »* a ini  iini uko wi ñaan aloolan. Ñaan m ntan awoon Kritt .

17 Uko wi nji nalan kaţupan wii wi : Naşibaţi abi hon Abraham, k  bgah bambaan abi bi wi nşubal i een week nyaaş nbaak r na i een nwajanţ (430) n t pun baanhilan pgar kahon m nt, k me katok uko wi Naşibaţi ajakun.

18 Woli lah  i p ş bgah di di nyeenkun phii, n nkyyeenkna pa kak

 i kahon. Na manjoonan Naşibaţi a  pna  i kahon awul bnuura bi nul Abraham.

Bgah badoona we ba?

19 K  h nkun, woli uwo han, we ukaan k  bgah bawoo? Ipekadu i uun k  Naşibaţi akak a ij bgah ayoonkna ñaan i p şini pi Abraham i Naşibaţi adolun kahon m nt. Naşibaţi awul ba nwanjuţ, k  nahelan ba a   do Moyit k  abanan ba bañaan.

20 Ñaan anwoon aloolan, aannuma ñaan alon abanana uko wi ul a upun di. K  Naşibaţi a   wo aloolan  a .

21 K  bgah, balaţ kahon ki Naşibaţi i? Nin! Woli nyeenk lah bgah banhilun pwul un ubida wi manjoonan, pwo natool  i k ş ki Naşibaţi pawoona keeri  i p ş bgah.

22 K  Ulibra wi Naşibaţi uş  ji k  bañaan na iko bti bawo  i pekadu. H nk, banfiyaarun  i Yetu Kritt  ba  pna  i pfiyaar kayeenk uko wi Naşibaţi ahonun.

23 Ji pfiyaar Yetu pado kabi, ntuhanaa, awo  i kayen ki bgah ayoonkna pfiyaar pi Naşibaţi akyuujun un.

24 Bgah bayewi'un yewi  fa ayoonkna Kritt  pa n hilna nwo batool  i k ş ki Naşibaţi, wi nfiyaarun Kritt .

25 K  wi nfiyaarun h nkun, n nkak awo  i kayen ki bgah.

26 An bti nawo babak Naşibaţi  iki nafiyaar Yetu Kritt .

27  nh n an bti nankakun baloolan na Kritt   i batitmu, nakak awo ji a  i k ş ki Naşibaţi.

28 Uunkak aka keeri nayuday k me anwoon aanwo nayuday, ñaan i bakjuukn t nun k me ñaan najeeh, ñiint k me ñaa . Nawo ñaan aloolan  i Kritt .

29 K  woli nawo i Kritt  nawo keeri biki p şini pi Abraham, abot awo  i bankyyeenkun uko wi Naşibaţi ahonun Abraham.

* 3:10 Pleşan 27.26. * 3:11 Habakuk 2.4. * 3:12 Bgah 18.5. * 3:13 Pleşan 21.23. * 3:16 Ujuni 12.7.

4

1 Uko wi, wi wi nɲaluŋ pɲupan : nahiiŋ aŋin woli ahum ɲi kpoɲ, aanji paɲ na i bakjuuknɲɛnuŋ, woli ul adooŋ akaka iko bti.

2 Bañaan bajaan bakuŋa, kabot kayeŋ bka bi nul te unuur wi aŋin adatuŋ.

3 Hɛnk di uwoon ɲfa kak pa un, nɲwo wo ji bapoɲ, kɛ udolade wi umundu* ukjuuknɲɛnuŋ.

4 Kɛ wal wi Naŋibaɲi adatuŋ ubanuŋ, awalan Abukul ɲi kayiŋ ki ñaaɲ, kɛ akɲaŋ *bgah bi Moyit,

5 ahilna abuuran bañaan biki bgah bajuuknɲɛnuŋ nɲbot nɲhilna nɲwo babak Naŋibaɲi.

6 Pa pyuuj kɛ nawo babakul, Naŋibaɲi aɲu ɲi nɲhaaŋ nɲi nun Uhaaŋ wi Abukul unjaan uhuuran kaji « Abba†, Paap! »

7 Iinwo keeri ñaan i bakjuuknɲɛnuŋ, iwo abuk katoɲ ; ukaan kɛ iklun kahiiŋ iko yi Naŋibaɲi ahankuŋ pa babakul.

Pawulu aŋal banfiyaaruŋ biki Galatiya

8 ɲfa wi nawoon naamme Naŋibaɲi, najeŋ iko ilon ado ya Naŋibaɲi, kɛ ikjuuknɲɛnan. Na manjoonan iko mɛnɲ iinwo Naŋibaɲi.

9 Kɛ hɛnkuŋ wi nameeruŋ na Naŋibaɲi, kɛme dwo kaji, hɛnkuŋ wi Naŋibaɲi ameeruŋ na an, hum di di nahilanuŋ akak du udolade udah uwaan udooni wi, kakak kak bañaan biki bakjuuknɲɛnuŋ ji unjon ba?

10 Naji nadɛman nɲnuur nɲlon, kli klon, nɲwal nɲlon, nɲsubal nɲlon.

11 Dhaajalaa : ulemp wi nɲi nlem-puŋ lemp pa an udiis diis i?

12 An bayiɲ naan dkooɲan kooɲ, nakakan nanaamɛn jibi nkakuŋ anaaman‡. Naandolɛn do nin uko ulon unde'ɛnuŋ, wi mbiin awo na an.

13 Naleŋ bnuura, pmaak pakaan kɛ nɲo ɲfa ajukanan uyaas uteek Uɲup Ulil Unuura.

14 Pmaak pi naan panooranan maakan, kɛ naŋɛ wo naambeehɛn, kɛme alowɛn. Nabaa do ɲɛp ɲɛp ajeŋɛn ji dwo uwanjut wi Naŋibaɲi kɛme ji Yetu Krittu ɲi uleeful.

15 Mnlilan mi nan mi ɲfa manwo ɲuŋ ba? Dme bnuura, woli nahil ɲfa nalookɛŋ kɛŋ ki nan kawulɛn.

16 Kɛ hɛnkuŋ, wi nɲupanaŋ manjoonan, dkak naŋoorad inan i?

17 Bañaan balon bado iko itum pa nakak ɲi baka, kɛ nɲŋal nɲi baka nɲaŋɛ wo nɲwuɲaan, baŋal pgarɛn na an, naŋɛ nabi naduka duka na baka.

18 Unuura ñaan ado iko itum pa bnuura, nɲnuur bti, bɛ mɛnɲ ɲaɲ woli dwo na an.

19 An biki nɲaluŋ maakan, dhaj pa an uyaas ulon kak, ji ñaaɲ anwoon ɲi kabuk, te wal wi Krittu akjiun ɲi an.

20 Namele lah jibi nɲaluŋ pwo na an kahilna kaɲiini na an na pdiim panuuriin ɲiki mɛmme jibi nɲi kadoon na an.

Uko wi Hagar na Faara

21 Naɲupaan, an nanɲaluŋ bgah bi Moyit bado kaɲonan, naanji natiink uko wi Moyit apiituŋ i?§

22 Ulibra wi Naŋibaɲi uji Abraham abi buk bapoɲ batɛb biinɲ: alon awo abuk Hagar, ñaaɲ i bakjuuknɲɛnuŋ, Kɛ alon awo abuk Faara, i bawoon baankjuuknɲɛn.

23 Napoɲ i ñaaɲ i bakjuuknɲɛnuŋ abuka ji bañaan bti, kɛ i ñaaɲ najeeh aŋɛ buka ɲiki Naŋibaɲi ahonun Abraham aji alun kabuk napoɲ mɛnɲ.

24 Uko wan uyuuŋ uko wi : baat batɛb bukuŋ mɛnɲ bayuuŋ ihonar itɛb yi Naŋibaɲi adooŋ. Hagar ayuuŋ bhonar bi pnkuŋ pi Tinayi, di Naŋibaɲi awulun Moyit bgah,

* 4:3 Udolade wi umundu : Iko bti inkɲonun bañaan: nɲntaayi, nɲnton, bgah bi bayuday, na igah ilon kak inkɲonun bañaan. † 4:6 Abba : ɲi uɲup uaramayik dawoon Paap. ‡ 4:12 Pawulu akak awo ji banwoon baanwo bayuday, kɛ bagalat banwoon baanwo bayuday baŋɛ la pwo ji bayuday. Pawulu aŋal bakak ji a, ul ankakuŋ awo ji banwoon bawo bayuday. § 4:21 Moyit apiituŋ nɲibra kañeen nɲteek nɲi Ulibra wi Naŋibaɲi, ɲuŋ nɲibra mɛnɲ di di bgah bi bayuday bi Naŋibaɲi awulun Moyit bapiitaniin, aɲu na iko intɛpuŋ ɲi bayuday. Uko wi Hagar na Faara uwo ɲi nɲibra mɛnɲ ɲi Ulibra ujuni 16, 17 na 21.

bhoŋar mēnt̄ bajaŋ babuk bañaan biki bakjuuknt̄ēnuŋ.

²⁵ Hagar awoon̄ pnkuŋ pi Finayi, pa-woon̄ du utaak wi Arabiya, ul awoon̄ kak Yerutalem di hēnkuŋ, dawoon̄ ʔi pjuuk dul na babak da bti.

²⁶ Kē bañaan̄ biki Yerutalem di baʔi duuʔ bašē wo bajeeh, dul dawoon̄ anin un*.

²⁷ Upiit̄ aji :

« *Lilaan, iwi ñaaʔ inwoon̄ iinhil pbuk, Huuraan mnlilan mi nu,*

iwi impaamuŋ unoor wi kabuk.

ʔiki babak ñaaʔ i badukuŋ

baluŋ kaʔum kapel biki ñaaʔ anwoon̄ na ñiinʔ. »†

²⁸ Kē an bayit̄ naan, nawo ji Itaak bapoʔ bambukiin̄ jibi Našibaʔi ahon̄uŋ Abraham.

²⁹ ʔfa napoʔ ambukiin̄ ji bañaan̄ bti, ajaan̄ aŋoonkna napoʔ ambukiin̄ ʔi mnhina mi Uhaaš wi Našibaʔi, hēnk di uwohan̄ kak nʔa di pa un.

³⁰ Kē we wi Ulibra wi Našibaʔi ujakuŋ ba? Uji : « *Dookan ñaaʔ i bakjuuknt̄ēnuŋ na abukul, abuk ñaaʔ i bakjuuknt̄ēnuŋ aanka kafah ʔi phiiŋ ji abuk ñaaʔ najeeh. »*

³¹ Kē hēnk, an bayit̄ naan, nēnwo babak ñaaʔ i bakjuuknt̄ēnuŋ, ŋwo babak ñaaʔ najeeh.

5

Mnjeeh mi banfiyaaruŋ Krittu

¹ Krittu abuuran un ŋhilna ŋwo bajeeh na manjoonan. Namēbaan keeri naliint̄ nawutna kakak ʔi pjuuk.

² Natiinkan, nji Pawulu dʔup an, woli našal aji pdo bawalan an *katēmp pakʔuun̄ nawo batool ʔi kēš ki Našibaʔi, uko wi Krittu akeeri do uwaan̄ udooni ʔi an.

³ Dkak akakalēš kaʔupan, ñaan̄ anšaluŋ aji awo i kawala katēmp awo i kaʔaš bgah bi Moyit̄ bti.

⁴ An nankʔašun̄ bgah bi Moyit̄ alaana pwo batool ʔi kēš ki Našibaʔi, nawayšēr na Krittu, nawaan̄ bnuura bi Našibaʔi.

⁵ Kē un, uko wi ŋhaʔun̄, uwo kē ŋwoona batool ʔi kēš ki Našibaʔi ʔi pfiyaar. Uko wan̄, uwoon̄ uko wi Uhaaš wi Našibaʔi ukʔēnkuŋ un pyoonk.

⁶ Ñaan̄ anwoon̄ ʔi Yetu Krittu, mēnt̄ pwala katēmp kēme pwo iinkwala katēmp pakaan̄ udooni, uko unkaan̄ udooni uwo pfiyaar pangakandēruŋ na bŋalad.

⁷ Wi najunuŋ, naʔi bnuura, kē in abaan̄ anaʔ naʔ ʔi bgah aneenanan pʔaš manjoonan ba?

⁸ Uko wi baʔupanaŋ kē nadoo naʔ, uunwoona du Našibaʔi andu'anaŋ.

⁹ Bañaan̄ baji baji : « Uko umpoʔ ujaan̄ utajaan pšon bti. »

¹⁰ Nji dhaʔ ʔi Ajugun aji naankšal uko ulon̄ umpaʔi. Kē ñaan̄ anktokuŋ ŋšal ŋi nan, udole wo in, Našibaʔi awayēšaara kaji aduknaanaa.

¹¹ Kē nji, bayit̄ naan, woli dhum lah kajukan aji bañaan̄ bti bawo i pwala katēmp, babaa kahajanan we ba? Pkeʔ pi Krittu ʔi krut paankak adeebaʔan keeri nin ñaan̄ alon̄.

¹² Bañaan̄ banktokanaŋ ŋšal bayaan keeri bakaš ŋleef ŋi baka!

Nawutan kaʔaš ŋšal ŋi nan, nawutan Uhaaš wi Našibaʔi uʔon̄an

¹³ An bayit̄ naan, Našibaʔi adu'an pa nawo bañaan̄ bambuurun̄, kē mbuur mēnt̄ manšē wo maanwo mi kaʔu'an nado kado uko wi uleef wi nan uŋaluŋ. Nabaa wo kaʔēp ʔēp kaŋalad kawo ʔi bʔēnkar.

¹⁴ Bgah bi Moyit̄ bti baʔonkrēn ʔi uʔup uloolan ʔaŋ: « *ŋalan atēnt̄u jibi iŋaluŋ uleefu. »**

¹⁵ Kē našale wo ʔi bdumar na bdohar, nalipariin̄ : natokar.

¹⁶ Dʔupan keeri uko wi : nawutan Uhaaš wi Našibaʔi uʔon̄an ŋbida, našē nahil nawo naankdo kaʔaš uŋal wi nan unwoon̄ uwuʔaan.

¹⁷ Uko wi uleef uŋaluŋ upaʔ na wi Uhaaš wi Našibaʔi uŋaluŋ. Kē uko wi Uhaaš wi Našibaʔi upaʔ na wi uleef uŋaluŋ. Iko yi uleef uŋaluŋ na yi

* **4:26** Pawulu anaamnt̄ēn Faara na Yerutalem di baʔi duuʔ. † **4:27** Itayi 54.1; Itayi aʔiniyaan Yerutalem ʔi dko di. * **5:14** Bgah 19.18.

Uhaaş wi Naşibaţi uŋaluŋ iji igut ƚi ņaaŋ meet, ukaaŋ kē naanhil pdo uko wi naŋaluŋ.

18 Kē naşale wut kē Uhaaş wi Naşibaţi uktoŋan, bgah bi Moyit baankak ahilanan nin uko uloŋ.

19 Iko yi uleef ujaan uŋal pdo imeetana bnuura, iloŋ ƚi iko mēntŋ yii yi : ipekadu yi piintŋ, ubida uŋop, pŋuunk ;

20 pdēman ŋntoŋ na pkaalam. Bşoorad, pŋom, bkujar, udeeb uweek, bpulad, ppaşşer, pdo baŋaan bandoli baŋo du umbaŋ wi baka.

21 Pŋeebar uko wi ņaaŋ ; ukuj ; kande, udaan, unoh wi piintŋ ; na iko itēntŋ yuŋ. Dkakalēş jibi ndooŋ abi ŋup an, baŋaan banjaan bado iko mēntŋan yi baankneej du Pşih pi Naşibaţi.

22 Kē iko yi Uhaaş wi Naşibaţi ujaan ubuk yii yi : bŋalad, mnlilan, mnjeeh, kamiir, pjoob bkow, pŋar ƚi pŋenk, pwo ņaaŋ i bakfiyaaruŋ,

23 pwo ņaaŋ i pŋaak pajaan paŋi, pŋijan uleef. Bgah baanneenan iko mēntŋ di!

24 Baŋaan banwoon biki Krittü Yetu bapaŋ iko iwuŋaan yi uleef ujaan uŋal pdo ƚi krut.

25 Jibi Uhaaş wi Naşibaţi uwuluŋ un ubida, ŋwo kawut wa uŋoŋun.

26 Najoh ŋwut phomp : ŋwut kalaar bŋup, ŋwut kakujar.

6

Nadoon kaŋenk

1 Bayiŋ naan, woli ņaaŋ aloŋ amobana awo ƚi pjuban, an biki Uhaaş wi Naşibaţi uktoŋuŋ, nakakaana ƚi manjoonan naşē nawut kado btam na a. Andoli ƚi an alipariin kajot ƚi pjuban.

2 Andoli adoon kaŋenk atēntŋul pkuŋa bdaaj bi nul ; hēnk naŋaş bnuura bgah bi Krittü*.

3 Woli ņaaŋ anuŋ kē awo uko uloŋ bē aanwo nin uko uloŋ adaar bkowul.

4 Andoli adoon kaşalan udo wi nul, woli aŋenk ƚi wa uko wi mnlilan,

alilaan pa bkowul ƚaŋ, aşē wut kado katenar na batēntŋul,

5 ƚiki andoli awo kajej pkuŋ pi nul.

6 ņaaŋ i bakjukanuŋ Uŋup wi Naşibaţi awo kaŋok bka bi nul bti na ankjukanuluŋ.

7 Nawutan kaguur ikowan, nin ņaaŋ aloŋ aanji nohnaana Naşibaţi ; uko wi ņaaŋ atepiin, wul wi akluŋ kakit.

8 ņaaŋ anktepiin iko yi uleeful uŋaluŋ aluŋ kakit pkeŋ, pi iko yi uleeful uŋaluŋ pabukuŋ. Kē ņaaŋ anşaan atepi iko yi Uhaaş wi Naşibaţi uŋaluŋ, aluŋ kakit ubida wi mnŋo wi Uhaaş wi Naşibaţi ukwuluŋ.

9 ņwut kanoor ƚi pdo bnuura, ƚiki woli ŋēnwat iŋen, ŋluŋ kakit ƚi wal unuura, ŋdeey ŋnuura.

10 Wi ŋhumuŋ keeri nhinaa, najoh ŋdo kalemp pa bnuura bi bayiŋun banfiyaaruŋ na pa bnuura bi baŋaan bti.

Pjukan pbaaŋşaani

11 Natenan ŋpiit ŋweek ŋi ŋji kapiitanaŋ na kaŋen ki naan.

12 Banŋaluŋ pwinana ƚi baŋaan, bukal baŋaluŋ pŋu'an pwala katēmp, kahilna ƚaŋ kawo baankhaj pa pkeŋ pi Krittü ƚi krut.

13 Banjakuŋ aji nawo i kawala *katēmp, bukal ƚi ŋleef ŋi baka, baando ji baŋaş ƚaş bgah bi Moyit, aşē ŋal nawala katēmp bahilna bado kahomp ƚi uko mēntŋ.

14 ņji ƚi uleef naan, mnhina hina kadēman bkow bi naan ƚi nin uko uloŋ umpaŋi na krut ki Yetu Krittü Aju-gun. ƚi krut, iko yi umundu ipaŋana pa ŋji kē ŋji nkak apaŋana pa iko yi umundu.

15 Pwala katēmp kēme pwo iinkwala katēmp paanwo nin uko uloŋ. Uko unwoon, uwo pkak ņaaŋ nahalu.

16 Mnjeeh na mŋaga mi Naşibaţi ma-woon ƚi baŋaan bti bankŋaşuŋ uko wi mbaan aŋup ŋup, banwoon pntaali pi Naşibaţi*.

* 6:2 Natenan ƚi Galatiya 5.14.

* 6:16 ƚi ugrek bapiit aji : İtrayel di Naşibaţi.

¹⁷Nin ñaaj alon awutan kanooranaan hënkun. Dwo na ijën yi mnhaj ɗi uleef naan, ɗi katim ki Yetu.

¹⁸Bayiɗ naan, dñehan Naşibaɗi awulan bnuura bi Yetu Krittun Ajugun. Uwo haɗ! Amen!

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Efet

Uṭup Ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun banfiyaarun Krittun biki Efet. Kē aṣē wo aampiit wa pa bukal ṭañ ṭiki ṭi ṇibra ṇteek baanṭu katim ki Efet du ujuni. Uhina kawo kē Pawulu apiit wa banfiyaarun biki ṇbeeka ṇtum ṭi Aṭiya bahil baji woli baleyiiri bawul bandukiin baleyiir. Apiit kakaarta ki wi awoon ukal-abuṣ du Rom. Efet dawoon ubeeka unlilnun ṭi ṇbeeka ṇi Rom daṣihun bti ṇanwoon ṭi Aṭiya. Bañaan baṭum ṭi biki Efet bawo bawaap. Baniwar Artemit unton wi bajaan badēman katoh kanuura. Artemit mēnt awo ptu, awo ṇaaṭ. Ṭi katoh kanuura mēnt ki ki bajaan baya pdēmana. Bañaan banwoon da bti baji badēman unton mēnt, Bayuday na banfiyaarun Krittun ṭañ bawoon baanji badēman wa. Uko wi Pawulu adiimanun ṭi kakaarta ki wii wi : Naṣibaṭi ado nja kē ṇme uko ummeniin wi adolon ṭi bnuura bi nul. Uwoon kē ado iko bti inwoon du baṭi duuṭ na ṭi mboṣ iwo ṭi pṣih pi Yetu Krittun. Akak aṭup aji banfiyaarun Krittun bawo katiinkar kawo ji banṭaarun. Uunka pdo kaji i awo nayuday kē undu aanwo nayuday. Naṣoorad baka bukal batēb bti awo aloolan, Fatana a. Bawo keeri kanaakiir kañehan Naṣibaṭi. Pawulu akak aṭup jibi ṇaan awoon kaṭijan aharul, jibi bapoṭ bawoon kaṭijan baṣin baka na jibi bajuuk ṭi ulemp bawoon kaṭijan bankaṇ baka. Aji banfiyaarun Krittun bawo kawo ṭi ploolan na a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Krittun awul nja bnuura na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi (1.3-3.21)
3. Pka ubida uhalu na Krittun. (4.1-6.20)
4. Pwul mboṣ pbaañṣaani (6.21-24)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu, i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjañan i Yetu *Krittun, dwul mboṣ biki ubeeka wi Efet banwoon biki Naṣibaṭi abot afiyaar Yetu Krittun na manjoonan.

² Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṇhaaṣ.

Bnuura bi ṇkaṇ ṭi Krittun

³ Najoh ṇdēman Naṣibaṭi Aṣin Yetu *Krittun Ajugun, aṭēpna ṭi uhaaṣ wi nul awul nja iko bti inuura yi baṭi inkṇṭēnkun nja ṇdo kaṭaṣa, ṭiki ṇkak amēbandēr na Krittun.

⁴ Ji umundu ubi udo kapaṣana, Naṣibaṭi aṭēpna ṭi Krittun adat nja ṇhilna ṇwo ṭi kadunul bañaan bajinṭ piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan bloṇ. Aṇal nja ukaṇ kē

⁵ aṭēpna ṭi Yetu Krittun ji ṇbi ṇdo kabuka ajej nja kē ṇwo babukul. Uko waṇ wi wi aṇalun pa nja ṭi pjoob bkow pi nul.

⁶ Najoh keeri ṇyeeh mndēm mi nul na bnuura bweek bi aṭēpnun ṭi Krittun i amaganun, awul nja.

⁷ Krittun atul tul pñaak pi nul ukaṇ kē ṇbuuri, kē ipekadu yi nja ibot apēn. Hēnk, Naṣibaṭi ayuuj pdēm pi bnuura bi nul.

⁸ Awul nja ba atuman wi awulun nja uṣal unṭuṇa na mntit bti

⁹ mi pme uko wi aṇalun pdo, wi ṇaan awoon aambaan kame'aara. Naṣibaṭi ajon ṇṇal pdo uko mēnt ṭi Krittun.

¹⁰ Wi wal wi adaton ukbanun uko mēnt udolana : aṭonkrēn iko bti na bañaan bti banwoon du baṭi na mboṣ kaṣē kaṭu Krittun awo naṣih.

¹¹ Ṇkak ayeenk ṭi Krittun iko bti yi Naṣibaṭi ahonun. Ul anjaan ado iko bti jibi anumiin, adaton ji ṇdo kabuka,

¹² pa un ṇntarun ahaṭ ṭi Krittun ṇṭu bado kayeek mndēm mi nul.

¹³ An kak namēbandēr na Krittun wi natiinkun uṭup wi manjoonan, Uṭup Ulil Unuura unkuburananan. Kē wi nafiyaarun, Naṣibaṭi awulan Uhaaṣ wi nul wi ahonun kadiiman kē nawo biki nul.

14 Uhaaş wi nul uwoon uko ujuni wi iko yi ahoonun aji alun kawulan. Iko mēnt njeenk ya wal wi Naşibaţi akbuuranun nja ũi buţaan bti. Najoh njeeh mndēm mi nul.

Pawulu añehandēr banfiyaarun

15 Ukaan wi ntiinkun kē baktiiniyaan pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Ajugun na jibi naŋalun bańaan bti banwoon biki Naşibaţi,

16 kē mbi duka duka ũi pbeeb Naşibaţi ũi uko wi nan, kabot kaleşan wonţi dñehana.

17 Dñehan Naşibaţi i Yetu Krittun, Aşin nja anwoon ajug mndēm awulan Uhaaş wi nul unktu'anan nawo bańaan banwoon na uşal unţuńa ubot uyuujan Naşibaţi bnuura nahilna name'a.

18 Dñehan kak Naşibaţi ajeehanan nşal nahilna nayikrēn phaţ pankaan kē adu'an, nabot name pdēm pi pyok pi ahoonun bańaan banwoon biki nul,

19 nabot nayikrēn pdēm pweek maakan pi mnhina mi adolon kē manklempar nja, nfiyaarun Krittun.

20 Mnhina mēnt, adiiman ma bti ũi Krittun wi anańanulun ũi pkeţ abot aţoorana ũi kańen kadeenu ki nul du baţi.

21 Adola kē apel bnuura başih bti, baweeek bti, mnhina bti, na bankşihun bti. Ayeenk katim kampelun itim bti yi bahilanun katiman ũi umundu wi na unkmbiin.

22 Naşibaţi aţu iko bti na bańaan bti ũi ihoţ yi Krittun uţeek pa aşih ya, abot adola kē awo naşih i banfiyaarun bti ;

23 bukal bawoon uleeful. Krittun aţuun mnhina mi nul ũi baka atuman, ul ajaan awul iko bti ũi umundu ubida katuman.

2

Bnuura bi Naşibaţi

1 Ŧfa pjuban pi nan na ipekadu yi nan ibi ũu'an kē nawo bańaan bankeţun ũi kēş ki Naşibaţi.

2 Nabi yuuj kē naţaş bgah bwuţaan bi umundu, aţaş Untaayi Uweek wi,

unktoonun hēnkun bańaan bampokun ptiink Naşibaţi.

3 Ŧfa, nja bti nwoha han, nbi ji ndo iko bti kaţaş unal wi uleef, kado uko bti wi uleef wi nja na uşal wi nja unalun. Ipekadu ibi ũu nja kē nwo biki kayeenk kakob ki Naşibaţi ji bańaan bti bandukiin.

4 Kē Naşibaţi aşē ñaga maakan, kē unal wi akaan pa nja ubot adēm maakan.

5 Wi pjuban pi nja paţuun kē nkeţ ũi kēş ki Naşibaţi, unal mēnt ukaan kē awul nja ubida na Krittun. Bnuura bi Naşibaţi baţuun kē nabuuri.

6 Ŧi pwo baloolan na Yetu Krittun, Naşibaţi anańan nja ũi pkeţ na a abot aţooran nja du baţi na a.

7 Ado han pa pyuuj iwuun bti mndēm mnweek maakan mi bnuura bi akaan pa nja ũi Yetu Krittun.

8 Bnuura bi Naşibaţi baţuun kē nabuuri, wi nafiyaarulun. Uko mēnt uumpēna ũi an, uwo uţen wi Naşibaţi.

9 Naando do uko ulon ahilna aka mbuur mēnt. Nin alon keeri awutan kadēman bkowul ũi uko mēnt.

10 Uko wi nwoon hēnkun uwo udo wi Naşibaţi ũiki ũi pwo baloolan na Krittun, Naşibaţi aţak nja nşilna ndo iko inuura. Naşibaţi aboman iko mēnt ji nbi ndo kabuka, nşilna woli nbi buka ndo kado ya.

Bańaan bti bakak baloolan ũi Krittun

11 An nanwoon naanwo bayuday, kē bayuday biki kabuka baji badu'an banwoon baanya katēmp kaşē ji bukal bawoon banyaan katēmp ũiki nşleef nbi baka nşalanaa, naleşan uko wi nawoon ũfa.

12 Wal mēnt naamme Krittun, abot awo naanwo biki Itrayel, pntaali pi Naşibaţi, aando bhonar na an, kē nabot awo naanwo biki kayeenk ka-hon ki ahoonun banwoon biki pntaali pi nul. Naleşan kak kē nabi wo ũi umundu awo naanka mnhaţ abot awo naamme Naşibaţi.

13 Kē hēnkun ũi pwo baloolan ũi Yetu Krittun, an nanlowun ũfa Naşibaţi, pkeţ pi Krittun akeţaranan paţu kē nakak añoga.

14 Ul *Krittu na manjoonan awoon btiinkar bi n̄tiinkaruŋ: ado *bayuday na banwoon baanwo bayuday kē bakak baloolan. Awul ubida wi nul awatna uniw umbiin apaṭeṣ bañaan: uniw mēnt̄ uwo b̄soorad.

15 Apēnan ṭi *bgah bi Moyit udolade wi ba na iko yi p̄taṣ inwoon ṭi ba injaan ido bayuday na banwoon baanwo bayuday bāsoorad. Ado haŋ ahilna ajej baka bukal batēb bti akakan baka kē bawo baloolan ṭi a, hēnk di di aṭijuŋ btiinkar.

16 Akakan baka kak bukal batēb bti ṭi ploolan na Naṣibaṭi, hēnk bakak uleef uloolan, wi pkeṭ pi nul ṭi krut pawatuŋ uko unṭuun̄ kē bāsooradi.

17 Abi p̄tupan uṭup wi btiinkar, an nambiin̄ alow Naṣibaṭi na bambiin̄ añaoga.

18 Ul aṭēpnun̄ ṭi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon uloolan aṭu kē un bayuday na banwoon baanwo bayuday n̄hil aban du Naṣibaṭi Aṣin nja.

19 Wul ukaan̄ kē naankak awo bayaant̄ kēme bañaan̄ bambiin̄ bi phil, nawo kak bañaan̄ banwoon̄ biki pntaali pi Naṣibaṭi, nawo biki katohul.

20 Naṣibaṭi anaakrēnan ṭi pniw pi akniwuŋ, kē banjañan na baṭupar Naṣibaṭi bawoon̄ induba ijuni, Yetu Krittu ul ṭi uleeful kē aṣe wo pkumel pankmēbanuŋ katoh bti.

21 Krittu adoluŋ kē uniw bti unaṭ abot atool pa pwo katoh kayimanaan ki Naṣibaṭi Ajugun.

22 Nawo baloolan na Krittu, hēnk anaakrēnan kak ṭi uniw wi akniwuŋ nahilna nawo *katoh ki Naṣibaṭi, ki Uhaaṣ wi nul ukwoon̄.

3

Pawulu nanjañan i banwoon̄ baanwo bayuday

1 Uko waŋ ukaan̄ kē nji Pawulu kañehan Naṣibaṭi pa an. Uko wi ndoluŋ pa an nanwoon̄ naanwo *bayuday, wi nji kalempuŋ pa Yetu *Krittu, uṭuun̄ kē nwo nakalabuṣ.

2 Dfiyaar kē name ulemp wi Naṣibaṭi aṭu'ēnuŋ ṭi bnuura bi nul aji ndo pa an.

3 Ul abiin̄ ayuujēn uko wi aŋaluŋ pdo wi nin alon̄ awoon̄ aambaan̄ kame'aara. ṭi uko waŋ wi wi mbiin̄ apiitan̄ bṭiiṣu.

4 Woli naleyiir uko mēnt̄, nawin kē dme bnuura uko wi Krittu umbiin̄ amena.

5 Naṣibaṭi aando wa ṭfa kē umeetanaa ṭi bañaan̄ jibi aṭēpnun̄ ṭi uhaaṣ wi nul ado wa kē umeetana hēnkuŋ ṭi banjañan na baṭuparul bayimanaan.

6 Uko umbiin̄ amena wuŋ uwo kē banwoon̄ baanwo bayuday bayeenk bnuura bi Naṣibaṭi ji bayuday, bannaakiir akak uleef uloolan, ayeenk bti uko wi Naṣibaṭi ahoŋuŋ. Uko mēnt̄ udolanaa ṭiki bakak baloolan ṭi Krittu wi bafiyaaruŋ *Uṭup Ulil Unuura.

7 *Uṭup Ulil Unuura mēnt̄, Naṣibaṭi aṭenēn̄ ṭi bnuura bi nul mn̄hina mi nul ndo kaṭupna wa.

8 Nji mpoṭēṭaanuŋ ṭi bañaan̄ biki Naṣibaṭi, awulēn̄ bnuura bi p̄tup banwoon̄ baanwo bayuday bnuura bweek maakan bi ṭi *Krittu.

9 Dwo i kayuuj, kajint̄an ṭi uṣal wi ñaan̄ andoli, uko umbiin̄ amena wi Naṣibaṭi anṭakuŋ iko bti yi awoon̄ aanyuuj nin alon̄ ṭfa, dyuujan̄ jibi akdolun̄ uko mēnt̄ uhilna udolana.

10 Hēnk, hēnkuŋ banfiyaaruŋ bti baṭu mn̄ṣih na mn̄hina manwoon̄ du baṭi manhil mame jibi iko yi uṣal unṭuŋa wi Naṣibaṭi ujaan̄ uwul itumuŋ abot apaṭ.

11 Uko mēnt̄ uwo jibi Naṣibaṭi aŋaluŋ uwo du ujuni, aṭēpna ṭi Yetu Krittu Ajugun adolna wa.

12 Ul aṭuun̄ nja n̄hil p̄ñog Naṣibaṭi na mntēŋ ṭiki n̄fiyaara.

13 Ukaan̄ kē nji kakooṭan̄ nawut kawut phaj pi bakhajanaanuŋ pa an padolan nawutandēr. Phaj mēnt̄ paktijanan̄ mndēm.

14 Uko mēnt̄ ukaan̄ kē nji kaŋup ṭi kadun ki Aṣin nja,

15 ankaan̄ kē kṣini bti du baṭi na mboṣ kawoo.

16 Dñehana, jibi mndēm mi nul manwoon̄ mn̄week, awulan̄ uhaaṣ wi nul udo katēŋṭēnan,

17 *Krittu ahilna awo ti nhaaş ni nan tiki nafiyaara. Dkak ańehan, wi najabuń awo na intaań abot aliint ti uńal,

18 name na banwoon biki Naşibaţi bti jibi uńal męnt wi Krittu udęmun maakan adoo wo uunka dko di uńańuń.

19 Ęnhęn, dńehan nahil name kę uńal męnt upel iko bti yi ńaań ahilanuń kame, Naşibaţi ahilna atumanan iko bti yi awoonaanuń.

20-21 Mnhina mi Naşibaţi manjaan manlemp ti nja, ukaan kę ahil pdo adoo pel maakan iko bti yi nhilanuń kańehan kęme kadoo kaşal. Najoh ndo kadęmana te mńto, ti banfiyaaruń bti na ti Yetu *Krittu. Uwo hań.

4

Pwo baloolan ti Krittu

1 Nji, i ulemp wi naan pa Aju-gun uńuun kę nwo nakalabuş, dkoońan nado kayuun ti mnwo mi nan kę nawo jibi Naşibaţi andu'anań ańaluń nawo.

2 Nawalaan ikow, nabot najoob ikow, nawut kado kataran. Nayuujan kę nańaladi ti pdo kamiirad.

3 Namębaan naliintan ti btiinkar na pwo ti ploolan pi *Uhaaş wi Naşibaţi ujaan uwul.

4 Nwo uleef uloolan, kę Uhaaş wi Naşibaţi unwoon ti nja ubot awo uloolan, hęnk di di mnhań mi Naşibaţi aduuranan mankaan awo mloolan.

5 Ajugun awoha aloolan kę pfiyaar pi nja pakak awoha ploolan jibi batitmu bi nkaan ayeenk bakaan awoha bloolan.

6 Naşibaţi Aşin bańaan bti awoha aloolan, ul anşihuń iko bti na bańaan, ul kak ajaan alemp ti bańaan biki nul bti, kabot kawo ti baka.

7 Kę andoli ti nja aşę ji yeenk bnuura bi Naşibaţi kahilna kado ulemp wi Krittu ańu'uluń.

8 Hęnk di di Ulibra wi Naşibaţi ujakun:

*Wi akpayiin bko duuń
ańj biki amobun,*

ańen bańaan biki nul iko ilon.✧

9 Kę we uwoon apayaa? Uko męnt uyuun kę aduna awala te ti mboş*.

10 Anwaliin ul akaan apaya ańęp baţi bti kahilna kawul iko bti ti umundu ubida katuman.

11 Kę iko yi ańenuń bańaan iwo : balon bawo banjańan, balon bawo *bańupar Naşibaţi balon bawo bańaan bankdoon kańup *Uńup Ulil Unuura, balon bawo bayafan biki pńtuk pi banfiyaaruń na bajukan bgah bi *Krittu.

12 Ado hań bańaan biki Naşibaţi bahilna babomandęr pa ulemp wi pńęńten uleef wi Krittu unwoon bańaan biki Naşibaţi bti.

13 Hęnk nbi kaya te kadoo kawo nja bti baloolan ti pfiyaar pi nkiyaaruń na ti pme pi nkmeen Abuk Naşibaţi. Hęnk, njij ti pńaş Krittu, kanaama bti.

14 Nęnkak awo keeri bapoń biki pjukan pi bańaan balon bantitun ti kaguuru pajaan pańooń du bdęm jibi nmaaron njaan naluń ińeem, uyook kaya na ya.

15 Nbaa ńęp ńęp kado kańup manjoon na uńal, kaşę kado kanaam naam Krittu pya, ul anwoon bkow.

16 Aji ńępna ti dko bti di imoh ijaan iyitiiraan kańon uleef, uko ktaan kabot kaya bnuura. Woli dandoli ti uleef dado ulemp wi da, uleef uji udęm bti kaka uforta ti bńalad.

Ubida uhalu ti Krittu

17 Uko wi, wi wi nji nńaluń kańupan ti katim ki Ajugun : nańańaan pdo kapoş ji bańaan banwoon baamme Naşibaţi, banwoon na nşal nnaaf.

18 Nşal ni baka njawo ti bdęm ; kę babot awo baanka ubida wi Naşibaţi ajaan ańen tiki bawo ti kapaam, kę nhaaş ni baka nabot adęnęń.

19 Pwaan mnkow pi bawaanuń pańu kę bakjuban pjuban pi piinń abot abi duka duka ti pdo iko ińop bti.

20 Kę an, męnt uko wań wi wi najuun ti *Krittu.

✧ 4:8 Kańaam 68.18. * 4:9 Aduna awala ti mboş: Balon baji : aduna aya mboş uńeeh du mnket.

21 Wi natiinkun uko wi Yetu, kē bajukanan uko unwoon manjoonan manwoon ti a,

22 nawo i kaduk iko yi nakdolun tfa, kaṭelēš mnwo mi nan mi tfa. Unjal wi uleef ujaan uguuran kadoo tjan du pkeṭ.

23 Iṭēb yi nan na nḥaaš nji nan nḥawo nji kakak nḥalu,

24 naṣē nakak bañaan bahalu biki Naṣibaṭi adolon kē banaama awo na ubida ujint uṭool wi manjoonan manjaan mambuk.

25 Hēnk, nawutan kaṭilan : Andoli ti an adoon kaṭup atēntul manjoonan tiki nḥaakiir awo nja bti uleef uloolan.

26 Nadeebaṭle nawutan kawut udeeb wi nan uṭu'an pdo ipekadu. Nawutan kawo na udeeb te unuur udoo ujoṭ.

27 Nakṭen *Untaayi Uweek dko dmēban.

28 Nakiiṭ aṭaṭaan, aṣē ṭēp ṭēp amēban ulemp wi nul, awo natool ti wa, ahilna aka uko wi akfaaṣerun na anwoon ti kanuma.

29 Uṭup uwuṭaan uwutan kapēn ti mntum mi nan, uṭup unuura ṭaṅ unjaan uṭēnk kaboman kabot kado banktiinkun wa bnuura, uwoon kado kapēn ti mntum mi nan.

30 Nawutan kaṭu *Uhaaš wi Naṣibaṭi ujooṭan ; Uhaaš wi nul wi aṭu'anaṅ wi wi aklun kayikrēnaan ti unuur wi mbuur.

31 Napēnaan ti ptoofan iko bti inwoon itēnt phank nḥaan ti uhaaš, bṣoorad, udeeb, pdeen pdiim, bkuutar na pdo kado iko bti yi mnḥot.

32 Nawoon keeri na iṭēb inuura nabot nado kaṅaga batēntan. Nadoon kamiirad jibi Naṣibaṭi aṭēpnun ti *Krittū amiiran.

5

1 Nawo babak Naṣibaṭi biki aṅalun maakan ukaan kē nawo biki kado katen ti a.

2 Unjal uwoon kaṭon ubida wi nan jibi uwoon pa Krittū : aṅal nja adoo

wul Naṣibaṭi kaṭu ki nul pa nja, kē kawo uṭen na untaam udolni bṭejan banlilun Naṣibaṭi.

Nawoon ti bjeehi

3 Hēnkun wi nawoon biki Naṣibaṭi, naankak awo biki kado kaṭiiniyaan tiiniyaan iko yi pḥuban pi piint, ubida uṭop, na pḥeebar iko.

4 Nin naanwo kado kaṭiiniyaan iko iṭop kēme iko inaaṭ kēme iko yi bawaan mnkow bajaan baṭiiniyaan. Iko mēnt iinyuk nado kaṭiiniyaan. Naṭēpan ṭēp nado kabeeb Naṣibaṭi.

5 Hēnk di uwoon, nameen wa bnuura, nin nḥaan anjaan ajuban pḥuban pi piint, kawo ti ubida uṭop aanklun kaneej du Pṣih pi Krittū na Naṣibaṭi. Nḥaan ankaan aji nḥeebar iko aankak alun kaneej du pa, tiki aji dēman iko yun kawo ji Naṣibaṭi i i akdēmanun.*

6 Nin nḥaan alon awutan kaguuran na nṭup nḥwaan udooni : uko mēnt bti ujaan uṭu Naṣibaṭi adeebaṭer banwoon baandi pṭaṣa.

7 Nawutan keeri kanaakiir na bañaan batēnt bukun.

8 Tfa nabi wo bañaan biki bdēm, kē hēnkun naṣē kak biki bjeehi wi nawoon biki Ajugun. Nadoon kado ji bañaan biki bjeehi.

9 Uko wi bjeehi bajaan babak uwo bti unuura, uṭool abot awo wi manjoonan.

10 Nakeerin nado kala pme uko unlilun Ajugun.

11 Nawutan kaka nin uko ulon na udo uwaan udooni wi bañaan biki bdēm, naṭēpan ṭēp nado kayuuj kē iko mēnt iwo iwuṭaan.

12 Uko wi bañaan mēnt bajaan bado ti kamena ukowandēn maakan pdo kaṭiiniyaan.

13 Iko bti impēnun iji imeeṭana du bjeehi. Kē uko ummeeṭaniin du bjeehi uji uwo bjeehi.

14 Hēnk di di upiitaniin aji :
« Naṭiin iwi inkḥoyēntun,

* 5:5 Ampiiṭun aṣal kē nḥaan napit aji dēman nḥton tiki aji dēman iko pdēman pi awoon kadēman ṭaṅ Naṣibaṭi. Natenan ti Kolot 3.5. † 5:14 Bañaan baamme nḥaan ampiiṭun uṭup wi. Balon baṣal kē uka pwoona ti kayeeh kalon.

naŋiin ƚi ptoof pi bankeŋuŋ,

*Krittu aŋe naŋan bjeehi bi nul ƚi iwi. »†

15 Nalipariin keeri ƚi mnwo mi nan mi ŋnuur bti. Nawutan kado kado ji bapen ; nadoon kado ji banwoon na ŋŋal.

16 Nadoon kado bnuura nyaaŋ bti ŋi nahilanuŋ pdo ba, ƚiki wal wi ŋwoon wi, uwo uwuŋaan.

17 Ukaan ke naanwo kado bpèn, nadoon kala pme uko wi Ajugun aŋaluŋ nado.

18 Nawutan kadaan poot kakuj, paji paŋokan ubida ; naŋepèn ƚep naŋum na *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi.

19 Nadoon katènŋtèn batènŋan ƚi ptoofan na iyeeh yi pñaamarèn Naŋibaŋi, na yi pdëman *Krittu. Uhaaŋ wi nul uŋu'an iyeeh mènŋ ƚi bkow. Nadoon kayeeh kadëman Ajugun na ŋhaaŋ ŋi nan bti.

20 Nadoon kabeeb wal undoli ƚi iko bti Naŋibaŋi Aŋin nja ƚi katim ki Yetu Krittu Ajugun.

Banniimarun

21 Andoli adoon kaŋaŋ *Krittu ƚi pdo katiink batènŋul.

22 An baaŋ nadoon katiink bayinan jibi banfiyaaruŋ bajaan batiink Ajugun.

23 Ñiinŋ awoon ajug katoh jibi Krittu awoon ajug banfiyaaruŋ. Banfiyaaruŋ bawoon uleef wi Krittu, ke ul ƚi uleeful ajaan abuuran baka.

24 Jibi banfiyaaruŋ bajaan batiink Krittu, hënk di di baaŋ bawoon kado katiink bayin baka ƚi iko bti.

25 Ke an biinŋ naŋalan baharan jibi *Krittu aŋaluŋ banfiyaaruŋ adoo wul uleeful akeŋ pa baka.

26 Ado haŋ bahilna baŋepna ƚi uŋup bawo biki Naŋibaŋi, wi aŋowuŋ baka na meel,

27 banfiyaaruŋ bahilna bapèn bawinana ƚi kadunul bawo na mndëm ji ñaaŋ ankniimiin anwoon nanuura, najinŋ piŋ ke kaara di nul daanlaatari këme awo na iko ilon itènŋ yuŋ. Ado haŋ banfiyaaruŋ

bahilna bawo bajinŋ, baŋool babot bado kado uko unnuuriinŋ ƚaŋ.

28 Ke hënk di di biinŋ bawoon kaŋal bahar baka jibi baŋaluŋ ŋleef ŋi baka. Aŋŋaluŋ aharul, uleeful wi wi aŋaluŋ.

29 Hënk di uwoon, nin ñaaŋ alon aambaan kapoka uleeful, aji ƚep ƚep kade de'an wa, kaboman wa. Krittu aji do haŋ kak na nja ŋnfiyaaruŋ,

30 ƚiki ŋwo uleeful.

31 Ulibra wi Naŋibaŋi uji : « *Waŋ ukaan ke ñiinŋ aklun kaduk aŋin na anin kanaakiir na aharul, bakak ñaaŋ aloolan* »*

32 Manjoonan mnweek manwinana ƚi ŋŋup ŋi. Nji dji uko waŋ uwo wi *Krittu na banfiyaaruŋ.

33 Ñiinŋ kak akaan aŋal aharul ji uleeful, ñaaŋ ado katiink ayinul.

6

Bapoŋ na bajug baka

1 An bapoŋ pfiyaar pi nafiyaaruŋ Ajugun paŋuun nado katiink bajugan, ƚiki uko mènŋ uwo utool.

2 *Bgah baji : « *Mëbaan ŋaaŋ na naan bnuura* »* uko mènŋ uwoon uteek ƚi iko yi Naŋibaŋi ajakuŋ ƚi Bgah ungakandëruŋ na kahoŋ,

3 uji : « *Ihilna iwo ƚi mnlilan ŋnuur ŋi nu ŋabot ŋaŋum ƚi mboŋ.* »*

4 Ke an baŋin bapoŋ, nakbubara kado kadeebaŋan babukan ; nadoon kakuŋ baka, kajukan baka kabot kayuuj baka iko inliluŋ Ajugun.

Balemp na biki baklemparuŋ

5 An balemp nadoon katiink biki naklemparuŋ ƚi mboŋ ƚi, nahetan ikow nado kaŋaŋ baka na itëb ijinŋ ji nalempar lempar *Krittu.

6 Nawutan kaŋaŋ baka ƚaŋ woli batenan pa bajakna ke nawo balemp banuura ; nadoon kado haŋ ji balempar Krittu banjaan baŋu ŋhaaŋ ŋi baka bti ƚi pdo uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ.

7 Nawutan kaŋaŋ baka kaŋe kaŋal ke baŋaan ƚaŋ biki naklemparuŋ, nadoon kaŋaŋ baka na ŋhaaŋ ŋjinŋ ji naŋaŋ ƚaŋ Ajugun.

8 Name kë Ajugun aluŋ katuum ñaaŋ andoli ti uko unuura wi adoluŋ awole nalemp këme i baklemparuŋ.

9 Kë an biki baklemparuŋ namëbaan banklemparanuŋ na ŋhaaŋ ŋjint, nawut kabëg baka. Name kë Ajugan i baŋi awo aloolan pa an na bukal, abot awo aanji ten uko wi ñaaŋ awoon.

Iko iguti yi Naŋibaŋi awulanaŋ

10 Dbaañsaan bŋup bi kaji na an, najejan phina pi nan ti mnwo mi nawoon na Ajugun, ti mnhina mi nul mandëmuŋ maakan.

11 Najejan iko iguti bti yi Naŋibaŋi awulanaŋ, napokna kaguuru ki *Untaayi Uweek,

12 mënt bañaaŋ bajën biki ŋkgutanaanuŋ, ŋntaayi ŋanwoon du baŋi ŋa, na mnŋih na mnhina mi bajug umundu wi, unwoon wi bdëm.

13 Najejan keeri iko iguti bti yi Naŋibaŋi. Hënk nanaŋna naliint ti ugut ti unuur uwuŋaan, ubale nahum bnaŋ.

14 Namëbaan keeri naliintan : najejan manjoonan natan ti blank manwo katël ki nan, nawohariin kamiŋa ki ifeeru, kul kawoon pwo ñaaŋ nataol ti këŋ ki Naŋibaŋi.

15 Iŋapaat yi naktuun ti ihoŋ iwoon pbomandër pa pya pŋup *Uŋup Ulil Unuura wi btiinkar wi Naŋibaŋi aŋenuŋ nja.

16 Najejan pfiyaar ŋwal bti pawo ubeel wi nan, nahilna najëmŋën iŋuuri inkyikuŋ yi *Naguuru.

17 Najejan mbuur manwoon ti *Krittu manwo pntuuru pntak pi ugut. Uŋup wi Naŋibaŋi uwo kakej ki *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uwulanaŋ.

18 Nadoon kañehan Naŋibaŋi kakooŋa ŋwal bti, *Uhaaŋ wi nul udo kaŋëkan ti uko mënt ; natamaan nawut kayoont iñeen nin unuur uloolan ti pdo kañehandër banwoon biki Naŋibaŋi bti.

19 Nañehandëraan kak, Naŋibaŋi aŋuuna uŋup wi nul ti mntum mi naan, hënk nhilna ndo kaŋup na mntëŋ uko umbiŋ amena wi *Uŋup Ulil Unuura ujaan udiiman.

20 Dwo naŋupar wa, kë wul ukaan kë ntanana na mnkorentu awo ukal-abuŋ. Nañehandëraan keeri pa ndo kaŋup na mntëŋ uko wi nwoon i kaŋup.

Uŋup ubaañsaani

21 Dŋal an kak name jibi nji nwoon, uko wi nji kadoon. Tiŋik, ayiŋ nja i nŋaluŋ maakan ankaan awo nalempar Ajugun na manjoonan, aluŋ kaŋupan jibi iko bti iwoon.

22 Dyila yil du an pa aŋupan jibi ŋwoon abot atëŋtënan.

23 Dñehan Naŋibaŋi Aŋin nja na Yetu *Krittu Ajugun bajoobtën ŋhaaŋ ŋi banfiyaaruluŋ bado kaŋalad babot bahoŋëlëŋ pfiyaar pi baka.

24 Bnuura bi Naŋibaŋi pa baŋaluŋ bti Yetu Krittu Ajugun te mnŋo.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaaak wi Filip

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi bajaan badu Filip. Ʀi bayaas bi nul btēbantēn, abi ṭup Uṭup Ulil Unuura du ubeeka mēnt kē bañaan badoo fiyaar wa. Natenan Ʀi ulibra wi Ulemp wi Banjaan 16.11-40. Wi babiin awat Pawulu ukalabuṣ ṭiki alempar Ajugun, bañaan biki ubeeka wi Filip bajunt itaka awul alon Ʀi baka i bajaan bado Epafrodit añaota. Wal mēnt wi wi Pawulu apiitun baka kakaarta ki kabeebna baka. Aji na baka bamēban baliint Ʀi pfiyaar, bawut kadek Naṣibaṭi kafet, bawut katiink banjaan bajukan bañaan uko umpaṭun na Naṣibaṭi. Akak aleṣan baka kē bawo Ʀi ploolan na Krittū, kē btiinkar bawoon kawo Ʀi ptoof pi baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ na pñehan (1.1-11)
2. Hum di di Pawulu awinarun ubida (1.12-30)
3. Pdo bañaan bado kado ji Krittū (2.1-18)
4. Bañaan banwoon Timote na Epafrodit
5. Ņaan najen awo kalil Naṣibaṭi (3.1-4.9)
6. Pawulu abeeb bañaan biki Filip (4.10-20)
7. Pwul mboṣ pbaañaani (4.21-23)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu na Timote, ṅnwoon balempar Yetu *Krittū, ṅwul mboṣ biki ubeeka wi Filip bti bammēbanun Yetu Krittū awo biki Naṣibaṭi na baweeb biki baka na banjaan baṭenk baweeb mēnt Ʀi ulemp.

² Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Pbeeb na pñehan Naṣibaṭi

³ Dji kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman Ʀi uko winan, ṅyaaṣ bti ṅi njaan kaleṣan.

⁴ Woli dñehandēran an bti Naṣibaṭi, dji kawo Ʀi mnlilan.

⁵ Dji kawo na mnlilan ṭiki du unuur uteek te hēnkun, naṭu iñeen yi nan Ʀi ulemp wi pdo kaṭup *Uṭup Ulil Unuura na iko bti yi najaan naṭenkñen.

⁶ Uko wi nfiyaarun wii wi : Anjunun ulemp unuura wi Ʀi an ado kalempa lemp te uba wa, Ʀi unuur wi Yetu *Krittū aklun kabi.

⁷ Unuura nwo na uṣal utēnt waṅ pa an bti. Na manjoonan dṭu'an Ʀi uhaaṣ wi naan, woli dwo ukalabuṣ kēme awo Ʀi pḡutar Uṭup Ulil Unuura, an bti naji naṭenkēn Ʀi ulemp wi Naṣibaṭi awulun.

⁸ Aa, Naṣibaṭi ame kē dmēbanan an bti Ʀi uhaaṣ wi naan abot aṅalan jibi Yetu Krittū aṅalanaṅ.

⁹ Uko wi njaan kañehan Naṣibaṭi wii wi : Ado uṅal wi nan udo kadēma dēm pya, te ṅṣal ṅi nan ṅadoo ṅajeḡ bnuura nabot nado kayikrēn uko bti wi Naṣibaṭi aṅaluṅ.

¹⁰ Hēnk nahilna najoṣ uko unuur-naaniin naṣē nawo bajint piṣ banwoon baanwo na nin buṭaan blon pa unuur wi *Krittū aklun kabi.

¹¹ Nawo kak bañaan bantumuṅ na uko wi pwo batool wi Yetu Krittū aṭuun Ʀi an. Hēnk nayuuṅ mndēm mi Naṣibaṭi, bañaan babot bado kadēmana.

Pawulu awo du ukalabuṣ

¹² Bayiṭ naan dṅal name kē uko undolnun ubaa ṭēp ṭēp ado kē *Uṭup Ulil Unuura ukmeṭana meeṭana pya.

¹³ Hēnk, bangoli bti biki naṣih na-jeenkā na bañaan bti badoo me kē ulemp wi *Krittū uṭuun kē nwo ukalabuṣ.

¹⁴ Kē uko mēnt ukak aṭu kē bayiṭ nja batum bahaṭ Ʀi Ajugun, akak aṭup Uṭup wi Naṣibaṭi na mntēṅ nin baanji balēnk.

15 Uwo manjoonan kë baloŋ baji baɕup uko wi *Krittü na uşal wi bpulad na wi bkujar, kë baloŋ başë ji baɕup wa na uşal unuura.

16 Banjaaŋ baɕup uko wi Krittü na uşal unuura, uŋal ujaaŋ uɕu baka pdo haŋ, ɕiki bame kë ulemp wi naan uwo wi pdo kagutar *Uɕup Ulil Unuura.

17 Kë bukundi, na uşal wi bpulad wi wi bajaŋ baɕupna uko wi Krittü. Mëntü uşal ujintü ujaaŋ uɕu baka banaɕa ; baji başal photoalëş mnhaj mi naan du ukalabuş.

18 Kë uko mëntü uşë wo uunwo nin uko uloŋ. Uko unkaaŋ udooni uwooŋ woli na uşal uwuɕaan këme na uşal unuura wa, baɕup uko wi Krittü. Dlılandër uko mëntü. Dkak ado kalilandër lilandër uko mëntü pya,

19 dme kë uɕij mbuur mi naan, ɕiki nañehandëraan, kë Uhaaş wi Yetu Krittü ubot aɕënkën.

20 Uko wi nji kayoonkuŋ abot ahaɕ na uhaaş wi naan bti uwo kë nin mënkowa, dbaa ɕëp ɕëp hënkunŋ kado jibi njaanŋ kado ŋnuur bti kayuuj na mntëŋ mndëm mi Krittü ɕi uleef naan woli dwo najeb këme woli dkeɕi.

21 Woli dwo najeb *Krittü awooŋ uhëfëntü wi naan, kë woli dkeɕi kanu-urandën.

22 Kë woli pwo ɕi mboş paɕu ulemp wi naan udo kaya bnuura, mëmme keeri uko udat.

23 Dwo na nşal ŋtëb : dnjal pya, kaya kawo na Krittü, wul wi ndooŋ ahokan hokan.

24 Kë uşë nuura pa an nwo ɕi mboş ɕi.

25 Kë jibi nfiyaaruŋ uko mëntü dme kë dɕo ɕi na an bti, nahılna nado kadëm nabot nawo na mnlilan ɕi pfiyaar pi nafiyaaruŋ Krittü.

26 Hënk woli dkek du an nahılna kaka uko uloŋ unktuunŋ naɕaŋar Yetu Krittü kak.

27 Uko unkaaŋ udooni uwo nado kaɕoŋ ubida wi nan, uɕaan na *Uɕup Ulil Unuura wi *Krittü. Hënk, woli dbi du an këme awo mënwö na an katiink kë namëbandër aliint awo ji ñaanŋ aloolan agutar na uhaaş uloolan

pfiyaar panwoonuŋ du Uɕup unuura uhalu.

28 Nakwut nin uyaaş uloolan başooran balënkanaan ; uwo pa baka uko unkyuujunŋ pɕot pi baka na unkyuujunŋ kë Naşibaɕi abuuranan. Uko mëntü upëna du Naşibaɕi.

29 Hënk di uwooŋ, ɕi uko wi Krittü : Naşibaɕi aɕenan kë nahıl afiyaara abot aɕenan kë nahıl phajara.

30 Na manjoonan uko wi nakgutaruŋ uwooŋ uloolan na wi nawinuŋ kë nji kagutar ; dgutaraara gutar wa jibi nameeŋ.

2

Btiinkar na pwalan bkow

1 Woli pwo baloolan ɕi Krittü paji patëŋɕënan, woli uŋal wi akaanŋ pa an uɕi uɕañanan mntëg, woli Uhaaş wi Naşibaɕi uɕu'an kë nakak baloolan, woli naŋaladi abot añağiir,

2 natiinkaran keeri, naŋalad, nala pwo ɕi ploolan ɕi uhaaş na ɕi uşal. Hënk dlunŋ kalilan maakan.

3 Nawutan kado kado nin uko uloŋ na uşal wi bpulad, këme kado kado uko uloŋ kalaana pwinana. Naɕëpën ɕëp nawalan ikow nado katen batëŋtan ji badëm apelan.

4 Andoli awutan kaşal uleeful ɕañ, adoon kaşal batëŋtul.

5 Nawoon na uşal utëntü wi Yetu *Krittü ɕi ptoofan

6 Ul anwoonŋ ji Naşibaɕi aşë wo aanɕo aten plinŋ pi alinunŋ na Naşibaɕi

7 abaa ɕëp ɕëp apok pdiiman mndëm mi nul

akak awo ji bañaanŋ bti, akakan uleeful nalempar bañaanŋ.

Kë bañaanŋ bti bawin kë awo ñaanŋ najën.

8 Awalan bkowul adoo wo aampok pok pdo nin uko uloŋ wi Naşibaɕi aŋaluŋ, adinan pkeɕ, adoo dinan pkeɕ ɕi krut.

9 Ukaaŋ kë Naşibaɕi adeeŋa du bko duuɕ,

awula katim kandëmun apel itim bti.

¹⁰ Hënk, banktiinkun bti katim ki Yetu du bați na mboş, na du mnkeț banup.

¹¹ Itum bti ibot ido kadëman Naşibați Aşin nja kaji Yetu awoon Ajugun.

Ulemp wi bațaşar Yetu

¹² An bayiț naan biki mmaganun, dme kë naambaan kațañanaara pdo kațaş Naşibați. Nawutan kado kațaşa keeri woli dwo na an țañ, nadoon kațaşa kak maakan woli mënwo na an. Nadoon kalempar mbuur mi nan ți pdo kawalan ikowan na ți pdo kațaş Naşibați na palënk.

¹³ Naşibați ul ajaan ațu'an, kë naji nañal pdo kabot kado uko wi añalun.

¹⁴ Woli nawo i pdo uko ulon nawutan kado kañur nuran, këme kado kalațar.

¹⁵ Hënk nahil kawo bañaan bajinț piş biki bawoon baankwin nin uko ulon wi pțup ți baka, babak Naşibați banwoon baanwo na nin buțaan blon ți ptoof pi bañaan biki umundu wi banwoon bațilan na bado buțaan. Nado kanuur wal mënț ți umundu,

¹⁶ an namëbanun Uțup unjaan uwul ubida. Hënk, dlun katanaran ți unuur wi *Krittu aklun kabi, ți ki pti pi naan na unoor wi naan njaankwaan udooni.

¹⁷ Woli pñaak pi naan padoo wo i ptula kawo uñaakan wi btejan banwoon pfiyaar pi nafiyaarun, kalilanaara lilan kabot katan na an bti.

¹⁸ Hënk kak nawo i kalilan kabot katan na nji.

Kayili ki bi Timote na Epafrodit

¹⁹ Dhaț ți Ajugun Yetu aji dyil ți nnuur ni Timote du an, ahilna ajoobtënën udeeb nji kak, woli dtiink jibi nawoori.

²⁰ Mënka nin ñaan alon kak anjaan ațu uşal ți an ji nji kala pme jibi nawoori na manjoonan.

²¹ Bukal bti ikow yi baka yi yi ba-jaan balempar, baanji balempar Yetu *Krittu.

²² Kë ul, nawin an bti uko wi ahilun pdo. Awo na nji alemp jibi napoț ajaan awo na aşin, kë nklem un batëb bti ațup *Uțup Ulil Unuura.

²³ Ul i i nji nñalun pyil du an keeri, wi nji kamehan me jibi uko wi nan uklun kațep.

²⁴ Nji kak dhaț ți Ajugun aji dbi kak du an hënkun uunkjon.

²⁵ Kë nşë ten awin kë dwo i kayil Epafrodit kak, ayiț nja ți *Krittu, i njaan ngakandër kalemp kabot kagutar *Uțup Ulil Unuura. An nayilulun ți nji ado kalemparaan wi nwoon ți kanuma.

²⁶ Abi ñal maakan pwinan an bti abot ahaajala, wi natiinkun kë amaaki.

²⁷ Na manjoonan abi maak adoo ñogan pkeț, kë Naşibați aşë ñagi'a. Mënț ul țañ i añağiñ, nji kak añaği'aan maakan, ado han nwutna woli dpën ți mntëg mi, kaneej ți mlon.

²⁸ Dkeer ataran kayila du an nahilna woli nawina nalilan, nji mbot nwo mënkek ajooțan maakan.

²⁹ Nayeenkana na mnlilan ji ñaan anwoon i Ajugun, nabot namëban bañaan banwoon ji a bnuura.

³⁰ Ul ankakun i pkeț pa ulemp wi Krittu, ayeenkaran ado ulemp wi nawoon naanhil pdo an ți nleefan pa nji adoo kak i pkeț.

3

Bnuura bi pme Yetu Krittu

¹ Kë hënkun an bayiț naan, nalilaan ți Ajugun. Nin uunwo unoor ți nji nkak mpiitan uko wi ndoon abi piitan, uko mënț utëñtënan tënțan.

² Nalipariin bañaan banwoon ji nbuş*, bado buțaan, bukal biki pwala katëmp pawoon țañ pfal uleef.

³ Nja njaan ntepn ți Uhaaş wi Naşibați kadëmana, nja nntuun mndëm mi nja ți Yetu *Krittu, abot awo njenhaț

* 3:2 Nbuş: Bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo nbuş.

ñleef ñi nja, nja ñwoon banwaliin katëmp na manjoonan.

⁴ Kë nji, ddoon aka uko unhilanun kaŕu'ën nhaŕ uleef naan. Woli alon anun kë ahil phaŕ uleeful, nji dhilun kahaŕ uleef naan kapela.

⁵ Nji i bawalanun katëmp wi mbukiin ado ñnuur bakren, dwo i pntaali pi *Itrayel, i pşini pi *Benyamin, dwo na hebërë abuk nahebërë. Ŧi uko wi pŕaş *bgah dwo *nafaritay.

⁶ Dbi wo ñaan anŕalun uko wi Naşibaŕi maakan adoo nun wi nji kahajanun banfiyaarun Yetu kë ddo do wa. Woli pŕaş uko bti wi bgah bajakun aji uwo utool, nin ñaan alon aanhil kajakën uko ulon.

⁷ Kë iko bti yi mbiin aşal kë iŕu'ën nwinana bnuura Ŧi kadun ki Naşibaŕi, Krittü ado kë mme kë dbi neem na manjoonan.

⁸ Aa manjoonan ma, ntenle bnuura bweek maakan banwoon Ŧi pme Yetu *Krittü Ajugun dji kawin kë dbi neem Ŧi iko bti. Aŕu kë nwaan iko bti yi mbiin aka, kë nşë win kë iko bti iwo iwetar yi nwoon i kafël du pyewël kahilna kaka Krittü.

⁹ Kë Ŧi a di nwoonun natool Ŧi kadun ki Naşibaŕi, pwo natool pi pŕaş bgah pawoon paanhil pwulën. Woli dfiyaar Yetu Ŧaň di nhilun kawinana pwo natool Ŧi kęş ki Naşibaŕi.

¹⁰ Uko wi nŕalun uwo pme Krittü. Pme'a pawoon pme mnhina mi pnaŕa pi nul Ŧi pkeŕ na phaj ji a kaşë kanaam na a Ŧi pkeŕ pi nul.

¹¹ Kë hënk, dhaŕ kë Naşibaŕi alun kanaŕanaan Ŧi pkeŕ.

Pten kadun, kagutan pwo natool na manjoonan

¹² Mënji ddo bi ka ka uko mënŕ këme nwo ñaan anwoon aanwo na nin buŕaan dlon, kë nşë taman katen me dmob uko mënŕ, Ŧiki Krittü amobun nji Ŧi uleef naan.

¹³ An bayiŕ naan, dme kë mëndo bi mob wa. Kë uko uloolan Ŧaň wi wi nwoonaanun Ŧi uşal, uko mënŕ wii wi

: pŕilma iko bti yi ndoon abi do, kado katen kadun,

¹⁴ kagutandër uko mënŕ kahil kayeenk uko wi Naşibaŕi aduurnun du baŕi duuŕ aŕëpna Ŧi Yetu Krittü.

¹⁵ Nja bti ñnjijun Ŧi pfiyaar Yetu, najoh keeri ñŕu uşal Ŧi uko mënŕ. Woli nawo na ñşal ñtëb Ŧi uko ulon Naşibaŕi kajinŕanan wa.

¹⁶ Kë Ŧi dko di nbanun hënkun, najoh ñwut kaŕaňan pŕaş bgah bi njejun.

¹⁷ Bayiŕ naan, an bti nadoon katen Ŧi nji, nabot nado katen Ŧi baňaan banjaan baŕaş uko wi njakanan.

¹⁸ Baŕum baji bado ji başoor krut ki *Krittü jibi ndoon abi ŕupan akak aŕupan hënkun na mnkuul Ŧi kęş.

¹⁹ Babaaňşaan du bdoo. Mënŕ Naşibaŕi i i bafiyaarun, iyin yi baka yi yi bafiyaarun. Baji batanar uko unwoon kawo lah mnkow pa baka, bukall banŕuun nhaaş ñi baka bti Ŧi iko yi mboş.

²⁰ Kë nja, ñwo biki baŕi, dul di ñkyoonkun nabuuran i nja Yetu Krittü Ajugun.

²¹ Ul aŕŕëlëşun ñleef ñi nja njanjaan nakeŕ, kakakan ña nanaam na wi nul, unwoon uleef unwoon na mndëm. Aŕëlëş ña na mnhina mi ajaan aşihna iko bti.

4

¹ Hënk an bayiŕ naan biki mmaganun maakan, dnuhan maakan, an nawoon mnlilan mi naan, na uko unkyuujun kë nji dwatun Ŧi kampëtar ki nji kapëtarun. An biki mmaganun, hënk di nawoon kamëban kaliint Ŧi pŕaş Ajugun.

Uko wi pdo

² An bi Ewodi na Funtic dkooŕan kooŕ naten Ŧi Ajugun nakak natiinkar.

³ Kë iwi injaan klemp ulemp wi njaan kalemp* na manjoonan, Ŧënkabaaŕ batëb bukun Ŧi uko mënŕ. Babi wo na nji agutar *Uŕup Ulil Unuura, na Klement na banjaan balemp na nji

* **4:3** Injaan klemp ulemp wi njaan kalemp : Ŧi uŕup ugrek bapiit aji « Fuŕugot », uhinan kawo katim ki ñaan. Ŧi, balon baji katim ki ñaan ka.

bti, biki itim ipiitaniin ʔi *Ulibra wi Ubida.

⁴ Nalilaan nnuur bti ʔi Ajugun ʔi uko bti. Aa, dkak akakalëš, nalilaan.

⁵ Pjooob bkow pi nan pawinaniin ʔi bañaan bti. Ajugun aanlowi.

⁶ Nawutan kaʔaaf nin uko ulon. ʔi iko bti, nakooʔan Našibaʔi nañehana uko wi nanumiin. Nabeebana woli nañehana uko ulon.

⁷ Hënk, ajoobʔënan nħaaš udoo upel iko bti yi ušal uhilanun kašal abot amëban iʔëb yi nan na nšal nji nan ʔi Yetu *Krittu.

⁸ Bayiʔ naan, uko wi nji kabaañšaanon wi : naʔuun nšal ʔi uko bti unwoon manjoonan, uko uwoon uunji uʔu ñaan mnkow, unwoon uʔool, unwoon ujint piš awo uunwo na nin buʔaan blon, unjaan uʔu ñaan kañalana, uko unyukun ʔtiink, uko unuuriin maakan, uko unwoon wi pmëban na iñeen iʔëb.

⁹ Uko wi najukun ʔi nji, wi nayeekun abot atiink ʔi nji, wi nawinun kë nji kado, iko mënt bti nadoon kado ya. Hënk, Našibaʔi anjaan ajoobʔën nħaaš awo na an.

Pbeeb Našibaʔi ʔi uko wi ajaan aʔen

¹⁰ Dlilan maakan ʔi Ajugun, wi nakaan ayuuj kë naʔu nšal nji nan ʔi nji. Mënji naambaan kaʔu'aara nšal ʔi nji, naambi hil hil pyuujën uko mënt.

¹¹ Mënt kanuma kaʔu'ënuñ kë nji kaʔiini hënk, djuk plin ʔi uko wi nkaan.

¹² Dhil pwo ʔi bwaan abot ahil pwo ʔi pyok. Dko bti di nwoon na ʔi iko bti, Našibaʔi ado kë nhil kayok këme kawo na ubon, kë nhil pwo woli dka maakan këme awo ʔi kanuma.

¹³ Anjaan awulën mnħina adolon kë nhilan pmiir iko bti.

¹⁴ Kë an našë do bnuura wi naʔënknuñ ʔi unoor wi naan.

¹⁵ An biki ubeeka wi Filip name bnuura, wi njunun ʔʔup *Uʔup Ulil Unuura apëna uʔaak wi nan wi Matedoniya, nin pntuk plon pi banfiyaaron Yetu paantënkën na itaka, yi nan ʔaň yi yi nji nyeekun.

¹⁶ Wi nwoon du ubeeka wi Tetalonika, mënt uyaaš uloolan ʔaň wi wi nayilbanaanun uko wi nnumiin.

¹⁷ Mënkla la nawulën uko ulon, uko wi njalun uwo : uko wi nadolonun uwo bnuura bi Našibaʔi akhoʔalëšun ʔi iko yi ahankanan.

¹⁸ Dyeenk iko yi nnumiin bti, ido pel kanuma ki naan. Dtumandëni, hënkun wi nyeekun iko bti yi nayilun Epafrodit aʔijën. Iwo ji ʔʔëkëñ plil pi bʔënan bi Našibaʔi adiin abot alilandër.

¹⁹ Kë Našibaʔi i njaan kadëman ašë hank ʔi Yetu *Krittu bnuura bweek maakan, alun kaʔëpna ʔi ba kawulan uko bti wi nanumiin.

²⁰ Mndëm mweek manwo ʔi Našibaʔi Ašin nja te mnʔo! Uwo han.

Pwul mboš pbaañšaani

²¹ Nawulan mboš bañaan bti bammëbanun Yetu *Krittu awo biki Našibaʔi. Bayiʔ nja banwoon ʔi na nji bawulan mboš.

²² Banwoon biki Našibaʔi bti awo ʔi na nji bawulan mboš ; banklem-parun *Fëtar naših najeenkal ʔi baka bawulan mboš maakan.

²³ Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura bi nul an bti.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Kolot

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Kolot. Aambaan kayaha da, ašë tiink kē baji banfiyaarun Krittu banwoon da bamēban aliint ṭi pfiyaar pi baka. Epafrat anjaan agakandēr na Pawulu abiin aya da aṭup baka Uṭup Ulil Unuura. Wi nṣubal nlon ṇaṭepun, kē bañaan balon bašë ya da ajukan bañaan uko ulon umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi Epafrat abiin ajukan baka. Bañaan mēnt baji na baka ṇaan anṇaluṇ Naṣibaṭi abuurana awo kadēman nwanjuṭ na nnton nlon ṇampeluṇ bañaan bajen. Baji na baka bawo kawala katēmp, kawo baankde nyemaṭ nlon. Kē Epafrat ašë ya wal mēnt du Rom di Pawulu awoon ukalabuṣ aṭupa uko mēnt. Wi Pawulu atiinkun uko mēnt wi wi apiitun baka, kadiimanaan baka kē pfiyaar Krittu ṭaṇ pakkaan ṇaan abuur.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pñehan Naṣibaṭi kabeeba (1.3-14)
3. Pwo Naṣibaṭi pi Krittu na mndēm mi nul (1.5-2.19)
4. Ubida uhalu na Krittu (2.20-4.6)
5. Pwul mboṣ pbaañsaani (4.7-18)

Pwul mboṣ

1 Nji Pawulu i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjañan i Yetu *Krittu na Timote ayiṭ nja ṇwul

2 biki ubeeka wi Kolot banwoon biki Naṣibaṭi afiyaar Yetu Krittu na manjoonan mboṣ. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja awulan bnuura abot ajoobṭēnēn ṇhaaṣ.

Pñehandēr biki Kolot Naṣibaṭi

3 Nēnji ṇṭaṇan pbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittu Ajugun woli ṇñehandēran.

4 Nṭiink pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Krittu na uṇal wi nakaan pa banwoon biki Naṣibaṭi bti.

5 Pfiyaar na uṇal mēnt ṇawoona ṭi phaṭ pyeenk iko yi Naṣibaṭi ahankananaṇ du baṭi. Nakaana phaṭ mēnt ṭi uṭup wi manjoonan, unwoon *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun.

6 Uṭup Ulil Unuura mēnt ubi ṭi an jibi ukaan abi ṭi mboṣ bti di ukdēman dēm pya abot aṭij iko inuura. Hēnk di uwoon kak pa an, du unuur uteek wi nayeenkun wa, abot awin bnuura bi Naṣibaṭi na manjoonan.

7 Epafrat nanohun anjaan alemp na un ajukananaṇ, ul anwoon nalempar Krittu na manjoonan anklempun pa an* ,

8 aṭupun jibi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uklempun ṭi an kē naṇaladi.

Pñehandēr pntuk pi banfiyaarun

9 Ukaan, wi ṇmehaṇ me uko waṇ, ašë bi duka duka ṭi pdo kañehandēran. Nñehan Naṣibaṭi ado *Uhaaṣ wi nul utumanan uṣal unṭuṇa na mntit nahilna name bnuura uko wi aṇaluṇ.

10 Hēnk, ubida wi nan ulil Ajugun nabot nado kado iko bti yi aṇaluṇ. Nado kado iko inuura itum kabot kameha me Naṣibaṭi na manjoonan.

11 Nñehan Naṣibaṭi aliintanan ṭi iko bti yi nakdolon na mnhina mi mndēm mi nul. Hēnk nado kataman kabot kamiir ṭi iko bti yi nakdolon,

12 nabot nalilan, nabeeb Aṣin nja andolon kē nahil kaka uko wi ahoṇun bañaan biki nul, bukal banwoon ṭi bjeehi.

13 Alēb nja ṭi phina pi bdēm añooṭ du pṣih pi Abukul i aṇaluṇ.

14 Ṭi ul di di ṇbuurnun, kē Naṣibaṭi abot amiir nja ipekadu.

15 Nin ṇaan aambaan kawina Naṣibaṭi, ṭi mnwo mi abukul mēnt mi mi ṇwinulun. Ul awoon nateek, akṣihuṇ iko bti impaṣaniin,

16 ṭiki ṭi a di di iko bti ipaṣaniin du baṭi na ṭi mboṣ, ṇko ṇanwinaniin

* 1:7 Anklempun pa an : Nlibra nlon ṇapiit aji : anklemparun un.

na njanwoon njanwinanaa : nnton njanxihun, njanwoon na mnhina, na njandukiin bti. Naşibaţi aţepna ti a aţak iko mēnt bti, iko mēnt bti aţak ya pa a.

17 Ul awoo, wi nin kako kalon kawoon kaando bi paşana, iko bti imēbandēraan ti a.

18 Banfiyaarulun bti bawoon uleeful, ul kaşē awo bkow. Ul awoon ujuni, nateek ti banknaţiin ti pkeţ, ahilna kawo nateek ti iko bti.

19 Ulil Naşibaţi kē atumana iko bti inwoon ti a,

20 abot aţepna ti a akakan iko bti ti mboş na du baţi ti ploolan na ul Naşibaţi. Pñaak pi Abukul pantuliin ti kruţ paţijun btiinkar mēnt.

21 An, nabi low Naşibaţi, kē buţaan bi najaan nado na bi najaan naşal kē bado kē naşoorad na a.

22 Hēnkun uleef wi Abukul unwoon wi űnaan najēn ukeţi, pkeţ mēnt paţu kē nakak atiinkar na a. Hēnk nahil kanaţ ti kadunul kawo bajint piş, bańaan banwoon baanwo na nin buţaan dlon, biki bawoon baanhil pji nin uko ulon ti baka.

23 Kē naşē awo i kamēban bnuura kaliint ti pfiyaar kawut kapēn ti phaţ pi *Uţup Ulil Unuura wi natiinkun. Uţup mēnt baţup wa bańaan bti ti mboş, wul wi nji Pawulu kalemparun wi nji kaţupun wa.

Ulemp wi Pawulu

24 Dwo ti phaj ti uleef naan ti phaj pi *Krittu pa bnuura bi banfiyaarun banwoon uleeful.

25 Pa an nanfiyaarun bti biki Naşibaţi aţu'ēnun pdo ulemp wi pţup uţup wi nul bti.

26 Uko mēnt uwoon uko wi Naşibaţi amenun bańaan du wi umundu uwoonun, hēnkun ameeţan wa bańaan banwoon biki nul.

27 Anjal bańaan biki ntaak bti bame iko inuura na mndēm manwoon ti uko umbiin amena. Uko mēnt wii wi : *Krittu awo ti an, ul adoon kē nahaţ kē nayeenk ti mndēm mi Naşibaţi.

28 Kē hēnk di di njaan nmeetan Krittu, kaţup bańaan bti balipara,

kabot kajukan baka na uşal unţuņa bti, bahilna bawo ti Krittu bukal bti bańaan banjijun ti pfiyaar.

29 Uko mēnt ukaan kē nji kalemp, agutan na mnhina bti manwoon ti nji, mi Krittu awulnun.

2

1 Dnal name kē dwo ti pgutaran, an na biki ubeeka wi Lawoditiya, na bańaan bti banwoon baambaan kawinēn na kēş ki baka ; ugut mēnt utam maakan.

2 Ddo haņ nahilna nawo na mntēņ ti iţēb yi nan nabot naņalad nawo ji űnaan aloolan ; natum na uşal unţuņa. Nahil wal mēnt kame uko umbiin amena wi Naşibaţi. Uko mēnt uwoon *Krittu.

3 űi a di di iko inuura maakan bti yi uşal unţuņa na injaan ihaabēş űnaan uşal iwoon.

4 Dţupan uko mēnt űnaan alon awutna nin kadaaran na nţup nlił nji nul.

5 Uwo manjoonan kē dlowan, kē uşal wi naan uşē wo ti an, kē nliłan maakan wi nwinanaņ kē namēban bnuura abot anaţ aliint ti pfiyaar pi nafiyaarun Krittu.

Mnwo mi bańaan banwoon biki Krittu

6 Hēnk wi nadinanun Yetu *Krittu aji awo Ajugun, mnwo mi nan mandoon kayuuj kē awo na an.

7 Najab awo na intaaņ ti a, kē ajejan aniwna kato hul, abot adolan kē nakliint ti pfiyaar jibi bajukananaņ, mnwo mi nan mandoon kayuuj keeri kē Krittu awo na an ti ubeeb wi najaan nabeeb maakan Naşibaţi nnuur bti.

8 Naţafaraan balil mntum badaaran, nşal nji baka nawo nji bańaan, nawaan udooni. Uşal utēnt wun uumpēna du Krittu, upēna du udolade wi bańaan, na du mnhina manjaan manţon umundu wi.

9 űi ul ti uleeful di di iko bti inwoon ti Naşibaţi ifēţun.

10 Kë ti a di di nayeenknun iko atuman, ul anksihun basih bti na mn-hina bti.

11 Ti *Krittu nawala katemp kanwoon kaanwo ki naan awalanana. Katemp ment kapenna du a, kul kajaan kakib pekadu danwoon ti uleefan kapenan.

12 Ti batitmu namoya na a, abot ana ta ti pket wi nafiyaarun mn-hina mi Nasiba ti manatanulun ti pket.

13 An biki pekadu di nan na pwo naanwala katemp tiki naanwo bayuday, ituun ke nawo baket, Nasiba ti awulan ubida na Krittu. Amiir nja ipekadu bti.

14 Dko di bapiitun aji nduknaanaa tiki nentash uko wi bgah bajakun, Nasiba ti atow da, aba na da wi apaun da du kruk ki Krittu.

15 Awohes nton nankshihun na nanwoon na mn-hina, apenan na atij ti kadun ki baana, alaat laaten na ti kafet ki pntuk panlilanun wi awatun na ti pket pi Krittu aketun ti kruk.

16 Keeri uko wi najaan nade, wi najaan nadaan, keme uko wi nfettu nlon, na wi ufettu wi pli phalu na wi *unuur wi pnoorfen wi bayuday uwutan ka tu nadinan nin naan alon aji naduknaanaa ti iko itent yun.

17 Iwo tañ uliment wi iko inwoon i pbi. Ke uko unwoon na manjoonan use wo Krittu.

18 Banjaan bahajan ikow yi baka pa pwinana, kademan nwanjut, nakdinan baka baji naduknaanaa. Baji babi tu tu nshal ni baka bti ti nwanjut na iko impenu awinana ti kadun ki baka. Nshal ni baka naji natsu baka banah, nawo ni baana bajen, nawaan udooni.

19 Baanji bamēban ti Krittu anwoon bkow. Ul ankaan ke uleef bti uji uka uko bti wi unumiin, kamēbandēr bnuura ti dko di imoh ijaan iyitiiraan, kabot kadēm jibi Nasiba ti anulun.

Pket na pku kana ta ti pa na Krittu

20 Wi naketun na *Krittu, ke mn-hina mi umundu maankak ahilanan nin uko ulon, we ukaan ke naji nash udolade wi wa, ji wul umēbanun ubida wi nan ba?

21 Uji uji « Kjej uko wi, » « Kñem wun, » « Kban wundu. »

22 Utiiniyaan iko injaan ilun katoka. Uko ment uwo udolade wi baana.

23 Udolade ment uji uwo wo ji uwo na usal unta, tiki uji utiiniyaan pash *Bgah, pwalan bkow na pdo kahajan uleef, ase waan udooni, uunji unenan uleef pdo uko wi unulun.

3

Pmēban Ubida uhalu unwoon ti Krittu

1 Jibi nanaatin ti pket na *Krittu, nadoon kala iko yi ba ti keeri, di Krittu awoon ato ti kadeenu ki Nasiba ti.

2 Natuun usal wi nan ti iko yi ba ti, nawut yi mboş.

3 Hēnk di uwoon, nake ti, ke ubida wi nan umenana na Krittu du Nasiba ti.

4 Krittu awoon ubida wi nan na manjoonan. Unuur wi akwinaniin, an kak napen kawinana na a ti mndem mi nul.

5 Nafinan keeri ti mnwo mi nan iko yi mboş yi uleef unulun. Iko ment yii yi : pekadu di piint, ubida utop, pjal iko iwutaan, pbi ka tu tu usal na uhaas bti ti uko, pneebar iko, tiki ankaan ado han aji deman iko yun ji Nasiba ti i i akdemanun.

6 Iko itent yan ijaan itij udeeb wi Nasiba ti [ti banjaan bado ya].

7 Iko yan yi yi najaan nado tfa, wi iktonun nbida ni nan.

8 Ke henkun, napenaan iko yan bti ti ubida wi nan ; nawutan kado kadeeba, kado kahank naan ti ka teb, kawo na bjoot ; nawutan kado kakarad, utup ulon ukowendenaan uwutan kapen ti mntum mi nan.

9 Ntilan nawutan kawo ti ptoofan, tiki nawo henkun baana bahalu banwohesun ubida wi baka ujon na iko iwutaan yi wa.

10 Nawohara henkun ubida uhalu, wi Nasiba ti awulan abot aji telēs wa nyaaş bti ke nado naam na a, ul antakanan, nahilna name'a bnuura.

11 Hēnkun uunkak aka *nayuday na awoon aanwo nayuday, anwaliin

*katëmp na anwoon aanwala ka, ñaañ i uṭeeh, kēme anwoon aamme nin uko ulon ji bañaan biki utaak wi Fit, ñaañ i bakjuukntēnuñ ṭi ulemp kēme ñaañ najeeh ; *Krittu ṭañ akaañ udooni abot awo ṭi bañaan banfiyaaruluñ bti.

¹² Wi Naşibaṭi adatanañ kē nawo biki nul, kē abot añalan, nadoon kañaaga, nado kaṭenkar, nabot nado kawalan ikow. Nawoon bañaan banjoobuñ ikow banwoon baanji bataran.

¹³ Nadoon kamiirad, woli atēntan alon adolan uko ulon, nawuladēn iñeen, namiirad. Jibi Ajugun amiiranañ, an kak, nadoon kamiirad.

¹⁴ Kē uko undēmnun maakan uwo nañalad, uñal ujaañ udolan namēbandēr bnuura.

¹⁵ Btiinkar bi *Krittu aṭijun ṭi an badoon kaṭonñan nḥaaş. Naşibaṭi aṭijan ṭi btiinkar mēnt nahilna nawo uleef uloolan. Nadoon kabeeb Naşibaṭi nḥuur bti.

¹⁶ Uṭup wi Krittu utum ṭi an! Nadoon kajukandēr, kaṭenkar kawutna kajot ṭi buṭaan. Nadoon kado hañ na uşal unṭuṇa bti, kayeeh Naşibaṭi na iyeeh yi pñamarēn na iyeeh yi pdēman Krittu, *Uhaaş wi nul uṭu'an iyeeh mēnt ṭi bkow.

¹⁷ Uko bti wi nahilanun kaṭup kēme kado, nadolan wa ṭi katim ki Yetu Ajugun. Naṭēpnan ṭi a nado kabeeb Naşibaṭi Aşin nja.

Mnwo mi banfiyaarun

¹⁸ An baaṭ nadoon katiink bayinan, ji bañaan banwoon biki Ajugun.

¹⁹ An biint nañalan baharan nawut kado kalēbar na baka.

²⁰ An bapoṭ, nadoon katiink bajugan ṭi iko bti ; uko mēnt wi wi Ajugun añaluñ.

²¹ An başin bapoṭ, nakbubara kado kadeebaṭan babukan ji babi bawutandēr.

²² An balemp, nadoon katiink ṭi iko bti biki naklemparuñ ṭi mboş ṭi. Nawutan kado kado hañ ṭiki batenan kēme woli nala pwinana bnuura ṭi bañaan. Nadoon kado hañ na uhaaş

ujinṭ wi bañaan banwoon baaññoom Ajugun.

²³ Ulemp wi bahilan kaṭu'an nadoon kado wa na uhaaş unuura ji nawo wo ṭi plempar Ajugun.

²⁴ Nameen kē Ajugun atuuman na iko inuura yi ahankun banwoon biki nul. Na manjoonan *Krittu Ajugun i i naklemparuñ.

²⁵ Kē ñaañ ankduoluñ buṭaan aluñ kayeenk uko wi buṭaan mēnt bakṭijun, kē nin bpaṭşēr baankwo da.

4

¹ An biki baklemparuñ, nawoon batool na banklemparanañ nabot namēban baka bnuura. Nameen kē an kak, naka alon kē awo Ajugan du baṭi duuṭ.

Uko wi pdo

² Namēbaan naliint ṭi pñehan Naşibaṭi, nawoon bten naṭu ibaṭ ṭi uko mēnt, ṭi pdo kabeeba.

³ Woli nañehan, nañehandērun kak Naşibaṭi ajeehan bgah bi ulemp wi pṭup Uṭup wi nul, nhilna ndo kaṭiiniyaan uko wi *Krittu umbiin amena unṭuun kē nwo ukalabuş.

⁴ Nañehaan nhil ndo kameeṭan wa, jibi nwoon i kado.

⁵ Woli nawo na banwoon baanwo biki Krittu, uko bti wi nakduoluñ nadoon kado wa na uşal unṭuṇa, nḥaaş bti wi nahilanun.

⁶ Nṭup nḥi nan nḥawoon nḥuura, nḥataab pnam, nabot nahil pteem andoli bnuura.

Pwul mboş pbaañsaani

⁷ Kē Tişik, ayiṭ nja i mmaganun anwoon nalempar *Krittu na manjoonan, i njaan kagakandēraan kalempar Ajugun, aṭupan jibi nwoyi ṭi bti.

⁸ Dyila du an, ahilna aṭupan jibi nḥwo i ṭi abot atēntēnan.

⁹ Onetim kak, ayiṭun na manjoonan i mmaganun ampēnnun du an agakandēr na a. Baṭupan uko bti unṭēpuñ ṭi.

¹⁰ Arittarkuṭ anwoon ṭi na nḥi ṭi ukalabuş, na Markuṭ ayiṭ Barnabat

bawulan mboş. Name uko wi na-woon i kado woli Markut abi du an : namëbaana bnuura.

¹¹ Yetu i bajaan badu Yuttut akak awulan mboş. Bukal bawajanţ ʒañ ʒi bayuday banfiyaaruŋ *Krittu, bajaan balemp na nji pa *Pşih pi Naşibaţi ; baji batëŋtënën.

¹² Epafraţ anwoon i ubeeka wi nan akak awulan mboş. Awo nalempar Yetu Krittu abot aji bi taman taman ʒi pdo kañehandëran Naşibaţi nahilna namëban naliint, najij ʒi pfiyaar, nabot nado kado uko bti wi Naşibaţi aŋaluŋ.

¹³ Dţup aji dmaar uko wi : Aji noor maakan ʒi uko wi nan na wi biki ubeeka wi Lawoditiya na biki ubeeka wi Yerapolit.

¹⁴ Luk kak nakuraar i ŋmaganuŋ na Demat bawulan mboş.

¹⁵ Nawulan bayiţ nja biki Lawoditiya mboş. Nawulan kak Ninfa na banfiyaaruŋ bti banjaan bayitiir du katohul mboş.

¹⁶ Woli najuk uko wi mpiitanaŋ, nakaan nado banfiyaaruŋ banwoon Lawoditiya bajuk wa. An kak nakaan najuk uko wi nji kapiituŋ biki Lawoditiya.

¹⁷ Nakaan naji na Arkip amëban bnuura ulemp wi ayeenkun ʒi Aju-gun.

¹⁸ Nji Pawulu kapiitanaŋ na kañen ki naan, dwulan mboş. Naleşan kë dwo ukalabuş. Bnuura bi Naşibaţi bawo ʒi an.

**Uṭup uteek wi Pawulu
apiitun
banfiyaarun banfētun du
utaak wi
Tetalonika**

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Tetalonika. Pawulu abi ya da aṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittū (natenan ṭi Ulibra wi Ulemp wi Banjañan 17.1-10). Bañaan banfētun da baṭaṣ Krittū. Wi ṅwal ṅlon ṅaṭepun, kē bañaan balon baṣē wuuk bañaan kē balaṭ Pawulu na nanohul. Anaṭara baka. Banfiyaarun Krittū bamen Pawulu na bangakanderun na a. Na utejan kē baṣē pēnan baka ṭi ubeeka kē baya Bereya. Wi ṅṣubal ṅtēb ṅaṭepun, Pawulu ayil Timote aya aten jibi banfiyaarun Krittū banwoon Tetalonika baduki awo. Wi ayaan abi, aṭup Pawulu aji bamēban te hēnkun, kē balon ṭi baka baṣē pok plemp kado kadeena. Baji baji Yetu abi hēnkun, kē baanuma plemp. Balon ṭi baka ṅhaaṣ ṅaanṭoora na baka ṭiki bayit baka na banoh baka baṭum bakteṭi kē Yetu aambi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit baka katēntēn baka abot aṭup jibi ubi wi Yetu uklun kawo na jibi akdolun na banfiyaarulun. Hēnk, bahinan kahaṭ kē bawo na Ajugun unuur undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.2–3.13)
2. Pfiyaar pi bañaan biki Tetalonika bafiyaarun (1.2–3.13)
3. Ubida unlilun Krittū. (4.1-12)
4. Phaṭ kē Krittū abi (4.13–5.11)
5. Pṭan na pwul mboṣ pbaañsaani (5.12-28)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanuṭ*, na Timote ṅkpiitanaṅ, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amēban

* 1:1 *Filwanuṭ*: balon baji badu'a kak Filat.

Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Aju-gun. ṅñehan baka bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Mnwo na pfiyaar pi biki Tetalonika

² ṅñenji ṅṭaṅna pbeeb Naṣibaṭi ṅwal bti pa an bti, wi ṅjaan ṅleṣan woli ṅñehana.

³ Na manjoonan ṅji ṅleṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi anwoon Aṣin nja jibi pfiyaar pi nan pawinaniin ṭi udo wi nan, jibi natamanun ṭi bñalad na jibi namēbanun aliintan ṭi mnhaṭ mi nahaṭun Yetu *Krittū Ajugun.

⁴ An bayitun biki Naṣibaṭi aṅalun, ṅme kē nadatanaa.

⁵ Na manjoonan, wi ṅbiin du an adiimanan Uṭup Ulil Unuura, ṅēndiimanan wa na mntum ṭaṅ, name wa kak na mnhina mi udo wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. ṅwin nja bti kē uṭup mēnt ujoonani. An name jibi ṅwoori ṭi ptoofan pa bnuura bi nan.

⁶ Kē an, nakak awo ṭi pdo ji un, na ji Ajugun. An nandoon awo wo ṭi unoor uweek, nayeenk uṭup wi Naṣibaṭi na mnlilan mi Uhaaṣ wi nul ujaan uwul.

⁷ Kē hēnk di di nakakun awo bankdiimanun banfiyaarun biki ṅtaak ṅi Matedoniya na Akayi bti, bgah bi pṭaṣ.

⁸ Du an na manjoonan di di uṭup wi Ajugun upēnnun, utiinkana du Matedoniya na Akayi. Mēnt dul da ṭaṅ, baṭup ṭi dko bti jibi nafiyaari Naṣibaṭi, kē ṅēndo ka uko uṭup.

⁹ Hēnk di uwoon, bukal ṭi ṅleef ṅi baka baṭup jibi namēbanun un wi ṅbiin du an, jibi nayaan du Naṣibaṭi aduk ṅnton alempar Naṣibaṭi anwoon najeb, anwoon Naṣibaṭi na manjoonan,

¹⁰ kayoonkna ubi wi Abukul Yetu anklun kawoona baṭi, i anaṭanun ṭi pkeṭ, ankbuurun nja ṭi udeeb un-kmbiin.

2

Ulemp wi bi Pawulu du ubeeka wi Tetalonika

1 Na manjoonan an bayiṭun ṭi *Krittū, name an ṭi ṇleefan bnuura kē ubi wi nun du an uunwaan udooni.

2 Name kak kē bahajanun akuṭ akarun du ubeeka wi Filip. Kē ṇṣē yeenkna ṭi Naṣibaṭi mntēṇ mi ṇhilni aṭupan Uṭup Ulil Unuura wi baṅaan baṭum badooṇ adola do na un maakan.

3 Nṭup ṇi nun ṇaanwo ṇi mnlafren, abot awo ṇēm̄bi bi na uṣal uwuṭaan, ṇēm̄bi bi na kaguuru!

4 Naṣibaṭi atenun ten awin kē ṇhilani aṣē wulun Uṭup Ulil Unuura, ukaan kē ṇkṭup wa. Nēnla la plil baṅaan, Naṣibaṭi ammeen ṇhaaṣ ṇi nun i i ṇklaan plil.

5 Name kē ṇēm̄baan kawoha na ṇṭup ṇṭaab ṇi kaguuru, kēme aṭup ṇṭup kahilna kaka uko uloṇ ; Naṣibaṭi ame kē uwo manjoonan.

6 Nin ṇēnla pdēm ṭi ṇaan, ṭi an kēme ṭi baloṇ.

7 Ndo hilan lah kabi ji baṅaan baweek, kayuujan kē ṇwo *banjaṅan biki Krittū ; aṣē baa ṭēp ṭēp abi na pjoob bkow, awo jibi ṇaaṭ ajaan aboof abukul.

8 Nṇalan ṇal maakan adoo hilan kawo ṇēnkliṇ liṇ ṭi pṭupan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi ṭaṅ, ma kakeṭaran, ṭiki nakak baṅaan biki ṇmaganuṇ maakan.

9 An bayiṭun, ṇfiyaar kē naleṣ bnuura ulemp na unoor wi nun : ṇlemp nfa na utaakal kawutna kawo pkuṇ pa nin ṇaan aloṇ wi ṇkṭupanaṇ Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi.

10 Nawin bti, kē Naṣibaṭi akak awin jibi ṇbiin awo na an nanfiyaaruṇ: ṇwo baṅaan bajinṭ baṭool, biki ṇaan awoon aanhil pṭup uko uwuṭaan ṭi baka.

11 Name bnuura kē ṇwo na an bti jibi aṣin napoṭ ajaan awo na abukul ;

12 ṇji ṇṭēṇṭēnan, kajakan namiir, kajakan naṭu kabaṭ, nahilna ṭi mnwo mi nan nado kado iko yi Naṣibaṭi aṇaluṇ, ul ankdu'anaṇ ṭi pṣih pi nul nabot nawo na mndēm mi nul.

Pfiyaar na kamiir ki banfiyaaruṇ biki Tetalonika

13 Uko unkaan kak kē ṇēnji ṇṭaṅan pbeeb Naṣibaṭi wii wi : wi nayeekuṇ uṭup wi Naṣibaṭi wi ṇṭupanaṇ, naanyeenk wa ji uwo uṭup wi ṇaan najēn, nayeenk wa ji uwo uṭup wi Naṣibaṭi. Kē uwoha uṭup wi Naṣibaṭi na manjoonan, uṭup mēntṭ uklempuṇ ṭi an nanfiyaaruṇ.

14 An bayiṭun ṭi *Krittū, hēnkuṇ nawo ji banfiyaaruṇ Yetu Krittū, baṅaan biki Naṣibaṭi na manjoonan, banwoon du uṭaak wi Yuda : nahaj ṭi iṅen yi biki uṭaak wi nan jibi bahajuṇ ṭi iṅen yi biki uṭaak wi baka.

15 Baṅaan mēntṭ bado kē bafin Yetu Ajugun na *baṭupar Naṣibaṭi, un kak bahajanun. Baanji bado uko wi Naṣibaṭi aṇaluṇ abot aṣoor baṅaan bti.

16 Bado na pneenanun pṭup banwoon baanwo bayuday uṭup unkbuuranuṇ ; hēnk na ṇwal bti baji bahoṭalēṣ ipekadu yi baka. Kē hēnk di udeeb wi Naṣibaṭi umobuṇ baka hēnkuṇ.

Pawulu aṇal pkak du biki Tetalonika

17 An bayiṭun ṭi *Krittū, ṇbi wo i kadukan ṇwal ṇloṇ. Name bnuura kē ṇleef ṭaṅ ṇadukanaṇ, ṇhaaṣ ṇi nun ṇaduka na an. Nnuhan maakan, aṇal maakan pwinan.

18 Kē hēnk, ṇṇal pbi du an, ṇji Pawulu ṭi uleef naan ṇyaaṣ ṇṭum ddo na pbi du an, kē *ṭatana aṣē neenanun.

19 Na manjoonan, an bē mēntṭ nin ṇaan aloṇ, nawoon mnhaṭ na mnlilan mi nun, an nakdiimanuṇ kē ulemp wi nun uwo unuura wal wi Yetu Krittū Ajugun aklunṭi kabi.

20 Aa, nawoon mndēm na mnlilan mi nun!

3

Timote nayili

1-2 Ukaan kē ṇēnkak ahilan pyoonk, aṣē ṣal aji ṇyil Timote ayiṭ nja ṭi *Krittū du an kaṣē kaduka du ubeeka wi Atenay un bukal bukal. Timote mēntṭ aji lempar Naṣibaṭi na un ṭi pṭup Uṭup Ulil Unuura wi Krittū. Nṇyila, abi du Tetalonika aṭēnkan abot aṭēṇṭēnan ṭi pfiyaar pi nan,

³ Nhaaş njaŋoor na an bti nawole ti unoor wi nwoon wi. Name bnuura k  unoor m nt uwoon kafah ki nun.

⁴ Wi nbiin awo na an, nŋupan k  nluŋ kado kahaj, k  mnhaj m nt mambanun nŋa h nk, k  namee.

⁵ Ukaan k  wi nwoon m nkak ahilan pyoonk, k  nyil Timote du an, kahilna kame me nahuma nfiyaar Yetu Krittu. Dbi l nk aji me *Untaayi Uweek uguuran katok ulemp wi nun!

Pbeeb Naŋibaŋi ti uŋup ulil wi nŋiinkun

⁶ K  h nkun wi Timote awoonun du an, aŋupun uŋup ulil ti pfiyaar pi nan na ti bnjalad bi naŋaladun. Akak ajakun aji naji naleŋ uko wi nun na mnlilan akuŋ anuhun jibi un nnuhanan.

⁷ An bayiŋun ti *Krittu, pfiyaar pi nan pat nŋ nun ti unoor na manŋaaf bti mi nwoon.

⁸ Nhef nt h nkun wi nam banun ti Ajugun.

⁹ K  hum di di nŋhilanun kabeeb Naŋibaŋi kadoo kak ŋan ti uko wi nan? Nawulun mnlilan mnweek ti kadun ki nul.

¹⁰ Nfa na utaakal, nji nŋtaman kaŋehana, aŋenun nŋak nŋwinan, nŋhilna nŋjukanan iko indukiin kaliintanaan pfiyaar pi nan.

¹¹ Nŋehana Naŋibaŋi Aŋin nja ti uleeful, na Yetu Ajugun badolun nŋhil nbi du an.

¹² Nŋak aŋehana Ajugun ado nado kaŋaladaara njalad pya, nabot naŋal baŋaan bti jibi un nŋalanan.

¹³ H nk nawo baŋaan banwoon baanwo na nin buŋaan dlon, baŋaan bajinŋ piŋ ti kadun ki Naŋibaŋi Aŋin nja, wal wi Yetu Ajugun akluŋi kabi na baŋaan bti banwoon biki nul. [Uwo han.]

4

Mnwo manlilun Naŋibaŋi

¹ An bayiŋun ti *Krittu, nbaaŋŋaan kaji na an, nado kajuk ti un jibi nawoon kado, kadoo kaŋalana du

* **4:4** N an andolonun awo kam ban uleef ti pekadu di piinŋ: balon baji ti k  Pawulu aji : *N an andolonun awo kame jibi akwoori na aharul.*

Naŋibaŋi. Nme na manjoonan k  nado bi kado han, k  nŋ  n ehana abot akooŋan ti katim ki Yetu Ajugun : nakaan nataman maakan ti pdo han.

² Name iko yi nŋjakanan nado kado ti katim ki Yetu Ajugun.

³ Uko wi Naŋibaŋi anjalun uwo : nawo baŋaan bajinŋ piŋ, banwoon baanwo ti ubida uŋop.

⁴ N an andoli awo kame jibi akwoon na n aŋ, kam ban uleef ti pekadu di piinŋ*, awo i kawo n an najinŋ piŋ, kabot kawo na a k  nin alon aanka uko ulon uŋup ti mnwo mi nul.

⁵ Aankwut unjal uwoŋaan uyoha jibi banwoon baamme Naŋibaŋi banaan bado.

⁶ K  ti uko m nt alon awutan kaguur at nŋul k me kadola uko unkde'ulun ŋiki Ajugun aji weŋan bankjubanun han, jibi nŋdoon abi ŋupan abot ayuujan bnuura.

⁷ Na manjoonan, Naŋibaŋi aandu nja pa nwo ti ubida uwoŋaan, adu nja pa nwo baŋaan bayimanaan, bajinŋ piŋ.

⁸ Ukaan k  n an ampokun pjukan pi, m nt n an i i apokun, Naŋibaŋi a, ul anwulanana Uhaaŋ wi nul.

⁹ Naannuma bapiitan uko ulon ti bnjalad, ŋiki an ti nleefan najukna ba du Naŋibaŋi.

¹⁰ Nado bi kado do han na bayiŋ nja bti ti utaak wi Matedoniya bti. K  nŋ  kooŋan nataman maakan kak.

¹¹ Naŋuun kabaŋ ti pwo bnuura katiinkar, kawut pdo kaneej ti iko yi baŋaan bampaŋi ; uko wi nanumiin nayikaj ran wa, jibi nŋjakanan.

¹² Woli nado han, biki bdig bama-ganan nabot kawo naanknuma nin n an alon aŋ nkan.

Ubi wi Krittu

¹³ An bayiŋun ti Krittu, nŋal name manjoonan ti uko wi bankeŋun, nawutna kajooŋan ji banwoon baanka mnhaŋ.

14 Nfiyaar kë Yetu akeṭi, abot anaṭa ṭi pkeṭ, kë hēnk di di nkaan aṭiyaar kë banfiyaaruluṅ aṣe keṭ, Naṣibaṭi aluṅ kanaṭan baka, bawo na Yetu te mṅto.

15 Uko wi nṭṭupanaṅ hēnkuṅ uwo uṭup wi Ajugun : nja nṭkhumuṅ bajeb te wal wi Ajugun akbiin nṅenkwo ṭi kadun ki baka.

16 Hēnk di uwoon, wal wi Ajugun akdolun pdiim kaṭup kë wal ubani, wal wi pdiim pi uwanjut uweek paktiinkaniin, wal wi plul pi Naṣibaṭi paktiinkaniin, Ajugun ṭi uleeful awalnaana baṭi, bankeṭuṅ aṭiyaar ul Krittū banaṭa duna ṭi pkeṭ.

17 Wal mēnt un nṅhumuṅ bajeb, nṅaakiir na baka kadeeṅana du kanfēluṅ kaya kayit na Ajugun du bko duuṭ. Hēnk nṣe nṅwo na a te mṅto.

18 Nadoon katēṅṭēn keeri batēṅṭan na uṭup mēnt.

5

Pwo bten

1 An bayiṭun ṭi *Krittū, naannuma baṭupan wal wi uko mēnt ukdolaniin.

2 Name bnuura an ṭi nleefan kë unuur wi Ajugun ubi jibi nakiiṅ ajaan abi na utejan.

3 Wal wi baṅaaṅ bakjakuṅ: « Nṅhaaṣ nṅi nja nṅaṭooraa, nin uko ulon uunkdan dan » wal mēnt wi wi pṭoka pweek pakkurun kur kajotna baka, jibi mnṅhaj manjaan mambi ṭi nṅaaṭ anwoon na kayin. Nin nṅaaṅ aankbuur ṭi pṭoka mēnt.

4 Kë an bayiṭun, naṣe wo naanwo ṭi bdēm, unuur waṅ udoo ukuran kur ji nakiiṅ.

5 Na manjoonan, an bti nawo babak bjeehi, babak pnak. Nṅenwo biki utejan, biki bdēm.

6 Nawulēn nṅwut kaṅoyēnt keeri ji bukundi ; nawulēn nṅwo bten, nṅwut kakuj.

7 Baṅoy, utejan wi wi bajaan baṅoyēnt ; kë badaan, utejan wi wi bajaan bakuj.

8 Kë nja, nṅwoon biki pnak, nṅenwo kakuj ; nawulēn nṅej pfiyaar na bṅalad nṅdo kamiṣa kanṭak ki bangoli, nṅej mnṅhaṭ mi nṅluṅ kabuur nṅdo utepi unṭak.

9 Na manjoonan, Naṣibaṭi aandat nja pa udeeb wi nul umob nja, adat nja nkaana mbuur ṭi Yetu Krittū Ajugun,

10 ankeṭaruṅ nja nṅhilna nṅwole bajeb këme bakteṅ nṅwo bajeb na a.

11 Ukaan kë andoluṅ awo i katēṅṭēn atēṅṭul, kabot kaṭēnka jibi nadoon abi kado do.

Pjukan pbaañsaani na pwul mboṣ

12 An bayiṭun ṭi *Krittū, nṅehanan nado kado haṅ, namēban bnuura baweeṅ biki Ajugun aṭuun ṭi kadunan, banjaan bahaaharan maakan kabot kaṭupan uko wi nawoon i kado.

13 Ulemp wi baka ukaan kë nawo biki kamēban baka kabot kaṅal baka bnuura. Natiinkaran an bti.

14 Nṅkooṭan an bayiṭun, nakakaan baṅaaṅ banwoon ṭi ubida uwuṭaan ṭi bgah, natēṅṭēnēn banjaan balēnk, naṭēnkan bambiiṣniin, nawo kado kamiir baṅaaṅ bti.

15 Naṭaafaraan nṅaaṅ akakan buṭaan bi badoluluṅ ; nadoon kado bnuura unuur unjinti, nabot nado kado ba ṭi ptoofan na ṭi baṅaaṅ bti.

16 Najaan nawo ṭi mnlilan nṅnuur bti ;

17 nakṭaṅna pṅehana Naṣibaṭi ;

18 nadoon kabeeba ṭi iko bti. Uko mēnt wi wi Naṣibaṭi aṅaluṅ pa an namēbanuṅ Yetu Krittū.

19 Nakneenan *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon ṭi an ulemp,

20 nawutan kabeeṅ nṅṭup nṅi Naṣibaṭi awuluṅ baṅaaṅ balon ;

21 natenan bnuura nṅṭup bti : nṅanwoon nṅnuura, namēban nṅa ;

22 nalowan uko bti unwoon uwuṭaan.

23 Dṅehana Naṣibaṭi anjaan aṭooran nja nṅhaaṣ, adolan nawo baṅaaṅ bjinti piṣ, amēban bnuura nṅhaaṣ nṅi nan, nṅṣal nṅi nan, na nleef nṅi nan, nahilna unuur wi Yetu Krittū Ajugun akbiin nawo baṅaaṅ biki bawoon baankwin nin buṭaan dlon ṭi baka.

24 Andu'anan ado uko mēnt ; aji do uko wi ajakuṅ.

²⁵ An bayiṭun, an kak nañehandërun Naṣibaṭi.

²⁶ Najakan na bayiṭ nja bti kë ṅmook baka bnuura.

²⁷ Dkooṭan ṭi katim ki Ajugun, naleyiirën bayiṭun bti uko wi ṅpiitun wi.

²⁸ Dñehan Yetu Krittü Ajugun awulan bnuura bi nul.

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun banfiyaaruṅ banfētun du uṭaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaaruṅ panwoon du Tetalonika. Akak aṭup baka kak ubi wi Krittū na jibi banwoon baanfiyaara bak-baañsaanun. Balon ṭi ubeeka mēntṭ baji Krittū adobi bi bi, kē balon baji kē uundobi wo, kē unuur uṣē ñog. Banjakun aji unuur uñogi baankak adi plemp, baji baannuma plemp wi Krittū akbiinṅ hēnkun. Kē baṣē ji baya kade du banjaan balemp. Uko mēntṭ ukaan kē Pawulu apiit baka kadiimanaan baka kē ñaan aji wo kadeena ujēnk wi nul. Akak aji na baka bamēban baliint woli bawo ṭi mnhaj babot bado kado bnuura wal undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Ubi wi Krittū ukakan iko bti ṭi bgah (1.3-12)
3. Ajugun Yetu Krittū aandobi kak (2.1-12)
4. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (2.13-17)
4. Pñehan Naṣibaṭi na Ulemp (3.1-15)
5. Pwul mboṣ pbaañsaani (3.16-18)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanuṭ*, na Timote nkpitanan, an banfiyaaruṅ nanwoon du Tetalonika amēban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittū Ajugun.

² Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot baṭooranan ṅhaaṣ.

³ An bayiṭun ṭi Krittū, ṅwo i kado kabeeb Naṣibaṭi ṅwal bti ṭi uko wi nan. Uṭaan na ṅdo han, ṭiki pfiyaar pi

nan padēma dēm pya kē an bti nabot aṅaladaara ṅalad maakan.

⁴ Uko mēntṭ uṭu kē ṅji ṅṭup uko wi nan ṭi kadun ki banfiyaaruṅ Naṣibaṭi bti na mnlilan. Nji ṅdo han ṭiki baji bahajanan kē an naṣē mēbanaara mēban aliintan ṭi pfiyaar pi nan aji namiir ṭi unoor bti.

⁵ Uko mēntṭ bti uyuuj kē pwayēs pi Naṣibaṭi pawo ptool : uwoo nahilna nawo bañaan bantaanun na pneej du pṣih pi Naṣibaṭi pi nakhajaruṅ hēnk.

⁶ Kē jibi Naṣibaṭi ajaan ado uko utool, aṭu bankhajananaṅ mnhaj ;

⁷ an nankhajun hēnkun, nalun kanoorfēn na un. Uko mēntṭ udolana wal wi Yetu Ajugun akwinaniinṅ kapēnna baṭi na ṅwanjut ṅi nul ṅanwoon na mnhina,

⁸ kawo ṭi bdoo bweek. Abi pweṭan banwoon baamme Naṣibaṭi abot awo baanji baṭaṣ Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Ajugun.

⁹ Bakoba kakob kanwoon kaankba, kalow kaara di Ajugun, kalow mndēm na mnhina mi nul.

¹⁰ Wal wi akbiinṅ, ṭi unuur mēntṭ, bañaan banwoon biki nul btiṭ badēmana, banfiyaaruṅ bti bamaṭa. An nawo ṭi bukuṅ mēntan ṭiki nafiyaar uko wi ṅṭupanaṅ ṭi a.

¹¹ Uko mēntṭ ukaan kē ṅji ṅñehandēran Naṣibaṭi ṅnuur bti, nahilna nawo bañaan bantaanun na mnwo mi adu'anaṅ. Nji ṅñehan ado na mnhina mi nul natum na uṣal wi pdo bnuura abot ado pfiyaar pi nan pawinana ṭi udo wi nan.

¹² Hēnk, nadēman Yetu Ajugun, abot adēmanan. Uko mēntṭ ukyuujun kē nayeenk bnuura bi Naṣibaṭi na bi Yetu Krittū Ajugun.

2

Ji ubi wi Ajugun

¹ An bayiṭun ṭi *Krittū, kē ṭi uko wi ubi wi Yetu Krittū Ajugun na jibi ṅkyitun kañoga, ṅkooṭan kooṭ,

* **1:1** *Filwanuṭ*: Balon baji badu'a kak Filuṭ. † **1:10** *Bañaan banwoon biki nul* : Balon baji baṭiiniyaan ṅwanjut.

² Nşal ɲi nan ɲawutan katar kagutla keme nayewla woli alon ajakan unuur wi nul ubani. Nakfiyaar baka woli badoo ji Naşibaŋi aŋupun baka, woli baŋup uko mēntŋ ŋi kadunan, keme baji ɲpiitun baka, nakfiyaar baka.

³ Nakdi nin ŋaan alon adaaran ŋi uko undoli. Ji unuur mēntŋ udo kaban, baŋaan bapok Naşibaŋi kalowa, ŋaan i buŋaan anwoon i kayeenk kakob kawee abot apen awinana.

⁴ ŋaan mēntŋ ajaan anaŋara uko bti wi bajaan bado Naşibaŋi keme wi bajaan bademan. Adoo ya te kado kaŋo du *Katoh Kawee ki Naşibaŋi kaji ul awoon Naşibaŋi.

⁵ Naleşan bnuura ke dŋiiniyaan uko mēntŋ na an wi nhumun na an.

⁶ Hēnkun ke naşē me uko ummēbanun ŋaan mēntŋ ke aando pen awinana, kayoonk unuur wi nul uban.

⁷ Na manjoonan, mnhina mi ŋaan i buŋaan mammeniin mando bi kalemp lemp. Wal wi bakpenanun ammēbanulun ŋaŋ,

⁸ wi wi akpenun kawinana. Yetu Ajugun abi wal mēntŋ na mndēm mi nul katoka na uyook umpennun ŋi mntumul kaba na a.

⁹ ŋaan i buŋaan mēntŋ abile, abi na mnhina mi *ŋatana, ado uko uweek maakan, mlagre na iko iŋonarēnaan kaguurna baŋaan.

¹⁰ Aŋepna ŋi iko yi kaguuru kado bankneemun buŋaan ŋiki baanyeenk manjoonan abot awo baŋal ma, mul manwoon lah i kabuuran baka.

¹¹ Ukaan ke Naşibaŋi ayil du baka mnhina mankneemanun baka, bahilna bafiyaar ɲŋilan.

¹² Hēnk baŋaan bti bampokun pfiyaar manjoonan aşē lilan ŋi uko unwoon uunwo utool, Naşibaŋi akob baka.

Pmēban kaliint ŋi pfiyaar

¹³ An bayitun biki Ajugun analan, ɲwo i kado kabeeb Naşibaŋi ɲnuur bti ŋi uko wi nan. Nawo ŋi bateek biki Naşibaŋi adatun abuuran, *uhaaş wi

nul udolan ke nawo baŋaan bayimanaan, nafiyaar manjoonan.

¹⁴ Uko mēntŋ wi wi aduuranan wi ɲŋupanan Uŋup Ulil Unuura nahilna nayeenk mndēm mi Yetu *Krittu Ajugun.

¹⁵ An bayitun, namēbaan keeri naliintan nado kaŋaş bnuura udolade wi ɲjukananan wal wi ɲwoon du an, keme wal wi ɲpiitanan piit ŋi wa.

¹⁶ ŋñehan Yetu Krittu Ajugun ul ŋi uleeful, na Naşibaŋi Aşin nja anŋalan nja abot aŋooran nja ɲhaaş te mnto akuŋ aŋepna ŋi bnuura bi nul awulun mnhaŋ ŋi iko inuura inkmbiin,

¹⁷ aŋooranan ɲhaaş abot adolan naliint ŋi uko bti wi nakdolun abot aŋup unuura.

3

Pñehandēr bi Pawulu

¹ An bayitun ŋi *Krittu, ɲbaaŋşaan kaji na an nañehandērun Naşibaŋi, uŋup wi Ajugun uhilna udo kaniinka niink dko, baŋaan badoki bawin mndēm manwoon ŋi wa jibi an nadolun.

² Nañehandērun kak Naşibaŋi ado ɲbuur ŋi iŋen yi baŋaan baŋoŋ bado buŋaan ; na manjoonan mēntŋ baŋaan bti bafiyaarulun.

³ Ajugun aji do uko wi ajakun: adolan naliint ŋi pfiyaar pi nan kabot kabuuranan ŋi *nawuŋaan.

⁴ Ke ŋi uko wi nan, ɲfiyaar ŋi Ajugun ke uko wi ɲŋu'anan pdo naji nado wa, abot alun kadola do wa.

⁵ ŋñehan Ajugun adek ɲhaaş ɲi nan ŋi pŋal Naşibaŋi na ŋi pmiir ji Krittu.

Pŋu kabaŋ ŋi ulemp

⁶ An bayitun ŋi *Krittu, ŋi katim ki Yetu Krittu Ajugun ɲŋu'an nalow ŋaan anwoon ŋi mnwo mnwuŋaan, manwoon maanŋok na udolade wi nayeenkun ŋi un.

⁷ Name bnuura jibi nawo i kaligşēnun. Wi ɲwoon du an, naanwinun ke ɲwo ŋi mnwo mnwuŋaan.

⁸ ŋñenji na nin ŋaan alon awulun ɲde, ɲbaa ŋep ŋep ataman ŋi unoor, alemp pnak na utejan kawutna kawo pkuŋ pi alon ŋi an.

⁹ Uko wi ηwoon uʒenun kē ηhil lah kaji haη, aʒē ηal mnwo mi nun manwo uko wi nakdoon kaligʒēn.

¹⁰ Hēnk di uwoon, wi ηwoon na an ηʒupan aji : « Anwoon aandi ulemp awutan kade. »

¹¹ Kē ηʒē tiink kē ʒi an, uka biki mnwo manwoon mnwuʒaan, bañaan banwoon baandi ulemp aʒē ji baneen jan mntum mi baka ʒi uko unwoon uunkten baka.

¹² Nkooʒ bañaan bakan mēnʒan ʒi Yetu Krittū Ajugun bado kalempar na byompan uko wi bakdeen.

¹³ Kē an bayiʒun, nawutan kado kayoont iñen ʒi pdo bnuura.

¹⁴ Woli alon ʒi an apok pʒaʒ uko wi ηpiitun ʒi, naʒupan wa naʒē nawut kaka nin uko ulon na a, ahilna akowa.

¹⁵ Kē naʒē wo biki kawut pjeja ji ñaan i naʒooradun, naʒiiniin na a ji ayiʒan, nakakana ʒi bgah.

Nʒup ηbaañʒaani

¹⁶ Nñehan Ajugun anjaan aʒooran bañaan ηhaaʒ, aʒooran ηa ηwal bti na ʒi iko bti. Awoon na an bti.

¹⁷ Npiit ηbaañʒaani ηi, ηji Pawulu dpiitun ηa na kañen ki naan. Hēnk di di njaan kado ʒi ikaarta bti.

¹⁸ Dñehan Yetu *Krittū Ajugun awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki pawulu apiitun Timote. Pawulu abi ya ubeeka wi Littra pṭup Uṭup Ulil Unuura. Dul di di Timote abiiṅ afēt. Wi atiinkun Pawulu wi wi akakun ṭi bgah bi Krittū. Agakandēr na Pawulu nyaaṣ ṅṭum akak alemp na a. Woli Pawulu atiink kē pntuk pi banfiyaarun pi utaak ulon pajun pdek Naṣibaṭi kafet kēme bṭup blon bawo da, Timote i i ajaan ayil da aya ṭiini na baka kaṭan baka. Abi yila du Efet aya atēṅṅēn pntuk pi banfiyaarun Krittū panwoon da. Dul di di kakaarta ki kaṭēnkulun. Aleṣana ṭi ka ajaka aya aji na banfiyaarun banwoon da balipara baṅaan bankjukanun uko umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Aṭupa kak jibi banfiyaarun Krittū bawoon kawo ṭi pntuk pi banfiyaarun na jibi bawoon kadat bankwoon ṭi kadun ki baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pjukan pi banṭilanun aji bawo bajukan Bgah (1.1-20)
2. Hum di ṅaan awoon kañehan Naṣibaṭi kabot kadēmana (2)
3. Ulemp wi banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (3)
4. Ulemp wi Timote (4)
5. Baaṭ bayoṭ na bantohi (5)
6. Hum di bawoon kaṭan banṅalun itaka (6)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nanjañan i Yetu *Krittū dpiitū. Naṣibaṭi nabuuran i nja na Yetu Krittū anwoon mnhaṭ mi nja baṭuun kē nwo nanjañan.

² Dpiitū, iwi Timote abuk naan na manjoonan ṭi pfiyaar Krittū, añehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulu bnuura na mñaga babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Plipara pjukan pi baṭilan

³ Wi nji kayaan utaak wi Matedoniya, dkooṭu aji iduka du ubeeka wi Efet ihilna ido baṅaan balon banwoon da ajukan iko impaṭi baṭañan pdo haṅ.

⁴ Jakan na baka bawut kabi kaduka duka ṭi ṅṭup ṅanwoon ṅaanwo manjoonan, na jibi mnṣini manyeenkiirun. Nṭup mēnt ṅaji ṅaṭij blaṭar ṭañ kaduk pdo uko wi Naṣibaṭi anjalun unjaan udolana ṭi pfiyaar Krittū.

⁵ Dṭup uṭup wi ṭiki dṅal baṅaan banfiyaarun banṅalad. Unṅal mēnt uwoona ṭi uhaaṣ ujint, uṣal unuura na pfiyaar panjoonanun.

⁶ Kē banjaan bajukan iko impaṭi baṣē low uko mēnt, ukaan kē baneem ṭi bṭup banwoon baanka udooni.

⁷ Banṅal pwo bame ṭi uko wi bgah, aṣē wo baamme uko wi bajaan baṭup, wi bajaan bajukan na mntēṅ mnweek.

Uko wi bgah bawoon na manjoonan

⁸ Nme kē *bgah bawo bnuura kē ṅṣē wo i kajukan ba jibi Naṣibaṭi anjalun.

⁹ Nme bnuura kē Moyit aanwul wul bgah pa ṅaan natoool, awul ba pa baṅaan banjubanun: bampataṭiṅ, baññoomun Naṣibaṭi, banjaan bado ipekadu, banjaan bakar katim ki Naṣibaṭi, banjaan baṭopan katoh ki Naṣibaṭi, banjaan bafin baṣin baka, banin baka, banjaan bafin baṅaan,

¹⁰ bankdolun iko iṭop, banjaan bapiint na biint ji baka kēme baṭ ji baka, banjaan bamob baṅaan kawaap, baṭilan na banjaan bamehna kaṣē kaṭilan na baṅaan bti bampokun pjukan pnuura.

¹¹ Pjukan mēnt pawoona ṭi *Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi andēmun akuṭ atum na bnuura aṭu'ēnun pdo kaṭup.

Ulemp wi Timote

¹² Dbeeb Yetu *Krittū Ajugun, anwulnun mnhina mi plempara. Atenēn, afiyaarēn aṣē du'ēn ndo kalempara,

¹³ nji mbiṅ akar ṭfa katimul, ahajan bankṭaṣulun, awo nanjoonk, kē aṣē ṅagi'aan, awin kē dwo ṭi kapaam awo mēnfiyaara.

14 Kë hënk di Yetu Krittü Ajugun atumanaanuŋ na bnuura, ado kë nwo ƚi ploom na a, nhlina nfiyaara mbot nŋal bañaan.

15 Bañaan bti bawo kate uŋup wi, ƚiki ujoonani : Yetu *Krittü abi ƚi umundu pa pbuuran bado ipekadu, kë nji dwoon nateek ƚi baka.

16 Kë ašë ñagi'aan, aŋëpna ƚi nji, nwoon nateek ƚi baka, kadiiman kamiir kawee ki ajaan amiir bañaan. Hënk balon baluŋ kafiyaara kakaana ubida wi mnŋo.

17 Iwi inwoon Naših te mnŋo, iwi inwoon iinkba, iwi i nin ñaan alon awoon aanhil pwin, iwi inwoon aloolan ƚaŋ, pdëm na mndëm manwo ƚi iwi te mnŋo.

Uwo haŋ.

18 Timote abuk naan, uko wi Uhaaş wi Našibaŋi ubiin aŋëpna ƚi bañaan aŋup ƚi iwi utëŋtënu ihinan igut ugut unuura.

19 Mëbaan iliint ƚi pfiyaar pi nu, ibot iwo na ušal unuura. Balon bapok pŋaş uko wi nšal nnuura nji baka nŋakajuŋ na baka, ukaan kë pfiyaar pi baka paneemi.

20 Himene na Alektandër bawo ƚi bukuŋ mëntën, kë nšë wutar baka *Fatana bajukna pwo baankak akar katim ki Našibaŋi.

2

Pñehan Našibaŋi

1 Uko uteek wi nji kajunnun uwo pkooŋan nado kañehandër bañaan bti Našibaŋi, nakooŋa aŋënk baka, nado kañehana aŋen ñaan andoli uko wi anumiin, nabot nabeeba ƚi iko yi adoluŋ pa baka.

2 Dkooŋan nañehandër baših na bañaan bti bawoon ƚi pših, nhlina nwo ƚi bnuura na mnjeeh nŋdo kadëman Našibaŋi na nhaaşun bti nbot nŋdo kado iko inwoon itool.

3 Uko wi unuuriin ƚi këš ki Našibaŋi nabuuran nja, abot alila,

✧ 2:15 Natenan ƚi Ujuni 3.15.

4 ul anŋaluŋ bañaan bti babuur babot bame manjoonan.

5 Našibaŋi awo aloolan, kë ñiinŋ aloolan awoon ƚi ptoof pi nul na bañaan: Yetu *Krittü,

6 anwuluŋ uleeful bañaan bti bahilna babuur. Uko mënt ƚi wi wi Našibaŋi adiimanun ƚi wal wi adatuŋ.

7 Kë wul, ukaan kë ndatana pwo *nanjañan kado kaŋup kabot kajukan banwoon baanwo bayuday uko wi pfiyaar Yetu Krittü na uko wi manjoonan. Mëntilan ƚilan, manjoonan mi mi nji kaŋupuŋ hënk.

8 Hënk di di nŋaluŋ biinŋ bado kañehan ƚi dko di bawohan, badeen iñen ijint du baŋi, bawut udeeb na nŋom.

9 Kë baat, dŋal bawohara, bawun nleef nji baka, bawut kajotan kadun pširan na pŋu irinku yi uwuuru këme plankara mnko na pñëga maakan,

10 baŋëpan ƚëp bado kado iko inuura jibi baat banfiyaaruŋ Našibaŋi bti bawoon kado.

11 ƚi wal wi pjukan, baat bawo kayomp, kabot kate bnuura uko wi baktupuŋ.

12 Mëndinan ñaaŋ ajukan këme aših ñiinŋ, awo katiimandër.

13 Na manjoonan, *Adam i i Našibaŋi aŋakuŋ uteek kë Ewa abaa bi.

14 Kë mënt Adam i i baguuruŋ, ñaaŋ i i baguuruŋ kë ado uko wi Našibaŋi aneeanuŋ.

15 Kë kabuk kašë luŋ kadola abuur✧. Baat babuur woli bataman afiyaar *Krittü, anŋal bañaan abot awo bañaan banwoon bajint piš ƚi kadun ki Našibaŋi. Bawo kak kawut pdo kala pwinana.

3

Baweek biki banfiyaaruŋ

1 Bañaan bti bawo kate uŋup wi ƚiki ujoonani : woli ñaan ala ulemp wi pwo nawee ki banfiyaaruŋ, ala pdo uko unwoon unuura.

2 Kë nawee ašë wo kawo ñaan i bawoon baanhinan pŋup nin uko ulon

ti a, awo kaniim ñaaŋ aloolan kalin ti a, awo kawo ñaaŋ anŋijanun uleeful, ankaan uŋal, kaŋal bañaan, kayeenk baka bnuura, kahinan pjukan.

³ Aanwo kawo nakuj kēme naŋal pŋom, awo kajoob bkow, kawo bnuura na bañaan, kalow itaka.

⁴ Awo kawo ñaaŋ anŋijanun katohul bnuura, kawo na bapoŋ banktiinkulun, kawo nantohi ti kadun ki baka.

⁵ Na manjoonan, hum di di ñaaŋ anwoon aanhinan pŋijan katohul ahiniin kaŋijan banfiyaaruŋ Naŋibaŋi?

⁶ Aanwo kawo ñaaŋ aambaan abi bi ti pfiyaar kaŋi abi adeen igaŋan aŋe duknaana akoba jibi *Untaayi Uweek ukkobiin.

⁷ Awo kawo ñaaŋ ti kadun ki banwoon baanfiyaari, kaŋi awo ti mnkow ajot ti bŋaaw bi Untaayi Uweek.

Banjaan baŋenk baweek biki banfiyaaruŋ

⁸ Kē hēnk kak di di banjaan baŋenk baweek biki banfiyaaruŋ bawoon kawo. Bawo kawo bañaan bantiinkaniin, bawo kawo baŋool. Baanwo kadaan maakan, baanwo kawo baguurad ti uko wi itaka.

⁹ Bawo kamēban bnuura na uŋal ujint iko yi pfiyaar yi Naŋibaŋi adiimanun.

¹⁰ Bawo katen baka duna ji babi bado kadat baka pa bado kaŋenk naweek i banfiyaaruŋ. Woli bawin kē bawo bañaan biki bawoon baanhil kaŋup nin uko ulon uwuŋaan ti baka babaa dat baka.

¹¹ Kē hēnk kak di di baat bawoon kawo. Bawo kawo baat bantiinkaniin, banwoon baanji baku-utar, banŋijanun ŋleef ŋi baka abot awo baŋool ti iko bti yi bajaan bado.

¹² Ŋiint anjaan aŋenk naweek i banfiyaaruŋ awo kaniim ñaaŋ aloolan kalin ti a, kaŋijan babukul na katohul bnuura.

¹³ Bankdolon bnuura ulemp wi pŋenk baweek biki banfiyaaruŋ, bañaan baji bamagan baka, kakuŋ

kaliint maakan ti pfiyaar pi bafiyaaruŋ Yetu *Krittu.

Uko wi Naŋibaŋi adiimanun

¹⁴ Dpiitu hēnk, aŋe haŋ pbi du iwi ti ŋnuur ŋi,

¹⁵ nŋale lun ajon ubi, kŋe me jibi bañaan bawoon kawo ti katoh ki Naŋibaŋi kanwoon bañaan banfiyaaruŋ, ul anwoon najeb. Bamēban manjoonan jibi pkumel na itap ijaan imēban katoh.

¹⁶ Nin ñaaŋ aanhil kapok kē uko wi Naŋibaŋi adiimanun unwoon uko wi ŋfiyaaruŋ udēmi :

uwinana ti Krittu ambiin awo ñaaŋ najen,

i *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi udiimanun kē awo naŋool,

ul ampēnuŋ awinana ti kadun ki ŋwanjuŋ,

ul i baŋupun ti uko wi nul ti kadun ki bawoon baanwo bayuday,

ul i bañaan biki mboŋ bafiyaaruŋ, ul andeenaniin ti mndēm.

4

¹ *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uŋup bnuura aji kē ti ŋwal ŋbaaŋŋaani, bañaan balon baankak afiyaar *Krittu, baduka ti ŋnton ŋanjaan ŋaguurad kado kaŋaŋ pjukan pi ŋa.

² Pjukan mēnt bañaan banwoon baguuru akuŋ awo baŋilan bajaan baniinkan pa ti utaak, bakaŋ ŋŋal awo wo ji batēr ŋa na pfeeru pjeenk.

³ Bañaan bukuŋ baji bajukan kē ñaaŋ aanwo kaniim, aanwo kade iko ilon. Kē Naŋibaŋi aŋe paŋ iko yun mēntēn banfiyaaruŋ abot ame manjoonan bahilna bado kade ya wi bakdēmanulun abeeba.

⁴ Na manjoonan iko bti yi Naŋibaŋi apaŋun inuura ; ŋenwo i ppok nin uko ude ulon, ŋwo i kabeeb Naŋibaŋi ti iko bti yi ŋkyeenkun.

⁵ Uko wi Naŋibaŋi aŋupun na pŋehan pi nja ŋado iko ide mēnt ijint ti kēŋ ki nul.

Pjukan pi Pawulu ajukanun Timote

⁶ Woli ijukan bayitu ti Yetu *Krittu uŋup wi, kwo nalemparul nanuura,

kdiiman kë ikuşnaana abot adëm ti n̄tup ni pfiyaar, pjukan pi manjoonan pi iṭaşuñ bnuura.

⁷ Pokan n̄tup n̄naaf n̄anwoon n̄aanwo manjoonan, ṭëpan ṭëp itaman iñog Naşibaṭi.

⁸ Na manjoonan ptaman kado kaşëñ şëñan uleef panuuraa, kë ptaman kado kaṭaş Naşibaṭi paşë nuura pa iko bti ; pawo na kahonj ki ubida wi n̄ṭa na wi faan.

⁹ Bañaan bti bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoonani.

¹⁰ N̄taman keeri n̄lemp n̄bot n̄gutan pa pñog Naşibaṭi wi n̄ṭuun mnhaṭ mi nun ṭi a, ul anwoon najeb, akuṭ awo nabuuran bañaan bti banfiyaarun Krittü.

¹¹ Uṭup wi, wi wi iwoon kado kajan kabot kaṭu bañaan bti bado kaṭaş wa.

¹² Nin n̄aan alon awutan kabeehu ṭiki ihoji, kë b̄tup bi nu, mnwo mi nu, uṇal wi nu, pfiyaar pi nu na pjint uhaaş pi nu n̄aşë wo kado banfiyaarun bado kado ji iwi.

¹³ Ji ndo kabi, tamaan ṭi pleyiir *Ulibra wi Naşibaṭi ṭi kadun ki banfiyaarun, ṭi p̄tup baka uṭup wi Naşibaṭi na ṭi pjukan baka.

¹⁴ Wutan kadaayanaan uṭen wi *Uhaaş wi Naşibaṭi uṭuun ṭi iwi, wal wi uṭëpnun ṭi bantohi kë bapafu iñen aşë ṭiini.

¹⁵ Ṭuun kabaṭ ṭi iko mënṭ, ulemp wi nu uhilna uya kadun, uwinana ṭi bañaan bti.

¹⁶ Tamaan ido kalipara ṭi mnwo mi nu na ṭi pjukan pi nu, mëbaan iliint ; idole hañ kbuuran uleefu na bañaan banktiinkiiñ.

5

Mnwo mi Timote ṭi kadun ki banfiyaarun

¹ Wutan nin kalëbar na n̄iint naṭaf, ṭëpën ṭëp iṭiini na a jibi ijaan kṭiini na şaaş, iṭiini na baṭaşa jibi ijaan kṭiini na baṭa'u.

² Mëbaan baat baṭaf jibi imëbanun naan, ibot imëban baat banhojun ji baṭa'u na uhaaş ujint.

Baat bayoṭ

³ Mëbaan bnuura baat bayoṭ, dji banwoon baanka baṭënk.

⁴ Kë woli n̄aaṭ nayoṭ abuk këme ababnṭën, babukul mënṭ këme bababul bawo kadiiman pfiyaar pi baka du katoh ki baka duna wi baklukuñ bajug baka uko wi baṭënkun baka. Uko mënṭ ulilun Naşibaṭi.

⁵ Kë n̄aaṭ anwoon aanwo na nin n̄aan alon ankndoon kaṭënka, uñ mënṭan aji ṭu mnhaṭ mi nul ṭi Naşibaṭi, kañehan kabot kakooṭa utejan na pnak.

⁶ Kë n̄aaṭ nayoṭ anşaan ahokan iko yi umundu, awo n̄aan ankeṭun ; aji wo najeb ṭi bdig hënk kaşë do bi keṭa keṭ du uhaaş.

⁷ Leşaan bañaan kak uko wañ bawutna kawo baankṭup nin buṭaan blon ṭi baka.

⁸ Kë n̄aan aşale wo aando ji ṭënk bayiṭul, ajunna biki katohul, adek Yetu *Krittü kafet: awuṭ apel n̄aan anwoon aanfiyaar Krittü.

⁹ Woli n̄aaṭ anjal ppiitan katim kawo ṭi pn̄tuk pi baat bayoṭ, awo i kaka n̄şubal iñeen paaj kapaf, kawo n̄aaṭ ambiin alin ṭi bniimul ;

¹⁰ awo kawo n̄aaṭ ammeṭaniin ṭi pdo bnuura : akuş babukul bnuura, aṭijan bayaanṭ bnuura, añow ihoṭ yi bañaan banwoon biki Naşibaṭi*, aṭënk bajuuk, ado iko inuura bti.

¹¹ Kë baat bayoṭ banhumun, wutan kapiitan baka ṭi pn̄tuk pi baat bayoṭ ṭiki woli uṇal wi piint udo baka kë balow *Krittü, bakak kañal pniima.

¹² Wal mënṭ baji baduknaana ṭiki bagar hënk uko wi bahoñun Krittü.

¹³ Kë hënk, wi bawoon baanka uko udo, baji bañaay na itoh, kapaf ṭun pwaan uko udo pun b̄tup b̄tum na bkutar, kaṭiiniyaan iko inwoon iinwo kado kaṭiiniyaan.

* **5:10** Pñow ihoṭ yi bayaanṭ banfiyaarun:Ṭfa du Itrayel pñow ihoṭ yi nayaanṭ paji padiiman kë n̄aan adëmana.

14 Ukaan keeri kë nhokan baat bayot banhumuñ baaniimaa, babak bawo na itoh yi baka, başoorad nja bawutna kaşup buţaan ti nja.

15 Balon ti baka bado bi jot jot aţaş *Fatana.

16 Naat anfiyaaruñ andoli anwoon na baat bayot du katohul awo kaţenk baka, aanwo kawut pntuk pi banfiyaaruñ pawo i pdo kaţenk baka. Hënk di di pajaan pahil pţenk banwoon banka ñaan.

Bantohi

17 Bantohi bankţonuñ bnuura banfiyaaruñ, kajunna banjaan balemp ti pţup uţup wi Naşibaţi na banjaan bajukan wa, bataan na pyeenk baluk bweek.

18 Na manjoonan, upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariin pfeer wal wi kakit kabanuñ* » ✧ akak aji : « *Nalemp awo kaluka ujenk wi nul* » ✧ »

19 Wutan kadinan nin batapar nantohi anktonuñ banfiyaaruñ btup bë mënţ bañaan batëb këme bawajanţ babiin aţup.

20 Woli ajubani, tiiniin na a ti kadun ki banfiyaaruñ bti, bantohi bandukiin bahilna baten.

21 Dkooţu ti kadun ki Naşibaţi na ki Yetu *Krittu na ki nwanjut nandataniin ido kaţaş iko yi njakiin yi na uşal unwoon uţool, wutan kapaţşer ti iko bti yi ikdoluñ.

22 Wutan kataran nin ti ppaf ñaan iñen kawula pşih kaţi ibi ineej ti pjuban pi ñaan alon. Wutan kaţopan uleefu.

23 Tañaan pdo kadaan meel tañ, jaan kdaan ubiñu untiinku pa kayiñu kanjaan kaţum pnooranu.

24 Pjuban pi bañaan balon paji pabi winana winana ji babi bado kawayëş baka ; kë pi balon paşë ji paţo kajon kabaa winana.

25 Kë hënk di di iko inuura yi bañaan bajaan bado ijaan iwinana, ilon inwoon iinwinanaa iji iluñ kawinana.

6

Pjukan ti uko wi balempar bañaan

1 Bañaan bti banwoon balempar bañaan bawo kamëban biki baklemparuñ kado katiink baka bnuura. Hënk baankdo nin uko ulon uwuţaan wi bañaan baktijanun katokna katim ki Naşibaţi na pjukan pi nun.

2 Kë banşaan alempar bañaan banfiyaaruñ *Krittu, bawutan kaşal kaji babeeh baka tiiki bawo bayiţ baka ti Krittu. Bawo kaţep ţep kado kalempar baka bnuura tiiki bañaan biki Naşibaţi analuñ biki baklemparuñ hënk.

Bajukan baţilan

3 Iko mënţ bti yi yi iwoon kado kajikan kabot kaţu banfiyaaruñ pdo. Woli ñaan alon ajukan iko ilon impaţi awo aanktaş nţup nnuura ni Yetu *Krittu Ajugun na pjukan pantaanuñ na pñogan bañaan du Naşibaţi,

4 awo nahomp naweek, aamme me nin uko ulon, atam btup, na pñomna uko wi nţup njakuñ. Tuñ duñ mënţ di di pñeebar iko, na pñom na bkuitar na pşalad bañaan buţaan ijaan ipënna,

5 yul na blaţar banwoon baankba. Bañaan banwoon ti blaţar mënţ batoka nşal, baankak ame manjoonan, wi başaluñ aji plempar Naşibaţi pawo uko ukaani itaka.

6 Na manjoonan plempar Naşibaţi paji pawul ñaan iko inuura itum woli alin ti uko wi akaan.

7 We wi nţijun wi nbukiin ba? Nin uko ulon. Kë we wi nhiniin kayaanaan ba? Nin uko ulon.

8 Kë hënk keeri di nwoon kakëşan woli nka uko ude na uwohara.

9 Kë banşaan anjal pyok, baji bajot ti kaguuru, kawo ti bţaaw, kaşë neej ti iko ipën iţop itum injaan ido ñaan atoka kakuţ kaneem.

10 Na manjoonan pñal itaka pajaan paţij iko iwuţaan bti ; bañaan balon banjalun itaka badek Naşibaţi kafet aşë yewlën nleef ni baka na nnoor nantumuñ maakan.

Pjukan pa Timote

11 Kë iwi, inşaan awo i Naşibaţi, lowan iko mënt bti, iwo kado kala pwo natool, pdo iko inklilun Naşibaţi, pfiyaara, pjal bañaan, phil kamiir na pjoob bkow.

12 Gutaan ugut unuura unwoon pmëban pfiyaar pi nfiyaarun *Krittu aliint, işë iyeenk ubida wi mnţo unkaan kē idu'anaa wi itupun aji ifiyaar Krittu kē bañaan batum bammaari.

13 Ţi kadun ki Naşibaţi anwulun bañaan na nko uhefēnt na ki Yetu *Krittu anţupun manjoonan wal wi awoon Ţi kadun ki *Pont Pilat dkooţu

14 ido iko yi nţuun pdo yi. Wutan kapēnan nin uko ulon da, uwut kaka nin bţup te wal wi Ajugun Yetu Krittu aklun kapēn kawinana.

15 Naşibaţi akdolun Krittu awinana Ţi wal wi adatun ; ul annuurandēnun bnuura, anwoon naşih aloolan Ţań, anwoon Naşih *Andēmun Maakan.

16 Ul Ţań awoon aankkeţ, afēţ du bjeehi bi nin ũaan awoon aanhil pban, ul i i nin ũaan awoon aambaan kawina kēme kahil pwin. Ul awoon na mndēm na mnhina te mnţo! Uwo hań!

17 Hēnkun, jakan na bayok biki umundu wi, bawut kadeen iganan, bawut kaţu mnhaţ mi baka Ţi pyok panjaan paba, baţēpēn Ţēp baţu ma Ţi Naşibaţi anjaan aţen nja iko bti kaţuman nşē wo bnuura.

18 Badoon kado bnuura, pyok pi baka pawoon pdo bnuura ; bawoon bañaan banjaan baţen, banjaan banjal pfaaşiir uko wi bakaan.

19 Woli bado hań, baji baţonkrēn pyok ptum pa faan kahilna kalun kaka ubida wi manjoonan.

20 Iwi Timote, hankan bnuura uko wi Naşibaţi awuliin. Lowan nţup njanwoon nşanka udooni akuţ awo nşanlil Naşibaţi, na blaţar Ţi uko wi banjakun aji uko wi baktupun uwo kame aşē Ţilan Ţilan.

21 Bañaan banfiyaarun nşilan mēnt baduk ptaş bgah bi Yetu. Dñehan Naşibaţi awulan, an bti bnuura bi nul!

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun Timote. Apiit ka wi awoon ukalabuṣ du Rom. Banohul bti baṭi wal mēnt aduka. Luk ṭañ anwoon napiinṭan awoon aanduka. Pawulu awin kē uko ubaa, pkeṭ ṭañ padukiin. Uko mēnt ukaan kē apiit Timote kaṭaṇa ṭiki ajeja kē awo ji abukul na manjoonan. Kakaarta ki Pawulu apiitun ki kawoon kabaañsaani ki apiitun. Apiita ṭi kakaarta ki aji na a amēban ji a aliint ṭi pfiyaar. Akak ajaka ataman ṭi pṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittu woli badoo hajana. Aji na a alipara pjukan panwoon paanwo Uṭup Ulil Unuura. Pawulu akak aṭup ṭi ka aji ul ṭi uleeful agutan ugut unwoon unuura, kē awo kaya hēnkuṇ du Ajugun Yetu Krittu. Aṭup aji ṇaan anfiyaarun Krittu andoli awo kado ji a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pawulu aṭaṇ Timote (1.3-18)
3. Hum di di ṇaan ajaan awo nan-goli nanuura i Krittu (2.1-26)
4. Hum di di baṇaan bajēn bakluṇ kawo ṭi ṇnuur ṇbaañsaani (3.1-9)
5. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (3.10-4.8)
6. Pṭaṇ pbaañsaani na pwul mboṣ (4.9-22)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi aṇaluṇ nwo nanjañan i Yetu *Krittu, aṭu'ēn ndo kaṭup uko wi ubida unwoonun ṭi Yetu Krittu wi ahonun,

² dpiitiin, iwi Timote abuk naan i nṇaluṇ. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulu bnuura na mñaga babot bajoobṭēnu uhaaṣ.

Pawulu atēṅṭēn Timote

³ Dbeeb maakan Naṣibaṭi i nji kadēmanun jibi bateem naan babiin adēmana na uṣal ujinṭ. Dji kaduka ṭi pñehana utejan na pnak, kaṣē leṣu.

⁴ Dleṣ mnkuul mi nu[☆], aji kaṇal maakan kawinu kahilna kaṭum na mnlilan.

⁵ Dkak aji kaleṣ pfiyaar pi nu pan-joonanun. Pfiyaar mēnt pi pi bi Lowit ateemu ṇaaṭ na Ēnit naan babiin awoonaan uteek, dfiyaar bnuura kē pawohaṇ ṭi iwi.

⁶ Ukaan kē nji kaleṣanu, iṭij bnuura uṭen wi Naṣibaṭi awuliin wi mpafiiṇ iñen.

⁷ Na manjoonan Naṣibaṭi aanwul nja uhaaṣ wi blal, aṭep ṭep awul nja uhaaṣ wi mntēṇ, wi bṇalad na wi pṭoorandēr.

⁸ Wutan keeri kakowa pṭiiniyaan uko wi Ajugun, wutan kakowara nji nwoon nakalabuṣ pa ul ; hajan na nji pa *Uṭup Ulil Unuura, mnhina mi Naṣibaṭi manṣē mando kaṭēnku.

⁹ Naṣibaṭi abuurun nja abot adu nja ṇwo biki nul. Kē uko mēnt uṣē wo uunwoona ṭi udo wi nja, uwoona ṭi mñaga mi Naṣibaṭi aṭepnuṇ ṭi Yetu *Krittu awul nja. Ado bi ṣala ṣal undi-imaan ji abi ado kapaṣ umundu aji aṇaga nja,

¹⁰ mnñaga mēntēn mampēn awinana hēnkuṇ ṭi ubi wi Yetu Krittu nabuuran nja. Ul awatun pkeṭ abot aṭepna ṭi Uṭup Ulil Unuura adiiman ubida wi mṇto.

¹¹ Naṣibaṭi aṭu'ēn kē nwo nanjañan anjaan aṭup kabot kajukan Uṭup Ulil Unuura.

¹² Uko waṇ ukaan kē nji kahaj hēnk, aṣē wo mēnkowa ṭiki dme bnuura Yetu Krittu i nfiyaarun abot ame kē ahina kaṭijan bnuura uko wi ahankanaanun te unuur uweek wi aklun kabi.

¹³ Doon kaṭaṣ bnuura ṇṭup ṇnuura ṇi itiinknuṇ ṭi nji, mēbaan ṇa na pfiyaar na uṇal yi njeenknuṇ ṭi Yetu Krittu.

¹⁴ ṭijaan bnuura uko unuura wi ahankaniin, wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon ṭi nja ukṭēnkiin iṭijan.

☆ 1:4 Natenan ṭi Ulemp 20.37.

15 Jibi imeen, bañaan bti biki utaak wi Atiya bawutanaan, Figel na Her-mogen bawo ti bukuŋ mēntan.

16 Dñehan Ajugun añaga biki katoŋ ki Onetifor ŋiki atēŋtēnaan nyaaŋ n̄tum abot awo aankowaa wi batuhnun.

17 Wi abanun du Rom, aṭep ṭep ataman ti pla'en te adoo awinēn.

18 Dñehan Ajugun añagi'a ti unuur ubaañsaani. Ime kak bnuura jibi aṭēnkunŋ wi n̄woon du Efet.

2

Mnhaj mi nalempar Krittū

1 Kē iwi abuk naan, tamaan ijejna mntēŋ mi nu ti bnuura bi Yetu *Krittū akwuliin.

2 Itiink uko wi njukanun ti kadun ki bañaan baṭum, kaan ijukan wa bañaan biki bahaṭun, banhilunŋ kaju-kan wa kak bandukiin.

3 Hajan na nji ji nangoli nanuura i Yetu *Krittū.

4 Nin ñaan alon anwoon ti pngoli aanji nooran uleef na iko yi bañaan banwoon baanwo bangoli woli anjal kalempar bnuura naweekul.

5 Kē hēnk kak di di uwoon ti pti, ñaan aanji yeenk katuum woli aanṭi jibi bajakuŋ.

6 Kē hēnk kak di di najaar anlem-pun bnuura ajaan aka na pyeenk kafah kateek ki uko wi akituŋ.

7 Ṣalan bnuura uko wi nji n̄tupiin, Ajugun aṭēnku ika uṣal umeeni iko bti.

8 Leṣan Yetu *Krittū annaṭiin ti pkeṭ, ampēnnunŋ ti pntaali pi *Dayiṭ naṣih ; *Uṭup Ulil Unuura mēntŋ wi wi nji kaṭupunŋ bañaan.

9 Wul ukaan kē nji kahaj adoo tanana ji nado buṭaan. Kē uṭup wi Naṣibaṭi uṣē wo uuntanana.

10 Ukaan kē nji kamiir iko bti pa bañaan bandataniin bahilna bayeenk mbuur mi Yetu Krittū akwulunŋ baka na mndēm te mnto.

11 Bañaan bti bawo kate uṭup wi, ŋiki ujoonani :

Wi n̄keṭunŋ na *Krittū, n̄luŋ kaka ubida na a.

12 Woli n̄mēban aliint, n̄luŋ kaṣih na a. Woli n̄poka, ul kak alunŋ kapok nja.

13 Woli n̄deka kafet, aji woha na nja kamēban nja, aanhil kalaṭ uleeful.

Pgut na bajukan baṭilan

14 Wutan kaṭañan pdo kaleṣan bañaan iko yi, kaṭup ti kadun ki Naṣibaṭi kē bawo kawut p̄nom pwaan udooni ti uko wi n̄ṭup n̄jakuŋ, pan-jaan paneeman ṭañ banjaan batiink pa.

15 Tamaan inaṭ ti kadun ki Naṣibaṭi ji ñaan anlempun bnuura, nalemp anwoon aankowaa, ankjukanunŋ bnuura uṭup wi manjoonan.

16 Kē n̄ṭup n̄anwoon n̄aanka udooni, n̄anwoon n̄aanlil Naṣibaṭi, lowan n̄a. Banwoon ti n̄a baji balowa low Naṣibaṭi pya.

17 N̄ṭup n̄i baka n̄aji n̄atoka tok pya jibi ujad ujaan udēma dēm pya. Himene na Filet bawo ti bukuŋ mēntan :

18 bapok manjoonan wi baṭupunŋ aji Naṣibaṭi ado bi naṭan bañaan ti pkeṭ, apēnan hēnk bañaan balonŋ ti pfiyaar pi bafiyaaruŋ.

19 Kē uṭup wi Naṣibaṭi uṣē naṭ aliint ji plaak pi bajaan baniwna, kē bapiit ti plaak mēntŋ aji : « Ajugun ame bañaan banwoon biki nul » akak aji : « Ñaan anjakuŋ aji awo i Ajugun awo kadek kafet iko inwoon iinwo itool. »

20 Ti katoŋ kaweeek uunji uka ṭañ iko ideeni na idaani yi uwuuru kēme yi unṭaam, uji uka yi babomanaani imul na yi ufuuṣ ; ilonŋ iji iwo yi bayaant, ilonŋ kawo pa iko yi n̄nuur bti.

21 Woli ñaan apēn ti iko iṭop yi n̄ṭiiniyaanunŋ aji wo ji iko yi uwuuru kēme unṭaam. Ayiman pa Ajugun, aji lempara bnuura, ahinan pdo iko in-uura bti.

22 Lowan unoh wi kpoṭ itaman ido kala pwo natool, pfiyaar, unjal na pwo bnuura na bañaan. Doon iko mēntŋ na bañaan banjaan badēman Ajugun na uhaaṣ ujint.

23 Pēnan ti blaṭar banwaanunŋ udooni, ime kē baji baṭij p̄nom.

24 Kē ñaan anṣaan awo nalempar Ajugun aṣē wo kalow p̄nom, awo

katëp t̄ep kaŋal bañaan, kahil pjukan, kahil kamiir.

²⁵ Awo kaŋiini na banklaŋulun na n̄tup n̄nuura kahaŋ k̄e ulome Naŋibaŋi aŋen baka baŋel̄eŋ n̄haaŋ n̄i baka, ado baka bame manjoonan.

²⁶ Bakak wal m̄ent̄ na n̄ŋal n̄i baka kap̄en t̄i b̄taaw bi *Untaayi Uweek umobun̄ baka, k̄e bawo t̄i pdo uko wi unjalun̄.

3

Nnuur n̄baañŋaani

¹ D̄nal ime k̄e t̄i n̄nuur n̄baañŋaani, n̄wal n̄tam n̄jalun̄ kabi.

² Bañaan̄ balon̄ balun̄ kado kaŋal ikow yi baka t̄aŋ, kaŋal itaka, kawo bahomp, kad̄eman n̄leef n̄i baka, kakar katim ki Naŋibaŋi, kapok p̄tiink bajug baka, kapok pleŋ baka, kabeeh iko yi Naŋibaŋi.

³ Balun̄ kad̄en̄et̄ n̄haaŋ, kawo baank̄n̄aga, kakuutar, kawo baankhil p̄toorand̄er, kaŋoonk, kabot kapok uko unuura.

⁴ Bañaan̄ m̄ent̄ balun̄ kado kaguurad, kam̄enaŋ, kawo bahomp bawweek, kaŋal unoh kapel p̄nal Naŋibaŋi.

⁵ Baji bawo t̄i b̄dig ji bañaan̄ bañogun̄ Naŋibaŋi kaŋe poka du meet̄. Lowan bañaan̄ m̄ent̄.

⁶ Balon̄ t̄i baka baji baneej du itoh kaguur baat̄ banwiiŋun̄ n̄ŋal, bantumun̄ ipekadu, k̄e iko itum yi n̄leef n̄i baka n̄aŋalun̄ ik̄ton̄ baka.

⁷ Baat̄ m̄ent̄an̄ baji bawo t̄i pjuk kaŋe wo baanji bahil nin pme manjoonan.

⁸ Jibi Yanet na Yambret* babiin̄ alaŋ t̄fa Moyit̄, h̄enk di di bañaan̄ m̄ent̄ bak-lun̄ kalaŋ manjoonan. Bawo bañaan̄ biki n̄ŋal n̄aŋopun̄, bawo bañaan̄ ban-woon̄ baanhil kafiyaar Yetu *Krittu.

⁹ K̄e baŋe wo baanhil kaya kadun t̄i kaguuru, t̄iki bp̄en bi baka balun̄ kawinana t̄i kadun ki bañaan̄ b̄ti jibi bi Yanet na Yambret babiin̄ awinana.

Bnuura bi Ulibra wi Naŋibaŋi

¹⁰ K̄e iwi, iwin bnuura pjukan pi naan, ame jibi nwoon̄, iko yi n̄jalun̄

pdo, jibi nfiyaarun̄ *Krittu, iwin k̄e dmiir, d̄nal bañaan̄ akuŋ am̄eban ali-int̄.

¹¹ Ikak awin wi bañaan̄ ba-knooranaanun̄, ahajanaan du Antiyoka, na Ikoniom na Littra*. Mn-haj mnhoŋ mi mi bawoon̄ baanhajanaan da? K̄e Ajugun̄ aŋe p̄enanaan t̄i ma b̄ti.

¹² K̄e n̄aan̄ andoli an̄jalun̄ p̄taŋ Yetu *Krittu, balun̄ kahajana.

¹³ K̄e banŋaan̄ awo bañaan̄ banot na banjaan̄ baŋilan, babi kaduka duka t̄i pdo buŋaan, kawo t̄i pguur bañaan̄ kabot kaguur n̄leef n̄i baka.

¹⁴ K̄e iwi, uko wi ijukun̄ abot ad-inan aji ujoonani m̄ebaan t̄i wa, wi imeen̄ n̄aan̄ anjukaniin̄ wa.

¹⁵ Wi iwoon̄ napot̄ te h̄enkun̄ ijuk ame *Ulibra wi Naŋibaŋi, wul uhiniin̄ kawulu uŋal un̄tuŋa unkt̄ijiin̄ ibuur wi ifiyaarun̄ Yetu *Krittu.

¹⁶ Iko b̄ti impiitun̄ t̄i Ulibra wi Naŋibaŋi iwoona du a. Inuura pa pjukan nja uko unwoon̄ manjoonan, kaŋan̄ nja, kadiiman nja bgah wal wi n̄dolun̄ buŋaan, kajukan nja pwo baŋool.

¹⁷ H̄enk di di n̄aan̄ anwoon̄ i Naŋibaŋi akyeenkun̄ t̄i uhaaŋul iko b̄ti yi anu-miin̄ kadolna iko b̄ti inwoon̄ inuura.

4

Iko ilon̄ kakyi Timote awoon̄ i kado kado

¹ Yetu *Krittu alun̄ kawinana ji naŋih kawayeŋ bajeb na banketun̄, alun̄ kabi kaŋih. Ukaan̄ k̄e n̄ji kakooŋu t̄i kadun ki Naŋibaŋi na ki Krittu m̄ent̄:

² t̄upan bañaan̄ uŋup wi Naŋibaŋi, baŋale pte wa k̄eme woli baan̄jali ktamaanaara taman. T̄iiniin̄ na bandolun̄ buŋaan ibot in̄oman na banjubanun̄, t̄en̄t̄enan̄ bañaan̄ t̄i pdo bnuura, doon uko m̄ent̄ na kamiir kawweek pa pjukan baka.

³ Na manjoonan wal ubi wi bañaan̄ bawoon̄ baankak atiink pjukan pnuura, bado kaŋaŋ iko yi n̄leef n̄i baka n̄aŋalun̄, kawo na bajukan

* **3:8** Yanet na Yambret: Balon̄ baŋal k̄e bañaan̄ m̄ent̄ bawo bado dayaamu biki Ejiptu : Natenan t̄i Pp̄en 7.11, 22 na 9.11. * **3:11** Natenan t̄i Ulemp 13.14-52; na t̄i 14.1-20.

batum banktupun baka uko wi banjalun ptiink tañ.

⁴ Baankak aňal ptiink manjoonan, babaa t̄ep t̄ep katiink iko inwoon iinwo manjoonan.

⁵ Iwi k̄e iŝe wo i kaťoorand̄er ti iko bti yi ikdolon, jaan kmiir ti wal wi mnhaj, tamaan ido kaťup *Uťup Ulil Unuura, ido kado ulemp wi nu jibi uwoon kadolana bti.

⁶ K̄e nji, bado bi tul̄en jibi bajaan batul poot pi pgur, wal wi naan wi pkeť udo bi kaban ban.

⁷ Dgutan ugut unuura, dba pti, dm̄eban ti pfiyaar pi nfiyaarun Yetu *Krittu.

⁸ Uko unduki'aanun h̄enkuñ uwoon pyeenk utepi wi ñaañ natool ajaan afuuťa. Utepi m̄enť, Ajugun, nawaȳeŝ natool aklun kawul̄en wa ti unuur wi aklun kawaȳeŝ bañaan. K̄e m̄enť nji aloolan tañ kayeenkuñ wa, bañaan bti banjalulun ayoonk ubi wi nul bayeenk wa.

Iko yi Pawulu aňalun bañaan bado

⁹ Faraan ibi du nji,

¹⁰ ti Demat ti pñal iko yi umundu wi, aduk̄en aya Tetalonika, k̄e Kreŝent aya Galatiya, Titut k̄e aya Dalmatiya.

¹¹ Luk tañ adukiin na nji. Dolan Markut abi na iwi ti dnumi'a maakan ti ulemp wi naan ti.

¹² Dyil Tiŝik du Efet.

¹³ Woli ilun abi, ktij̄en bayeti bi naan bi ndukuñ du uko Karput du Trowat, na ñlibra, iŝe iwut nin kaťilma ni babomanaanun injan.

¹⁴ Alektand̄er naťak adol̄en buťaan maakan ; Ajugun alun kaluka ulemp m̄enť.

¹⁵ Lipariin iwi ti uleefu, ti abi pok maakan uťup wi ñkjukanun.

¹⁶ Byaaŝ bteek bi bakwayŝaanun, nin alon aambi bi aťok na nji, baduk̄en bukal bti. Dñehan Naŝibaťi awut kaf̄en baka uko m̄enť!

¹⁷ K̄e Ajugun aŝe wo ti kafet naan awul̄en mnhina mi pťup uťup wi nul bti, bañaan banwoon baanwo bayuday bti bahilna batiink wa. K̄e h̄enk di di abuuranaanun ti pkeť.

¹⁸ Ajugun alun kabuuranaan ti iko iwuťaan bti yi banjalun pdol̄en, kaňoot̄en bnuura du pŝih pi nul du baťi. Mnd̄em manwo ti a te mnťo. Uwo han.

Pwul mboŝ pbaañsaani

¹⁹ Wulaan bi *Pritiliya na Akila mboŝ, na biki katoh ki Onetifor.

²⁰ Erattut aduka du ubeeka wi Korint, k̄e nduk Trofim du ubeeka wi Milet ti amaaki.

²¹ Tamaan ibi ji ujonť ubi udo kajun. Ewubulut awulu mboŝ, na Pudeent na Linut na Klodiya na banfiyaarun bti.

²² Dñehan Ajugun awo na iwi, dñehan awulan an bti bnuura bi nul!

Uṭup wi Pawulu apiitun Tit

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Tit. Tit mēnt̄ aanwo nayuday aṣē bi kak afiyaar Kritt̄u aji gakandēr na Pawulu. Pawulu apiita kakaarta kē kaṭēnka du Kret di abiin aduka, aji ado katen ulemp wi pntuk pi banfiyaarun̄ Kritt̄u panwoon̄ da. Kakaarta ki kaṭiiniyaan iko iwajan̄ inknooranun̄ Pawulu ṭi pntuk mēnt̄. Uteek uwo kē Pawulu aleṣan Tit jibi ṅaan̄ i baṭuun̄ ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun̄ awoon̄ kawo. Apiit̄ aṭup uko waṅ, ṭiki awin mnwo mnwuṭaan mi baṅaan̄ baṭum ṭi biki Kret bawoonaanun̄. Utēbant̄en̄ uwoon̄ kē akak aṭup Tit ajukan baṅaan̄ biki da mnwo mi kawuun̄ kandoli kawoon̄ kawoonaan. Bantohi biin̄ na bantohi baat̄ (banwoon̄ kak kajukan baat̄ banwoonun̄ bampoti), baṭaṣa na bajuuk ṭi ulemp. Abaan̄ṣaan̄ aṭup Tit jibi ṅaan̄ anfiyaarun̄ Kritt̄u awoon̄ kawo. Awo kawo ṅaan̄ anwoon̄ aanji ṅal pla bṭup, kado pnoh na baṅaan̄ kalow bkujar, pṅom, bpaṭṣēr ṭi pntuk pi banfiyaarun̄.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon̄:

1. Pwul mboṣ na pñehan Naṣibaṭi (1.1-4)
2. Pṭaṅ banwoon̄ ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun̄ (1.5-16)
3. Pṭaṅ banfiyaarun̄ Kritt̄u (2.1-3.11)
4. Pwul mboṣ pbaan̄ṣaani (2.1-3.15)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nwoon̄ nalempar Naṣibaṭi, dpiitiin̄ iwi Tit, dwo kak *nanjañan̄ i Yetu *Kritt̄u kahilna kaṭup uṭup unṭaanun̄ na pfiyaar pi biki Naṣibaṭi adatuṅ na kame kanjoonanun̄ kanjaan̄ kaṭij baṅaan̄ baṅog Naṣibaṭi.

² Mnhaṭ mi ubida wi mnṭo manwoona ṭi iko mēnt̄. Ubida mēnt̄,

Naṣibaṭi anwoon̄ aanji ṭilan ahonun̄ wa undiimaan wi apaṣun̄ umundu.

³ ṭi wal wi adatuṅ, Naṣibaṭi nabuuran̄ nja awul uṭup wi nul̄ aji nṭup wa baṅaan̄.

⁴ Dpiit̄u, iwi abuk naan na manjoonan̄ ṭi Yetu Kritt̄u i ṅfiyaarun̄ nja bti. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin̄ nja na Yetu Kritt̄u ambuurun̄ nja bawulu bnuura babot bajoobṭēnu uhaaṣ.

Ulemp wi Tit du Kret

⁵ Kē nṣē duku du Kret ihilna ibaañēs ulemp undukiin̄, idat baṅaan̄ bankwoon̄ bantohi biki banfiyaarun̄ ṭi ṅbeeka bti jibi njakiin̄ ido.

⁶ Nantohi i banfiyaarun̄ awo i kawo ṅaan̄ i nin alon̄ awoon̄ aanka uko uṭup ṭi a, awo kaniim̄ ṅaaṭ aloolan kalin̄ ṭi a, babukul bawo kafiyaar Yetu *Kritt̄u, baanwo kawo ṭi iko iwuṭaan̄ abot awo kado kate.

⁷ Na manjoonan̄ naweek i banfiyaarun̄ awo namali i Naṣibaṭi ukaan̄ kē awo i kawo ṅaan̄ i nin alon̄ awoon̄ aanka uko uṭup ṭi a, aanwo kawo nahomp, kēme naṭar udeeb, nakuj, naṅal ugut, aanwo kawo naguрад ṭi uko wi itaka.

⁸ Kē aṣē wo i kaṭēp ṭēp kawo ṅaan̄ anjaan̄ ayeenk baṅaan̄ bnuura, anṅalun̄ pdo bnuura, aka uṣal, awo naṭool, aṭaṣ Naṣibaṭi, abot aṭijan̄ uleeful.

⁹ Awo kamēban uṭup unjoonanun̄ wi Naṣibaṭi jibi bajukanun̄ wa kahilna kado kaṭaṅ baṅaan̄ na pjukan pnuura, kabot kadiiman̄ banklaṭun̄ uṭup mēnt̄ kē baanfaṅi.

¹⁰ Na manjoonan̄, baṭum ṭi baṅaan̄ biki Kret baanji bate, atum bṭup abot aji baguurad. Bayuday banjakuṅ aji baṅaan̄ bawo i kawala kaṭēmp bawoonun̄ haṅ.

¹¹ Iwo i kado baka badēt itum! Baji baṭok ṅṣal ṅi itoh ipēb wi bajaan̄ bajukan baka iko inwoon̄ iinwoo kado kajukan.

¹² Uka ṅiint̄ alon̄ i Kret, najukan naweek, andoon̄ aji : « Biki Kret bawo baṭilan baweek, baṅot ji ṅko ṅi uṭeeh, awo bapēra banfeerun̄. »

¹³ Uko wi aɕupun ujoonani, ukaan k  iwo kaŋoman na baka bnuura bahilna baliint   pfiyaar,

¹⁴ bawut kaɕaŋ nɕup n nwoon n aanwo manjoonan ni bayuday balon na iko yi ba aan bandekun manjoonan kafet bajakun aji ba aan bawo i kado.

¹⁵ Iko bti iji iwo ijint   kadun ki Naŋiba i pa ba aan banwoon bajint, k  nin uko ulon uŋ  wo uunji uwo ujint pa banɕopun banwoon baanjal pfiyaar. Nŋal na n haaŋ ni baka n aɕopi.

¹⁶ Baji baji bameen Naŋiba i kaŋ  diiman   mnwo mi baka k  bapoka : bawo ba aan banjaan bado iko inɕopun maakan, banwoon baanji bate, banwoon baanhil pdo nin uko ulon unuura.

2

Hum di Tit awoon kado kajukan?

¹ K  iwi Tit, iŋ  wo kajukan uko untaanun na pjukan pnuura.

²  iiniin na baɕaf iji na baka bawo kaɕijan nleef ni baka, kawo ba aan bantiinkaniin, bankaang nŋal, bawo kam ban kaliint   pfiyaar Yetu,   pnal ba aan na   kamiir.

³  iiniin kak na baat baweeke iji na baka, mnwo mi baka manwo kalil Naŋiba i, bawo kalow bkuutar, kawut pjotan poot kadun, kaŋ  kado kajukan iko inwoon inuura.

⁴ Woli bado haŋ, bajukan baat banhojun pnal bayin baka na babak baka,

⁵ pwo na nŋal, pjint n haaŋ, pdo kalemp   itoh yi baka, pjoob ikow, ptiink bayin baka, ba aan bawutna kalaɕ uɕup wi Naŋiba i.

⁶ K  h nk kak di di n alun i iini na baɕaŋa iji na baka baɕoorand r.

⁷ K  iwi   uleefu iŋ  wo kado kado bnuura   iko bti batenna   iwi. Doon kajukan na uhaaŋ ujint, pjukan pankndoon ba aan bado katiinku.

⁸ Nɕup ni nu n awo i kawo n tool, ni nin n aan awoon aankhil plaɕ, bankla iin bahilna bakowa, bawo baankka nin uko uwuɕaan uɕup   nja.

⁹ Jakan na balempar ba aan bado katiink biki baklemparun   iko bti, bado kalemp bnuura bawut kado kalaɕ baka.

¹⁰ Baanwo kado kakij baka, bawo kawo ba aan biki bafiyaarun bnuura. H nk,   iko bti yi bakdolun pjukan pi Naŋiba i nabuuran nja paji panuura   k ŋ ki ba aan.

Pwinana pi bnuura bi Naŋiba i

¹¹ Naŋiba i adiiman nja bnuura bi nul, awul nja ba kahilna kabuuran ba aan bti.

¹² Bnuura m nt baji bajukan nja pwut iko inwoon iinlil Naŋiba i na iko iwuɕaan yi nleef nja n alun. H nk n hilan pwo na uŋal, kawo ba aan batool, kado iko inlilun Naŋiba i   mboŋ,

¹³ kayoonkna unuur wi mnlilan wi n aɕun, wi Yetu *Krittu Naŋiba i naweeke i nja, anjaan abuuran nja akbiin na mnd m mi nul.

¹⁴ Awulun uleeful kahilna kap nan nja   buɕaan bti bi njaan n do, kajintan nja kado nja nwo ba aan biki nul, banjaan banjal pdo iko inuura.

¹⁵ K  h nk di di iwoon kado pdiim : kaɕup, kakooɕ, kaŋoman. Kdinan nin n aan abeehu.

3

Hum di banfiyaarun bawoon kawo?

¹ H nkun leŋaan banfiyaarun iji na baka bado katiink banwoon   pŋih bti, bawut kapataɕa badoki babi naɕ naɕ   pdo iko inuura bti.

² Jakan na baka bawut kakuut nin n aan, batiinkar, bajoob ikow, bawo bnuura na ba aan bti.

³ Nja kak n bi wo  fa ba aan banwoon baanwo na nŋal, banwoon baanji bate, banneemun, k  iko iɕop na iko iwuɕaan indoli yi nleef ni nja n alun k  ikɕon nja, n bi wo   mnɕot na p eebar iko, ado iko yi ba aan bakŋoornun nja, aŋoorad   ptoof pi nja.

⁴ K  wal wi Naŋiba i nabuuran nja adiimanun nja bnuura bi nul na jibi anjalun ba aan,

⁵ abuuran nja. Měnt iko itool yi nşaluŋ aji ɲdoo ikaaŋ, mnñaga mi nul ma. Aţəpna ʦi *uhaaş wi nul ajinţan ɲhaaş ɲi nja, ado nja kə ɲwo bañaan bahalu.

⁶ Aţəpna ʦi Yetu *Krittu nabuuran nja awul nja uhaaş mēnt akēşan.

⁷ Krittu awulun bnuura bi nul ado kə ɲwo bañaan batool ɲhilna ɲhaţ kə ɲka ubida wi mnŋo.

⁸ Bañaan bti bawo kate uţup wi ʦiki ujoonani, kə nɲal iţup bañaan bnuura, banţuun mnhaţ mi baka ʦi Naşibaţi bahilna baţu kabaţ ʦi pdo kado iko inuura. Uko mēnt uwoon uko unnuuriin pa bañaan abot aţenk baka.

⁹ Kə işə wo kapən ʦi bţup btum banwaanun udooni, na pʦiiniyaan jibi mnşini manyeenkiirun, na pɲom na blaţar ʦi uko wi *bgah bi Moyit. Iko mēnt iwaan udooni abot awo iinji iţij nin uko ulon unuura.

¹⁰ Woli ñaan alon aţij bpulad ʦi ptoofan, ʦiiniin na a uyaaş uloolan ikak iʦiini na a utəbantən. Woli aantañani, lowaana, ipənana ʦi iko bti,

¹¹ ime kə awo ñaan anwuţun uşal, pekadu di ajaan ado dadiiman kə aduknaanaa.

Iko ibaañşaaŋi yi pdo

¹² Wal wi ɲji kayilun Artemat kəme Tişik, iwo kataran kabi du ɲji du Nikopolit, dul di di njakuŋ aji dwo ʦi wal wi ujonţ.

¹³ Tamaan iţenk bi Fenat name bgah na Apolot bahilna bayaanţ, bawut kawaan nin uko ulon.

¹⁴ Bayit nja ʦi *Krittu bawo kajak ptaman maakan ʦi pdo iko inuura, nin ñaan alon awutna kawaan uko wi anumiin unuur undoli, hēnk baankwaan udooni.

¹⁵ Bañaan banwoon na ɲji bti bawulu mboş. Wulan mboş banfiyaaruŋ bti abot aŋal nja.

Dñehan Naşibaţi awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup wi Pawulu apiitun Filemon

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Filemon nanohul. Niint mēnt awo i ubeeka wi Kolot, awo ñaan ammeetaniin du ubeeka mēnt. Abi tiink kë Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura kë abi fiyaar fiyaar ti dko mēnt akak aṭaṣ bgah bi Krittū. Abi ka ti bajuuk ti ulemp biki nul ñiint alon i katim kawoon Onetim ambiin aṭi abuur. Wi ayaan aya ayit na Pawulu du dko di awoon du ukalabuṣ, kë aṭupa Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan uko wi Yetu Krittū. Wi wi aṣaan afiyaar Krittū. Pawulu apiit Filemon kaji na a amiir Onetim. Kë Onetim ti uleeful aṅooṭun kakaarta ki Pawulu apiitun. Ti bgah bi wal mēnt, Filemon ahina lah kado Onetim uko wi aṅaluṅ këme kafina. Pawulu akooṭa ti kakaarta ki aji na a awut kajej Onetim ji najuuk ti ulemp ambiin abuur. Ajaka ayeenka bnuura ṭiki hēnkuṅ awo ti ploolan na Krittū.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Pawulu abeeb Naṣibaṭi ti uko wi Filemon (4-7)
3. Pawulu akooṭ Filemon ti uko wi Onetim abuurun (8-22)
4. Pwul mboṣ pbaañsaani (23-25)

¹ Nji Pawulu i ulemp wi Yetu *Krittū uṭuun kë nwo ukalabuṣ, na Timote ayiṭ nja ṅkpiitiin, iwi Filemon i ṅmaganun injaan klemp ulemp utēnt wi nun.

² Npiit kak Apifiya ñaaṭ ayiṭ nja na Arkip anjaan agutan na nja, na banfiyaarun Yetu Krittū bti aji bayitiir du katohu.

³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

⁴ Nyaaṣ bti ṅi njaan kañehan dji kaleṣu kaṣē beeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ti uko wi nu.

⁵ Dtiink kë bakṭiiniyaan jibi ifiyaarun Ajugun Yetu na jibi inaluṅ banwoon biki nul bti.

⁶ Dñehan Naṣibaṭi ado pfiyaar pi iṭokuṅ na nja pado kalemp, ihilna ime iko inuura bti yi ṅkaan ti ubida na *Krittū.

⁷ Iwi ayiṭ naan uṅal wi nu udo kë nnilan maakan, kë uhaaṣ naan ubot aṭoora, wi ijaan kṭēṅṭēn banwoon biki Naṣibaṭi.

⁸ *Krittū aṭenēn kë nhil pṭu'u pdo uko wi nji kahepariin.

⁹ Kë nji Pawulu naṭaf i ulemp wi Krittū uṭuun kë nwo hēnkuṅ nakalabuṣ kë nṣē ñehanu ñehan uko wi ti uṅal wi ṅkaan pa Krittū.

¹⁰ Dñehanu uko mēnt pa ankakuṅ abuk naan ti Krittū wi nwoon ukalabuṣ, Onetim* i nji kaṭiiniyaanun hēnk.

¹¹ Aambi kaaru udooni, kë hēnkuṅ aṣē kaarun udooni maakan nja batēb bti.

¹² Dkakanu a, kë uṣē wo wo ji uhaaṣ wi naan wi nji kawuliin.

¹³ Ddoo ṅal lah kaduka na a, awooru ti ado kaṭēnkēn, wi *Uṭup Ulil Unuura uṭuun kë nwo ukalabuṣ.

¹⁴ Kë nṣē ṅal kayoonk idinanaan uko mēnt, uko unuura wun uwutna kawo ji dkitu kit iñen. Dṅal upēna ti uhaaṣ wi nu.

¹⁵ Ulome nawaysēr na Onetim ṅwal ṅntiinku, aṣē bi ahil akak du iwi naṭo te mṅṭo.

¹⁶ Aankkak du iwi ji ñaan i bajaan bajuukṅṅēn ti ulemp ṭañ, apel hēnkuṅ ñaan i bajaan bajuukṅṅēn ti ulemp, awo hēnkuṅ ayiṭ nja i ṅmaganun. Dmagana maakan na manjoonan, kë iwi, iwo kamagana kapelēn, ṭiki awo nalemparu abot awo ayiṭu ti Ajugun.

¹⁷ Jēm pfiyaar Yetu pado kë nwo ayiṭu, keeri imēbana ji nji ti uleef naan.

¹⁸ Woli adolu uko ulon unde'iin këme aṭeṭu uko ulon, kṭupēn, nji kaluṅ kaluku.

* 1:10 Onetim : Dawoon annumaniin, ankaan udooni.

¹⁹ Nji Pawulu kapiitiin na kañen naan, nji kalukiin. Mënñal pleşanu kë iwi idoo ʒeeʒen : nji dkaan kë ika ubida ʒi Yetu *Krittu.

²⁰ Aa, iwi ayiʒ naan tenan ʒi Ajugun idolën uko wi nñehaniin, tenan kak ʒi unjal wi Krittu iwalanaan uhaaş.

²¹ Dfiyaar bnuura wi nji kapiitiin kë idinan uko wi nhepariin. Ddoo me kë idoo do kapelan uko wi nhepariin.

²² Kaan ido kabomanaan meet, dfiyaar kë pñehan pi nakñehanun Naşibaʒi paʒu bakakanaan hënkun ʒi iñeen yi nan.

²³ Epafraat i ulemp wi Yetu *Krittu uʒuun kë awo ukalabuş na nji, awulan mboş,

²⁴ ul na bi Marku Arittarku, Demat na Luk banjaan balemp na nji.

²⁵ Dñehan Ajugun Yetu Krittu awulan bnuura bi nul ʒi nhaaş.

Uṭup wi bapiitun Bahebĕrĕ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki bapiitun bayuday bankakun afiyaar Kriitu. Ŋaan ampiitun ka aammeṭanaa, kĕ uko wi baṣaan ame bnuura uwo kĕ ampiitun ka ame bnuura Ŋlibra ŋi Naṣibaṭi, ṭiki ṭi ŋul ŋi ŋi ajaan atenna kadiimanaan baka manjoonan. Babi hajan ṭfa maakan banfiyaarun Kriitu bateek kĕ badoo ji bamena. Uko mĕnt ukaan kĕ ŋaan ampiitun hĕnk apiit baka kaji na baka bamĕban baliint, bawut kapĕn ṭi pfiyaar pi bafiyaarun. Du unjon, Naṣibaṭi abi do bhoṅar na bayuday. Abi ji na baka woli ŋaan ajubani, bafiṅ ulimariya kaṭeṅan, Naṣibaṭi kaṣĕ miir ŋaan mĕnt pjuban pi nul. Kakaarta ki kaṭup kĕ bhoṅar bhalu bi Naṣibaṭi adolon na baṅaan banfiyaarun Abukul bapel bteek. Uko wi Yetu Kriitu adolon pa baṅaan bajĕn upel wi ṅwanjut na Moyit na Aaron na Yotuwa badolon. Yetu awoon unkaneele umpoṭi wi Naṣibaṭi unṭeṅanun kapĕnanaan ipekadu yi baṅaan bti. Ŋaan ambuurun afiyaara aankak anuma pfiṅ ulimariya pa pekadu di nul. Naṣibaṭi amiira pekadu di nul.

Hĕnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Abuk Naṣibaṭi awo ŋaan naweek (1.1-3)
2. Yetu adĕm apel ṅwanjut (1.4-2.18)
3. Yetu adĕm apel Moyit na Yotuwa (3.1-4.13)
4. Yetu awoon naṭeṅan naweek (4.14-7.28)
5. Yetu abi na bhoṅar bampelun bteek (8.1-9.22)
6. Bṭeṅan bi Yetu bawo bboolan akut awo bbaaṅṣaani (9.23-10.31)
7. Balon ṭi banfiyaarun biki ṭfa (11.1-40)
8. Nawulĕn ṅwo ji Yetu (12.1-13.17)
9. Pṅehan Naṣibaṭi (13.18-19)
10. Pwul mboṣ (13.20-25)

Uko wi Naṣibaṭi aṭĕpnun ṭi abukul aṭup

¹ Naṣibaṭi aṭĕpna ṭfa ṭi *baṭuparun ṅyaaṣ ṅṭum ado kĕ badoo iko itum aṭiiniyaan na bateem nja.

² Kĕ ṭi ṅwal ṅbaaṅṣaani ŋi ṅwoon ṅi aṣĕ ṭĕpna ṭi Abukul aṭiini na nja. Abukul mĕnt i i adaton ado kĕ aka iko bti, ṭi ul i i aṭĕpnun kak apaṣ baṭi na mboṣ.

³ Abukul awoon bjeehi banjaan badiiman mndĕm mi nul, ul ajaan adiiman uko wi awoon na manjoonan. Ul amĕbanun iko bti yi apaṣun na uṭup wi nul unwoon na mnhina. Ajinṭan baṅaan ṭi ipekadu yi baka aṣĕ ya aṭo du kaṅen kadeenu ki Naṣibaṭi du baṭi.

Mndĕm mi abuk Naṣibaṭi mam-pelun mi ṅwanjut

⁴ Mndĕm mi Abuk Naṣibaṭi mam-pel maakan mi ṅwanjut, kĕ hĕnk di Naṣibaṭi awululun katim kampelun ki ṅa.

⁵ Na manjoonan, Naṣibaṭi aambaan kajakaara na uwanjut ulon:

« Iwi iwoon Abuk naan,

nṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ? »*

Kĕ aambaan kaṭiini ṭi uko wi ulon ṭi ṅa kaji :

« Nji dwo Aṣin, ul aṣĕ wo Abuk naan. »*

⁶ ṭi wal wi Naṣibaṭi abiin awo i pyil ṭi umundu Abukul, anwoon bajeen, aji :

« ṅwanjut bti ṅawo kadĕmana. »*

⁷ Kĕ ṭi uko wi ṅwanjut, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« Naṣibaṭi ado ṅwanjut ṅi nul kĕ ṅawo ji uyook

ado ṅa kĕ ṅawo ji bdoo banklaṅṣiin.

⁸ Kĕ Naṣibaṭi aṣĕ ṭiini na Abukul aji :

« Iwi Naṣibaṭi, pṣihu pawo pi mṅṭo,

pṣih pi nu pawo pṭool.

⁹ Injal uko unwoon utool apok buṭaan, ukaan kĕ nji Naṣibaṭi i nu ndatu awulu mnlilan mampelun mi banwoon na iwi bti. »*

¹⁰ Akak aṭiini aji :

« Iwi Ajugun, ipaşuŋ mboş du ujuni
aboman baŋi na iñen yi nu.

11 Iko mēnt̄ iluŋ kaba,
iluŋ kamēn ji imişa.

Kē iwi işē duka.

12 Iluŋ kaŋuj ya ji imişa,
iluŋ kawohēs ya ji imişa,

kē iwi işē duka jibi iwoon,
ŋnuur ŋi nu ŋaankba. »*

13 Naşibaŋi aambaan kajakaara na
uwanjuŋ wi nul uloŋ:

« Biin iŋo ŋi kañen naan kadeenu
te wal wi nji kaŋuun başooradu ŋi
ihoŋu uŋeeh. »*

14 Nwanjuŋ bti ŋawo wo ŋhaaş
ŋanklemparuŋ Naşibaŋi. Ayil yil ŋa ŋabi
pŋenk banwoon i kabuur te mnŋo.

2

Mbuur mnweek

1 Ukaan kē ŋwo biki kamēban
bnuura uko wi ŋtiinkuŋ, kaŋi ŋluŋ
ŋneem.

2 Na manjoonan, uŋup wi Naşibaŋi
aŋepnuŋ ŋi ŋwanjuŋ aŋup bateem nja
uyimani. Naaŋ awoon aandi ptiink
wa, kēme awo aantaş uko wi ujakuŋ,
Naşibaŋi akoba kakob kantaanun na
pjuban pi baka.

3 Kē hum di di ŋhiluŋ kabuur kakob
mēnt̄ woli ŋēnji ŋtiink uŋup wi mbuur
mnweek wi Ajugun ŋi uleeful ajun-
nuŋ aŋup? Bantiinkuŋ wa badiiman
nja kē ujoonani.

4 Naşibaŋi akak afaŋan baka, wi
adoluŋ iko iñoŋarēnaan na mlagre
mntum abot ado kē *Uhaaş wi nul
uwul bañaan uŋen wi wa jibi aŋaluŋ.

Yetu ajaan aŋij mbuur

5 Na manjoonan Naşibaŋi aando
ŋwanjuŋ ŋaŋiŋ umundu wi akbiin ppaş
wi ŋkŋiiniyaanun.

6 Kē hēnk di upiitaniin ŋi *Ulibra wi
nul aji :

« Naaŋ awo in kē idoo şala?

*Abuk ŋiint̄ awo in kē idoo ŋo
ptena?

7 Iwalana ado kē ŋwanjuŋ ŋapela ŋwal
ŋntiinku,

idola kē awo na mndēm mnweek,
8 iŋu iko bti ŋi ihoŋul uŋeeh* »

Wi Naşibaŋi aŋuun iko bti ŋi ihoŋul
uŋeeh, aanduk nin uko uloŋ. Kē ŋşē
wo kakşa ŋēndo bi win hēnkun kē iko
bti iwo ŋi ihoŋul uŋeeh.

9 Yetu i Naşibaŋi awalanun ado kē
ŋwanjuŋ ŋapela ŋwal ŋntiinku, ŋwina
hēnkun kē awo na mndēm mnweek
ŋiki ahaj akeŋ. Bnuura bi Naşibaŋi
bakaan kē akeŋ pa bañaan bti.

10 Na manjoonan, Naşibaŋi andoluŋ
iko bti kē iwoo, abot aŋal uwo haŋ, abi
ŋal pdo bañaan baŋum bawo babukul,
baŋok ŋi mndēm mi nul. Aŋepna ŋi mn-
haj mi Yetu ahajuŋ adola kē abaañēs
ulempul ŋi mboş, aŋij baka mbuur.

11 Kē Yetu, anjaan ajinŋan bañaan ŋi
kēs ki Naşibaŋi na biki ajinŋanuŋ başē
ŋok bukaŋ bti Aşin baka. Ukaan kē
aankowa pdo kadu baka babuk aşin,

12 aŋiini ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« Dluŋ kaŋiiniyaan katimu ŋi ptoof pi
bayiŋ naan

dluŋ kadēmanu ŋi kadun ki bañaan
baŋum. »*

13 Akak aji :

« Nji, dŋu mnhaŋ mi naan bti ŋi Naşibaŋi.
»*

Akak aji :

« Nji wi na bañaan biki Naşibaŋi awul-
nuŋ. »*

14 Hēnk keeri, kē jibi bañaan mēnt̄
bawoon bañaan bajēn, hēnk di Yetu
akakuŋ ŋaaŋ najēn ji baka, ahilna ŋi
pkeŋ pi nul aba na *Untaayi Uweek
unkaan mnhina mi pkeŋ.

15 Bañaan babi wo wo ubida wi
baka bti ji bakalabuş, wi baktiin pkeŋ.
Abuuran baka wi akeŋun.

16 Na manjoonan, mēnt̄ ŋwanjuŋ ŋi
ŋi aktēnkun, aŋenk ŋenk babuk *Abra-
ham.

17 Kē hēnk di awoon kakak ŋaaŋ
najēn ji bayiŋul, kahilna kawo *naşih i
baŋeŋan anjaan aŋaga abot aji do uko
wi Naşibaŋi ajakuŋ. Akeŋ keŋ Naşibaŋi
ahilna amiir ipekadu yi bañaan biki
nul.

* 1:12 Kañaam 102.26-28. * 1:13 Kañaam 110.1. * 2:8 Kañaam 8.5-7. * 2:12 Kañaam 22.23.

* 2:13 Itayi 8.17. * 2:13 Itayi 8.18.

18 Kë jibi ahajuŋ, kë bawuuka ajuban, hënk di ahiniŋ kaŋënk biki bakwuukuŋ bajuban.

3

Yetu apel Moyit

1 An bayiŋ naan nanwoon bajinŋ ti këş ki Naşibaŋi kë adatan, natenan keeri ti Yetu. Naşibaŋi ayila kë awo *naşih i baŋenan, uko mënŋ wi wi ŋfiyaaruŋ akuŋ aŋup.

2 Ado iko bti yi Naşibaŋi anŋu'uluŋ ulemp mënŋ ajakuluŋ ado jibi *Moyit adolaŋ iko bti yi Naşibaŋi aŋu'uluŋ pdo ti katoŋ ki nul kanwoon pntaali pi nul.

3 Anniwuŋ katoŋ adëm apel katoŋ, kë hënk di Yetu ataaruŋ na pyeenk mndëm mampeluŋ mi Moyit.

4 Katoŋ kandoli ŋaaruŋ ajaaruŋ aniw ka, Naşibaŋi aŋaaruŋ aji do iko bti.

5 Moyit awo nalempar Naşibaŋi, ado iko yi Naşibaŋi aŋu'uluŋ pdo ti katoŋ ki nul kanwoon pntaali pi nul, ajukan uko wi Naşibaŋi akluŋ kadiiman.

6 Kë Krittü aŋë wo abuk katoŋ i Naşibaŋi aŋuŋ ti kadun ki ka. Nja ŋŋaaruŋ awo katoŋ mënŋ woli ŋmëban akuŋ ahaŋ ti a, alilan ti uko wi ŋhaŋuŋ.

Plipara ppok pŋaş uko wi Naşibaŋi ajakuŋ

7 Ukaaruŋ kë, jibi *Uhaaŋ wi Naşibaŋi uŋupuŋ:

« Woli natiink nŋa pdiim pi nul,

8 *nawutan kadënëŋan ŋhaaŋ,
jibi bateeman babiŋ ado, adeka
kafëŋ unuur wi bakdakuluŋ du
pndiiŋ. »

9 Naşibaŋi aŋiini aji :

« Du pndiiŋ mënŋ, bateeman bado na
pten me nhil pdo uko wi njakuŋ,
adakën,
te bawin iko yi nji ndoluŋ

10 *ŋşubal iŋeen ŋbaakër.*

Ukaaruŋ kë nji ndeebaŋër pntaali mënŋ aji

*“Ŋhaaŋ ŋi baka ŋaji ŋaneeman baka
unuur undoli,
baandi pŋaşën.”*

11 *Uko waŋ ukaaruŋ kë mmehna, wi
ndeebaŋuŋ, aji :*

*“Baankneej nin du dko di nji mbo-
manuŋ baka aji banoorfënaan.”*

»✧

12 An bayiŋ naan, naŋaafaraan alonŋ ti an awo na uhaaŋ uwuŋaan, aŋaŋan pfiyaar adoo low Naşibaŋi anjaaruŋ awul ubida.

13 Nabaa wo kaŋëp ŋëp kaŋëŋtënder ŋnuur bti ŋi naktiinkuŋ pdiimul, pekadu dawutna kaguur nin alonŋ ti an adënëŋen uhaaŋul.

14 Nwo ti plooman na *Krittü na manjoonan woli ŋmëban te ubaaŋŋaani ti mnhaŋ mi ŋbiŋ awoonaan du ujuni.

15 Jibi nŋupanaŋ:

« Woli natiink nŋa pdiim pi nul,
nawutan kadënëŋan ŋhaaŋ,
jibi bateeman babiŋ ado, adeka kafëŋ
unuur wi bakdakuluŋ. »✧

16 Na manjoonan in abiŋ atiink pdiim pi Naşibaŋi aŋë deka kafëŋ? Mënŋ baŋaaruŋ bti bampënnuŋ utaak wi *Ejiptu kë *Moyit awo ti kadun ki baka i?

17 Kë bahonŋ biki adeebaŋëruŋ ŋşubal iŋeen ŋbaakër ba? Mënŋ bambiŋ ajuban akeŋ du pndiiŋ baka i?

18 Bahonŋ biki amehniŋ aji baankneej du dko di abomanuŋ baka babi banoorfën ba? Mënŋ bambiŋ apok ptiinka baka i?

19 Nwin bnuura kë baambi hil pneej du dko dnoorfënaani di nul ŋiki bapok pfiyaar.

4

1 Kahonŋ mënŋ ki Naşibaŋi abiŋ ahonŋ aji bahil kaluŋ kaneej du dko di abomanuŋ baka aji banoorfënaan kahuma da pa nja. Nawulën ŋdo kaŋi keeri alonŋ ti an aduka kafëŋ.

2 Nŋtiink *Uŋup Ulil Unuura jibi bambiŋ awo ŋfa du *pndiiŋ batiinkuŋ wa. Kë uŋup wi batiinkuŋ uŋë wo uunka udooni ti baka ŋiki wi batiinkuŋ wa baanfiyaari.

3 Kë nja ŋnfiyaaruŋ, ŋluŋ kaneej du dko di Naşibaŋi abomanuŋ nja aji

ñnoorfënaan di aṭiiniyaanun ṭi *Ulibra wi nul wi ajakun ṭi uko wi bateem nja :

« *Uko wan ukaan kē mmehna, wi ndee-baṭun, aji :*

“*Baankneej nin du dko di nji mbo-manun baka aji banoorfënaan.*”
»[☆]

Kē ulemp wi Naṣibaṭi adolon ṭi ppaṣ umundu uṣē ba undiimaan.

⁴ Bapiit ṭi dko dlon di *Ulibra wi nul aji : « *Naṣibaṭi anoorfën ṭi unuur uṭënk paaj na ulon wi adolon ulempul bṭi aba.* »[☆]

⁵ Dkak akakalēs uko wi Naṣibaṭi aṭupun: « *Baankneej nin du dko di nji mbomanun baka aji banoorfënaan.* »[☆]

⁶ Bantiinkun uteek *Uṭup Ulil Unuura mēnt, baanneej du dko mēnt ṭiki babi pok ptiink Naṣibaṭi. Kē bañaan balon baṣē hılan te hēnkun kaneej da.

⁷ Uko wan ukaan kē Naṣibaṭi abi ṭo ajon, ado unuur uhalu undu'aniin « *nṭa* » wi aṭëpnun ṭi mntum mi *Dayiṭ, aṭup ṇṭup ṇi ndoon abi ṭupan aji :

« *Woli natiink nṭa pdiim pi nul, nawutan kadēnṭan ṇhaaṣ.* »[☆]

⁸ Woli Yoṭuwa* ado lah bateem nja kē banoorfën na manjoonan, Naṣibaṭi aankṭiiniyaan unuur ulon.

⁹ Pntaali pi Naṣibaṭi paduka keeri unuur ulon wi pnoorfën ji wi nul.

¹⁰ Ñaan anneejun du dko di Naṣibaṭi abomanun pa pnoorfën, aji noorfën noorfën ulemp wi adolon jibi Naṣibaṭi anoorfënun ṭi ulemp wi adolon.

¹¹ Nawulën ṇtaman keeri ṇneej du dko di pnoorfën mēnt, nin ñaan alon ṭi nja awutna kawo aanneej da, wi akpokun ptiink Naṣibaṭi ji bateem nja.

¹² Na manjoonan, Uṭup wi Naṣibaṭi uwo ujeḅ, uka mnhina, abot ajul apel kakej ki ṇde ṇṭëḅ. Uko wi aṭupun wun uji ufal te kadoo ban du uhaaṣ na uṣal meet, kaneej te du dko di imoh iyitiiraanun na du imoh meet ; uji uten iko yi ñaan najën aṇalun na yi aṣalun du uhaaṣul.

¹³ Nin ñaan aanhil kamena Naṣibaṭi, iko bṭi iji ipën kawinana ṭi kēs ki nul ; ul i ṇwoon kaṭup uko wi ṇdoon.

Krittu naṣih i baṭenjan naweek i nja

¹⁴ Name kē ṇka *naṣih i baṭenjan naweek anyaan te du baṭi : ul awoon Yetu, Abuk Naṣibaṭi. Ukaan kē ṇwo kamēban kaliint ṭi uko wi ṇjakun aji ṇfiyaari.

¹⁵ Naṣih i baṭenjan naweek i ṇkaan aji miir nja ṭi pbiiṣna pi nja ṭiki bawuuka ajuban ṭi iko bṭi jibi bawuukun nja ṇjuban kē aambaan kajubanaara.

¹⁶ Nawulën keeri ṇṇog na mntëṇ Naṣibaṭi anwoon ajug bnuura, ahilna añaga nja ṇkuṭ ṇyeenk bnuura, kahilna kaṭënkana ṭi wal wi ṇknumiin.

5

¹ *Naṣih i baṭenjan andoli aji datana ṭi ptoof pi bañaan, ulemp wi nul uwo pdo kaṭoor baka ṭi kadun ki Naṣibaṭi, aji ṭen kabot kado iṭenjan pa ipekadu yi baka.

² Ul ṭi uleeful atum dko di abinkniin, ukaan kē aji hinan pmiir banwoon baammee aṣē neem.

³ Kē wi ajaan abiiṣna ul ṭi uleeful, awo i kado iṭenjan, Naṣibaṭi ahilna apënan ipekadu yi nul na yi bañaan bṭi.

⁴ Nin ñaan aanhil kanaṭa kaji awo naṣih i baṭenjan, Naṣibaṭi ajaan adu'a awo naṣih i baṭenjan jibi abiiṇ adu *Aaron.

⁵ *Krittu kak aannaṭa naṭa aji ul awo *naṣih i baṭenjan : ayeenkna pa du Naṣibaṭi anjakulun ṭi *Ulibra wi nul :

« *Iwi iwoon Abuk naan, nṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ.* »

⁶ Hēnk di di ajakun kak aji :
« *Iwo naṭenjan te mnto ji *Melkitedek.* »[☆]

⁷ Wal wi *Krittu awoon ñaan najën ṭi mboṣ, añehan akuṭ akooṭ na idiim iweek na mnkuul Naṣibaṭi anhinanun kabuurana pkeṭ. Kē aṭiinka ṭiki aji ṭaṣa bnuura.

☆ 4:3 Kañaam 95.11. ☆ 4:4 Ujuni 2.2. ☆ 4:5 Kañaam 95.11. ☆ 4:7 Kañaam 95.7-8. * 4:8 ṭi ugrek katim ki Yoṭuwa kanaam katiinkare na ki Yetu. Natenan ṭi Pleṣan 31.7; Yoṭuwa 21.44; 22.4; 23.1 ☆ 5:5 Kañaam 2.7. ☆ 5:6 Kañaam 110.4.

8 Ajuk ƚi iko bti yi ahajuŋ uko unwoon pdo katiink Naŋibaƚi, te adoo wo wo Abukul.

9 Abaañeŋ ulemp wi nul ƚi mboŋ, ahil hēnkuŋ kabuuran te mnto bañaan bti banjaan batiinka.

10 Na manjoonan, Naŋibaƚi adu'ulun kē awo *naŋih i baŋejan ji Melkitedek.

Plipara ppēn ƚi pfiyaar

11 Nka iko itum yi pƚup ƚi uko mēnt kē ikak atam ppibanan ƚiki naanji naŋar ƚi pyikrēn.

12 Nado bi wo wo lah kawo bajukan undiimaan aŋe huma nnuma bajukanan iko iteek ƚi uko wi Naŋibaƚi : nahum nnuma mntow, naando bi hilan pde pde pantamuŋ.

13 Kē ñaan anhumuŋ ƚi mntow, aanji me uƚup unjaan ujukan uko unwoon uƚool ƚi kēŋ ki Naŋibaƚi : awo napoƚ nampoƚi.

14 Kē pde pantamuŋ paŋe wo pi baweek, baji baƚēpna ƚi iko yi bawinuŋ kahilna kapaƚeŋ bnuura na buŋaan.

6

1 Hēnk keeri, nawulēn nɗuk pjukan pteek ƚi uko wi *Krittu, nya du pjukan panwoon pi banliintuŋ ƚi pfiyaar. Nēnkak akak ƚi pjukan pteek mēnt, panwoon pi pwut pdo iko inkƚijuŋ pkeƚ, pi pfiyaar Naŋibaƚi,

2 pi pjukan ƚi uko wi batitmu*, pi ppaf iñen, pi pnaƚa ƚi pkeƚ na pi pwayeŋ pbaañŋaani.

3 Uko mēnt wi wi nkdoluŋ, ulille Naŋibaƚi.

4 Na manjoonan, bambiinj ayeenk bjeehi bi Naŋibaƚi, ayeenk uŋen unwoonuŋ du baƚi, ayeenk *Uhaaŋ wi nul,

5 awin jibi uƚup wi nul unuuri, awin mnhina mi pŋih pi Naŋibaƚi pankmbiinj,

6 aŋe duk bgah, ñaan aanhil nin kado baka baƚēlēŋ nɗida ni baka, bakak bafiyaar : bawo wo ji bakak apan Abuk Naŋibaƚi ƚi krut, akowandēna ƚi kadun ki bañaan.

7 Na manjoonan, woli mboŋ mi uŋubal ujaan uŋubar wal undoli manbuk nɗeey nannuuriinj pa biki bajaaraduŋ na, Naŋibaƚi aji wul mboŋ mēnt bnuura.

8 Kē manŋale buk iyiw na umbiilu, manji manwaan udooni, kakak i pbi kafēpana, manji mambi baañŋaan ƚi pteer.

9 An banoh naan biki nɗaluŋ maakan, woli nɗoo ƚiini haŋ na an, nme bnuura kē nawo ƚi bgah bnuura banjaan baƚij mbuur.

10 Naŋibaƚi awo natool, aankƚilma ulemp wi nan na uŋal wi naŋaluluŋ, adiiman wa, wi nabiinj aŋenk bañaan biki nul abot aŋenkaara ƚenk baka te nŋa.

11 Kē nŋe nɗal andoli ƚi an aji mēban kaliint te ubaañŋaani, uko wi nahaƚuŋ uhilna udolana bti.

12 Hēnk, nawutan kaŋabēr, naŋēpan ƚēp nawo ji bantamanuŋ ƚi pfiyaar te adoo yeenk uko wi Naŋibaƚi ahoŋuŋ.

Uko wi Naŋibaƚi ahoŋuŋ

13 Wi Naŋibaƚi akhoŋuŋ Abraham, aanka ampeluli i ahiluŋ kamehna ƚi kadunul, ukaan kē amehna ƚi bkowul

14 aji : « *Dmehna aji dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnuŋ ƚi iwi patum.* »*

15 Kē Abraham aƚo amiir ayeenk uko wi Naŋibaƚi ahoŋuluŋ.

16 Na manjoonan, bañaan bajēn baji bamehna ƚi ampeluŋ baka, kē pmehna mēnt paƚi paƚiiman kē uko wi ñaan aƚupuŋ ujoonani kaŋe ba bƚup.

17 Hēnk di Naŋibaƚi, wi aŋaluŋ paƚiiman banwoon i kayeenk iko yi ahoŋuŋ kē uko wi ajakuŋ aji ado wa, amehnaa.

18 Naŋibaƚi aanhil kaƚup uko unwoon uunjoonani, ukaan kē uko wi ahoŋuŋ amehna uunhil kaƚēlēŋ. Hēnk, nja nŋtiinj aya du Naŋibaƚi nɗo na mntēn mnweek kahilna kayeenk uko wi nhaƚuŋ unkmbiinj.

19 Mnhaƚ mēnt manwo uko unƚijanuŋ ubida wi nja, manji mando nja nneej kaƚēp blaañ bweek

* **6:2** *Batitmu* : Ulome baƚiiniyaan ƚi bañow bi bayuday na batitmu bi Yowan na bi Krittu. ☆ **6:14** Ujuni 22.16-17.

bantaanun na *dko dyimanaan maakan, di Naşibaţi awoon.

²⁰ Yetu aneej nja da uteek, ahilna pţenk nja, akak naşih i baţenan te mnţo ji *Melkitedek.

7

Melkitedek naşih i baţenan

¹ *Melkitedek męnt, abiiņ awo naşih i ubeeka wi Falem akuţ awo naţenan i Naşibaţi *Andęmun Maakan. Wi Abraham awoonun ugut wi afiņnun başih balon, Melkitedek aya akita aņehan Naşibaţi awula bnuura.

² Wal męnt Abraham awula kafah kaţenk iņeen ţi iko yi atehun du başih męnt. Katim ki Melkitedek kawoon « naşih naţool »; akak awo naşih i Falem, uwoon « naşih i mnjeeh. »

³ Ţi *Ulibra wi Naşibaţi baanţiiniyaan aşin, kę baanţiiniyaan anin, baankak aţiiniyaan bateem na unuur wi abukiin, na wi akeţun. Awo naţenan te mnţo ji Abuk Naşibaţi.*

⁴ Natenan jibi Melkitedek awo i űnaan naweek : *Abraham ateem nja adoo wula kafah kaţenk iņeen ki iko yi atehun du ugut.

⁵ Kę *Bgah bi Moyit başę jakun kę biinţ bubuk *Lewi banwoon baţenan, baņaan bawo kawul baka kafah kaţenk iņeen ki uko wi bakaan, te bakaan męntan, bawo bayiţ baka, bawo bukal bti biki pntaali pi Abraham.

⁶ Kę ul Melkitedek, anwoon aando wo wo i pntaali pi Lewi, aşę yeenkna Ţi Abraham kafah kaţenk iņeen ki iko yi atehun du ugut, aņehan Naşibaţi awul bnuura Abraham anwoon űnaan i Naşibaţi ahoņun.

⁷ Kę űnaan anjaan aņehan Naşibaţi awul bnuura, aşaan apel i bawulun bnuura, baņaan bti bame uko męnt.

⁸ Babuk Lewi banjaan bayeenk kafah kaţenk iņeen bawo baņaan bajęn bankkeţun kę *Ulibra wi Naşibaţi uşę piit aji Melkitedek awohaara wo najeb.

⁹ Kę űhinan kaji : wi bubuk Lewi bajaan bayeenk kafah kaţenk iņeen, Lewi alukaara luk kafah męnt wi Abraham alukun Melkitedek.

¹⁰ Na manjoonan Lewi aando bi buka, aşę woha da Ţi Abraham ateem wal wi Melkitedek ayaan akita.

¹¹ Ţi bgah bi Naşibaţi awulun biki *Itrayel, biki pntaali pi *Lewi biki bawoon kajej bawo baţenan biki Naşibaţi ; bawo baţenan ji *Aaron. Kę pwo baţenan pi baka paşę bi wo paankęşi ; woli pakęş lah, hum di di bakaan anuma naţenan alon kak ji *Melkitedek?

¹² Kę wi pjoş naţenan pi nţa papaţun na pi Ţfa, bgah kak baţęlęşa.

¹³ Naţenan nahalu i bakţiiniyaanun Ţi awoon Ajugun. Ul awo i pntaali pmpaţi, kę Ţi pntaali męnt, nin alon aambaan kawoha naţenan i Naşibaţi.

¹⁴ Baņaan bti bame kę Ajugun apęnna Ţi pntaali pi *Yuda, kę *Moyit aşę wo aanţiiniyaan pntaali męnt wi akţiiniyaanun uko wi baţenan.

¹⁵ Kę uko uşę ujint hęnkun bnuura : naţenan alon abii, aşę wo ji *Melkitedek.

¹⁶ Aanyeenkna Ţi bateem pwo naţenan jibi upiitaniin Ţi *Bgah bi Moyit, ayeenkna pa Ţi mnhina mi nul mi awatnun pkeţ.

¹⁷ Na manjoonan, upiitana Ţi *Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Iwo naţenan te mnţo ji Melkitedek**. »

¹⁸ Kę bgah bteek başę bi kak abiişna akuţ awaan udooni Ţi uko wi iţenjan, ukaan kę Naşibaţi apęnan ba.

¹⁹ Na manjoonan, *Bgah bi Moyit baando nin űnaan kę ajint Ţi kęş ki Naşibaţi. Kę Naşibaţi aşę wul nja mnhaţ mannuurnaaniin, Ţi mun męnt mi mi űkţępnun kaņoga.

²⁰ Naşibaţi amehnaa wi adatuņ Yetu Ajugun aji awo naţenan. Aamehnaa wi bandukiin bakakun baţenan.

²¹ Aa, Naşibaţi amehnaa wi adolun kę Yetu awo naţenan aji :

« *Nji Ajugan, dmehnaa, męnkak Ţi uţup wi naan :*

“*Iwi, iwo naṭejan te mnṭo.*” »✧

22 Uko mēnt ukaañ kē Yetu awo ankndoluṅ nja ṅwo ṭi bhoṅar bannurnaaniṅ.

23 Uka uko uloṅ kak : baṭejan bandukiṅ babi tum ṭiki pkeṭ paneenan baka bawo baṭejan te mnṭo.

24 Kē Yetu aṣē wo na ubida wi mnṭo ukaañ kē awo naṭejan te mnṭo.

25 Uko waṅ ukaañ kē ahilan kaburan te mnṭo banjaañ baṭeṗna ṭi a kaṅog Naṣibaṭi. Awo najeb te mnṭo awo ṭi pñehandēr baka Naṣibaṭi.

26 Yetu awooṅ keeri *naṣih i baṭejan i ṅnumiṅ. Ayimani, aanjuban nin, ajinṭ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, apēn ṭi bado buṭaan adeenana du baṭi duuṭ.

27 Aannuma pdo kado iṭejan na ṅnuur ji baṣih biki baṭejan bandukiṅ banjaañ bado ya kapēnanaan ipekadu yi baka na yi baṅaaṅ bti. Awul uleeful kē uwo bṭejan bankēṣuṅ.

28 *Bgah bi Moyit babi do baṅaaṅ bajēn banjaañ babiiṣna kē bawo baṣih biki baṭejan. Kē kamehna ki Naṣibaṭi kambiiṅ ṭi kafet ki bgah kaṣē do Abukul andoluṅ iko bti yi aṭu'uluṅ pdo kē awo naṣih i baṭejan te mnṭo.

8

Bhoṅar bhalu

1 Na manjoonan, uko unkaanuṅ udooni ṭi uko wi ṅkṭupuṅ uwoon: ṅka *naṣih i baṭejan anyaaṅ aṭo du baṭi du kañen kadeenu ki pṭij pi pṣih pi Naṣibaṭi.

2 Aji ṭejan du dko dyimanaan, dawoon *kaloona ki bayiti na manjoonan, ki iñen yi ṅaaṅ najēn iwoon iintari, Naṣibaṭi Ajugun ataruṅ ka.

3 *Naṣih i baṭejan andoli baṭoorana ṭooran ado kado uṭen na iṭejan ; ukaañ kē *Krittu kak awo kaka uko uloṅ wi akṭenuṅ.

4 Woli awo lah ṭi mboṣ, aando wo wo naṭejan : baloṅ bawo da bankṅṭejanuṅ jibi *Bgah bi Moyit bajakuṅ.

5 Kē iṭejan yi baṭejan mēnt bajaan bado iṣē ṭu kanaam na inkdolaniṅ du baṭi, iwo wo ji ulimēnt wi ya. Na manjoonan, wi Moyit abiiṅ awo i pboman *kaloona ki bayiti, Naṣibaṭi aji na a : « *Tenan, ido ka bti kanaam na uko wi ndiimaniṅ du pnkuṅ pi Finayi.* »✧

6 Krittu ul, Naṣibaṭi aṭu'a ulemp undēmuṅ apel wi baṣih biki baṭejan bandukiṅ, Naṣibaṭi aṭeṗna ṭi a ado bhoṅar bannurnaaniṅ, wi ahoṅuṅ iko innuurnaaniṅ.

7 Woli bhoṅar bteek* baanka lah dko di babiiṣni, Naṣibaṭi aanknuma pdo btēbantēn.

8 Kē Naṣibaṭi aṣē ṅoman na pntaali pi nul aji :

« *Nji Ajugan dji :*

ṅnuur ṅloṅ ṅabi ṅi nji kaluṅ kado bhoṅar bhalu,

bhoṅar bhalu na baṅaaṅ biki Iṭrayel na biki Yuda.

9 *Bhoṅar mēnt baankwo ji bi ndoluṅ na bateem baka unuur wi mpēnanuṅ baka du uṭaak wi Ejiptu.*

Baambi ṭijan bhoṅar bi naan, ukaañ kē nji kak nwutan baka.

10 *Nji Ajugan dkak aṭiini aji :*

woli ṅnuur mēnt ṅaṭēpi bhoṅar bi nji kaluṅ kado na pntaali pi *Iṭrayel bii bi :

dluṅ kapiit bgah bi naan ṭi uṣal wi baka dluṅ kapiit ba ṭi ṅhaaṣ ṅi baka,

dluṅ kawo Naṣibaṭi i baka, kē bakluṅ kawo pntaali pi naan.

11 *Wal mēnt, nin aloṅ aankak anaṭa kaji ajukan akinṭul kēme ayiṭul kaji na a : “Meen Ajugun!”*

Baṅaaṅ bti baluṅ kame'ēn, du anwoonuṅ nampoṭi te du anwoonuṅ naweek.

12 *Dluṅ kamiir baka pjuban pi baka, mēnkak aleṣ nin ipekadu yi badoluṅ.* »✧

13 Wi Naṣibaṭi aṭiiniyaanuṅ bhoṅar bhalu, ado bjon kē bakak awaaṅ udooni. Kē uko unjonuṅ akak aṭaf, uji uban ṭi pba.

✧ 8:5 Ppēn 25.40. * 8:7 *Bhoṅar bteek* : Baṭiiniyaan ṭi bhoṅar bteek, bi badoluṅ du pnkuṅ pi Finayi. Natanan ṭi Pṭi 24.3-8. ✧ 8:12 Yeremiya 31.31-34.

9

Idolade yi bhoŋar bteek

¹ Bhoŋar bteek babi ka idolade ƚi pdo Naŋibaƚi bteŋan abot awo na dko dyimanaan ƚi mboŋ.

² Hĕnk, batan kaloona kalon kanwoon na nmban nteb. ƚi umban uteek wi kaloona mĕnt wi bajaan badu *dko dyimanaan, uka da nkaniya na umeeŋa wi bapafun ipoom yi baŋenun Naŋibaƚi.

³ Kĕ du kafet ki blaan uka da umban utebantĕn wi bajaan badu *dko dyimanaan maakan.

⁴ Wuŋ mĕntan uwo na *bliit bi mngur bi uwuuru, banjaan batĕrna mnkulan, na umaala unwoon bti wi uwuuru wi baŋuun pƚukar pi uwuuru panhaknuŋ pde pi *Yawe Nawat Kabuka awulun babuk *Itrayel du *pndiis, pde mĕnt baji badu pa *Mana*. Pmul pi *Aaron pandukiin aŋeeñ hĕnkuŋ pawo da kak, na klaak kanfejuŋ apiitna *Bgah bi Moyit.

⁵ Kĕ ƚi umaala mĕnt duuƚ baŋe ƚu iko infejuŋ innaamuŋ na nwanjut ni bajaan bado kerubim njanjaan nadiiman kĕ Naŋibaƚi awo da. Ibaaklu yi na iji ido blifi ƚi dko di bajaan batulna pnaak ppĕnanaan ipekadu. Mĕnt wal wi ptiiniyaan iko mĕnt bti kajinŋan bnuura wii wi.

⁶ Wi iko mĕnt bti ibomaniin hĕnk, baŋen baji baneej unuur undoli du umban uteek wi kaloona kado ulemp wi baka.

⁷ Kĕ *naŋih i baŋen ƚaŋ ajaan aneej ƚi utebantĕn; aji neej da uyaaŋ uloolan ƚaŋ ƚi uŋubal. Aji ƚij da pnaak pi nko ni bafinaruŋ Naŋibaƚi aŋen pa ppĕnanaan ipekadu yi nul na yi baŋaan bti.

⁸ *Uhaaŋ wi Naŋibaƚi udiiman bnuura ƚuŋ uko mĕnt kĕ bgah bneejni du *dko dyimanaan maakan baanji bahaabŋa, woli dko dyimanaan danwoon ƚi mboŋ dawohaara wo da.

⁹ Uko mĕnt bti uwo uhoñ wi wal wi nwoon wi nta. Uwoon kĕ uŋen na iŋen indolaniin iinhil kado uhaaŋ

wi naan andolon ya ujinŋ ƚi kĕŋ ki Naŋibaƚi.

¹⁰ Iwo idolade ƚaŋ ƚi uko wi pde, pdaan, na baŋow, yi Naŋibaƚi aŋuun baŋaan pdo te wal wi akdolon iko bti ikak ihalu.

Uko wi Kritt u adolon kabuuranaan nja

¹¹ Kĕ *Kritt uŋe pĕn awinana ji *naŋih i baŋen andolon iko inuura yi Naŋibaƚi abomanun nja kĕ iwinanaa; aneej du kaloona kanwoonun kaweeke, kanwoonun kayimanaan. Kaloona mĕnt kaambomanaan iŋen yi baŋaan bajĕn, kaanwo ki umundu umpaŋaniin wi.

¹² Abi neej neej byaaŋ bloolan du *dko dyimanaan, aantul da pnaak pi npi nkaŋ na pi ngit nkaŋ: pnaak pi nul pi pi atulun abuuranaan nja te mnto.

¹³ Na manjoonan, woli pnaak pi npi nkaŋ na pi ngit nkaŋ na ufob umpĕnuŋ ƚi ngit nantĕruŋ yi bajaan bajeeŋ ƚi baŋaan banŋopun iji ijinŋan nleef ni baka,

¹⁴ hum di di pnaak pi Kritt pawoon paankjinŋan nhaaŋ ni nja kapĕnan iko iwaan udooni injaan itij pkeŋ nhilna ndo kalempar Naŋibaƚi anwoon najeb? Ul Kritt awo i mnto ukaan kĕ bteŋan bi adolon wi awulun uleful Naŋibaƚi kĕ balila.

Bhoŋar bhalu

¹⁵ Uko unkaan kĕ Naŋibaƚi aŋĕpna ƚi *Kritt ankeŋun alukna pjuban pi baŋaan badolon, wi bawoon ƚi bhoŋar bteek, uwo kĕ baŋaan biki Naŋibaƚi adatuŋ bahil kaduka te mnto na iko inuura yi ahonun baka. Hĕnk ado bhoŋar bhalu.

¹⁶ Woli baŋiiniyaan pduka na iko, uji wo kameetana kĕ naan akeŋi.

¹⁷ Phiiŋ paji pataan wal wi pkeŋ pawoon, naan aanhil kahiiŋ naan anwoon najeb.

¹⁸ Hĕnk, bhoŋar bteek bajunna pnaak.

¹⁹ Wi *Moyit aŋupun ƚi kadun ki baŋaan bti iko bti yi bgah baŋuun baka pdo, wi wi ajejuŋ pnaak pi ngit nkaŋ na

✧ 9:4 Natenan ƚi Ppĕn 16.13-15,31.

pi npi nkaş na meel na ptal pjeenkak na kanah ki bko bi bajaan bado *hitop ki atoopuŋ tuŋ pñaak na meel alèt ti ulibra wi bgah na ti bañaan bti,

20 aşë ji : « *Pi pawoon pñaak pankteŋanaanuŋ bhoŋar bi Naşibaŋi adoluŋ na an aji namëban ba.* »*

21 Hënk kak di di alëtun pñaak ti kaloona na ti iko bti yi bajaan baŋenan Naşibaŋi.

22 Ti bgah, pñaak pajaan pajinŋan iko bti ; woli paantuli, ipekadu iinji ipën.

23 Woli bawo i kajinŋan iko innaamun yi baŋi, inwoon du baŋi iwo i keeri kajinŋan na iŋenan innuur-naaniin.

24 Na manjoonan, mënŋ ti *dko dyimanaan dambomanuŋ na iŋen yi bañaan bajën, danŋuun kanaam di manjoonan, di di *Krittu aneejuŋ. Aneej neej du baŋi kahilna kanaŋ ti kadun ki Naşibaŋi kayenjan nja.

25 Aannej neej pdo kawul uleef uşubal undoli jibi *naşih i baŋenan ajaan aneej du dko dyimanaan kaşë wul pñaak panwoon paanwo pi nul.

26 Woli ado lah haŋ, ahaj nyaaş nŋtum du upaşa umundu te hënkun. Na manjoonan, ti nnuur nbaaŋşaani ni nwoon ni apën kawinana uyaaş uloolan kabaana na pekadu wi awulun uleeful kë uwo bŋenan.

27 Bañaan bajën baji bakeŋ uyaaş uloolan, Naşibaŋi kawayëş baka.

28 Kë hënk kak di di Krittu awulun uleeful byaaş bloolan, Naşibaŋi apënanan ipekadu yi bañaan batum. Alun kapën kawinana uyaaş utëbantën, aankbi bi ppënan ipekadu yi bañaan, abi bi pbuuran te mŋto bankyoonkun ubi wi nul.

10

Krittu aba na iŋenan ijon

1 *Bgah bi Moyit baanyuuj iko bti na manjoonan, bawo wo ŋaŋ ulimënŋ wi iko inuura inklun kawulana faan. Bgah mënŋ baji bahepar bado kadoha do uşubal undoli iŋenan innaamun.

Uko mënŋ udiiman kë baanhil kajinŋan piş banknoguŋ Naşibaŋi.

2 Woli bajaan bado Naşibaŋi iŋenan bakak lah ajinŋ mndani, baankak aşal kë bawo na pekadu, baŋaŋan pdo kado iŋenan.

3 Babaa tęp tęp aji bado uşubal undoli iŋenan, kë uko mënŋ uji uleşan baka ipekadu.

4 Na manjoonan pñaak pi ngit nkaş na pi npi nkaş paanhil nin kapënan ipekadu.

5 Ukaan kë wal wi abiin awo i pbi ti umundu, *Krittu aji na Naşibaŋi :

« *Iinŋal bafŋaru nko kë iinŋal baŋenu iko ilon aşë wulën uleef wi ñaan najën ;*

6 *nko nantëradiin iinji klilandër na, iŋenan ppënanan ipekadu, iinji klilandër ya*

7 *Wal mënŋ dji : “Iwi Naşibaŋi, nji wi : dbi pdo uko wi inaluŋ, jibi upiitaniin ti uko wi naan ti *Ulibra wi nu.” »**

8 Hënk, *Krittu adunna aji ti : *nko nantëradiin iinji klilandër na, iŋenan ppënanan ipekadu iinji klilandër ya, kë bgah başë ji kë bañaan bawo i pdo iŋenan mënŋ.*

9 Akak aji : *Nji wi : dbi pdo uko wi inaluŋ.* Hënk aba na iŋenan ijon aŋij bi nul.

10 Ado keeri uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ, awul uleeful byaaş bloolan, kë hënk di njinŋun ti keş ki Naşibaŋi te mŋto.

11 Naŋenan andoli aji naŋa na nnuur kalempar Naşibaŋi, aji do nyaaş nŋtum iŋenan, kë yun mënŋan işë wo iinji ipënan nin pekadu di bañaan.

12 Kë *Krittu aşë do bŋenan bloolan banwoon bi mŋto, wi wi aşaan aya aŋo ti kaŋen kadeenu ki Naşibaŋi.

13 Hënkun aŋoo ayoonk Naşibaŋi *aŋu başooradul ti ihoŋul uŋteh.**

14 Ti bŋenan bloolan ado kë bañaan biki aŋijun Naşibaŋi kë bawo bajinŋ ti keş ki Naşibaŋi te mŋto.

15 Uko mënŋ wi wi *Uhaaş wi Naşibaŋi uyuujun nja kë ujoonani wi ujakun aji :

- 16 « *Nji Ajugan d̄iini aji :
woli ηnuur mēnt̄ ηaṭēpi
bhoṅar bi nji kaluṅ kado na pn-
taali pi *Itrayel bi bi :*
dluṅ kapiit̄ bgah bi naan ṭi ηhaaṣ ṅi
baka,
dluṅ kapiit̄ ba ṭi uṣal wi baka,
17 *dluṅ kamiir baka ipekadu yi baka,
mēnkak aleṣ nin pjuban pi ba-
jubanuṅ. »*✧

18 Wi Naṣibaṭi amiiruṅ keeri ipekadu, ṅaaṅ aankak anuma pdo iṭeṅan kapēnanaan ipekadu.

Nawulēn ηṅog Naṣibaṭi

19 An bayiṭ naan, hēnkuṅ keeri ηme bnuura kē pṅaak pi Yetu pantuliṅ pado kē ṅhil kaneej du *dko dyimanaan maakan,

20 ahaabēṣ nja bgah bnuura banjaṅ bawul ubida, banṭēpuṅ blaañ bweek banwoon ṭi kadun ki dko dyimanaan maakan, banwoon uleef wi nul.

21 N̄kak aka *naṣih i baṭeṅan naweek i Naṣibaṭi aṭuṅ ṭi kadun ki katoḥ ki nul.

22 Nawulēn keeri ηṅog Naṣibaṭi na uhaaṣ ujint̄, na pfiyaar panjoonanun, na uhaaṣ, wi Yetu ajint̄anuṅ na pṅaakul, na uleef wi baṅowuṅ na meel mn̄jint̄ apēnan iko iṭop bti.

23 Nawulēn ηmēban ṅliint̄ ṭi uko wi ṅhaṭuṅ akuṭ aṭup. Na manjoonan, ηme kē Naṣibaṭi aji do uko wi ahoṅuṅ.

24 Andoli ṭi nja adoon kaṭaaf atēnt̄ul, ṅhilna ṅtēnt̄ēndēr ṭi bṅalad na pdo iko inuura.

25 Baṅaaṅ baloṅ baṭaal pwo baankmaar byit bi banfiyaaruṅ *Krittu, kē uko mēnt̄ uṣē wo unuura ; ṅbaa wo kaṭēp ṭēp katēnt̄ēndēr, wi nadoon ame kē unuur wi ubi wi Krittu uṅogi.

26 Na manjoonan, wi ηmeeṅ uko unwoon manjoonan, woli ulil nja kē ṅdinan aji ṅduka ṭi pjuban, uunkak aka bṭeṅan banhiluṅ ppēnan ipekadu.

27 Wal mēnt̄, ṅduka duka ayoonk na palēnk pwayēṣ pi Naṣibaṭi na bdo

bjeenkak bankluṅ katēr bampokuṅ pṭaṣa.

28 Woli ṅaaṅ apok pṭaṣ *Bgah bi Moyit̄, kē baṅaaṅ batēb kēme bawa-
janṭ̄ baṭup aji ajubani, baankṅagi'a,
baji bafiṅa✧.

29 Naṣalan keeri uko unkdoluṅ anṣooruṅ Abuk Naṣibaṭi, anṭuṅ pṅaak pi bhoṅar pi aṭēpnun awo najint̄ uko undaayanaan abot akar *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon ukumpēṣ wi bnuura. Nahinan kanuṅ jibi kakob ki uṅ mēnt̄an kakyibani.

30 Na manjoonan ηme anṭiiniṅ aji : « *Nji dluṅ kalukanan, nji dluṅ katu-
uman. »* Akak aji : « *Nji Ajugan dluṅ
kawayēṣ pntaali pi naan. »*✧

31 Naṣibaṭi anwoon najeb amob le ṅaaṅ, uṅ mēnt̄an aji wuṭan maakan.

32 Naleṣan uko undolanaṅ du ujuni wi nayeenuṅ bjeehi bi Naṣibaṭi. Ṭuṅ ṅwal mēnt̄ nawin mn̄haj mn̄week aṣē mēban aliint̄.

33 Babi karan ṅwal ṅloṅ ahajanan kē nawo bten bi baṅaaṅ, kē ṅwal ṅloṅ naṭok na banhajun haṅ.

34 Nabi ṅaga biki bawatuṅ ukalabuṣ abot alilan ṭi uko wi batehuṅ bka bi nan, wi nameeṅ kē naka bka bannu-
urnaaniṅ banwoon baankba nin.

35 Nawutan keeri kaṭaṅan phaṭ ṭiki mn̄haṭ mēnt̄ mankaṅ kē nakyeenk katuum kaweeṅ.

36 Nawo kataman kahilna kado kado uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ, hēnk nayeenk uko wi ahoṅuṅ.

37 Na manjoonan upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« *Uduka ṅwal ṅntiinku, ṅntiinku ntiinku,
anwoon i pbi aṣē bi, aankjon. »*✧

38 « *Nji Naṣibaṭi, dluṅ kawul ubida an-
woon naṭool ṭi kēṣ ki naan ṭiki
afiyaari.*

*Kē woli aloṅ adekēn kafet̄,
mēnkililandēra. »*✧

39 Kē nja, ṅēnwō ṭi bankdekuluṅ kafet̄, kaneem ; ṅwo ṭi banfiyaaruṅ awo ṭi bgah bi mbuur.

✧ 10:17 Yeremiya 31.33-34. ✧ 10:28 Pleṣan 19.15. ✧ 10:30 Pleṣan 32.35-36. ✧ 10:37 Itayi 26.20.

✧ 10:38 Habakuk 2.3-4.

11

Pfiyaar pi bañaan biki tfa

¹ Woli nfiyaar Naşibaţi, nji nme na manjoonan k  nluŋ kayeenk uko wi nhtaŋuŋ, nme bnuura k  iko yi nwoon n nwinini, iwoo abot ajoonan.

² Pfiyaar pakaan k  bateem nja babi winana bnuura  i k ş ki Naşibaţi.

³ K  pfiyaar pi nja pakaan k  nyikr n k  U up wi Naşibaţi upaşuŋ umundu, h nk di di iko yi njaan nwin ip nnuŋ  i iko inwoon iinwinanaa.

⁴  i pfiyaar pi nul, *Abel awul Naşibaţi b njan bannuuriin apel bi *Kayin. Pfiyaar m nt  pakaan k  awo natool  i k ş ki Naşibaţi, Naşibaţi  i uleeful adinan ayeenk u en wi nul ; k  pul pakaan k  baktiiniyaan uko wi nul wi adoŋ aket .

⁵ Pfiyaar pakaan k  *Henok aya du Naşibaţi b  aant pna  i pket  ; nin aloŋ aankak awina win, Naşibaţi adeenuluŋ a oo  du a. Upiitana  i *Ulibra wi Naşibaţi aji Henok ado bi lilaara lil ji abi ado kadeeŋa.

⁶ K  nin aloŋ a   wo aanhil kalil Naşibaţi b  aanfiyaara. Na manjoonan,  naan ank ogun Naşibaţi aji wo kafiyaar k  awoo abot aji tuum banjaan bala'a. 

⁷ Pfiyaar pakaan k  *Nowe atiink uko wi Naşibaţi a upuluŋ unwoon uundo bi winana. Am ban bnuura uko wi Naşibaţi ajakuŋ, aboman upuur abuuranaan biki katohul bti. Pfiyaar m nt  pakaan k  adiiman k  umundu uduknaanaa, a  pna  i pa, awo natool  i k ş ki Naşibaţi .

⁸ Pfiyaar pakaan k  Abraham ado uko wi Naşibaţi ajakuluŋ wi adu'uluŋ ayila, k  aya du  taak wi Naşibaţi ahonuluŋ b  aamme dko di akyaan.

⁹  i pfiyaar m nt  aya awo ji nayaant  du  taak wi Naşibaţi ahonuluŋ, af t  i iloona. Itaak na Yakob bado haŋ kak, wi Naşibaţi ahonun baka  taak m nt  ji a.

¹⁰ Abraham abi wo wo  i pyoonk kaf t  i ubeeka wi Naşibaţi a aluŋ abot aniw, wi nniw n nk muŋ. 

¹¹ Pfiyaar pakaan k  Abraham ahil abuk wi adoŋ a af maakan k  *Taara aharul akak a a an ka owa, afiyaar na manjoonan k  Naşibaţi ado uko wi ahonun .

¹² Uko m nt  ukaan k  pntaali pweek pap nna  i  iint  aloolan, andoŋ abi  af  af aduka duka ayoonk pket . Pntaali m nt  *patum ji njah  i baţi na pyiw panwoon  i kaban ki bd k*  pi nin  naan aloŋ awoŋ aanhil p n.

¹³ Ba aan bakan m nt  bti bafiyaar adoo ket  b  baanyeenk iko yi Naşibaţi ahonun, a   winaara ya du kalowan aku  aliland r ya. Badinan  i kadun ki ba aan aji bawo wo bayaant   i mboş mi, baanwo biki umundu wi.

¹⁴ Na manjoonan, bank tiiniŋ haŋ badiiman bnuura k  bawo wo  i pla  taak.

¹⁵ Woli banuh nuh lah wi bawoonun, bahinan kakak da.

¹⁶ K  ba   bi  al  taak unnuur-naaniin, uwoŋ  taak wi baţi. Uko m nt  ukaan k  Naşibaţi aankowa pdo kadu'ana Naşibaţi i baka, aboman baka ubeeka.

¹⁷ Pfiyaar pakaan k  *Abraham abomand r pjei *Itaak abukul kafin r Naşibaţi, wi Naşibaţi a aluŋ pten me afiyaara. Abukul aloolan  a  i akaan i i ajejuŋ ka enan te Naşibaţi ado bi honaara hon,

¹⁸ ajaka aji : « * i Itaak i i pntaali pi nji nhonin p k nnuŋ.* » 

¹⁹ Abraham afiyaar k  Naşibaţi aka mnhina mi pna an ba aan  i pket  ; uko m nt  ukaan k  Naşibaţi akakana abukul, k  uko m nt  uwo wo ji Naşibaţi ana an Itaak  i pket . 

²⁰  i pfiyaar, *Itaak a ehan Naşibaţi awul *Yakob na *Etawu bnuura  i uko unwoon i kalun kabi. 

²¹  i pfiyaar, *Yakob wi a oganun pket , a ehan Naşibaţi awul bnuura

  11:4 Natenan  i Ujuni 4.3-10.   11:6 Natenan  i Ujuni 5.24.   11:7 Natenan  i Ujuni 6.13-22.   11:10 Natenan  i Ujuni 12.1-5; 23.4; 35.12,27.   11:11 Natenan  i Ujuni 18.11-14; 21.2.   11:12 Ujuni 22.17.   11:18 Ujuni 21.12.   11:19 Natenan  i Ujuni 22.1-10.   11:20 Natenan  i Ujuni 27.27-29.   11:21 Natenan  i Ujuni 27.39-40.

andoli ʔi babak *Yotef aʂe mēban ʔi pjuuʔi pi nul aʔup adēman Naʂibaʔi✧.

22 ʔi pfiyaar, *Yotef wi aʔoganuʔ pkeʔ aʔiiniyaan wal wi babak Iʔrayel bakluʔ kapēn ʔi *Ejiptu, aʔup babukul hum di bakluʔ kado na imoh yi nul✧.

23 ʔi pfiyaar bajug *Moyit bamena kli kwajaʔ wi abukiin. Bawin kē napoʔ anuura aʂe pok pdo uko wi naʂih ajakuʔ bē baanlēnki.

24 Pfiyaar pakaan kē *Moyit abi pok pdu'ana abuk ʔnaaʔ abuk Farawuna naʂih wi abiin akak naʔaʂa.

25 Ahokan phaj na baʔaan biki Naʂibaʔi kē di pwo ʔi iko ilil yi pekadu inwoon iinji ijon.✧

26 Afiyaar kē pwut bakowandēna ji *Krittu paka udooni apel pyok bti panwoon ʔi *Ejiptu, aten alowan aʂal katuum kankluʔ kayeenkana.

27 Pfiyaar pakaan kē apēn du Ejiptu, awo aanʔo aten udeeb wi naʂih, amēban aliint ʔi ʔnaan anwinuʔ Naʂibaʔi anwoon aanhil kawinana.

28 Pfiyaar pakaan kē ado *Ufettu wi Mbuur alēt pʔaak ʔi ilēman yi itoh uwanjut wi pkeʔ uwutna kafin bapoʔ bajeen biki baʔaan biki *Iʔrayel✧.

29 Pfiyaar pakaan kē babak *Iʔrayel bamuur *bdēk bjeenk al wo wo ji bawo ʔi dko dkay ; kē wi baʔaan biki *Ejiptu bakdoon na pmuur ba, bay-ooraa✧.

30 Pfiyaar pakaan kē ʔniw ʔi Yeriko ʔajot wi babak *Iʔrayel bafooyuʔ ʔa ʔnuur paaj na ulon.

31 Pfiyaar pakaan kē *Rahab naʔuunk ayeenk bnuura babak Iʔrayel bambiin amena abi pten ubeeka. Hēnk, aankeʔ na bandekuʔ Naʂibaʔi kafet✧.

32 We wi nkaan aʔup? Mēnkka bwal bʔiiniyaan bi Gedeyon na Barak na ʔamton na Yefte na *Dayiʔ na *ʔamiyel na baʔupar Naʂibaʔi bandukiin.

33 Pfiyaar pi bukuʔ mēʔan pakaan kē bawat ʔtaak, aʂih baʔaan bnuura, abot ayeenk uko wi Naʂibaʔi ahoon

baka. Pfiyaar pakaan kē badēt mn- tum mi ʔnlihu,

34 awo ʔi bdoos aʂe wo baanyiki, abuur pkeʔ pi kej. Babi maak aʂe kak ajeb ; babi tam ugut adookar na bangoli biki ʔtaak ʔyaanʔ.

35 ʔi pfiyaar, baʔ balon bawin kē banaʔan biki bakeʔandēnuʔ akakan baka.

Balon bahajan baka te kē badoo keʔ kē bapok babuuran baka kahilna kanaʔa ʔi pkeʔ, kaka ubida unnuur-naaniin.

36 Balon kak baben baka akob baka na itintēl, balon kē batan baka awat ukalabuʂ.

37 Balon batap baka mnlak afin, balon kē bamob baka afal ʔi ptoof, balon kē bafin baka na kej. Balon baji baʔaay na dko kawohara injan yi ʔkaneel, kēme yi ʔpi, awo bajuuk, kē baknooran baka ahajan baka.

38 Baʔaan mēʔ babi nuura ʔhaaʂ maakan adoo wo baanhil pʔet ʔi umundu wi. Babi ʔaay na *pndiʂ na inkun, awo ʔi injiir na ihēr.

39 Pfiyaar pakaan kē bukal bti bawinana bnuura ʔi kēʂ ki Naʂibaʔi te baando bi yeenk uko wi abiin ahon.

40 Na manjoonan, Naʂibaʔi abi ʔu ʔu ʔi uʂal pboman nja uko unnuur-naaniin bawutna kawo bajinʔ ʔi kēʂ ki Naʂibaʔi kaduk nja.

12

Nawulēn ʔjaban kēʂ ʔi Yetu

1 Baʔaan banfiyaaruʔ biki mbaan aʔiiniyaan ʔiiniyaan bawo ji pntuk pweek panfooyuʔ nja aten. Nawulēn ʔwalan keeri iko inkdiʔanuʔ nja, na pekadu danjaan datam pjab ʔi nja, ʔtaman ʔdo kaʔi pʔi pi baʔuuʔ nja.

2 Nawulēn ʔʔu kēʂ ʔi Yetu anhaabēʂuʔ nja bgah ʔhilna ʔfiyaar, ul ajaan ado ʔliinta liint ʔi pfiyaar te mʔo. Amiir adoo keʔ ʔi krut, bē aanʔo aten mnkow manwoon ʔi pkeʔ pʔēt ʔuʔ mēʔ ʔiki abi win mnlilan

✧ 11:22 Natenan ʔi Ujuni 50.24-25; Ppēn 13.19. ✧ 11:25 Natenan ʔi Ppēn 2.11-15. ✧ 11:28 Natenan ʔi Ppēn 12.1-23. ✧ 11:29 Natenan ʔi Ppēn 14.21-31. ✧ 11:31 Natenan ʔi Yoʔuwa 2.1-23.

manwoon i pbi, ašë ya hênkuŋ aŋo du kañen kadeenu ki Našibaŋi.

³ Našalana keeri, jibi amiirun wi bado buŋaan bakhajanulun, nawutna kanoor, ŋhaaşan ŋawo ŋaankwutan.

⁴ Ťi ugut wi nakgutun na pekadu, naando bi gutan te pkeŋ.

⁵ Naŋilma jibi Našibaŋi atëŋŋenananaŋ ji babukul i? Upiitana ŋi *Ulibra wi nul aji :

« *Abuk naan, wutan kabeeh kakob ki Ajugun,
wutan kawutan woli aŋoman na iwi.*

⁶ *Ajugun aji kakan ŋi bgah ñaan i ŋŋalun,
kakob ñaan i ajejun ji abukul.* »

⁷ Namiiran mnhaj mi najaan nahaj woli Našibaŋi akakanan ŋi bgah ; aji do han na babukul. Napoŋ ahon i i ašin awoon aanji kakan ŋi bgah?

⁸ Woli Našibaŋi aankakanan ŋi bgah ji babukul bti, naanwo keeri babukul na manjoonan, nawo bapoŋ bampaŋi.

⁹ Nalešan bašin nja biki mboş: baji babi kakan nja ŋi bgah kë nşë tiinkaara tiink baka. Hênk di ŋwoon katiink maakan Ašin nja i baŋi kayeenkna ubida.

¹⁰ Bašin nja babi ji bakakan nja ŋi bgah ŋwal ŋlon jibi başalun, kë Našibaŋi ašë ji kakan nja ŋi bgah ŋhilna ŋwo bnuura ŋbot ŋyiman ji a.

¹¹ Woli bakakan ñaan ŋi bgah, aji jooŋan wal mënŋ aanji lilan ; ašale ŋo aban ŋun, kakob mënŋ kaji kado awo natoŋ ŋi këş ki Našibaŋi uhaaş uşë ujoobëŋ na a.

Plipara

¹² Nadeenan keeri iñen imbeewun, naliintan ihoŋ inknaayun!

¹³ Napošan ŋi ilël itool, ihoŋ inkjinkun iwutna kajiink kak maakan, iŋëp ŋëp ijeb.

¹⁴ Natamaan nawo bnuura na bañaan bti nakuŋ nado kado uko unwoon ujint ŋi këş ki Našibaŋi ; woli naanwo bajint ŋi këş ki Našibaŋi naankwin Ajugun.

¹⁵ Naŋaafaraan alon ŋi an adek kafet bnuura bi Našibaŋi ; naŋaafaraan alon awo ji bko bwuŋaan banjaan badëm kaşë kabuk mnko mntum manwuŋun. Ñaan mënŋ ahil kaneeman batum maakan.

¹⁶ Nin alon awutan kawo ŋi pjuban pi piint, nin alon awutan kabeeh iko inyimanun ji *Etawu i pde ploolan pakaan kë awaap pweek pi nul.

¹⁷ Name kë wi abiiŋ aŋo aban ŋun, abi ŋal pyeenk ubeeb wi ašin ŋi pwo bajeen, kë başë dooka. Ado na pwooni kadolna ašin apënan uko mënŋ ašë wo aanhili. »

Ubeeka wi baŋi wi mnto

¹⁸ Na manjoonan, naanñog pnkun pi Finayi : naaññog dko di bdo banktërun, di utejan na bdëm, di ukëk,

¹⁹ naanñog dko di balulun na di pdiim patiinkaniin. Wi babak *Itrayel batiinkun pdiim mënŋ, baankak adi di nin ptiink pa.

²⁰ Uko wi pdiim mënŋ pajakun na baka ulëkan baka maakan, paji na baka : « *Ñaan ankbanun pnkun batapa mnlaak kafin, awole ñaan këme untaam.* » »

²¹ Uko mënŋ uyiban maakan kë Moyit adoo ji : « *Dlënk maakan adoo kat kat.* » »

²² Kë naşë ñog pnkun pi *Fiyon, ubeeka wi Našibaŋi anwoon ukumpëş wi ubida, Yerutalem di baŋi di ŋwanjut ŋtum maakan ŋawoon,

²³ du dko di pntuk pi banfiyaaruŋ panwoon ŋi ufettu pawoon, pi banwoon bajeen biki Našibaŋi, biki itim ipiitaniin du baŋi. Nañog Našibaŋi anjaan awayëş bañaan bajën bti na ŋhaaş ŋi bañaan biki Našibaŋi adolon kë ŋawo ŋjint piş.

²⁴ Nañog Yetu i Našibaŋi aŋenanaanun bhoŋar bhalu na pñaakul pantuliin ; pñaak mënŋ uko wi pakdiimanun ulil apel wi pi *Abel pakdiimanun ».

²⁵ Naŋaafaraan keeri kadek ankŋiniin na an kafet. Na manjoonan, bateem nja bampokun ptiink ankŋanun baka

» 12:6 Uhoñ 3.11-12. » 12:17 Natenan ŋi Ujuni 25.29-34; 27.30-40. » 12:20 Ppën 19.12-13. » 12:21 Pleşan 9.19. » 12:24 Natenan ŋi Ujuni 4.10.

ti mboş baambuur kakob. Kë nja njenkhill kabuur kakob woli ndek kafet anktiiniin na nja du baŋi.

26 Ti wal wi *Moyit, pdiim pi nul pabi ŝinŝinŝan mboş, kë ašë hon nja hënkun aji : « *Dkak aluŋ kašinŝinŝan byaaş blon kak, mënŝ mboş ŝaŋ, dšinŝinŝan kak baŋi* ». »

27 Wi ajakuŋ aji dkak aluŋ kašinŝinŝan byaaş blon, adiiman diiman kë iko impašaniin iluŋ kašinŝar katoka, uko unwoon uunkšinŝar ŝaŋ uhilna uduka.

28 Hënk, wi nkyeenkuŋ utaak unwoon uunkšinŝar, nawulën nbeeb Našibaŋi, ndëmana na pfiyaar na palënk, uko mënŝ ulila.

29 Na manjoonan, Našibaŋi i nja awo bdoon banjaan batër katok.

13

Iŝenan inliluŋ Našibaŋi

1 Natamaan naŋalad ji baŋaan baŋaarun.

2 Nawutan kanohnaana pyeenk bayaanŝ du itohan. Name bnuura kë balon bado haŋ, ayeenk nwanjuŝ du itoh yi baka bë baammee.

3 Nalešan bakalabuş, nawo ji nawo ukalabuş na baka nabot naleş baŋaan biki bakhajanuŋ, nawo ji an biki bakhajanuŋ.

4 Baŋaan bti bamëbaan bniim bnuura, ŋiinŝ na ŋaaŝ baji bamëbandër andoli kalinŝ ti atëŝ. Našibaŋi aluŋ kawayëş baŋaan banwoonŝ ti ubida uŝop na pjuban pi piinŝ.

5 Ti mnwo mi nan naanwo kajotan itaka kadun, nalinan ti uko wi nakaan. Našibaŋi ti uleeful aŝupuŋ aji :

« *Mënkwutanu nin, mënkpoku nin.* »*

6 Ukaanŝ kë nŋinan kaŝup na mntëŋ kaji :

« *Ajugun awoon anjaan aŝënkën ; mënkdo kalënk.*

We wi ŋaan najën ahiluŋ kadolën? »*

7 Nalešan banwoonŝ ti kadun ki nan baŝupananaŝ uŝup wi Našibaŋi. Naşalan

jibi babinŝ awo te adoo keŝ, naşë nado ji baka.

8 Yetu *Krittu awo nŝa jibi awoon takal, akuŝ awoha haŋ te mnŝo.

9 Nakwut pjukan pampaŝun na *Uŝup Ulil Unuura paŋooŝan du bdëm. Ŋaan awo katëŋna ti bnuura bi Našibaŋi, aanhil katëŋna ti idolade ti uko ude inwaanunŝ udooni ti banjaan baŝaş ya.

10 Nja, nka *bliit bi mngur, kë baŝenan banjaan baŝenan du *Katoh Kaweek ki Našibaŋi baanka na pde iko inwoonunŝ du bliit mënŝ.

11 *Naših i baŝenan aji ŋooŝ pŋaak pi nko njanŝunŝ du *dko dyimanaan maakan kapënanaan pekadu di baŋaan, kë nko nji bafinunŝ nŝun nŝaşë ji nŝatërna du bdig bi dko di baŋaan bafëŝunŝ.

12 Uko mënŝ ukaanŝ kë Yetu akeŝna du bdig bi ubeeka kë pŋaak pi nul pado baŋaanŝ kë bawo bajinŝ ti keş ki Našibaŋi.

13 Nawulën keeri nŝa du Yetu, du bdig bi dko di baŋaanŝ bafëŝunŝ, nŝwo na mnkow mntëŝ mi nul.

14 Ti mboş ti, nŝfëŝ ti ubeeka unwoon uunkwo te mnŝo, kë nŝë la ubeeka unkmbinŝ unkwonŝ wi mnŝo.

15 Ti katim ki Yetu nawulën nŝwut kaŝaŋna pdo kado uŝen pa Našibaŋi, unwoonŝ iyeeh injaan idëmana ; iyeeh mënŝ ipëna ti mntum mi nja nŋdinanunŝ kë awo Ajugun.

16 Nawutan kaŝilma pdo kado bnuura na pdo kaŝënkari ; iŝenan itëŝ yanŝ ijaan ilil Našibaŋi.

17 Najaan nado uko wi banwoonŝ ti kadunan bajakuŋ, nado katiink baka. Baji babeelan bnuura, bukal bakluŝ kaŝup Našibaŋi jibi nawoori. Woli natiink baka, baluŝ kado ulemp wi baka na mnlilan. Kë woli naando haŝ, bado wa kaşë kajooŝan, uşë waanŝ udooni pa an.

18 Naŋehandërun ; nŝfiyaar na manjoonan kë nŝenwo na nin uko ulonŝ ti uhaaş. Nji nŝdoonan pdo bnuura ti iko bti.

19 Dñehanan na uhaaş naan bti nañehandëraan nhil ntaran taran nkak du an.

Pñehan

20 Dñehan Naşibaţi anjaan ajobëntën nhaaş, annaţanun ći pkeţ Ajugun Yetu nayafan naweek, wi aţejanaanun bhoŋar bi mnţo na pñaaikul pantuliin,

21 aţenkan naka iko bti innuuriin nahilna pdo uko wi aŋaluŋ. Dñehan Naşibaţi ado nja nłila wi nwoon ći ploolan na Yetu *Krittu. Nawulën ndëmana te mnţo! Uwo haŋ.

22 Bayiţ naan ći *Krittu, dkooţan namiir uţup wi nţupanaŋ wi kaţanŋan ; na manjoonan, uţamëñi.

23 Dŋal name kë bawutan Timote ayiţ nja. Woli atar aban, kabi na a pwinan.

24 Nawulaan mboş banwoon ći kadun ki nan bti na bañaan bti banwoon biki Naşibaţi.

Bayiţ nja biki Itali bawulan mboş.

25 Dñehan Naşibaţi awulan an bti bnuura.

Uṭup wi Yakob apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yakob apiitun bañaan biki Naşibaṭi baniinkun mboş. Du unjon Yakob abi wo ñaan naweek ṭi banfiyaarun Naşibaṭi banwoon du Yerutalem, Yetu awo naweekul. Bañaan biki apiitun kakaarta ki, balon ṭi baka baji baji bafiyaar Krittu, kë mnwo mi baka manşë wo maanwo mi bañaan banfiyaarun. Uko mënṭ ukaan kë aji na baka pfiyaar pawo kagakandër na mnwo mnuura. Yakob abi win kë ṭi banfiyaarun, bajuuk bawo ṭi mnhaj ṭiki bayok badeen iganjan maakan. Uko mënṭ ukaan kë aji na bayok bawut kado kado ji bañaan biki umundu wi, bamëban bajuuk bnuura. Akak aji na baka balow pnom, bakak baji bamëban mntum. Bawo kado kado bnuura unuur undoli jibi Uṭup wi Naşibaṭi ujakun.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1)
2. Pfiyaar na pwo na uşal untuna (1.2-18)
3. Ptiink Uṭup wi Naşibaṭi na pdo uko wi ujakun (1.19-27)
4. Pwut bpaşşër (2.1-13)
5. Pfiyaar na pdo bnuura (2.14-26)
6. Uşal untuna na pṭup bnuura (3.1-18)
7. Pnal iko yi umundu paannuuraa (4.1-5,6)
8. Kamiir na pñehan Naşibaṭi (5.7-20)

Pwul mboş

¹ Nji Yakob nalempar Naşibaṭi na Ajugun Yetu Krittu, dwul an mboş, an pntaali pi Naşibaṭi panwaysërun ṭi umundu*.

Kamiir ṭi unoor

* **1:1** Kşini ifeen na ktëb kanwaysërun ṭi umundu, bawoon babuk Yakob abuk Itaak, bateem bayuday. Hënk di di bapiitun ṭi ugrek.

² An bayit naan bataş Yetu, woli nawo ṭi unoor nalilaan ṭi nhaaş ni nan.

³ Ṭiki name kë pfiyaar pi nafiyaarun Yetu aliintan ṭi wal wi unoor, paji paṭu ñaan kamiir.

⁴ Nawo kanaṭ kaliint ṭi kamiir mënṭ, kaşë kahil kawo bañaan bajint batool, banjaan balemp ulemp ujint piş, banwoon baanwaan nin uko ulon.

Pñehan na uhaaş wi pfiyaar

⁵ Woli alon ṭi an awaan uşal untuna, awo i kañehan wa Naşibaṭi, alon kawul a wa, ṭiki aji wul bañaan bti na byompan kë aanji fën.

⁶ Kë woli ñaan añehan, awo kafiyaar kawut kawo na nşal ntëb, ṭiki ñaan anwoon na nşal ntëb anaam umaron uweek, wi uyook ujaan udeen kalun lunan.

⁷ Ñaan anwoon han awutan kaşal kë ayeenk uko ulon ṭi kañen ki Ajugun.

⁸ Anwoon na nşal ntëb aanji ṭu kabaṭ ṭi uko wi akdolun, uyaaş ulon aji ya kadun, ulon akak ufeṭ.

Najuuk na nayok

⁹ Nataş Yetu anwoon najuuk awo katan ṭi uko wi Naşibaṭi akdëmanulun.

¹⁰ Kë nayok awo katan, ṭi uko wi Naşibaṭi akpoṭëtanulun. Ṭiki nayok aankjon, anaam kaṭeeñ ki bgof bi uṭeet.

¹¹ Bnuur baji banaṭa katër, bgof kakay, kaṭeeñ kajot, kanuura ki ka kaneem. Kë hënk di di uwoon pa nayok : Aleew, kakeṭ ṭi mnwo mi nul mi nnuur bti. Ñaan najën andoli awo ji pjaagal.

Naşibaṭi aanji wuuk nin ñaan ado buṭaan

¹² Ñaan anjaan naṭ kaliint ṭi unoor anuurandëni, ṭiki ayeenk katum ki ubida wi mnṭo wi Naşibaṭi ahonun banjalulun, woli ayuuj mntën mi nul aba.

¹³ Woli ñaan anjal pdo buṭaan awutan kaji, Naşibaṭi akwuuknun pa ndo ba. Naşibaṭi aanhil pnal pdo buṭaan

kë aanji wuuk wuuk nin alon ado buṭaan.

¹⁴ Andoli aji do buṭaan ṭi uṅal wi nul uwuṭaan, wul ujaan uwuuka kaneejana.

¹⁵ Woli ṅwut uṅal uwuṭaan mēnt̄ kë udēmi, wul ujaan uṭij pekadu, woli pekadu dadēmi dul dajaan daṭij pkeṭ.

¹⁶ Bayiṭ naan biki mmaganuṅ nakwut baguuran ṭi uko wi.

¹⁷ Iko inuura bṭi yi baṭenuṅ un na yi nṅeenkuṅ iwoona baṭi, du Aṣin nja anṭakuṅ unuur, pli na ṅjah bṭi ṅanwoon du baṭi. Ul anwoon aamme pṭēlṣa këme kajeeh kabot kajēmṣa.

¹⁸ Aṅal ul ṭi uleeful pwul un ubida ṭi uṭup wi manjoonan, ṅhilna ṅwo bateek ṭi iko yi aṭakuṅ.

Pṭiink uṭup wi Naṣibaṭi kabot kaṭaṣwa

¹⁹ An bayiṭ naan biki ṅṅaluṅ maakan nawo i kame kë: ṅnaan aji wo i katar ṭi pṭiink atēṅṭul, kanoom ṭi pṭiini, kanoom ṭi udeeb.

²⁰ Mēnt̄ ṭi udeeb di di ṅnaan ahilanuṅ kado uko untooluṅ ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi.

²¹ Ukaan kë nawo i kapēnan iko bṭi inṭopuṅ ṭi an na inṅotuṅ maakan, naṣē nayeenk uṭup wi baṭuṅ ṭi ṅhaaṣ ṅi nan ji baṅnaan banwalanuṅ ikow yi baka, ṭiki wul uhilanuṅ pbuuran an.

²² Nakliṅ ṭaṅ ṭi pṭiink uṭup, nadolan uko wi ujakuṅ. Woli naankṭaṣ uṭup, ikow yi nan yi yi nakguuruṅ.

²³ Hēnk di di uwoon, woli ṅnaan aṭiink uṭup aṣē wo aankdo uko wi ukṭiiniyaanuṅ, unaam ṅiint̄ anktenuṅ kaara di nul ṭi kawini.

²⁴ Awin da jibi dawoon, wi atenuṅ da aba, atool aya aṣē ṭilma jibi anaamuṅ.

²⁵ Woli ṅnaan ala pme bnuura bgah bṭool, banhilanuṅ pbuuranun, aji mēban ba kaliintan, aanwo i kaliṅ ṭi pṭiink ba ṭaṅ kaṣē kaṭilma ba. Awo i kado uko wi bajakuṅ, aṣē tum na mnlilan ṭi iko bṭi yi akdolun.

²⁶ Woli ṅnaan aṣal kë aṭaṣ Naṣibaṭi bnuura, aṣē wo aanji mēban pn-demēnt pi nul, adaar bkow bi nul,

pṭaṣ Naṣibaṭi pi nul paanwo nin uko ulon.

²⁷ ṅnaan ankṭaṣuṅ Naṣibaṭi Aṣin nja na manjoonan, aji wo najint̄ piṣ ṭi kēṣ ki nul. Hēnk di di ajaan awo : aji ya pwin bapoṭ banwaanuṅ bajug baka, aji ya pwin baaṭ bayoṭ banwoon ṭi unoor, aji lipara iko iwuṭaan iwutna kaṭopana.

2

Ppaṭṣēr pawo ppēn ṭi bgah

¹ Bayiṭ naan, nafiyaar ṭi Yetu Krittū Ajugun antumuṅ na mndēm, ukaan kë naanwoyi kapaṭṣēr

² Natenan : woli du dko di nayituṅ ṅiint̄ alon anwoon na ineel yi uwuuru abot awohara bnuura aneej da, kë ṅiint̄ alon kak anwohariiṅ iko intowiiṅ aneej da,

³ woli namēban bnuura ṅiint̄ anwohariiṅ iko inuura, aṣē ji na a : “Ṭoon ṭi dko di, dawo dnuura” aṣē ji na nawaan, « iwi naṭan » këme « iwi yaan iṭo du kafet. »

⁴ Pdo haṅ, ṭi pṭoof pi nan, pawo bpaṭṣēr. Naanwayēṣ wayēṣ na ṅṣal ṅwuṭaan i?

⁵ Natiinkan an bayiṭ naan biki mmaganuṅ, mēnt̄ Naṣibaṭi adatuṅ banwoon bajuuk ṭi kēṣ ki umundu i? Ado haṅ, bahilna bayok ṭi pfiyaar babot bayeenk pṣih pi Baṭi pi ahonuṅ banṅaluluṅ.

⁶ Kë naṣē ji naṭu najuuk mnkow ṭi pṭoof pi baṅnaan. Mēnt̄ bayok bajaan bahajanan, kamoban kaṅooṭ du ṅruha i?

⁷ Bukal kak bajaan baben katim kanuura ki Naṣibaṭi awulanan.*

⁸ Aa, woli naṭaṣ na manjoonan bgah bi Pṣih pi Naṣibaṭi jibi bawoon ṭi Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi : « ṅalan atēṅṭu jibi inaluṅ bkowu » wal mēnt̄, nado bnuura.

⁹ Bē woli napaṭṣēr nado pekadu, hēnk bgah bi Moyit bamob an ṭiki naanṭaṣ ba.

¹⁰ Hēnk di uwoon, woli ṅnaan aṭaṣ bgah bṭi aṣē duk uko uloolan ṭi wi

* 2:7 ṅnaan aji yeenk katim ki Yetu Krittū ṭi batitmu.

bajakun, aduknaana ti kadun ki bgah bti.

¹¹ Anjakun, « iinkpiint na ahar ñaan këme ayin ñaan, » ul akaan aji : « Iinkfin ñaan. » Kë woli iimpiint na ahar ñaan këme ayin ñaan, ašë fin ñaan, iintaš bgah.

¹² Nakeeri nado kaŋiini nabot nado kado ji bañaan biki Našibaŋi aklun kawayeš na bgah bi mbuur.

¹³ Hënk di uwoon, Našibaŋi aankwayeš na mñaga anwoon aaññagaa, kë mñaga manšë pel pwayeš.

Pfiyaar na Udo

¹⁴ Bayiŋ naan, we uwoon ñaan abubara aji « Dfiyaar Našibati » woli udo wi nul uundiiman pfiyaar mënŋ? Pfiyaar pahilan kabuuran a wal mënŋ i?

¹⁵ Natenan, woli alon ti an ñiint këme ñaaŋ awaan iko iwohara abot awaan uko ude wi nnuur bti.

¹⁶ Kë alon ti an ašë ji na a : « Yaan na bnuura, yaan iwohara iko idiŋ, ide bnuura » ašë wo naanwula uko ude këme uwohara, we uwoon da unuura?

¹⁷ Kë hënk di uwoon pa pfiyaar panwoon paangakandër na udo pakeŋi ŋiki pagaagi.†

¹⁸ Dme alon abi kaji : « Ñaan alon aji fyaar, alon kado. » Dteema kaji : « Di-imanaan hum di ñaan ahilanun kaji afiyaari woli aanyuuj pfiyaar mënŋ ti udo wi nul. Dluŋ kadiimanu pfiyaar pi naan ti udo wi naan. »

¹⁹ Ifiyaar kë Našibaŋi awo aloolan ŋañ? Ido bnuura – nntaayi kak nafiyaar uko mënŋ, aji nalenk kakat kat.

²⁰ Iinji kšal Keeri! Wom injal pme kë pfiyaar pawaan udooni woli paanji pagakandër na udo?

²¹ Nalešan, Abraham atemun mënŋ ti udo wi wi Našibaŋi ajaknun awo natool i, wi añooŋun abukul Itaak pa pfinar Našibaŋi✧?

²² Iwini, baanhil ppaŋeš pfiyaar na udo ŋiki udo uji utumaleš pfiyaar.

²³ Kë hënk di di uko umpiitun ti Uli-bra wi Uŋup wi Našibaŋi udolaniin, uji : « Abraham afiyaar Našibaŋi, ukaan kë Našibaŋi aji awo natool. » Kë ašë yeenk katim ki « nanoh Našibaŋi. »

²⁴ Nawin kë ñaan aji wo natool ti keš ki Našibaŋi ti udo wi nul, mënŋ ti pfiyaar ŋañ pa.

²⁵ Kë hënk di uwoon kak pa Rabab nawaap bduun, woli ayeenkun bayili baitrayel ti katoh ki nul abot aŋenk baka kë babuur na bgah bmpaŋi, hënk ti udo wi nul wi wi awoonun natool ti keš ki Našibaŋi✧.

²⁶ Jibi uleef unwoon uunwo na uhëfënt uwoon puum, hënk di di pfiyaar panwoon paanji pagakandër na udo pakeŋun.

3

Namëbaan indemënt yi nan

¹ Bayiŋ naan nawutan kado na pwo an bti bajukan biki Uŋup wi Našibaŋi. Name kë nja nknjukanun, Našibaŋi alun kawayešun pwayeš pantamun apel pi bañaan bandukiin.

² Name'un bti nji ndo ipekadu itum. Woli ñaan alon aanji juban woli aŋiini awo ñaan natool, anhilanun pmëban uleeful.

³ Nji ntan uko umpooŋ ti mntum mi nmpëlënt pa nado uko wi nŋalun, hënk, nji nŋon uleef wi na bti.

⁴ Natenan kak npuur bdëk ni iloona, woli nado wo nweek, kë ukëk uweek ukwuuk na, kaŋon kampooŋ kajaan kaŋooŋ na dko di naŋon aŋalun.

⁵ Kë hënk di pndemënt pawoon, pawo uko umpooŋ ti uleef ašë ji pa-piitar iko iweek. Natenan, kambetan kampooŋ kahilanun uŋeeh uweek katër.

⁶ Pndemënt kak pawo bdoon, pul pawoon katoh ki buŋaan. Pndemënt pawo ti uleef, kë pul pajaan paŋopan wa bti. Paji patehan ubida bti na bdoon bampënnun infernu.

⁷ Uunka nlimariya, woli nado wo nlimariya njooŋ ni uŋeeh, nkaŋ, npula,

† 2:17 Këme : Kë hënk di uwoon pa pfiyaar, panwoon paangakandër na udo, pakeŋ na manjoonan.

✧ 2:21 Natenan ti Ujuni 22.1-19. ✧ 2:25 Natenan ti Yotuwa 2.

ntëb, ni ñaaj awoon aanhilan akakan kè ndoomi.

⁸ Bë pndemënt, nin alon aanhil pkakan pa padoom. Pawo buṭaan, paanhil pṭoora, paṭum na bnunk bankfijaruṅ.

⁹ Pul pi njaan ṅdëmanaan Ajugun anwoon Aşin nja, kè pul kak pi njaan ṅñehandëraan bañaan buṭaan, biki Naşibaṭi aṭakuṅ kè banaam a.

¹⁰ Pdëman na pñehan buṭaan iji ipënna ṭi mntum mloolan. An, bayit naan uunwo kawo haṅ!

¹¹ Ukumpëş uji upënan meel mnjoob na mnhaay ṭi bhër bloolan i?

¹² An bayit naan, bjaak bahil kabuk mnleman i? Këme blemani bahil kabuk mnjaak? Kè ukumpëş wi meel mnhaay uhilan pwul meel mnjoob i?

Uşal untuṅa unwoonuṅ Baṭi

¹³ Ahon ṭi an awoon na uşal untuṅa abot atit? Ayuujan kè awo haṅ ṭi mnwo mi nul na udo wi nul, udo ungakandëruṅ na pdoom na uşal untuṅa.

¹⁴ Bë woli uhaaş winan utum na bkujar bweek kè nawo na uşal wi blaṭar, naanwoyi kahomp kaji nawo na uşal untuṅa. Naanwoyi kaṭup uko unwoon uunwo manjoonan.

¹⁵ Uşal utënt wuṅ uumpënna baṭi, uwo wi mboş, wi bañaan, wi ṅntaayi.

¹⁶ Bkujar na uşal wi blaṭar ṅaji ṅagakandër na bpulad, na pdo iko iwuṭaan bti.

¹⁷ Ñaan anwoon na uşal untuṅa umpënnuṅ baṭi aji dun kawo ñaan najint piş, anjaan akakan bañaan ṭi ploolan kawo najoobtëraan, aanji tam bkow, aji tum na mñaga, kado iko inuura, aanji paṭşër, aanji lafrën.

¹⁸ Bañaan banjalun mnjeeh, baji baniinkan ma ṭi dko di bawoon ji mbuk du ujaarna, kè ṅdeey ṅi bajaan bakit, ṅawo udo utool.

4

Pṅal umundu pawo ppok Naşibaṭi

¹ Ṭuṅ di di ugut ujaan uwoona? Ṭuṅ di di pṅom pajaan papënna ṭi an?

☆ 4:6 Uhoñ 3.34. * 4:8 Nawutan pjuban.

Mënt ṭi unal uwuṭaan unjaan ugutan ṭi uleefan meet wa i?

² Naji naṅal uko ulon, kaşë wo naanji nahil pka wa, ukaan kè naji naşal pfiṅ. Naji nañeebar uko wi ñaan kaşë wo naanji naka wa, naşë neej wal mënt ṭi pṅom na ugut. Naanji naka uko wi naṅalun ṭiki naanji nañehan wa Naşibaṭi.

³ Këme woli nañehan naanji nayeenk nin uko ulon ṭiki naji nañehan buṭaan, kala pṭok uko wi nañehanun ṭi unoh wi umundu.

⁴ An pntaali pandekuṅ Naşibaṭi kafet ji ñaat andaaruṅ ayinul, naamme kè pṅal umundu pawo ppok Naşibaṭi i? Anṅalun pwo nanoh i umundu aji wo naşoor Naşibaṭi.

⁵ Këme nanun kè Ulibra wi Uṭup wi Naşibaṭi ububara ji : « Naşibaṭi aji ṅal pa ul ṭañ uhaaş wi aṭuun ṭi un? »

⁶ Kè bnuura bi ajaan adiimanun badëmnun maakan. Ukaan kè Ulibra wi Uṭup wi Naşibaṭi uji : « *Naşibaṭi aji pok bankdëmanun ikow yi baka, kaşë wul banwalanun ikow yi baka bnuura bi nul*☆. »

⁷ Naṭaşan keeri Naşibaṭi naşë napok Untaayi Uweek, uṭi wal mënt kalow an.

⁸ Nañogan Naşibaṭi aşë ñogan. Nañowan iñen yi nan* an bado pekadu ; nabot najintan ṅhaaş ṅi nan, an bañaan biki ṅşal ṅtëb.

⁹ Naleşan kè nawo bajuuk, nawoon ji baka puum, nadoon kawooni, pji pi nan pakakan ṅwooni, mnlilan mi nan pjooṭan.

¹⁰ Napoṭëtënën ikow yi nan ṭi kadun ki Ajugun aşë naṭanan.

Iwo in adoo ten buṭaan bi atëntu?

¹¹ Bayit naan, nawutan kakuut batëntan, ankkuutuṅ atëntul këme aten buṭaan bi atëntul, aṭup buṭaan ṭi Bgah bi Naşibaṭi abot ayuuj ṭi udo wi nul mënt kè baannuura. Kè woli ido haṅ, iinji kṭaş ba, iwo nawayëş i ba.

¹² Naşibaṭi ṭañ ajaan awul Bgah, kè ul kak ṭañ awoon nawayëş. Ul ṭañ

ahilanuŋ pbuuran kēme p̄tok. Kē iwi, iwo in adoo ten buṭaan bi atēntu?

An bahomp nalipariin

13 Hēnkuŋ, nalipariin an nanjaan naji: « Nṭa kēme faan n̄ya ubeeka waŋ, n̄hiil da, n̄do da pjula kaka itaka itum. »

14 Kē naṣē wo naamme uko wi ubida winan ukwoon, name wi faan i? Nawo ji udu unjaan uwinana kakur kaneem.

15 Kē wi wi nawoon kaji: « Woli Ajugun aṇali, n̄luŋ kawo bajeb, kaṣē do uko wi kēme wundu. »

16 Naṣē wo naanji nado haŋ, naji napiitar ṭi uko wi naṇaluŋ pdo. Bpiitar btēnt̄ buŋ bawo bwuṭaan.

17 N̄naan ammeen̄ keeri uko wi awoon̄ i pdo, aṣē wo aando wa, ado pekadu.

5

An bayok, nadoon kawooni

1 Hēnkuŋ an bayok, nalipariin, nawoonin nado idiim ṭi p̄wuṭan pankyoonkanan.

2 Pyok pi nan papuṭi, kē n̄bob n̄ade iko iwohara yi nan.

3 Uwuuru wi nan na unṭaam wi nan n̄adoharaa. Kē pdohara puŋ pakluŋ kaṭiini pa an. Paluŋ kade'an uleef̄ ji bdoo. Umundu uba kē nakhanka hank̄.

4 Natenan, naanluk banklempuŋ du n̄teeh̄ n̄i nan. Baṭēga aliir kē idiim yi baka iban du ibaṭ̄ yi Ajugun i Mn̄hina.

5 Nawo ṭi umundu wi ṭi pyok na unoh, nade amaḡ ji n̄limariya pa unuur wi bakluŋ kafaal an.

6 Naj̄i natoool aduknaanaa abot aṇa; kē aanhilan aneenan uleeful.

Namiiran, Ajugun abi

7 Bayiṭ̄ naan, natamaan keeri ṭi pyoonk ubi wi Ajugun. Natenan jibi najaar ajaan̄ ayoonk̄ n̄deeȳ n̄nuura n̄ankp̄enuŋ ṭi b̄tepi bi aṭuun̄ ṭi mboṣ. Aji miir wi uṣubal uteek̄ ujoṭuŋ kayoonk̄ ubaañṣaani kabaa kit*.

8 An kak natamaan ṭi pyoonk, natum na mnt̄eŋ, ṭiki ubi wi Ajugun uñogi.

9 Bayiṭ̄ naan, nawutan kaṭēga ṭi mnwo mi batēnt̄an, woli naanṇal Naṣibaṭi awayēṣan. Natenan Nawayēṣ̄ ado bi naṭ̄ naṭ̄ ṭi kadun ki plēman.

10 An bayiṭ̄ naan, *baṭupar Naṣibaṭi bahaj na kamiir, natenan ṭi baka.

11 Nawini n̄ji n̄ji bañaan̄ banta-manuŋ ṭi kamiir banuurandēni. Natiink̄ jibi Yob* atamani ṭi kamiir. Name kak uko wi Ajugun adoon̄ pa a, ṭiki Ajugun atum na bn̄uura na mn̄naga.

12 Bayiṭ̄ naan, natiinkan bn̄uura: nalipariin kamehna ṭi baṭi kēme ṭi mboṣ kēme ṭi uko ulon̄ kak. Pdinan pi nan pawoon̄ pdinan na manjoonan. Kē ppok pi nan pawoon̄ ppok na manjoonan, nawutna kaduknaana ṭi pwayēṣ̄ pi Naṣibaṭi.

Nañhaan Naṣibaṭi

13 Alon̄ ṭi an awo ṭi mn̄haj i? Añhaan Naṣibaṭi. Alon̄ ṭi an awo na mnlilan i? Ayeehan mndēm mi Naṣibaṭi.

14 Alon̄ ṭi an amaaki? Aduun bantohi biki p̄ntuk̄ pi banfiyaaruŋ, bajatana uk̄era ṭi bkow ṭi katim ki Ajugun baṣē bañehan Naṣibaṭi pa a.

15 Pñehan pangakand̄eruŋ na p̄fiyaar pabuuran namaakal, Ajugun aṣē naṭana. Woli ado ipekadu Naṣibaṭi amiira ya.

16 Andoli keeri adoon̄ kaṭup̄ ipekadu yi nul batēnt̄ul, andoli adoon̄ kañhand̄er batēnt̄ul Naṣibaṭi, hēnk̄ naṣē najeb. Pñehan pi natoool paji paṭum na uforta.

17 Natenan Eli naṭup̄ ṭi katim ki Naṣibaṭi i unjon, abi wo n̄naan̄ najēn̄ ji un. Aṭu kabaṭ̄ ṭi pñehan Naṣibaṭi uṣubal uwut̄ kaṣub. Kē udo n̄ṣubal n̄wajanṭ̄ na kli paāj̄ nin p̄jatap̄ paanjot̄ ṭi mboṣ.

18 Kē akak̄ aluŋ añehan Naṣibaṭi uṣub, kē uṣubal ujoṭi. Kē iko yi batepiin̄ iwul̄ n̄deeȳ.

* 5:3 Natenan ṭi Maci 6.19-20. * 5:7 Du utaak̄ wi Itrayel, uṣubal uji ujoṭ, bañaan̄ katepi, udun kaṭañan, kado kli kañeen kabaa kak kajot̄ baba kit. * 5:11 Natenan ṭi Yob.

*Nakakaan bampënuŋ ƚi Bgah bi
Naşibaƚi*

¹⁹ Bayiƚ naan, woli alon ƚi an apën ƚi
plël pi manjoonan, kë başë kakana ƚi
pa,

²⁰ nameen kë ñaaŋ ankpënanuŋ ƚi
plël pi buţaan nado ipekadu, abuu-
rana pkeƚ abot ado Naşibaƚi amiira
ipekadu itum.

Uṭup uteek wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki Piyeer apiitun kntuk ki banfiyaaruṅ kanwoon ṭi ṅbeeka kañeen ṅi utaak wi Atiya. Wi Yetu abiiṅ awo ṭi umundu wi, Piyeer aji bi kagakandër na a. Wi apënuṅ ṭi wa, Piyeer kaşë wo nanjañan i bayuday. Banfiyaaruṅ Krittü biki apiitun hënk babi hajan baka ṭiki bafiyaar Ajugun Yetu Krittü. Uko mënṭ ukaaṅ kē Piyeer apiit baka kaji na baka bamëban baliint ṭi pfiyaar, baanwo bateek biki bakhajanun. Aji na baka Yetu i bafiyaaruṅ i i bajunnuṅ ahajan kē adoo keṭ. Uko mënṭ ukaaṅ kē woli bahajan baka bawo kamiir ji a. Akak aṭup baka jibi bawoon kawo ṭi ptoof pi bañaan bam-pokuṅ Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1-2)
2. Mnhaṭ manliintun (1.3-12)
3. Ubida ujint (1.13-2.17)
4. Mnhaṭ mi Krittü awinun (2.18-25)
5. Anfiyaaruṅ Krittü na mnhaṭ (3.1-4.19)
6. Hum di di baweeṅ biki banfiyaaruṅ bawoon kawo (5.1-11)
7. Pwul mboş pbaañşani (5.12-14)

¹ Nji Piyeer *nanjañan i Yetu *Krittü dpiitanaṅ, an biki Naşibaṭi adatuṅ nanniinkun ṅtaak ṅi Pont, ṅi Galatiya na Kapadoşiya na Atiya na Bitiniya awo da bayaant.

² Naşibaṭi Aşin nja ado bi datan dat jibi abiiṅ aṅal wa undiimaan. *Uhaaş wi nul udolan kē nawo biki nul nahilna nado kaṭiink Yetu Krittü, pñaak pi nul padolan nawo bajint ṭi kēş ki Naşibaṭi.

Dñehan Naşibaṭi awulan bnuura bantumuṅ abot ajoobṭënan ṅhaaş bnuura.

Mnhaṭ mi mbuur

³ Nawulan ṅdëman Naşibaṭi Aşin Ajugun Yetu *Krittü andolun ṭi mñaṅa mnweek mi nul kē ṅkak abuka wi anaṭanuṅ Yetu Krittü ṭi pkeṭ. Ukaaṅ kē ṅwo na mnhaṭ manwoon mnjeeb.

⁴ Nme kē ṅluṅ kayeenk iko inuura yi Naşibaṭi ahankun bañaan biki nul. Iko mënṭ iinji itoka, iinji iṭop, iinji iba kanuura. Naşibaṭi ahankan ya du baṭi.

⁵ Wi nafiyaaruṅ, mnhina mi nul manyeṅan te unuur ubaañşani, wi aklun kadiiiman kē abuuranan.

⁶ Hënk, natum na mnlilan, wi nadoon awo i kajooṭan ṅwal ṅntiinku wi nawoon ṭi unoor uweek.

⁷ Uwuuru undoon atoka udoo ji uṭëpna ṭi bdoo kakaana udooni, kē hënk kak di di pfiyaar pi nan pankaan preeş pweek maakan apel uwuuru pawoon kaṭëpna ṭi unoor kahilna kadiiiman udooni wi pa. Hënk, nalun kawo na pdëm na mndëm mnweek wal wi Yetu *Krittü aklun kapën kawinana.

⁸ Naambaan kawina Yetu aşë ṅala ; nafiyaara te naando bi wina te hënkun, ukaaṅ kē nawo na mnlilan mnweek maakan mi ñaan awoon aanhil pṭup,

⁹ wi nakyeenkun uko unkaaṅ kē nafiyaari, unwoon mbuur mi ṅhaaş ṅi nan.

¹⁰ Du unjon *baṭupar Naşibaṭi bala aten bnuura kame jibi aklun kabuuran bañaan, bado bi ṭupa ṭup jibi akdi-imananaṅ bnuura bi nul.

¹¹ *Uhaaş wi Krittü ubi wo ṭi baka, udobi ṭupa ṭup mnhaṭ mi *Krittü akhajuṅ na mndëm mankmbiin kawo mi nul aşë taman kame wal na hum di uko mënṭ ukdolaniin.

¹² Naşibaṭi adiiman baka kē uṭup wi bawoon ṭi pṭup uunwo pa baka, uwo pa an. Banjaan bajukan *Uṭup Ulil Unuura baṭupan hënkun uṭup mënṭ na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaṭi unwoonun baṭi. Kē ṅwanjut ṭi ṅleef ṅi ṅa ṅaṅal maakan kame uṭup mënṭ.

Ubida uyimanaan wi babak Naşibaṭi

13 Nabomandëran keeri, nawo bten, naŋu mnhaŋ mi nan bti ŋi bnuura bi nakluŋ kayeenk woli Yetu *Krittu apën awinana.

14 Nadoon kaŋaŋ Naŋibaŋi jibi bapoŋ bawoon kado katiink bajug baka, nawut kakak du iko yi nabiin aŋal ŋfa wi nawoon ŋi kapaam.

15 ŋi mnwo mi nan, nawoon bañaan banyimanuŋ ŋi kës ki Naŋibaŋi andatanan, jibi ul awoon nayimanaan.

16 Na manjoonan, Naŋibaŋi aji ŋi *Ulibra wi nul : « *Nawoon bañaan banyimanuŋ, ŋiki nji dyimani.* »*

17 Woli nañehan, naji nadu Naŋibaŋi kaji Paapa, aji awayës ñaan andoli ŋi uko wi adoluŋ, bë aanji paŋšër. Ukaan kënë nawo kadiiman ŋi mnwo mi nan ŋi ŋnuur ŋanduki'anan ŋi mboŋ, kënë nadëmana bnuura.

18 Name bnuura kënë mënŋ iko injaan itoka ji untaam këme uwuuru ilukuŋ abuuranaanan ŋi mnwo mi nan mnwuŋaan mi nayeeknuŋ du bateeman ;

19 pñaak pi *Krittu pantamuŋ preeŋ maakan pa, panwoon ji pñaak pi unkaneele unwoon uunŋakëm nin dko dloŋ.

20 Naŋibaŋi ado bi dataara dat ji abi ado kapaŋ umundu, aŋë dola kënë apën awinana ŋi ŋwal ŋi, ŋanwoon ŋbaañŋaani, kabuuranaanan.

21 Naŋëpna ŋi Krittu aŋiyaar Naŋibaŋi, annaŋanuluŋ ŋi pkeŋ aŋë wula mndëm ; hënk, nafiyaar Naŋibaŋi abot ahaŋa.

22 Nakak ajinŋ wi nakŋaŋuŋ manjoonan, kaŋaladaan na manjoonan ji bañaan baŋŋaarun, naŋaladan maakan na ŋhaaŋ ŋjinŋ keeri.

23 Na manjoonan, nakak abuka aŋë wo naanbuknaana ŋi pbuk panjaan pakeŋ, nabuknaana ŋi pbuk panwoon paankkeŋ, ŋi uŋup wi Naŋibaŋi unjaan uwul ubida akuŋ awo wi mnŋo.

24 Hënk di di upiitaniin ŋi *Ulibra wi nul aji :

« *Ñaan najën andoli awo ji pjaagal mndëm mi nul manwo ji iŋeeñ,*

pjaagal paji pakay, iŋeeñ kajot

25 *kë uŋup wi Ajugun uŋë ji uwo te mnŋo.* »*

Uŋup mënŋ uwoon *Uŋup Ulil Unuura wi baŋupanan.

2

1 Naŋaŋaan keeri buŋaan bti, kaguru na kalagare na pñeebar iko yi ñaan na bkuutar.

2 Nawoon ji bapoŋ bambaan abuka buka, banjaan baŋala ŋañ mnwil mi banin baka, hënk di di nawoon kak kaŋal Uŋup wi Naŋibaŋi unwoon ji mn-tow mnjiilu, kaŋëpna ŋi wa kadëm kaŋë kayeenk mbuur.

3 Hënk di di upiitaniin ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi aji : *Nañem bnuura bi Ajugun*.*

Pdëman Naŋibaŋi phalu ŋi Katoh Kaweek ki nul kahal

4 Nañogan *Krittu anwoon pnduba pjeb pi bañaan bapokuŋ kënë Naŋibaŋi aŋë ŋal pa maakan abot adat pa.

5 Nawutan Naŋibaŋi ajejan nawo kak ji pnduba panwoon pjeb pankniwnuŋ katoh ki *Uhaaŋ wi nul ukfëtuŋ, nawo pntaali pi baŋëjan pyimanaan kadolna uŋen na iŋëjan inkliuŋ Naŋibaŋi jibi Uhaaŋ wi nul uŋaluŋ. Yetu Krittu akdoon uŋen na iŋëjan mënŋ ilil Naŋibaŋi.

6 Kënë hënk di Naŋibaŋi aŋupuŋ ŋi *Ulibra wi nul aji :

« *Tenan! Dŋu pnduba ploŋ du *Fiyon* pnduba pammëbanuŋ katoh pi Naŋibaŋi aŋaluŋ maakan abot adat ;*

kë banfiyaaruŋ pnduba mënŋ baŋë wo baankkowa nin. »*

7 Kënë an nanfiyaaruŋ, mndëm manwo mi nan keeri. Upiitana ŋi *Ulibra wi Naŋibaŋi ŋi uko wi banwoon baanfiyaari aji :

« *Pnduba pi baniw bapokuŋ pakakuŋ pnduba pammëbanuŋ katoh.* »*

8 « *Pnduba mënŋ paji pado bañaan bahubta kabot kajot.* »*

* 1:16 Bgah 19.2. * 1:25 Itayi 40.6-8. * 2:3 Kañaam 34.9. * 2:6 Fiyon: Dawo katim kalon ji Yerutalem. * 2:6 Itayi 28.16. * 2:7 Kañaam 118.22. * 2:8 Itayi 8.14.

Baji bahubta ƚi pa wal wi bajaan bapok pfiyaar uƚup wi Naŝibaƚi. Uko mēnt̄ kē uwo uko wi Naŝibaƚi adoon abi jaka jak aji uwo.

⁹ Kē an, naŝē wo pntaali pandataniin, pntaali pi baƚeƚan bankŝihuƚ, pntaali pyimanaan, pntaali panwoon pi Naŝibaƚi, nahilna nado kaƚup iko iweek iƚoƚarēnaan yi ampēnanaƚ du bdēm aƚij moƚ bjeehi bƚoƚarēnaan bi nul adoluƚ.

¹⁰ An nanwoon naanwo ƚfa pntaali pi Naŝibaƚi nawo hēnkuƚ pntaali pi nul. Aambi ƚnagi'an ƚfa aŝē ƚnagi'an hēnkuƚ.✧

Mnwo mnuura ƚi ptoof pi baƚaaƚ

¹¹ An biki nƚaluƚ maakan, wi nawoon bayaanƚ ƚi mboŝ mi awo baƚaaƚ bankƚtēpuƚ tēp, dkooƚan : nawutan kado kaƚaŝ iko yi ƚleefan nƚaluƚ, injaƚ igutan na uhaaŝ.

¹² Nawoon na mnwo mnuura ƚi ptoof pi banwoon baanfiyaar Naŝibaƚi. Hēnk, woli badoo taparan bƚup, bawin iko inuura yi najaƚ nado, kaŝē kadēman Naŝibaƚi wal wi akluƚ kabi.

Pdo katiink banwoon ƚi pŝih

¹³ Nadoon katiink baƚaaƚ bti banwoon ƚi pŝih wi naƚaluƚ Ajugun. Nadoon katiink naŝih najeenkal ƚiki ul aƚooƚ ƚi pŝih,

¹⁴ nadoon katiink bantūƚa biki ayiluƚ bakob banjaƚ bado buƚaan, kaŝē kabeeb banjaƚ bado bnuura.

¹⁵ Na manjoonan, Naŝibaƚi aji ƚal nado bnuura, hēnk naji nadēt mntum mi baƚaaƚ banwoon baanwo na ƚŝal.

¹⁶ Nawoon baƚaaƚ bajeeh ƚi mnwo mi nan, mēnt̄ bjeehi mēnt̄ bakkaƚ nado kado iko iwuƚaan ; bawo kaƚtēp tēp kadolan nado kalempar Naŝibaƚi.

¹⁷ Nadēmaan baƚaaƚ bti, naƚalan bayiƚan ƚi *Krittu, nawutan kaƚoom Naŝibaƚi, nadoon kadēman naŝih najeenkal.

Balemp banfiyaaruƚ Krittu

¹⁸ An balemp, nadoon katiink bnuura biki naklemparuƚ, mēnt̄

banwoon banuura ajoob bkw ƚaƚ, nawo kado katiink kak bantamuƚ pwoonaan.

¹⁹ Woli namiir kakob ki bakkobanaƚ ƚiki naƚal ptiink Naŝibaƚi, nado bnuura.

²⁰ Kē woli najubani, amiir kakob ki bakobanaƚ, mndēm mnhoƚ manwoon da ba? Kē woli bahajanan te nado do bnuura kē naŝē miir, uji uwo bnuura ƚi kēŝ ki Naŝibaƚi.

²¹ Ul adatanaƚ pa nahaj ; *Krittu ƚi uleeful ahaj haj nahilna nado katen ƚi a, nahilna nado kado ji a :

²² Aambaƚ kajubanaara aambaƚ kahaabana mntum kaguur ƚaaƚ.✧

²³ Woli bakara, aanji lukan, woli bahajana, aanji bēgar, aji tēp tēp kawut anjaƚ awayēŝ pwayēŝ ptool awayēŝa.

²⁴ Ul ƚi uleeful akuƚiin pekadu di nja ƚi kruƚ

ƚhilna ƚbuur ƚi ipekadu ƚŝē ƚwo batool ijēn yi nul ikaƚ kē najebi.

²⁵ Nabi wo ji ƚnkaneel ƚanneemuƚ aŝē kak hēnkuƚ du anwoon nayafan na nayeƚ i nan.

3

Baaƚ na bayin baka

¹ Kē an baaƚ banniimiin, nadoon katiink bayinan. Hēnk, woli baloƚ ƚi baka baandi ptiink Uƚup wi Naŝibaƚi, bakak kafiyaar wi bakwinuƚ mnwo mi nan. Naando numa numa ptiini :

² baten ƚaƚ mnwo mnjinƚ mnuura mi nan ƚi kēŝ ki Naŝibaƚi.

³ Kanuura ki nan kawutan kawo ki bdig - ki pŝiiran, ki pƚanara uwuuru, ki imiŝa inuura -

⁴ kaƚtēpan tēp kawo kammeniin ki uhaaŝan, kanuura kanwoon kaankba ki uhaaŝ unƚooriin, kuƚ mēnt̄an kaliluƚ maakan Naŝibaƚi.

⁵ Hēnk di baaƚ bayimanaan biki ƚfa bantūuƚ mnhaƚ mi baka ƚi Naŝibaƚi bajaan baƚēga. Babi ji batiink bayin baka,

✧ 2:10 Natenan ƚi Hotey 1.6,9; 2.1,23,25. ✧ 2:22 Natenan ƚi Itayi 53.9.

6 jibi *Faara abiiŋ atiink *Abraham ayinul kadoo kadu'a ajugul. An, nawo hēnkuŋ babukul, woli nado bnuura bē naanklēnk nin uko uloŋ.

7 An biinŋ kak nawoon na baharan bnuura, name kē bañeeñēti. Namēbaan baka bnuura, wi bawoon i kayeenk na an uŋen wi ubida unwoonun du Naŋibaŋi. Hēnk, nin uko uloŋ uunkneenan n pñehan Naŋibaŋi.

Ťi uko wi uŋal

8 Hēnkuŋ dŋal kabaañŋaan kajakan an bti nawo ŋi uŋal uloolan, naboofar, naŋalad ji bañtaaruŋ, najoob bkow nabot nawalan ikowan.

9 Woli badolan buŋaan, nawutan kalukan ; woli bakaran, nawutan kalukan. Naŋēpan ŋēp nañehan Naŋibaŋi awul baka bnuura ; ul aŋu'anaŋ pdo haŋ nahilna nayeenk bnuura bi ahoŋuŋ.

10 Hēnk di di upiitaniin ŋi *Ulibra wi nul, aji :

Ñaaŋ anŋaluŋ kaka ubida ulil kawo na mnlilan,

awo kalowan buŋaan ŋi mntum kalowan kaguuru ŋi pndemēnt ;

11 *alowan buŋaan ado kado bnuura, adoon kala mnjeeh ataman ŋi pŋaŋ ma.*

12 *Ajugun aji ŋu kēŋ ŋi banwoon baŋool, kawat kabaŋ ŋi pñehan pi baka aŋē ji pok banjaan bado buŋaan.**

Mnhaŋ ŋi wal wi mnhaj

13 Woli naŋu uhaaŋan bti ŋi pdo bnuura, in akdolanaŋ keeri buŋaan?

14 Woli badoo hajaran ŋi uko unwoon utool, naji nanuurandēn. Nawutan kaŋi nin ñaaŋ, nabot nawut kahaajala.

15 Nameen ŋi ŋhaaŋan kē *Krittu ayiman akuŋ awo Ajugan. Nabaan nabi nabomandēr bomandēr pyeŋan ŋleefan ŋi kadun ki bankheparuŋ bti uko unkayi kē nawo na mnhaŋ, naŋup baka unkayi.

16 Naŋupan baka wa na pjoob bkow na pdēman Naŋibaŋi. Nawoon na uhaaŋ ujint, bankŋupuŋ buŋaan ŋi

mnwo mi nan, wi nakŋaŋuŋ Krittu bnuura, bakownaana.

17 Uhokan ñaaŋ ahaj ŋi pdo bnuura woli uwo uko unlilun Naŋibaŋi, kē di ahaj ŋi pdo buŋaan.

Du pkeŋ pi Yetu te du mndēm mi nul

18 Ipekadu yi bañaaŋ ikaaŋ kē *Krittu ŋi uleeful ahaj byaaŋ bloolan ; anwoon natoool akeŋar banwoon baanwo baŋool, kahilna kañooŋan du Naŋibaŋi. Bafiŋa ŋi uleef kē *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi uŋē naŋana ŋi pkeŋ.

19 Kē hēnk di di udololuŋ kē aya aŋup na ŋhaaŋ ŋanwoon ukalabuŋ,

20 ŋul ŋambiiŋ apok ŋfa ptiink Naŋibaŋi, wi amiiruŋ ayoonk ŋi wal wi *Nowe akbomanuŋ upuur. Bañaaŋ bantiinku, bañaaŋ bakren ŋaŋ, baŋēpnuŋ ŋi meel abuur pkeŋ du upuur mēnt.

21 Uko mēnt uwo ji batitmu bankbuurananaŋ hēnkuŋ. Mēnt ppēnan iko iŋop ŋi uleef pakbuurananaŋ, pŋaŋ Naŋibaŋi na uhaaŋ ujint panŋēpnuŋ ŋi pnaŋa ŋi pkeŋ pi Yetu Krittu pakbuurananaŋ.

22 Krittu apaya baŋi aya aŋo du kañen kadeenu ki Naŋibaŋi, apel bnuura ŋwanjuŋ na ŋntaayi, abot apel mnhina.

4

Ppēn ŋi pekadu

1 Hēnk keeri, wi *Krittu ahajuŋ ji ñaaŋ najēn, an kak nawoon na uŋal utēnt wi nul ; ñaaŋ anhajuŋ ŋi uleef pa bnuura ji Krittu aankak aji wo ŋi mnhina mi pekadu.

2 Hēnkuŋ, ŋi ŋnuur ŋanduki'anaŋ ŋi mboŋ, nawutan kado kaŋaŋ iko yi ŋleefan ŋaŋaluŋ, naŋēpan ŋēp naŋaŋ uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ.

3 Na manjoonan, nabi jon ŋfa ŋi pdo uko wi bañaaŋ banwoon baanfiyaar Naŋibaŋi baŋaluŋ, wi nawoon ŋi pjuban pi piint, aŋal iko iŋop, awo bakuj, awo ŋi unoh uweek, aduka ŋi bakuji na pdēman ŋntoŋ pi bgah ba-neenanuŋ.

☆ 3:12 Kañaaŋ 34.13-17.

4 Kê hênkuṅ banwoonṅ baanfiyaar Naşibaṭi başë ñoṅar ṭi uko wi nawoon naankak aṭirad na baka iko iwuṭaan maakan yi bakdolunṅ aşë karan.

5 Kê başë luṅ kahepna ṭi uko wi badolunṅ ambiinṅ anaṭ naṭ ayoonk pwayëş bajeb na bankeṭunṅ.

6 Uko mënṭ ukaaṅ kê badoo ṭup bankeṭunṅ hênkuṅ *Uṭup Ulil Unuura. Hênk, bayeenk ṭi uleef kakob ki bajaanṅ bakob bañaanṅ bajën bṭi, kê *Uhaaş wi Naşibaṭi uşë do kê baka ubida unwoonunṅ du a.

Ṭi uko wi pjañan bnuura iko yi Naşibaṭi aṭenuṅ

7 Uba umundu uñogi ; nadoon kalipara, namëbaan ṅleef ṅi nan keeri, nahilna nañehan Naşibaṭi.

8 Nawo duna kaṅalad na manjoo-nan ; unṅal uji udo ñaanṅ kamiir aṭënṭul ipekadu itum.

9 Nadoon kayeenkar du itoh yi nan, nawut kado kaṅur ṅuran.

10 Andoli adoon kalempar batënṭul na uṭen wi ayeenkunṅ du Naşibaṭi, hênk, nawo bamali biki uṭen wi Naşibaṭi, untumunṅ.

11 Woli ñaanṅ ayeenk uṭen wi bṭup, adoon kaṭup ji Naṭupar Naşibaṭi ; woli ayeenk uṭen wi pṭênk bañaanṅ, adoon kaṭênk baka na mnhina mi Naşibaṭi awululunṅ. Hênk, Yetu *Krittu anwoonṅ na mndëm na mnhina te mṅṭo, akkaanṅ bado kadëman Naşibaṭi ṭi iko bṭi. Uwo haṅ!

Uko wi plilan wi ṅfiyaaruṅ Krittu

12 An biki ṅṅaluṅ, nawutan kañoṅar woli nawo ṭi mnhaj mnweek awo ji bañaanṅ banwoonṅ du bdoo. Uko mënṭ uwo wo kahilna katen me nafiyaar Naşibaṭi na manjoo-nan ; nawutan kaşal kê uwo uko uñoṅarënaan.

13 Naṭëpan ṭëp nawo ṭi mnlilan wi naṭokuṅ ṭi mnhaj mi *Krittu ahajuṅ, nahilna nalunṅ nawo ṭi mnlilan mnweek maakan ṭi wal wi akdiimanunṅ mndëm mi nul.

14 Woli bakaran ṭiki naṭaş Krittu nanuurandëni, *Uhaaş wi Naşibaṭi undëmunṅ maakan uwo ṭi an.

15 Woli ñaanṅ ṭi ptoofan awo ṭi mnhaj, uwutan kawo mnhaj manwoonṅ ṭiki afiṅ ñaanṅ, akiiṅ, ado buṭaan këme aneeṅ ṭi uko unwoonṅ uunktena.

16 Kê woli ahaj ahaj ṭiki awo narittonṅ, awutan kakowa ; aṭëpan ṭëp ado kadëman Naşibaṭi ṭi uko wi bakdu'ulunṅ haṅ☆.

17 Wal ubani, wi pwayëş pakjununṅ, kaşë kajunna pntaali pi Naşibaṭi. Kê woli ajunna nja, hum di di ukwoonṅ ṭi ubaañsaani, wal wi akwayëşunṅ banaanṅ bapok ptiink *Uṭup Ulil Unuura wi nul.

18 Hênk, upiitana ṭi *Ulibra wi nul aji :

« *Woli utam pa Naşibaṭi abuuran ñaanṅ naṭool, hum di di ukwoonṅ pa baññoomunṅ Naşibaṭi na bado buṭaan?* »☆

19 Hênk, banwoonṅ ṭi phaj ṭiki Naşibaṭi aṅaluṅ uko mënṭ, baṭuun mnhaṭ mi baka ṭi *Nawat Kabuka anjaanṅ ado uko wi ahoṅunṅ, babaan babi baduka duka ṭi pdo kado bnuura.

5

Pṭoṅ batani bi Naşibaṭi

1 An bantohi biki banfiyaaruṅ, dṅal kaṭiini na an hênkuṅ. Nji nwoonṅ nantohi ji an, amaar mnhaj mi *Krittu awo kalunṅ kaṭok ṭi mndëm mi akdiimanunṅ, uko wi nji kañehananṅ wii wi :

2 naṭoṅan bnuura batani bi Naşibaṭi ahankanananṅ ; nawutan kaşal kê baṭu'an ṭu utamu, nadoon kaṭoṅ ba na uhaaş ujintṅ, jibi Naşibaṭi aṅaluṅ. Nawutan kado uko mënṭ kalaana pyok pwuṭaan, nadoon wa ṭiki naṅal ṅal na uhaaşan bṭi pdo bnuura.

3 Nawutan kado kala pbeeh bañaanṅ biki bahankanananṅ, mnwo mi nan mandiimaan baka jibi bawoonṅ kawo.

4 Hênk, woli nayafan naweek alunṅ apën awinana, nayeenk katuum kandëmunṅ maakan, kanwoonṅ kaankba nin.

5 Kê an baṭaşa, nadoon katiink bantohi. An bṭi najaan nawalan ikowanṅ ṭi mnwo mi nan na batënṭan. Upiitana

ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Naşibaţi aji pok bankdëmanuŋ ikow yi baka, kaşë wul banwalanuŋ ikow yi baka bnuura bi nul.* »

⁶ Nawalaan keeri ikowan, nawoon ti blifi bi Naşibaţi anhiniin maakan, ahilna adeenjan ti wal wi adatuŋ.

⁷ Naţijan iko inknoorananaŋ bti nawalan ti kadunul, aji wuli'an.

⁸ Namëbaan ŋleef ŋi nan, nawo bten : *Untaayi Uweek unwoon uşooradan uñaay wu wuŋ awo ji uliihu unklisuŋ ala uko ude.

⁹ Napokan wa, namëban ti pfiyaar pi nafiyaaruŋ ; name kë bayitan ti *Krittu banwoon ti umundu bti bahaj ji an.

¹⁰ Woli nalun ahaj ŋwal ŋlon, Naşibaţi anwoon ajug bnuura, anţëpnuŋ ti Yetu *Krittu adu'an du mndëm mi nul manwoon maankba, aluŋ kabomanan bnuura, katëŋţënan, kawulan mnhina kadolan nanaŋ naliint.

¹¹ Mnhina manwoon ti a te mnţo! Uwo haŋ!

Pwul mboş kabaanşaan

¹² *Filat ayiŋ naan ti *Krittu anjaan aţaşu bnuura aţëknun kë mpiitan ŋţup ŋtamñaan ŋi. Dŋal katëŋţënan kabot kajakan namëban ti bnuura bi Naşibaţi, banwoon na manjoonan.

¹³ Bataşar *Krittu banwoon ti *Babilon ti, biki Naşibaţi adatuŋ ji an, bawulan mboş ; *Markut abuk naan awulan kak mboş.

¹⁴ Nawuladën mboş, naboofar bboofar banyimanuŋ.

An bti nanwoon biki *Krittu, dñehan Naşibaţi ajoobţënan ŋhaaş!

Uṭup utëbanṭën wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbanṭën ki Piyeer nanjañan apiitun. Aka ppiit ka banfiyaaruñ banwoon ṭi ubeeka ulon. Nin alon aatup aji apiit ka biki apiitun ṭi kakaarta ki nul kateek, ṭiki nin ñaan aamme na manjoonan me ikaarta itëb ṭañ yi yi apiitun. Aṭup ṭañ aji ki kawoon kakaarta katëbanṭën ki apiitun baka (natenan ṭi 2 Piyeer 3.1) Piyeer aṭup aji bañaan balon baya du banfiyaaruñ Krittü ajukan baka iko ilon impaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi abiin aṭup baka. Bawo ṭi pdo uko wi banalun aji Yetu aankak abi. Piyeer akak aṭup aji ubida wi ñaan anfiyaaruñ Krittü uwo kalil Naṣibaṭi. Uko mënṭ wi wi Yetu abiin ajukan bambiin awo na a wi awoon ṭi umundu wi. Kë uko mënṭ wi wi bawoon kaṭu ṭi nṣal.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Hum di anfiyaaruñ Krittü awoon kawo? (1.3-11)
3. Namëbaan naliint ṭi uko wi bajukanan (1.12-21)
4. Banjaan bajukan uko unwoon uunjoonani (2.1-22)
5. Na manjoonan, Yetu alun kabi kak (3.1-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Fimon Piyeer nwoon nalempar Yetu *Krittü akuṭ awo *nanjañan i nul dpiitanan, an biki Yetu Krittü Naṣibaṭi, Nabuuran nja adolon ṭi pwo natool pi tul kë nafiyaar pfiyaar panliñun na pi nun.

² Dñehan Naṣibaṭi awulan bnuura bantumun abot ajoobṭënan nḥaaṣ bnuura, wi name'ulun abot ame Yetu Ajugun.

Pwo naṭaṣar Yetu ṭi mnwo

³ Ṭi mnhina mi nul, Naṣibaṭi aṭen nja iko bṭi yi nnumiin kakaana ubida kamëban kaliint ṭi a. Nyeenk iko mënṭ bṭi wi nme'ulun, ul anṭëpnun ṭi mndëm na bnuura bi nul adu nja.

⁴ Hënk, aṭen nja iko inuura iweek maakan jibi ajonun nḥon aji alun kawul ya nja. Ado hañ nahilna nabuur pṭoka pi unjal wi iko iwuṭaan injaan itok ñaan inwoon ṭi umundu wi ujaan uṭij, naṣë nanaam na a.

⁵ Ukaan kë nawo kadoonaan kahoṭan ṭi pfiyaar pi nafiyaaruñ mnwo mnuura, kahoṭan ṭi mnwo mnuura pme Naṣibaṭi,

⁶ kahoṭan ṭi pme Naṣibaṭi pun pmëban uleef, kahoṭan ṭi pmëban uleef kamiir, kahoṭan ṭun kamiir mënṭ pmëban ṭi Naṣibaṭi kaliint,

⁷ kahoṭan ṭi pmëban ṭi Naṣibaṭi kaliint pun bboofar, kahoṭan ṭi bboofar bñalad.

⁸ Iko inuura mënṭ yañ, woli nawo na ya atuman, kë ibot atuma tum pya, naji nawo bañaan banjaan badoonaan, kabot kaya kadun ṭi uko wi pme Yetu Krittü *Ajugun.

⁹ Kë ñaan anṣaan awaan iko inuura mënṭ, aji fël kës kadoo wo wo ji nakuul : aji ṭilma kë Naṣibaṭi apënanan pekadu di abiin ado ṭfa.

¹⁰ An bayiṭ naan ṭi *Krittü, natamaan maakan keeri nado kado iko inkdiimanun kë Naṣibaṭi adu'anan akuṭ adatan. Woli nado hañ, naankjot nin.

¹¹ Hënk di di Naṣibaṭi akhaabëṣanan bnuura plëman pneeji du pṣih panwoon paankba pi Ajugun, Nabuuran nja Yetu Krittü.

Uko unkaan kë kakaarta ki kapiitanaa

¹² Name iko inuura yañ, kë nṣë do kaleṣanan ya wal undoli naṣë namëban naliint ṭi manjoonan mi nawinun nṭa.

¹³ Dṣal aji wal bṭi wi nji kawoon ṭi umundu, unuura ndo kaleṣanan, na-woona bten.

14 Dme kë wal wi pkeṭ wi naan uñogi, Yetu *Krittu Ajugun ṭi uleeful adolnuṅ kë mme uko mēnt.

15 Kē nšē doonaan kado woli dyaa, naduka kaleṣ unuur undoli iko mēnt bti.

Uko unkyuujun kë uṭup ujoonani

16 Mēnt intintamēṣ itit yi npaṣun yi yi nbiin aṭupan wi ṅdolanaṅ kë name mnhina mi Yetu *Krittu Ajugun akuṭ ame ubi wi nul, ṅwin win na kēṣ ki nun mndēm mi nul.

17 Naṣibaṭi, Aṣin nja *Andēmun Maakan, awula pdēm na mndēm, wi aṭiiniin na a aji : « *Iwi iwoon Abuk naan, dṅalu maakan, dmaganu*✧. »

18 Un ṭi ṅleefun ṅtiink pdiim pi nul panwoonuṅ baṭi wi ṅwoon na a du pnkuṅ pyimanaan.✧

19 Hēnk, uko mēnt uliintan bnuura pfiyaar pi nun ṭi uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bajakuṅ. Nawo kaṭaṣ wa bnuura : uwo ji unkaniya unjaan ujeehan ṭi bdēm te wal wi unuur ujintun kë unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa upēn awinana ṭi ṅhaaṣan.

20 Nawo kame duna kë uko wi baṭupar Naṣibaṭi baṭupun unwoon ṭi *Ulibra wi nul uunwo uko wi ṅnaan najēn aṣaluṅ ṭi uleeful aṭup.

21 Na manjoonan, nin uṭup wi Naṭupar Naṣibaṭi uumbaṅ kapēna ṭi uṣal wi ṅnaan najēn, *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uṭēpna ṭi baṅnaan bajēn kaṭiini ṭi katim ki nul.

2

Bajukan balagare

1 Balagare banjaan baji bawo baṭupar Naṣibaṭi babi wo ṭfa kak ṭi ptoof pi pntaali pi *Itrayel, kë hēnk di bajukan balagare bakaṅ aluṅ kawo ṭi ptoofan kado na pneejan ṭi ṅṣalan pjukan panjaan paneeman ṅnaan kabot katoka, kadoo pok Ajug baka ambuuranuṅ baka. Wal mēnt baṣē ṭijar ṅleef ṅi baka pṭoka pantaruṅ.

2 Baṭum baluṅ kaṭaṣ baka ṭi iko iṭop yi bajaan bado, baluṅ kado bakar bgah bi manjoonan.

3 ṭi pṅal itaka, bajukan balagare baluṅ kadaaran na ṅṭup ṅlil ṅi ba-paṣun. Kē pwayēṣ pi baka paṣē do bi dolana dolana undiimaan, kë pṭoka pi baka paankyoonk.

4 Na manjoonan, Naṣibaṭi aammiir ṅwanjuṭ ṅambiin ajuban, aṣē fēl ṅa du infeernu di ṅawoon atanana du bdēm ayoonk unuur wi pwayēṣ pi ṅa.

5 Aammiir kak baṅnaan biki unjon, wal wi adoluṅ meel kë mangur iko na baṅnaan bti ṭi umundu bti untumuṅ na banwoon baanji baṭaṣ Naṣibaṭi, aṣē buuran *Nowe anjaan aṭup uko wi baṅnaan bawoon kado kado kawoona batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, aṭu na baṅnaan paaj na alon.✧

6 Naṣibaṭi aammiir kak ṅbeeka ṅi Todom na Gomora✧ wi atēruṅ ṅa kë ṅakak ufob kadiimanaan bankluṅ kapok pṭaṣa uko unkyoonkuṅ baka✧.

7 Kē aṣē buuran *Lot ambiin awo ṅnaan natoool aji ṭēga maakan ṭi iko iṭop yi bado buṭaan mēnt babin ado.

8 Ul anwoon natoool, aṣē wo ṭi ptoof pi baka aji win baka kabot kaṭiink baka na ṅnuur, kë uṣal uji ujoṭ na a.✧

9 Iko yi idiiman kë Naṣibaṭi ahil kabuuran ṭi mnhaj baṅnaan bamēbanuṅ ṭi a aliint kaṣē kaṭooran banwoon baanwo batool bado kayoonk kakob ki baka ṭi unuur wi pwayēṣ, wi baduknaaniin.

10 Akob bnuura banjaan babi ṭu ṭu ṅṣal ṭi pṭopan ṅleef ṅi baka ṭi pjuban pi piint abot aṅoom Ajugun.

Bajukan balagare mēnt baṅoom baṅnaan akuṭ awo bahomp, baanji bakali pkar ṅwanjuṭ ṅandēmun.

11 Natenan, ṅwanjuṭ, ṅandoon apel baka uforta na mnhina ṅaanji ṅaṭup ṭi kadun ki Ajugun uko uwuṭaan ṭi ṅwanjuṭ ṅandukiin.

12 Kē bukal, bawo ji ṅlimariya ṅanwoon ṅaanwo na uṣal, ṅabuka buka pa pmobana kafin. Baji bakar uko wi

✧ 1:17 Maci 17.5. ✧ 1:18 Natenan ṭi Maci 17.1-5; Markut 9.2-7; Luk 9.28-35. ✧ 2:5 Natenan ṭi Ujuni 6.1-9.17. ✧ 2:6 Natenan ṭi Ujuni 19.24-35. ✧ 2:6 Natenan ṭi Ujuni 19.1-19. ✧ 2:8 Natenan ṭi Ujuni 19.1-19.

bawoon baammee kë bakluŋ kafin baka ji ŋlimariya.

¹³ Hënk, bayeenk baluk bi buŋaan di baka. Baji balilan ŋi pdo kado iko iŋop na pnak. Bawo baŋop akuŋ agëj, baji balilan maakan ŋi kalagare ki baka woli bade na an.

¹⁴ Baji babi ŋu ŋu ŋŋal ŋi pjuban pi piinŋ, baanji banoor pjuban, kado na pguur banwoon baanliinti, baji babi duka duka ŋi pñeebar iko. Bafëpanaa!

¹⁵ Baduk bgah btool aneem, wi bawoon ŋi pdo ji *Balaam abuk Boŋor, ambiin ŋal pde itaka yi bdo.

¹⁶ Kë baŋë bi ŋoman na a ŋi buŋaan bi adoluŋ: ubuuru unwoon uunhil bŋup uŋini na a ji ñaan najën ado kë ŋyila ŋaŋañani, ul *Naŋupar Naŋibaŋi mënŋ.*

¹⁷ Bajukan baŋilan mënŋ bawo ji ŋkumpëŋ ŋankayuŋ, awo ji infëluŋ yi ukëk udookuŋ ; bawo biki kaya du bdëm bantootuŋ apel bi pti banwoon bi baka.

¹⁸ Na manjoonan, baji bahomp maakan kaŋup ŋŋup ŋnaaf kaguur na iko iŋop yi uleef uŋaluŋ bambaan aburna buurna du baŋaan baneemuŋ.

¹⁹ Bahon baka pjeeh aŋë wo bukal ŋi ŋleef ŋi baka baŋaan banwoon ŋi mnhina mi iko iŋop inktoŋ baka ; ñaan aji awo ŋi mnhina mi uko wi awutuŋ kë ukŋona.

²⁰ Na manjoonan, woli babuur ŋi iko iŋop yi umundu wi ŋi pme Yetu *Krittu Ajugun na Nabuuran nja, aŋë kak hënkun ahoŋ ŋi ya kë ikŋon baka, baji bawo ŋi unoor umpeluŋ uteek.

²¹ Uhokan lah bawut kame bgah banjaan baŋooŋ du uko unwoon utool, kë di pme ba kaŋë kaduk bgah byimanaan mënŋ bi babiin adiiman baka.

²² Uko undoluŋ baka uwo uhoñ umbiin aji : « Ubuŋ ude uko wi ugatuŋ » na « Unkuma umbaan aŋowa ñowa ukak aŋuñ du mboŋ. »

3

Unuur wi Ajugun uluŋ kabi

¹ An biki nŋaluŋ maakan, kakaarta ki kawoon katëbantën ki nji kapiitanaŋ. ŋi yul itëb bti, dji kaleŋanan iko ilon kahilna kaneejan ŋi nŋalan mntit mannuuriin.

² Dŋal kaleŋanan iko yi *baŋupar Naŋibaŋi bayimanaan babiin aŋup, kaleŋanan kak uko wi banjaan biki nan bajakanaŋ aji Ajugun anwoon kak Nabuuran nja ŋal ŋdo kado.

³ Uko wi nawoon kame duna uwo kë, ŋi ŋnuur ŋbaañŋaani baŋaan bamben bambaan kabi duka ŋi bbeehar, aji baŋaŋ iko yi ŋleef ŋi baka ŋaŋaluŋ, baluŋ kabi.

⁴ Baluŋ kado kaji : « Yetu aanhon aji aluŋ kabi i? Awo ŋuŋ ba? Wi bateem nja bakteŋuŋ te nŋa, iko iwoha wo jibi ibiin awo wi umundu upaŋaniin. »

⁵ Wi bajakuŋ haŋ, baji badaar kaŋilma kë du ujuni, Naŋibaŋi aŋëpna ŋi uŋup wi nul apaŋ baŋi ado kë mboŋ mampëna ŋi meel aŋë ŋo ŋi ptoof pi ma.

⁶ Kë na meel mënŋ mi mi abiin abaana na umundu ujon.

⁷ Uŋup mënŋ uŋuun kë baŋi na mboŋ mi nŋa ŋahankanaa, ayoonk pya pterana ŋi unuur wi pwayëŋ pbaañŋaani na wi ptoka pi banwoon baanktaŋ Naŋibaŋi.

⁸ An bayiŋ naan biki nŋaluŋ, uka uko ulon wi nawoon naanwo kaŋilma : ŋi këŋ ki Naŋibaŋi unuur uloolan uwo ji ŋŋubal iñeen-week ŋyaaŋ iñeen (1000), kë *ŋŋubal iñeen-week ŋyaaŋ iñeen ŋawo ŋi a ji unuur uloolan*.*

⁹ Ajugun aanji jonan pdo uko wi ahonun jibi baŋaan balon baŋaluŋ. Aji miiran : aanji ŋal alon ŋi an aneem kaŋë ŋal an bti naŋaan pjuban, naŋëlëŋ ŋhaaŋan na manjoonan.

¹⁰ Unuur wi Ajugun uluŋ kabi ji nakiiŋ ; unuur mënŋ baŋi bafoma karoca roca, iko inwoon da iyik kayuuy wal mënŋ, mboŋ na iko bti inwoon ŋi ma itoka kaba*.

¹¹ Kë wi iko bti iwoon i pbi katoka kaba, natenan hënkun mnwo mi

* 2:16 Natenan ŋi Mnfen 22.4-35. * 3:8 Kaŋaam 90.4. * 3:10 *Iko bti inwoon ŋi ma itoka kaba* : Balon bapiit aji baluŋ kawayëŋ mboŋ na iko bti inwoon.

nan! Nawo kawo banjintuŋ ɥi kēs ki Naşibaɥi kabot kamēban ɥi a kaliint,

¹² wi nakyoonkuŋ abot adoonaan unuur wi nul utarna ubi. Unuur mēnt, baɥi bayik bti kayuutşa, iko inwoon ɥi ba iyik ibot iyuuuy.

¹³ Kē Naşibaɥi aşē hon nja aji aluŋ kapaş baɥi bhalu na mboş mnhalu di iko bti ikwoon ɥi tool. Nwo ɥi pyoonk uko mēnt.

Pdo bañaan balipara

¹⁴ An biki nŋaluŋ maakan, wi nawoon ɥi pyoonk unuur mēnt, nadoonaan keeri nawo bajint piş ɥi kēs ki Naşibaɥi, bañaan banwoon ɥi mnjeeh.

¹⁵ Nameen kē kamiir ki Ajugun kahinan kadolan nabuur, jibi *Pawulu ayiɥ nja ɥi *Krittu i nŋaluŋ maakan apiitanaŋ na uşal untuŋa wi Naşibaɥi awululuŋ.

¹⁶ Hēnk di di apiituŋ ɥi ikaarta bti yi aɥiiniyaanuŋ uko mēnt ; nɥup nlon nŋanwoon ɥi ikaarta yi nul nŋatam pme, kē bañaan banwoon ɥi kapaam akuɥ awo baanliint ɥi pfiyaar baji bapiban nŋa buɥaan. Baji bado haŋ kak na nɥup nŋi Ulibra wi Naşibaɥi nŋandukiin kaşē toka.

¹⁷ Kē an biki nŋaluŋ, nawoon bten keeri wi nameen iko yaŋ, kaɥi nabi naɥaş bado buɥaan naşē naneem ji baka nawo naankak amēban kaliint.

¹⁸ Naɥēpan ɥēp nataman nado kaya kadun ɥi pme Yetu Krittu anwoon Ajugun na Nabuuran nja, nataman nawo ɥi bnuura bi nul. Mndēm manwoon ɥi a te mnɥo! Uwo haŋ.

Uṭup uteek wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Yowan apiitun. Yowan i abi piit ulibra ulon uteek wi aṭiiniyaanun ubida wi Yetu ṭi mboṣ: uwoon Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Akak apiit ikaarta itēb inṭaṣun ṭi ki. Du unjon baṅaṅ balon babi ṭilan aji Yetu Krittu ambiin abi ṭi umundu wi awo ṅaṅ najēn aanwo Abuk Naṣibaṭi. Baji baji kak kē ṅaṅ ahil kado uko wi aṅalun, kē Naṣibaṭi aankdo baka uko ulon. Uko mēnṭ ukaṅ kē Yowan apiit banfiyaarun aṭup baka in awoon Yetu. Aṭup baka aji ubida wi mṅto uwo, akuṭ adiiiman baka jibi ṅaṅ ahilun kaka wa : ṅaṅ anfiyaarun Yetu andoli, aka ubida mēnṭ. Akak ahoṭalēṣ aji baṅaṅ bawo ṭi ppoolan na Naṣibaṭi na Yetu Abukul, baṅal Naṣibaṭi na banfiyaarun bandukiin. Aji woli bado haṅ bame kē baka ubida wi mṅto.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uṭup unjaṅ uwul ubida (1.1-4)
2. Nawulēn nṅoṣ ṭi bjeehi (1.5-2.6)
3. Bgah bhalu (2.7-17)
4. Baṣoorad Krittu na babak Naṣibaṭi (2.18-3.10)
5. Bṅalad (3.11-4.21)
6. Ppok iko yi mboṣ (5.1-21)

Uṭup unkwulun ubida

¹ Nṭiiniyaan ṭi nawo Uṭup unkwulun ubida ;
awo du ujuni,
ṅtiinka
awina na kēṣ ki nun,
abot atena bnuura,
akuṭ abana na iṅen yi nun.

² Anwoon ubida apēn awinana, kē ṅkṭup uko wi ṅmaarun. Nṭupan uko wi anwoon ubida wi mṅto ambiin awo du Naṣibaṭi Aṣin nja aṣē pēn awinana ṭi un.

* 1:4 Mnlilan mi nun : Balon bapiit aji mnlilan mi nan.

³ Uko wi ṅwinun akuṭ atiink, ṅṭupan wa an kak, nahilna nabi namēbandēr na un, ṅnaakiir nja bṭi ṭi pmēbandēr pi ṅmēbandēr un na Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittu Abukul.

⁴ Nṭpiit uko wi, un ṭi ṅleefun, mnlilan mi nun* manhilna mandēm maakan.

Ppoṣ ṭi bjeehi

⁵ Uṭup wi ṅtiinkun ṭi Yetu *Krittu aṣē ṭupan hēnkun wi : Naṣibaṭi awo bjeehi, nin bdēm blon baanwo ṭi a.

⁶ Woli ṅji ṅmēbandēr na Yetu aṣē poṣ ṭi bdēm, ṅwo baṭilan, ṅēnkdo uko unwoon manjoonan.

⁷ Aṣē wo woli nṅoṣ ṭi bjeehi jibi Naṣibaṭi ṭi uleeful awoon ṭi bjeehi, ṅkeer awo baloolan nja bṭi, kē pṅaak pi Yetu Abukul pajinṭan nja ṭi pekadu bṭi.

⁸ Woli ṅji ṅēnwō na nin pekadu dlon, ṅguur ṅleef ṅi nja, manjoonan maanwo ṭi nja.

⁹ Aṣē woli ṅdinan aji ṅwo na pekadu, ṅhinan kahaṭ Naṣibaṭi, awo natool : alun kamiir nja ipekadu, kabot kaṅinṭan nja ṭi buṭaan bṭi.

¹⁰ Woli ṅji ṅēndo pekadu, ṅṭu Naṣibaṭi ṅṭilan, kē uṭup wi nul ubot awo unwo ṭi nja.

2

¹ An babak naan, dpiitan uko wi nahilna nawut kado kajuban. Aṣē woli ṅaṅ alon ajubani, ṅka ṅaṅ ankyenanun nja du Naṣibaṭi Aṣin nja : Yetu *Krittu natool a.

² Ul awulun uleeful, awo bṅeṅan, Naṣibaṭi ahilna amiir nja ipekadu ; aanlin ṅin ṭi yi nja ṭaṅ, ado haṅ ahilna amiir kak yi baṅaṅ biki umundu bṭi.

Uko wi pdo

³ Uko unjaṅ uyuuṅ kē ṅme *Krittu uwo pdo kaṭaṣ uko wi ajakun ṅdo.

⁴ Woli ṅaṅ abubara aji ame'a aṣē wo aanktiinka, awo naṭilan, manjoonan maanwo ṭi a.

⁵ Kē anṣaṅ amēban uko wi jakun, unṅal wi Naṣibaṭi uji uwo ṭi a katun. Hēnk di di ṅjaṅ ṅmeena kē ṅmēbandēr na Krittu.

⁶ Ñaañ anjakun awo ti a, awo i kado kado jibi ajaan ado.

⁷ An banoh naan, mēnkpiitan piit uko uhalu wi nawoon kado, uko ujon wi nayeenuk du ujuni wa. Uko mēnt uwoon uṭup wi nadoon abi tiink.

⁸ Kē uko wi nji kapiitanan uṣe woha uhalu ha. Manjoonan mi uko mēnt manwinana ti Krittu abot awinana ti an ; bdēm baya, kē bjeehi bi manjoonan bado bi kajeehan jeehan.

⁹ Ñaañ anjakun aji awo ti bjeehi aṣe ṣoor ayiṭul ti Krittu, ahum ti bdēm.

¹⁰ Ñaañ anjalun ayiṭul awo ti bjeehi, hēnk, nin uko ulon uunkhil kadola ajuban.

¹¹ Kē ñaañ anṣaan aṣoor ayiṭul awo ti bdēm ; aji poṣ ti bdēm, aamme dko di akyaan tiki bdēm bawuna kēṣ.

¹² An babak naan, dṭupan uko wi :
Yetu Krittu ado kē Naṣibaṭi ami-iran ipekadu

¹³ An baṣin bapoṭ, dṭupan uko wi :
name anwoonun du ujuni ;
kaṭupan, an baṭaṣa :
nawat *Untaayi Uweek.

¹⁴ Dṭupan kak uko wi, an babak naan :
name Naṣibaṭi Aṣin nja ;
kaṭupan kak, an baṣin bapoṭ:
name anwoonun du ujuni,
kaṭupan kak an baṭaṣa :
nahinaa,
uṭup wi Naṣibaṭi uwo ti an
kē nabot awat Untaayi Uweek.

¹⁵ Nawutan kaṅal umundu kēme uko unwoon wi umundu. Woli ñaañ aṅal umundu, uṅal wi Naṣibaṭi Aṣin nja uunji uwo ti a.

¹⁶ Iko bti inwoon yi umundu : iko yi uleef uṅalun, iko yi ñaañ awinun añeebar na phaṭ ti bka bi ṭul kabot kapiitar ti ba, iinwoona du Naṣibaṭi Aṣin nja, iwoona ti umundu.

¹⁷ Kē umundu wi uṣe ba na iko yi baṅaan bakñeebarun ; kē anṣaan ado uko wi Naṣibaṭi aṅalun aka ubida wi mnto.

Naṣoorad Krittu

¹⁸ An babak naan, wal wi umundu ukbaan ubani. Natiink kē baji *Naṣoorad Krittu awo i pbi, hēnkun

kē baṣooradul batum baṣe do bi bi bi. Uko wan ukaan kē nyikrēn kē wal ubaañsaani ubani.

¹⁹ Bakan mēntan bapēna ti nja, aṣe wo baanwo biki nja. Woli bawo lah biki nja, baṭo na nja. Kē baṣe ya, uko mēnt uyuuj kē bukal bti baanwo biki nja.

²⁰ Kē an, nayeenkna *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ti Yetu *Krittu, name bti manjoonan.

²¹ Woli dpiitan keeri, uunwo wo ji naamme manjoonan. Dpiitan tiki name ma abot ame kē nin nṭilan nlon ṅaanji ṅapēna ti banwoon na manjoonan.

²² Kē in awoon naṭilan bē mēnt anjakun aji Yetu aanwo Krittu? Un mēntan awoon Naṣoorad Krittu! Apok Naṣibaṭi Aṣin nja abot apok Abukul.

²³ Ñaañ ampokun Abuk Naṣibaṭi apok Aṣin kak. Andinanun aji Abukul awoo, adinan kak kē Aṣin awoo.

²⁴ Kē an, uko wi natiinknun du ujuni namēbaan wa. Woli namēban uko wi natiinknun du ujuni, nawo an kak ti Naṣibaṭi Aṣin nja na ti Abukul.

²⁵ Kē uko wi Krittu ahonun, uwoon: ubida wi mnto.

²⁶ Uko wi, wi wi nṅalun lah kaṭupan ti baṅaan bankdolun na pneemanan.

²⁷ Kē an, Uhaaṣ wi Naṣibaṭi wi nayeenuk ti Krittu uduka ti an, kē naannuma bajukanan. Uhaaṣ wi nul ukjukananan iko bti, uwo manjoonan, awo uunji uṭilan. Kē jibi ukjukananan, nadukiin namēban ti a.

²⁸ An babak naan, hēnkun, nadukiin namēban ti Krittu, ahilna wal wi akpēnun kawinana, ṅhil kanaṭ kaliint, kawo ṅēnkowa kanaṭ kalowa.

Babuk Naṣibaṭi na manjoonan

²⁹ Name kē Naṣibaṭi awo natool, nayikrēnēn keeri kē ñaañ ankṅolun uko utool awoona du a.

3

¹ Natenan jibi Naṣibaṭi Aṣin nja aṅalun nja. Aṅal nja adoo dinan kē ṅdoo du'ana babakul. Nwo babakul na manjoonan. Baṅaan biki umundu

baamme Aşinun, ukaaŋ kē baanhi-
nan pme nja.

² An banohnaan, ŋwo hēnkun
babuk Naşibaŋi, kē uko wi ŋēkbiin
kawo uundo meetana. Kē ŋşē me uko
wi : woli *Krittu aluŋ apēn awinana,
ŋkak kanaam na a, ŋiki ŋwina jibi
awoon.

³ Ŋaaŋ anhaŋuŋ uko waŋ ŋi Krittu,
ajinŋan uleeful jibi ul ajinŋuŋ.

⁴ Nado pekadu aji diiman kē apēn
ŋi *bgah bi Naşibaŋi, ŋiki pdo pekadu
pawo ppēn ŋi bgah.

⁵ Kē naşē me kē Krittu abi bi pa
ppēnan nja ipekadu, abot awo aanwo
na pekadu.

⁶ Ŋaaŋ ammēbanuluŋ aanwo nado
pekadu. Nado pekadu aanwina abot
awo aamme'a.

⁷ An babak naan, nakdinan nin
ŋaaŋ aneemanan. Ŋaaŋ ankdoluŋ
uko utool awo natool jibi Krittu awoon
natool.

⁸ Nado pekadu awo i *Untaayi
Uweek, wul uwo udo pekadu du
ujuni. Kē Abuk Naşibaŋi aşē bi bi ptok
iko yi Untaayi Uweek ukdoluŋ.

⁹ Ŋaaŋ ambuknaaniin du Naşibaŋi
aanji duka ŋi pekadu ŋiki ubida un-
woonuŋ du Naşibaŋi uwo ŋi a ; aan-
hinan kajuban ŋiki abuknaana du
Naşibaŋi.

¹⁰ Uko umpatşuŋ babak Naşibaŋi na
biki Untaayi Uweek wii wi : ŋaaŋ an-
woon aanwo natool kēme awo aanŋal
ayiŋul ŋi Krittu aanwo i Naşibaŋi.

Bŋalad bi banfiyaaruŋ Krittu

¹¹ Ŋwo kaŋalad, uko waŋ wi wi
natiinkuŋ du ujuni.

¹² Ŋēnwō kado ji Kayin anwoon i
*Untaayi Uweek, afiŋ aŋa'ul[☆]. Kē we
ukaan kē afiŋ aŋa'ul? Aji do buŋaan kē
aŋa'ul aşē ji do iko inwoon itool.

¹³ An bayiŋ naan, nawutan kaŋoŋar
woli baŋaaŋ biki umundu wi
başooran.

¹⁴ Nja, ŋme kē ŋpēna du pkeŋ aya
du ubida ; ŋme uko mēntŋ ŋiki ŋŋal
bayiŋ nja ŋi *Krittu. Ŋaaŋ anwoon
aanŋal ayiŋul aduka ŋi pkeŋ.

¹⁵ Ŋaaŋ anşooruŋ ayiŋul ŋi Krittu awo
nafiŋ baŋaaŋ ; kē naşē me kē bafiŋ
baŋaaŋ baanji baka ubida wi mnŋo.

¹⁶ Ŋme uko unwoon uŋal ŋiki Krittu
awul ubida wi nul pa nja. Ukaan kē
ŋwo kawul ubida wi nja pa bayiŋ nja
ŋi Krittu.

¹⁷ Woli ŋaaŋ alon aka iko bti aşē
win ayiŋul anwoyi ŋi kanuma aşē pok
pŋenka, hum di di uŋal wi Naşibaŋi
ukwoon ŋi a ba?

¹⁸ An babak naan, nawutan
kaŋalna ŋi ŋŋup ŋaŋ, nadoon kaŋenk,
hēnk naŋal na manjoonan.

¹⁹ Woli ŋŋalad haŋ, wi wi ŋkmeen
kē ŋwo biki manjoonan, ŋhaaş ŋi nja
ŋabot ŋaŋoora ŋi kadun ki Naşibaŋi.

²⁰ Kē woli ŋhaaş ŋi nja ŋado leşan
nja buŋaan bi ŋdolun, ŋēnji ŋhaajala, ŋji
ŋme kē Naşibaŋi adēm apel ŋhaaş ŋi nja
abot ame iko bti.

²¹ An banoh naan woli ŋhaaş ŋi nja
ŋaŋoora, ŋŋoom kaŋoga.

²² Awul nja iko yi ŋkŋehanuluŋ bti
ŋiki ŋmēban uko wi ajakuŋ ŋdo, kē uko
wi ŋkdoluŋ ubot alila.

²³ Uko wi ajakuŋ ŋdo uwo : ŋfiyaar
Yetu Krittu Abukul ŋbot ŋŋalad jibi
ajakuŋ na nja ŋdo kado.

²⁴ Kē ŋaaŋ ankdoluŋ uko wi Naşibaŋi
ajakuŋ ado, aji mēbana, Naşibaŋi
kamēbana. Uhaaş wi nul wi awuluŋ
nja ujaan uyuuj kē amēban nja.

4

Uhaaş wi Naşibaŋi na wi Naguuru

¹ An banoh naan, nawutan
kafiyaar baŋaaŋ banjaan babubara
kaji bawo na *Uhaaş wi Naşibaŋi,
naŋēpan ŋēp naten bnuura nameena
me uhaaş wi bawoonaanuŋ uwoona
du Naşibaŋi. Baŋaaŋ baŋum ban-
daaruŋ aji bawo *baŋupar Naşibaŋi
baniink umundu.

² Hēnk di di nakyikrēnaanun Uhaaş
wi Naşibaŋi : ŋaaŋ andinanun aji
Yetu *Krittu akak ŋaaŋ najēn, awo na
Uhaaş wi Naşibaŋi.

³ Kē ŋaaŋ anşaan apok pdinan uko
wi Yetu awoon, aanwo na Uhaaş wi
Naşibaŋi. Awo na wi naşoorad Krittu i

[☆] 3:12 Natenan ŋi Ujuni 4.3-10.

natiinkun̄ kē baji abi, ado bi bi bi, awo ɥi umundu.

⁴ An babak naan nanwoon̄ biki Naşibaɥi, nawat başoorad Kritt̄u bukun̄, ɥiki anwoon̄ ɥi an adēm apel anwoon̄ i umundu.

⁵ Bukal bawo biki umundu ukaan̄ kē uɥup wi baka uwo wi umundu, kē umundu ubot atiink baka.

⁶ Nja, kē nşē wo biki Naşibaɥi ; ammeen̄ Naşibaɥi aji tiink nja ; kē anwoon̄ aanwo i Naşibaɥi aanji tiink nja. Kē hēnk di di njaan̄ nmeena Uhaaş wi Manjoonan na uhaaş wi kaguuru.

Un̄al wi Naşibaɥi

⁷ An banoh naan, nawulēn n̄jalad ; un̄al uwoona du Naşibaɥi, kē n̄naan̄ an̄jalun̄ atēntul̄ abuknaana du Naşibaɥi akuɥ ame'a.

⁸ N̄naan̄ anwoon̄ aan̄jal atēntul̄, aambaan̄ kameha Naşibaɥi ɥiki Naşibaɥi awo un̄al.

⁹ Naşibaɥi adiiman un̄al wi akaan̄ pa nja wi ayilun̄ Abukul aloolan i akahan̄ ɥi umundu n̄hilna n̄ɥēpna ɥi a n̄ka ubida.

¹⁰ Un̄al na manjoonan uunwo p̄nal pi n̄jalun̄ Naşibaɥi, uwo p̄nal pi an̄jalun̄ nja. Ayil Abukul kē awo b̄n̄jan bankpēnanun̄ ipekadu yi nja.

¹¹ An banoh naan, wi Naşibaɥi an̄jalun̄ nja han̄, n̄wo kan̄jalad kak.

¹² Nin n̄naan̄ aambaan̄ kawin Naşibaɥi. Kē woli n̄jaladi, Naşibaɥi aji wo ɥi nja, un̄alul ubot kawinana bnuura ɥi nja.

¹³ Naşibaɥi awul nja *Uhaaş wi nul, ukaan̄ kē n̄ji n̄me kē n̄mēbana, kē abot amēban nja.

¹⁴ Naşibaɥi ayil Abukul kē awo nabuuran umundu. N̄win uko wan̄, aşē ɥup wa bañaan̄.

¹⁵ N̄naan̄ andinanun̄ aji Yetu awo Abuk Naşibaɥi, Naşibaɥi aji mēbana, ul kabot kamēban Naşibaɥi.

¹⁶ Kē nja, n̄me abot afiyaar kē Naşibaɥi an̄jal nja. Naşibaɥi awo un̄al. Kē woli n̄jal batēnt̄ nja, n̄ji n̄mēban Naşibaɥi, Naşibaɥi abot kamēban nja.

¹⁷ Woli n̄jal batēnt̄ nja na manjoonan n̄jēnkdo kaɥaaf unuun̄ wi pwayēş ɥiki ubida wi nun̄ ɥi umundu wi, un̄aam na wi *Kritt̄u.

¹⁸ An̄jalun̄ na manjoonan aanji wo na palēnk, un̄al unjoonanun̄ uji udook palēnk. Na manjoonan, palēnk paji pagakandēr na uşal wi kakob. Kē anwoon̄ na palēnk aanji n̄jal na manjoonan.

¹⁹ Kē nja, nşē n̄jal ɥiki ul an̄jalun̄ nja uteek.

²⁰ Woli n̄naan̄ aji an̄jal Naşibaɥi, aşē şoor ayiɥul̄ ɥi Kritt̄u, awo naɥilan, ɥiki woli n̄naan̄ aan̄jal atēntul̄ i akwinun̄, aanhilan kan̄jal Naşibaɥi i awoon̄ aanwini.

²¹ Uko wi Naşibaɥi ajakun̄ na nja n̄do kado wii wi : n̄naan̄ an̄jalun̄ Naşibaɥi akaan̄ an̄jal ayiɥul̄ ɥi Kritt̄u.

5

¹ N̄naan̄ anfiyaarun̄ aji Yetu awoon̄ *Kritt̄u awo abuk Naşibaɥi, kē n̄naan̄ an̄jalun̄ aşin n̄naan̄ aji n̄jal abukul.

² N̄naan̄ aji me kē an̄jal babak Naşibaɥi woli an̄jal Naşibaɥi abot ado uko wi ajakun̄.

³ Hēnk di uwoon̄, p̄nal Naşibaɥi pawo pdo uko wi ajakun̄ n̄do kado. Kē uko wi ajakun̄ n̄do kado ubot awo uuntam pdo.

⁴ Banwoon̄ babak Naşibaɥi baji bawat iko yi umundu. Kē uko wi n̄kdooŋ kawatna iko yi umundu uşē wo pfiyaar pi nja.

⁵ Kē in̄ aşaan̄ awo anjaan̄ awat iko yi umundu bē mēnt̄ anfiyaarun̄ aji Yetu awo Abuk Naşibaɥi a?

Uko wi baɥupun̄ ɥi Yetu Kritt̄u

⁶ Yetu *Kritt̄u abiin̄ ɥi nja na meel mi batit̄mu bi nul na p̄ñaak pi pkeɥ pi nul*. Aambi bi ɥañ na meel, abi na meel na p̄ñaak, kē *Uhaaş wi Naşibaɥi ujaan̄ uɥup uko mēnt̄, wul unwoon̄ manjoonan.

⁷ Iko iwajan̄ ɥi ikyuujun̄ kē uko wi Yetu ujoonani, iwoon̄:

* **5:6** Na meel mi batit̄mu bi nul na p̄ñaak pi pkeɥ pi nul : Balon̄ başal aji Yowan aɥiiniyaan̄ ɥi iko in̄ɥepun̄ ɥi Yowan 19.34, di batowun̄ kantaagan ki Yetu kē meel na p̄ñaak mampēni.

8 Uhaaş wi Naşibaţi na meel na pñaak, iyeenkiir yul iwajant† bti.

9 Jëm nji ndinan uko wi bañaan baţupun i? Kë wi Naşibaţi aţupun uşaan adëmna apel wi bañaan baţupun. Uko wi Naşibaţi aţupun wii wi : aţiiniyaan Abukul.

10 Naañ anfiyaarun Abuk Naşibaţi amëban uţup mënt ʒi uhaaşul. Naañ anwoon aanfiyaar Naşibaţi aţu'a naţilan ʒiki aanfiyaar uko wi Naşibaţi aţupun ʒi uko wi Abukul.

11 Kë uko wi Naşibaţi aţupun wii wi : Awul nja ubida wi mnʒo kë ubida mënt uşë wona ʒi Abukul.

12 Anwoon na Abukul aka ubida mënt, anwoon aanwo na Abukul aanka wa.

Ubida wi mnʒo

13 Dpiitan iko yi, an nanfiyaarun Abuk Naşibaţi nahilna name kë naka ubida wi mnʒo.

14 Nhaţ kë woli nnaţ ʒi kadun ki Naşibaţi añehana uko unlilulun, aţen nja wa.

15 Kë woli nme kë Naşibaţi aji tiink uko wi njaan nñehana bti, nhinan kafiyaar na manjoonan kë ndo bi yeenk yeenk uko wi nñehanulun.

16 Woli nnaan awin ayiţul ʒi Krittun kë akjuban pjuban panwoon paanji paţij pkeţ, añehandërena Naşibaţi awula ubida wi mnʒo. Uko mënt uwo pa pjuban panwoon paanji paţij pkeţ ʒań. Kë uşë ka pjuban panjaan paţij pkeţ, mënji nañehandër anjubanun pjuban mënt.

17 Pjuban bti pawo pekadu, kë pekadu dlon daşë wo daanji daţij pkeţ.

18 Nme kë bañaan banwoon babak Naşibaţi baanji baduka ʒi pekadu ; Abuk Naşibaţi aji yen baka, *Untaayi Uweek kalow baka.

19 Nme kë nwo biki Naşibaţi, kë umundu bti uşë wo ʒi iñen yi Untaayi Uweek.

20 Nkak ame kë Abuk Naşibaţi abi abot awul nja mnhina mi pyikrën

anwoon Naşibaţi na manjoonan. Nmëbandër na anwoon Naşibaţi na manjoonan ʒi pmëbandër pi nmebandërun na Yetu *Krittun Abukul. Ul awoon Naşibaţi na manjoonan, ul anwoon anjaan awul ubida wi mnʒo.

21 An babak naan, nalowan nnton.

† 5:8 *Iwajant*: ʒi bayuday woli bañaan batëb këme bawajant bawo ʒi uţup uloolan baji badinan kë uwo manjoonan.

Uṭup utëbanṭën wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbanṭën ki Yowan apiitun. Apiit ka « Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatun. » Uka pwo banfiyaarun Krittü biki amenun itim hënk ukaan kē aṭu aji ñaaṭ i Naṣibaṭi adatun. Aṭup baka ṭi kakaarta ki jibi banfiyaarun Krittü bawoon kaṅalad. Akak aṭup baka aji baliint ṭi pfiyaar babot balipara banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Manjoonan, na bṅalad (4-6)
3. Bajukan baṭilan (7-11)
4. Pwul mboṣ pbaañṣaani (12-13)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatun iwi na babuku* an biki nṅalun na manjoonan. Mëntṅ nji ṭañ dṅalanaṅ, bañaan bṭi bammeen manjoonan baṅalan,

² ṭiki manjoonan manwo ṭi nja akuṭ aduka ṭi nja te mnṭo.

³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittü Abuk Naṣibaṭi Aṣin nja bawul nja bnuura na mnjeeh, bamiir nja, ṅhilna ṅwo ṭi manjoonan ṅbot ṅṅalad.

Manjoonan na uṅal

⁴ Dlilan maakan wi nwinun balon ṭi babuku kē baji bado uko unwoon manjoonan jibi Naṣibaṭi Aṣin nja ajakuṅ ṅdo kado.

⁵ Kē hënkun, Ñaaṭu, uko wi nji kañehaniin wii wi : nawulan ṅṅalad. Uko mëntṅ uunwo uko uhalu wi pdo wi nji kapiitiin, uwo uko wi ṅyeenkun du ujuni.

⁶ Pṅal pawo pdo uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ. Kē uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ ṅdo wi najukuṅ du ujuni, uwo nawo ṭi bṅalad.

* **1:1** Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatun... na babukul : Balon baji pntuk pi banfiyaarun pi pi Yowan akdu'un ṭi Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatun, kē babukul bawo banfiyaarun. † **1:13** Aṭa'u ñaaṭ i Naṣibaṭi adatun Natenan ṭi uko wi bapiitun ṭi v1. Pntuk pi banfiyaarun plon pi pi akduun aṭa'ul.

⁷ Bañaan baṭilan baguuru baṭum babi aniink umundu, baandi pyikrën kē Yetu *Krittü akak ñaaṅ najën. Ñaaṅ ankdolun han awo naguuru, *Naṣoorad Krittü.

⁸ Naṭaafaraan keeri, nawutna kawaan uko wi ṅlempun ṭi an, naṣë nayeenk bnuura katum kampënnun du Naṣibaṭi.

⁹ Ñaaṅ anwoon aammëban pjukan pi Krittü aṣë hoṭalëṣ da iko ilon, aammëbandër na Naṣibaṭi. Anktiinkun pjukan mëntṅ amëbandër na Naṣibaṭi Aṣin nja abot amëbandër na Abukul.

¹⁰ Woli ñaaṅ alon abi du an aṭij pjukan plon pampaṭi, nawutan kayeenka, nadoon napok pok pwula mboṣ.

¹¹ Ñaaṅ ankwululun mboṣ akak awo ṭi ploolan na an mëntan ṭi iko iwutaan yi akdolun.

Uṭup ubaañṣaani

¹² Dka iko itum ilon kak yi nwoon i kaṭupan, aṣë hokan pwo mënkpiitan ya. Dṅal pbi du an kaṭiini ṭiini na an, mnlilan mi nja manhilna manwo mnweek maakan.

¹³ Babuk Aṭa'u ñaaṭ i Naṣibaṭi adatun† bawulu mboṣ.

Uṭup uwajanṭën wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kawa-
janṭën ki Yowan apiitun. Apiit ka
ñiint alon anfiyaarun Krittü i katim
kawoon Gayut. Yowan abi yil tfa
bañaan balon baya baṭup Uṭup Ulil
Unuura du banfiyaarun Krittü. Wi
bayaan du ubeeka wi Gayut afëṭun,
ñiint alon anwoon katim ki Diyotrefet
apok bafëṭ du katohul. Kë ban-
fiyaarun Krittü bandoon aṅal pyeenk
baka kë apok adook baka ti pntuk
pi banfiyaarun. Uko mënṭ ukaan kë
Yowan apiit Gayut kaji na a amëban
aliint, ayeenk bnuura bankmbiin,
pṭup Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-4)
2. Anfiyaarun Krittü aanwo kapok
pṭënk atëṅṭul (5-12)
3. Pwul mboṣ pbaañsaani (13-15)

1 Nji nantohi, dpiitu, iwi Gayut
nanoh naan i nṅaluṅ na manjoonan.

2 Iwi, nanoh naan, dñehan iko bti
iya bnuura na iwi, iwo najoob uhaaṣ
ubot uṭooru na iwi.

3 Bayiṭ nja balon ti Krittü babi
aṭupën jibi imëbani manjoonan abot
aji kṭaṣ ma, kë nlilan maakan ti uko
mënṭ.

4 Nin uko ulon uunji udolën nlilan
kapel woli bajakën aji babak naan
baṭaṣ manjoonan.

5 Nanoh, iji kṭu uṣal ti pṭënk ban-
fiyaarun, kadoo ṭënk baka, bukal biki
iwoon iimnee.

6 Baṭup jibi inali baka ti kadun ki
banfiyaarun bti. Doon kaṭënk bañaan
batëṅṭ bukuṅ babaañëṣ bayaaṣ bi
baka jibi Naṣibaṭi aṅaluṅ ; idole han
kdo bnuura.

7 Bapën kaya kaṭup uko wi *Krittü,
awo baanyeenk nin uko ulon ti ban-
woon baanfiyaari.

8 Kë nṣë wo biki kayeenk bañaan
batëṅṭ bukuṅ mënṭ kahilna kaṭënk ti
ulemp wi pdiiman manjoonan.

Diyotrefet na Demetriyut

9 Dbi piit pntuk pi banfiyaarun pi
nan, kë Diyotrefet anjaan aṅal pwo
kadun aṣë wo aanji ṅal nin ptiink uko
wi nṅakuṅ.

10 Uko waṅ ukaan kë woli dbii,
kayuujan bnuura iko yi ajaan ado.
Aji wo ti pṭup iko iwuṭaan ti un. Ado
beeh beeh apok pyeenk bayaanṭ ban-
fiyaarun, kë banṅaluṅ pyeenk baka
aji neenan baka kadook baka ti pntuk
pi banfiyaarun.

11 Iwi nanoh naan, wutan kaligṣën
buṭaan, doon kado bnuura. Anjaan
ado bnuura awo i Naṣibaṭi, ankdoluṅ
buṭaan aamme Naṣibaṭi.

12 Kë Demetriyut ul, bañaan bti
baṭup uko unuura wi nul, kë mnwo
mi nul mankak ayuuj kë awo i man-
joonan. Un kak nṭup bnuura bi nul, kë
ikak ame kë uko wi nṅṭupuṅ ujoonani.

13 Dka iko itum yi pṭupu kak, aṣë wo
mënṅal ppiitu piit ya.

14 Dṅal pwinu win ti uleefu ṅnuur ṅi,
nṣë nṭiini bnuura.

15 Dñehan bnuura bawo ti iwi!
Banohu bawulu mboṣ. Wulan
banohun mboṣ bti andoli ti katim ki
nul.

Uṭup wi Yuda apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yuda apiitun. Yetu awoon naweek baka ul na Yakob. Kakaarta ki kanaam na katēbantēn ki Piyeer apiitun. Yuda apiit kakaarta ki bañaan biki Naşibaṭi adatuṅ. Aji na baka balipara bañaan banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Mnwo mi bakan mēntan manyuuj kē baanwo bañaan biki Yetu, ṭiki maanwo mnwo mnuura. Akak aṭup baka jibi Naşibaṭi ajaan ado na banjaan bado buṭaan.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1-2)
2. Uba wi banjaan bajukan bañaan iko inwoon iinwo itool (3-16)
3. Banfiyaaruṅ bawo kaṅalad (20-23)
4. Mndēm manwoon ṭi Naşibaṭi! (24-25)

1 Nji Yuda aṭa Yakob[☆], nwoon nalempar Yetu *Krittu, dpiitanan an biki Naşibaṭi Aşin nja adatuṅ, aṅal baka, kē Yetu Krittu akyen baka.

2 Dñehan Naşibaṭi aṅagi'an, ajoobṭēnan nḥaaş akuṭ aṅalan ; dñehan awulan iko mēnt atuman.

Bajukan balagare (2 Piyeer 2.1-17)

3 An biki nḅaluṅ maakan, dbi ṭu uşal maakan ṭi ppiitan ṭi uko wi mbuur mi ṅtokuṅ. Kē nşē win hēnkuṅ kē dwo i kapiitan katēṅṭēnan nado kagutan, uko wi Naşibaṭi aṅenuṅ byaaş bloolan bañaan banwoon biki nul bafiyaar uhilna uduka te mṅṭo.

4 Na manjoonan, bañaan baloṅ baññoomuṅ Naşibaṭi bamena aneej ṭi ptoofan. Baji baṭēlēş bnuura bi nul kaji badinan bañaan pdo kado iko iṭop, kabot kapok Yetu anwoon

Ajugun aloolan. Upiitana undiimaan ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi kē aluṅ kakob baka.

5 Name iko mēnt bti, kē nşē ṅal kaleşanan jibi Ajugun abiin abuuran pntaali pi *Itrayel du *Ejiptu, aşē do kē bampokuṅ pfiyaar bakteṭi[☆].

6 Naleşan ṅwanjuṭ ṅanwoon ṅaambi lin ṭi uko wi Naşibaṭi aṭuuṅ ṅa pdo, ṅaduk dko di ṅafēṭuṅ: aṭu ṅa du bdēm kē ṅakyoonk unuur uweek wi pwayēş atanana te mṅṭo[☆].

7 Naleşan kak biki ṅbeeka ṅi Fodom na Gomora[☆] na ṅbeeka ṅanñogun baka bambiin ado ji ṅwanjuṭ mēnt awo ṭi pdo iko iṭop, abot apiinṅ na biinṅ kēme baaṭ batēnt baka^{*}; hēnkuṅ Naşibaṭi akob baka ado kē bawo du bdoṅ banwoon baankjēmşa, bañaan bti kē bawo katen ṭi uko mēnt[☆].

8 Bañaan mēnt banwoon ṭi ptoofan hēnk di bakaan aji bado : baji bado iko injaan iṭopan ṅleef ṅi baka yi ṅṭaafi ṅi baka ṅawuluṅ baka, bañoom Ajugun, aji bakar ṅwanjuṭ ṅandēmūṅ.

9 *Mikayel uwanjuṭ uweek, uundo kar *Untaayi Uweek wi ukṅomnuṅ puum pi *Moyit na wa – ajakaara na wa ṭaṅ: « Dwutu na Ajugun! »

10 Kē bañaan biki, başē ji bakar uko wi bawoon baammee ; kame ki baka kawo ji ki ṅlimariya ṅanwoon ṅaanwo na uşal aşē ji kaneeman baka.

11 Bañaan mēnt bawuṭani! Baṭaş bgah bi *Kayin ; itaka iṭon baka kē baneem ji *Balaam ; bakteṭ ṭiki bapataṭa ji *Kore.

12 Nalipariin bañaan mēnt: woli nayit ade, baji bado iko iṭop, baanji bakowa, baji başal ṅleef ṅi baka ṭaṅ. Bawo ji infēluṅ inwoon iinwo na meel yi uyook uñooṭuṅ. Bawo ji mnko manwoon maankbuk woli wal wi kakit ki ma udoo ban, mnko mi balēbuṅ, mankeṭuṅ aba.

13 Jibi ṅmaaron ṅi bdēk banṭuunkuṅ ṅajaan ṅajotan plēṭ kadun, hēnk di di bajaan bajotan kadun iko ikowandēnaan yi bajaan bado. Bawo

☆ 1:1 Natenan ṭi Maci 13.55; Markuṭ 6.3. ☆ 1:5 Natenan ṭi Ppēn 12.51. ☆ 1:6 Natenan ṭi Ujuni 6.2.

☆ 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.24-35. * 1:7 Apiinṅ na biinṅ kēme baaṭ batēnt baka : Baloṅ bapiit aji bapiinṅ na ṅwanjuṭ. ☆ 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.1-25.

ji njah njanneemuŋ añaay, kë Naşibaţi afël baka du bdëm bantootuŋ apel bi pti te mnŋo.

¹⁴ *Henok, anwoonŋ ateem nja na-paajanŋen ampënnuŋ ŋi *Adam, ado bi ŋup undiimaan ŋi uko wi baka aji : « Natenan! Ajugun aluŋ kabi na pntuni pi nwanjuŋ nyimanaan ni nul,

¹⁵ kahilna kawayëş bañaanŋ bti. Aŋup bampokuluŋ kë baduknaana ŋi iko iwuŋaan bti yi badoluluŋ wi bapokuŋ ptiinka na ŋi nŋup nŋam ni bado pekadu banwoonŋ baankŋaşa mënŋ baŋupunŋ ŋi a. »

¹⁶ Bawo bañaanŋ banjaanŋ baŋur nuran, kaŋëga, kabi duka duka ŋi pla iko inliluŋ nleef ni baka ; bawo bahomp banjaanŋ badaar bañaanŋ na nŋup nŋil.

Natamaan

¹⁷ Kë an biki nŋaluŋ maakan, naleşan uko wi *banjañan biki Yetu *Krittu Ajugun babiinŋ aŋupan aji ubi kawo.

¹⁸ Babi jakan aji : « ŋi nnuur nbaañşani, bañaanŋ bambenŋ baluŋ kabi, baluŋ kado kaŋaş iko iwuŋaan yi nleef ni baka nŋaluŋ inwoonŋ iinlil Naşibaţi. »

¹⁹ Bukal bajaanŋ baŋij bpaŋşër ; iko yi bañaanŋ bajën baŋaluŋ ijaanŋ iŋonŋ baka, baanwo na *Uhaaş wi Naşibaţi.

²⁰⁻²¹ Kë an biki nŋaluŋ maakan, namëbaan naliintŋ ŋi unŋal wi Naşibaţi aŋalanaŋ. Natamaan naliintŋ ŋi pfiyaar pyimanaan maakan pi nafiyaaruŋ nado kaya kadunŋ ŋi pa, nado kañehan na mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaţi, nayoont Yetu *Krittu Ajugun awulan mñaga mi nul mankwuluŋ ubida wi mnŋo.

²² Nañagiin banwoonŋ na nşal nŋëb ;

²³ nabuuran balonŋ wi naklowanuŋ baka bdoo ; nañagiin bandukiinŋ pñaga pannaakiiruŋ na palënk, nado naŋaafara pban imişa yi baka ingëjuŋ na iko iwuŋaan yi badoluŋ.

Pbeeb Naşibaţi

²⁴⁻²⁵ Nawulën nŋdëman Naşibaţi anwoonŋ aloolan ŋañ, anŋëpnunŋ ŋi Yetu *Krittu Ajugun abuuran nja. Ul ahiluŋ kayenŋan nawutna kajot ŋi

pekadu, kadolan nanaŋ ŋi kadunul ul anwoonŋ na mndëm, nawo bañaanŋ bajinŋ, nawo na mnlilan mnweek. Naşibaţi awo nawweek, ajug mndëm, mnhina na pşih du unjon, nŋa na faan te mnŋo! Uwo hanŋ!

Uko wi Naşibaţi ayuujuŋ Yowan

Uşup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yowan, nanjañan i Yetu Krittü apiitun. Aşup aji iko yi apiitun bti ŧi kakaarta ki awin win ya na keş ki nul, akak atiink ya na ibaş yi nul. Aji Uhaaş wi Naşibaţi uneejuŋ ŧi a, ahilna ame iko mēnt bti. Babi mob Yowan ayaanaan du unjiw wi Patmot aduka da, du ubeeka wi Aşiya. Ukaan ke apiit kakaarta ki katēŋtēnaan banwoon ŧi kadun ki banfiyaaruŋ ŧiki du unjon babi han baka maakan. Uko mēnt ukaan ke aji na baka bamēban baliint te unuur ubaañsaani, bahaş ŧiki Yetu aji : « Bampokuŋ buşaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaan bawul bañaan ubida banwoon du uwoorta wi Naşibaţi.» » 2.7. Ke Yetu ŧi uleeful abi hēnkuŋ kawat buşaan. Uka iko yi aşupun ŧi ulibra wi inkaan udooni : uteek uwo ke ŋhaaş ŋi buşaan ŋawo ŧi plemp ŧi umundu wi, ke banfiyaaruŋ Krittü bakluŋ kahaj te badoo bafin balon ŧi baka. Utēbantēn uwo ke Yetu awoon Nabuuran bañaan, aluŋ kawat bañaan bti bampokuŋ Naşibaţi kaşu na ŋhaaş ŋi buşaan. Uwanjantēn uwoon ke Naşibaţi ahank katum pa bañaan banfiyaaruŋ, biki bafinun pa katimul. Aşup aji Fatana na ŋwanjut ŋi nul, na bañaan bti banşaşuluŋ, Yetu aluŋ kawat baka kafel du bnjiir. Başı bhalu baluŋ kabi, na mboş mnhalu na ubeeka uhalu. Naşibaţi na Ajugun Yetu baluŋ kabi kafet da na bañaan bantiinkuluŋ.

¹ Uko umpiitun ŧi ulibra wi, wi wi Naşibaţi awuluŋ Yetu Krittü pa ayuuj balemparul uko unkmbiin hēnkuŋ uunkjon. Ayil uwanjut wi nul du Yowan nalemparul ke uyuuja uko mēnt.

² Yowan ayuuj bnuura ke uko bti wi aşupun uwo uşup wi Naşibaţi na uko wi Yetu Krittü adiimanuluŋ.

³ Ñaan ankkakalēşun iko inklun kabi mēnt na bañaan banktiinkun ya abot aşaş ya banuurandēni. Na manjoonan wal wi iko mēnt bti ikdolaniin uñogi.

Pwul mboş pi Yowan

⁴ Nji Yowan nji kapiitun banfiyaaruŋ banwoon ŧi ŋbeeka paaj na ulon ŋi Aşiya.

Dñehan Naşibaţi awulan bnuura abot aşooranan ŋhaaş, ul anwoon, anjonun nwoo, ankmbiin. Dñehan kak ŋhaaş paaj na ulon ŋanwoon ŧi kadun ki pşij pi pşih pi nul ŋawulan bnuura ŋabot ŋaşooranan ŋhaaş.

⁵ Abot añehan Yetu Krittü, ammaaruŋ iko yi na manjoonan, aşup ya, anwoon nateek annaşiin ŧi pket, abot awo naşih i başih biki mboş awulan bnuura abot aşooranan ŋhaaş. Yetu Krittü añal nja abot abuuran nja wi awuluŋ ubida wi nul, Naşibaţi ahilna amiir nja ipekadu.

⁶ Ado nja ke ŋwo pntaali pi başenan banwoon başih aşē lemp ŧi kadun ki Naşibaţi Aşin. Mndēm manwo ŧi a te uba umundu! Aşih te mndani! Uwo han!

⁷ Natenan, abi ŧi infelun. Ke bañaan bti bakluŋ kawina, bandoon aluŋana uleef baluŋ kawina. Bañaan biki umundu bti baluŋ kado kaşēga. Aa! Uwo han!

⁸ Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti anwoon, anjonun nwoo, ankmbiin aji : « Nji dwoon nateek abot awo nabaañsaani. »

Mnwin mi Yowan

⁹ Nji Yowan ayišan, nji nşokuŋ na an pşih, ahaj akuş amiir ji an ŧi pdo kaşaş Yetu, babi mobēn añooş du unjiw wi Patmot ŧiki djukan Uşup wi Naşibaţi, uko wi Yetu.

¹⁰ Unuur ulon wi pdēman Ajugun, Uhaaş wi Naşibaţi uneej ŧi nji, ke ntiink ŧi kafet naan pdiim plon pweek panwoon ji plul.

¹¹ Pdiim pajakēn aji : « Uko wi ikwinun, piitan wa ŧi ulibra iya iwul banfiyaaruŋ banwoon ŧi ŋbeeka paaj na ulon ŋi : Efet, Timirna,

Pergam, Fiyatira, Fardet, Filadelfiya na Lawoditiya. »

¹² Wi ntiinkun pdiim mēnt, dko aji dten ñaan ankṭiiniin na nji ašē win kfiiṭi paaj na plon kanṭakni uwuuru.

¹³ Ṭi ptoof pi kfiiṭi kun kē nšē win uko unwoyi ji ñaan. Awohara kamiša kanyulun aban te du ihoṭ abot atan ka na katēl ki uwuuru ṭi bjēnt.

¹⁴ Uwel wi ñaan mēnt ufaat feh awo wo ji muuṭ, kē kēš ki nul kawo ji bdo banjeenu.

¹⁵ Ihoṭul ijeen ji ifeeru inṭuun ṭi bdo, kē pdiim pi nul padēm ji ubulan.

¹⁶ Amēban njah paaj na ulon ṭi kañenul kadeenu, kē kakej kajul ki nde ntēb kašē pēn ṭi mntumul, kaara di nul kē daknuur ji udiin unuur.

¹⁷ Wi nwinulun, djot ṭi ihoṭul awo ji ñaan aketun keṭ. Kē ašē pafēn kañenul kadeenu ajakēn : « Wutan kalēnk ; nji dwoon najuni akuṭ awo nabaañsaani.

¹⁸ Dwo anwoon najeb ; dbi keṭ ašē wo hēnkun najeb te mnṭo akuṭ awo na inigsaani yi pkeṭ na yi mnkeṭ.

¹⁹ Piitan uko wi ikwinun : uko unwoon hēnkun na unklun kabi.

²⁰ Kē ṭi uko wi njah paaj na ulon ni iwinun ṭi kañen naan kadeenu na kfiiṭi paaj na plon ki uwuuru dpibanu wa : njah paaj na ulon nṭun ṭi jawoon ṭi wanjut paaj na ulon ni banfiyaaru ṭi nbeeka paaj na ulon ; kē kfiiṭi paaj na plon kun kawo kntuk paaj na plon ki banfiyaaru.

2

Uṭup wi bapiitun banfiyaaru biki Efeṭ

¹ Ajakēn aji : « Piitan banfiyaaru* biki Efeṭ iji na baka : “Ammēbanun njah paaj na ulon ṭi kañen kadeenu abot apoš ṭi ptoof pi kfiiṭi paaj na plon ki uwuuru aṭiini aji :

² Dme uko wi najaan nado, ame unoor wi nan na kamiir ki nan. Dme kē naanji nadinan bañaan bawuṭaan

bawo ṭi pntuk pi nan ; bañaan banjakun aji bawo banjañan ašē wo baanwo banjañan biki naan, naten baka ayikrēn kē bawo baṭilan.

³ Dme kak kē naji namiir ṭi mnhaj mi nakhajun pa nji bē naanwutani.

⁴ Kē nšē wo mēnlilan ṭi uko ulon uwuṭaan wi nwinun ṭi an. Uko mēnt uwo kē naankak aṅalēn jibi nabiin aṅalēn ṭfa.

⁵ Nalešan jibi nabiin awo ṭfa, natenan jibi nakaki kafet, naṭelšan ṭi hašan nabot nado kado jibi najaan nado ṭfa. Woli naando han, kabi du an kapēnan pfiiṭi pi nan ṭi dko di pawoon.

⁶ Kē našē ka umban ulon wi nadoli bnuura : napok ji nji iko yi banikolayib bajaaru bado†.

⁷ «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi Uhaaš wi Našibaṭi ujakuṭ na banfiyaaru. Bampokun buṭaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaaru bawul bañaan ubida banwoon du uwoorta wi Našibaṭi.” »

Uṭup wi bapiitun banfiyaaru biki Fimirna

⁸ Akak ajakēn : « Piitan banfiyaaru biki Fimirna iji na baka : “Anwoon nateek akuṭ awo nabaañsaani, anketun akuṭ anaṭa ṭi pkeṭ aṭiini aji :

⁹ Dme unoor wi nan na bwaan bi nan – kē našē wo bayok na manjoonan. Dme kak iko iwuṭaan yi bañaan baktaparanan. Baji bawo biki pntaali pi Našibaṭi ašē wo baanwo baka, bawo biki *katoh kañehanaani ki *Fatana.

¹⁰ Naklēnk nin ṭi uko wi naklun kahaj. *Untaayi Uweek uwat balon ṭi an ukalabuš, kado na pdolan nadekēn feṭ. Kē hēnk di naklun kahaj ṭi nnuur iñeen. Namiiran uko mēnt woli badoo fiṭan, nšē lun nwulan ubida uwo katuum ki nan.

¹¹ «“Bankaan ibaṭ batiinkan uko wi Uhaaš wi Našibaṭi ujakuṭ na banfiyaaru. Bampokun buṭaan baankkeṭ utēbantēn‡.” »

* **2:1** Banfiyaaru biki Efeṭ: Ṭi ugrek baji uwanjut wi banfiyaaru biki Efeṭ. † **2:6** Banikolayit : Ulibra wi ṭaṅ uṭiiniyaanun bañaan mēnt banjaaru bajukan ṭi ṭup ṭi nwoon ṭi ṭilan kē ṭup ni babiin ajukan našē wo ṭameeṭanaa. ‡ **2:11** Baankkeṭ utēbantēn : Ṭi uba umundu baankkeṭ kabi kaba ba te mnṭo.

Uɕup wi bapiitun banfiyaaruŋ biki Pergam

¹² Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Pergam iji na baka : “Anwoon na kakej kajul ki nde ntëb aɕiini aji :

¹³ Dme dko di nafëtuŋ: *Fatana akɕihun da. Namëbanaan bnuura, kë wi badoon afin ɕi ptoofan du dko di Fatana afëtuŋ Antipaɕ anfiyaaruŋ abot awo aanji ɕaɕna pɕiiniyaan uko wi naan, naanɕaɕan pfiyaarën.

¹⁴ Kë nɕë wo mënlilan ɕi iko ilon inkdolaniin ɕi an : nawo ɕi na baɕaɕ balon banjaan baɕaɕ uko wi Balaam ajaan ajukan. Ajukan Balak jibi akdoli kadoo kaɕu baɕaɕ biki Itrayel bado buɕaan wi bakdeen nɕtaam nji bafinarun nɕton abot aɕopan nleef nji baka na pjuban pi piintɕ*.

¹⁵ Nakak awo na baɕaɕ balon ɕi an bankɕaɕun pjukan pi banikolayit.

¹⁶ Naɕëlɕan nɕbida nji nan keeri! Woli naanɕëlëɕ nja, kabi du an hënkun, kagut na baɕaɕ mëntan na kakej kanjaan kapëna ɕi mntum mi naan.

¹⁷ «“Bankaan ibaɕ batiinkan uko wi Uhaaɕ wi Naɕibaɕi ujakuŋ na banfiyaaruŋ. Bampokuŋ buɕaan, dlun kawul baka pde panwoonun baɕi*¹⁷, pi baɕaɕ bawoon baambaan kawina, na plaak pfaatal pi bapiitun katim kalon kahalü ki nin ñaan alon awoon aamme me bë mënt anyeenkun ka a.” »

Uɕup wi bapiitun banfiyaaruŋ biki Tiyatira

¹⁸ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Tiyatira iji na baka : “Abuk Naɕibaɕi anwoon na këɕ kanwoon ji bdoo, kë ihoɕ ijeen ji ifeeru inɕuun ɕi bdoo aɕiini aji :

¹⁹ Dme uko wi najaan nado : unjal, pfiyaar, kamiir ki nan, na jibi najaan naɕënk batëntan. Dme kë nataman apel wi nabaan ame'en me.

²⁰ Kë nɕë wo mënlilan ɕi uko ulon ɕi. Nawut ñaaɕ anwoon Jeɕabel kë awo ɕi ptoofan. Aji ul awo *Naɕupar Naɕibaɕi

aɕë ji guur balempar naan kajukan baka pɕopan nleef nji baka na pjuban pi piintɕ kabot kade uyemaɕ wi nɕtaam nji bafinarun nɕton.

²¹ Dɕena nnuur pa awugëɕ uɕal kë aɕë pok aduka ɕi pdo iko iɕop mëntɕ.

²² Dɕu'a mnhaj kadola apiintɕ ɕi kaliɕa ado kahaj maakan, ul na banjaan bajuban pjuban pi piintɕ na a. Dwut baka woli badi ɕaɕ aɕaɕan iko iwuɕaan yi ajaan aɕu baka pdo.

²³ Dkak alun kafin babukul. Hënk banfiyaaruŋ bti bame kë dme uko wi baɕaɕ bajaan baɕal du nɕhaaɕ nji baka, kaɕe katuum ñaan andoli ɕi uko wi adolon.

²⁴ «“Kë an biki Tiyatira nanwoon naanɕaɕ pjukan pi ñaaɕ mëntɕ, an nanwoon naamme iko yi bajaan badu iko immeniin yi *Fatana, mënkak aka nin uko ulon wi pɕupan.

²⁵ Dji ɕaɕ namëban bnuura uko wi najukuŋ te ukakën.

²⁶ «“Bampokuŋ buɕaan abot ado uko wi nji nɕaluŋ te unuur ubaaɕaani, dlun kaɕu baka ɕi kadun ki nɕaak.

²⁷⁻²⁸ Mnhina mi Paapa awulun mi mi nji kawulun baka, balun kado kaɕih nɕaak mëntɕ na kmëni kakob baɕaɕ bawuɕaan jibi ñaan ajaan afom iɕukar. Dkak awul baka unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa*.

²⁹ «“Bankaan ibaɕ, batiinkan uko wi Uhaaɕ wi Naɕibaɕi ujakuŋ na banfiyaaruŋ.” »

3

Uɕup wi bapiitun banfiyaaruŋ biki Fardë

¹ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Fardë iji na baka : “Awoon na nɕhaaɕ paaj na ulon nji Naɕibaɕi abot amëban njah paaj na ulon aɕiini aji : Dme uko wi najaan nado ; baɕaɕ baɕal aji nawo bajeb kë naɕë wo bakaɕ.

² Nawoon bten, nataman nawutna kakaɕ bti ; dwin kë uko wi nadolon

* 2:14 Natenan ɕi Mnfen 25.1-2. * 2:17 Natenan ɕi Ppen 16.32-34. * 2:27-28 Natenan ɕi Kaɕaam 2.8-9.

uunwinana bnuura ti kadun ki Naşibaţi.

³ Naleşan jibi nayeenki tfa Uţup wi Naşibaţi, namëbaan wa, nakuţ nawugëş nşal. Woli naanwo bten, kabi du an ji nakiiş, bë naankme wal mënt.

⁴ Kë balon ti an du Fardet başë wo banwoon baantopan imişa yi baka ; balun kagakandër na nji kawoh imişa ifaatal tiki bataan na pwoh ya.

⁵ Bampokun buţaan bakwohun keeri imişa ifaatal, nin mënkpenan itim yi baka ti ulibra wi bapiitun itim yi bańaan bankaan ubida wi manjoonan. Woli dlun awo du kadun ki Paapa na nwanjut ni nul, kaţup kaji bańaan mënt bawo biki naan.

⁶ «“Bankaan ibaţ batiinkan uko wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujakun na banfiyaarun.” »

Uţup wi bapiitun banfiyaarun biki Filadelfiya

⁷ Ajakën kak : « Piitan banfiyaarun biki Filadelfiya iji na baka : “Anwoon nayimanaan, anwoon Manjoonan, awo na kaniigşaani ki *Dayiţ naşih, anjaan ahaabëş bë nin ñaan aanji dët, anjaan adët bë nin ñaan aanji haabëş aţiini aji :

⁸ Dme uko wi najaan nado. Dţu ti kadunan plëman panwoon bhaab, pi nin ñaan awoon aanhil pdët. Naan-hinan maakan aşë mëbana uko wi njakun, naampokën.

⁹ Natenan uko wi nji kalun kado bańaan biki *katoş kañehanaani ki *Fatana. Baji baji bawo biki pntaali pi Naşibaţi aşë wo baanwo biki pa, bawo baţilan. Dluş kado baka babi banup ti kadunan başë bame kë nji dnalan.

¹⁰ Kë an naşë mëban uţup naan, amiir, ukaan kë nji kanaţ ti uko wi nan nawutna kahaj mnhaj mi Naşibaţi akţuun bańaan biki umundu bti katenna jibi bawo i na manjoonan.

¹¹ «“Dbi hënkun, namëbaan bnuura uko wi nayeenkun, nin ñaan alon awutna kayeenk katuum ki nan.

¹² Bampokun buţaan, ddo baka banaţ ji pţap du *Katoş ki Naşibaţi i naan. Nin baankak apën da. Dpiit ti baka katim ki Naşibaţi i naan na katim ki ubeeka wi Naşibaţi i naan. Ubeeka mënt uwoon Yerutalem dhalu dankwalnaniin baţi du Naşibaţi i naan. Dpiit ti baka kak katim naan kahalul.

¹³ «“Ankaan ibaţ atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakun na banfiyaarun.” »

Uţup wi bapiitun tun banfiyaarun biki Lawoditiya

¹⁴ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Lawoditiya iji na baka : “Ñaan i bajaan badu uwo han, anjaan aţup na manjoonan uko wi Naşibaţi, anwoon nateek, anşihun iko bti impaşaniin aţiini aji :

¹⁵ Dme uko wi najaan nado uwaan udooni. Dnal nado uko unkaan udooni.

¹⁶ Kë jibi uko wi najaan nado uwaanun udooni, dban ti ppokan.

¹⁷ «“Naji naji nawo bayok, naanwaan nin uko ulon aşë wo naamme kë nawo banwuţanun, bajuuk, bawaan, banwoon bakuul abot awo byişu.

¹⁸ Hënk, natiinkan uko wi nji kakanan: nanugan wuuru wi naan wi mbomanun bnuura maakan, wal mënt nawo bayok na manjoonan. Nanugan kak imişa ifaatal nawohara, nawutna kawo byişu kakowa, nabot nanug bko bi këş nahilna nado kawin bnuura.

¹⁹ Kë nji, bańaan biki nji nşalun dji kaşoman na baka kakuţ kakob baka. Natamaan keeri, nawugëş nşal.

²⁰ Natenan, dwo ti plëman akob. Ñaan antiinkun pdiim naan ahaabëşaan plëman, kaneeş du katoşul, nde kañah.

²¹ Nji dpok buţaan, aţo na Paapa ti pţij pi pşih. Bampokun buţaan, dţen baka babi baţo na nji ti pţij pi pşih.

²² Ankaan ibaţ atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakun na banfiyaarun.” »

4

Ptjij pi pshih pi Naşibaţi

¹ Wi uko wan uţepun, dkak aten, awin plēman panwoon bhaab du baţi aşē tiink pdiim pambiin aţiini na nji, pambiin awo ji plul kē pajakēn : « Payiin ibi ti, nşē diimanu uko unklun kaţep. »

² Ti dko mēnt, kē *Uhaaş wi Naşibaţi uşē neej ti nji. Ptjij pi pshih plon pawo du baţi, kē alon aţo ti pa.

³ Dwin uko ujeenk al na uniilu kē uknuur ti a. Kaņaanan ki ubopal kalon kankwoj wojun kafooy ptjij pi pshih.

⁴ Bantohi iñeen ntēb na babaakēr banwohariin imişa ifaatal feh, afuuta nţepi ni pshih ni uwuuru baţo ti itij yi pshih afooy ptjij pteek pun.

⁵ Iliik liik na idiim na imparantant ipēn ti ptjij. Kfiiti paaj na plon kayik ti kadun ki pa, kul kawoon nhaaş paaj na ulon ni Naşibaţi.

⁶ Uko ulon uwo ti kadun ki ptjij, awo ji bdēk banwoon ji kawini kanknuurun.

Nko nbaakēr nşawo ti ptoof pi ptjij abot afooy pa ; awo na kēş ti kadun na kafet.

⁷ Uko uteek unaam na uliihu, kē utēbantēn uwo ji uwit ukaş umpoţi, uwajantēn kē uwo na kaara dannaa-mun na di nşaan, kē ubaakantēn unaam ji ukat uweek unkyiţun.

⁸ Nko nbaakēr nşun nşawo undoli na ibaaklu paaj inwoon na kēş ti ya meet na ti iban. Naji nabi kahuuran huuran unuur bti na utejan bti kaji :

« Iyimani, iyimani, iyimani, iwi Naşibaţi *Anhiniin iko bti, anjonun nwoo, anwoon, ankmbiin. »

⁹ Hēnk, uyaaş undoli wi nko nbaakēr nşun nşajaan nşayeeh kadēman, kabeeb Naşibaţi anţoon ti ptjij pi pshih, anwoon te mnţo,

¹⁰ bantohi iñeen ntēb na babaakēr bukun bajot ti ihoţ yi anţoon ti ptjij, adēman anwoon te mnţo. Baji bafel nţepi ni pshih ti kadun ki ptjij kaşē ji :

¹¹ « Ajugun, Naşibaţi i nun

bañaan bawo biki kadēmanu kabot kabeebu
mnhina bti manwoona du iwi,
ţiki iwi ipaşun iko bti,
injalun ppaş ya,
kē iwo yii yi. »

5

Anwoon unkaneel wi bţejan

¹ Dkak awin ti kañen kadeenu ki anţoon ti ptjij pi pshih ulibra umpiitaniin ti meet na ti bdig, kē adēt wa aşē jatan nşyaaş paaj na ulon kameel ki pbeela kakuuţna wa.

² Kē nşē win uwanjuţ unwoon na mnhina mnweek kē uhuuran maakan aji : « In ataanjun na ppēnan uko undētnun ulibra kahaabēş wa? »

³ Kē nin alon du baţi na ti mboş na ti mboş uţeeh aanhil phaabēş wa kaleyiir.

⁴ Wi wi nşaan awooni maakan ţiki baanwin win nin nşaan anţaanji na phaabēş wa.

⁵ Alon ti bantohi kē aşē ji na nji : « Kwooni! Tenan, uliihu wi pntaali pi Yuda[☆], ampēnnun ti *Dayiţ, awat başooradul ; ul ahilun ppēnan uko wi badētnun ulibra nşyaaş paaj na ulon kahaabēş wa.

⁶ Wal mēnt kē nşē win ti ptoof pi ptjij pi pshih na pi nko nbaakēr na pi bantohi, anwoon unkaneel wi bafaalun. Awo na itiim paaj na plon ti bkow akuţ awo na kēş paaj na plon. Kēş mēnt kawoon nhaaş paaj na ulon ni Naşibaţi, ni ayilun ti umundu bti.

⁷ Anwoon unkaneel abi ayeenk ulibra ti kañen kadeenu ki anţoon ti ptjij pi pshih.

⁸ Wi ayeenkun wa, nko nbaakēr nşun na bantohi iñeen ntēb na babaakēr babi anup ti kadun ki anwoon unkaneel adēmana. Andoli amēban bntuni na ikoopa yi uwuuru intumi mnkulan manwoon pñehan pi bañaan biki Naşibaţi.

⁹ Bayeeh kayeeh kahalu aji :

« Itaan na pyeenk ulibra kapēnan iko indētnun wa ţiki ibi faalana,

☆ 5:5 Natenan ti Ujuni 49.9.

na pñaaƙ pi nu ikakan du Naşibaƙi
bañaan biki kşini bti, nşup bti, kntaali
bti na nşaaƙ bti.

10 Ido baka kē bawo pntaali pi
baŋejan banwoon başih
aşē lemp ƙi kadun ki Naşibaƙi,
bankşihun ƙi mboş. »

11 Wal mēnt dwin abot atiink idiim
yi nwanjut nşum nşanfooyun pşij pi
pşih na nko nun na bantohi. Naşum
pşum paŋ awo kntuni na kntuni kşum
maakan,

12 aşē yeeh na idiim iweek maakan
aji :

« Bañaan bawo biki kadēman, kabot
kabeeb anwoon unkaneel un-
faalaniin
ƙiki awo mnhina abot awo pyok, awo
uşal untuņa,
abot awo uforŋa. »

13 Dkak atiink iko impaşaniin bti in-
woon du baƙi, ƙi mboş, ƙi mboş uŋeeh,
na ƙi bdēk, iko bti inwoon ƙi ya kē ikji :
« Iwi inşoon ƙi pşij pi pşih na iwi in-
woon unkaneel,
nbeeban adēmanan ƙiki nawo mndēm
na mnhina te mnşo. »

14 Kē nko nbaakēr nun nşaşē ji : « Uwo
haŋ » kē bantohi başē nşup ƙi kadun ki
baka adēman baka.

6

Ppēnan iko inkuuŋun ulibra

1 Hēnk, kē nwin, wi anwoon unka-
neel apēnanun uko uteek unkuuŋun
ulibra, kē nşē tiink ulon ƙi nko nbaakēr
nun kē ukşini na pdiim pweek pan-
woon ji kamparantant aji : « Biini. »

2 Kē nten aşē win umpēlēt ufaatal
kē ukbi. Andapiin wa awo na
kaŋaanan ki işuuri, kē bafuuŋana utepi
wi pşih. Kē aya awo nayoh du ugut,
kaya kado kayoha yoh.

3 Wi apēnanun utēbantēn, dtiink uko
utēbantēn ƙi nbaakēr nun kē uhuuran
aji : « Biini. »

4 Kē umpēlēt ulon ukak apēn, awo
ujeenk. Andapiin wa bawula mn-
hina mi pşij ugut ƙi mboş, bañaan bado
kafinjar. Bawula kakej kaweeƙ.

5 Wi apēnanun uwajantēn, dtiink
uko uwajantēn ƙi nbaakēr nun kē uhu-
uran aji : « Biini. » Kē nten aşē win
umpēlēt ujēnal. Andapiin wa awo
na uko upeeşaraani ƙi kaŋen.

6 Kē nşē tiink uko ji pdiim ploŋ
pampēnnun ƙi ptoof pi nko nbaakēr nun
aji : « Unkil wi maaj pa baluk bi un-
uur, nkil nwanjut nji udut pa baluk bi
unuur. Kē ukēra na ubiŋu, nawutan
preeş jibi pawoon. »

7 Wi apēnanun ubaakantēn, dtiink
uko ubaakantēn kē uhuuran aji : «
Biini. »

8 Kē nşē win umpēlēt unwoon ji
ujaagal unlewun. Andapiin wa ka-
timul kawo pkeş kē i bajaan bado
mnkeş aşē ŋaşa. Bayeenk mnhina mi
pfiŋ na kej, na ubon, mmaak, na nko
nji uŋeeh bañaan biki kafah kalon ƙi
ibaakēr yi umundu.

9 Wi ahaabēşun uŋeenantēn, dwin ƙi
*bliit bi mngur uŋeeh nşaşē nji bañaan
biki bafaalun ƙiki babi fiyaar Naşibaƙi
akuş aşup uko wi nul.

10 Bahuuran na pdiim pweek
aji : « Ajugun Nayimanaan, an-
woon na manjoonan, iyoonk lum
kawayşaanun na bañaan biki umundu
ƙi pñaaƙun pi batulun, kakob baka? »

11 Wal mēnt kē başē wul baka an-
doli kamişa kafaatal aşē ji na baka
bayoonk ntiinku kak te bayiŋ baka
banklemparun Yetu banwoon i pbi
kafinjana jibi bukal bafinaniin bakaş.

12 Hēnk, kē nwin, wi ahaabēşun
upaajantēn, kē mboş manşē şinşar
maakan, kē unuur ujēn awo ji ihil, kē
pli bti pajeenk jud awo ji pñaaƙ.

13 Njah najot ƙi mboş awo ji mnko
manwoon maandobi jeenk mi ukēk
uwatun,

14 kē baƙi bakak awo ji kambantan
ki banujun, kē inkun na njiw bti ipēn
du dko di iwoon.

15 Wal mēnt kē başih biki mboş,
bañaan baweeƙ, başih biki bangoli,
bayok, bañaan bantiinkaniin, balemp
bti na baweeƙ biki baka bti başē ya
amena du ihēr yi inkun na du mnlaak
manwoon da.

¹⁶ Bawo ɥi pji na inkun na mnlak : « Najotnun, namenun ɳlow kēs ki anɥoon ɥi pɥij pi pɥih, nakuɥ nalowanun udeeb wi anwoon unkaneeel.

¹⁷ Unuur uweek wi udeeb wi baka ubii, in aknaɥun? »

7

Uko unkyuujun kē bañaan bawo biki Naşibaɥi

¹ Wi iko yan iɥepun, dwin ɳwanjuɥ ɳbaakēr kē ɳawo ɥi imban ɳbaakēr yi umundu, ɳamēban ɳyook ɳbaakēr, uyook uwutna kayook ɥi mboş kēme ɥi bdēk kēme ɥi bko blon.

² Dkak awin uwanjuɥ ulon kē ukwoona umayar unuur apaya, uwo na uko wi ukdoon kaɥu ɳaaɳ kayuujna kē awo i Naşibaɥi anwoon. Udo pdiim pweek aji na ɳwanjuɥ ɳbaakēr ɳambiin ayeenk mnhina mi ptok mboş na bdēk :

³ « Nawutan katok mboş na bdēk na mnko : nayoonkan duna ɳɥu ɥi ijuk yi biki Naşibaɥi uko unkyuujun kē bawo biki nul. »

⁴ Hēnk, kē baɥup hum di bañaan biki baɥuun uko mēɥ bawoon, bawo : iñeen-week na iñeen ɳbaakēr na babaakēr ɳyaaş iñeen-week iñeen (144 000) bampēnni ɥi kntaali bti ki babuk Itrayel.

⁵ Biki pntaali pi Yuda biki baɥuun uko unkyuujun kē bawo biki Naşibaɥi bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

Biki pntaali pi Ruben bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

Biki pntaali pi Gad bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

⁶ ɥi pntaali pi Ater bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

Biki pntaali pi Neftali bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

Biki pntaali pi Manate bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

⁷ Biki pntaali pi Timeyon bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

Biki pntaali pi Lewi bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

Biki pntaali pi Itakaar bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

⁸ Biki pntaali pi Fabulon bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

Biki pntaali pi Yotef bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

Biki pntaali pi Benjamin bawo iñeen-week iñeen ɳyaaş iñeen na ɳtēb (12 000).

Bañaan baɥum maakan biki ɳtaak bti

⁹ Wi uko wan uɥepun, kē nşē win pntuk pi bañaan pweek maakan, pi nin ɳaaɳ awoon aanhil pñen. Bawoona ɳtaak bti, na kşini bti, na kntaali bti na ɳɥup bti anaɥ ɥi kadun ki pɥij pi pɥih na ki anwoon unkaneeel wi bɥenjan. Bañaan mēɥ bawohara imişa ifaatal, awo na ijaak ɥi iñen.

¹⁰ Bahuuran maakan aji :

« Naşibaɥi i nun anwoon ɥi pɥij pi pɥih na anwoon unkaneeel babuuranun nja. »

¹¹ Kē ɳwanjuɥ bti ɳaşē fooy pɥij pi pɥih na bantohi na ɳko ɳbaakēr ɳun aɳup afēɥ kaara ɥi mboş adēman Naşibaɥi,

¹² ɳaji :

« Uwo haɳ! Naşibaɥi i nun, ɳbeebu adēmanu

ɥiki iwo na uşal untuɳa

na mndēm na mnhina te mnɥo.

Uwo haɳ! »

¹³ Alon ɥi bantohi bukuɳ anaɥa aşē heparaan aji : « Bañaan banwohariin imişa ifaatal yi, bawo bahon ba? Bawoona ɥun ba? »

¹⁴ Kē nteem aji : « Naweeek, iwi imeen. »

Kē aşē ji na nji : « Bawo bañaan banwoonun du mnhaj mnweek ; banaj imişa yi baka ɥi pñaak pi anwoon unkaneeel akakan ya ifaatal.

¹⁵ Uko wan ukaan kē banaɥ ɥi kadun ki pɥij pi pɥih pi Naşibaɥi, adēmana pnak na utejan du dko dyimanaan

di nul, kë anŋoon ɥi pa alun kayenjan baka.

¹⁶ Ubon uunkak ade baka, udaan uunkak aɥij baka, bnuur baankak atër baka, këme uyook uyik ulon.

¹⁷ Anwoon unkaneeel, anwoon ɥi ptoof pi pɥij pi pɥih akun kawo nayafan i baka kašë kañoof baka du nkumpëš ɳi meel manjaan manwul ubida. Našibaɥi alun kawent mnkuul bti manwoon ɥi kës ki baka. »

8

Ppënan uko uɥënk paaj na ulon unkuuɥnuɳ ulibra

¹ Wi anwoon unkaneeel wi bɥenjan apënanun uko unkuuɥnuɳ ulibra uɥënk paaj na ulon, kë baɥi bašë yomp bti ado uko ji ptoof pi uwoori.

² Kë nšë win ɳwanjut paaj na ulon ɳanjaan ɳanaɥ ɥi kadun ki Našibaɥi, kë ɳayeenk klul paaj na plon.

³ Uwanjut ulon kak unwoon na pɥukar pi uwuuru panjaan patërna mnkulan ubi anaɥ kañoog *bliit bi mngur. Uyeenk mnkulan mntum katër ma du bliit bi mngur banwoon ɥi kadun ki pɥij pi pɥih pi Našibaɥi, manhilna mampaya na pñehan pi biki Našibaɥi bti.

⁴ Kë udu wi mnkulan mankyikuɳ ušë pënna ɥi pɥukar panwoon ɥi kañen ki uwanjut wun apaya du Našibaɥi na pñehan pi biki nul.

⁵ Wi wi uwanjut ušaan ajej pɥukar atuman pa bdoo banwoonun du bliit bi mngur ašë fël pa ɥi mboš. Wal mënt kë imparantant na idiim itiinkanaa, kë iliik liik iklañša, mboš bti kë manšintari.

Klul paaj na plon

⁶ Kë ɳwanjut paaj na ulon ɳanwoon na klul ɳun ɳašë bomandër pa plul.

⁷ Uteek ululi, kë mpoj na bdoo inaakiirun na pñaak išë jot ɥi mboš ; kafah kalon ɥi ifah iwajanɥ yi mboš kë kayiki, kë kalon ki mnko kayik na ujaagal bti.

⁸ Utëbantën ululi, kë ušë wo wo ji pnkun pweek pankyikuɳ pajotnuɳ

bdëk ; kë kafah kalon ɥi ifah iwajanɥ yi bdëk kakak pñaak.

⁹ Kafah kalon ɥi iwajanɥ ki ɳko ɳanwoon ɥi bdëk bweek kakeɥi, kë kafah kalon ɥi iwajanɥ ki iɥem na ɳlantu katokaa.

¹⁰ Uwanjut uwajanɥen ululi, kë du baɥi, ujah uweek ušë jot ayik ji bdoo bweek. Ujot ɥi kafah kalon ɥi iwajanɥ yi idëk na nkumpëš.

¹¹ Katim ki wa kawo unhaayun, kë kafah kalon ɥi iwajanɥ yi meel ka haayi, ukaan kë bañaan batum bakeɥi.

¹² Uwanjut ubaakanɥen ululi, kë kalon ɥi ifah iwajanɥ yi bnuur na ki pli na ki ɳjah išë koba, hënk, kafah kalon ɥi iwajanɥ yi ɳa ijëmšaa : unuur uwaan kafah kalon ki bjeehi bi wa, kë utejan ukak awaan bi wa.

¹³ Wal mënt dten ten, ašë tiink ukat uweek unkyiɥun du kalowan du baɥi ahuuran maakan aji : « Pwuɥan, pwuɥan, pwuɥan ɥi bañaan biki mboš wal wi ɳwanjut ɳwanjanɥ ɳandukiin plul ɳaklulun. »

9

Plul pñeenanɥen

¹ Uwanjut uñeenanɥen ululi, kë nšë win ujah kë upënna baɥi ajot ɥi mboš. Ujah mënt uyeenk kaniigšaani ki bnjiir bweek,

² aya ahaabëš ba, kë udu ušë pën ɥi ba awo ji udu wi bdoo bweek. Udu ufëlan bnuur na dko bti.

³ Kë ɳguul ɳašë pënna ɥi udu mënt aniink mboš ; ɳayeenk phina pannaami na pi ɳtifar ɳi mboš.

⁴ Baneenan ɳa pban ujaagal na mnko, ɳawut kaban nin uko ulon unjaan umay ɥi mboš. Bañaan banwoon baanwo na uko unkyuujun kë bawo biki Našibaɥi ɥi ijuk ɥaɳ biki ɳawoon i katap.

⁵ Kë bašë neenan ɳa ɳafin baka, baji ɳahajan hajan baka kli kañeen. Mn-haj mi ɳajaan ɳaɥu manwo ji mi ñaan ajaan ahaj woli utifar utapa.

⁶ ɥun ɳnuur mënt bañaan bado kala pkeɥ pašë paɥi ; banjal pkeɥ pašë papok baka.

7 Nguul mēnt̄ ɲawo ji ɲmpēlēt̄ ɲi babomanun pa ugut. ɲawo na uko ulon unnaamun na ɲtepi ɲi p̄sih ɲi uwuuru. Ikaara yi ɲa iwo ji yi bañaan.

8 Uwel wi nguul mēnt̄ uwo ji uwel wi baat̄, kē iñiij yi ɲa iwo ji yi uliihu.

9 ɲawo na uko ulon unnaamun ji kamiša kantak ki bangoli. Woli itiink ɲa kē ɲakiȳt̄, ibaaklu yi ɲa iji do ji ɲkaaru ɲi ɲmpēlēt̄ ɲakpulun ɲt̄um ɲanktiirun dko di ugut.

10 ɲawo na itant innaami na yi ɲtifar, awo na itapi. Ți itant yun di di mnhina mi phajan bañaan kli kañeen manwoon.

11 Naših i ɲa awoon uwanjut wi bnjiir bweek ; katim ki wa Ți uhebērē kawo Abadon, kē Ți ugrek kawo Apolijon, uwoon natok.

12 Kațaafa kateek katēpi, kē itēb ișē duka inkbiyi.

Plul ppaajant̄en

13 Uwanjut upaajant̄en ululi, kē nșē tiink pdiim kē papēna Ți imban ibaak̄er yi *bliit bi mngur bi uwuuru banwoon Ți kadun ki NașibaȚi.

14 Pdiim mēnt̄ paji na uwanjut unwoon na plul : « Wutaan ɲwanjut ɲbaak̄er ɲantananiin du bdēk bi Ēfrat. »

15 Kē bawutan ɲwanjut ɲbaak̄er ɲun, ɲannaȚun abi kayoonk yoonk uwoori, unuur na pli na ușubal wi ɲakfiun kafah kalon Ți iwajant̄ yi bañaan biki mboș.

16 ɲawo na bangoli bandapiin ɲmpēlēt̄ ; baȚup̄en hum di di bangoli mēnt̄ bawoon: bawo iñeen-week ɲt̄eb ɲyaaș iñeen-week iñeen ɲyaaș iñeen-week iñeen (200 000 000).

17 Kē nwin ɲmpēlēt̄ na bandapiin ɲa : bawohara imișa inȚak yi bangoli, iwo ijeenk̄al jud ji bdoo, awo iniilu awoj woj abot awo kak ileel ji pdēpalēn panjaan patērad. Ikow yi ɲmpēlēt̄ iwo ji bi uliihu, ɲapēnan Ți mntum mi ɲa bdoo, udu na pdēpalēn panjaan patērad.

18 Ițaafa iwajant̄ yun, inkpēnun Ți mntum mi ɲa ifiȚ kafah kalon Ți iwajant̄ yi bañaan biki mboș.

19 Mnhina mi ɲmpēlēt̄ ɲun manwo Ți mntum na itant yi ɲa. Itant yi ɲa inaam na ɲpula, iwo na ikow, kē na ikow yun mēnt̄an yi yi ɲajaan ɲadolna buȚaan.

20 Kē bandukiin Ți bañaan, banwoon baankeȚ Ți kațaafa kantēpun kun, baandug umeli aȚañan pdo buȚaan di bajaan babi kado, awo Ți pdēman ɲntaayi na ɲnton ɲi baȚakun na uwuuru na ɲi baȚakun na untaam na ɲi ifeeru na ɲi mlaak na ɲi imul, ɲul ɲanwoon ɲaanhil pwin, ptiink kēme kapoș.

21 Baankak adug umeli aȚañan pfiȚ bañaan, pkaalam, pjuban pi piinȚ na kakij.

10

Uwanjut unwoon na ulibra umpoȚi

1 Dwin uwanjut ulon kak unwoon na mnhina kē uwalnaana baȚi. Uwohara kanfēlun, kañaanan ki ubopal kafooy bkow bi wa, kaara di wa dawo ji bnuur, kē ihoȚ yi wa iwo wo ji itap yi bdoo.

2 Umēban ulibra umpoȚi unwoon bhaab Ți kañen. Utap kahoȚ kadeenu Ți bdēk, atap kamayu du mboș,

3 așē huuran na pdiim pweek panwoon ji pi uliihu. Wi uhuuranun, kē imparantant paaj na kalon ișē dug.

4 Wi imparantant idugun, dya ppiit uko wi ijakun, așē tiink pdiim panwoonun baȚi, kē pajak̄en : « Kpiit uko wi imparantant paaj na kalon ijakun, nin alon awutna kame wa. »

5 Kē uwanjut wi mbiiȚ awin kē unat̄ Ți bdēk na Ți mboș ușē deen kañen kadeenu baȚi,

6 așē mehna Ți katim ki ankwoon te mnȚo, Ți katim ki ampașun baȚi na iko inwoon Ți ba, Ți katim ki ampașun mboș na iko inwoon Ți ma, Ți katim ki ampașun bdēk na iko inwoon Ți ba, aji : « Wal ubani, kē pyoonk pabaa!

7 Kē Ți ɲnuur ɲi baktiinkun uwanjut uȚenk paaj na ulon ululi, wi wi iko immeniin yi NașibaȚi ikdolaniin jibi abiiȚ aȚup *baȚuparul banjaan balempara. »

⁸ Kë pdiim pi mbiin atiinkna du baŋi pakak aŋiini na nji ajakën : « Yaan ijeŋ ulibra umpoŋi unwoon bhaab unwoon ŋi kaŋen ki uwanjuŋ untapuŋ kahoŋ kalon du bdëk atap kundu du mboŋ. »

⁹ Kë nya du uwanjuŋ aji na wa uwulën ulibra. Kë uŋë ji na nji : « Yeenkan, deen wa ; ulil ŋi mntumu ji mnob, kaŋë katëru du kayin. »

¹⁰ Djeŋ ulibra ŋi kaŋen ki uwanjuŋ, ade wa. ŋi mntum naan uwo wo ji mnob kë wi ndeen wa aba, kë kayin naan kaŋë yik.

¹¹ Wal mënŋ kë baŋë jakën : « Iwo kaŋup kak uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ ŋi uko wi kntaali ktum, ŋtaak ŋtum, ŋŋup ŋtum na baŋih biki baka. »

11

Bamaar batëb

¹ Wi wi nŋaŋ ayeenk pmul pannaamun na pi baniw bjaan baniibna. Kë Naŋibaŋi aŋë ji na nji : « Naŋiin iya iniib *Katoŋ Kaweek ki naan na bliit mi mnguur, ibot ifën baŋaŋ bambiin ŋi ka adëmanaan.

² Wutan kaniib blay bi bdig bi Katoŋ ki naan. Wutan ba hënk, ŋiki ddukar ba banwoon baanwo bayuday, baluŋ kapoŋ poŋan ubeeka uyi-manaan kli iŋeen ŋbaakër na ktëb (42) katok wa.

³ Dluŋ kayil bamaar batëb biki naan bado kaŋuparaan, bawoh ŋŋaaku ŋnuur iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen na ŋtëb na ŋnuur iŋeen paaj (1260) mënŋ. »

⁴ Bukal bawoon mnko mntëb mi mnoliwera na kfiiti ktëb kannatuŋ ŋi kadun ki Ajug mboŋ.

⁵ Woli ŋaŋ alon aŋal pba na baka, bdoo bapëna ŋi mntum mi baka katok baŋoorad baka. Aa, woli ŋaŋ aŋal pfiŋ baka, hënk di akkeŋuŋ.

⁶ Bawo na mnhina mi ptuh baŋi, nin uŋubal uunkjot ŋi wal wi bakwoon ŋi pŋupar Naŋibaŋi. Bawo kak na mnhina mi pkakan meel pŋaak na mi pŋu iŋaafa itum ŋi mboŋ, wal wi baŋalaan.

⁷ Kë wal wi bakbaan pŋup uko wi Naŋibaŋi aŋuun baka pŋup, uko ulon unkmpeŋnuŋ du bnjiir bweek upën

kagut na baka, kakob baka kabot kafin baka.

⁸ Muum mi baka manduka ŋi bayiti bi ubeeka uweek wi bapaŋnuŋ Ajugun, unwoon ji Fodom këme Ejiptu.

⁹ Baŋaŋ biki kntaali bti, kŋini bti, ŋŋup bti na ŋtaak bti babi pten muum mi baka. Mawo ŋi bayiti bi ubeeka ŋnuur ŋwajanŋ na ptoof pi unuur, bapok bamoy ma.

¹⁰ Baŋaŋ banfëtuŋ mboŋ batan ŋi uko mënŋ kawo ŋi mnlilan kabot kaŋenar iko, ŋiki baŋupar Naŋibaŋi batëb bukuŋ babi hajan baka maakan.

¹¹ Kë wal wi ŋnuur ŋwajanŋ na ptoof pi unuur ŋaktëpuŋ, uhefëŋ unwoon du Naŋibaŋi uneeŋ ŋi bankeŋuŋ bukuŋ, baŋë banaŋa. Wal mënŋ palënk pweek paneŋ bambiin pten baka.

¹² Batëb bukuŋ baŋë tiink pdiim pweek pampënnuŋ baŋi paŋi na baka : « Napayiin ŋi. » Baŋë bapaya baŋi ŋi kanfëluŋ ŋi kadun ki baŋoorad baka.

¹³ Wal mënŋan wuŋ, mboŋ manŋinŋar maakan, kafah kalon ŋi iŋeen yi ubeeka kaŋë jot ; baŋaŋ iŋeen-week ŋyaaŋ iŋeen paaj na ulon (7000) bakeŋ ŋi kaŋaafa mënŋ. Bاندukiin balënk maakan aŋë dëman Naŋibaŋi anwoon baŋi.

¹⁴ Kaŋaafa katëbantëŋ kaŋëpi, kawaŋantëŋ kabi hënkun.

Plul pŋënk paaj na plon

¹⁵ Wi iko yaŋ iŋëpuŋ, uwanjuŋ uŋënk paaj na ulon ululi, kë idiim iweek iŋë tiinkana du baŋi aji : « Pŋih pi mboŋ pawo hënkun pi Ajugun na *Krittu i adatuŋ ; aŋih te mnŋo. »

¹⁶ Kë bantohi iŋeen ŋtëb na babaakër banŋoon ŋi iŋij yi pŋih ŋi kadun ki Naŋibaŋi, baŋë fëŋ kës ŋi mboŋ adëmana,

¹⁷ baji baji :

« Nŋbeebu, iwi Ajugun Naŋibaŋi *Anhiniin iko bti,
inwoon, abot ajon nwoo,
ijeŋ mnhina mnweek mi nu
abëkanaan pŋih pi nu.

¹⁸ Baŋaŋ biki ŋtaak badeebaŋi,
kë udeeb wi nu uŋaŋ abi.
Wal wi pwayëŋ bankeŋuŋ ubani,

wal wi ptuum baɕuparu banjaan
 balemparu,
 na bañaan biki nu bti,
 banjaan batiinku,
 bampoɕi na baweek,
 kë wal wi ptok banktokun umundu
 ubani. »

¹⁹ Wal mēnt, kë *dko dyimanaan
 di Naşibaɕi danwoon du baɕi daşē
 haabşa, kë *umaala uyimanaan wi
 bhonar uşē pēn awinana da. Wi wi
 iliik liik işaan awinana, kë imparan-
 tant itiinkanaa, mboş kë manşinɕari, kë
 uşubal uweek wi mpoj mmag uşē jot.

12

Ñaaɕ na unjumpul

¹ Wi iko yan iɕepun, uko uñonarēnaan
 maakan uwinana du baɕi : ñaaɕ
 anwohariin unuur kë uwo kamişa
 abot atap ihoɕ ɕi pli, aşē wo na njah
 iñeen na nɕēb ɕi bkow kë nɔwo utepi wi
 pşih.

² Ñaaɕ mēnt awo na kayin aşē do
 idiim ɕiki wal wi nul wi kabuk ubani,
 kë akhaj.

³ Uko ulon ukak awinana du baɕi :
 uwo ji unjumpul uweek unjeenkun ji
 bdoo. Uwo na nɕow paaj na blon na
 itiim iñeen. Bkow bandoli bawo na
 utepi wi pşih.

⁴ Uji uwet na ptant pi wa kafah
 kalon ɕi iwajanɕ yi njah ni baɕi kawat
 ɕi mboş. Uya naɕ ɕi kadun ki ñaaɕ
 ankdoon na kabuk, kahilna kade
 napoɕ wal wi akbukiin.

⁵ Kë ñaaɕ aşē buk napoɕ ñiinɕ. Ul
 akbiin kaşih nɕaak bti na btintēl bi
 pfeeru. Napoɕ un ajejanaa, aya wo du
 Naşibaɕi, na du pɕij pi pşih pi nul.

⁶ Kë ñaaɕ aşē ɕi aya du *pndiiş du
 dko di Naşibaɕi abomanulun. Awo
 da bado kade de'ana nɕuur iñeen-week
 iñeen na nɕēb na nɕuur iñeen paaj
 (1260).

⁷ Ugut uweek uwo du baɕi :
 *Mikayel uwanjuɕ uweek na nwanjuɕ
 ni nul naneej ugut na unjumpul, kë
 wul na nwanjuɕ ni wa, nɕakak anaɕa wa
 na Mikayel.

⁸ Kë nɕaşē yoh ni unjumpul kë
 nɕaankak aka dko du baɕi.

⁹ Bawat unjumpul uweek, up-
 ula ujon wi bajaan bado Tatana
 Kēme Untaayi Uweek, unjaan uguur
 umundu bti. Bawat wa ɕi mboş wul
 na nwanjuɕ ni wa.

¹⁰ Kë nşē tiink pdiim pweek du baɕi
 kë pakji :

« Wal wi mbuur ubani,
 wal wi mnhina na pşih pi Naşibaɕi
 i nun,
 wal wi *Krittu i adaton akdoon
 kaşih!

Ñaan anjaan atapar bayin nja ɕi Krittu
 ñaan anjaan aya du Naşibaɕi i nun
 katapar baka
 unuur bti na utejan bti
 awatana du mboş.

¹¹ Kë biki ataparun başē koba
 na pñaak pi anwoon unkaneel wi
 bɕenjan,
 na uɕup wi Krittu wi bakɕupun ;
 baanjal ubida kadoo kado kaɕi pkeɕ.

¹² Ukaan, iwi baɕi, na banfēɕun ɕi iwi,
 nalilaan.

Kë an mboş na bdēk nawoon na
 pwuɕan,
 ɕiki *Untaayi Uweek uwala ɕi an.

Uwala ɕi an na udeeb uweek
 ɕiki ume kë uduki'a wa nɕwal
 nɕintiinku. »

¹³ Kë wi unjumpul uwinun kë ujon
 ɕi mboş, aşē naɕa pla ñaaɕ ambukun
 napoɕ ñiinɕ.

¹⁴ Kë ñaaɕ aşē yeenk ibaaklu yi ukat
 uweek ahilna ayin, aya du pndiiş alow
 upula, du dko di babomanulun pa
 kado kade de'ana nşubal nwanjanɕ na
 kli paaj.

¹⁵ Kë upula uşē pēnan ɕi mntum mi
 wa meel kë manwo ji bdēk ɕi kafēɕ ki
 ñaaɕ meel manhilna manya na a.

¹⁶ Kë mboş manşē bi aɕēnk ñaaɕ,
 manhaabşaa, ayoor bdēk bampēnun
 ɕi mntum mi unjumpul.

¹⁷ Kë udeeb wi udeebaɕerun ñaaɕ
 udo kë unaɕa ugut na babukul ban-
 dukiin, banjaan baɕaş bti bgah bi
 Naşibaɕi abot amēban manjoonan mi
 Yetu ayuujun.

18 Kë unjumpul uya naŋ kakab bdëk*.

13

Ulimariya umpënnun du bdëk

¹ Dwin wal mënŋ ulimariya ulon unkaan itiim iñeen na ŋkow paaj na bloŋ kë upën du bdëk. Ptiim pandoli pawo na utepi wi pših kë katim kankkarun Našibaŋi kë kapiit ŋi bkow bandoli.

² Ulimariya wi nwinun unaam na uwuŋ, ihoŋ yi wa iwo iweek abot ajab maakan, iñiiri yi wa iwo ikujënŋaan, uwo na mntum mi uliihu. Unjumpul uwul wa mnhina mnweek mi wa na pših pi wa.

³ Bkow bloŋ bi wa bafalanaa kë bañaan bti badoo nun kë ukeŋi, kë ušë jeb. Wal mënŋ kë bañaan biki mboš bti bašë maŋ uko wun aŋaš ulimariya.

⁴ Baŋup adëman unjumpul ŋiki uwul ulimariya mnhina. Badëman kak ulimariya aji : « In awoon ji ulimariya wi? In ahilun kagut na wa? »

⁵ Uyeenk mnhina mi phil bŋup, ašë ŋup ŋŋup ŋjooŋ ŋi Našibaŋi abot akara. Uyeenk pših pi kli iñeen ŋbaakër na ktëb.

⁶ Uhaabëš mntum akar Našibaŋi, katimul, katohul na banfëŋun du baŋi.

⁷ Našibaŋi awut wa kë ugut na banwoon biki nul adoo kob baka. Uyeenk pših aših kšini bti, kntaali bti, bañaan biki ŋŋup bti na ŋtaak bti.

⁸ Banfëŋun mboš bti balun kadëman wa, biki itim iwoon iinwo ŋi ulibra wi ubida wi anwoon unkaneel unfaalaniin pa bŋeŋan ji mboš mambi mando kapašana.

⁹ Ankaan ibaŋ atiinkan.

¹⁰ Anwoon i pya ukalabuš, aya wa. Anwoon i pkeŋ na kakej, bafiŋa na ka. Wal mënŋ uwo pa biki Našibaŋi wal wi kamiir na pfiyaar.

Ulimariya umpënnun ŋi mboš

¹¹ Wal mënŋ dwin kë ulimariya ulon kak kë upën ŋi mboš. Uwo na ktiim ktëb ji ki unkaneel ašë ji uŋiini ji unjumpul.

¹² Uji udo mnhina bti mi ulimariya uteek ŋi kadun ki wa. Uŋu bañaan banfëŋun mboš pŋup kadëman ulimariya uteek, umbiin afaalana ašë jeb.

¹³ Udo iko iñonarënaan maakan adoo ji upënan du baŋi badoo, kado ba bawala ŋi mboš ŋi kadun ki bañaan.

¹⁴ Uguur bañaan biki mboš na iko iñonarënaan yi uhilun pdo ŋi kadun ki ulimariya uteek. Uji na bañaan biki mboš bado ptu pannaamun na ulimariya umbiin afaalana ašë naŋa.

¹⁵ Uyeenk mnhina mi pwul ptu uhëfëŋ kë padoo hil bŋup abot ado kë bafiŋ bañaan bti bampokun pŋup kadëman pa.

¹⁶ Ulimariya uŋu kë bañaan bti, bapoŋ na baweeb, bayok na bawaan, balemp na baweeb biki baka kë baya piitana ŋi kañen kadeenu këme ŋi pjuk uko wi wa.

¹⁷ Ñaan anwoon aanwo na uko wi, unwoon katim ki wa këme mnfën mi katim ki wa, aankhil pnug këme pwaap.

¹⁸ Uko wi, uwo wi ñaan awo na ušal unŋuŋa. Antitun atenan bnuura ame uko unwoyi ŋi mnfën mi ulimariya : uwo mnfën mi ñaan najën, uwo iñeen-week paaj na iñeen paaj na paaj (666).

14

Anwoon unkaneel wi bŋeŋan na bañaan biki nul

¹ Dten kak ašë win anwoon unkaneel wi bŋeŋan kë anaŋ du pnkun pi *Tiyon awo na bañaan biki nul iñeen-week na iñeen ŋbaakër na babaakër ŋyaaš iñeen-week iñeen (144 000) biki bapiitun ŋi ijuk yi baka katim ki nul na ki Ašin.

² Dtiink pdiim plon kë pakpëna baŋi, pawo ji ubulan uweek, ji kamparantant kaweeb. Kë pdiim pi ntiinkun pawo ji kayeeh ki bankkobun intuni bakyeehuŋ.

³ Bayeeh kayeeh kahalu ŋi kadun ki pŋij pi pših na ki ŋko ŋbaakër na ki bantohi. Nin ñaan alon aanhil pjuk

* 12:18 Unjumpul uya naŋ kakab bdëk : ŋi ŋlibra ŋlon ŋjon bapiit aji : kë nšë ya anaŋ du kakab bdëk.

kayeeh mēnt bē mēnt bañaan iñeen-week na iñeen n̄baakēr na babaakēr n̄yaaş iñeen-week iñeen (144 000), bambuurun ʔi mboş.

⁴ Baanʔopan n̄leef n̄i baka na baat, baambaan kabanaara n̄aaʔ. Baji baʔaş anwoon unkaneel dko b̄ti di akyaan. Babuuran baka ʔi bañaan bahilna bawo bateek biki Naşibaʔi na biki anwoon unkaneel.

⁵ Nin n̄ʔilan n̄aambaan kapēnaara ʔi mntum mi baka, baanwo na nin buʔaan dlon.

Uʔup wi n̄wanjuʔ n̄wajanʔ

⁶ Wi uko waʔ uʔepun, dwın uwanjut ulon kē uwo du kalowan du baʔi. Uwo na Uʔup Ulil Unuura unktoon te mnto wi uwoon kaʔup bañaan banwoon ʔi mboş: uʔup wa n̄taak b̄ti, kşini b̄ti na n̄ʔup b̄ti na kntaali b̄ti.

⁷ Uji na pdiim pweek : « Nadoon kaʔi Naşibaʔi, nado kadēmana, ʔiki unuur wi akwayeşun ubani. Nadēmaan ampaşun baʔi na mboş, idēk na n̄kumpēs n̄i meel.

⁸ Uwanjut utēbantēn upēn ʔi kafet ki uteek aşē ji : «*Babilon, ubeeka uweek ujoti, ujoti ; wul undaanun poot pi wa n̄taak b̄ti, kē pdaan poot pun pawoon pʔopan uleef na pekadu di piinʔ ji wa. »

⁹ Uwanjut uwajanʔēn upēn ʔi kafet ki n̄teek aşē ji na pdiim pweek : « Woli alon adēman ulimariya na ptu pi wa, bapiitle uko wi wa ʔi pjuk pi nul kēme ʔi kañen ki nul,

¹⁰ adaan kak poot pi udeeb wi Naşibaʔi. Poot mēnt paankjēm wal wi pakjeeşaniin du pnkalame pi udeeb wi nul. An mēntan ahaj maakan ʔi bdoo na ʔi pdēpalēn panjaan patērad ʔi kadun ki n̄wanjut n̄yimanaan na ʔi kadun ki anwoon unkaneel wi b̄tejan.

¹¹ Udu wi mnhaj mi baka udo kapēna pēn te mnto. Bukal bandēmanun ulimariya na ptu pi wa, bampiitaniin katim ki wa, baankka pnoorfēn na pnak kēme na utejan.

¹² Wal wi, uwo wal wi bañaan biki Naşibaʔi bammēbanun bgah bi nul

abot afiyaar Yetu bawoon biki katanan. »

¹³ Kē n̄şē tiink pdiim plon du baʔi kē paji : « Piitan : banuurandēni, bankketun hēnkun aşē fiyaar Ajugun. »

» Wal mēnt kē *Uhaaş wi Naşibaʔi uşē ji : « Aa, banoorfēn ʔi ulemp wi baka, udo wi baka uʔaş baka. »

Kakit ʔi mboş

¹⁴ Dten kak aşē win kanfēlun kafaatal, uko ji n̄aan uʔoon ʔi ka awo na utepi wi pşih wi uwuuru ʔi bkow, aşē wo na kakaawi kajul ʔi kañen.

¹⁵ Uwanjut ulon upēna du Katoh Kaweek ki Naşibaʔi aşē do pdiim pweek aji na anʔoon ʔi kanfēlun: « Jejan kakaawi ki nu ido kakit. Wal wi kakit ubani, mboş manjiji. »

¹⁶ Wal mēnt kē anʔoon du kanfēlun aşē ʔu kakaawi ʔi mboş, kē kakit kadolana ʔi mboş b̄ti.

¹⁷ Uwanjut ulon upēna du Katoh Kaweek ki Naşibaʔi kanwoon du baʔi, uwo wul kak na kakaawi kajul ʔi kañen.

¹⁸ Uwanjut ulon kak upēna ʔi *bliit bi mngur, uwo na mnhina mi bdoo. Udo pdiim pweek aji na unwoon na kakaawi kajul : « ʔuun kakaawi ki nu imar mnko mndolni ubiñu ʔi uwoorta wi mboş, mnko mi wa manjeenki. »

¹⁹ Kē uwanjut wun uʔu kakaawi ʔi mboş amar uwoorta wi mboş. Uʔu mnko mi umarun ʔi kako kaweek ki udeeb wi Naşibaʔi kapooña ma.

²⁰ Bañooʔ mnko mun du bdig bi ubeeka apooñ, kē pñaaş pampēnun ʔi kako kapooñni paniink dko danliun na n̄kilometēr iñeen-week n̄wajanʔ (300) abot aya alin na ijaaş yi umpēlēt unnaaşun.

15

N̄wanjut paaj na ulon na mnhaj mbaañşaani

¹ Dwın du baʔi uko ulon kak uweek wi n̄aan ajaan amagan maakan, uwo : n̄wanjut paaj na ulon n̄amēbanun iʔaafa paaj na kalon. Iʔaafa mēnt iwoon ibaañşaani, yul ikʔuun udeeb wi Naşibaʔi uwinana b̄ti.

2 Dwin kak uko ji bdëk banwoon ji kawini bannaakiiri na bdoo. Bam-pokun ulimariya na ptu pi wa, na mnfën mi katim ki wa, banaŋ ŋi ba duuŋ amëban intuni yi Naŋibaŋi awu-lun baka. Bakob intuni mënŋ

3 aŋë yeeh kayeeh ki bi *Moyit nalempar Naŋibaŋi na anwoon unka-neel wi bŋenan, aji :

« Iwi Ajugun Naŋibaŋi *Anhiniin iko bti ;

udo wi nu udëmi abot awo uñonarënaan,

iwi naŋih i nŋaak.

Bgah bi nu bawo btool abot awo bi manjoonan

4 Iwi Ajugun, in awoon aankdo kaŋi'u? In awoon aankdo kadëman katimu?

Iwi tañ iyimanun.

Nŋaak bti nabi kaŋup kadëmanu

ŋiki bañaan bawin kë iko yi ikdolun iwo itool. »

5 Dwin kak du baŋi, *dko dyimanaan di *kaloona kanjaan kadi-man ke Naŋibaŋi awo da kë da-haabëŋaa.

6 Kë nwanjut paaj na ulon namëbanun iŋaafa paaj na kalon kë napanna ŋi dko dyimanaan, nawahara imiŋa ifaatal feh inkyikun, aŋë tan ŋi ilank itël yi uwuuru.

7 Ulon ŋi nko nbaakër uwul nwanjut paaj na ulon nun knkalame paaj na plon ki uwuuru kantumi udeeb wi Naŋibaŋi, ankwoon te mnŋo.

8 Kë mndëm mi Naŋibaŋi na mnhina mi nul manŋë do kë dko dyimanaan datum na udu. Kë nin alon aanhil pneej ŋi da bë iŋaafa paaj na kalon yi nwanjut paaj na ulon iindolanaa.

16

Knkalame paaj na plon ki udeeb wi Naŋibaŋi

1 Dtiink pdiim pweek pampënnun du *dko dyimanaan kë paaji na nwanjut paaj na ulon: « Nayaan najeeŋ knkalame paaj na plon kanwoon na udeeb wi Naŋibaŋi ŋi mboŋ. »

2 Uteek uya jeeŋ pnkalame pi wa ŋi mboŋ, kë njad njanjaan nade abot aŋëkëñ napan ŋi banwoon na uko

unjaan udiiman kë bawo biki ulimariya, banjaan badëman ptu pi wa.

3 Utëbantën uya jeeŋ pnkalame pi wa ŋi bdëk bweek, kë bakak ji pñaak pi nnaan ankeŋun, kë nko bti njanwoon ŋi bdëk nakeŋi.

4 Uwajantën uya jej pnkalame pi wa ajeeŋ ŋi idëk impoti na ŋi nkumpëŋ ni meel, kë meel mi iko yun bti mankak pñaak.

5 Dtiink wal mënŋ uwanjut wi meel kë uji :

« Iwi nayimanaan, ibiin awo abot awo, iwo natool,

iyuuj kë pwayëŋ pi nu pawo ptool.

6 Jibi bukal batulun pñaak pi *baŋuparu na bandukiin banwoon biki nu,

hënk di ikaan awul baka pñaak

badaan : uko mënŋ ulin baka. »

7 Kë nŋë tiink *bliit bi mngur kë baji :

« Aa, iwi Ajugun Naŋibaŋi *Anhiniin iko bti

pwayëŋ pi nu bti pawo manjoonan abot awo ptool. »

8 Uwanjut ubaakantën ujeeŋ pnkalame pi wa ŋi unuur, kë uyeenk mnhina mi pter bañaan na bdoo bi wa.

9 Hënk kë bnuur byik maakan batër baka, kë bawoha wo ŋi pkar Naŋibaŋi ankaan mnhina mi pŋu baka iŋaafa yun, apok pŋëlëŋ mnwo mi baka kado kadëmana.

10 Uñeenantën ujeeŋ pnkalame pi wa ŋi pŋij pi pŋih pi ulimariya kë pŋih pi wa pawo ŋi bdëm bweek. Bañaan bahaj maakan adoo dum indemënt yi baka.

11 Mnhaŋ na njad ni baka nŋaŋu kë bakkar Naŋibaŋi anwoon du baŋi, apok pŋëlëŋ mnwo mi baka.

12 Uwanjut upaajantën ujeeŋ pnkalame pi wa ŋi bdëk bweek bi Èfrat, kë bakayi, baŋih bampënnun umayar unuur bahilna baŋëp.

13 Wal mënŋan kë nŋë win nŋtaayi nwuŋaan nwanjut nannaamun ji nŋopal kë napan ŋi mntum mi unjumpul, mi ulimariya na mi ulimariya unwoon uŋupar wa.

¹⁴ Na manjoonan n̄awo n̄ntaayi ; n̄aji n̄ado iko iñon̄arēnaan, n̄aya du baših biki mboš b̄ti kahilna kayitr̄en baka pa ugut wi unuur uweek wi Našibaṭi Anhiniin̄ iko b̄ti.

¹⁵ Ajugun aji : « Natenan, d̄bi ji nakiij! Anuurand̄eni anwoon̄ bten awo na imiṣa yi nul, anwoon̄ aankp̄en byiṣu kaduk b̄duun ṭi kadun ki bañaan̄. »

¹⁶ N̄ntaayi n̄un̄ n̄ado k̄e baših bayit du dko di bajaan̄ bado ṭi uheb̄er̄e Amagedon.

¹⁷ Uwanjut uṭenk̄ paaj na ulon̄ ujeṣ pnkalame pi wa na dko, k̄e p̄diim pweek paṣ̄e p̄enna ṭi p̄ṭij pi p̄ṣih panwoon̄ du dko dyimanaan aji : « Uko m̄ent̄ udolanaa. »

¹⁸ Wal m̄ent̄ k̄e iliik liik iṣ̄e p̄en k̄e idiim na imparantant̄ itiinkanaa. Mboš manšint̄ar maakan jibi manwoon̄ maambaan̄ kašint̄eraara wi ñaan̄ awoonun̄ ṭi ma.

¹⁹ P̄šint̄ar pun̄ pado k̄e ubeeka uweek upaṭ̄eṣari akak ifah iwajan̄, k̄e n̄beeka n̄i n̄ṭaak b̄ti n̄ajoti. Našibaṭi aant̄ilma *Babilon ubeeka uweek : adaanan wa pnkalame pi udeeb wi nul unkfatuṅ.

²⁰ N̄jiw b̄ti n̄awunanaa k̄e inkun̄ iweek ibaa, iinkak awinana.

²¹ Uṣubal wi m̄poj m̄ndiṭ maakan ujut ṭi bañaan̄ ; k̄e kaṭaafa kun̄ k̄e kado k̄e bakkar Našibaṭi ṭiki katam maakan.

17

Ñaaṭ naṭuunk

¹ K̄e ulon̄ ṭi n̄wanjut paaj na ulon̄ n̄am̄ebanun̄ knkalame paaj na plon̄ ki uwuuru ubi ṭi n̄ji aṭiini na n̄ji aji : « Biini, dyuuju kakob ki ñaaṭ naṭuunk naweek anwoon̄ du kakab id̄ek iweek akkobiin̄.

² Baših biki n̄ṭaak n̄i mboš bawinar na a, k̄e bañaan̄ banf̄eṭun̄ mboš bakuj poot pi nul panwoon̄ ubida uṭop. »

³ Wal m̄ent̄ k̄e uwanjut wun̄ uṣ̄e neej ṭi uṣal wi naan̄ añooṭ̄en du *p̄ndiis̄, k̄e nwin̄ ñaaṭ alon̄ anṭoon̄ ṭi ulimariya ujeenk̄al, itim inkkarun̄ Našibaṭi ipiit̄ana ṭi uleef wi wa b̄ti.

Uwo na n̄kow paaj na blon̄ na itiim iñeen.

⁴ Ñaaṭ awohara imiṣa inuura maakan ijeenk̄al. Aṭu iko itum itam preeṣ yi uwuuru, iwij wijaan na mnko mnuura maakan. Am̄eban̄ ṭi kañen pnkalame pi uwuuru pantumun̄ na buṭaan bi b̄ṭopar bi p̄ṭuunk pi nul.

⁵ Bapiit̄ ṭi pjuk pi nul katim kalon̄, k̄e uko wi kawoon̄ uṣ̄e wo uumeet̄anaa. Uko umpiit̄aniin̄ wii wi : « Babilon ubeeka uweek, anin p̄ṭuunk na p̄ṭop na buṭaan bi umundu. »

⁶ Dwin̄ ñaaṭ m̄ent̄ k̄e akuj p̄ñaak pi banwoon̄ biki Našibaṭi, pi banjaan̄ baṭup uko wi Yetu. Wi nwinulun̄ aṣ̄e ñon̄ar maakan.

⁷ K̄e uwanjut uṣ̄e ji na n̄ji : « we ukaan̄ k̄e iñon̄ar h̄enk̄ ba? D̄ṭupu uko wi ñaaṭ ummeniin̄ na wi ulimariya wi n̄kow paaj na blon̄ na itiim iñeen wi aṭoonun̄.

⁸ Ulimariya wi iwinun̄ ubi wo aṣ̄e wo uunkak awo, k̄e uṣ̄e wo i kap̄en du bn̄jiir kaya katoka te m̄nṭo. K̄e bañaan̄ biki mboš biki itim iwoon̄ iimpiit̄ana ṭi ulibra wi ubida wi umundu upaṣ̄aniin̄ bañon̄ar wal wi bakwinun̄ ulimariya umbiin̄ awo, awo uunwo h̄enkun̄, kaṣ̄e kabi kawo kak.

⁹ « Ñaan̄ awo kawo ṭi uko wi na m̄ntit na uṣal unt̄uṣa : n̄kow paaj na blon̄ n̄un̄ n̄awo knkun̄ paaj na plon̄ ki ñaaṭ aṭoon̄, n̄awo kak baših paaj na alon̄.

¹⁰ Kañeen ṭi baka bado bi wala ṭi p̄ṣih, napaajan̄ṭ̄en akṣihun̄ h̄enkun̄, naṭenk̄ paaj na alon̄ aandobi bi, k̄e wal wi akbiin̄ aankṭo kajon.

¹¹ K̄e ulimariya umbiin̄ awo, aṣ̄e wo uunkak awo h̄enkun̄ uwo wul ṭi uleef wi wa naṣih naṭenk̄ bakren̄. Uwo alon̄ ṭi baših baṭenk̄ paaj na alon̄, utoka te m̄nṭo.

¹² « Itiim iñeen yi iwinun̄ iwo baših banwoon̄ baando bi yeenk̄ p̄ṣih. K̄e baṣ̄e yeenk̄ bukal na ulimariya kaših uwoori uloolan̄ ṭañ.

¹³ Bukal b̄ti bawo na uṣal uloolan̄ : pwul m̄nhina mi baka na p̄ṣih pi baka

ulimariya.

¹⁴ Balun kagut na anwoon un-kaneel wi btejan ašë kob baka, ŋiki awo naweek i baweek, naših i baših. Bandu'aniin, bandataniin, banfiyaarulun, banaakiir na a, kakob bambiin pgtan na a. »

¹⁵ Uwanjut uji na nji kak : « Meel mi iwinun, mi naŋuunk aŋoon manwo kntaali, kntuk, ntaak, na nŋup.

¹⁶ Ulimariya na itiiim iŋeen ki iwinun naluŋ kašoor naŋuunk, katok tokana bti kabot kaduka byiŋu, kade uyemaŋ wi nul kabot katëra.

¹⁷ Na manjoonan, Našibaŋi aŋuun ŋi nhaaš ŋi baših bukun uko wi aŋaluŋ bado kë bawo na ušal uloolan wi pdo wa : balun kawul pših pi baka ulimariya kë udoo do uko bti wi Našibaŋi aŋupun.

¹⁸ Kë ŋaaŋ i iwinun, awoon ubeeka uweek unjaan uših ŋi baših biki mboš. »

18

Pjot pi Babilon

¹ Wi uko waŋ uŋepun, dwin uwanjut ulon kë uwalnaana baŋi. Uwo na mnhina mnweek, kë bjeehi bi wa bašë jeehan mboš.

² Udo pdiim pweek aji :
« *Babilon ubeeka uweek ujoti!
Ujoti! Ujoti!

Ukak ufëŋ wi nntaayi,
dko di nntaayi bti nwoon
na di nkat nŋop nwuŋaan bti.

³ Ntaak ŋi mboš bti nadaan poot pi da,
kë pdaan poot pun pašë wo
pŋopan uleef na pekadu di piinŋ.
Baših biki mboš bti bawinar na da,
kë bawaap biki mboš bayokna ŋi
njal iko yi umundu pi baŋaan
biki da. »

⁴ Wal mënŋ dkak atiink pdiim plon panwoonun baŋi, paji : « An pntaali pi naan, napënan ŋi ubeeka wun, nawutna kanaakiir ŋi pjuban pi baka, iŋaafa inkmbiin ŋi baka iwutna kajotan.

⁵ Buŋaan di baka dajunkan adoo ban baŋi, Našibaŋi aleš iko inwoon iinwo itool bti yi badolun.

⁶ Nadoon biki Babilon uko wi badolun, nadoon nado do baka nŋaaš nteb iko yi badolun, naŋuun ŋi pnkalame pi bajaan baŋu poot, panhaayun apel pi baka nŋaaš nteb.

⁷ Naŋuun da mnhaj na pwuŋan panlinun na mndëm na pyok pi dabiin aka, daji ŋi ušal wi da : “Dŋo ji naših ŋaaŋ, mënkwon nayoŋ nin, mënkwon na puum nin unuur ulon.”

⁸ Uko waŋ ukaan kë ŋi unuur uloolan ŋaŋ, Našibaŋi Ajugun anwoon na mnhina akkob da na iŋaafa inwoon i pjotna da : pkeŋ, muum, ubon na uyik. »

Nwooni ŋi bawooniirun Babilon

⁹ Pdiim pakak aji : « Wal wi baših biki mboš bambiin awo ŋi pjuban pi piinŋ na Babilon abot awo na da ŋi njal iko inuura maakan yi da bakwinun udu wi uyik wi da, bawooni kabot kaŋëga.

¹⁰ Balun kanaŋ kalow kaŋi mnhaj mun kašë kaji :
“Pwuŋan oy! Pwuŋan oy!

ŋi iwi, *Babilon, ubeeka uweek,
ubeeka unwoon na mnhina,
ikobana ŋi uwoori uloolan ŋaŋ!”

¹¹ « Bawaap biki mboš bawooni abot aŋëga ji bawo na puum, ŋiki nin alon aankak anug iko yi bajijun abi bwaap.

¹² Iko mënŋ iwo uwuuru na untaam, mnko mwij wijan mantamun preeš na mnko mnuura, itenda inuura, ijeenkak, idaan iwoj wojaan na ilon kak ; mmul mnuura mantamun preeš na iko yi bafejun na mmul mënŋ, iko yi babomanaanun iŋiinŋ yi nlon, yi ifeeru inuura, këme mnlaak,

¹³ ukëra ulil pteken utum umpaŋun kalilare na itoh ilil pteken na mnkulan, ubiŋu na ukëra, pson na uloort, nngit na nkaneel, nmpëlent na nkaarun ŋi nmpëlent nkapulun ; badoo ji bawaap baŋaan bajën.

¹⁴ « Balun kaji kak na Babilon : “Iko bti yi uhaašu unaluŋ iinkak awin ya, ilowu! Iko inwoon yi mndëm mi nu na inuura maakan, iinkak awin ya nin.”

15 Bawaap bambiin ayokna ti ubeeka mēnt banaŋ kalow kaŋi mnhaj mi ubeeka mamob baka. Bado kawooni, kaŋega ti ubeeka mēnt

16 kaji :

“Pwuŋan oy! Pwuŋan oy!

Ubeeka uweek unwohariin itenda inuura itam preeŋ, ijeenkak, iwoj wojan, unŋuun uwuuru na mnko mnuura mntam preeŋ,

17 ti uwoori uloolan ŋaŋ kē pyok mēnt bti paŋe toka.”

« Kē bajug ŋlantu na banjaan baŋon ŋa na baŋaan bti banjaan balemp ti bdēk baŋe naŋ alow.

18 Wi bawinun udu wi uyik aŋe ji : “Ubeeka unliŋi na wi ubi wohi i?”

19 Baŋu mboŋ ti ikow yi baka aŋe ŋajar awooni ji banwoon na puum aji :

“Pwuŋan oy! Pwuŋan oy!

Ubeeka uweek wi bankaŋ ŋlantu ti bdēk bti bayoknun ti pyok pi wa, ti uwoori uloolan ŋaŋ kē uŋe toka!

20 Baŋi, banjaan na baŋupar Naŋibaŋi na an biki nul bti nalilaan ti pjot pi wa, Naŋibaŋi akob wa ti uko wi udolanaŋ.”

21 Wal mēnt, kē uwanjut unwoon na mnhina mnweek uŋe jej plaak pweek maakan afēl du bdēk aŋe ji :

« Na mnhina mntēnt mi, mi mi Babilon ubeeka uweek ukfēlaniin, baankak awin wa nin.

22 Nin iyeeh yi banjaan bakob intuni na bayeeh iinkak atiinkana.

Nin bateen na balul baankak atiinkana.

Nin pŋaat pi baŋak paankak atiinkana ; nin phuunŋ paankak atiinkana ti btēk.

23 Nin unkaniya uunkak ateh ; nin baankak atiink pdiim pi naniim na pi naniima.

Bawaap biki nu babin awo baŋaan baweeb biki mboŋ.

Dayaamu di nu daneeman ŋtaak bti.

24 Pŋaak pi baŋupar Naŋibaŋi, banwoon biki nul, baŋaan bti banŋaniin ti mboŋ, pawo ti iŋen yi nu. »

19

Iyeeh yi mnlilan du baŋi

1 Wi iko yan itēpun, dtiink uko ulon unwoon ji pntuk pweek pi baŋaan du baŋi kē paji :

« Haleluya Naŋibaŋi i nun adēm abot awo na mnhina, ul ambuurunun nja,

2 pwayeŋ pi nul pawo manjoonan abot awo ptool.

Akob naŋuunk naweeb ambiin aŋopan mboŋ na pŋuunk pi nul, alukan ti a pŋaak pi balempar Naŋibaŋi. »

3 Kē bakak ahuuran aji : « Haleluya!

Udu unkpennun ti ubeeka wi *Babilon uunkba. »

4 Kē bantohi iŋeen ŋtēb na babaakēr na ŋko ŋbaakēr baŋe ŋup adēman Naŋibaŋi anŋoon ti pŋij pi pŋih. Bahuuran aji :

« Uwo haŋ, Aleluya! »

5 Wal mēnt, kē pdiim plon paŋe penna du pŋij pi pŋih aji :

« An balemparul bti, an nanŋalulun apel iko bti, baweeb na bampoŋi, nadēmaan Naŋibaŋi i nja. »

6 Kē nŋe tiink uko unwoon ji pdiim pi pntuk pweek, panwoon ji ubulan uweek, awo ji imparantant iweek kē pakhuuran aji :

« Haleluya!

Ajugun Naŋibaŋi *Anhiniin iko bti aŋih.

7 Nawulan ŋwo ti mnlilan na mntaŋ ŋbot ŋdēmana, ŋiki bniim bi anwoon unkaneel wi bŋeŋan babani, kē aharul aŋēga bnuura.

8 Bawula patenda pnuura pfaatal, pjint piŋ, panknuurunun, aji awoh. »

Patenda pfaatal pun pawoon iko itool yi banwoon biki Naŋibaŋi badolun.

9 Ké uwanjut uşë jakën : « Piitan uko wi : “Banuurandëni biki baduun pmaar bniim bi anwoon unkaneel wi btejan.” » Ukak aji na nji : « Uţup wi uwo uţup wi Naşibaţi ti uleeful. »

10 Wal mënţ ké nşë jot ti ihoţ yi wa kadëman wa. Ké uşë ji na nji : « Ţaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaţi ji iwi na bayitu bammëbanuţ uţup wi Yetu. Naşibaţi i i iwoon kadëman! Uţup wi Yetu wi wi Naşibaţi aţuun ti baţuparul.

Andapiin umpëlënt ufaatal

11 Wal mënţ, ké nşë win baţi ké bawo bhaab, ké umpëlënt ulon ufaatal uşë wo da. Andapiin wa katimul kawo « Ammëbanuţ Naşibaţi na manjoonan. » Awo natool ti pwayëş pi nul abot aji gut pa iko inwoon itool.

12 Këş ki nul kawo ji bdoo banjeenuţ, ké abot awo na ntepi ni pşih nţum ti bkow. Apiitana katim kalon ti uleefki nin alon bë mënţ ul ameen ka.

13 Awohara bayeti banwoon na pñaak. Katimul kawo « Uţup wi Naşibaţi. »

14 Bangoli biki baţi bawo ti kafetul aţaş, adapa nmpëlënt nfaatal akuţ awohara imişa yi itenda ifaatal inuura ijint piş.

15 Kakej kajul kapën ti mntumul ki akkobni ntaak. Ul aklun kaşih baka na btam. Alun kayuuj udeeb unkfatuţ wi Naşibaţi *Anhiniin iko bti wi aklun kaţu bañaan ti kako kawee ki ba-jaan bapooña mbuk mndolni ubiñu, kapooñ baka.

16 Apiitana ti bayeti bi nul na pnkantul katim ki : « Naşih i başih na Nawee i bawee. »

17 Ké nşë win uwanjut ulon ké uwo ti unuur, uhuuran maakan aţiini na nkat nankyitun du kalowan du baţi aji : « Nabiini, nabiin nayit pa ufettu uweek wi Naşibaţi,

18 nahilna nade uyemaţ wi başih, wi bangoli na bawee biki baka, wi nmpëlënt na bandapiin na, wi bañaan bti, balemp na bawee biki baka, bampoţi na bawee! »

19 Wal mënţ ké nşë win ulimariya na başih biki mboş na bangoli biki baka ké bayitiir kabi kagutan na andapiin umpëlënt ufaatal na bangoli biki nul.

20 Ké ulimariya uşë mobana, wul na naţupar wa, undolon iko iñojarënaan ti kadun ki wa, aguur banyeenkuţ uko wi ulimariya abot anup adëman ptu pi wa. Nul ntëb bti nafëlana njeb du katant ki bdoo kanwoon na pdëpalën panjaan patërad.

21 Bandukiin bafişana na kakej kampënnuţ ti mntum mi andapiin umpëlënt, nkat njade muum mi baka adoo yok.

20

Pşih pi nşubal iñeen-week nyaaş iñeen

1 Dwin wal mënţ, uwanjut ké uwalnaana baţi, awo na kaniigşaa ni ki bnjiir bweek abot amëban mnkorentu mnweek.

2 Uya mob unjumpul, upula wi ţfa, wul uwoon Untaayi Uweek, *Fatana aşë tan wa pa nşubal iñeen-week nyaaş iñeen (1000).

3 Afël wa du bnjiir bweek anigan ba abot aţu uko ulon atuhna ba, uhilna uwo uunkak aguur ntaak te wal wi nşubal iñeen-week nyaaş iñeen (1000) naktëpuţ. Woli ntaţëpi babaa wutan wa nwal nntiinku ţañ.

4 Dkak awin itij yi pşih, bambiin aţo ti ya bayeenk mnhina mi pwayëş. Dwin kak nhaaş ni bañaan biki babin afaal ţiki baţup Uţup wi Naşibaţi na uko wi Yetu, banwoon baanup adëman ulimariya na ptu pi wa, awo baampiitan katim ki wa ti pjuk këme ti kañen. Banaţa ti pkeţ aşih na *Krittu nşubal iñeen-week nyaaş iñeen (1000).

5 Pnaţa pteek ti pkeţ pu puţ. Ké banketun bandukiin, baannaţa ti pkeţ te wal wi nşubal iñeen week nyaaş iñeen ntaţëpuţ.

6 Bannaşin uteek ti pkeţ banuurandëni! Bawo biki Naşibaţi, pkeţ ptëbantën paankhilan nin uko ulon ti baka. Bawo baţen biki Naşibaţi na Krittu kabot kaşih na a nşubal iñeen-week nyaaş iñeen.

Pjot pi Fatana

⁷ Wal wi nşubal iñeen-week nyaas iñeen (1000) naktëpun bawutan *Fatana apën du ukalabuş,

⁸ aşë aya du ntaak ni umundu bti ni bajaan badu Gog na Magog, aguur bañaan. Ado baka babi bayit pa ugut. Baŕum ji pyiw pi bdëk.

⁹ Baniink mboş bti, kakool ubeeka wi Naşibaŕi analuŕ, di banwoon biki nul bawoon. Kë bdoo blon başë pënna baŕi abi atër baka.

¹⁰ Wal mënŕ, kë *Untaayi Uweek, unguurun baka, uşë fëlana du katant ki bdoo banwoon na pdëpalën panjaan patërad aŕënk da ulimariya na naŕupar wa. Bahaj maakan pnak na utejan te mnŕo.

Pwayëş pi bankeŕun

¹¹ Dwin wal mënŕ pŕij pi pşih pfaatal pweek na anŕoon ŕi pa. Mboş na baŕi nŕi, kë nin ñaan aankak awin ŕa.

¹² Kë nşë win bankeŕun, bawee na bampoŕi, kë banaŕ ŕi kadun ki pŕij pi pşih, kë anŕoon ŕi pŕij pi pşih aşë haabëş ŕlibra. Ahaabëş ulibra ulon kak, unwoon ulibra wi ubida. Awayëş bankeŕun, andoli ŕi uko wi adoon jibi upiitaniin ŕi ulibra.

¹³ Wal mënŕ, kë bdëk başë kakan muum manwoon ŕi ba, kë pkeŕ na mnkeŕ ŕakakan muum mi ŕahankun kë awayëş andoli ŕi uko wi adoluŕ.

¹⁴ Kë pkeŕ na mnkeŕ nŕaşë fëlana du katant ki bdoo ; katant ki bdoo mënŕ bawoon pkeŕ ptëbantën.

¹⁵ Anwoon i katim kawoon kaampiitana ŕi ulibra wi ubida bafëla du bdëk mënŕ.

21*Baŕi bhalu na mboş mnhalu*

¹ Wal mënŕ dwin baŕi bhalu na mboş mnhalu ; baŕi bteek na mboş mnteek ŕaankak awo, bdëk kak baankak awo.

² Kë nşë win ubeeka uyimanaan, Yerutalem dhalu, kë dakpënna baŕi du Naşibaŕi awo ji ñaaf naniima ambo-mandërun pa ayinul.

³ Dtiink wal mënŕ pdiim pweek pampënnun du pŕij pi pşih aji : « Katoh ki Naşibaŕi akfëŕun na bañaan kii ki. Awo da na baka, bawo pntaali pi nul, ul ŕi uleeful aşë wo Naşibaŕi i baka.

⁴ Awent mnkuul mi baka bti ; pkeŕ, mnŕëg, ŕwooni, na mnhaj maankak awo, iko ijon iinkak awo. »

⁵ Kë anŕoon du pŕij pi pşih aşë ji : « Natenan, dkakan iko bti kë iwo ihalu. » Ajakën kak : « Piitan nŕup ni ; ŕawo manjoonan abot adolana. »

⁶ Akak ajakën : « Udolanaa, nji dwoon Nateek na Nabaañsaani, dwoon Ujuni na Ubaañsaan. Ñaan i udaan uŕijun, dŕena adaan du ŕkumpëş ŕi meel manjaan manwul ubida, nin aankluk uko ulon.

⁷ Ampokun buŕaan ayeenk uko mënŕ. Nji dwo Naşibaŕi i nul, ul aşë wo abuk naan.

⁸ Kë balal, bandeknun kafëŕ, bado iko iwuŕaan maakan, bafin bañaan, bado iko iŕop, bado dayaamu, banjaan badëman ŕnton na baŕilan bti, kafah ki baka kawo baya du katant ki bdoo banwoon na pdëpalën panjaan patërad ; uko mënŕ uwoon pkeŕ ptëbantën. »

Yerutalem dhalu

⁹ Wal mënŕ, ulon ŕi ŕwanjut paaj na ulon ŕamëbanun knkalame kantumuŕ na iŕaafa paaj na kalon ibaañsaani, ubi aŕiini na nji aji : « Biini, dyuuju ñaaf ankniimiin, ahar anwoon unkaneel wi bŕëjan. »

¹⁰ Uneej ŕi uşal wi naan aya na nji du pnkun pweek pkujënŕaan duuŕ aşë yu-ujën ubeeka uyimanaan, Yerutalem, dampënnun baŕi, du Naşibaŕi.

¹¹ Danuur na bjeehi bi Naşibaŕi. Uko unwoon ji unobna ujaagal na ujeenk unuura uwoj woj ŕi da bti awo ji kawini.

¹² Nniw ŕkëm abot akujënŕ ŕafooyun wa. Uwo na klëman iñeen na ktëb. Uwanjut uwo ŕi plëman pandoluŕ, kë babot apiit ŕi pa katim kalon, itim mënŕ iwo yi knaali iñeen na ktëb ki bubuk *Itrayel.

¹³ Klëman kwajanŕ kawo du umayar unuur, kwajanŕ du btamşanka,

kwajant̄ du btammaṅu, kwajant̄ du kayoba.

14 Baniw ubeeka ʒi klaak khaan iṅeen na kt̄eb, ʒi klaak m̄ent̄ bapiit̄ itim iṅeen na it̄eb yi banjaṅan biki anwoon unkaneel wi bṅejan.

15 Uwanjut̄ unkt̄iiniṅ na nji um̄eban ʒi kaṅen pko pniibi, pawo pi uwuuru, pawo pniibni ubeeka, kl̄eman, na uniw unfooyun ubeeka.

16 Iban̄ ibaak̄er yi ubeeka ilin̄ lin̄, kambaṅ kalon̄ kaand̄em apel kat̄ent̄. Uniib wa k̄e uwo ṅkilomet̄er iṅeen week ṅyaaṣ iṅeen ṅt̄eb na ṅbaak̄er (2400).

17 Uniib uniw wi ubeeka k̄e uwo ṅmet̄er iṅeen paaj (60). Uwanjut̄ uji uniib jibi baṅaṅ bajaṅ baniib.

18 Uniw m̄ent̄ uwo na uko ulon̄ unwoon̄ na unobna wi ujaagal, na ujeenkal. Ubeeka uwo wi uwuuru ujint̄ piṣ unjaṅ uwoj woj ji kawini.

19 Klaak kweek ki bapafnun ubeeka aniw kawo na iko inuura maakan iwoj wojaan itum. Pteek pawo na iko yi unobna wi ujaagal, na ijeenkal, baji bado ya Jatpi ; pt̄ebant̄en pawo na iko iniilu baji bado pa Tafira ; pwajant̄en pawo na iko inwoon̄ na inobna itum, baji bado ya Kaltedoniya ; pbaakant̄en pawo na iko iniilu na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Emaralda ;

20 pṅeenant̄en pawo na iko ijeenkal ji pṅaak baji bado ya Fardonika ; ppaajant̄en pawo na iko ijeenkal jud baji bado ya Fardiwu ; pt̄enk̄ paaj na plon̄ pawo na iko inwoon̄ na unobna wi ujaagal, baji bado pa Kritolit ; k̄e pt̄enk̄ bakreṅ pawo na iko ijeenkṅaan, baji bado pa Berilu ; k̄e pt̄enk̄ kaṅeen kalon̄ pawo na iko ileel baji bado ya Topat̄ ; pt̄enk̄ iṅeen pawo na iko ileel na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Kritoprat̄ ; pt̄enk̄ iṅeen na plon̄ pawo na iko inwoon̄ na unobna wi uko ujeenkal unnaakiirun̄ na uleel, baji bado ya Yakint̄ ; k̄e pt̄enk̄ iṅeen na kt̄eb pawo na iko inwoon̄ na unobna wi uko ijeenkal unnaakiirun̄ na uniilu, baji bado ya Ametut̄.

21 K̄e kl̄eman iṅeen na kt̄eb kun̄

kawo ji mnko, pl̄eman pandoli pawo ji pbuk pi mnko ; k̄e bayiti bi ubeeka baṣ̄e wo uwuuru ujint̄ piṣ anuur ji kawini.

22 M̄enwin nin *dko dyimanaan di Naṣibaṅi : Ajugun Naṣibaṅi *Anhiniṅ iko bti, na anwoon̄ unkaneel bawoon̄ dko dyimanaan.

23 Ubeeka unuma bnuur k̄eme pli kajeehanaan wa, ʒiki bjeehi bi Naṣibaṅi bajeehan wa, k̄e anwoon̄ unkaneel awo unkaniya.

24 Nṅtaak ṅaluṅ kado kapoṣna ʒi bjeehi bi wa, baṣih biki mboṣ baṣ̄e babi baṅij wa pyok pi baka.

25 Nin il̄eman yi wa iinkd̄et̄ unuur ulon̄ ʒiki utejan uunkak awo.

26 Baṅij wa mnd̄em na pyok pi ṅtaak.

27 Nin uko ulon̄ unṅopun̄ uunkneej ʒi wa, nin ṅnaṅ nado buṅaan, nin naṅilan aankneej da : bampiit̄aniṅ itim ʒi ulibra wi ubida wi anwoon̄ unkaneel wi bṅejan ʒaṅ bakneejun̄ ʒi wa.

22

1 Wal m̄ent̄ uwanjut̄ uyuuj̄en kabuul ki meel manjaṅ manwul ubida, manjint̄ piṣ ji kawini ; meel mi ka mamp̄enna ʒi pt̄ij pi pṣih pi Naṣibaṅi na pi anwoon̄ unkaneel wi bṅejan.

2 ʒi ptoof pi itant̄ it̄eb yi kabuul yun̄ inwoon̄ ʒi ptoof pi ubeeka, uka bko banjaṅ bawul ubida, baji babuk ṅyaaṣ iṅeen na ṅt̄eb ʒi uṣubal, pli pandolun̄ baji babuk. Itoh yi ba iwo ijebanaani baṅaṅ biki mboṣ bti.

3 Nin Naṣibaṅi aankak af̄ep̄ ṅnaṅ. Pt̄ij pi pṣih pi nul na anwoon̄ unkaneel pawo ʒi ubeeka meet̄, balemparul bado kad̄emana ;

4 bawin kaara di nul, katim ki nul kabot kawo ʒi ijuk yi baka.

5 Utejan uunkak awo, nin ṅnaṅ aankak anuma unkaniya k̄eme bjeehi bi unuur, ʒiki Naṣibaṅi Ajugun aṅu ʒi baka bti bjeehi bi nul, baṣ̄e baṣih te mṅṅo. »

Ubi wi Yetu

6 Uwanjut̄ ukak ajak̄en : « Nṅup ṅi ṅawo manjoonan abot adolana ; Ajugun, Naṣibaṅi anjaṅ aṅu baṅuparul

nşal, ayil uwanjut wi nul, uyuuj balemparul uko unkmibiin hēnkuñ.

⁷ Yetu aji : « Natenan, dbi hēnkuñ! Anuurandēni, ankmēbanuñ nşup ni Naşibaţi nankşupuñ uko unkmibiin ni ulibra wi. »

⁸ Nji Yowan dtiinkuñ abot awin iko yi. Kē wi ntiinkuñ abot awin iko yuñ, djot ũi ihoş yi uwanjut unyuujnuñ iko mēnt kadēman wa,

⁹ kē uşē ji na nji : « Ţaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaţi ji iwi na başupar Naşibaţi bti na bañaan bti bankmēbanuñ nşup ni ulibra wi. Naşibaţi i i iwoon kadēman. »

¹⁰ Ujakēn kak : « Khank nşup ni Naşibaţi ni ulibra wi kamen ũa bañaan. Wal wi iko yi akşupuñ ikdolaniin uñogi.

¹¹ Nado iko inwoon iinwo itool amēbaan ũi iko inwoon iinwo itool yi akdolun, anwoon ũi ubida uşop amēbaan ũi wa. Kē anşaan awo natool adoon kado uko unwoon uşool, anwoon najinş piş adoon kajinşanaara jinşēn uleef. »

¹² Yetu aji : « Natenan, dbi hēnkuñ! Dwo na baluk bi andoli, ddo kaluk andoli uko wi adoluñ.

¹³ Dwo Nateek na Nabaañşaaani, Najuni na Nabaañşaaani, Ujuni na Ubaañşaaani.

¹⁴ « Banajuñ imişa yi baka banuurandēni, hēnk bahil kaneejna ũi ilēman

yi ubeeka, kabot kade ũi mnko mi bko banjaan bawul ubida.

¹⁵ An ũbuş: bakaalam, bañaan banwoon ũi ubida uşop, bafin bañaan, badēman ũnton, na bañaan bti banşaluñ ũşilan abot aji başilan, napēnan bdig.

¹⁶ « Nji Yetu, dyil uwanjut wi naan uşupan uko wi. Uwo pa banfiyaaruñ bti. Dwo i pntaali pi *Dayiş, awo unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa. »

¹⁷ Uhaaş wi Naşibaţi na naniima ũaji : « Biini! »

Anktiinkuñ ajakan : « Biini! »

Ńaan i udaan uşijun, abiini ; annumiin, abiin ayeenk ũi meel manjaan manwul ubida, bē aankluk nin uko ulon.

¹⁸ Nji Yowan, dşup wa, manjoonan ma, ũaan anktiinkuñ nşup ni Naşibaţi ni ulibra aşē hoşalēş da uko ulon, Naşibaţi aşu'a işaafa yi başiniyaanuñ ũi ulibra wi.

¹⁹ Kē woli apēnan uko ulon ũi nşup ni Naşibaţi ni ulibra wi, Naşibaţi kapēnan kafah ki nul ũi bko banjaan bawul ubida na ũi ubeeka uyimanaan ni başiniyaanuñ ũi ulibra wi. »

²⁰ Anşupuñ uko wañ aji : « Aa, dbi hēnkuñ! »

Uwoon hañ! Iwi Yetu Ajugun, biini!

²¹ Dñehan Yetu Ajugun awulun nja bti bnuura bi nul.